

የ ኢትዮጵያ ሕግ መጽሐፍት

JOURNAL OF ETHIOPIAN LAW

ገጽ : ስልጽግ : ቀን : ል : ል
 ሰኔ : ፲፱፻፷፮ : ዓ. ም :

Vol. IX No. 1
 JUNE 1973

ግውጫ ።

ገጽ :

ዘጠነኛ : የዲት : ዓመታዊ : መግለጫ ፤ ፲፱፻፷፬ : ዓ. ም.	1
የፍርድ : ጉዳዮች ።	37

የምርምር : ጽሑፎች ።

በኢትዮጵያ : ሕግ : ሥር : በዳረጎት : የሚደረግ : ክፍያ ፤ በጆናታን : ኤ. ኤዲ ።	85
በኢትዮጵያ : ውስጥ : በሚገኙት : የእስላም : ፍርድ : ቤቶች : የሚሠራበት : ሕግ ፤ በዘኪ : ሙስጠፋ ።	123
በ፲፱፻፶፪ቱ : የኢትዮጵያ : ፍትሕ : ብሔር : ሕግ : ውስጥ : ያለው : የቤተ : ዘመድ : የሽምግልና : ዳኝነት : በሕተትና : ጉድለት ፤ በአክሊሉ : ወልደ : አማኑኤል ።	149
ስለኢትዮጵያ : የቤተ : ሰብ : ሕግ : አንዳንድ : ጥያቄዎች ፤ በጆርጅ : ችቸኖቪች ።	201

TABLE OF CONTENTS

	Page
Ninth Annual Report From the Dean	21
Case Reports	43
Payment with Subrogation under the Ethiopian Civil Code <i>by Jonathan A. Eddy</i>	106
The Substantive Law Applied By Muslim Courts in Ethiopia <i>by Zaki Mustfa</i>	138
The Fallacies of Family Arbitration Under the 1960 Ethiopian Civil Code <i>by Aklilu Wolde Amanuel</i>	176
Quizzes in Ethiopian Family Law <i>by George Krezeczunowicz</i>	204

የኢትዮጵያ ሕግ መጽሐፍት JOURNAL OF ETHIOPIAN LAW

ዘፍ : የልዩ ጥግ : ፩ ።
ሰኔ : ፲፱፻፷፮ : ፶ : ፳

Vol. IX No. 1
JUNE 1973

ማውጫ ።

ገጽ :

ዘጠነኛ : የዲኑ : ዓመታዊ : መግለጫ ፤ ፲፱፻፷፬ : ዓ. ም.	1
የፍርድ ጉዳዮች ።	37

የምርምር : ጽሑፎች ።

በኢትዮጵያ : ሕግ : ሥር : በዳረገጡት : የሚደረግ : ክፍያ ፤ በጆናታን : ኤ. ኤዲ ።	85
በኢትዮጵያ : ውስጥ : በሚገኙት : የእስላም : ፍርድ : ቤቶች : የሚሠራበት : ሕግ ፤ በዘኪ ሙስጠፋ ።	123
በ፲፱፻፶፪ቱ : የኢትዮጵያ : ፍትሕ : ብሔር : ሕግ : ውስጥ : ያለው : የቤተ : ዘመድ : የሽምግልና : ዳኝነት : ስሕተትና : ጉድለት ፤ በአክሊሉ : ወልደ አማኑኤል ።	149
ስለኢትዮጵያ የቤተ : ሰብ : ሕግ : አንዳንድ : ጥያቄዎች ፤ በጆርጅ : ቸችኖቪች ።	201

TABLE OF CONTENTS

	Page
Ninth Annual Report From the Dean	21
Case Reports	43
Payment with Subrogation under the Ethiopian Civil Code by Jonathan A. Eddy	106
The Substantive Law Applied By Muslim Courts in Ethiopia by Zaki Mustfa	138
The Fallacies of Family Arbitration Under the 1960 Ethiopian Civil Code by Aklilu Wolde Amanuel	176
Quizzes in Ethiopian Family Law by George Krezeczunowicz	204

የኢትዮጵያ ሕግ ማህበረሰብ ፡፡

ክፍርድ ፡ ሚኒስቴር ፡ ጋር ፡ በመተባበር ፡ በዓመት ፡ ሁለት ፡ ጊዜ ፡ በቀዳማዊ ፡
ኃይለ ፡ ሥላሴ ፡ ዩኒቨርሲቲ ፡ የሕግ ፡ ትምህርት ፡ ቤት ፡ የሚዘጋጅ ፡፡
(፱ኛ ፡ የኢት. ሕግ ፡ መ. ተብሎ ፡ ይጠቀስ ፡፡)

የቦርድ ፡ አባሎች ፡፡

ክቡር ፡ አቶ ፡ በላቸው ፡ አሥራት ፡ (ሊቀመንበር) ፡

ዲን ፡ ክሊፍ ፡ ቶምሰን ፤ የተከበሩ ፡ አቶ ፡ አማኑኤል ፡ አ/ሚካኤል፤
ክቡር ፡ አፈንጉሥ ፡ ተሾመ ፡ ኃ/ማርያም፤ ሚስተር ፡ ጀርሚ ፡ ሀሪሰን ፤
ክቡር ፡ አቶ ፡ ንጉሤ ፡ ፍትሐወቅ ፤ ዶክተር ፡ ብሩን ፡ አቶ ፡ ብሪዴ ፤
የተከበሩ ፡ አቶ ፡ ነጋ ፡ ተሰማ ፤

ዋና ፡ አዘጋጅ ፡፡

ብሩን ፡ አቶ ፡ ብሪዴ ፤

የፍርድ ፡ አዘጋጅዎች ፤ ሥራ፡አስኪያጅ፡አዘጋጃዎች የምርምር ፡ ድ/አዘጋጃዎች፤
ዳንኤል ፡ ሀይሌ ፤ ፋሲል ፡ ናሆም ፤ ፍስሃ ፡ ይመር
አንዳርጋቸው ፡ ጥሩነህ፤ ጎሹ ፡ ወልዴ ፤ ሀይሌ ፡ ከበደ ፤

ተባባሪ ፡ የመጽሔቱ ፡ አዘጋጅዎች ፡፡

ሳህሉ ፡ ወ/ጊዮርጊስ ፤ ኪነ ፡ ጥበቡ ፤ ፍቅረሥላሴ ፡ ገ/ሚካኤል ፤

የጥናትና ፡ የፓብሊኬሽን ፡ ደርግ ፡፡

ጀርሚ ፡ ሀሪሰን ፡ (ሊቀመንበር) ፡፡

ጀርጅ ፡ ቼቼኖቪች ፤ ዳንኤል ፡ ሀይሌ ፤
ብሩን ፡ አቶ ፡ ብሪዴ ፤ ሄንሪ ፡ ሾለር ፤

ስለማንኛውም ፡ አስፈላጊ ፡ ጉዳይ ፡ ያላችሁን ፡ ሐሳብና ፡ ጥያቄ ፡ ለመጽሔቱ ፡
ዋና ፡ አዘጋጅ ፤ የኢትዮጵያ ፡ ሕግ ፡ ማህበረሰብ ፤ ፖስታ ፡ ሳጥን ፡ ቁጥር ፡ ፲፻፸፯ ፤
አዲስ ፡ አበባ ፤ ኢትዮጵያ ፡ ብላችሁ ፡ ጻፉ ፡፡

JOURNAL OF ETHIOPIAN LAW

Published twice annually at the Faculty of Law, Haile Sellassie I University,
with the co-operation of the Ministry of Justice.
(to be cited as 9 J. Eth. L.)

EDITORIAL BOARD

H. E. Ato Belachew Asrat, Chairman

Dean Cliff F. Thompson

H. E. Afenigus Teshome Haile Mariam

H. E. Ato Negussie Fitawake

Hon. Ato Negga Tessema

Hon. Ato Amanuel Amdemichael

Mr. Jeremy T. Harrison

Dr. Brun-Otto Bryde

EDITORIAL STAFF

Editor-in-Chief

Brun-Otto Bryde

Case Editors

Daniel Haile

Andargacheo Tiruneh

Managing Editors

Fasil Nahum

Goshu Wolde

Article Editors

Fisseha Yimer

Haile Kebede

Junior Editors

Sahilu W. Giorgis

Kine Tibebu

Fikre Selassie Gebre Michael

RESEARCH & PUBLICATIONS COMMITTEE

Jeremy T. Harrison, Chairman

George Krzeczunowicz

Brun-Otto Bryde

Daniel Haile

Heinrich Scholler

All editorial and business correspondence should be addressed to the Editor-in-Chief Journal of Ethiopian Law, P. O. Box 1176, Addis Ababa, Ethiopia.

የቀዳማዊ፡ ኃይለ፡ ሥላሴ፡ ዩኒቨርሲቲ፡ የሕግ፡ ፋኩልቲ ።

በ፲፱፻፶፯፡ ዓ. ም. የተቋቋመው፡ የቀዳማዊ፡ ኃይለ ሥላሴ፡ ዩኒቨርሲቲ፡ የሕግ፡ ፋኩልቲ፡ የኤል. ኤል. ቢ. ዲግሪን፡ ይሰጣል ። እንዲሁም፡ ዲፕሎማና፡ ሰርቲፊኬትን፡ የሚያሰገኝ፡ ትምህርት፡ ያስተምራል ። ስለ ማንኛውም፡ ነገር፡ ለመረዳት፡ የሕግ፡ ፋኩልቲ፡ ም/ዲን ፡— ቀ. ኃ. ሥ. ዩኒቨርሲቲ፡ ፖ. ሳ. ቁ. 1176 አዲስ፡ አበባ፡ በሚል፡ አድራሻ፡ ጠይቁ ።

የሕግ ፡ መምህራን ።

፲፱፻፷፭ ዓ. ም.

- ክሊፍ፡ ኤፍ፡ ተምሰን ፤ ኤ. ቢ. ፤ ኤም. ኤ. ፤ ጄ. ዲ. ፤ ዲን ፤
- ጆን፡ ኤዲ ፤ ቢ. ኤ. ፤ ጄ. ዲ. ፤ ም/ዲን ፤
- ብሩን፡ አቶ፡ ብሬዲ ፤ ዶክተር፡ ጁር ፤
- አሴን፡ ሸዳል ፤
- ዳንኤል፡ ኃይሌ ፤ ኤል. ኤል. ቢ. ፤
- ጀርሚ ቴ. ሀሪሰን ፤ ቢ. ኤስ. ፤ ኤል. ኤል. ቢ. ፤ ኤል. ኤል. ኤም. ፤
- ጆርጅ፡ ቸቸኖቪች ፤ ቢ. ኤ. ፤ ኤል. ኤል. ኤም. ፤ ሊክ. ሰክ. ኮም. ፤ ሊክ. ሰክ. ፖሊት. ፤
- ፍራንዝ፡ ላንግ ፤ ዶክተር፡ ጁር ፤
- ሰላሙ፡ በቀለ ፤ ኤል. ኤል. ቢ. ፤
- ሮናልድ፡ ሰክላር ፤ ቢ. ኤስ. ፤ ኤል. ኤል. ቢ. ፤ ኤል. ኤል. ኤም. ፤
- ቢ. ጄ. ቴነሪ ፤ ቢ. ኤ. ፤ ኤም. ኤ. ፤ ጄ. ዲ. ፤
- ቲዩሪ፡ ቨርቨልስት ፤ ዶክተር፡ ኤን፡ ደሯ ፤ ኤም. ሲ. ኤል. ፤
- ቢልልኝ፡ ማንደፍሮ ፤ ኤል. ኤል. ቢ. ፤ ኤል. ኤል. ኤም. ፤
- ፋሲል፡ ናሆም ፤ ኤል. ኤል. ቢ. ፤ ኤል. ኤል. ኤም. ፤
- ፍቅሬ፡ መርዕድ ፤ ቢ. ኤ. ፤ ሊክ. አን. ድሯ. ፤
- ፍስሐ፡ ይመር ፤ ኤል. ኤል. ቢ. ፤ ኤል. ኤል. ኤም. ፤
- ግርማ፡ ወ/ሥላሴ ፤ ኤል. ኤል. ቢ. ፤
- ሐጎስ፡ ሀይሌ ፤ ኤል. ኤል. ቢ. ፤
- ዛኪ፡ ሙስታፋ ፤ ኤል. ኤል. ቢ. ፤ ኤል. ኤል. ኤም. ፤ ፒ. ኤች. ዲ. ፤
- ሾለር፡ ሄነሪክ ፤ ዶክተር፡ ጁር ፤
- ሰመረአብ፡ ሚካኤል ፤ ኤል. ኤል. ቢ. ፤
- ወርቁ፡ ተፈራ ፤ ኤል. ኤል. ቢ. ፤ ኤል. ኤል. ኤም. ፤

የገሚስ ፡ ጊዜ ፡ መምህራን ።

- አበበ፡ ንንጉል ፤ ኤል. ኤል. ቢ. ፤
- አበበ፡ ወርቁ ፤ ኤል. ኤል. ቢ. ፤
- አሰፋ፡ ሀብተማርያም ፤ ዶክተር፡ ጁር ፤
- ለገሠ፡ ወልደ ፡ ማርያም ፤ ኤም. ሲ. ኤል. ፤ ኤም. ሲ. ኤ. ፤
- ታደሰ፡ አብዲ ፤ ኤል. ኤል. ቢ. ፤ ኤል. ኤል. ኤም. ፤
- ወርቁ፡ ፈረደ ፤ ኤል. ኤል. ቢ. ፤
- ዘገየ፡ አሰፋው ፤ ኤል. ኤል. ቢ. ፤
- ሕዝቅያስ፡ አሰፋ ፤ ኤል. ኤል. ቢ. ፤
- ያዕቆብ፡ ኃይለማርያም ፤ ኤል. ኤል. ቢ. ፤ ኤም. ሲ. ኤል. ፤

HAILE SELLESSIE I UNIVERSITY

FACULTY OF LAW

The Faculty of Law of Haile Sellassie I University, established in 1964, offers courses in law leading to the LL. B. degree and to a Diploma or Certificate in Law. For further information contact the Faculty of Law, Haile Sellassie I University P. O. Box 1176, Addis Ababa.

FACULTY

1972-73

Cliff F. Thompson, A. B., M. A., J. D., Dean
Jon Eddy, B. A., J. D., Assistant Dean
Bilillign Mandefro, LL. B., LL. M.
Brun - Otto Bryde, Dr. Jur.
Alain Chedal
Daniel Haile, LL. B.
Fasil Nahum, LL. B., LL. M.
Fikre Merid, B. A., Lic. en Dr.
Fisseha Yeimer, LL. B., LL. M.
Girma Wolde Sellassie, LL. B.
Hagos Haile, LL. B.
Jeremy T. Harrison, B. S., LL. B., LL. M.
George Krzeczunouricz. B. A., LL. M. Lis. Se. Comm., Lic. Sc. Polit.
Franz Lang Dr. Jur.
Heinrich Scholler, Dr. Jur.
Selamu Bekele, LL. B.
Semereab Michael, LL. B.
Ronald Sklar, B. S., LL. B., LL. M.
B. J. Tennery, B. A., M. A., J. D.
Thierry G. Verhelest, Dr. en Droit, M. C. L.
Worku Tafara, LL. B., LL. M.
Zaki Mustafa, LL. B., LL. M., Ph. D.

PART-TIME FACULTY

Abebe Guangoul, LL. B.
Abebe Worke, LL. B.
Assefa Habte Mariam, Dr. Jur
Hizkias Assefa, LL. B.
Legesse Wolde Mariam, M. C. L., M. C. A.
Tadesse Abdi, LL. B. LL. M.
Worku Ferede, LL. B.
Yacob Haile Mariam, LL. B. M. C. L.
Zegeye Asfaw, LL. B., M. L. I.

የኢትዮጵያ ፡ ሕግ ፡ መጽሐት ፡ ጠባቂዎችና ፡ ደጋፊዎች ።

ሰለኢትዮጵያ ፡ ሕግ ፡ አቅዋም ፡ መሻሻል ፡ ጠቃሚ ፡ እርምጃ ፡ መሆኑን ፡ በመገንዘብ ፡ ግርማዊ ፡ ቀ.ኃ.ሥ. መልካም ፡ ፈቃዳቸው ፡ ሆኖ ፡ በ፲፱፻፶፯ ፡ ዓ.ም. የኢትዮጵያ ፡ ሕግ ፡ መጽሐትን ፡ መቋቋም ፡ መሠረቱ ። የመጽሐቱ ፡ አዘጋጅ ፡ ቦርድ ፡ መጽሐቱ ፡ ሥራ ፡ ውን ፡ እንዲቀጥልና ፡ ተግባሩንም ፡ እንዲያስፋፋ ፡ የሚፈልጉትን ፡ ሰዎች ፡ ሁሉ ፡ የመጽሐቱ ፡ ጠባቂና ፡ ደጋፊ ፡ እንዲሆኑ ፡ ጋበዘ ። በዚህም ፡ መሠረት ፡ ሰማቸው ፡ ከዚህ ፡ በታች ፡ ተዘርዝሮ ፡ የሚገኙት ፡ የኢትዮጵያ ፡ ሕግ ፡ መጽሐት ፡ ጠባቂዎችና ፡ ደጋፊዎች ፡ ሆነዋል ።

ክቡር ፡ አፈንጉሥ ፡ ቅጣው ፡ ይታጠቁ ።
 ክቡር ፡ አፈንጉሥ ፡ ተሾመ ፡ ኃ/ማርያም ።
 የተከበሩ ፡ አቶ ፡ አበበ ፡ አውግቸው ።
 የተከበሩ ፡ አቶ ፡ አደራ ፡ ፍራንሷ ።
 የተከበሩ ፡ ም/አፈንጉሥ ፡ አሰፋ ፡ ሊበን ።
 የተከበሩ ፡ አቶ ፡ አክሊሉ ፡ አጥላባቸው ።
 የተከበሩ ፡ አቶ ፡ አጽብሐ ፡ ፋንታ ።
 የተከበሩ ፡ ፊታውራሪ ፡ ባይሳ ፡ ጀም ፤
 የተከበሩ ፡ ደጃዝማች ፡ በቀለ ፡ በዩን ።
 የተከበሩ ፡ አቶ ፡ ብርሃኔ ፡ ክፍለ ፡ ማርያም ።
 የተከበሩ ፡ ም/አፈንጉሥ ፡ በቀለ ፡ ኃ/ሚካኤል ።
 የተከበሩ ፡ አቶ ፡ በርሄ ፡ ሰቋር ።
 የተከበሩ ፡ አቶ ፡ ኢያሱ ፡ ገ/ሐዋርያት ።
 የተከበሩ ፡ ም/አፈንጉሥ ፡ ሐጎስ ፡ ተወልደ ፡ መድህን ።
 የተከበሩ ፡ ብላታ፡ኃይሌ ፡ ወ/ኪዳን ።
 የተከበሩ ፡ ም/አፈንጉሥ ፡ ኃይሌ ፡ አማን ።
 የተከበሩ ፡ ም/አፈንጉሥ ፡ ካሳ ፡ በዩን ።
 የተከበሩ ፡ ም/አፈንጉሥ ፡ ከበደ ፡ ከሊል ።
 የተከበሩ ፡ ም/አፈንጉሥ ፡ ማትያስ ፡ ሕለተ ፡ ወርቅ ።
 የተከበሩ ፡ አቶ ፡ መሐመድ ፡ ኑር ፡ ሁሴን ።
 የተከበሩ ፡ አቶ ፡ ሠይፋ ፡ ታደሰ ።
 የተከበሩ ፡ አቶ ፡ ታደሰ ፡ በቀለ ።
 የተከበሩ ፡ አቶ ፡ ታደሰ ፡ ጅሬ ።
 የተከበሩ ፡ ም/አፈንጉሥ ፡ ጥበቡ ፡ በዩን ።
 የተከበሩ ፡ አቶ ፡ ጥበቡ ፡ አብርሃም ።
 የተከበሩ ፡ አቶ ፡ ተመስገን ፡ ወርቅ
 የተከበሩ ፡ ፊታውራሪ ፡ ጸጋዬ ፡ ተፈሪ ።
 የተከበሩ ፡ አቶ ፡ ወልዴ ፡ በርሄ ፡ ዶክተር ፡ ዮሐንስ ፡ ብርሃኔ ።

ክቡር ፡ ጸሐፊ ፡ ትዕዛዝ ፡ አክሊሉ ፡ ሀብተ ፡ ወልድ ።
 ክቡር ፡ አቶ ፡ አበበ ፡ ረታ ።
 ክቡር ፡ አቶ ፡ አበራ ፡ ጀምበሬ ።
 ክቡር ፡ አቶ ፡ አማኑኤል ፡ ዐምደ ፡ ሚካኤል ።
 ክቡር ፡ ቢትወደድ ፡ አስፍሃ ፡ ወ/ሚካኤል ።
 ክቡር ፡ አቶ ፡ በላቸው ፡ አሥራት ።
 ክቡር ፡ አቶ ፡ በፈቃዱ ፡ ታደሰ ።
 ክቡር ፡ ደጃዝማች ፡ ብርሃን ፡ መስቀል ፡ ወ/ሥላሴ
 ክቡር ፡ አቶ ፡ ቡልቻ ፡ ደመቅሳ ።
 ክቡር ፡ አቶ ፡ ደምሰው ፡ አሳዩ ።
 ክቡር ፡ ደጃዝማች ፡ ፍቅረ ፡ ሥላሴ ፡ ሀ/ማርያም
 ክቡር ፡ አቶ ፡ ጌታቸው ፡ ክብረት ።
 ክቡር ፡ መቶ ፡ አለቃ ፡ ግርማ ፡ ወልደየስ ።
 ክቡር ፡ አቶ ፡ ጎይቶም ፡ ጴጥሮስ ።
 ክቡር ፡ ዶክተር ፡ ኃይለ ፡ ጊዮርጊስ ፡ ወርቅነህ ።
 ክቡር ፡ ደጃዝማች ፡ ካሳ ፡ ወልደ ፡ ማርያም ።
 ክቡር ፡ አቶ ፡ ከተማ ፡ አበበ ።
 ክቡር ፡ ከሎኔል ፡ ለገሠ ፡ ወልደሃና ።
 ክቡር ፡ አቶ ፡ ማም ፡ ታደሰ ።
 ክቡር ፡ አቶ ፡ መሐመድ ፡ አብዱልራማን ።
 ክቡር ፡ አቶ ፡ ነብዩ ፡ ልዑል ፡ ክፍሌ ።
 ክቡር ፡ አቶ ፡ ንጉሤ ፡ ፍትሐወቅ ፡ ክቡር ፡ ዶክተር ፡ ሥዩም ፡ ሐረጎት ።
 ክቡር ፡ አቶ ፡ ተሾመ ፡ ገብረ ፡ ማርያም ።
 ክቡር ፡ አቶ ፡ ይልማ ፡ ኃይሉ ።
 ክቡር ፡ አቶ ፡ ዮሐንስ ፡ ጽጌ ።

አቶ : ዓብዱል : ዓዚዝ : ሙሐመድ ።
 ቀኛዝማች : አበበ : ጅሬ ።
 አቶ : አበበ : ስብሃቱ ።
 አቶ : አብራሃም : ሐድገምበስ ።
 አቶ : አብርሃም : ኢጥሮስ ።
 አቶ : አድማሴ : ገሠሠ ።
 ዶክተር : ኤሊያን : ሞሪስ ።
 አፍሪካን : ሶሊዳሪቲ : ኢንቩራንስ : ኮ ።
 ኮሎኔል : አሕመድ : አመኑ ።
 አቶ : አክሊሉ : ቤተ : ማርያም ።
 ዶክተር : አክሊሉ : ሀብቱ ።
 አቶ : አለነ : አሊጋዝ ።
 አቶ : አማረ : ደገፈ ።
 ዶክተር : አራዶም : ተድላ ።
 ፊታውራሪ : አሰጋዥን : አርአያ ።
 አቶ : አሰፋ : ገረመው ።
 አቶ : አሰፋ : ጸጋዬ ።
 ቀኛዝማች : አሰፋ : ናደው ።
 አቶ : አሰፋው : ሰይፈ ።
 አቶ : አስፈሃ : ካሕሳይ ።
 ሚስተር : ባላንስ : ፍራንክ ።
 ሚስተር : ቦክስትራም : ጆን ።
 አቶ : በቀለ : ደምሴ ።
 አቶ : በቀለ : ገ/አምላክ ።
 አቶ : በቀለ : ነዲ ።
 አቶ : በቀለ : ተስፋይ ።
 ኮሎኔል : በላቸው : ጆማነህ ።
 አቶ : በላቸው : ኒጆሩ ።
 አቶ : በለጠ : ዓለሙ ።
 አቶ : በለጠ : ወ/ሥላሴ ።
 ወይዘሮ : በልዩ : ወርቅ : ወ/መስቀል ።
 ዶክተር : ብርሃነ : ገብራይ ።
 ሌፍትናንት : ኮሎኔል : ብርሃኔ : ወልደየስ ።
 አቶ : ብርሃነ : ክፍለማርያም ።
 ዶክተር : በርሂ : በዩን ።
 ሚስተር : በርማን : ራሰል ።
 ዶክተር : በሙሉሶ : ፍራንክ ።
 ዶክተር : በሺላክዋ : ኢ ።
 አቶ : በዩን : አብዲ ።
 አቶ : ቢነጋ : ፀሐይ : ኃይሉ ።
 ሚስተር : ቦውዮር : ብረንቲ ።
 ዶክተር : ብሪዬ : ብሮን : አቶ ።
 ዶክተር : ቡሐጃር : ዊልያም ።
 ግራዝማች : ጫላ : ዩደታ ።
 ዶክተር : ክላሪም : ክሪስቶፈር ።

ሚስተር : ካሚንግ : ሪቻርድ ።
 ሌ/ኮሎኔል : ዳማ : ዘንግ : እግዚአብሔር ።
 አቶ : ደመቀ : መታፈሪያ ።
 ብላታ : ደምሴ : ወርቅ : አገኘሁ ።
 ሚስተር : ዳኒንግ : ሃሪሰን ።
 ሚስተር : ኤዲ : ጆን ።
 አቶ : ኤዳን : ፋሲል ።
 አቶ : እንዳለ : ወ/ሚካኤል ።
 ሚስተር : ኤዊንግ : ዊልያም ።
 ካርቲን : ኢያሱ : ገ/ሃዋርያት ።
 ዶክተር : ኢዮብ : ገ/ክርስቶስ ።
 ዶክተር : ፋሲል : ገ/ኪሮስ ።
 አቶ : ፋንታዬ : ታምሬ ።
 ሚስተር : ሬቨር : እስታንላይ : ዜ ።
 አቶ : ፍሰሃ : ገ/ማቲዮስ ።
 ፊታውራሪ : ታፈሰ : የጥብቅና : ድርጅት ።
 ሚስተር : ፍራንክ : ዊንስተን : ዲ ።
 አቶ : ገብረ : ገ/ጊዮርጊስ ።
 ቀኛ : ጌታ : ገብረሃና : ቅጣው ።
 አቶ : ገብረሂወት : አረጋይ ።
 ቀኛዝማች : ገ/ሂወት : ሙብራህቱ ።
 አቶ : ገብረሂወት : ወ/ሐዋርያት ።
 አቶ : ገ/ልዑል : ገብረ ።
 አቶ : ገ/ኢየሱስ : ሃይለማርያም ።
 ባላምባራስ : ገመዳ : ኡርጌሳ ።
 አቶ : ጌታቸው : አስፋው ።
 አቶ : ጌታቸው : ተሰማ ።
 አቶ : ጌታሁን : ሁነኛው ።
 ዶክተር : ጄንካርሎ : ፖሌራ ።
 አቶ : ግርማ : ታደሰ ።
 አቶ : ግርማ : አበበ ።
 ቀኛዝማች : ጊላ : ሚካኤል : ባህታ ።
 አቶ : ጎይቶም : በዩን ።
 ሚስተር : ጎልድበርግ : ኤቨረት ።
 ዶክተር : ግራቭን : ፊሊፕ ።
 ዶክተር : ሃባቺ : ሳባ ።
 አቶ : ሀብተ : ሙብራህቱ ።
 ሻምበል : ኃይለማርያም : አባይ ።
 አቶ : ኃይለ : ወ/ማርያም ።
 ቀኛዝማች : ኃይለ : ማርያም : ዳቡና ።
 ሚስተር : ሃሪሰን : ጆረሚ : ቲ ።
 አቶ : ኃይሉ : ዓለማየሁ ።
 ሻምበል : ኃይሉ : አርሰደ ።
 አቶ : ኃይሉ : ተስፋዩ ።
 አይ.ቢ.ቲ.ኢ. (የሕግ : ክፍል ።)

ኢምፔሪያል፡ኢትዮጵያን፡ቶባኮ፡ሞኖፖል።
 ኢምፔሪያል፡ኢንቩራንስ፡ካምፓኒ።
 አይ.ኢ.ጂ. የምድር፡መር፡(ሕግ፡ክፍል)።
 ዶክተር፡ጃኮሚ፡ሚለት፡አነ፡ማሪያ።
 ፕሮፌሰር፡ጀንስቶን፡ኩንቲን
 ሚስተር፡ጃወር፡ጀንሲመየር፡ጁልያን።
 ቫምበል፡ቃና፡ጉማ።
 ዶክተር፡ከፖጊያን፡ፊያመታ፡ፕሮታ።
 አቶ፡ከበደ፡ገ/ማርያም።
 አቶ፡ከበደ፡አጥናፍሰገድ።
 አቶ፡ከበደ፡ቸኩል።
 አቶ፡ከበደ፡ሀብተማርያም።
 አቶ፡ከበደ፡ዋጋ።
 ሚስተር፡ኪንድረግ፡ማይክል።
 አቶ፡ኪሮስ፡ንጋቱ።
 ሚስተር፡ኖውለስ፡ሎረንስ።
 ዶክተር፡ላንጋ፡ፍራንዝ።
 ዶክተር፡ላቲላ፡ጋታኖ።
 ቫለቃ፡ለገሠ፡ወ/ማርያም።
 አቶ፡ለማ፡ረቢ።
 አቶ፡ለማ፡ወልደሰማያት።
 አቶ፡ልዑል፡መንበሩ።
 ዶክተር፡ሎምባሪ፡ማርቸሎ።
 ሚስተር፡ሎንስቲን፡እስተቭ።
 ሚስተር፡ላድዊግ፡መሪት፡ሲ።
 ዶክተር፡መኮንን፡ክብረት።
 አቶ፡መኰንን፡ወልደ፡ማርያም።
 ሚስተር፡ማካርሲ፡ፖል።
 አቶ፡መላከ፡ተፈራ፡(እርሻ፡ሚኒስቴር፡
 ሕግ፡ክፍል)።
 ሚስተር፡ሚንስ፡ሮበርት።
 ብርጋዶር፡ጄኔራል፡መብራቱ፡ፍስሐ።
 ሌፍትናንት፡ኩሎኔል፡ምሕረት፡ገ/ሠላም።
 አቶ፡መኩሪያ፡ወርቁ።
 ሚስተር፡መሊን፡ሮበርት፡ኤ።
 ሚስተር፡መሲንግ፡ጆን።
 አቶ፡ሚካኤል፡ፋሲል።
 ሚስተር፡ሚካኤል፡ፓጉላቶስ።
 አቶ፡ሚሊዮን፡ወልደ፡መስቀል።
 ቀኛዝማቸ፡ምስግና፡ገ/እግዚአብሔር።
 አቶ፡ሙሉጌታ፡በሪሁን።
 አቶ፡ሙሉጌታ፡ወልደ፡ጊዮርጊስ።
 አቶ፡ነጋ፡ተሰማ።
 ሚስ፡አዶኖቮን፡ካትሪን።

አቶ፡መር፡ያሲን።
 ዶክተር፡አስቲን፡ፈሊስ።
 ሚስተር፡ፓራዲስ፡ዶናልድ።
 ሚስተር፡ፔይክ፡ጀምስ፡ሲ.ኤን።
 ሚስተር፡ፕላተር፡ዜግመንት።
 ሚስተር፡ረደን፡ከነሰ።
 ሚስተር፡ሪድ፡ዋልያም።
 ዶክተር፡ሮተል፡ከነሰ።
 ዶክተር፡ፋሲኒ፡ኤዚዮ።
 አቶ፡ሳላሕ፡ከቢረ።
 ዶክተር፡ሳንድ፡ፒተር።
 ሚስተር፡እስኮት፡ሮበርት።
 ሚስተር፡ሰድለር፡ሮበርት።
 አቶ፡ሰላሙ፡በቀለ።
 አቶ፡ሰይፉ፡ወልደ፡ኪዳን።
 አቶ፡ሰይፈ፡ሚካኤል፡የተሻወርቅ።
 አቶ፡ሥዩም፡ተሰማ።
 ሚስተር፡ሲንጆር፡ኖርማን።
 አቶ፡ሽብሩ፡ሰይፉ።
 አቶ፡ሽፈራው፡ወርቁ።
 ቫለቃ፡ሽመልስ፡መታፈሪያ።
 ሚስተር፡እስክላር፡ሮናልድ።
 ሚስተር፡ሶጉሎምቢስ፡ዲ.ጂ.
 አቶ፡ሰሎሞን፡አበበ።
 አቶ፡ሰሎሞን፡ሃብተ፡ጊዮርጊስ።
 አቶ፡ሰሎሞን፡ካሕሳይ።
 ሚስተር፡እስቶርዲያን፡አልፍረድ፡ኢ.ሲ.
 ሚስተር፡እስታንጆር፡ሮናልድ።
 ሚስተር፡እስትራውስ፡ፒተር።
 ዶክተር፡ሳንድስትሮም፡ዛካሪያስ።
 አቶ፡ታደሰ፡አበበ።
 አቶ፡ታደሰ፡አስፋው።
 አቶ፡ታደሰ፡ተክለ፡ጊዮርጊስ።
 አቶ፡ተፈራ፡ሠርጸ፡ድንግል።
 አቶ፡ተፈራ፡ደገፌ።
 አቶ፡ተፈሪ፡ብርሃን።
 አቶ፡ተገኝ፡ቢተው።
 አቶ፡ተመስገን፡ወርቁ።
 ፕሮፌሰር፡ተነሪ፡ቢ.ጆ.።
 አቶ፡ተረፈ፡ገሠሠ።
 አቶ፡ተስፋ፡ዓለም፡ወርቁ።
 አቶ፡ተስፋማርያም፡ሰብሐቱ።
 አቶ፡ተስፋየ፡ከበደ።
 አቶ፡ተስፋዩ፡ወልደ፡ማርያም።
 አቶ፡ተሾመ፡ባህሩ።

አቶ : ተሰማ : ዲንሳ ።
 ሚስተር : ቶምሶን : ክሊፈ ።
 አቶ : ጥበቡ : ተገኝ ።
 ሚስተር : ቶፒንግ : ማይክል ።
 ፊታውራሪ : ጸጋየ : ተፈሪ ።
 አቶ : ጸጋየ : ወ/ማርያም ።
 ዶክተር : ቫንደርሊንደን : ቲየሪ ።
 ሚስተር : ቮርቶሊኖ : ቢቶሪያ ።
 ሚስተር : ቮስኪስ : ኒኮላስ : ኮ ።
 ሚስተር : ዊንሺፕ : ፒተር ።
 ሚስተር : ዊንስተን : ፍራንክ ።

አቶ : ወልደ : በርሄ ።
 አቶ : ወልደ : ልዑል : ስዮም ።
 አቶ : ወርቁ : ተፈሪ ።
 ቀኛዝማች : ወበ : ወልደየስ ።
 አቶ : ውቤ : ገብረዮሐንስ ።
 አቶ : የሸዋ : ወርቅ : ኃይሉ ።
 አቶ : ዘለለ : ደስታ ።
 ሻምበል : ዘሪያ : ሃብተ : ሥላሴ ።
 አቶ : ውዴ : ካሣ ።
 አቶ : ዘውዱ : አስፋው ።

PATRONS FOR THE JOURNAL OF ETHIOPIAN LAW

The Journal of Ethiopian Law was inaugurated by His Imperial Majesty Haile Sellassie I in the summer of 1964 as an important step in the development of Ethiopia's legal system. Subsequently, the Board of Editors of the Journal has invited those who are interested in the continuation and expansion of the Law Journal's activities to express their support by becoming Patrons of the Journal of Ethiopian Law.

H.E. Afenegus Kitaw Yitateku
 H.E. Afenegus Teshome Haile Mariam
 Hon. Ato Abebe Augichew
 Hon. Ato Adera Francois
 Hon. V. Afenegus Assefa Liben
 Hon. Ato Aklilu Atlabachew
 Hon. Ato Atsebeha Fanta
 Hon. Fitawrari Baissa Jemmo
 Hon. Dejazmatch Bekele Beyene
 Hon. Ato Berhane Kiflemariam
 Hon. V. Afenegus Bekele H. Michael
 Hon. Ato Berhe Soquar
 Hon. Ato Eyassu G. Hawariat
 Hon. V. Afenegus Hagos T. Medhin
 Hon. Blatta Haile W. Kidan
 Hon. V. Afenegus Haile Aman.
 Hon. V. Afenegus Kassa Beyenc
 Hon. V. Afenegus Kebede Kelil
 Hon. V. Afenegus Matias Hiletework
 Hon. Ato Mohammed Nur Hussein
 Hon. Ato Seifu Tadesse
 Hon. Ato Tadesse Bekele
 Hon. Ato Tadesse Jirre
 Hon. V. Afenegus Tibebe Beyene
 Hon. Ato Tibebe Abraham
 Hon. Ato Temesgen Worku
 Hon. Fitawrari Tsegaye Teferi
 Hon. Ato Wolde Berhe

H.E. Tsehafi Tazaz Aklilu H.Wold
 H.E. Ato Abebe Retta
 H.E. Ato Aberra Jembere
 H.E. Ato Amanuel Amdemichael
 H.E. Bitwoded Asfeha W. Michael
 H.E. Ato Belachew Asrat
 H.E. Ato Befakadu Tadesse
 H.E. Dejazmatch Berhane Meskel W. Sellassie
 H.E. Ato Butlcha Demeksa
 H.E. Ato Demessew Assaye
 H.E. Dejazmatch Fikre Sellassie H. Mariam
 H.E. Ato Getachew Kibret
 H.E. Lt. Girma Woldegiorgis
 H.E. Ato Goitom Petros
 H.E. Dr. Haile Giorgis Workneh
 H.E. Dejazmatch Kassa W. Mariam
 H.E. Ato Ketema Abebe
 H.E. Col. Legessa W. Hana
 H.E. Ato Mammo Tadesse
 H.E. Ato Mohammed Abdurhman
 H.E. Ato Nebiye-Leoul Kifle
 H.E. Ato Negussie Fitawoke
 H.E. Dr. Seyoum Haregot
 H.E. Ato Teshome G. Mariam
 H.E. Ato Yilma Hailu
 H.E. Ato Yohannes Tsege

Ato Abdul Aziz Mohammed
 Kegn. Abəbe Jirre
 Ato Abebe Sebhatu
 Ato Abraham Hadgembess
 Ato Abraham Petros
 Ato Admassie Gessesse
 Dr. Aelion, Maurice
 African Solidarity Insurance Co.
 Col. Ahmed Amenu
 Ato Akililu Bete Mariam
 Dr. Aklilu Habte
 Ato Alene Aligaz
 Ato Amare Degefe
 Dr. Aradom Tedla
 Fitawrari Asseghegn Araya
 Ato Assefa Geremew
 Ato Assefa Tsegaye
 Kegn Assefa Nadew
 Ato Asfaw Seife
 Ato Asfeha Kahsai
 Mr. Ballance, Frank
 Mr. Beckstrom, John
 Ato Bekele Demessie
 Ato Bekele Gebre Amlak
 Ato Bekele Nedi
 Ato Bekele Tesfaye
 Col. Belachew Jemanej
 Ato Belatchew Nigeru
 Ato Belete Alemu
 Ato Belete W.Sellassie
 Woizero Beliyu Work W-Meskel
 Dr. Berhane Ghebray
 Lt. Col. Berhane Woldeyes
 Ato Berhane Kiflemariam
 Dr. Berhe Beyene
 Mr. Berman, Russel
 Dr. Bowles, Frank
 Dr. Bevilacqua, E.
 Ato Beyene Abdi
 Ato Binega Tschay Hailu
 Mr. Bowyeré Brain T.
 Dr. Bryde, Brun-Otto
 Dr. Buhajiar, William
 Girazmach Chale Yadetta
 Dr. Clapham, Christophor
 Mr. Cummings, Richard
 Lt. Col. Dama Zeng-Egzier
 Ato Demeke Metaferia
 Blatta Demissie Workagengnehu
 Mr. Dunning, Harrison
 Mr. Eddy, Jon
 Ato Eden Fasil
 Ato Endale Woldemichael
 Mr. Ewing, William

Capt. Eyasu G. Hawariat
 Dr. Eyob Gebre Christos
 Ato Fasil Nahum
 Dr. Fassil Gebre Kiros
 Ato Fantaye Tamre
 Mr. Fisher, Stanley Z.
 Ato Fisseha Gebrematios
 Fitawrari Tafesse Legal Firm
 Mr. Frank, Winston D.
 Ato Gebre Gebreghiorghis
 Kegn-Getta Gebre Hana Kitaw
 Ato Gebrehiwot Aregay
 Kegnazmatch Gebrehiwot Mebrahtu
 Ato Gebrehiwot Woldehawariat
 Ato Gebre Luel Gebre
 Ato Gebreyesus Hailemariam
 Bal. Gameda Urgessa
 Ato Getachew Asfaw
 Ato Getachew Tessema
 Ato Getahun Hunegnaw
 Dr. Giancarlo, Pollera
 Ato Girma Tadesse
 Ato Girma Abebe
 Kegn. Gela Michael Bahta
 Ato Goitom Beyene
 Mr. Goldberg, Everett
 Dr. Graven, Phillipe
 Dr. Habachy, Saba
 Ato Habte Mebrahatu
 Capt. Hailemariam Abay
 Ato Haile W. Mariam
 Kegn. Haile Mariam Debuna
 Mr. Harrison, Jeremy T.
 Ato Hailu Alemayehu
 Capt. Hailu Arsede
 Ato Hailu Tesfaye
 IBTE Legal Department
 Imperial Ethiopian Tobacco Monopoly
 Imperial Insurance Company
 IEG Armed Force - Legal Department
 Dr. Jacomy-Millette, Anne Marie
 Prof. Johnstone, Quintin
 Mr. Juergensmeyer, Julian
 Capt. Kanna Guma
 Dr. Kaypaghian, Fiammeta Prota
 Ato Kebede G. Mariam
 Ato Keadonal Wassie
 Ato Kebede Atnafseged
 Ato Kebede Chekol
 Ato Kebede Habte Mariam
 Ato Kebede Waga
 Mr. Kindered, Michael
 Ato Kiros Nigatu
 Mr. Knowles, Lawrence

Dr. Lang, Franz
 Dr. Latilla, Gattano
 Major Legesse W. Mariam
 Ato Lemma Rebi
 Ato Lemma Wolde Semaia
 Ato Leoul Menberu
 Dr. Lombardi, Marcello
 Mr. Lowenstein, Steve
 Mr. Ludwig, Meritt C.
 Dr. Makonnen Kibret
 Ato Makonnen Wolde'ariam
 Mr. McCarthy, Paul
 Ato Melake Teferra - (Legal Dept. Min.
 of Agriculture)
 Mr. Means, Robert
 Brig. General Mebratu Fesseha
 Lt. Col. Mehret Gebreselam
 Ato Mekuria Worku
 Mr. Melin, Robert A.
 Mr. Messing, John
 Ato Michael Fassil
 Mr. Michael, Pagulatos
 Ato Million Woldemeskel
 Kegn. Misgina Gebre Egziabher
 Ato Mulugeta Berihun
 Ato Mulugeta Woldegiorgis
 Ato Negga Tessama
 Mrs. O'Donovan, Katherine
 Ato Omar Yasin
 Dr. Ostine, Felice
 Mr. Parad's, Donald
 Mr. Payk, James C.N.
 Mr. Platter Zygmunt
 Mr. Redden Kenneth
 Mr. Reed, William
 Dr. Russini Ezio
 Ato Salah Kebire
 Dr. Sand, Peter
 Mr. Scott, Robert
 Mr. Sedler, Robert
 Ato Selamu Bekele
 Ato Seifu Wolde Kidan
 Ato Seifemichael Yeteshawork
 Ato Seyoum Tessema
 Mr. Singer, Norman
 Ato Shiberu Seifu
 Ato Shiferaw Worku
 Major Shimelis Metaferia

Mr. Sklar, Ronald
 Mr. Sogolombis, D.G.
 Ato Solomon Abebe
 Ato Solomon Habteghiorghis
 Ato Solomon Kahasai
 Mr. Stordian, Alfred O.C.
 Mr. Stanger, Ronald
 Mr. Strauss, Peter
 Dr. Sundstrom, Zacharias
 Ato Tadesse Abebe
 Ato Tadesse Asfaw
 Ato Tadesse Tecleghiorghis
 Ato Tefera Sertze-Dingil
 Ato Tefera Degueffe
 Ato Tefferi Berhan
 Ato Tegegn Bitew
 Ato Temesgen Worku
 Prof. Tennery, B.J.
 Ato Terefe Ghessesse
 Ato Tesfa Alem Worku
 Ato Tesfamariam Sebat
 Ato Tesfaye Kebede
 Ato Tesfaye W. Mariam
 Ato Teshome Bahru
 Ato Tessema Dinsa
 Mr. Thompson, Cliff
 Ato Tibebu Tegegne
 Mr. Topping, Michael
 Fit. Tsegaye Teferi
 Ato Tsegaye W. Mariam
 Dr. Vanderlinden, J
 Mr. Verhelst, Thierry
 Mr. Vercellino, Vittoria
 Mr. Vosikis, Nicolas C.
 Mr. Winship, Peter
 Mr. Winston, Frank
 Ato Woldu Berhe
 Ato Woldeleul Seyoum
 Ato Worku Tefera
 Kegn. Woube Woldeyes
 Ato Woube Gebreyohannes
 Ato Yeshewa Work Hailu
 Dr. Yohannes Berhane
 Ato Zelele Desta
 Capt. Zeria Habtesellassie
 Ato Zewde Kassa
 Ato Zewdu Asfaw

የፍርድ ፡ ጉዳዮች ፡ ማውጫ ።

እነታልየሮ ፡ አልዶ ፣ ይግባኝ ፣ ባዮች ፣ እነ ፡ ወ/ሮ ፡ ትርፍነሽ ፡ ተፈሪ ፣ መልስ ፡ ሰጭዎች ። (የፍትሕ ፡ ብሔር ፡ ይግባኝ ፡ መዝገብ ፡ ቁጥር ፡ ፻፶፫/፳፬) ፡	37
ወይዘሪት ፡ ሕሪት ፡ ጓጓጉል ፣ ተቃዋሚ ፣ እነወ/ሮ ፡ አዛለች ፡ ዘወልዴ ፣ መልስ ፡ ሰጭዎች ። (የፍትሕ ፡ ብሔር ፡ ይግባኝ ፡ መዝገብ ፡ ቁጥር ፡ ፸፪/፳፪ ፡	47
ጥዑምዝጊ ፡ በራሽ ፣ ከሳሽ ፣ አኔሎ ፡ ሪፎኒ ፣ ተከሳሽ ። (የፍትሕ ፡ ብሔር ፡ መዝገብ ፡ ቁጥር ፡ ፵፪/፳፫ ፡	61
ጀ. እና ፡ ፒ. ኮትስ ፡ ሊሚትድ ፣ አመልካች ፣ የኢትዮጵያ ፣ የሰፊት ፡ ክር ፡ ፋብሪካ አ.ማ ፣ መልስ ፡ ሰጭ ። (የፍትሕ ፡ ብሔር ፡ መዝገብ ፡ ቁጥር ፡ ፲፬፻፳፭/፳፪ ፡	67
ዓብዱልራሕማን ፡ እድሪስ ፣ ይግባኝ ፣ ባይ ፣ መሐመድ ፡ አደም ፣ መልስ ፡ ሰጭ ። (የፍትሕ ፡ ብሔር ፡ ይግባኝ ፡ መዝገብ ፡ ቁጥር ፡ ፴፯/፳፫ ፣	78

TABLE OF CASES REPORTED

	Page
Aldo Talgiero Et Al V. Turnesh Teferi Et Al. (Civil Appeal No. 153/64)	43
Hiryty Guangul (Heirs of Woz. Hiwot Asheber) v. Azalech Zeweide Et Al. (Civil Appeal No. 72/62)	56
Tiumezgi Beraki v. Annilo Rifone (Civil Case No. 42/63)	64
J. & P. Coats Ltd. v. Ethiopian Sewing Thread Factory (Civil Case No. 1425/62)	73
Abdulrahman Idris v. Mohammed Adam (Civil Appeal No. 37/63)	82

ዘጠነኛው : የዲኑ : ዓመታዊ : መግለጫ ፤ ፲፱፻፷፬ ዓ.ም.

ከክሊፍ : ቶምሰን ፤ ፕሮፌሰርና : ዲን :

የሕግ : ፋክልቲ :

የቀዳማዊ : ኃይለ : ሥላሴ : የኒቨርስቲ ።

አንዳንድ : አጠቃላይ : የለውጥ : ዜናዎች ።

የአሁኑ : ዓመት : የ፲፱፻፷፬ ዓ. ም. መግለጫዬ : አንዳንድ : ጠቃሚ : መንገዶችን : ያመለክታል ፤ ይኸውም : የሕግ : ፋክልቲ : ሙሉ : በሙሉ : በውጭ : አገር መምህራን : የተሞላ : አዲስ : ት/ቤት : ከመሆን : ተሻግሮ : ብዛት : ባላቸው ኢትዮጵያውያን : መምህራን : እጅ : ሲገባ : መታየቱ : ነው ። ስለዚህም : ጉዳይ : በሰፊው : በመግለጫዬ : ውስጥ : ተጠቅሷል ።

፩ኛ :— ብቁ : የሆኑ : ኢትዮጵያውያን : የፋክልቲው : አባሎች : እንዲሆኑ : በተደረገው : ጥረት : ጥሩ : ውጤት : ተገኝቷል ፤ ይህም እንደሚቀጥል : ተስፋ : ተጥሎበታል ። የሙሉ : ጊዜ : ኢትዮጵያውያን : መምህራን : ለማግኘት : በተደረገው : የመረጣ : ፕሮግራም : መሰረት : ለሚቀጥለው : ዓመት ፤ ለ፲፱፻፷፭ : ዓ. ም. አምስት አዲስ : መምህራን : ተገኝተዋል ። ይህ ፡ ለመጀመሪያ : ጊዜ ፡ በመምህራን ፡ በኩል ፡ የኢትዮጵያውያንን ፡ በቁጥር ፡ መብዛት ፡ ያሳያል ።

፪ኛ :— ፋክልቲው : አንዳንድ : ኢትዮጵያውያን : መምህራንን ፡ ሊያጣ ፡ የቻለው ፡ እነዚህ ፡ መምህራን ፡ በአንዳንድ ፡ ብቁ ፡ የሕግ ፡ አዋቂዎችን ፡ በሚፈልጉ ፡ የግልና ፡ የመንግሥት ፡ አገልግሎት ፡ ክፍሎች ፡ ጥሪ ፡ ስለተሳቡ ፡ ነው ። ከዚህም ፡ የተነሣ ፡ በዓመቱ ፡ ማለቂያ ፡ ላይ ፡ ሁለት ፡ መምህራን ፡ ከፋክልቲው ፡ ውጭ ፡ ሥራ ፡ ተቀብለዋል ። ለዚህም ፡ የደሞዝ ፡ ጉዳይ ፡ ዋናው ፡ ምክንያት ፡ መስሎ ፡ አልታየም ። እንዲያውም ፡ በተደጋጋሚ ፡ የሕግ ፡ መምህራን ፡ ከፍተኛ ፡ ደሞዝ ፡ ቢያገኙስ ፡ በማለት ፡ ለጸፍኩት ፡ ማስታወሻዬ ፡ ምንም ፡ መልስ ፡ አላገኘሁም ፤ ለዚህም ፡ አብዛኞቹ ፡ መምህራን ፡ የሰጡኝ ፡ መልስ ፡ በተለያዩ ፡ የዩኒቨርስቲው ፡ ፋክልቲዎች ፡ የሚደረገው ፡ የደሞዝ ፡ ክፍያ ፡ እኩል ፡ መሆን ፡ አለበት ፡ የሚል ፡ ነው ። ሆኖም ፡ የሕግ ፡ ሰዎች ፡ በውጭ ፡ የሚያገኙትን ፡ ከፍተኛ ፡ ደሞዝ ፡ ስንመለከት ፡ ይህ ፡ የተሰጠው ፡ ምክንያት ፡ የማይቀየር ፡ መሆኑና ፡ አለመሆኑ ፡ ወደፊት ፡ ይታያል ። ለማንኛውም ፡ ፋክልቲዎችን ፡ ለቆ ፡ በግል ፡ ወይም ፡ በመንግሥት ፡ መ/ቤት ፡ ለመሥራት ፡ ምክንያት ፡ የሆነው ፡ የገንዘብ ፡ ጉዳይ ፡ ሊሆን ፡ አይችልም ። ቢሆንም ፡ አንድ ፡ መምህር ፡ ሌላ ፡ የሥራ ፡ ዓይነት ፡ ከመጀመሩ ፡ በፊት ፡ ላስተምር ፡ ቢል ፡ ምን ፡ ያህል ፡ አስቸጋሪ ፡ መሆኑን ፡ መገንዘብ ፡ ያስፈልጋል ፤ የኛም ፡ ተስፋ ፡ መምህሩ ፡ በሌላ ፡ የሥራ ፡ መስኮች ፡ ብዙ ፡ ልምምዶችን ፡ ቀስሞ ፡ እንደገና ፡ ለማስተማር ፡ እንዲመጣ ፡ ነው ።

፫ኛ :— የሕግ ፡ ፋክልቲ ፡ ከፍተኛ ፡ ይዘታውንና ፡ ጥሩ ፡ ዝናውን ፡ በሚገባ ፡ ጠብቋል ፡ ብለን ፡ እናምናለን ። በፋክልቲው ፡ ጥረት ፡ ተማሪዎቻችን ፡ በኢንተርናሽናል ፡ (ዓለም ፡ አቀፍ ፡) ጄሳፕ ፡ የመለማመጃ ፡ ክርክር ፡ ውድድር ፡ በዋሽንግተን ፡ ዲ. ሲ. ማሸነፋቸው ፡ ለዚህ ፡ ትልቅ ፡ ማስረጃ ፡ ነው ። እኛ ፡ ሁል ፡ ጊዜ ፡ ከሁሉም ፡ እንበልጣለን ፡ ማለቱ ፡ ሳይሆን ፡ እኛ ፡ የምንፈልገውን ፡ ነገር ፡ እንዲቃናልን ፡ ስንፈልግ ፡ የሚቻለንን ፡ ያህል ፡ ከማድረግ ፡ አንቦዝንም ። ይህም ፡ በማናቸውም ፡ የፋክልቲው ፡ ድርጊቶች ፡ የተገለፀ ፡ መሆኑን ፡ አምናለሁ ።

፬ኛ፡— የሕግ ፡ ፕሮግራሞች ፡ እንዲኖሩ ፡ ስለማድረግ ፡ ያለው ፡ የሥራ ፡ ብዛትና ፡ ስለ ፡ ማቋቋም ፡ ያለውን ፡ ችግር ፡ ልንገነዘበው ፡ ችለናል ። ለዚሁም ፡ የምርምር ፡ ጥናትና ፡ የእትሞች ፡ ፕሮግራም ፡ አንዱ ፡ ምሳሌ ፡ ነው ። ከአራት ፡ ዓመት ፡ በፊት ፡ አንድ ፡ የሥራው ፡ አስኪያጅ ፡ መቀጠሩ ፡ የፋክልቲውን ፡ ከፍተኛና ፡ አድካሚ ፡ ሥራውን ፡ እንደሚያቃልልለት ፡ ተገምቶ ፡ ነበር ። ነገር ፡ ግን ፡ እንደታሰበው ፡ ሳይሆን ፡ ቀረ ። በዚህ ፡ ዓመት ፡ መግለጫዬ ፡ ፋክልቲው ፡ ከችግሮቹ ፡ ብዙዎቹን ፡ ስለተረዳ ፡ ለእነዚህ ፡ መፍትሔ ፡ መፈለጉን ፡ ልጠቅስ ፡ እወዳለሁ ። በሌላ ፡ የፋክልቲው ፡ ፕሮግራሞችም ፡ ብዙ ፡ ጥረትና ፡ ጊዜ ፡ የሚወስዱ ፡ ውጥኖች ፡ የመቃናት ፡ ምልክት ፡ አሳይተዋል ። ባለፈው ፡ ዓመት ፡ የኢትዮጵያ ፡ ሕግ ፡ መጽሔት ፡ ዋና ፡ አዘጋጅ ፡ ያሳዩት ፡ ከፍተኛ ፡ ጥረት ፡ ፋክልቲው ፡ የተመሰረተበትን ፡ ዓላማ ፡ እንዴት ፡ አድርጎ ፡ መጠበቅ ፡ እንዳለበት ፡ ይገልጻል ።

፭ኛ ፡— ፋክልቲው ፡ አንዳንድ ፡ አዳዲስ ፡ ነገሮችን ፡ ማፍለቁን ፡ እንደቀጠለ ፡ ነው ። ከነዚህ ፡ አንዳንዶቹን ፡ ለመጥቀስ ፡ ያህል ፡ በፋክልቲውና ፡ በዩኒቨርሲቲው ፡ የሥነ ፡ ሥርዓት ፡ ኮሚቴ ፡ እንደዚሁም ፡ በዩኒቨርሲቲው ፡ የፋክልቲ ፡ ጉባኤ ፡ ተቀባይ ነትን ፡ ያገኙት ፡ አዲሱ ፡ የፈረንሳይኛ ፡ ፕሮግራምና ፡ የመጨረሻ ፡ ዓመት ፡ ተማሪዎች ፡ የምርምር ፡ ጽሑፍ ፡ ፕሮግራም ፡ ናቸው ። የእነዚህም ፡ ሁሉ ፡ ተቀባይነት ፡ የሚያስፈልግበት ፡ ምክንያት ፡ ብዙዎቹ ፡ በሐሳቡና ፡ በሥራው ፡ ላይ ፡ ስለማዋሉ ፡ ጉዳይ ፡ የጋራ ፡ ንትርክ ፡ መፍጠሩን ፡ የማይገነዘቡ ፡ ሰዎች ፡ ስላሉ ፡ ነው ። ስለ ፡ አንድ ፡ ውጥን ፡ ሲተመን ፡ በብዙዎች ፡ ዘንድ ፡ ቀርቦ ፡ በእነርሱ ፡ ሐሳብ ፡ መፈተንና ፡ መታየት ፡ አለበት ። ለዚሁም ፡ ማስረጃ ፡ በኒውዮርክ ፡ ከሚገኘው ፡ የኮሎምቢያ ፡ ዩኒቨርሲቲ ፡ ሥር ፡ የሚተዳደረውን ፡ የ“አፍሪካን ፡ ሎው ፡ ዳይጀስት” ፡ በፋክልቲያችን ፡ ስለመተዳደሩ ፡ ጉዳይ ፡ ሐሳብ ፡ ቀርቦ ፡ ነበር ። ጉዳዩም ፡ በሥራ ፡ ላይ ፡ ከመዋሉ ፡ በፊት ፡ በዩኒቨርሲቲው ፡ አስተዳደር ፡ የቤተ ፡ መጻሕፍት ፡ ባለ ሥልጣኖችና ፡ የፋክልቲያችን ፡ አባሎች ፡ ተገናኝተው ፡ ስለ ፡ ባጀትና ፡ ስለ ፡ መከተያ ፡ ደንብ ፡ ተወያይተዋል ። ስለ ፡ “አፍሪካን ፡ ሎው ፡ ዳይጀስት” ፡ አንዳንድ ፡ ጉዳዮች ፡ ለሚመጣው ፡ ዓመት ፡ ስለተላለፉ ፡ አንድ ፡ አዲስ ፡ ውጥን ፡ ለመጀመር ፡ ምን ፡ ያህል ፡ ጊዜ ፡ እንደሚፈጅ ፡ ለመገንዘብ ፡ ይቻላል።

ስለ ፡ ፋክልቲው ፡ ጠቅላላ ፡ መግለጫ ።
የፋክልቲው ፡ አመዳደብ ።

የዓመቱ ፡ መግለጫ ፡ ከዚህ ፡ በፊት ፡ በዚህ ፡ መጽሔት ፡ ይጻፍ ፡ ያልነበረ ፡ ከሕግ ፡ ፋክልቲ ፡ ወደ ፡ ዩኒቨርሲቲው ፡ ፕሬዚዳንት ፡ የሚላከውን ፡ መግለጫ ፡ ከመጨመሩም ፡ ሌላ ፡ አንዳንድ ፡ የዩኒቨርሲቲ ፡ የቀድሞ ፡ ተማሪዎቻችን ፡ ላቀረቡዋቸው ፡ ጥያቄዎች ፡ መልስን ፡ ለመስጠት ፡ ስለሚችል ፡ አክዬዋለሁ ።

ፋክልቲው ፡ በትምህርት ፡ ዓይነት ፡ ሳይሆን ፡ በሥራ ፡ መስመር ፡ ተከፋፍሏል ። ከዲፓርትሜንት ፡ ክፍልፍሎች ፡ ለምሳሌ ፡ ከ“የግለ ፡ ሰብ ፡ ሕግ” ፡ ይልቅ ፡ ብዙውን ፡ ጊዜ ፡ “የምርምር ፡ ጥናትና ፡ እትሞች”ን ፡ በሚመሰሰሉ ፡ የሥራ ፡ ዓይነቶች ፡ ላይ ፡ ብዙውን ፡ ጊዜ ፡ እናተኩራለን ።

እኔ ፡ ከሦስት ፡ ዓመታት ፡ በፊት ፡ ስመጣ ፡ ምንም ፡ እንኳ ፡ ጥል ፡ ባይደርስ ፡ ትላልቅ ፡ የአስተዳደር ፡ ሥራዎች ፡ ለፋክልቲው ፡ አባሎች ፡ እንዴት ፡ ሆነው ፡ መሰጠት ፡ እንዳለባቸው ፡ አንድ ፡ ከፍተኛ ፡ አለመግባባት ፡ ተፈጥሮ ፡ ነበር ። ባጭሩ ፡ አንዳንዶቹ ፡ እንደሚሉት ፡ ከሆነ ፡ ጥብቅ ፡ ቁጥጥርና ፡ ማስተባበር ፡ ከኖረ ፡ ጥቂቶቹ ፡ ብቻ ፡ በአስተዳደር ፡ ኃላፊነት ፡ ተወስነው ፡ ሲቀሩ ፡ የቀሩትም ፡ በምርምር ፡ ጥናትና ፡ በማስተማር ፡

ሊቀጥሉ : ይችላሉ ። ሌሎችም : ሥልጣን : ከተሠባጠረ : ሁሉም : ኃላፊነትን : ተቀብሎ : ፋክልቲውን : በማካሄድ : ረገድ : የተካፋይነት : ስሜት : ያድርገዋል : የሚሉ : ነበሩ ።

በአስተሳሰብ ፣ ማንኛውም : የላይኛው : አባባል : ተቀባይነት : አለው ። በሥራ : ሲታይ : ግን : እንደ : መምህሩ : ይለያል ፤ ምክንያቱም : የአስተዳደር : ችሎታ : የሌለው : ሰው : በመጨረሻው : ፋክልቲውን : እንደሚጎዳ : የተረጋገጠ : ነገር : ነው ። ባለፉት : ሦስት : ዓመታት : ውስጥ : አንዳንድ : ሰዎች : ስለተሰጣቸው ትልቅ : ኃላፊነት : የተለየ : ችሎታ : ስላሳዩ : ከፍ : ያሉ : ግዳጆችን : (ሥራዎችን) : በመስጠት : አድናቆቱን : አሳይቻለሁ ።

አንድ : መምህር : ትጉ : መሆኑን : ካሳየ : በተሰጠው : ሥራ : ሙሉ : ሥልጣን : እስጠዋለሁ ። ይህም : ማለት : እርሱና : ጓደኞቹ : ከዲኑ : የሚሰጣቸውን : መመሪያዎች : ብቻ : ከመከተል : ይልቅ : በጣም : አስፈላጊ : መስሎ : በታያቸው : እንዲመሩ : ለማድረግ : ነው ። እኔም : ከነዚህ : ሰዎች : የቅርብ : ግንኙነት : አደርጋለሁ : ውጥኑም : እምን : ላይ : እንደደረሰ : ለማወቅ : እፈልጋለሁ ። ይህንን : ዓይነት : ሥልጣን : የተሰጠው : ሰው : በኔ : ሐሳብ : ብቻ : እንዲመራ : አላደርግም ። ምክንያቱም : እኔም : በርሱ : ቦታ : ብሆን : ኖሮ : ነገሩን : በመሰለኝ : አካሄድ : ነበር ። ፕላኑን : እንዲያቆመው : የማዘው : ከውይይት : በኋላ : የሰውዬው : ውሳኔ : በግልጽ : ትክክለኛ : አለመሆኑን : በደምብ : ከታየኝ : በኋላ : ነው ። ለምሳሌ : በቀላሉ : እኔ : በገዛ : ራሴ : ከተማሪዎች : ለምርምር : ጥናት : ሠራተኞች : ልቀጥር : እችላለሁ ፤ ብዙዎችንም : እንቀጥራለን ። ነገር : ግን : ይህ : ሥልጣን : ለምርምር : ጥናት : እትሞች : ኮሚቴ : ተሰጥቷል ። ቢሆንም : ብዙ : ተማሪዎች : ለሥራ : ፍለጋ : ተከታታይ : አቤቱታ : ስላቀረቡ : የዚህን : ሥልጣን : ማስተላለፊን : ያልተገነዘቡ : ይመስላሉ ።

ፍሬ : ነገሩ : የግል : ሥልጣኔን : ለሌሎች : ሰዎች : የማድለው : የመምህራን : ተካፋይነትም : እየበዛ : ሲሄድ : የፋክልቲው : ትጉነትም : ስለሚጨምር : የበለጠ : ውጤት : ያስከትላል : የማለት : እምነት : ስላለኝ : ነው ።

ፋክልቲው : ከዋናው : የዩኒቨርሲቲው : አስተዳደር : ባለው : ግንኙነት : ባለፉት : ሦስት : ዓመታት : ውስጥ : ከፍ : ያለ : መሻሻል : አድርጓል : ባይ : ነኝ ። ይህም : የፋክልቲውንና : የዩኒቨርሲቲውን : ዋና : አስተዳደር : በይበልጥ : ለማስማማት : ረድቶታል ። ከዚህም : የተነሣ : ሁለቱ : ማለት : ከሬጂስትራርና : ከዩኒቨርሲቲው : የማታ : ትምህርት : ፋክልቲ : ጋር : ከዚህ : በፊት : ከባድ : አለመግባባቶችን : ለማስወገድ : መቻሉንና : ለወደፊት : ለመተባበር : ስላለው : ጉዳይም : ምንም : ችግር : እንደማያጋጥመው : ለማስታወቅ : እችላለሁ ።

አካዳሚክ : ኮሚሽን ።

አካዳሚክ : ኮሚሽኑ : በተለይ : የተማሪውን : ውጤት : አይቶ : ስለ : ይዘታ : የመከተያ : ደንብ : ውሳኔ : ያወጣል ። ከዲኑም : ሌላ : የተመረጡት : አባሎች : ረዳት : ዲን : ኤዲ : መብራህቱ : ዮሐንስ : ካቴሪን : አዶኖቫን : ሰላሙ : በቀለና : ሮናልድ : ስክላር : ነበሩ ።

የሙሉ : ጊዜ : መምህራን : በአካዳሚክ : ኮሚሽን : እስካለፈው : ዓመት : ድረስ : በሚገባ : አገልግሎት : አሁንም : በትላልቅ : የፋክልቲው : ጉዳዮችም : የፋክልቲው : አባሎች : በሙሉ : ያላቸውን : አስተያየት : ይጠየቃሉ ። በጥቃቅን : ጉዳዮች : ቅልጥፍን : በትላልቅ : ጉዳዮች : ደግሞ : የዲሞክራቲክ : (የጋራ) : ሐሳብ : መከፋፈልን :

አጣምረን : እንካሄዳለን : ብለን : እናምናለን ። የሙሉ : ፋክልቲው : ክፍያ : ሲኖረን : ጊዜና : ፍጥነትን : ብናቃጥልም : ይህ : በረዥሙ : ስንመለከተው : ዓላማችን : በሁሉም : ፈቃድ : ስለሚሆን : ቅልጥፍናንና : ከግባችን : መድረሱን : ያስተማምነናል ።

እንደዚሁም : የዲኑ : ረዳት : ጆን : ኤዲ : የአካዳሚክ : ኮሚሽን : ጸሐፊ : ከመሆናቸውም : ሌላ : የተማሪዎች : ጉዳዮችን : በመፈጸም : የትምህርት : ጊዜያት : በማውጣትና : እነዚህን : የሚመስሉ : ነገሮችን : በደምብ : እካሂደዋል ። አንዳንድ : የአካዳሚክ : ደንቦችን : አባዝተው : ለተማሪዎቹ : ስላደሉ : በዩኒቨርሲቲው : የተማሪዎች : የመግለጫ : ጽሑፍ : ያለውን : እጥረት : ሊያቃልሉ : ችለዋል ።

የመምህራንና : የተማሪዎች : ግንኙነት ።

በ፲፱፻፷፬ : ዓ. ም. የተማሪዎቻችን : ቁጥር : እንደሚከተለው : ነው ።

ክፍል :	፩ኛ : የትምህርት : አጋማሽ :	፪ኛ : የትምህርት : አጋማሽ :
<u>የቀን</u>		
፩ኛ : ዓመት :	40	4
፪ኛ : ዓመት :	45	20
፫ኛ : ዓመት :	45	16
በዩኒቨርሲቲ : አገልግሎት : ያሉ :	54	51
፬ኛ : ዓመት :	19	19
<u>የግታ :</u>		
፩ኛ : ዓመት	110	65
፫ኛ : ዓመት :	38	36
ድምር :	341	211

በሁለተኛ : የትምህርት : አጋማሽ : በመጋቢት : ወር : ከመቶ : ፵፮ : እጁ : የዩኒቨርሲቲው : ተማሪ : ለቆ : በመሄዳ : የተማሪዎች : ቁጥርም : ተቀናሰ ። ይህንን : ያህል : ብዛት : ያለው : ተማሪ : ሲለቅም : ሁለተኛ : ዓመቱ : ከመሆኑም : በላይ : ባለፈው : መግለጫዬ : ላይ : እንደጠቀስኩት : ሳያሳስቡን : አልቀረም ።

የአራተኛ : ዓመት : ተማሪዎችና : ትምህርታቸውን : ጨርሰው : ከዩኒቨርሲቲ : አገልግሎት : የተመለሱ : እንዲሁም : ሁለት : በዓመቱ : የትምህርት : አጋማሽ : ላይ : የተመረቁ : በጠቅላላው : ፴፯ : ተማሪዎች : የኤል. ኤል. ቢ. ዲግሪን : አግኝተዋል ። በመመረቃቸውና : አብዛኞቹ : በቶሎ : በመንግሥት : መ/ቤቶች : ስለተቀጠሩ : ኩራትና : ደስታ : ይሰማናል ።

የግታ : ተማሪዎች : ቁጥር : መቀናሰ : ግን : ከመቶ : አርባ : እጅ : በራሳቸው : የግል : ምክንያት : ነው ። ምንም : እንኳ : እነዚህ : ተማሪዎች : ለትምህርት : ብቁዎች : ቢሆኑ : የትምህርቱ : ክፍለ : ጊዜንና : የሥራ : ጊዜያቸውን : ለማስተካከል : አስቸጋሪ : ሆኖ : አግኝተውታል ። የትምህርቱ : ጊዜ : ረጅም : ቢሆን : ለእያንዳንዱ : ዓመት : የሚሰጥ : የትምህርት : ግዳጅ : ቀላል : ስለሚሆን : የግታ : ተማሪዎች : ቁጥር : ሊጨምር : ችሏል ። ይህም : የግታ : ትምህርት : ለመጨረስ : ከአራት : ወደ : አምስት : ዓመት : እንዲራዘም : የተሰጠውን : ውሳኔ : ይደግፋል ።

መምህራንና ፡ ተማሪዎች ።

በዓመቱ ፡ መጀመሪያ ፡ ላይ ፡ ከጀመርናቸው ፡ ውጥኖች ፡ አንዱ ፡ ስለ ፡ ተማሪዎች ፡ ጉዳይ ፡ በሙሉ ፡ ፋክልቲው ፡ ስብሰባና ፡ ውይይቶችን ፡ ማድረግ ፡ ነበር ። እኔም ፡ በዚህ ፡ መሰረት ፡ ከአንድ ፡ ዓመት ፡ የክፍል ፡ ተማሪዎች ፡ ከማይበልጥ ፡ የተማሪዎች ፡ ጓድ ፡ ጋር ፡ ግንኙነት ፡ አድርጌአለሁ ።

ከመምህራን ፡ ጋር ፡ የተደረጉት ፡ የውይይቶች ፡ አርእስትም ፤ ስለ ፡ ኢትዮጵያ ፡ ዩኒቨርሲቲ ፡ አገልግሎት ፡ ስለ ፡ ክብር ፡ ደንብ ፡ ስለ ፡ ህግ ፡ ቤተ ፡ መጽሐፍት ፡ ስለ ፡ ምክር ፡ ዘዴ ፡ የቀለም ፡ ትምህርት ፡ ነክ ፡ ስላልሆኑ ፡ ሥራዎች ፡ (ስፖርት ፡ ክርክሮች ፡ ወ. ዘ. ተ.) ስለ ፡ አስተማሪዎች ፡ በተማሪዎቻቸው ፡ የተሰጣቸው ፡ ግምት ፡ ስለ ፡ ሕግ ፡ ተማሪዎች ፡ መኝታ ፡ ቤት ፡ ስለ ፡ ዩኒቨርሲቲ ፡ ተማሪዎች ፡ ሕግ ፡ (አንቀጽ ፡ ፮) ፡ ነበሩ ። ከተማሪዎች ፡ ጋር ፡ ባደረግኩት ፡ ስብሰባ ፡ በጠቅላላው ፡ ፸፯ ፡ ጭብጦች ፡ ተነሥተዋል ። ይህም ፡ በሁለተኛ ፡ የትምህርት ፡ አጋማሽ ፡ እንዲቀጥል ፡ ተስፋ ፡ በማድረግ ፡ በታኅሣሥ ፡ አጋማሽ ፡ አበቃ ። በሁለተኛ ፡ የትምህርት ፡ አጋማሽ ፡ በተማሪዎች ፡ ዩኒቨርሲቲውን ፡ መልቀቅ ፡ ምክንያት ፡ ውጥኑ ፡ በሥራ ፡ ላይ ፡ እንዳይውል ፡ እንቅፋት ፡ ሆኗል ። ነገር ፡ ግን ፡ ከነዚህ ፡ አንዳንዶቹ ፡ መሳካታቸው ፡ ይታወሳል ።

በባጀት ፡ ማነስ ፡ ምክንያት ፡ የመጀመሪያው ፡ ችግር ፡ የአገልግሎት ፡ ተማሪዎችን ፡ በጀኛ ፡ ደረጃ ፡ ት/ቤቶችና ፡ በሕግ ፡ ነክ ፡ ሥራዎች ፡ የማሰማራት ፡ ጉዳይ ፡ ነበር ። በአካዳሚክ ፡ ም/ፕሬዚዳንቱ ፡ በደክተር ፡ ሙሉጌታ ፡ ወዳጆ ፡ እርዳታ ፡ ተማሪዎቹ ፡ ለሚፈልጉት ፡ የሕግ ፡ ነክ ፡ ሥራ ፡ በመንግሥት ፡ መ/ቤቶች ፡ ስለ ፡ መመደብ ፡ ቅድሚያ ፡ ተሰጠ ።

የሁለተኛ ፡ ዓመት ፡ ተማሪዎች ፡ በትምህርት ፡ አጋማሽ ፡ ዕረፍት ፡ ላይ ፡ በአሥመራ ፡ ለኤክስፖርት ፡ ፸፪ ፡ ለመገኘት ፡ የሚያስፈልገውን ፡ ዝግጅት ፡ አድርገው ፡ በደምብ ፡ ተሳክተዋል ። ተማሪዎቹ ፡ በደምብ ፡ ተዘጋጅተው ፡ ስለነበረ ፡ ገንዘቡም ፡ በቶሎ ፡ ሊገኝ ፡ ችሏል ። እነዚህን ፡ የመሳሰሉት ፡ ድርጊቶች ፡ ትምህርት ፡ አዘል ፡ ስለሆኑ ፡ ይደገፋሉ ። ስለ ፡ ሕግ ፡ ቤተ ፡ መጽሐፍት ፡ በተማሪዎች ፡ የቀረቡት ፡ ጥያቄዎች ፡ በተለይ ፡ የሕግ ፡ ቤተ ፡ መጽሐፍት ፡ ሠራተኞችን ፡ ሚስተር ፡ አኪቤ ፡ ከመጡ ፡ በኋላ ፡ መፍትሔ ፡ ሊገኝላቸው ፡ ችሏል ። ስለ ፡ አስተማሪዎች ፡ በተማሪዎች ፡ የተሰጡት ፡ አስተያየቶችም ፡ በጠቅላላው ፡ ደስ ፡ የሚያሰኙና ፡ ለእያንዳንዱ ፡ አስተማሪ ፡ የሚረዱ ፡ ሆነው ፡ ተገኝተዋል ። በተጨማሪም ፡ በተለይ ፡ መታየት ፡ ያለባቸውን ፡ አስተማሪዎች ፡ ጠቁመውኛል ። በመጨረሻም ፡ የሕግ ፡ ተማሪዎች ፡ መኝታ ፡ ቤት ፡ አቋምና ፡ ከዋናው ፡ አስተዳደር ፡ ጋር ፡ ስለሚደረገው ፡ ውይይት ፡ የመጀመሪያ ፡ ዝግጅቶችን ፡ አጠናቅቀዋል ። ስለዚህ ፡ መምህራንን ፡ ተማሪዎችን ፡ የዩኒቨርሲቲው ፡ የቀድሞ ፡ ተማሪዎችን ፡ የሚያጠቃልል ፡ ኮሚቴ ፡ ውጥኑን ፡ በሚመጣው ፡ ዓመት ፡ እንደሚፈጽም ፡ ተስፋ ፡ ተደርጓል ።

አንድ ፡ ተማሪ ፡ ነክ ፡ ችግር ፡ የአንድ አስፈላጊ ፡ ትምህርት ፡ ፈተናን ፡ ላለመቀበል ፡ የወሰዱት ፡ የመጨረሻ ፡ ሰዓት ፡ ውሳኔ ፡ ነበር ። ችግሩም ፡ ግልጽ ፡ ነበር ። ምክንያቱም ፡ የዚህ ፡ አስፈላጊ ፡ ትምህርት ፡ የመጨረሻ ፡ ፈተና ፡ ካልወሰዱ ፡ ለመመረቅ ፡ ብቁዎች ፡ እንደማይሆኑ ፡ የተረጋገጠ ፡ ነበር ። ነገር ፡ ግን ፡ ፋክልቲው ፡ ይህንን ፡ ጠባይ ፡ መቅጣት ፡ እንዳለበት ፡ ቢታወቅም ፡ በአካዳሚክ ፡ ነክ ፡ በኩል ፡ ጥሩ ፡ ውጤትን ፡ አያስከትልም ። ከብዙ ፡ ውይይቶችም ፡ በኋላ ፡ ፋክልቲው ፡ ይህንን ፡ ነገር ፡ መፍትሔ ፡ እንዳገኝለት ፡ ወከለኝ ፡ መፍትሔ ፡ ይሆናል ፡ ተብሎ ፡ የቀረበም ፡ በተማሪዎቹ ፡ ተቀባይነት ፡ አግኝቶ ፡ ደንበኛ ፡ የቃል ፡ ጥያቄ ፡ ፈተና ፡ እንዲደረግ ፡ ነበር ። መፍትሔው ፡ ጥሩ ፡ ፍትህን ፡ የተከተለ ፡ ቢሆንም ፡ አድካሚ ፡ ነበር ። በዚህ ፡ ሳቢያ ፡ ለወደፊት ፡ ሰበብ ፡ ሊያነሱ ፡ ለሚፈልጉትም ፡ ክፍሎች ፡ ጥሩ ፡ ማስጠንቀቂያ ፡ ነው ።

ለማስተማር : የተመደቡት : መምህራን ።

በዚህ : ዓመት : ፲፰ : የሙሉ : ጊዜና : ነዋሪ : የቀለም : መምህራን : ነበሩን ፤ እነርሱም : አንድ : ምሩቅ : ረዳት ፤ ፰ : ሌክቸረሮች ፤ ፪ : ረዳት : ፕሮፌሰሮች ፤ ፪ : ተባባሪ : ፕሮፌሰሮችና : አምስት : ፕሮፌሰሮች : ናቸው ። ረዳት : ምሩቃችንን : ወደ : ረዳት : ሌክቸረር : ደረጃ : ከፍ : ለማድረግ : ስላለው : ጉዳይ : ያልታሰበ : የሥነ-ሥርዓት : ችግር : ስላጋጠመን : ለወደፊቱ : ለአስተማሪነት : ከረዳት : ሌክቸረር : በታች : እንዳገኘን ቀጥሮ : ከዋናው : አስተዳደር : ጋር : ሆነን : ወስነናል ።

በውጭ : አገር : የሚያጠኑና : አዲሶች : ኢትዮጵያውያን : መምህራን ።

ባለፈው : ዓመት : አቶ : አቢይ : ገለታን : ብቻ : ለሁለት : ዓመት : ካስተማሩ ፣ በኋላ : ወደ : ውጭ : አገር : ልከናል ። እርሳቸውም : ለኤል. ኤል. ኤም. በሃርቫርድ ፣ በሚገባ : ይከታተላሉ ። እ. አ. አ. በ፲፱፻፸፪ ፣ በበጋ : ወራት : በዊስኮንሲን : ዩኒቨርሲቲ : በተደረገው : የሕግ : ዕድገት : ሰሚናር : ተካፋይ : ሆነዋል ። ስለ : ንብረትና : ስለ : ዕድገት : ሕግ : የተለየ : ጥናት : በማድረግ : ላይ : ናቸው ። እ. አ. አ. በ፲፱፻፸፫ ፣ በመስከረም : ሲመለሱ : በአንድ : የውጭ : አገር : መምህር : በታ : ይተካሉ ።

ሦስት : ኢትዮጵያውያን : መምህራናችን ፣ በውጭ : አገር : የሚያደርጉት : ጥናታቸውን ፣ ስለ : ፈጸሙ : ወደ : ፋክልቲያችን ፣ በ፲፱፻፷፮ ፣ ዓ. ም. መጀመርያ ፣ ላይ : ይመለሳሉ ። እነዚህም ፣ ሰዎች ፣ ከዚህ ፣ በፊት ፣ እያንዳንዳቸው ፣ በፋክልቲው ፣ ለሁለት ፣ ዓመታት ፣ አስተምረው ፣ ነበር ። እነርሱም ፤

ፋሲል : ናሆም ፡— በዬል : ዩኒቨርሲቲ ፣ የኤል. ኤል. ኤም. ዲግሪያቸውን ፣ አግኝተው ፣ በዚህ ፣ ዓመት ፣ ኮንትራታቸው ፣ በሚጨርሱ ፣ ሁለት ፣ የውጭ : አገር ፣ መምህራን ፣ (ቬሪሄልስትና ፣ ላንግ) በታ ፣ ይተካሉ ።

ሰመረአብ ፡ ሚካኤል ፡— ለከፍተኛ ፣ ዲግሪ ፣ የሚያደርጉት ፣ ጥናት ፣ በብሩሰልስ ፣ ዩኒቨርሲቲ ፣ ሲፈጸሙ ፣ ዊንሸፕን ፣ ይተካሉ ።

ወርቂ ፡ ተፈራ ፡— በኖርዝዌስተርን ፣ ዩኒቨርሲቲ ፣ በሕግ ፣ ት/ቤት ፣ የኤል. ኤል. ኤም. ዲግሪ ፣ ሚሊንን ፣ ይተካሉ ።

ሌሎች ፣ በውጭ ፣ አገር ፣ በማጥናት ፣ ላይ ፣ የሚገኙ ፣ ሦስት ፣ ኢትዮጵያውያንም ፣ በ፲፱፻፷፮ ፣ ዓ. ም. ሲመለሱ ፣ በፋክልቲያችን ፣ ለማስተማር ፣ ተስማምተዋል ። እነርሱም ፤

በልልኝ ፡ ማንደፍሮ ፡— ከዬል ፣ ዩኒቨርሲቲ ፣ የኤል. ኤል. ኤም. ዲግሪያቸውን ፣ አግኝተው ፣ ለአንድ ፣ ኢትዮጵያዊ ፣ (ከመንግሥት ፣ የመልቀቂያ ፣ ፍቃድ ፣ ያላገኘ) ፣ ተወስኖ ፣ በነበረ ፣ በታ ፣ ይተካሉ ።

ፍቅሬ ፡ መርዕድ ፡— ከዩኒቨርሲቲ ፣ ዳይክስ ፣ ላይሴንስ ፣ ኢን ፣ ድዋ ፣ እና ፣ ዲ. ኢ. ኤስ ፣ አግኝተው ፣ ከዚህ ፣ በፊት ፣ ለአንድ ፣ ኢትዮጵያዊ ፣ (የመንግሥት ፣ የመልቀቂያ ፣ ፍቃድ ፣ ያላገኘ) ፣ ተወስኖ ፣ በነበረ ፣ በታ ፣ ይተካሉ ።

ፍሥሐ ፡ ይመር ፡— በፔንሲልቫንያ ፣ ዩኒቨርሲቲ ፣ የኤል. ኤል. ኤም. ዲግሪ ፣ አግኝተዋል ። እርሳቸውም ፣ ፋክልቲውን ፣ ለቀው ፣ በሚሄዱ ፣ በዶክተር ፣ ብርሃኔ ፣ በታ ፣ ይተካሉ ።

በተጨማሪም ፡ ሌሎች ፡ ሁለት ፡ ኢትዮጵያውያን ፡ በፋክልቲው ፡ ለመሥራት ፡ ተስማምተዋል ፤ እነርሱም ፤

ግርማ ፡ ወልደ ፡ ሥላሴ ፡— (አዶኖሻንን ፡ ይተካሉ ፡)

ሐጎስ ፡ ኃይሌ ፡— (ጃኮሚ ፡ ሚሌትን ፡ ይተካሉ ፡)

የኢትዮጵያውያን ፡ መምህራንን ፡ የመምረጥ ፡ ዘዴ ።

አዲሶቹ ፡ አስተማሪዎች ፡ በአካዳሚክ ፡ ሆነ ፡ በሌላ ፡ ነገር ፡ በእውነቱ ፡ የተለዩ ፡ ናቸው ። ስለነዚህ ፡ ሰዎች ፡ ለዩኒቨርሲቲው ፡ ዋና ፡ አስተዳደር ፡ የተሰጠ ፡ አደራ ፡ እ.አ.አ. በ፲፱፻፸፪ በመጀመሪያ ፡ የትምህርት ፡ አጋማሽ ፡ ላይ ፡ ፋክልቲው ፡ ካደረገው ፡ የብዙ ፡ መንገድ ፡ መረጣ ፡ የመነጨ ፡ ነው ።

በዱሮ ፡ ጊዜ ፡ በፋክልቲው ፡ ትልቅ ፡ ክርክር ፡ ነበር ፤ ይኸውም ፡ አስተማሪዎቻችን ፡ ለማስተማር ፡ ከመምጣታቸው ፡ በፊት ፡ ከዩኒቨርሲቲው ፡ ውጭ ፡ የተወሰኑ ፡ ዓመታት ፡ ልምምድ ፡ እንዲኖራቸው ፡ ያስፈልጋል ፡ ወይስ ፡ በቀጥታ ፡ የቀለም ፡ ትምህርት ፡ አስተማሪዎች ፡ ለመሆን ፡ ወደ ፡ ዩኒቨርሲቲው ፡ መምጣት ፡ አለባቸው ፡ የሚል ፡ ነበር ። እዚህ ላይ ፡ እኔ ፡ በፊት ፡ ለእያንዳንዱ ፡ ወገን ፡ ይሰጥ ፡ የነበረውን ፡ ምክንያት ፡ ልደግም ፡ አልፈልግም ፡ ምክንያቱም ፡ የምንፈልጋቸው ፡ ሰዎች ፡ ከመንግሥት ፡ የመልቀቂያ ፡ ፍቃድ ፡ ስለሚያጡ ፡ በቀላሉ ፡ ልናገኛቸው ፡ አንችልም ። ለምሳሌ ፡ ያህል ፡ ብዙ ፡ የውይይት ፡ ሰዎች ፡ ከተደረገ ፡ በኋላ ፡ በመንግሥት ፡ መ/ቤቶች ፡ የሚሰሩ ፡ ሦስት ፡ ልምምድ ፡ ያላቸው ፡ ሰዎችን ፡ ለእ.አ.አ. ፲፱፻፸፪ ፡ ና ፡ ለ፲፱፻፸፩ ፡ ጠይቀን ፡ ማናቸውም ፡ ሳይፈቀድላቸው ፡ ቀረ ።

ቢሆንም ፡ በዚህ ፡ ተስፋ ፡ ሳንቆርጥ ፡ አንዳንድ ፡ መምህራንና ፡ ሌሎች ፡ ሰዎች ፡ ከዱሮ ፡ ጀምረው ፡ በጠቆሙን ፡ መሰረት ፡ ለዚሁ ፡ ተግባር ፡ እጨዎች ፡ ይሆናሉ ፡ የሚባሉትን ፡ ከመጠየቅ ፡ አላቋረጥንም ። እነዚህ ፡ ጥናቶችና ፡ የቃል ፡ መጠይቆች ፡ እ.አ.አ. በ፲፱፻፸፪ ፡ ተጀምረው ፡ እስከ ፡ ቅርብ ፡ ጊዜ ፡ ሲካሄዱ ፡ ከቆዩ ፡ በኋላ ፡ በአካዳሚክ ፡ ኮሚሽንና ፡ በመረጣ ፡ ኮሚቴ ፡ ዝርዝሩ ፡ ከተቀነሰ ፡ በኋላ ፡ የመጨረሻ ፡ ውሳኔ ፡ ተደርሷል ።

በዓመቱ ፡ ማለቂያ ፡ ዶክተር ፡ ብርሃኔ ፡ ገብራይና ፡ አቶ ፡ መብራህቱ ፡ ዮሐንስ ፡ ፋክልቲውን ፡ ለመልቀቅ ፡ ወሰኑ ። ዶክተር ፡ ብርሃኔ ፡ የአንድ ፡ ኢንሹራንስ ፡ (ዋስትና) ፡ ኩባንያ ፡ ዲሬክተር ፡ ይሆናሉ ፤ አቶ ፡ መብራህቱም ፡ በሕዝባዊ ፡ ኑሮ ፡ ዕድገት ፡ ሚኒስቴር ፡ ወደ ፡ ሙሉ ፡ ጊዜ ፡ ሠራተኝነታቸው ፡ ይመለሳሉ ። ምንም ፡ እንኳ ፡ እ.አ.አ. በ፲፱፻፸፪ ፡ በታኅሳስ ፡ ውስጥ ፡ ለፎርድ ፡ ፋውንደሽን ፡ በሰጠሁት ፡ መግለጫ ፡ አንዳንድ ፡ የኢትዮጵያውያን ፡ መምህራን ፡ ለቀውን ፡ መሄዳቸውን ፡ ብጠቅስ ፡ ለብዙ ፡ ጊዜ ፡ ያወቅናቸውና ፡ የምናደንቃቸው ፡ ሰዎችን ፡ ስናጣ ፡ የሚያበሳጭ ፡ ነው ። በጠቅላላው ፡ ስመለከተው ፡ ግን ፡ ከዚህ ፡ በፊት ፡ በዚህ ፡ መግለጫዬ ፡ መግቢያ ፡ ላይ ፡ እንደገለጽኩት ፡ ይህ ፡ አድራጎት ፡ የሚያበሳጭ ፡ አይደለም ፤ ምክንያቱም ፡ እነዚህ ፡ ሰዎች ፡ በሄዱበት ፡ ቦታ ፡ ትልቅ ፡ ሥራ ፡ እንደሚያበረክቱና ፡ ለወደፊት ፡ ወደ ፡ ፋክልቲው ፡ እንደሚመለሱ ፡ ተስፋ ፡ አለኝ ።

የሰባት ፡ ዓመት ፡ የመምህራን ፡ መጠን ፡ ፕላን ።

የሚከተለው ፡ ሰንጠረዥ ፡ ስለ ፡ መምህራን ፡ ሁኔታ ፡ ለሚቀጥሉት ፡ ሰባት ፡ ዓመታት ፡ ገምተንና ፡ ሊለወጡ ፡ በሚችሉት ፡ የመከተያ ፡ ደንቦችን ፡ መሰረት ፡ በማ

ድረግ : ያወጣነውን : ውጥን : ያሳያል = እንደዚሁም : ሌላ : ምክንያቶችን : ወደ :
 ጎን : ተወት : አድርገን : ከውጭ : አገር : የሚደረገው : ዕርዳታም : በዚህ : ለመቀ
 ጠሉ : ያጠራጥራል = ከዚህም : ሌላ : የሕግ : ፋክልቲ : ከሌሎች : የዩኒቨርሲቲው :
 ክፍሎች : ጋር : በማመዛዘን : ምን : ያህል : አስተማሪዎች : እንደሚያስፈልጉት :
 እንዲያስረዳ : ተጠይቋል = ሰንጠረዥ : በከፍተኛ : ግምት : የአስተማሪዎችን : አስ
 ፈላጊነት : ያሳያል : ይህም : አራት : መከተያ : ደንቦችን : የተመረከብዘ : ነው።
 (ሀ) በእያንዳንዱ : ዓመት : ሦስት : አዲስ : ኢትዮጵያውያን : ተቀጥረው :
 በጠቅላላው : ፳፩ : አስተማሪዎች : እንዲኖሩት : (ለ) እያንዳንዱ : አዲስ : ቅጥር :
 አስተማሪ : ለኤል. ኤል. ኤም. ወደ : ውጭ : አገር : ከመሄዱ : በፊት : ለሁለት :
 ዓመት : ማስተማርና : በኢትዮጵያ : የምርምር : ጥናት : ማድረግ : አለበት : (ሐ) ከዚ
 ህም : በኋላ : ለኤል. ኤል. ኤም. ዲግሪ : በውጭ : አገር : ለሁለት : ዓመት : ይቆያል :
 (መ) የኢትዮጵያውያን : መምህራን : ቁጥር : ¹⁸/₂₁ ሲሆን : ሦስት : ቦታዎች : በደ
 ምብ : ለበሰሉና : በሕግ : ነክ : ልምምድ : ላላቸው : የውጭ : አገር : የሕግ : አዋቂ
 ዎች : መተው : አለባቸው = የአሁኑ : ሁኔታም : እንደዚሁ : ከቀጠለ : ይህ : የኢትዮ
 ጵያውያን : ፋክልቲ : ጥሩ : ይሆናል : ነገር : ግን : ፋክልቲው : ልምምድ : የሌላቸው :
 ሰዎች : ሊበዙበት : ስለሚችሉ : ሁለት : ወይም : ሦስት : ልምምድና : ችሎታ : ያላ
 ቸው : የውጭ : አገር : ሰዎች : ቢኖሩበት : ጠቃሚ : ነው : ይህን : የመከተያ : ደንብ :
 ውድቅ : ብናደርገውም : ሰንጠረዥ : ላይ : ብዙ : ለውጥ : ሊያመጣ : አይችልም :
 ይህ : ሰንጠረዥ : ሌሎች : ተለዋዋጭ : ነገሮችን : አያጠቃልልም : ለምሳሌ : ያህል :
 ከጊዜ : በኋላ : ለፒኤች. ዲ. ወደ : ውጭ : አገር : የመሄድ : ጉዳይን : አይጨምርም =

በ (መኖሪያ : ሥፍራቸው : ተተማኝነታቸው) ኢትዮጵያውያን		የውጭ : አገር : መምህራን : ወይም : ሌሎች :	በውጭ : አገር : የሚያጠኑ : ኢትዮጵያውያን :
በቀ. ኃ. ሥ. የኒቨርሲቲ :			
ዓ. ም.	—፲፱፻፷፭	10	1
	—፲፱፻፷፮	9	3
	—፲፱፻፷፯*	8	5
	—፲፱፻፷፰	8	5
	—፲፱፻፷፱	9	6
	—፲፱፻፸ፀ	6	3
	—፲፱፻፸፩	3	0

* ስለዚህ : በ፲፱፻፷፯ : ዓ. ም. ከጠቅላላው : ፳፩ : የሥራ : ቦታዎች : አስራ : ስም
 ንቱ : በኢትዮጵያውያን : ይያዛሉ = ቢሆንም : የመምህራን : ክፍተኛ : ቁጥር : ፳፩
 ከተወሰደ : በእ. ኤ. አ. ከ፲፱፻፸፫ : እስከ : ፲፱፻፸፰ : ድረስ : ከውጭ : የሚመጡና
 ወደ : ውጭ : አገር : ለትምህርት : የሚሄዱ : ኢትዮጵያውያን : ስለሚኖሩ : በግምት :
 ለእያንዳንዱ : ዓመት : ፰ : የውጭ : አገር : መምህራን : ያስፈልጋሉ = ለዚህም :
 ሦስት : ምርጫዎች : አሉ = (ሀ) ጠቅላላው : ቁጥርን : ለማሟላት : ባይቻልም :
 የሙሉ : ጊዜ : ኢትዮጵያውያን : በብዛት : መቅጠር : ወይም : የማስተማሪያ : ጊዜ
 ያቸው : የተወሰነና : ጥቂቶች : የምርምር : ጥናት : የሚያደርጉ : ኢትዮጵያውያን :
 መምህራን : መቅጠር : (ለ) ብዙ ልምምድ : ከሌላቸው : የሙሉ : ጊዜ : ኢትዮጵያ
 ውያን : ቢነጻጸር : የማስተማር : ጊዜያቸው : የተወሰነና : ጥቂት : የምርምር : ጥናት :
 የሚያደርጉ : የትርፍ : ጊዜ : ኢትዮጵያውያን : መምህራን : መቅጠር : ወይም : (ሐ)

በፋክልቲው : ድርጊቶችና : ይዘታዎች : መጥፎ : ውጤት : እንደሚያስከትል : እያ
ወቁ : የመምህራንን : ጠቅላላ : ቁጥር : ከ፳፩ : ወደ : ታች : ዝቅ : ማድረግ = ሆኖም :
ይህ : በሚመጣው : ዓመት : በሰፊው : ይመከርበታል ።

የሙሉ : ጊዜ : መምህራን : ድርጊቶች ።

መምህራኖቹ : ከማስተማር : ተግባራቸው : ሌላ : በብዙ : ትላልቅ : ድርጊቶች :
ተካፋዮች : ሆነዋል ።

ብርሃኔ : ገብራይ :— የማታ : ትምህርት : ፕሮግራም : ዲሬክተር : የብዙ :
የዩኒቨርሲቲው : ኮሚቴዎች : አባል : ሆነው : በፋክልቲው : ጉባኤ : በማታ : ትምህ
ርት : ኮሚቴ : በዕድገትና : በገንዘብ : ኮሚቴ : በፕሮሶኔል : ኮሚቴና : በሥነ : ሥር
ዓት : ኮሚቴ : አገልግሎት ። እንደዚሁም : በሚከተሉት : ጊዜያዊ : ኮሚቴዎች :
አገልግሎት ። እነሱም : የአስመራ : ዩኒቨርሲቲ : አቋም : አጥኚ : ኮሚቴ : የኢትዮ
ጵያ : ዩኒቨርሲቲ : የመምህራን : አቋም : አጥኚ : ኮሚቴ : ዲግሪዎች : ዲፕሎማዎችና :
ሰርቲፊኬቶች : ስላላቸው : አካዳሚክ : ተመጣጣኝነት : አጥኚ : ኮሚቴ : ስለ : ታሰሩ :
ተማሪዎች : ሁኔታ : የሚያጠና : ኮሚቴ : ናቸው ። ስለንብረትና : ስለ : ታክስ : (ግብር)
ሕግ : የምርምር : ጥናታቸውን : በማድረግ : ላይ : ናቸው ።

ብራን : አቶ : ብሬይዴ :— በኢትዮጵያ : ሕግ : መጽሔት : የሚጻፉ : የምርምር :
ጽሑፎች : አዘጋጅና : የፋክልቲው : የምርምር : ጥናትና : የእትሞች : አባል ፤ እንደ
ዚሁም : የቤተ : መጻሕፍት : ኮሚቴዎች : አባል ። ስለ : ኤኮኖሚክ : ምክር : ጉባኤ
ዎች : አንድ : መጽሐፍ : በጀርመንኛ : (በሃምቡርግ : እ. ኤ. አ. በ፲፱፻፸፪ ዓ. ም.)
ጽፈዋል ፤ ስለ : አፍሪቃ : ዓለም : አቀፍ : ግንኙነቶችና : ስለ : ኢትዮጵያ : ሕግ :
ሁለት : የምርምር : ጽሑፎችን : በጀርመን : መጽሔቶች : አሳትመዋል ፤ ትንሽ : ማስ
ታወሻ : ለኢትዮጵያ : ሕግ : መጽሔት : አቅርቦዋል ። ከፒተር : ዊንጊፕ : ጋር : ሆነው :
ስለ : ኢትዮጵያ : የንግድ : ሕግ : ጠቀስ : የሆኑትን : የፍርድ : ጉዳዮች : መሰብሰብ :
ጀምረዋል ። ለንግድ : ሕግ : የማስተማሪያ : ጽሑፍ : አዘጋጅተዋል ። በጀርመን : የባ
ህል : ድርጅት : ስለ : እድገት : ንግግር : አድርገዋል ።

ዳንኤል : ኃይሌ :— የኢትዮጵያ : ሕግ : መጽሔት : የፍርድ : ጉዳዮች : አዘ
ጋጅ ፤ ስለ : ተፈጥሮ : ሃብት : ትምህርት : ረዥም : የሆነ : የማስተማሪያ : ዘዴ : አዘጋ
ጅተዋል ። ለዚህ : ትምህርትም : የማስተማሪያ : ጽሑፍ : በማዘጋጀት : ላይ : ናቸው ።
የዩኒቨርሲቲው : የፋክልቲ : ጉባኤ : አባል : ከመሆናቸው : ሌላ : ከጀን : ኤዲ : ጋር :
ሆነው : የፋክልቲ : ጉባኤ : አጠቃላይ : ሕግን : አሻሽለዋል ። የፋክልቲው : የምር
ምር : ጥናትና : የእትሞች : እንደዚሁም : የአንዳንድ : ጊዜያዊ : ኮሚቴዎች : አባል :
ናቸው ። የሕግ : ተማሪዎች : መኝታ : ቤትና : የዩኒቨርሲቲው : የቀድሞ : ተማሪዎች :
እርዳታ : ኮሚቴ : ተጠባባቂ : ሊቀ : መንበር : ናቸው ። በኢትዮጵያ : ሕግ : መጽ
ሔት : ስለ : ኢትዮጵያ : የአሠሪና : ሠራተኞች : ሕግ : ትንሽ : ማስታወሻ : ጽሑፍ :
አሳትመዋል ።

ጀን : ኤዲ :— ረዳት : ዲንና : የሕግ : ፋክልቲ : የአካዳሚክ : ኮሚሽን : ጸሐፊ ፤
አንዳንድ : ጊዜ : በተጠባባቂነት : የሚሠሩ : የዩኒቨርሲቲ : ፋክልቲ : ጉባኤ : አባል :
ከመሆናቸው : ሌላ : ከዳንኤል : ኃይሌ : ጋር : ሆነው : የጉባኤው : አጠቃላይ : ሕግን :
በአዲስ : መልክ : አዘጋጅተዋል ። በኢትዮጵያ : የውል : ሕግ : ስለ : ዳረጎት ፤ የተ
ራቀቀ : ጽሑፍ : አቅርበው : ጨርሰዋል ፤ በውል : ሕግ : አንድ : መግለጫ : መጽሐፍ :

ሰለ : ግዴታ : አረጸጸም ፣ ሰለ : ማሰጠንቀቂያና : ካቅም : በላይ : ስለሆነ : ኃይል : መግለጫዎች : የማስተማሪያ : ጽሑፎች : ወይም : በኢትዮጵያ : ሕግ : መጽሔት : የሚወጡ : ማስታወሻዎችን : አቅርቦዋል ።

ጀረሚ : ቲ. ሃሪሰን : — የፋክልቲው : የምርምር : ጥናት : እትሞች : ኮሚቴ : ሊቀ : መንበር ፣ ሰለ : ፍትሐ : ብሔር : የሥነ : ሥርዓት : ሕግ : የማስተማሪያ : ጽሑፎች : በማዘጋጀት : ላይ : ናቸው ። የኢትዮጵያ : ሕግ : መጽሔት : የእትሞች : ቦርድ : አባል : ናቸው ። የሕግ : ፋክልቲ : የእትሞች : ሽያጭና : መሰራጨት : ያለው : ሥራ : ለማድረግ : ብዙ : ጊዜ : ሰውተውበታል ።

አንማሪ : ጃኮሚ : ሚሴት : — የኢንተርናሽናል : (ዓለም : አቀፍ) : ጀሳፕ : የመ ለማመጃ : ክርክር : ውድድር : ዲሬክተር : የኢትዮጵያ : ሕግ : መጽሔት : የእትም : ሥራ : አስኪያጅ ፣ ለኢንተርናሽናል : (ዓለም : አቀፍ) : ድርጅቶች : ትምህርት ፣ ሰለ : አፍሪቃ : ጉዳዮች : ባለ : ሦስት : መጻሕፍት : የማስተማሪያ : ጽሑፎችን : ጨርሰዋል ። አንድ : የስምምነቶች : ዝርዝርና : ኢትዮጵያ : ተካፋይ : የሆነችበት : የኢንተርናሽናል : ስምምነቶች : የሚያጠቃልል : ሰለ : ስምምነት : ሕግ : በኢትዮጵያ : የምርምር : ጽሑፍ : አዘጋጁ ። ሰለ : እምቡድስማን : የምርምር : ጥናታቸውን : ቀጥለዋል ። ይህም : በካናዳ : ሕግ : መጽሔት : ይወጣል ። የፋክልቲው : የምርምር : ጥናትና : የእትሞች : ኮሚቴ : አባል : ናቸው ። በአፍሪቃ : አንድነት : ድርጅትና : በአፍሪቃ : ቴክኖሚክ : ኮሚሽን : በተዘጋጁት : ስብሰባዎች : ተካፋይና : ከእነዚህ : ድርጅቶች : ግንኙነት : አድራጊ : ነበሩ ።

ጆርጅ : ቺቺኖቪች : — የሚከተሉትን : አሳትመዋል :

(፩) “በዩኒቨርሲቲ : ኮሌጅ : ጊዜ : የነበረው : የኢትዮጵያ : ሕግ : ትምህርት : ይዘታ :” በኢትዮጵያ : ሕግ : መጽሔት : ፳ኛ : መጽሐፍ : ቁጥር : ፩ ።

(፪) “ሰለ : ኢትዮጵያ : ቤተ : ሰብ : ሕግ : ጥያቄዎች :” በኢትዮጵያ : ሕግ : መጽሔት : ፳ኛ : መጽሐፍ : ቁጥር : ፩ ።

(፫) “አን : ኢንትርጻክትሪ : ቲዎሪ : አፍ : ሎው : ኢን : ዘ : ኮንቴክስት : አፍ : ዘ : ኢትዮፕያን : ሌጋል : ሲስተም” : በኢትዮጵያ : ሕግ : መጽሔት ።

እንደዚሁም : ሦስተኛ : ጊዜያዊ : ተከታታይ : የእትም : ጽሑፎችን : አቅርቦዋል ። ሰለ : “ካሣ : ክፍያ : በኢትዮጵያ : ሕግ” በሚል : አርእስት : መግለጫ : መጽሐፍ : ጀምረዋል ። የዩኒቨርሲቲ : መምህራን : የዕድገት : ኮሚቴና : የእስኮላርሺፕ : ኮሚቴ ፣ እንደዚሁም : የሕግ : ፋክልቲ : የምርምር : ጥናት : ኮሚቴ : አባል : ናቸው ። የቀ. ኃ. ሥ. ኤስ. ዲ. ፒ. ሲ. ሰለ : እስኮላርሺፕ : ኮሚቴ : ጊዜያዊ : የበታች : ኮሚቴ : ሊቀ : መንበር ፣ ሌሎች : ሥራዎቻቸውንም : የድሮ : ተማሪዎች : አሁን : የሕግ : ሰዎች : የሆኑትን : ሰለ : ማማከር : ጉዳይና : ከኢንተርናሽናል : (ዓለም : አቀፍ) : የአካዳሚክ : የማንጸጸር : ሕግ : እ. አ. አ. በ፲፱፻፸፪ : ጉባኤ : ዝግጅት : ግንኙነት : ማድረግን : ያጠቃልላሉ ።

ፍራንዝ : ላንግ : — የአስተዳደር : ሕግ : የማስተማሪያ : ጽሑፎችን : ከመሰብሰብ ባቸው : ሌላ : የዚሁ : ትምህርት : ታሪካዊና : መሰረታዊ : የሆነ : ጽሑፍ : ተደጋጋሚ : በሆነ : ዘዴ : አቅርቦዋል ። የሕግ : ፋክልቲ : የሥነ : ሥርዓት : ኮሚቴ : አባል ፣ በሕዝባዊ : አስተዳደር : ክፍል : የተለየ : ፈታኝ : በመሆን ፣ በጀርመን : ት/ቤት : ማኅበር : የጨዋታ : ዳኛ ፣ በአርትስ : ፋክልቲ : ሁሉ : ጠቀሰ : ስለሆነ : ተደጋጋሚ : ሠሚናር : ንግግር : አድርገዋል ።

መብራህቱ፡ የሐንሰ፡— በሕግ ፡ ፋክልቲ ፡ የተባበሩት ፡ መንግሥታት ፡ የዕድገትና ፡ ፕላን ፡ ሕግ ፡ እንደዚሁም ፡ የሕዝብ ፡ ፕሮግራም ፡ የውጥን ፡ ዲሬክተር ፤ የኢትዮጵያ ፡ የኒቨርስቲ ፡ ተማሪዎች ፡ አገልግሎት ፡ ኮሚቴና ፡ የሕግ ፡ ፋክልቲ ፡ የምርምርና ፡ የእትሞች ፡ ኮሚቴ ፡ አባል ፡ ስለ ፡ ውርስና ፡ ስለ ፡ ወንጀለኛ ፡ መቅጫ ፡ ሥነ ፡ ሥርዓት ፡ ሕግ ፡ መግለጫ ፡ መጻሕፍት ፡ በአማርኛ ፡ ቋንቋ ፡ በማዘጋጀት ፡ ላይ ፡ ሲሆኑ ፡ ሁለት ፡ በአማርኛ ፡ ለተራ ፡ ሰው ፡ የተጻፉት ፡ የምርምር ፡ ጽሑፎች ፡ “ዳኛው” [“The Judge”] “መስካሪው” [“The Witness”] ጨርሰው ፡ አቅርበዋል ፡ በኢትዮጵያ ፡ የሕግናትና ፡ የቤተ ፡ ሰብ ፡ ደህንነት ፡ ማኅበር ፡ በዋና ፡ ጸሐፊነት ፡ በኢትዮጵያ ፡ የማኅበራዊ ፡ ደህንነት ፡ ጉባኤ ፡ በተባባሪ ፡ ዋና ፡ ጸሐፊነትና ፡ የማኅበሩ ፡ አማካሪ ፡ ኮሚቴዎች ፡ ሊቀ ፡ መንበር ፡ በመሆን ፡ አገልግለዋል ፡ ስለሌላ ፡ ሰው ፡ ጋር ፡ ሆነው ፡ ተቀባይነትን ፡ ያገኙ ፡ የሕዝባዊ ፡ ኑሮ ፡ ዕድገት ፡ ሚኒስቴር ፡ የአመዳደብ ፡ ሰንጠረዥን ፡ አቅርበዋል ።

ርብርት ፡ ኤ ፡ መሊን ፡— ሦስት ፡ ሾልዩም ፡ ያለው ፡ “ማስረጃ ፡ በኢትዮጵያ ፡” የሚል ፡ መጽሐፍ ፡ ጽፈው ፡ አጠናቅቀዋል ፤ የዚሁን ፡ እትም ፡ መጨረሻም ፡ እስከ ፡ እንደ ፡ አ. አ. መስከረም ፡ ፴ ፡ ሺ፬፻፸፪ ፡ ባለው ፡ ጊዜ ፡ ውስጥ ፡ ለማድረስ ፡ ያሰባሉ ፡ እንደዚሁም ፡ “ስለ ፡ ኢትዮጵያ ፡ ሕጎች ፡ አጠቃላይ” ዘሰርቨይ ፡ አፍ ፡ አፍሪካን ፡ ሎው ፡ ውስጥ ፡ እ. አ. አ. በሺ፬፻፸፭ ፡ በለንደን ፡ የኒቨርስቲ ፡ በሚገኘው ፡ የምስራቅ ፡ እስያና ፡ የአፍሪቃ ፡ ጥናት ፡ ት/ቤት ፡ አሳትመዋል ፤ የኢንተርናሽናል ፡ ጄሳፕ ፡ ክርክር ፡ ኮሚቴ ፡ አባል ፡ ናቸው ።

ካተሪን ፡ አ ፡ ዶኖቫን ፡— “ወድቅና ፡ ፈራሽ ፡ ጋብቻዎች ፡ በኢትዮጵያ ፡ ሕግ ፡ ውስጥ ፡” በሚል ፡ አርእስት ፡ በ፰ኛ ፡ መጽሐፍ ፡ ቁጥር ፡ ፩ ፡ የኢትዮጵያ ፡ ሕግ ፡ መጽሐፍት ፡ አንድ ፡ የምርምር ፡ ጥናት ፡ አቅርበዋል ። አንድ ፡ ስለ ፡ ሰዎች ፡ ሕግና ፡ (የመጨረሻ ፡ እትም) ፡ አንድ ፡ ስለ ፡ ቤተ ፡ ሰብ ፡ ሕግ ፡ (የመጀመሪያ ፡ እትም) ፡ ማስተማሪያ ፡ ጽሑፍ ፡ አቅርበዋል ፤ አንድ ፡ ማስታወሻ ፡ “የሴቶች ፡ አቋም ፡ በኢትዮጵያ ፡ ፍትሕ ፡ ብሔር ፡ ሕግ ፡” በሚል ፡ ርዕስ ፡ አዘጋጅተው ፡ ለኢትዮጵያ ፡ ሴቶች ፡ በጎ ፡ አድራጎት ፡ ማኅበር ፡ ሰጥተዋል ። ስለ ፡ ቤተ ፡ ሰብ ፡ ሕግ ፡ የምርምር ፡ ጥናት ፡ ማድረጋቸውንም ፡ ቀጥለው ፡ ነበር ። የሕግ ፡ ፋክልቲ ፡ አካዳሚክ ፡ ኮሚሽን ፡ የሕግ ፡ ፋክልቲ ፡ የምርምር ፡ ጥናትና ፡ የጽሑፍ ፡ ኮሚቴ ፡ የኢንተርናሽናል ፡ ጄሳፕ ፡ የመለማመጃ ፡ ክርክር ፡ ኮሚቴ ፡ አባል ፡ ናቸው ።

ሰላሙ ፡ በቀለ ፡— ከስቴት ፡ የኒቨርስቲ ፡ አፍ ፡ ኒዮርክ ፡ ከመጡ ፡ ከዶክተር ፡ ኑነዝ ፡ በመተባበር ፡ ለምክር ፡ ቤት ፡ (ፓርላማ) ፡ አባሎች ፡ የሚሰጠው ፡ የትምህርት ፡ ፕሮግራም ፡ አቀናባሪ ፡ ናቸው ። የሕግ ፡ ፋክልቲ ፡ አካዳሚክ ፡ ኮሚሽንና ፡ የሕግ ፡ ተማሪዎች ፡ የመኝታ ፡ ቤት ፡ አዳራሽ ፡ የኒቨርስቲ ፡ የቀድሞ ፡ ተማሪዎች ፡ ማኅበር ፡ እርዳታ ፡ ኮሚቴ ፡ አባል ፡ ናቸው ። በሕግ ፡ ፋክልቲ ፡ አርካይቭ ፡ ውስጥ ፡ የሚደረገው ፡ የንብረት ፡ ቁጥጥርና ፡ ማደራጀትን ፡ በማጠናቀቅ ፡ ላይ ፡ ናቸው ። ስለ ፡ ኢትዮጵያ ፡ ሕገ ፡ መንግሥት ፡ ነክ ፡ በሆኑት ፡ ነገሮች ፡ ላይ ፡ ጥናታቸውን ፡ ቀጥለዋል ።

ሮናልድ ፡ ስክላር ፡— “ፍላጎት ፡ አንድ ፡ ነገር ፡ በርግጥ ፡ እንደሚሆን ፡ ማወቅና ፡ ዶለስ ፡ ኢቮንጁሊስ” በሚል ፡ ርእስ ፡ በኢትዮጵያ ፡ ሕግ ፡ መጽሐፍት ፡ ማለት ፡ በ፰ኛ ፡ መጽሐፍ ፡ ቁጥር ፡ ፪ ፡ ውስጥ ፡ እንዲታተም ፡ ሰጥተዋል ። በአንዳንድ ፡ የከፍተኛ ፡ ፍ/ቤት ፡ ውሳኔዎችና ፡ በአንዳንድ ፡ በጣም ፡ ጠቃሚና ፡ መሰረታዊ ፡ በሆኑ ፡ አናቅጽ ፡ ላይ ፡ ማተት ፡ ጀምረዋል ። ተጨማሪ ፡ የወንጀለኛ ፡ ሕግ ፡ ማስተማሪያዎች ፡ ይሆኑ ፡ ዘንድ ፡ አንዳንድ ፡ ጽሑፎችን ፡ በማዘጋጀት ፡ ላይ ፡ ሲሆኑ ፡ በዓመቱም ፡ የኢንተርናሽናል ፡ ጄሴፕ ፡ የመለማመጃ ፡ ክርክር ፡ ውድድርን ፡ በማካሄድ ፡ ሰላሎው ፡ ጉዳይ ፡ ፕሮፈ

ሰር : አንግሪ : ጃኮሚ : ሚሊትን : ረድተዋል = እንደዚሁም : የፋክልቲው : ጽሑፍ : ምርምር : ፕሮግራምን : አቀነባብረዋል = የሕግ : ፋክልቲ : የአካዳሚክ : የቤተ : መጻሕፍትና : የሥነ : ሥርዓት : ትምህርት : ኮሚቴ : አባል : ናቸው =

ቢ. ጄ. ቴነሪ :— የሕግ : ፋክልቲ : የሥርዓተ : ትምህርት : ኮሚቴ : ሊቀ : መንበርና : የዩኒቨርሲቲው : የሥርዓተ : ትምህርት : ኮሚቴ : አባል : ናቸው = ስለ : ሕብረ-ሥራና : ስለ : ሥራ : ሕግ : የሚያደርጉትን : የምርምር : ጥናታቸውን : ቀጥለዋል = በሕግ : ፋክልቲና : በፍ/ሚኒስቴር : መሃከል : ግንኙነትና : የአማካሪ : ጉባኤ : ለማቋቋም : ጥረት : አድርገዋል = በደንብ : ባልታወቀው : የፋክልቲውና : የፍ/ሚኒስቴር : ፕሮሶፊያ : ኮሚቴ : አባል : ናቸው = ይህም : ኮሚቴ : አንዳንዶች : የኢትዮጵያ : ሕጎችን : ለመከለስና : ለማብራራት : ይጥራል = የሠራተኛ : ዋና : ማስተዳደርያ : መ/ቤትን : ላንድ : ሚኒስቴር : የሕግ : አማካሪ : ለማስገኘት : በተደረገው : መረጣ : እርዳታቸውን : አበርክተዋል = የጎልፍ : ክበብ : ውድድር : አባል : ናቸው = ከዚህም : በላይ : ብዙ : ጊዜያቸውን : በቤተ : ሰብ : በውሾች : በፈረሶችና : በባለርስትነት : አውለዋል =

ቴየሪ : ጄ. ቨርሃልስት :— የአፍሪቃ : ዕድገት : ድርጅት : ሁለተኛ : ዲሬክተር : እንዲሁም : የዚሁ : ድርጅት : የጽሑፍ : አዘጋጅ : “ሊጋል : ፕሮሶፊ : ኤንድ : ዘ : ኢንዲፒጃዋል :— አፍሪካን : ሶርስ : ማተሪያል” የሚል : (በእንግሊዝኛና : በፈረንሳይኛ) መጽሐፍ : አቅርቦዋል = የሕግ : ፋክልቲ : ቤተ : መጻሕፍት : ኮሚቴ : አባል : እንደዚሁም : በመተባበር : ስለ : እርሻዎች : መሻሻል : የሚገልጽ : ለዓለም : ሰብሰባ : “ለዘብስታክል : ኡ : ደብሎፕማ : አግሪኮል : አን : ኢትዮፒ” በሚል : ርእስ : ጽሑፍ : አዘጋጅተዋል = በኤ. ብላውስትን : አታሚነት : በሚቀርበው : “በዓለም : የሚገኙት : አገሮች : ሕገ : መንግሥቶች” መጽሐፍ : ውስጥ : ለሩዋንዳና : ለቡሩንዲ : እንዲሆን : አንዳንድ : መግቢያ : ማስታወሻዎችንና : ማውጫዎችን : ጽፈዋል = እ. ኤ. አ. በ፲፱፻፸፬ : አንድ : መጽሐፍ : ለማውጣት : በማሰብ : “የፖሊቲካ : ቁጥጥር : በባሕላዊ : አፍሪካውያን : ጥብረ : ሰብ : መሬት” በሚል : ርእስ : የምርምር : ጥናታቸውን : ቀጥለዋል = በ፲፱፻፸፩/፸፪ : ሁለተኛ : የትምህርት : አጋማሽ : ዕረፍታቸው : ላይ : የሩዋንዳውን : የጠቅላይ : ፍ/ቤት : “ሰንትር : ናስዮናል : ደ : ፎርማስዮን : ጂዩዲሲዮር”ን : ለማማከር : ሄደው : ነበር = እ. ኤ. አ. በ፲፱፻፸፫ : የሚጻፈው : ስለ : ሩዋንዳ : የሕግ : ዕድገት : የሚገልጽ : መጽሐፍና : ስለዚሁ : አገር : የሚገልጹና : በደምብ : የሚያብራሩ : የሕግ : ሰንጠረዦች : ደራሲ : ናቸው =

ፒተር : ዊንፊት :— የኢትዮጵያ : ሕግ : መጽሔት : ፳ኛ : መጽሐፍ : ዋና : አዘጋጅ : የሥራ : አመራር : ሕግ : የማስተማሪያ : ጽሑፎችን : አጠናቅቀዋል = እንደዚሁም : በእጃቸው : ስለ : ኢትዮጵያ : ንግድ : ሕግ : መሰረታዊ : ጽሑፎች : ጽፈው : በሕግ : ፋክልቲ : ተቀባይነት : ስላገኘ : ለፍ/ሚኒስቴር : ቀርቧል = አንድ : የሕግና : የኤኮኖሚክ : ቁጥጥር : ትምህርት : በተሻሻለ : ዘዴ : አዘጋጅተዋል = አንድ : በኢትዮጵያ : የኢንዱስትሪ : ንብረቶች : ላይ : ያሉትን : መብቶች : የሚያስረዳ : ጽሑፍ : አጠናቅቀው : ለኢትዮጵያ : ሕግ : መጽሔት : አስረክበዋል = ስለ : አንደኛና : ስለ : ሁለተኛ : የንግድ : ሕግ : መጽሔት : ማብራሪያ : የሚሰጡ : የፍ/ቤት : ውሳኔዎችን : ሰብሰበዋል = በኡጋንዳ : ላይ : ስለ : ሥራ : አመራር : ሕግ : በአፍሪቃ : በተደረገው : ጉባኤ : በመገኘት : ፋክልቲውን : ወክለዋል = የሕግ : ቤተ : መጻሕፍት : ኮሚቴ : የፋክልቲው : የምርምር : ጥናትና : እትም : ኮሚቴና : የዩኒቨርሲቲ : ጊዜያዊ : የቀደምትነት : የመከተያ : ደንብ : ኮሚቴ : አባል : ናቸው = በኢትዮጵያ : ንጉሠ : ነገሥት : መንግሥት : የንግድ : የኢንዱስትሪና : የቱሪዝም : ሚኒስቴር : የኢንቬስትሜንት : ኮሚቴ : ባደረገው : ጥያቄ : መሰረት : ስለ : ተሻሻለው : የኢንቬስትሜንት : አዋጅ : ረቂቆችን : አቅርበዋል = ኮሚቴውም : የመጨረሻውን : ረቂቅ : ተቀብሎታል =

በተጨማሪም ፡ የሕግ ፡ ፋክልቲ ፡ አለን ፡ ሸዳልና ፡ ደሚኒክ ፡ ፒርሰን ፡ ባደረጉት ፡ አገልግሎት ፡ ተጠቅመዋል ፤ እነዚህ ፡ ሰዎች ፡ ለሕግ ፡ ተማሪዎች ፡ ፈረንሳይኛን ፡ ለማስተማር ፡ በፈረንሳይ ፡ መንግሥት ፡ የተላኩ ፡ በጎ ፡ ፍቃደኞች ፡ ናቸው ። መስዩ ፡ ሸዳል ፡ በፈረንሳይኛ ፡ ስለተጻፉ ፡ ሕጎች ፡ ትምህርት ፡ የማስተማሪያ ፡ ጽሑፎችን ፡ ከማቅረባቸው ፡ ሌላ ፡ በፋክልቲው ፡ የሥርዓተ ፡ ትምህርት ፡ ኮሚቴ ፡ ውስጥ ፡ አገልግለዋል ።

በዚህ ፡ ዝርዝር ፡ ውስጥ ፡ አራት ፡ መምህራን ፡ ከፋክልቲው ፡ ጋር ፡ ያላቸውን ፡ ኮንትራት ፡ ስለጨረሱ ፡ ልጠቅሳቸው ፡ እወዳለሁ ።

እ. አ. አ. በሺ፱፻፸፪ ፡ በክረምት ፡ ማለቂያ ፡ ላይ ፡ ሮበርት ፡ ሚሊን ፡ ስለ ፡ ኢትዮጵያ ፡ የሕግ ፡ ማስረጃ ፡ የማስተማሪያ ፡ ጽሑፎችን ፡ ማዘጋጀት ፡ ቀጠሉ ። ሙሉ ፡ የዕረፍት ፡ ጊዜያቸውን ፡ ከኢንተርናሽናል ፡ (ዓለም ፡ አቀፍ) ፡ የሕግ ፡ ድርጅት ፡ በተሰጣቸው ፡ ጥቂት ፡ የገንዘብ ፡ ወጪ ፡ በመጠቀም ፡ ለዚህ ፡ ውጥን ፡ ሰርተዋል ። ከሁሉም ፡ በጣም ፡ ደስ ፡ የሚለኝ ፡ ጓደኞቻቸውንና ፡ ተማሪዎቻቸውን ፡ ለመርዳት ፡ ያላቸው ፡ ቆራጥነት ፡ ነው ።

አንማሪ ፡ ጃኮሚ ፡ ሚሌት ፡— በካናዳ ፡ ዩኒቨርሲቲ ፡ ለማስተማር ፡ ካተሪን ፡ አ ፡ ዶኖቫንም ፡ በአንግሊዝ ፡ ዩኒቨርሲቲ ፡ ውስጥ ፡ ለማስተማር ፡ በዓመቱ ፡ ማለቂያ ፡ ላይ ፡ ሄደዋል ። እ. አ. አ. በሺ፱፻፸፱/ሺ፱፻፹ ፡ በተለይም ፡ በሺ፱፻፸፱ ፡ ክረምት ፡ ወራት ፡ ውስጥ ፡ እንደ ፡ ካተሪን ፡ የፋክልቲውን ፡ አስተዳደር ፡ በትክክል ፡ የመራ ፡ የላም ፤ እርሳቸውም ፡ በሚገባ ፡ እንደ ፡ ተጠባባቂ ፡ ዲን ፡ ሆነው ፡ አገልግለዋል ። በኋላም ፡ የምርምር ፡ ጥናትና ፡ የእትሞች ፡ ኮሚቴ ፡ ሊቀ ፡ መንበር ፡ በመሆን ፡ የራሳቸውን ፡ የግል ፡ ጥቅም ፡ ሳይመለከቱ ፡ ብዙ ፡ ጊዜያቸውን ፡ የፋክልቲውን ፡ እትሞች ፡ ተቆጣጥረዋል ። ከኛም ፡ ጋር ፡ ለሦስት ፡ ዓመታት ፡ ስለተቀመጡ ፡ አንድ ፡ የምርምር ፡ ጥናት ፡ ለኢትዮጵያ ፡ ሕግ ፡ መጽሔት ፡ አቅርበው ፡ ለፋክልቲው ፡ የማስተማሪያ ፡ ጽሑፎችን ፡ ትተዋል ። አንማሪ ፡ ጃኮሚ ፡ ሚሌት ፡ ሲጀምሩ ፡ በማስተማርና ፡ በምርምር ፡ ጥናት ፡ ብቻ ፡ የተወሰኑ ፡ መስለው ፡ ነበር ። ነገር ፡ ግን ፡ ያኔውኑ ፡ የአስተዳደር ፡ ችሎታ ፡ በደግነትና ፡ በመግግባት ፡ ሊካሄድ ፡ እንደሚቻል ፡ ተጨማሪ ፡ ማስረጃ ፡ ሆነዋል ። ተቀብለው ፡ በሚገባ ፡ ካስተናበሩት ፡ አደራዎች ፡ አንዱ ፡ በኢንተርናሽናል ፡ (ዓለም ፡ አቀፍ) ፡ ጀሳፕ ፡ የመለማመጃ ፡ ክርክር ፡ ውድድር ፡ እርሳቸው ፡ ባደረጉት ፡ ድካም ፡ ጥሩ ፡ ውጤት ፡ ስላስገኙ ፡ በይበልጥ ፡ ሲታወሱ ፡ ይኖራሉ ። ከዚህም ፡ ሌላ ፡ የማስተማሪያ ፡ ጽሑፎችንና ፡ ስለ ፡ ስምምነት ፡ ሕግ ፡ ያደረጉትን ፡ የምርምር ፡ ጥናታቸውን ፡ ትተው ፡ ልናል ።

ፒተር ፡ ዊንሺፕ ፡ በተጨማሪ ፡ በጣም ፡ የተለዩ ፡ ሰው ፡ ነበሩ ። ሁለት ፡ ዓመታት ፡ በንግድ ፡ ሚኒስቴር ፡ እንደ ፡ ሕግ ፡ አማካሪ ፡ ሁለት ፡ ዓመት ፡ በፋክልቲያችን ፡ በጠቅላላው ፡ ለአራት ፡ ዓመታት ፡ ኢትዮጵያን ፡ አገልግለዋል ። ስለ ፡ እርሳቸው ፡ ያለኝን ፡ ስሜት ፡ ለመግለጽ ፡ ያህል ፡ የእርሳቸውን ፡ ግማሽ ፡ በሚሠራ ፡ በማንኛውም ፡ መምህር ፡ ደስ ፡ እሰኛለሁ ። እርሳቸውም ፡ የፈጸሙትን ፡ ውጥን ፡ ለመጥቀስ ፡ ብወድም ፡ ስለ ፡ እርሳቸው ፡ ያለኝን ፡ ከፍተኛ ፡ አድናቆትና ፡ የሥራ ፡ ብቁነት ፡ በዚህ ፡ ላይ ፡ አይወሰንም ።

የዩኒቨርሲቲ ፡ የቀድሞ ፡ ተማሪዎች ፡ ማኅበርና ፡ የውጭ ፡ ግንኙነቶች ፡—

በሺ፱፻፷፫ ፡ ዓ. ም. (እ. አ. አ. ፲፱፻፸፫/፸፩) ከ፪፱ ፡ በላይ ፡ የሕግ ፡ ዲግሪ ፡ ተመራቂዎች ፡ ነበሩን ። አብዛኞቹም ፡ በዋናዎቹ ፡ የሕዝብ ፡ አገልግሎት ፡ ቦታዎች ፡ ላይ ፡ ተመድበው ፡ ይገኛሉ ።

እኔ : እንደማምነው : ከሆነ : ይህ : ኃድ : ከሕግ : ት/ቤት : ባገኘው : የፕሮፌሽ
ናል : የኅብረ : ሰብ : ስሜት : እንዲያደርግና : ይህም : ለብሔራዊ : ብልጽግና : ጥቅም :
መዋል : አለበት = በተጨማሪም : የኛ : የቀድሞ : ተማሪዎች : ማኅበር : የሕግ :
ት/ቤታችንን : አቋም : ሊያሻሽሉ : የሚችሉበት : ብዙ : መንገድ : አለ = ከጥቂት :
ዓመታት : በፊት : አንድ : የዩኒቨርሲቲ : የቀድሞ : ተማሪዎች : ማኅበር : ለመመረቅ :
ተብሎ : በዲግሪና : ከዚህ : በታች : በተመረቁ : የሕግ : ምሩቃን : በተገኙበት : ግብዣ :
ተደርጎ : ነበር = ነገር : ግን : ይህ : ድርጅት : ብዙም : ሳይቆይ : ፈረሰ = ይህንን : በጫ
ገንዘብ : ብዙ : ተግባራት : ለማከናወንና : ጥሩ : ውጤት : ለማምጣት : ከተፈለገ :
በመጀመርያ : የሕግ : የዲግሪ : ተመራቂዎችን : ብቻ : የሚያጠቃልል : ማኅበር :
ማቋቋም : የተሻለ : መሰለኝ = ይህም : ሐሳብ : ከጸደቀ : የማኅበሩን : ፍላጎት : በመ
መርከብ : ትልቅ : ኃድ : ለማቋቋም : ይቻላል =

የዚህ : ዓመት : መጀመርያ : ስብሰባ : ቺ : የታወቁ : የዩኒቨርሲቲ : የቀድሞ : ተማ
ሪዎችን : ሊሰብ : ችሏል = እርስ : በርሳችን : ከተዋወቅንና : ስለ : ሕግ : ት/ቤታችን :
ከተነጋገርን : በኋላ : “አሥራ : ሁለት : ዕብዶች” የሚል : ፊልም : አይተን : እንዳበ
ቃን : በፋክልቲው : ልዩ : ልዩ : ውጥኖች : ውስጥ : ለማገዝ : የሚችሉትን : በጎ :
ፍቃደኞችን : ጠየቅኩ = የመጀመርያውና : ትልቁ : ውጥን : በመምህራን : በቀድሞ :
ተማሪዎችና : በተማሪዎች : የተቋቋመው : የሕግ : ተማሪዎች : መኝታ : ቤት : የእር
ዳታ : ኮሚቴ : ነበር = ብዙ : የኮሚቴና : የበታች : ኮሚቴ : ስብሰባዎች : ከተደረጉ :
በኋላ : በየዓመቱ : ማለቂያ : ላይ : ትልቅ : ችግር : ከመፈጠሩ : በፊት : ስላልተብራራው :
የሕግ : ተማሪዎች : መኝታ : ቤት : ጉዳይ : ስለ : አስተዳደሩ : ሆነ : ስለ : ገንዘብ :
አቋሙ : የሚገልጽ : ረቂቅ : አቅርቦናል =

ይህ : የዩኒቨርሲቲ : የቀድሞ : ተማሪዎች : ማኅበርና : የፋክልቲው : ተከታታይ :
ጥረት : ወደ : ትልልቅ : የሥራ : መስኮችና : ከነዚህም : የፕሮፌሽናል : ይዘታና :
(ደረጃ) : የፕሮፌሽናል : ብቁነት : ፈተናዎችን : በቁጥጥሩ : ሥር : እስከ : ማድረግ :
ሊደርስ : እንደሚችል : ተስፋ : አደርጋለሁ =

ቢ.ጀ. ቴነሪና : ጆን : ኤዲ : አምና : ከተደረገው : ስብሰባ : በመቀጠል : በተከታ
ታይ : ከፍ/ሚኒስቴር : ብዙ : ስብሰባዎችን : አድርገዋል = በአሁኑ : ጊዜ : ትልቁ :
ዓላማ : የጋራ : ፕሮግራም : ለማቋቋምና : በሕግጋቱ : አንዳንድ : ማጣሪያ : ለውጦችን :
ለማድረግ : ነው = ስብሰባዎቹ : በደህና : ሲካሄዱ : ቆይተው : በዓመቱ : መጨረሻ :
ላይ : አስቀድሞ : ለውጦቹ : የቴክኒክ : ወይም : የይዘታ : መሆን : እንዳለባቸው : ሳይ
ገለጽ : ቀረ =

ከዚህም : የተያያዘ : ተግባር : የኢትዮጵያ : ሕግ : መጽሔት : ዋና : አዘጋጅ :
የሆኑት : ፒተር : ዊንሺፕ : ለአዘጋጅ : ተማሪዎችና : ለቀድሞ : ተማሪዎች : ያደረጉት :
ግብዣ : ነው = በዚህም : አጋጣሚ : ስለ : ኢትዮጵያ : ሕግ : መጽሔት : ከዩኒቨርሲቲ :
የቀድሞ : አዘጋጅ : ተማሪዎች : ስብሰባ : አደረግን ፤ ግብዣውንም : ለአንዳንድ :
ጠቃሚ : ውይይቶችና : ለተለመደው : የወዳጅነት : ልውውጦች : አድርገንዋል =

ሥርዓተ : ትምህርትና : የአካዳሚክ : ደረጃዎች : (ይዘታዎች) :

የቢ.ጀ. ቴነሪ : የሥርዓተ : ትምህርት : ኮሚቴ : ሦስት : አዳዲስና : ትላልቅ :
እርምጃዎች : አድርጓል :— ፩ : የፈረንሳይኛ : ቋንቋ : ፕሮግራም : በፋክልቲው :
እንዲሻሻል : ትልቅ : ጥረት : ተደርጓል ፤ ፪ : የመጨረሻ : ዓመት : ተማሪዎች : የም
ርምር : ጽሑፍ : ፕሮግራም : ትልቅ : ለውጥ : አድርጓል ፤ ፫ : የመጨረሻ : ዓመት :
ተማሪዎች : ስሚናር : መቋቋም =

በዓመቱ ፡ ማለቂያ ፡ እነዚህ ፡ ለውጦች ፡ በፋክልቲውና ፡ በዩኒቨርሲቲው ፡ ከታየና ፡ ከተሻሻለ ፡ በኋላ ፡ በዩኒቨርሲቲው ፡ የሊቃውንት ፡ ጉባዔ ፡ ተቀባይነትን ፡ አግኝቷል ። እነዚህም ፡ አንዳንድ ፡ ጥቃቅን ፡ ለውጦች ፡ ለምሳሌ ፡ አንዳንድ ፡ ትምህርትና ፡ የሰዓት ፡ ክንውኖች ፡ በፋክልቲው ፡ ጉባኤ ፡ ተፈቅደዋል ።

(፩) ምንም ፡ እንኳ ፡ የሁለት ፡ ዓመት ፡ የፈረንሳይኛ ፡ ቋንቋ ፡ ትምህርት ፡ ለተማሪዎቻችን ፡ ቢሰጥም ፡ ከዚህ ፡ ትምህርት ፡ የሚጠቀሙ ፡ ጥቂቶች ፡ ስለሆኑ ፣ ሥርዓተ ፡ ትምህርቱ ፡ ለፈረንሳይኛ ፡ ቋንቋ ፡ ፕሮግራም ፡ የለውጥ ፡ ቅድሚያ ፡ ሰጥቷል ። የፋክልቲው ፡ ሐሳብ ፡ የፈረንሳይኛ ፡ ትምህርት ፡ ይቅር ፡ በሚሉትና ፡ መሻሻል ፡ አለበት ፡ በሚሉ ፡ የተከፋፈለ ፡ ነበር ። ባጭሩ ፡ የፈረንሳይኛ ፡ ቋንቋ ፡ ፕሮግራም ፡ ከዩኒቨርሲቲው ፡ የውጭ ፡ አገር ፡ ቋንቋዎች ፡ ክፍል ፡ ቁጥጥር ፡ ሥር ፡ እንዲሆንና ፡ የዚህ ፡ ክፍል ፡ ኋላፊ ፡ የተላለፈው ፡ ውሳኔ ፡ ተካፋይ ፡ እንዲሆን ፡ ተደርጓል ። ይህም ፡ ውሳኔ ፡ የተላለፈበት ፡ ምክንያት ፡ ፈረንሳይኛ ፡ ስለ ፡ ልዩ ፡ ልዩ ፡ ሕግጋት ፡ ለሚደረገው ፡ የምርምር ፡ ጥናት ፡ አስፈላጊ ፡ በመሆኑ ፡ ነው ። ነገር ፡ ግን ፡ ፋክልቲው ፡ ይህ ፡ የተላለፈው ፡ ውሳኔ ፡ የተፈለገውን ፡ ግብ ፡ ማስከተሉን ፡ ለማየት ፡ ይህ ፡ አዲስ ፡ ፕሮግራም ፡ በሚመጣው ፡ ዓመት ፡ መጨረሻ ፡ ላይ ፡ እንዲመረመርና ፡ ሚዛናዊ ፡ ፍርድ ፡ እንዲሰጥበት ፡ ቆርጦአል ።

(፪) አዲሱ ፡ “የመጨረሻ ፡ ዓመት ፡ ተማሪዎች ፡ የምርምር ፡ ጽሑፍ ፡” በሁለት ፡ የምርምር ፡ ጽሑፎች ፡ ፋንታ ፡ ተተክቷል ። የዚህም ፡ ዋና ፡ ዓላማው ፡ ተማሪዎቹ ፡ ጠለቅ ፡ ያለና ፡ የተሻለ ፡ ይዘታ ፡ ያለው ፡ ጽሑፍ ፡ ለማቅረብ ፡ ይችሉ ፡ ዘንድ ፡ ዕድል ፡ ለመስጠት ፡ ነው ። እንደዚህም ፡ ጽሑፉን ፡ በቃል ፡ ጥያቄ ፡ መደገፍ ፡ ተፈላጊ ፡ ስለሆነ ፡ ታክለዋል ። በድሮ ፡ ጊዜ ፡ የሥርዓተ ፡ ትምህርት ፡ ኮሚቴ ፡ የፋክልቲውን ፡ የምርምር ፡ ጽሑፍ ፡ ፕሮግራም ፡ ይሻሻል ፡ ዘንድ ፡ ብዙ ፡ ሐሳቦችን ፡ አቅርቦዋል ። ከዚህም ፡ አንዱ ፡ በአማርኛ ፡ የጽሑፍ ፡ ኮርስ ፡ እንዲኖር ፡ አሳስበዋል ። ይህ ፡ የመጨረሻ ፡ ዓመት ፡ ተማሪዎች ፡ የምርምር ፡ ጽሑፍ ፡ አስፈላጊነት ፡ በሥራ ፡ ላይ ፡ ማዋል ፡ ወደ ፡ ተሻለ ፡ የምርምር ፡ ጽሑፍ ፡ ፕሮግራሞች ፡ ስለሚመራ ፡ የሚያደፋፍር ፡ እርምጃ ፡ ነው ።

(፫) የመጨረሻ ፡ ዓመት ፡ ተማሪዎች ፡ ሰሚናር ፡ አመች ፡ የሆነ ፡ መንገድ ፡ ከፍቷል ፡ ምክንያቱም ፡ አንድ ፡ ትልቅ ፡ ፍላጎት ፡ ያለው ፡ አስተማሪ ፡ ከበቂ ፡ ተማሪዎች ፡ ጋር ፡ ሆኖ ፡ የፈቃድ ፡ ጥያቄ ፡ ሳይኖርበት ፡ ብዙ ፡ ምርመራና ፡ በጣም ፡ አስፈላጊ ፡ የሥርዓተ ፡ ትምህርት ፡ ለውጦች ፡ እንዲያደርግ ፡ ያስችለዋል ። እኛም ፡ በፋክልቲው ፡ እንደዚህ ፡ የመሳሰሉት ፡ ነገሮችን ፡ እንደግፋለን ።

የትምህርት ፡ አሰጣጥን ፡ ስለማመዛዘን ፡

አዳዲስ ፡ ፕሮግራሞችን ፡ በሥራ ፡ ላይ ፡ ስናውል ፡ ያለውን ፡ የማስተማር ፡ ይዘታን ፡ ለማሻሻል ፡ ጥረት ፡ ማድረጋችንን ፡ እንቀጥላለን (፩) በትምህርቱ ፡ አጋማሽ ፡ መጀመሪያ ፡ ላይ ፡ እያንዳንዱ ፡ አስተማሪ ፡ ከሁለት ፡ ሳምንታት ፡ ለማይበልጥ ፡ ጊዜ ፡ የሚጠበቅበትን ፡ የንባብ ፡ ዝግጅት ፡ እንዲያቀርብ ፡ አድርገናል ። (፪) በእያንዳንዱ ፡ ትምህርት ፡ መግለጫ ፡ እንዲደረግ ፡ አድርገናል ። ይህ ፡ የአስተማሪዎች ፡ ትችት ፡ (ሀ) በትምህርቱ ፡ አቀራረብና ፡ ለንባብ ፡ የተሰጠውን ፡ (ለ) የማስተማሪያ ፡ ዘዴና ፡ የሚሰጠውን ፡ የጽሑፍ ፡ ሥራ ፡ (ሐ) ጠቅላላ ፡ ትችቶች ፡ (፫) በሚሰጥ ፡ ከተማሪዎቹ ፡ ስለ ፡ አስተማሪዎቹ ፡ የቀረበ ፡ አስተያየት ፡ አለ ፡ በኋላም ፡ ፈተናዎቹ ፡ ታርመው ፡ እንዳበቁ ፡ ዲኑ ፡ በተለይ ፡ ከእያንዳንዱ ፡ አስተማሪ ፡ ጋር ፡ ስለዚህ ፡ ነገር ፡ ይወያያል ። ይህ ፡ የአስተያየት ፡ መስጫ ፡ ወረቀት ፡ ስለአስተማሪው ፡ ጠቅ

ላላ : ሁኔታ : ማለት : ስለ : ትምህርቱ : አቀራረብና : በጠቅላላው : ስለ : ደረጃው : ይገልጻል ። ፋክልቲው : ከአለአንድ : አስተማሪ : በቀር : በዚህ : የአስተያየት : ጉዳይ : ተስማምቶበታል ፤ ነገር : ግን : ይህ : አስተያየት : በጥንቃቄ : መታየት : አለበት ። በበኩሌ : እነዚህ : ስለ : አስተማሪዎች : የሚሰጡ : አስተያየቶች : ጠቃሚ : መስለው : ይታዩኛል ፤ ነገር : ግን : ስለ : አንድ : ጉዳይ : እንኳ : ቢሆን : ብቁዎች : አድርጌ : አልገምታቸውም ።

አንዳንድ : አስተማሪዎች : በሚያስተምሩበት : ጊዜ : በሌላ : የፋክልቲው : አስተማሪዎች : በሥራ : ላይ : እንዳሉ : ስለሚገቡበቸው : ጉዳይ : ተወያይተናል ፤ ይህንንም : በሚመጣው : ዓመት : በሥራ : ላይ : ለማዋል : እንጥራለን ።

የአካዳሚክ : ደረጃዎች : (ይዘታዎች) : ነክ : ስለሆኑ : ነገሮች : አንስተን : ነበር ። በዚሁም : ጊዜ : ፕሮፌሰር : ኖናልድ : ሞውደስሊ : ከለንደን : ዩኒቨርሲቲ : የሚደነቃቁ : የገደ : መሪ : በተገኙበት : በጣም : የተራራቀ : የሐሳብ : ልዩነት : ተፈጥሮ : ነበር ፤ እኛም : የእርሳቸው : ጉብኝት : ካበቃ : በኋላ : ስለ : አካዳሚክ : ይዘታዎች : መነጋገሩን : ቀጥለናል ። ለውይይቱ : መሰረት : እንዲሆናቸው : በአስተማሪዎች : የታረሙትን : የፈተና : ወረቀቶች : አንበዋል ። ምንም : ያህል : ብንወያይበትም : “የውጭ : ፈታኝ : ” ስለሚለው : ሐሳብና : ለተጻፉት : የፈተና : ወረቀቶች : “ሁለተኛ : አንባቢ” ያሰፈልጋል ፤ በሚለው : ነገር : ሳንስማማ : ቀርተናል ።

ፋክልቲው : ራሱ : “ሁለተኛ : አንባቢ” የሚለውን : ሐሳብ : በጥቂቱ : ሠርቶበታል ። የመጨረሻ : ፈተናዎቹን : ካረመ : አስተማሪ : ሌላ : በድጋሚ : በሌላ : ሰው : በጥንቃቄ : ሲነበብ : ለጠቅላላው : የአካዳሚክ : ኮሚሽን : የፈተናዎች : ቁጥር : ተመችቷል ።

ኢንተርናሽናል : (ዓለም : አቀፍ :) ጄሳፕ : የመለማመጃ : ክርክር : ውድድር ። አንግሪ : ጃኮሚ : ሚሌት : የአምና : ውድድርን : ካካሄዱት : ከሮናልድ : ስክላር : ጋር : በመተባበር : ይህን : ውድድር : መርተዋል ። በፋክልቲው : ውስጥ : የሚደረገውን : ውድድር : ያሸነፉት : ተማሪዎች : በኢንተርናሽናል : ጄሳፕ : የመለማመጃ : ክርክር : ውድድር : ለማሸነፍ : መሄዳቸው : ይታወሳል ። ፋክልቲውና : ቡድኑ : በብዙዎች ሊታወቅ : ችሎአል ፤ ግርማዊ : ቀዳማዊ : ኃይለ : ሥላሴ : ቡድኑን : በቤተ : መንግሥታቸው : ተቀብለው : አነጋግረዋል ።

የኢትዮጵያ : ቡድን : ሻንበል : ጉሹ : ወልዴ : አቶ : አብዱል : ዋሴ : ዩሱፍና ፤ አቶ : አሰፋ : ጫቦ : ነበሩበት ። እነርሱም : ከአርጀንቲና ፤ ከላይቤሪያ ፤ ከእንግሊዝና ፤ ከዛምቢያ : ጋር : በተደረገው : ውድድር : ሳይሸነፉ : አልፈዋል ። በመጨረሻ : ውድድርም : ቡድኖችን : ከአሜሪካ : የሕግ : ት/ቤቶች : ምሩቃን : ቡድኖች : አሸናፊ : ከሆነው : ቡድን : ጋር : ተጋጥሞ : በሁለት : ነጥብ : ብልጫነት : አሸንፏል ። ቡድኖችን : ስለ : ጥሩ : ተናጋሪነትና : ጽሑፍ : ሽልማቶችን : አግኝቷል ፤ እንደዚሁም : ሻምበል : ጉሹ : ስለጥሩ : ተናጋሪነታቸው : ሽልማት : አግኝተዋል ። በአንስተኛ : ነጥብ : ተበልጠው : በመጨረሻ : የፋክልቲው : ውድድር : ላይ : የተሰረዙ : አቶ : ኃይሌ : ፍሰሐዬም : ሊመሰገኑ : ይገባቸዋል ። ከዚህ : በላይ : ለተገለጸው : ጥሩ : ውጤት : በዚህ : የውድድር : ኮሚቴ : ለለፉ : አስተማሪዎችና : ከፋክልቲው : ውጭ : የሆኑ : ባለ : ሥልጣኖች : ውድድሮቹን : ተመልክተው : ፍርድ : በመስጠት : ስለረዱ : ምስጋና : ይገባቸዋል ።

ለእነዚህ : ውድድሩ : በቃል : ክርክር : ላይ : ብቻ : የተመሰረተ : ለሚመስላቸው : ሁሉ : ጽሑፍ : ከቃሉ : ክርክር : የበለጠ : ዋጋ : እንደነበረው : ለማስረዳት :

እወዳለሁ ። አንድ ፡ በጣም ፡ ትዝ ፡ የሚለኝ ፡ ነገር ፡ ቡድኖችን ፡ ከዋሽንግተን ፡ ዲ. ሲ. ተመልሶ ፡ ልቀበለው ፡ ሂጄ ፡ ከቡድኖችን ፡ አንዱ ፡ “የእንግሊዞችን ፡ ያጠረ ፡ ጽሑፍ ፡ ካየን ፡ በኋላ ፡ ማሸነፋችንን ፡ አወቅን ፡” ያለውን ፡ ነው ።

የዲፕሎማ ፡ የማታ ፡ ትምህርት ፡ ፕሮግራም ።

ይህ ፡ ፕሮግራም ፡ በዶክተር ፡ ብርሃነ ፡ ገብራይ ፡ ይመራ ፡ ነበር ፤ እሱም ፡ ሁለት ፡ ክፍሎች ፡ ሲኖሩት ፤ አንደኛው ፡ እ. አ. አ. በሺጃጃጃ በክረምት ፡ ሲመረቅ ፡ ሁለተኛው ፡ ደግሞ ፡ ከዚያ ፡ ቀጥሎ ፡ ባለው ፡ ዓመት ፡ ውስጥ ፡ ይመረቃል ። በዓመቱም ፡ ውስጥ ፡ የታወቁ ፡ የትርፍ ፡ ጊዜ ፡ መምህራን ፡ ነበሩን ፤ እነርሱም ፡ በጡረታ ፡ ኮሚሽን ፡ ምክትል ፡ ኮሚሽነር ፡ ሻለቃ ፡ አበበ ፡ ጓንጉል ፤ የከፍተኛው ፡ ፍ/ቤት ፡ ዳኛ ፡ አቶ ፡ አበበ ፡ ወርቁ ፤ በንግድ ፡ በእንዱስትሪና ፡ በቱሪዝም ፡ ሚኒስቴር ፡ የሕግ ፡ አማካሪ ፡ ዶክተር ፡ አሰፋ ፡ ሃብተ ፡ ማርያም ፤ የጠቅላይ ፡ ፍ/ቤት ፡ ምክትል ፡ ረጂስትራር ፡ አቶ ፡ ኤደን ፡ ፋሲል ፤ ከአባዲና ፡ ኮሌጅ ፡ ኮሎኔል ፡ ለገሠ ፡ ወልደማርያም ፤ ከምድር ፡ ጦር ፡ የሕግ ፡ አማካሪ ፡ የሆኑ ፡ ሻለቃ ፡ ሽመልስ ፡ መታፈሪያ ፤ ጠበቃ ምቹ ፡ አቶ ፡ ሽብሩ ፡ ሰይፉና ፡ ዶክተር ፡ ወርቁ ፡ ፈረደ ፡ ናቸው ። በአሁን ፡ ጊዜ ፡ ለሚከተሉት ፡ ትምህርቶች ፡ በአማርኛ ፡ የማስተማሪያ ፡ ጽሑፎች ፡ አሉ ፤ እነርሱም ፡ የወንጀለኛ ፡ መቅጫ ፡ ሕግ ፤ የወንጀለኛ ፡ መቅጫ ፡ ሥነ ፡ ሥርዓት ፡ ሕግ ፤ የንብረት ፡ ሕግ ፤ የንግድ ፡ ሕግ ፤ የሕገ ፡ መንግሥት ፡ ሕግና ፡ ከውል ፡ ውጭ ፡ ስለሚደርስ ፡ አላፈነት ፡ ሕግ ፡ ናቸው ።

በጣም ፡ ትልቅ ፡ የአስተዳደር ፡ ዕድገት ፡ የተደረገው ፡ ዶክተር ፡ ብርሃነ ፡ ገብራይ ፡ የታወቁት ፡ መምህራንን ፡ እስከማጣት ፡ ሳይደርሱ ፡ የትርፍ ፡ ጊዜ ፡ አስተማሪዎችን ፡ ደሞዝ ፡ ቀንሰው ፡ ከሌሎች ፡ የዩኒቨርሲቲው ፡ የትርፍ ፡ ጊዜ ፡ አስተማሪዎች ፡ እኩል ፡ ማስተካከላቸው ፡ ነው ። በዱሮ ፡ ይህ ፡ የደሞዝ ፡ ብልጫ ፡ ይሰጣቸው ፡ የነበረበት ፡ ምክንያት ፡ በአማርኛ ፡ የማስተማሪያ ፡ ጽሑፎችን ፡ ያዘጋጃሉ ፡ በሚል ፡ ሐሳብ ፡ ነበር ፤ ነገር ፡ ግን ፡ በዚህ ፡ በኩል ፡ የተገኘው ፡ ውጤት ፡ ቅር ፡ የሚያሰኝ ፡ ነበር ። እንደዚሁም ፡ ዶክተር ፡ ብርሃነ ፡ በአማርኛ ፡ የማስተማሪያ ፡ ጽሑፎችን ፡ ለሚያቀርቡ ፡ የተለየ ፡ የማነቃቂያ ፡ ዘዴ ፡ ፈጥረው ፡ ነበር ። ይህም ፡ ዘዴ ፡ አጥጋቢ ፡ ውጤት ፡ ስላስከተለ ፡ በሌላ ፡ ከዲግሪ ፡ በታች ፡ ትምህርቶችም ፡ ጥሩ ፡ አርአያ ፡ ሊሆን ፡ እንደሚችል ፡ ተገምቷል ።

ምንም ፡ እንኳ ፡ ውይይቱ ፡ ቢቀጥልም ፡ ፋክልቲው ፡ ከሁለት ፡ ዓመት ፡ በፊት ፡ ስለ ፡ ዲግሪ ፡ በታች ፡ ፕሮግራሞች ፡ ያነሣቸውን ፡ ዋና ፡ ዋና ፡ ጥያቄዎች ፡ በቂ ፡ መልስ ፡ አላገኘላቸውም ። በአሁኑ ፡ ጊዜ ፡ ፋክልቲው ፡ አጠቃላይ ፡ ትምህርቶችን ፡ ከሌሎች ፡ ሰፋፊና ፡ ዝቅተኞች ፡ ትምህርቶች ፡ አብልጦ ፡ ወደ ፡ መስጠቱ ፡ አዘንብኳል ። ለምሳሌ ፡ ዳኞችን ፡ እንደ ፡ ልዩ ፡ ጓድ ፡ አድርገን ፡ ልንወስዳቸው ፡ እንችላለን ። ነገር ፡ ግን ፡ እንዲህ ፡ ማድረግ ፡ ጠቅላይ ፡ ግዛት ፡ ከተሞች ፡ ለአጠቃላይ ፡ ኮርሶች ፡ የሚያደርጉትን ፡ ተደጋጋሚ ፡ ጥያቄ ፡ ይስታል ።

በአማርኛ ፡ ቋንቋ ፡ በሚካሄደው ፡ የማታ ፡ ትምህርት ፡ ፕሮግራም ፡ ላይ ፡ ፍላጎት ፡ ያላቸው ፡ በቂ ፡ የሙሉ ፡ ጊዜ ፡ ኢትዮጵያውያን ፡ አስተማሪዎች ፡ እስከሚገኙ ፡ ድረስ ፡ ትልቅ ፡ ለውጥ ፡ መደረጉ ፡ ያጠራጥራል ። በሚመጣው ፡ ዓመት ፡ በፋክልቲው ፡ የኢትዮጵያውያን ፡ መምህራን ፡ ቁጥር ፡ ስለሚበልጥ ፡ የተፈለገው ፡ እውነተኛ ፡ መሻሻል ፡ እንደሚደረግ ፡ ተስፋ ፡ ተጥሎበታል ።

ጥልቀት : ካላቸው : የትምህርት : ፕሮግራሞች : አንዱ : የምክር : ቤት : አባሎች : ፕሮግራም : ሊሆን : ይችላል ። ዶክተር : ብርሃነ : ከስቴት : ዩኒቨርሲቲ : ኦፍ : ኒውዮርክ : በመተባበር : የተደረገውን : የምክር : ቤት : ውጥን : ሳቋቋም : ረድተውኛል ። ለዚህም : ከላይ : የተጠቀሰው : ዩኒቨርሲቲ : የሕግ : አዋቂ : የሆኑትን : ኑነዝን : አላንዳች : ክፍያ : እንዲረዱን : አድርጓል ። እንደ : አ. አ. በሺ፱፻፸፪ : በክረምት : ወራት : እኚህ : ሰው : ከፋከልቲያችን : መምህር : ከአቶ : ሰላሙ : በቀለ : ጋር : ሆነው ለዚህ : ትምህርት : የማስተማሪያ : ጽሑፎችን : አዘጋጅተዋል ።

የምርምር : ጥናትና : እትሞች ።

በዓመቱ : መጀመርያ : ላይ : ጀረሚ : ሃሪሰን : የምርምር : ጥናትና : የእትሞች : ጉዳይ : ኮሚቴ : ሊቀ : መንበር : ከሆኑ : በኋላ : ስለ : ውስጥ : አያያዙ : ከፍተኛ : ምርመራ : አደረጉ ። ብዙዎች : የአካዳሚክ : ነኮች : ሊያደርጉት : የማይችሉትን : እርሳቸው : ግን : ችግሮቹን : በመረዳትና : ለእነዚህም : መፍትሔ : በማግኘት : በጣም : ትልቅ : ሥራ : ሠርተዋል ። ከዚህም : የተነሣ : ይህን : ተግባር : ያካሂድ : ዘንድ : ኃላፊነት : ተሰጥቶት : የነበረው : ሰው : ዩኒቨርሲቲውን : እንዲለቅ : ተገዷል ። በእትሞቻችን : ሽያጭ : የተፈጠሩ : የሥራ : ችግሮች : በቁጥር : የበዙና : በዓይነት : የተለያዩ : ናቸው ። አንዳንድ : ሰዎች : እንደሚያስቡት : ሳይሆን ፣ ለዚህ : ቀላል : መፍትሔ : አይገኝለትም ። ፕሮፌሰር : ሃሪሰን : ከስዊት : ኤንድ : ማክስዌል : ሊሚትድ : ጋር : በውጭ : አገር : አሰራጭ : ይሆን : ዘንድ : ንግግር : ጀምረዋል ። እንዲሁም : በአሥመራ : ከሚገኘው : ሲቲ : ቡክ : ሾፕ : ጋር : ጥሩ : ግንኙነት : አድርገዋል ። እንደዚህም : እርሳቸው : ሥራውን : በቶሎ : የለመዱትንና : የመጻሕፍት : ሽያጭ : ያመጣቸውን : ብዙ : ውጥን ቅጠች : ሊያስወግዱ : የቻሉትን : ወ/ሮ : ኢለኒ : አሳዬን : የእትሞች : ረዳት : አድርገው : ቀጠሩ ። ነገር : ግን : ፋክልቲው : ሥራውን : ከዋናው : መ/ቤቶች : ለማስተባበር : በሳምንታት : ሳይሆን : በወራት : የሚቆጠር : ጊዜ : ይፈጅበታል ።

የምርምር : ጥናቱና : እትሞቹ : በጣም : የሚያስደንቁ : ናቸው ። የአያንዳንዱ : መምህር : ጥረት : በይበልጥ : ከላይ : የተገለጸው : ዝርዝር : ሊታይ : ይቻላል ። ሌላ : በዓመቱ : የተከናወኑት : ዕድገቶች : እንደሚከተሉት : ናቸው ።

ሦስት : መጻሕፍት : ታትመው : ወጥተው : በብዛት : እንደገና : ተባዝተዋል ፤ እነርሱም : “የተጠቃለሉ : የአዲስ : አበባ : ሕጎች” (በኢዊንግ : አዘጋጅነት) ፣ “በኢትዮጵያ : የሕጎች : ተቃራኒነት : (ሴድለር) ፣ እንዲሁም : ፩ኛ : መጽሐፍ : “የኢትዮጵያ : ሕዝብ : መንግሥት : ዕድገት” (ፓልና : ክላፋም) : ናቸው ።

ፋክልቲው : በጉጉት : ይጠበቅ : የነበረውን : ፪ኛ : መጽሐፍ : የ“ኢትዮጵያ : ሕገ : መንግሥት : ዕድገት” (ፓልና : ክላፋም) : በኅዳር : ወር : ውስጥ : ማደል : ተጀምሯል ።

በፕሮፌሰር : ኪንድሬድ : የተተረጎመ : የፕሮፌሰር : ዳቪድ : ስለ : ኢትዮጵያ : ፍትሕ : ብሔር : ሕግ : ትችት : እንደዚህም : በጣም : ትልቅ : የሆነው : “የተጠቃለሉ : የኢትዮጵያ : ሕጎች” ወደ : ማተሚያ : ቤት : ተልከዋል ። በፒተር : ዊንሺፕ : የተጻፈው : “ታሪካዊ : የኢትዮጵያ : የንግድ : ሕግ : ጽሑፎች” የሚል : መጽሐፍም : በኮሚቴውና : በውጭ : አስተያየት : ሰጪዎች : ጸድቆ : በሺ፱፻፷፮ : ዓ. ም. (፸፩/፸፪) እንደሚታተም : ተገምቷል ።

የኢትዮጵያ : ሕግ : መጽሐፍት ።

እንደ : አ. አ. በሰኔ : ፲፪ : ቀን : ፲፱፻፸፪ : ዓ. ም. በዋናው : አዘጋጁ : ፒተር : ዊንሺፕ : የተጻፈው : የመጨረሻ : መግለጫ : ስለ : መጽሐፍት : እትም : አቋም : ያሉ

ትን ፡ ምርጫዎች ፡ ስለሚገልጽ ፡ አዘጋጆች ፡ ለሚቀጥሉት ፡ ብዙ ፡ ዓመታት ፡ ሊጠቀሙበት ፡ ይገባል ።

ልጠቅሰው ፡ ከምፈልገው ፡ አንዱን ፡ አዘጋጆቹ ፡ ፋክልቲውን ፡ በሙሉ ፡ ስለ ፡ እርሱ ፡ እንዲያስብና ፡ መጽሔቱን ፡ ለማውጣት ፡ ባለው ፡ ጉዳይ ፡ የተፈለገውን ፡ ያህል ፡ በማድረጋቸው ፡ ነው ። የመጽሔቱ ፡ ዋና ፡ አዘጋጅ ፡ በመጨረሻ ፡ ሐሳባቸው ፡ እንዲህ ፡ ብለዋል ።

“የዚህ ፡ ዓመት ፡ አዘጋጅ ፡ ጓድ ፡ ብዙ ፡ ዝናና ፡ የአስተዳደር ፡ ችግሮችን ፡ ወር ሷል ። እንደ ፡ አዲስ ፡ መጀመሩ ፡ ፋክልቲው ፡ ያለውን ፡ አቋምና ፡ ሥነ ፡ ሥርዓቱን ፡ እንዲመረምር ፡ ቢረዳም ፡ የአዘጋጅ ፡ ጓድ ፡ ልምምድ ፡ እስኪያገኝ ፡ ድረስ ፡ እትሙ ፡ ወደ ፡ ጓላ ፡ ሳይዘገይ ፡ አልቀረም ። የሚመጣው ፡ ዓመት ፡ ጓድ ፡ ግን ፡ ቢያንስ ፡ ሁለት ፡ ከአሁኑ ፡ አዘጋጆችና ፡ አንድ ፡ ቅጥር ፡ ሠራተኛ ፡ በእትሞች ፡ በኩል ፡ ረዳት ፡ ይኖራል ። መጽሔቱ ፡ የአስተዳደር ፡ ምስቅልቅልን ፡ እንዲያስወግድ ፡ ከተፈለገ ፡ መቀጠሉ ፡ አስፈላጊ ፡ ነው ፤ ነገር ፡ ግን ፡ መቀጠሉ ፡ የመጽሔቱን ፡ አቋሞችንና ፡ ደንቦችን ፡ ላለ መመርመሩ ፡ ምክንያት ፡ እንዲሆን ፡ አያስፈልግም ።”

የአሁኑ ፡ ዓመት ፡ አዘጋጅ ፡ ጓድ ፡ ባለፈው ፡ ዓመት ፡ የተዘጋጀውን ፡ ፯ኛ ፡ መጽሐፍ ፡ ቁጥር ፡ ፪ ፡ እንደ ፡ አ. አ. በጥቅምት ፡ ፲፱፻፸፩ ፡ ዓ. ም. አድሏል ፡ እንዲሁም ፡ ፳ኛ ፡ መጽሐፍ ፡ ቁጥር ፡ ፩ ፡ አሳትመው ፡ ፳ኛ ፡ መጽሐፍ ፡ ቁጥር ፡ ሁለትን ፡ ወደ ፡ ማተሚያ ፡ ቤት ፡ ልኳል ።

በተጨማሪም ፡ መጽሔቱ ፡ የተባዙ ፡ ሽፋን ፡ ያላቸውን ፡ ተከታታይ ፡ “ጊዜያዊ ፡ ጽሑፎችን ፡ መርቋል ፤ እነዚህ ፡ ጽሑፎች ፡ በመጽሔቱ ፡ ከሚጻፉት ፡ ጋር ፡ በምርምር ፡ እኩልነት ፡ ከሌላቸውና ፡ ይዘታቸውም ፡ በደንብ ፡ የተጠና ፡ ካልሆነ ፡ በስተቀር ፡ አይታተሙም ። የእነዚህ ፡ እትሞች ፡ ልዩነታቸው ፡ በርዝማኔአቸው ፡ ላቅ ፡ ያሉ ፡ ወይም ፡ በሕግ ፡ ነክ ፡ ጉዳዮች ፡ ብቻ ፡ ያልተወሰኑ ፡ ጥልቅ ፡ ምርምሮች ፡ መሆናቸው ፡ ነው ።

የአፍሪቃ ፡ ሕግ ፡ ዕድገት ፡ ድርጅት ።

የዓመቱ ፡ ትልቁ ፡ መሻሻል ፡ “ሊጋል ፡ ፕሮሰስ ፡ ኤንድ ፡ ዘ ፡ እንዲገኝዋል ፡— አፍሪካን ፡ ሶርስ ፡ ማተሪያልስ” ፡ የሚል ፡ መጽሐፍ ፡ በቪሮሄልስት ፡ አዘጋጅነት ፡ በእንግሊዝኛና ፡ በፈረንሳይኛ ፡ መውጣቱ ፡ ነው ። ቲየር ፡ ቨሮሄልስት ፡ የድርጅቱ ፡ ሁለተኛው ፡ ዲሬክተር ፡ ከመሆናቸውም ፡ ሌላ ፡ የሩዋንዳ ፡ የዕድገቶች ፡ ማሰልጠኛ ፡ የሕግ ፡ አማካሪ ፡ ሆነው ፡ አገልግለዋል ።

ለዚህም ፡ ጉዳይ ፡ ስለሄዱ ፡ እርሳቸው ፡ በሌሎበት ፡ የ“አፍሪካን ፡ ዳይጀስት”ን ፡ በኒውዮርክ ፡ ከሚገኘው ፡ ከኩሎምቢያ ፡ ዩኒቨርሲቲ ፡ ቁጥጥር ፡ ወደኛ ፡ አስተዳደር ፡ ለማዛወር ፡ ስላለው ፡ ዕቅድ ፡ ተካፋይ ፡ ሆኜአለሁ ። ይህም ፡ በተለይ ፡ ከዋናው ፡ አስተዳደር ፡ ጋር ፡ ብዙ ፡ የቅድሚያ ፡ ስብሰባዎችን ፡ ጠይቋል ። ከዚህ ፡ የተለየ ፡ ቢሆንም ፡ እንኳ ፡ ከነዚህ ፡ ጥረቶች ፡ ጋር ፡ የተያያዘው ፡ ቁም ፡ ነገር ፡ ፕሮፌሰር ፡ ቫንደርሊንደን ፡ ፋክልቲው ፡ ከበልጁዩም ፡ መንግሥት ፡ እርዳታ ፡ ያገኘ ፡ ዘንድ ፡ የደከሙበት ፡ ጉዳይ ፡ ነው ።

የሕግ ፡ ቤተ ፡ መጻሕፍት ።

በአንደኛና ፡ በሁለተኛ ፡ የትምህርት ፡ ዓመት ፡ አጋማሽ ፡ መካከል ፡ የአሜሪካ ፡ ማህበራዊ ፡ አገልግሎት ፡ ለክፍለ ፡ አካባቢ ፡ በሚሰጠው ፡ እርዳታ ፡ በኩል ፡ ከሩትገርስ ፡ ዩኒቨርሲቲ ፡ የፕሮፌሰር ፡ ብላውስተን ፡ ፕሮፌሰር ፡ አገልግሎት ፡ አግኝተናል ። እር

ሳቸውም : የቤተ : መጻሕፍትችንን : አያያዝ : ተመልክተው : በብዙ : ልፋትና : አስተ
 ዋይነት : በምን : አኳኋን : መያዝ : እንዳለበት : ብዙ : መምሪያዎች : ትተውልን : ሄደ
 ዋል ። እንዲሁም : የዕድል : ነገር : ሆኖ : በሁለተኛ : የትምህርት : ጊዜ : አጋማሽ :
 መጀመርያ : ላይ : አዲሱ : የቤተ : መጻሕፍታችን : ኃላፊ : ሚስተር : አኪቤ : ስለመጡ :
 ሥራውን : ሊረከቡ : ችለዋል ። እርሳቸውም : የመጀመርያው : በሕግ : የሠለጠኑ : የቤተ :
 መጻሕፍት : ሠራተኛ : ስለሆኑ : በሥራው : በኩል : ከእሳቸው : የምንጠብቀው :
 ውጤት : ከፍተኛ : ነው ።

ስለ : ወደፊቱ ።

በሚመጣው : ዓመት : በጣም : ትልቅ : ጉዳዮች : ከሆኑት : ሁለቱ : የሚከተሉት :
 ናቸው :—

(፩) የፎርድ : ፋውንደሽን : የትመና : ቡድን : ስለሚመጣ : ስለሚደረገው :
 ጉብኝት : መዘጋጀት ፤

(፪) ለሚከተሉት : የአምስት : ዓመታት : ዕቅድ : ማውጣት ፤ ይህም : የእኔ :
 ምትክ : የሚሆነውን : ሰው : ጉዳይ : ይጨምራል ። ሌሎች : ተግባሮችንም :
 በዚህ : ዓመትና : ዓምና : ባደረግናቸው : ውሳኔዎች : ይመራሉ ። በተለይ :
 ግን : ከዩኒቨርሲቲ : የቀድሞ : ተማሪዎች : የሚያደርጉት : ግንኙነቶች :
 ሊቋረጡ : ይችላሉ ፤ እኔን : እንደሚመስለኝ : ከሆነ : ባይቋረጥ : ይሻላል ።

አንድ : አዲስ : ፕሮግራም : ሊጀመርበት : የሚችለው : የ“ሕጋዊ : እርዳታ”
 ወይም : “የሕግ : ክሊኒክ” : ነው ። አቶ ወርቁ : ተፈራና : አቶ : ፋሲል : ናሆም :
 የተለያዩ : በአሜሪካ : ውስጥ : የሚገኙ : ይህንን : የሚመስሉ : ልዩ : ልዩ : ክሊኒኮችን :
 በመጎብኘት : ለኢትዮጵያም : ይስማሙ : እንደሆነ : ሲመለከቱ : ቆይተዋል ።

NINTH ANNUAL REPORT FROM THE I/EAN
1964 E.C. (1971-1972)

Cliff F. Thompson, Professor and Dean

Faculty of Law

Haile Selassie I University

Summary of Some Transitional Highlights

The report for this year, 1964 E.C. (1971-72), suggests a number of important patterns which may be emerging as the Law Faculty passes from being a new school with a wholly foreign staff to becoming an established school with predominantly Ethiopian staff. The details of the following points are provided in the body of the report.

First, it was possible to attract first-rate Ethiopians to become members of the Faculty, and it is hoped that this pattern will continue. A significant result of our recruitment program for full-time Ethiopian teachers was five new staff members selected for the coming year-1965 E.C., so that there would for the first time be a majority of Ethiopians on the staff.

Second, it also became clear, however, that the Faculty would lose some of its Ethiopian teachers to the private and public sectors of the economy, where attractive challenges to talented lawyers are available. By the end of the year, two teachers had accepted jobs outside of the Faculty. The primary attraction outside of the Faculty did not appear to be salary. Indeed, during the year, the Ethiopians of the Faculty did not respond to my repeated requests for a brief which would justify a higher pay scale for law teachers, on the basis that a majority of our teachers felt that the salary levels should be uniform among different University faculties. Whether this position can remain unchanged in view of the competing wages available outside the university remains to be seen. But much of the appeal to going to work for a ministry or private firm is not based on a financial cause: it must surely be difficult for a teacher, who has never known a professional career except teaching, to commit himself to a lifetime of teaching before he has tried something else. Our hope is that a teacher who goes to different work will one day return to teaching, enriched by his practical experience.

Third, we believe that we continued to maintain the high standards which contribute to the fine reputation of the Law Faculty. The brilliant performance of our student representatives who won several first place awards in the Jessup International Moot Court Competition in Washington, D.C. was characteristic of the level of performance which we expect of our Faculty's efforts. I do not mean that it is characteristic that we will always be best in what we undertake, but that it is characteristic that *to do the best is what we always seek*. I believe this to be reflected in the other activities of the Faculty.

Fourth, we are continually impressed by the great amount of work it takes to *maintain* as well as to innovate law programs. An outstanding example of this is the business side of our many research and publication programs. Four years

ago it was assumed that the hiring of a business manager had removed from the Faculty the onerous burden of being small business as well as an academic institution. Unfortunately, this did not prove to be true. This year I am able to report that the Faculty discovered and then proceeded to solve many of the difficulties which arose. There has been a similar pattern on other programs of the Faculty—a perhaps too-quick assumption by staff that a project is running smoothly and routinely, followed by the realization that considerable time and energy is required to make the project a continuous success. The excellent effort by the Editor-in-Chief of the Journal of Ethiopian Law during the past year is another illustration of how the Faculty can strive to preserve what it has established.

Fifth, the Faculty continues to innovate. Examples of this are the new French program and an improved writing program for senior students which were approved by our Curriculum Committee, our full-Faculty, the University's Curriculum Committee, and the University Faculty Council. I note the series of groups which must give their approval before an innovation is introduced, because many persons are unaware that considerable democratic argumentation lies between an idea and its implementation. The proposal of a new project must also undergo the ordeal of being tested by the opinion of many persons. An illustration of this was the possibility that our Faculty would be able to take-over the *African Law Digest*, presently produced at Columbia University in New York. Many budgetary and policy questions had to be considered by the University Administration, the University Library officials, and members of our Faculty before the idea could even begin to move toward reality, which it did. Because many aspects about the *Digest* remain to be settled next year, it is also an example of how the innovation of a new project extends over considerable time.

General Information on the Faculty

Organization of the Faculty

The annual report from the Law Faculty to the President of the University contains information not normally recorded in the report for the Journal, but which I will include this year because of a number of our alumni have asked questions answered by this information.

The Faculty is organized on functional rather than on departmental lines. We have always been more concerned with functions such as "Research and Publications" rather than with departmental divisions such as "private law."

When I arrived three years ago there was an amicable but intense dispute as to how major administrative functions should be allocated among the Faculty members. Simply stated, there were those who favored centralization so that a few would carry the main administrative responsibilities and the rest could get on with research and teaching; and there were those who favored decentralization so that nearly everyone would have a responsibility and sense of participation in the running of the Faculty.

In theory, either approach is justifiable. In practice it depends on who the staff is, because delegation to a person who lacks administrative effectiveness is eventually damaging to the Faculty. During the past three years a number of people have shown themselves particularly capable of handling extensive responsibility, and I have responded by delegating major duties to them.

When a staff member has shown himself to be effective, I give him virtually full authority in his area. The idea is that he and his group should feel free to

NINTH ANNUAL REPORT FROM THE DEAN

do what seems best, and should not merely carry out direction from the Dean. I do keep close communication with these people, and I expect to be informed as to planned operations. I do not substitute my judgment for that of a person to whom authority has been delegated simply because I would have taken a different approach if I had handled the issue personally. I would call a halt to a plan only if after discussion I felt the decision of the person was clearly unreasonable. For example, I could easily reserve for myself the hiring of student research workers and we employ many but that responsibility is delegated to the Research and Publications Committee. Nevertheless I continue to receive appeals for employment from many students, who find it difficult to appreciate that delegation of authority has truly occurred.

The point is that I believe that whatever I lose in personal authority by delegation to other persons will be more than regained by the increased effectiveness of the Faculty, because of the increased participation of our staff members.

In the dealings by the Faculty with central Administration of the University I believe there has been tremendous improvement during the past three years. This has made it much easier to carry forward the melding of our faculty's methods with the methods of central administration. I can report that in two of the most difficult areas, the Registrar's office and the University's Extension Faculty, we have continued this year to eliminate differences in practice which formerly caused so much chaos and conflict, and that there is now no important problem in our coordination with them.

Academic Commission

The Commission decides questions of academic policy particularly in regard to student performance. In addition to the Dean, the elected members were Assistant Dean Eddy, Mebrahtu Yohannes, Katherine O'Donovan, Salamu Bekele, and Ronald Sklar.

The entire full-time teaching staff effectively served as the Academic Commission until last year, and on major Faculty matters the entire faculty is still consulted. We believe we have combined greater efficiency in routine matters with democratic participation on the greater issues. There is of course a loss in speed by having full-faculty discussions but we believe this is more than compensated by the long-term efficiency which results from policy by consent.

In addition to serving as secretary for the Academic Commission, Assistant Dean Jon Eddy did excellent work in all areas related to administration of student affairs, classroom schedules and the vast number of related activities. By the preparation of detailed handouts on academic rules for the students, he helped to fill the gap created by the absence of a University handbook for students.

Students and Staff-Student Relations

In 1964 E.C. (1971-72) our student enrollment was as follows:

Class	1st Semester	2nd Semester
Day		
Law I	40	4
Law II	45	20
Law III	45	16
EUS	54	51
Law IV	19	19
Evening		
Eve. I	110	65
Eve. III	38	36
Total	341	211

The drop in the second semester enrollment is mostly the result in our Faculty of the withdrawal of 45% of all University students following the boycott of classes in March. This was the second year in a row in which a major boycott took place, and again concerned us all deeply, as indicated at length in the conclusion of my last report.

There were 37 students (from Law IV and those on E.U.S. who had already completed their final academic year, as well as two mid-term graduates) who received the Bachelor of Laws-LL.B. We are proud of them and pleased by the rapidity with which they found jobs, again primarily in the sector.

The decrease in the enrollment of the Evening Law I class was not due to a boycott of classes, but is the expected attrition rate of about 40%. Although the candidates are well qualified, many find that the schedule of work is too difficult to combine with their regular work and normal life. The evidence continues to support the decision to lengthen the evening course from four to five years, because the lightened load in each year has resulted in a higher enrollment in the evening program, despite the greater length of the course.

Staff-student Relations

One of the projects we undertook at the beginning of the academic year was to have a series of full-faculty discussions on issues related directly to students, and then for me to meet with students in groups no larger than a class year.

The topics the staff covered were: Ethiopian-University Service (EUS); the Honour Code; the Law Library; the Advisory System; non-academic activities (sports, forums, etc); teacher evaluations by students; Law House; and the University student legislation (Title V). In my meetings with students, a total of 77 separate issues were raised! This process was completed by mid-December, and it was hoped to continue the dialogue leading to action early in the second semester. The student withdrawal in the second semester precluded the full effectiveness of this plan. But a number of successful items may be noted.

An early problem was the double assignment of some of our EUS students to high school teaching and to law jobs (which came later due to budget constrains). With the help of the Academic Vice President, Dr. Mulugeta Wodajo assignment to the government legal offices got the priority which is what the students wanted.

The Law II class wanted help in organizing and financing a trip during the break between semesters to go to Expo 72 in Asmara, and this was accomplished. The students were very organized and funds were raised quickly. Such activities serve an important educational purpose and will be encouraged. Problems about the Law Library, which formed a large number of the points raised by students, were solved, especially after the arrival in the second semester of our Law Librarian, Mr. Akhigbe. We had an evaluation by students of their teachers, which was both encouraging in its general conclusions and helpful to individual teachers. It also helped me to identify teachers who needed attention. Finally, we completed, preparations for negotiating the status of Law House with the central administration. This project involved staff, students, and alumni, and the Committee aimed for completion next year.

One difficult student problem was the last-minute decision of our final year students to walk out on a final examination in a required course. The dilemma was

obvious. If students did not take the final exam in the required course, they would not be qualified to graduate; but if the Faculty sanctioned their behavior it would be academically unsound and would be an unfortunate precedent. After more than 200 man-hours of discussion, the full-Faculty delegated to me the task of resolving the dispute. The solution which was accepted by both students and staff included a rigorous oral examination for each student. The solution was fair but arduous, and therefore was not a precedent which would be eagerly sought by future classes.

Teaching Staff

We had 18 full-time academic staff members in residence this year: a graduate assistant; 8 lecturers; 2 assistant professors; 2 associate professors; and 5 professors. Because of unexpected procedural difficulties encountered in arranging the promotion of our graduate assistant to assistant lecturer, for which he was more than qualified, we have agreed with central administration to appoint new teachers at a level no lower than assistant lecturer.

Staff Studying Abroad and New Ethiopian Staff

Only *Abiyu Geleta* was sent abroad this past year, following 2 years of teaching on the Faculty. He is at Harvard doing an LL.M. program, and he is doing well. In the summer of 1972 he participated in the Law and Development Seminar at the University of Wisconsin. He is specializing in property and development law. He will replace an expatriate position in September of 1973.

Three of our Ethiopian teachers completed their second year of study abroad, and were scheduled to return to the Faculty at the beginning of 1965 E.C. (September 1972). Each of these men has already taught two years on the Faculty:

Fasil Nahum (LL.M. Yale; replaces two expatriates who end their teaching contracts at mid-year (Verhelst and Lang).

Semereab Michael (advanced degree work, University of Brussels; replaces Winship.)

Worku Tafara (LL.M. Northwestern University Law School; replaces Melin.)

Three other Ethiopians studying abroad agreed to join the Faculty at the beginning of 1965 E.C.

Billign Mandefro (LL.M. Yale; fills post originally allocated to Ethiopian who did not receive government release.)

Fikre Merid (Licence en Droit and D.E.S., Univesite d'Aix; fills post originally allocated to Ethiopian who did not receive government release.)

Fisseha Yimer (LL.M. University of Pennsylvania; replaces Berhane, who is leaving the Faculty.)

In addition, two other Ethiopians agreed to join the Faculty:

Girma Wolde Sellassie (who replaces O'Donovan).

Hagos Haile (who replaces Jacomy-Millette).

Ethiopian Staff-Selection Methods

The new teachers are truly exceptional both academically and otherwise. The recommendation of these persons to the central University administration was the result of a very long selection process in the Faculty beginning in the first semester of 1970.

In the past there was a controversy in the Faculty: should our teachers have some years of experience outside the University before coming to teach, or should they come directly to the University to begin the demanding profession of an academic teacher? I will not here revive the theoretical argumentation on each side, because as a practical matter we cannot easily get releases from the government for the men we want. Of the 3 offers made for 1970-71 to men of experience and who were serving in government, none was released despite hundreds of hours spent on negotiations.

These disappointments did not deter us, however, from interviewing all potential candidates mentioned by staff or others from the earliest days of the law school. These investigations and interviews began in 1970 and were carried on until quite recently, when a narrowed list was further cut until our Academic Commission and Recruitment Committee reached the final choices.

By the end of the year, both Dr. Berhane Ghebray and Ato Mebrahtu Yohannes decided to leave the Faculty. Dr. Berhane will become the director of an insurance company, and Ato Mebrahtu will return full-time to the Ministry of Community Development and Social Welfare. Although I anticipated in my December 1970 report to the Ford Foundation the loss of some of our Ethiopian teachers to challenging jobs outside of the University, it was nevertheless disappointing to lose persons we had come to know and admire. In a large sense, however, my basic feeling is not one of disappointment because I know they will make important contributions where they have gone, and because they may in the future return to the Faculty - for the reasons I hopefully noted in the introduction to this report.

Seven Year Staff Projection

The following chart indicates the projected staffing situation over the next seven years, based on *maximum* staffing and upon stated policies which may in fact be changed. Further, and apart from other considerations, the possibility of continued foreign funding for the number of indicated expatriates is unlikely. Most important there is considerable pressure upon the Law Faculty to reassess its need for teachers in light of the pattern of teaching loads elsewhere in the University. The chart does provide, however, a basis for considering the staffing pattern at a maximum level, and it is based on four (assumed) policies: (i) three new Ethiopians yearly and a total staff of 21; (ii) a newly hired staff member must teach and do research in Ethiopia for at least 2 years before going abroad for his LL.M.; (iii) he will then stay 2 years abroad while doing his LL.M.; (iv) when the Ethiopian staff reaches 18 of 21 posts, there ought to be reserved, for at least a few years, 3 posts for mature and experienced legal scholars from abroad. If the present trend continues, the Ethiopian faculty will be quite good, but it will be a faculty of relative inexperience, so that the admixture of 2 or 3 experienced scholars could be useful. Rejection of this policy would not much change the chart. The chart does not take account of many other variables, such as requests for Ph.D. study abroad which will occur later in the time scale.

NINTH ANNUAL REPORT FROM THE DEAN

	Ethiopian in Residence at HSIU	Expatriates or Others	Ethiopians Studying Abroad
72-73 (65)	11	10	1
73-74 (66)	12	9	3
74-75 (67)*	13	8	5
75-76 (68)	13	8	5
76-77 (69)	12	9	6
77-78 (70)	15	6	3
78-79 (71)	18	3	0

*Thus, in 74-75 there would be 18 Ethiopians hired, and there are 21 total posts. However, the coming and going of the Ethiopians to study courses creates a pattern whereby from 1973 to 1978 there would be the need for approximately 8 qualified expatriates a year if the assumed figures of 21 maximum teachers is accepted. There are three alternatives to this: a) hiring more full-time Ethiopians, which would have the effect of increasing the staff to an untenable total; or (b) hiring part-time Ethiopian staff, which would mean that the part-time teachers had even less teaching and research background than the relatively inexperienced full-time Ethiopian staff; or, (c) reducing the total posts from 21 to some lesser number, which would have serious repercussions judged by present Faculty activities and standards. But this will be thoroughly considered next year.

Activities of the Full-Time Teaching Staff

In addition to taking their regular teaching duties, members of staff engaged in many important activities.

Berhane Ghebray - Director of Law Faculty Extension Program. Member of several University groups: Faculty Council; Extension Committee; Development and Finance Committee; Personnel Committee; and Discipline Committee. Additionally served as member of the following Ad-Hoc Committees; Committee Studying the Status of Ethiopian University teachers; Committee studying the status of Asmara University; Committee Studying the Academic Equivalence of Degrees, Diplomas, and Certificates; Committee Investigating the Condition of Detained Students. Doing research into property and tax law.

Brun-Otto Bryde - Articles Editor, Journal of Ethiopian Law and member of Faculty's Research and Publications and Library Committees. Published a book in German on economic advisory council (Hamburg, 1972), two articles (on African international relations and Ethiopian law) in German journals and a note for JEL. Prepared course materials for commercial law; started (together with Peter Winship a case-collection on Ethiopian Commercial Law. He presented a public lecture on law and development at the German Cultural Institute.

Daniel Haile - Case Editor of the Journal of Ethiopian Law; prepared and had approved detailed syllabus for Natural Resources course, and preparing teaching materials for the same course. Member of the University Faculty Council, and assisted (with Jon Eddy) updating of Consolidated Legislation of Faculty Council. Member, Faculty Research and Publications Committee, and several ad hoc committees. Acting Chairman, Law House Alumni Assistance Committee. Published note on Ethiopian labour law in JEL.

Jon Eddy - Assistant Dean and Secretary of the Law Faculty Academic Commission. Occasional service as Acting Dean. Member, University Faculty Council and (with Daniel Haile) prepared new version of Consolidated Legislation of the Council. Completed analytical note on "subrogation" in the Ethiopian law of contracts preparing similar notes on performance, default, and force majeure to be used in Contracts Law Manual, teaching materials, or notes for JEL.

Jeremy T. Harrison - Chairman, Faculty's Research and Publications Committee. Working on teaching materials for Civil Procedure; Member, Editorial Board of the Journal of Ethiopian Law. He spent a great deal of time reorganizing the business operations of Law Faculty's publications, sales and distribution.

Annemarie Jacomy-Millette - Director, Faculty's Jessup International Law Moot Court Competition. Managing Editor Journal of Ethiopian Law. Completed three volumes of teaching materials on African questions for the course on international organizations; prepared materials on Treaty-Law in Ethiopia with a view to publishing an article, including a List of Treaties and International Agreements to which Ethiopia is a Party. Continued research in the field of the Ombudsman (article to be published in a Canadian Law Journal). Member, Faculty's Research and Publications Committee; contacts with OAU and ECA and attendance at meetings and conferences organized by these Organizations.

George Krzeczunowicz - Published: 1) "The University College Period in Ethiopian Legal Education" Journal of Ethiopian Law, vol. 8, No. 1; 2) "Quizzes in Ethiopian Family Law" JEL, Vol. 8 No. 1. 3) "An Introductory Theory of Laws in the Context of the Ethiopian Legal System", JEL Occasional Paper No. 3. Started a manual on "The Ethiopian Law of Compensation for Damage." Member, University Staff Development Committee and Scholarships Committee; Law Faculty Research Committee; Chairman, HSIU S.D.P.C. ad hoc sub-committee on terms of reference for Scholarships Committee. Other activities included - continuation of consultative meetings with former students now lawyers; correspondent of International Academy of Comparative Law *in re* program-planning for 1974 Congress.

Franz Lang - Assembling instructional material on Administrative Law and preparing background paper for administrative law course on interdisciplinary model. Member, Law Faculty Curriculum Committee; special examiner for Department of Public Administration; and arbiter, German School association, Delivered lecture in Faculty of Arts interdisciplinary Seminar series.

Mebrahtu Yohannes - Project Director of UNDP Law and Population program at Law Faculty - preliminary work completed; Member, University EUS Committee and Law Faculty Research and Publications Committee. Preparing Amharic language Manuals on Successions and Criminal Procedure Law. Completed two Amharic articles for the layman, "The Judge" and "The Witness." Continued to serve as Secretary-General of the Ethiopian Child and Family Welfare Association, Associate Secretary-General of the Ethiopian Council of Social Welfare, and chairman of several of its consultative committees. Prepared with another, reorganization chart for the Ministry of Community Development and Social Affairs, which was accepted.

Robert A. Melin - Completed three volume text, *Evidence in Ethiopia* (provisional edition); preparing final edition of same text with estimated date of completion 30 September 1972. Published "Summary of Ethiopian Laws" in *Survey of African Law* 1970, School of Oriental and African Studies, University of London; member, Jessup International Law Moot Court Committee.

Katherine O'Donovan - Published in Journal of Ethiopian Law, Vol 8, No. 2 an article on "Void and Voidable Marriages in Ethiopian Law." Prepared teaching materials on the Law of Persons (final edition) and Family Law (preliminary edition). Prepared note on the "Status of Women under Ethiopian Civil Law" for the Ethiopian Women's Welfare Association. Continued research on Family Law. Member, Law Faculty Academic Commission, the Law Faculty Research and Publication Committee and the Jessup International Law Moot Court Committee.

Selamu Bekele - Co-ordinator, Parliamentarian Course Development program in cooperation with the State University of New York, with Dr. Nunez. Member, Law Faculty Academic Commission and Law House Alumni Assistance Committee. Completing Law Faculty Archive inventory and re-organization. Research into aspects of Ethiopian constitutional law.

Ronald Sklar - Published in Vol. 8, no. 2 of the Journal of Ethiopian Law: "Desire 'Knowledge of Certainty,' and *Dolus Eventualis*: Intention under the Ethiopian Penal Code." Preparing comment on High Court decision and series of comments on key articles of the Penal Code. Preparing supplementary teaching materials for Penal law. During year, assisted Professor Annemarie Jacomy-Millette in directing the Jessup International Moot Court Competition. Coordinated Faculty's brief-writing program. Member, Law Faculty's Academic Commission, Library Committee, and Curriculum Committee.

B.J. Tennery - Chairman, Curriculum Committee of the Faculty of Law and member of the University Curriculum Committee. Engaged in research and compilation of materials for Employment and Labour Law. Continued efforts to organize the relationship of the Faculty of law and the Ministry of Justice on a formal basis, including the possibility of an Advisory Council; member of informal committee of Faculty and Ministry of Justice personnel which is preparing a joint program to review and clarify the Codes of Ethiopian Law; assisted Central Personnel Agency in selection of legal advisor for one of the ministries. Member and informal Counsel of the Tournament Committee of the Imperial Golf Club. Also devoted considerable time to family, dogs, horses, and landlord.

Thierry G. Verhelst - Co-Director, Center for African Legal Development, and Editor of CALD publication, *Legal Process and the Individual - African Source Materials* (in French and English); member, Law Faculty Library Committee. Completed: - "Les obstacles au developement agricole en Ethiopie" (in collaboration for a world-conference on agrarian reforms); introductory notes and bibliographies for Rwanda and for Burundi, for "The Constitutions of the Countries of the World" (A. Blaustein, Ed.). Research - "Political control on land in traditional African societies," to become a book by 1974. On leave second semester 1971-72, to Rwanda advising the "Centre national de formation judiciaire" of the Supreme Court. Author of a book on Rwanda's legal development (to be published in 1973), and of analytical tables covering the laws of Rwanda.

Peter Winship - Editor-in-Chief for volume 8 of the Journal of Ethiopian Law; completed supplementary materials for introductory course on the Law of Business Organizations; completed manuscript on book, *Background Documents of the Ethiopian Commercial Code*, approved for publication by the Faculty of Law subject to the consent of the Ministry of Justice. Prepared revised syllabus for course (created by him) in Law & Economic Regulation; wrote note on industrial property rights in Ethiopia; collected court decisions interpreting Books I and II of the Commercial Code. Represented Faculty at conference in Uganda on teaching materials for the

law of business organizations in Africa. Member, Faculty Library Committee, Faculty Research & Publications Committee, and University ad hoc Committee, on Patent policy. Prepared drafts on the Revised Investment Proclamation at the request of the Investment Committee of the Imperial Ethiopian Ministry of Commerce, Industry & Tourism (the final draft was accepted by the Committee).

In addition, the Law Faculty had the benefit of the services of *Alain Chedal* and *Domenic Pierson*, who are Volunteers provided by the French government for teaching French to law students. M. Chedal prepared materials for Legal French and served on the Faculty's Curriculum Committee.

I would like to add to the preceding resumes a few personal words about four members of our staff who this year completed their contracts with the Faculty.

As the summer of 1972 came to an end, Robert *Melin* continued to work on the final version of his teaching materials on the Ethiopian law of evidence. He used his entire holiday period for his project, and continued to work after the end of his contract, receiving from the International Legal Center only a small amount of expense money which was far short of his regular salary - it was Bob's determination to complete something of use for his colleagues and students which I will most remember about him.

Annemarie Jacomy Millette and *Katherine O'Donovan* departed at the end of the year to take up teaching positions respectively, in Canadian and English universities. During 1969-70 and particularly during the special summer session of 1970, there was no one who helped more than Katherine to keep the day-to-day administration of the Faculty in running order, and she ably served as Acting Dean. Later, as Chairman of Research and Publications Committee, she selflessly spent many hours managing the printing of the Faculty's publications. Because Katherine stayed with us for a third year, she also found time to publish scholarly work in this Journal and to create new teaching materials for the Faculty. *Annemarie Jacomy-Millette* began by concentrating on her teaching and research, but soon demonstrated that she was additional proof, if anyone needed it, that administrative skill can be combined with graciousness and charm. Of the many responsibilities she carried, she will undoubtedly be best remembered for the well-designed Jessup International Moot Court Competition she managed so successfully. She too has left us new teaching materials, and completed important research into Ethiopian treaty law.

Peter Winship was also extraordinary. He served four years in Ethiopia - two years as Legal Advisor in the Ministry of Commerce, and two years on our Faculty. Perhaps I can best express my feelings about him by saying that I would be content with any teacher who did even half as much as he did. I refer you to his resume, above, which is a reflection of the amazing volume of projects he completed, but which cannot begin to reflect the tremendous respect we all felt for him and the excellent quality of his work.

Alumni and Outside Contacts

At the end of 1963 E.C. (70-71) we had more than 150 graduates of our L.L.B program. Nearly all of them are in key public service positions.

I believe strongly that this group should build upon the sense of professional community which was fostered in the law school, and which should be directed toward an effective national contribution. There are also many ways in which our alumni can be useful in helping to improve the quality of the law school.

Several years ago a successful banquet of all Law graduates, degree and sub degree was held, in order to inaugurate an alumni group. But thereafter the organization became moribund. Based on this experience, I felt a better chance might be had if the organization began with the LL.B. graduates, and if a series of activities with definite results could follow. If this plan succeeded, then a wider group could be organized, based upon the feelings of our alumni.

The initial organizational meeting this year attracted 80 distinguished alumni. Everyone introduced himself, we talked about law school and we watched the film *Twelve Angry Men*. I also asked for and got volunteers to help with various faculty projects. The first major project was the "*Law House Assistance Committee*," composed of staff, alumni, and students. Many meetings of the committee and sub-committees were held, and by the end of the year we had produced the drafts which would be the basis for attempting to settle finally the unclear status of Law House, both administratively and financially, before any serious problems could arise.

My hope is that by a series of such alumni-faculty ventures that the Faculty can assist in building and alumni organization which will be effective in even more important areas - such as the control of professional standards and professional qualifying exams.

Bill Tennery and Jon Eddy had a series of meetings with the Ministry of Justice as a follow-up of our successful conference of last year. The primary goal at this time is to create a joint program to review and make clarifying changes in the various Codes of Ethiopia. The meetings proceeded, well, but near the end of the year it was unclear whether the changes should begin with mostly technical amendments or seek to include more substantive changes.

A related activity was the annual banquet of the Journal of Ethiopian Law, because the editor in chief, Peter Winship, invited all former student editors. We thus had an alumni meeting of the J.E.L. and used the banquet for some serious discussion as well as the usual friendly exchanges.

Curriculum and Academic Standards

Bill Tennery's Curriculum Committee accomplished the innovation of three major steps during the year: 1) a basic effort to improve the French language program in the Faculty; 2) a significant change in the senior writing program and; 3) the creation of "Senior Seminars."

All of these changes were steered through—and altered by the—many groups in the Faculty and University, and secured approval in the University Faculty Council at the end of the year. Several other less important changes—such as changing course names and some credit hours—were also approved by the Faculty Council.

1) The Curriculum selected the French program as being the highest priority for change because of the demonstrated fact that few of our students learn enough French to be of any value despite two years of formal training. Opinions on the Faculty were widely varied - from those who believed French should be abandoned, to those who believed it could be improved. I will not here give the details, but the resolution was that the program should be under the academic supervision of the French languages program of the University's Department of Foreign Languages, and the head of this department participated in the accepted solution. The basis

of the revisions was the belief that ability in the French language is desirable in view of the research materials relevant to the codes. But the Faculty also determined that the new program should be carefully evaluated at the end of next year to see if, under professional guidance, the desired results were being achieved.

2) The new "senior thesis" replaces the two senior papers. The main aim is to give the students opportunity to do research in greater depth and to improve the quality of their writing. An oral defense of the thesis would also be required. In the past the Curriculum Committee has made several recommendations concerning the improvement of the writing programs in the Faculty, including the recommendation of an Amharic writing course. The implementation of the senior thesis requirement is an encouraging step in the direction of better writing programs.

3) The "Senior Seminars" provide a flexible formula under which a teacher with an in-depth interest in a particular legal subject and with sufficient number of interested senior students, can proceed to explore it without the need to proceed through all of the layers of approval necessary to make basic changes in a curriculum. We expect a number of interesting pedagogical experiments with this formula in the Faculty.

Evaluation of Teaching

While implementing new programs, we continue to make every effort to improve the quality of existing teaching. 1) Early in the semester we required each teacher to prepare his reading assignments in detail and linked to periods of time no greater than two weeks. 2) We required "course reports" on each course, which include the teachers comments on (i) how he organized the course and the assigned readings; (ii) the method by which he taught, including writing assignments; and (iii) his general comments. 3) We have confidential evaluations of teachers by students, reporting only to the Dean, who discusses them only with the individual instructor, and only after the instructor has completed his marking of his exams. The evaluation sheet asks for impressions on individual characteristics (such as "organization of lectures") as well as an overall rating of the lecturer. The Faculty agreed (with one exception) to this evaluation, but also agreed that care would have to be taken in "evaluating the evaluations." My personal feeling is that they are most useful, but I do not consider them as conclusive about the staff member, even in regard to the single factor of teaching.

We have discussed the possibility of "visits" to teachers' classes by fellow-teachers and will attempt to add this approach next year.

In the related area of "academic standards" we have had guided discussions. Professor Ronald Maudsley of London University was, in particular, a stimulating group leader, because very strong differences of opinion resulted and we continued to talk about "standards" long after his visit had ended! As the basis for the discussion, he had read many of the examination papers already marked by staff. We discussed and did not agree upon the "external examiner" concept which includes a "second reader" for examination scripts.

The Faculty did introduce a mild form of the "second reader" idea by having all drafts of the final examination read with great care by at least one person other than the teacher who wrote it as a part of the Academic Commission's more general supervision of the exams.

The Jessup International Moot Court Competition

Annemarie Jacomy-Millette directed the competition, with assistance from Ron Sklar, who directed the competition last year. That our student team who won the Faculty's competitions went on to win the International Competition is now well known. The Faculty and team received considerable publicity and His Imperial Majesty honored the team by receiving them at the Palace.

The Ethiopian team was composed of *Captain Goshu Woldie*, *Ato Abdul Wassie Yusuf*, with *Ato Assefa Chabo* - they went undefeated against Argentina, Liberia, the United Kingdom, and Zambia. In the final competition against the winner of the American graduate law school teams, our team came within two points of winning. Our team was awarded the trophies for best oralist and best memorial in the international Competition, and Captain Goshu won the award for the best oralist of the final competition. *Ato Haile Fisseha* who was narrowly eliminated in the final selection process in the Faculty deserves credit as well for the final team results. Credit for our success must go to the members of staff who worked on the Moot Court Committee, and to all members of staff and a number of distinguished persons from outside the Faculty who helped in judging the competitions.

For those who think of a moot court competition as being mainly a test of oral persuasion, I want to emphasize how important the written "memorials" were, for they counted more heavily in the point grading scale than did the element of oral legal argumentation. I vividly recall meeting our team on their return from Washington D.C.; one of our team had hardly stepped of the steps from the airplane when he said, "When we read the British brief, we knew we beat them!"

The Diploma Extension Program

Dr. Berhane Ghebray directed this program, which presently has two classes - one to graduate in the summer of 1973, and the other one in the following year. During the year we again had outstanding part-time teachers: *Major Abebe Guangoul*, Deputy Commissioner of the Pensions Commission; *Ato Abebe Worke*, Judge of the High Court; *Dr. Assefa Habte Mariam*, Legal Advisor, Ministry of Commerce, Industry, and Tourism; *Ato Eden Fassil*, Deputy Registrar, Supreme Imperial Court; *Colonel Legesse Woldemariam*, Abba Dina Police College; *Major Shimelis Metaferia*, Legal Advisor, Armed Forces; *Ato Shiberu Seifu*, Attorney; and *Dr. Worku Ferede*, Attorney. There are now teaching materials in Amharic for the following courses: Penal Law; Criminal Procedure; Property; Commercial Law; Constitutional Law and Extra-Contractual Liability.

The most important administrative development was that Dr. Berhane was able to lower the salaries for our part-time teachers to the level received by part-time teachers in the rest of the University, without losing our qualified teachers. In the past the differential in favour of our teachers was based partly on the assumption that they would produce Amharic teaching materials, but the results were disappointing. Dr. Berhane introduced an inducement scheme which provides extra compensation for teachers who produce Amharic teaching materials. This has succeeded so well that it might well be a model for other sub-degree courses.

The basic questions that the Faculty raised about the sub-degree programs two years ago have not, however, been answered although discussion continues. Presently

the Faculty is leaning toward "specialist" courses rather than generalized low-level courses. Thus, judges, for example, might be taken as a special group. But this leaves unsettled the increasing demand from the provincial towns for *generalized* courses.

Until there are a sufficient number of Ethiopian members of the full-time teaching staff to take an interest in the Amharic-language programs in Extension, it is unlikely that any significant change can take place. Since we should have the essential ingredient of a majority of Ethiopians on the Faculty next year, it is hoped that real progress can then begin to take place.

One possibility for a specialist course would be a Parliamentarians program. Dr. Berhane assisted me in arranging for a *Parliamentary Project* with the State University of New York, which provided us at no cost a legislative expert, Dr. Richard Nunez. During the summer of 1972 he began working with Ato Selamu Bekele of our Faculty to produce teaching materials for such a course.

Research and Publications

Jeremy Harrison became Chairman of the Research and Publications Committee at the beginning of the year, and quickly began an intensive investigation of our business operations. He did a superlative job in discovering and clearing up problems which few academics would venture to undertake. One early result was that the employee who was supposed to be doing the job was forced to leave the University. The business problems created by the sales of our publications are vast in number and complex in nature. There will be no easy solution, as some have wishfully desired. Professor Harrison began negotiations with Sweet and Maxwell Ltd. as a possible distributor abroad, and established a successful relationship with the City Book Shop in Asmara. He also employed a new Publications Assistant, Woz. Elleni Assaye who learned quickly and helped overcome the confusion which has characterized the sale of our books in the past. Nevertheless, it will be matter of months rather than weeks before the Faculty has an effective business system fully coordinated with the central business offices.

The research and publications are themselves impressive. The efforts of individual staff members may be seen best in the individual reports, above. Other important developments during the year were the following.

Three books went out of print and were reprinted by off-set: *Consolidated Laws of Addis Ababa* (Ewing, Ed.); *Conflicts of Law in Ethiopia* (Sedler); and *Volume I of Ethiopian Constitutional Development* (Paul & Clapham).

In November of 1971 the Faculty began distribution of *Volume II of Ethiopian Constitutional Development* (Paul & Clapham), which had been eagerly awaited.

Professor Kindred's translation of Professor *David's Commentary on the Civil Code of Ethiopia* was sent to the printers, as was the voluminous *Consolidated Legislation of Ethiopia*. Peter Winship's book, *Background Documents of the Ethiopian Commercial Code*, was approved by the Committee, and by external evaluators, and was to be published in 1965 E.C. (71/72).

The Journal of Ethiopian Law

The final report by the Editor-in-Chief, Peter Winship, dated June 12, 1972 should be referred to by editors for many years to come, because it covers many of the alternatives open to the Journal in its publication policy.

The one point I would like to emphasize is that the editors did what I feel is necessary - to engage the full-faculty in the process of thinking about and producing the Journal, as the Editor-in-Chief states in his conclusion:

"This year's editorial staff inherited an imposing reputation and an administrative mess. Starting afresh had the advantage of allowing the Faculty to review existing policies and procedures but had the disadvantage of slowing up publication while the editorial staff gained experience. Next year's staff will include at least two of the present editors and by then a publications assistant should have been hired. Continuity is essential if the Journal is to avoid administrative chaos but continuity should not be an excuse for not continuing to re-examine Journal policies and practices."

This year's editorial staff distributed Volume 7, Number 2 in October, 1971, which was prepared in the preceding year, and published Volume 8, Number 1, and sent Volume 8, Number 2 to the printers.

In addition, the Journal inaugurated its "Occasional Papers" series, which consist of mimeographed pages bound in a printed cover. These papers are not published unless they are of a scholarly standard equivalent to Journal articles. Their difference is found in factors such as an emphasis on empirical research not wholly related to law or a particularly long length.

The Center for African Legal Development

The major development of the year was the publication of *Legal Process and the individual-African Source Materials* (Verhelst, Ed.) in French and English editions. Co-Director Thierry Verhelst also served as advisor for legislative and training developments in Rwanda.

During his absence for this work, I became engaged in the possibility of the transfer of the *African Law Digest* from Columbia University in New York to our control and direction. This required many preliminary meetings, particularly with the central administration. Connected with these efforts, but potentially separate, was the possibility energetically pursued by Professor Vanderlinden that the Faculty might receive another substantial grant from the Belgian government.

The Law Library

Between the first and second semester we had the professional services of Professor Blaustein, of Rutgers University, under the auspices of a regional USIS grant. He went through the library with great energy and regard for practical detail, and compiled for us a formidable list of tasks. Fortunately, at the beginning of the second semester our new Law Librarian, Mr. Akhigbe, arrived, and he quickly took charge. He is the first librarian we have had in years who also has legal training, so we have high expectations for his work.

Looking Ahead

Two of the most important tasks for next year are: 1) preparation for the visit of the Ford Foundation Evaluation Team; 2) the planning for the next five-year plan, including the question of my successor. The remainder of our major activities are probably already determined by the directions we have taken this and last year. In particular, however, the efforts to create ties with our alumni could easily cease, and I am determined that they do not. One area where a new program might start is in the "Legal Aid" or "Law Clinic" area. Both Ato Worku Tafara and Ato Fasil Nahum have been visiting different kinds of clinics in the U.S. to see if they believe anything is adaptable to Ethiopia.

የሚከተሉት ፡ ፍርዶች ፡ ወይም ፡ ጉዳዮች ፡ በኢትዮጵያ ፡ ንጉሠ ፡ ነገሥት ፡ መንግሥት ፡ ጠቅላይ ፡ ከፍተኛ ፡ ፍርድ ፡ ቤቶች ፡ የተወሰኑ ፡ ናቸው ። የአማርኛው ፡ ፍርድ ፡ መደበኛ ፡ (አፈሻል) ፡ ስለሆነ ፡ ከእንግሊዝኛው ፡ ቀድሞ ፡ ይገኛል ።

የኢትዮጵያ ፡ የሕግ ፡ መጽሔት ፡ በሕግ ፡ ባለሙያዎች ፡ ሁሉ ፡ የሚያስፈልግ ፡ ምሁራዊ ፡ እትም ፡ ነው ። ፍርዶች ፡ በመጽሔቱ ፡ ውስጥ ፡ የሚታተሙት ፡ በመጽሔቱ ፡ ቦርድ ፡ አባሎችና ፡ በአዘጋጂዎቹ ፡ አስተያየት ፡ አሳሳቢ ፡ የሕግ ፡ ጭብጦችን ፡ ያነሳሉ ፡ ተብለው ፡ የሚገመቱትን ፡ ውሳኔዎች ፡ ለሕግ ፡ ባለሙያዎች ፡ ለማቅረብ ፡ ነው ። አንድ ፡ የፍርድ ፡ ጉዳይ ፡ እንዲታተም ፡ በሚመረጥበት ፡ ጊዜ ፡ የመጽሔቱ ፡ ቦርድ ፡ አባሎች ፡ እና ፡ አዘጋጂዎች ፡ ፍርዱ ፡ የፍጹምነት ፡ መልክ ፡ አለው ፡ የሚል ፡ አሳብ ፡ የማስተጋባት ፡ ፍላጎት ፡ የላቸውም ። ቢሆንም ፡ የፍርድ ፡ አሳብ ፡ መልክምነት ፡ ፍርዱን ፡ በመጽሔቱ ፡ ውስጥ ፡ ለመታተም ፡ ከሚያስችሉት ፡ ሁኔታዎች ፡ ውስጥ ፡ ከፍተኛውን ፡ ደረጃ ፡ የያዘ ፡ ነው ። በአንድ ፡ የቦርዱ ፡ አባል ፡ ወይም ፡ በአንድ ፡ የመጽሔቱ ፡ አዘጋጅ ፡ አስተያየት ፡ አንድ ፡ ፍርድ ፡ በአንድ ፡ በኩል ፡ አሳሳቢ ፡ የሆነ ፡ የሕግ ፡ ጭብጥ ፡ የሚያነሳ ፡ በሌላው ፡ በኩል ፡ ደግሞ ፡ የሚያከራክር ፡ ሆኖ ፡ የተገኘ ፡ እንደሆነ ፡ ወይም ፡ በጭብጡ ፡ ላይ ፡ ፍርድ ፡ ቤቱ ፡ ከሰጠው ፡ ውሳኔ ፡ ለየት ፡ ያለ ፡ የሚደገፍ ፡ አሳብ ፡ ሊኖር ፡ የሚችል ፡ ከሆነ ፡ ይህንኑ ፡ የሚያስረዳ ፡ ማስታወሻ ፡ ይሰጣል ። ይሁንና ፡ በየደረጃው ፡ የሚገኙ ፡ የሕግ ፡ ባለሙያዎች ፡ በመጽሔት ፡ ውስጥ ፡ ታትሞ ፡ የሚገኘው ፡ በእያንዳንዱ ፡ ፍርድ ፡ ላይ ፡ የተለያየ ፡ አስተያየት ፡ ሊኖራቸው ፡ ስለሚችል ፡ የዚህ ፡ ዓይነቱ ፡ ማስታወሻ ፡ በማይሰጥበት ፡ ጊዜ ፡ የተሰጠው ፡ ውሳኔ ፡ የፍጹምነት ፡ መልክ ፡ አለው ፡ ብሎ ፡ መቀበል ፡ ተገቢ ፡ አይደለም ።

የቦርድ ፡ አባሎችና ፡ የመጽሔቱ ፡ አዘጋጂዎች ።

REPORTS

The following reports are cases decided by the Supreme Imperial and the High Courts of Ethiopia. The Amharic judgment is official and always precedes the English.

The Journal of Ethiopian Law is a scholarly publication, addressing itself to all members of the profession. Its purpose in publishing judgments is to make known to the profession interesting decisions which in the opinion of the Board and Editors raise important issues of law. In selecting a particular judgment for publication, the Board and Editors do not wish to convey the impression that the judgment is definitive on any proposition for which it may stand although the quality of the decision is always an important consideration in determining whether it should be included in the Journal. When, in the opinion of a Board Member or an Editor, a judgment is of interest and raises an important issue of law but there is reason to believe that aspects of the decision are contestable or that the result reached by the court is not clearly the only supportable conclusion, a note on the case is often included. The absence of such a note is not however to be interpreted as indicating complete finality on the issues raised in the case, as it is expected that members of the profession on all levels may hold differing opinions on the merits of any judgment published herein.

The Members of the Board and The Editors.

የኢትዮጵያ ፡ ንጉሠ ፡ ነገሥት ፡ መንግሥት ፡

በኤርትራ ፡ ከፍተኛው ፡ ፍርድ ፡ ቤት ፡

አሥመራ ፡

የፍትሕ ፡ ብሔር ፡ ይግባኝ ፡ መ/ቁ. ፻፶፫/፳፬

መጋቢት ፡ ፳፯ ፡ ቀን ፡ ፲፱፻፷፬ ፡ ዓ. ም.

ዳኞች ፡—

አቶ ፡ ኃይለ ፡ አማን ፡

አቶ ፡ ዑስማን ፡ ዓረቢ ፡

አቶ ፡ ተስፊት ፡ ዘሚካኤል ፡

ይግባኝ ፡ ባዮች ፡—

፩. ታልዮሮ ፡ አልዶ ፡

፪. ታልዮሮ ፡ ቪርጂኒያ ፡

፫. ታልዮሮ ፡ አዶ ፡

፬. ታልዮሮ ፡ አደል ፡

፭. ታልዮሮ ፡ ኢማ ፡

፮. ቼስታ ፡ ሉዊጂ ፡ የሚቹ ፡ የኮማንዳቶር ፡ ጆቫኒ ፡ ታልዮሮ ፡ ባለቤት

በነገረፈጃቸው ፡ በአቮካቶ ፡ ጋዩታኖ ፡ ላቲላና ፡ በአቮካቶ ፡ ፓዎሎ ፡ ዩሊዴርኖ ፡ አሞ
ካይነት ፡ = —

መልስ ፡ ሰጭዎች ፡—

፩. ወ/ሮ ትርፍነሽ ፡ ተፈሪ ፡

፪. ወ/ሮ ሐረገወይን ፡ ደስታ ፡

፫. ወ/ሮ ኢየሩሳሌም ፡ ደስታ ፡

፬. አቶ ፡ ብርሃነ ፡ ደርሶ ፡ በነገረፈጃቸው ፡ በአቶ ፡ ታደሰ ፡ ኃይለማር

ያም ፡ አማካይነት ፡ =

ይህ ፡ ይግባኝ ፡ ለዛሬ ፡ የተቀጠረው ፡ ለውሳኔ ፡ በመሆኑ ፡ መዝገቡን ፡ መርምረን ፡
የሚከተለውን ፡ ፍርድ ፡ ሰጥተናል ፡ =

ውርስ ፡— የኑዛዜ ፡ ፎርም ፡— የጉን ፡ ዝምድና ፡ ያላቸው ፡ ሰዎች ፡ የሚኖራቸው ፡ መብቶች ፡— ለማረ
ጋገጫ ፡ የቀረበ ፡ ማሰረጃ ፡ ጽኑነት ፡— የፍትሕ ፡ ብሔር ፡ ሕግ ፡ ቁ. ፳፻፹፬(፩) ፡ ፳፻፺፮(፩) ፡ ፱፻፫ ፡ ፱፻፴፱ ፡
፱፻፸፩ ፡ ፱፻፺፯ ፡ ፱፻፺፮ ፡— የፍ.ሥ.ሥ. ሕግ ፡ ፫፻፵፮ ፡ =

ኑዛዜው ፡ አይጸናም ፡ በማለት ፡ የአሁን ፡ መልስ ፡ ሰጭዎችን ፡ (የወደ ፡ ጉን ፡ ዝምድና) ፡ በተጨማሪ ፡
ወራሾች ፡ ያደረጋቸውን ፡ የአውራጃው ፡ ፍርድ ፡ ቤት ፡ ውሳኔ ፡ በመቃወም ፡ የቀረበ ፡ ይግባኝ ፡ ነው ፡ =

ውሳኔ ፡— የአውራጃው ፡ ፍርድ ፡ ቤት ፡ ውሳኔ ፡ ተሸሮ ፡ ለይግባኝ ፡ ባዮቹ ፡ ተፈረደ ፡ =

፩. በተናዛዥ ፡ መደበኛ ፡ ቦታና ፡ (ውጭ ፡ አገር) ፡ በኢትዮጵያ ፡ ሕግ ፡ መሠረት ፡ የተሠራ ፡ ኑዛዜ ፡
የጸና ፡ ይሆናል ፡ =

፪. በኑዛዜው ፡ ቃል ፡ ካልተሰጣቸው ፡ በተቀር ፡ የሁለተኛና ፡ የሦስተኛ ፡ ደረጃ ፡ ዝመዶች ፡ በሚወረሰው ፡
ንብረት ፡ ላይ ፡ ምንም ፡ መብት ፡ አይኖራቸውም ፡ =

፩. ይህ ፡ ክርክር ፡ የተነሣው ፡ በሚቹ ፡ በኮማንዳቶር ፡ ጆሻኒ ፡ ታልዮሮ ፡ ውርስ ፡ ጉዳይ ፡ ነው ። —

፪. ሚቹ ፡ ይኖሩበት ፡ በነበረው ፡ በኢጣልያን ፡ አገር ፡ በቶሪኖ ፡ ከተማ ፡ እ. ኤ. አ. ሐምሌ ፡ ፮ ፡ ቀን ፡ ፲፱፻፸፩ ፡ ዓ.ም. ከዚህ ፡ ዓለም ፡ በሞት ፡ እንደተለዩ ፡ ተረጋግጧል ። —

፫. እንደዚሁም ፡ ሚቹ ፡ በሕይወት ፡ በነበሩበት ፡ ጊዜ ፡ በፍትሐ ፡ ብሔር ፡ ሕግ ፡ ቁጥር ፡ ፳፻፹(ለ) ፡ እንደተመለከተው ፡ ኑዛዜአቸውን ፡ እ. ኤ. አ. ሐምሌ ፡ ፲፩ ፡ ቀን ፡ ፲፱፻፷፫ ፡ ዓ.ም. በራሳቸው ፡ ጽሑፍ ፡ ጽፈውና ፡ ፈርመው ፡ በሞቱበት ፡ አገር ፡ በሚገኘው ፡ የሕዝብ ፡ ውል ፡ አዋዋይ ፡ ዘንድ ፡ እንዲቀመጥ ፡ አድርገው ፡ እንደነበረና ፡ እሳቸው ፡ ከሞቱ ፡ በኋላም ፡ በቤተ ፡ ዘመዶቻቸው ፡ ጥያቄ ፡ ኑዛዜውን ፡ በአደራ ፡ ተቀብለው ፡ አስቀምጠው ፡ የነበሩት ፡ የሕዝብ ፡ ውል ፡ አዋዋይ ፡ እ. ኤ. አ. ሐምሌ ፡ ፲፪ ፡ ቀን ፡ ፲፱፻፸፩ ፡ ዓ.ም. የኑዛዜውን ፡ ይዞታ ፡ ለቤተ ፡ ዘመዶቻቸው ፡ በግልጽ ፡ እንዲታወቅ ፡ ማድረጋቸውን ፡ በክርክሩ ፡ ላይ ፡ ተገልጾአል ።

፬. የሕዝብ ፡ ውል ፡ አዋዋይ ፡ በገለጹት ፡ ኑዛዜም ፡ ሚቹ ፡ በአስመራ ፡ ከተማ ፡ በሰማቸው ፡ ተመዝግቦ ፡ የሚገኘውን ፡ የማይንቀሳቀስ ፡ ንብረት ፡ ሁሉና ፡ በአሥመራ ፡ ከተማ ፡ የሚሠራ ፡ ካፒታሉ ፡ \$ 100,000 (አንድ ፡ መቶ ፡ ሺ ፡ ብር) ፡ የሆነ ፡ የአ. እና ፡ ፪. ታልዮሮ ፡ ኩባንያ ፡ ተብሎ ፡ በሚጠራው ፡ ማኅበር ፡ ውስጥ ፡ የሚገኘው ፡ ያልተከፈለ ፡ አክሲዮን ፡ ለወንድማቸው ፡ ለሲኞር ፡ አልዶ ፡ ታልዮሮ ፡ ማውረሳቸውን ።

፭. ወራሹም ፡ ከዚሁ ፡ ከሚች ፡ ወንድማቸው ፡ ከወረሱት ፡ ከሚንቀሳቀስና ፡ ከማይንቀሳቀስ ፡ ሀብት ፡ የሚገኘው ፡ ጥቅም ፡ ሁለት ፡ ሦስተኛው ፡ እጅ ፡ ለሚቹ ፡ ባለቤት ፡ ለወይዘሮ ፡ ቼስታ ፡ ሉዊጂ ፡ ሦስተኛውን ፡ እጅ ፡ ደግሞ ፡ ለሚቹ ፡ እህቶች ፡ ለወይዘሮ ፡ ታልዮሮ ፡ ቨርጂንያ ፡ ለታልዮሮ ፡ አልዶ ፡ ለታልዮሮ ፡ አልና ፡ ለታልዮሮ ፡ ኢማ ፡ ዕድሜአቸው ፡ አለ ፡ ድረስ ፡ እንዲሰጡ ፡ ግዴታ ፡ መግባታቸውን ፡ ስላስታወቋቸው ፡ በውርስ ፡ ሀብት ፡ ተጠቃሚዎቹም ፡ በነገረፈጆቻቸው ፡ አማካይነት ፡ ያውራሻቸው ፡ ኑዛዜ ፡ እንዲጸናና ፡ በፍትሐ ፡ ብሔር ፡ ሕግ ፡ ቁጥር ፡ ፱፻፸፩ ፡ እንደተመለከተው ፡ በውርስ ፡ የተሰጣቸውን ፡ ጥቅም ፡ ለማግኘት ፡ እንዲችሉ ፡ እንዲደረግላቸው ፡ ለአሥመራ ፡ ከተማ ፡ አውራጃ ፡ ፍርድ ፡ ቤት ፡ በውርስና ፡ አስተዳደር ፡ መዝገብ ፡ ቁጥር ፡ ፳፰/፳፱ ፡ ጥያቄ ፡ አቅርበዋል ።

፮. የአሥመራ ፡ ከተማ ፡ አውራጃ ፡ ፍርድ ፡ ቤትም ፡ የአመልካቾቹን ፡ ጥያቄ ፡ የሚቃወሙ ፡ ተቃዋሚዎች ፡ ቢኖሩ ፡ የአመልካቾች ፡ ጥያቄ ፡ ሊሰማ ፡ በተቀጠረበት ፡ ዕለት ፡ መቃወሚያቸውን ፡ ይዘው ፡ እንዲቀርቡ ፡ በጋዜጣ ፡ ማስታወቂያ ፡ እንዲጠሩ ፡ ስለአዘዘና ፡ እንደ ፡ ትእዛዙም ፡ ማስታወቂያው ፡ በጋዜጣ ፡ ታትሞ ፡ ስለወጣ ፡ መልስ ፡ ሰጪዎቹ ፡ በነገረፈጆቻቸው ፡ አማካይነት ፡ ተቃዋሚዎች ፡ ሆነው ፡ ቀርበዋል ።

ያቀረቡትም ፡ መቃወሚያ ፡ እኛም ፡ ጭምር ፡ ከሚቹ ፡ እናት ፡ ከእማሆይ ፡ ርግብ ፡ ካሳ ፡ የምንወለድ ፡ እህቶቹ ፡ ስለሆነ ፡ ሚቹ ፡ ወንድማችንም ፡ ከአብራኩ ፡ የወለደው ፡ ልጅ ፡ ስለሌለው ፡ ወላጅ ፡ እናታችንና ፡ የሚችም ፡ አባት ፡ አስቀድሞ ፡ ስለሞቱ ፡ በፍትሐ ፡ ብሔር ፡ ሕግ ፡ ቁጥር ፡ ፳፻፵፬(፪) በተመለከተው ፡ መሠረት ፡ እኛም ፡ ከሚቹ ፡ ወንድማችን ፡ ሀብት ፡ በድርሻችን ፡ መጠን ፡ መውረስ ፡ ይገባናል ፡ የሚል ፡ ነው ።

፯. የሥር ፡ አመልካቾች ፡ ነገረፈጆችም ፡ የተቃዋሚዎችን ፡ መቃወሚያ ፡ በመቃወም ፡ ሚቹ ፡ አውራሻችን ፡ ግልጽ ፡ የሆነ ፡ ኑዛዜ ፡ ትቶ ፡ ስለአለፈና ፡ በፍትሐ ፡ ብሔር ፡ ሕግ ፡ ቁጥር ፡ ፳፻፳፱(፫) እንደተመለከተው ፡ ወራሾቹ ፡ በኑዛዜው ፡ ላይ ፡ የተመለከቱት ፡ ብቻ ፡ ስለሆኑ ፡ የተቃዋሚዎች ፡ መቃወሚያ ፡ በሕግ ፡ ተቀባይነት ፡ ማግኘት ፡ አይገባውም ፡ የሚል ፡ መልስ ፡ አቅርቧል ።

፮. የተቃዋሚዎች : ነገረፈጅም : ለአመልካቾች : መልስ : ባቀረቡት : የመልስ : መልስ :

ሀ. አመልካቾች : የአውራሻችን : ኑዛዜ : ነው : ብለው : ያቀረቡት : ጽሑፍ : ብንመለከተው : በፍትሐ : ብሔር : ሕግ : ቁጥር : ፳፻፹፩ : እንደተመለከተው : ተናዛዥ : እየተናገረ : በአራት : ምስክሮች : ፊት : የተጻፈ : የተነበበና : የተፈረመ : ለመሆኑ : ስለማይገልጽ :

ለ. በፍትሐ : ብሔር : ሕግ : ቁጥር : ፳፻፹፬(፩) እንደተመለከተው : ተናዛዥ : ራሱ : በሙሉ : የጻፈው : ነው : እንዳይባልም : ግማሹ : በእጅ : ግማሹ : ደግሞ : በመኪና : ጽሕፈት : የተጻፈ : ሆኖ : ስለተገኘ :

ሐ. በተናዛዥ : ጽሑፍ : የተደረገ : ኑዛዜም : ቢሆን : ኖሮ : በሰባት : ዓመት : ጊዜ : ውስጥ : ለመዋዋል : ሥልጣን : በተሰጠው : ሰው : እጅ : ወይም : እፍርድ : ቤት : መዝገብ : ቤት : ዘንድ : ካልተቀመጠ : በተቀር : ፈራሽ : ስለሚሆን :

ሚቹ : ወንድማችን : ኑዛዜ : ሳይተው : እንደሞተ : ተቆጥሮ : በፍትሐ : ብሔር : ሕግ : ቁጥር : ፳፻፵፬(፪) እና : ፳፻፶፫ : በተመለከተው : መሠረት : በድርሻችን : መጠን : እንድንወርስ : ይደረግልን : የሚል : ክርክር : አቅርቦዋል ።

፱. የአመልካቾች : ነገረፈጅም : ባቀረቡት : የመልስ : መልስ :

ሀ. የተቃዋሚዎች : ነገረፈጅ : ያቀረቡት : ክርክር : ሁሉ : ከእውነትና : ከሕግ : የራቀ : እውነተኛውን : ነገር : ለማደናገር : የሚሞክር : መስሎ : ታይቶናል ።

ምክንያቱም : ማስረጃ : አድርገን : ያቀረብነው : ያውራሻችን : ኑዛዜ : በፍትሐ : ብሔር : ሕግ : ቁጥር : ፳፻፹(ለ)እና : ፱፻፫ : እንደተመለከተው : በሙሉ : በተናዛዥ : እጅ : የተጻፈና : ወዲያውኑ : የሕዝቡን : ውል : ለማዋዋል : ሥልጣን : በተሰጠው : ሰው : እጅ : የተቀመጠ : ለመሆኑ : የተረጋገጠ : ስለሆነ : ነው ።

ለ. በዚህ : ዓይነት : በሕግ : አግባብ : የተፈጸመ : ለመሆኑ : ተረጋገጦ : ስለቀረበ : በቂና : የማያወላውል : ማስረጃ : በመሆኑ : ተቃዋሚዎች : የጠቀሱት : ሕግ : ሁሉ : ለዚህ : ክርክር : ተገቢነት : አይኖረውም ።

ሐ. ያቀረብነው : ኑዛዜ : የሚቹ : የተረጋገጠ : ኑዛዜ : በመሆኑም : በፍትሐ : ብሔር : ሕግ : ቁጥር : ፱፻፴፱/፩/ : እንደተመለከተው : በዘመዱ : የውርስ : ውርስ : ይገባናል : የሚሉ : የሁለተኛ : የሦስተኛና : የአራተኛ : ደረጃ : ዝምድና : ያላቸው : ሁሉ : ተናዛዥ : በዝምታ : ከውርሱ : እንደነቀላቸው : ስለሚቆጠር : ተቃዋሚዎች : ከሚቹ : ሀብት : ውርስ : ለመጠየቅ : መብት : የላቸውም ፣ ሲሉ : ክርክራቸውን : ደምድመዋል ።

አውራጃው : ፍርድ : ቤት : በውርስና : አስተዳደር : መዝገብ : ቁጥር : ፳፯/፳፬ : ጥር : ፲፯ : ቀን : ፲፱፻፷፬ : ዓ.ም. በሰጠው : ፍርድ : ተቃዋሚዎችን : ክርክር : በመቀበልና : የፍትሐ : ብሔር : ሕግ : ቁጥር : ፳፻፹፩ : ፳፻፹፪ : ፳፻፹፬ : ፳፻፹፭ : እና : ፱፻፫ : በመጥቀስ : የሚቹን : ኑዛዜ : ሽሮ : ተቃዋሚዎች : ጭምር : የሚቹ : ወራሾች : እንዲሆኑ : ስለወሰነ : የሥር : አመልካቾች : ነገረፈጅችም : አውራጃው : ፍርድ : ቤት : የሰጠውን : ውሳኔ : በመቃወም : ይህን : ይግባኝ : አቅርቦዋል ።

የይግባኝ : ምክንያት :

ለአውራጃው : ፍርድ : ቤት : ማስረጃ : አድርገን : ያቀረብነው : የሚቹ : ኑዛዜ :

ሀ. ሚቹ : ኑዛዜውን : በሙሉ : በራሱ : ጽሕፈት : እንደጻፈው ፣

ለ. ራሱ : ከጻፈው : በኋላም : ወዲያውኑ : ማለት : በጻፈበት : ዕለት : የሕዝብ :
ውል : ለማዋዋል : ሥልጣን : በተሰጠው : ሰው : እጅ : እንዲቀመጥ : ለማድረግ :

ሐ. የሕዝብ : ውል : አዋዋዩም : ሚቹ : መሞቱን : የሚያረጋግጥ : ማስረጃ :
ከቀረበለትና : የሚቹ : ቤተ : ሰቦችም : የሚቹ : ኑዛዜ : እንዲገለጥላቸው : ባቀረቡለት :
ጥያቄ : መሠረት : እንዲገለጽ : ማድረጉን : የሚያረጋግጥ : ነው ።

አውራጃው : ፍርድ : ቤት : ግን : ይህን : ሁሉ : በጥንቃቄ : ሳይመረምርና : መሠ
ረት : የሌለው : ሐተታ : በመስጠት : ተገቢነት : የሌለውን : ሕግ : በመጥቀስ : ኑዛ
ዜው : እንዲሻር : በማድረጉ : ከፍ : ያለ : የሕግ : ስህተት : ፈጽሟል ።

ሕግን : በመራመድ : የሰጠው : ውሳኔም : ካልተሻረ : በስተቀር : በኢኮኖሚ :
በኩል : ከፍ : ያለ : ችግር : ከመፍጠሩም : በላይ : ሰብአዊ : ሕሊናም : የማይቀበለው :
ነው ።

የሚቹ : ወራሾች : በሚቹ : ኑዛዜ : የተጠቀሱት : ብቻ : በመሆናቸው : ተቃዋ
ሚዎች : የውርስ : መብት : አለን : ብለው : ለመቃወም : አይችሉም ። የሚቹ : እህቶችና :
የእህት : ልጆች : ለመሆናቸውም : በምስክር : ማስረዳት : አይገባቸውም : ስንልና :
በፍሬ : ነገሩ : ውስጥም : ገብተን : ታኅሣሥ : ጸጅ : ቀን : ፲፱፻፷፬ : ዓ. ም. ለአውራጃው :
ፍርድ : ቤት : ባቀረብነው : ጽሑፍ : የተከራከርን : ስንሆን : አውራጃው : ፍርድ : ቤት :
ተቃዋሚዎች : የሚቹ : እህቶችና : የእህት : ልጅ : እንደሆኑ : ያመን : በማስመሰል :
የሰጠው : ሐተታ : ያለአግባብ : ነው ።

አሁንም : ቢሆን : የሰጠነው : አንዳችም : የእምነት : ቃል : ያለመኖሩን : ተቃዋሚዎች : ራሳ
ቸው : ቀደም : ብለው : ባቀረቡት : ጽሑፍ : የሚቹና : የኛ : የጋራ : እናት : እማሆይ :
ርገበ : ካሣ : ይባላሉ : ሲሉ : መግለጻቸውን : ዘንግተው : ክርክራችን : ይደገፋል : ሲሉ
ያቀረቡት : ጽሑፍ : እናታችን : ናቸው : የሚሏቸው : እማሆይ : ርገበ : ካሣ : ሳይ
ሆኑ : እማሆይ : ምቁር : ካሣ : መሆናቸውን : ስለሚገልጽ : አስፈላጊ : ሆኖ : ቢገኝ :
ፍርድ : ቤቱ : ይኸንኑ : ጭምር : አጣርቶ : እንዲመረምርልን : እንለምናለን : ብለዋል ።

በተጨማሪ : ኑዛዜው : በሙሉ : በሚቹ : እጅ : ጽሕፈት : የተጻፈ : ለመሆኑ : የሚያ
ስረዳ : በፎቶ : ኮፒ : የተነሣ : አቅርቦው : ፍርድ : ቤቱ : በፍትሕ : ብሔር : ሥነ : ሥር
ዓት : ሕግ : ቁጥር : ፫፻፳፯ (፫) እና : ፫፻፵፮ : መሠረት : ተጨማሪ : ማስረጃ : አድርጎ :
እንዲቀበላቸው : ስለጠየቁ : ፍርድ : ቤቱም : ተቀብሏቸዋል ።

እንዲሁም : በፍቶ : ኮፒ : የተነሣና : ትክክልነቱም : በኢትዮጵያ : ኤምባሲና :
በውጭ : ጉዳይ : ሚኒስቴርም : ተረጋግጦ : የቀረበ : ሁለተኛ : ግልባጭ : ለመልስ :
ሰጪዎች : እንዲደርሳቸው : አድርገዋል ።

ክርክራቸውን : በማጠቃለልም : የመልስ : ሰጪዎች : ነገረፈጅ : በአውራጃው :
ፍርድ : ቤት : የጠቀሱት : ሕግ : ሁሉ : ለዚህ : ክርክር : ተገቢነት : እንደሌለው : ገል
ጸዋል ።

በበኩላቸውም : ክርክራችንን : ይደግፋል : ሲሉ : የጠቀሱት : ሕግ : የፍትሕ :
ብሔር : ሕግ : ቁጥር : ፳፻፹፬ : ፳፻፺፯ : ፱፻፫ : ፱፻፴፱ : ፪ሺ፲ : እና : ፪ሺ፲፩ : ነው ።

የመልስ : ሰጪዎች : ነገረ : ፈጅም : በበኩላቸው : ይግባኙን : በመቃወም : በሰ
ፊው : ከተከራከሩ : በኋላ : አውራጃው : ፍርድ : ቤት : የሰጠውን : ውሳኔ : እንዲፀ
ናላቸው : ጠይቀዋል ። ክርክራቸውም : ለመጀመሪያው : ደረጃ : ፍ/ቤት : እንደቀረ
በው : ዓይነት : በመሆኑ : እዚህ : ላይ : ተደግሞ : እንዲገለጽ : አላስፈለገም ።

በሕግ : ረገድ :

ለዚህ : ክርክር : ምክንያት : የሆነው : የሚቹ : የከማንዳቶር : ጀቫኒ : ታልዬሮ : ኑዛዜ : ሚቹ : ይኖሩበት : በነበረው : አገራቸው : ኢጣሊያን : አገር : ሕግና : የኢትዮጵያ : የፍትሕ : ብሔር : ሕግ : ቁጥር : ፳፻፹፱(፩)፣ ፳፻፺፯(፩)እና : ፱፻፹ : እንደሚፈቅደው : እ.ኤ.አ. ሐምሌ : ፲፮ : ቀን : ፲፱፻፷፰ : ዓ.ም. ጽፈውና : በዚህ : ዕለት : በዚያው : አገር : በሚገኘው : የሕዝብ : ውል : አዋዋይ : ዘንድ : በአደራ : እንዲቀመጥ : ለማድረጋቸው :

ከሞቱም : በኋላ : የሕዝብ : ውል : አዋዋይ : የሚቹ : ቤተ : ዘመዶች : ባቀረቡ ላቸው : ጥያቄ : መሠረት : በፍትሕ : ብሔር : ሕጎችን : ፱፻፸፩ : እንደተመለከተው : የሚቹ : ኑዛዜ : እንዲፀና : ለማድረጋቸው : በኢጣሊያን : አገር : በሚገኘው : የኢትዮጵያ : ኤምባሲና : በውጭ : ጉዳይ : ሚኒስቴር : ተረጋግጦ : የቀረበ : ማስረጃ : ስለሚያረጋግጥ :

አውራጃው : ፍርድ : ቤት : ይህን : ሁሉ : በመራመድ : ኑዛዜው : አይፀናም : ሲል : የሰጠው : ውሳኔ : ከፍ : ያለ : የሕግ : ስህተት : እንዳለበት : ተረድተነዋል ።

የይግባኝ : ባዮቹ : ነገር : ፈጅ : ኑዛዜው : በሙሉ : በሚቹ : እጅ : ጽሕፈት : የተጻፈ : ለመሆኑ : ለማስረዳት : ሲሉ : እንደገና : ከኢጣሊያን : አገር : ኑዛዜውን : በፎቶ : ኮፒ : አስነስተውና : ትክክልነቱን : አረጋግጠው : ተጨማሪ : ማስረጃ : አድርገው : ስለአቀረቡት : ፍርድ : ቤቱም : በፍትሕ : ብሔር : ሥነ : ሥርዓት : ሕግ : ቁጥር : ፫፻፵፭(፪)እንደተመለከተው : ትክክለኛ : ፍርድ : ለመስጠት : ሲል : ተቀብሎታል ። በፎቶ : ኮፒ : የተነሣው : ሁለተኛ : ግልባጭም : ለመልስ : ሰጪዎች : እንዲደርሳቸው : አድርገዋል ።

ይኸው : ከዋናው : ጽሑፍ : በፍቶ : ኮፒ : የተነሣም : አንድ : ገጽ : በሙሉም : በሚቹ : ብዕር : የተጻፈና : የተፈረመ : ለመሆኑ : ስለተረጋገጠ : አንዳች : ቅሬታ : የሚፈጥር : ሆኖ : አላገኘነውም ። አንድ : ገጽና : በጀርባውም : ሁለት : መሥመር : ከተጻፈበት : በኋላ : የተፈረመ : በመሆኑ : እንደ : አንድ : ገጽ : የሚቆጠር : ነው ።

በዚህ : ዓይነት : ተዘጋጅቶ : የሚቀርብ : ማስረጃም : ሙሉ : እምነት : የሚደረግበትና : ተቀባይነትም : እንዳለው : የፍትሕ : ብሔር : ሕግ : ቁጥር : ፪፻፲ : እና : ፪፻፲፩ : የተመለከተው : ያስረዳል ።

ምንም : እንኳ : ይግባኝ : ባዮቹ : የሥር : ተቃዋሚዎች : የአውራሻችን : እህቶችና የእህት : ልጅ : ናቸው : ብለው : በግልጽ : ባያምኑም : አስፈላጊ : ሆኖ : አልተገኘም : እንጂ : በማስረጃ : እንዲጣራ : ቢደረግ : ወይም : ይግባኝ : ባዮች : በዝምታ : አምነው : እንደተቀበሏቸው : ቢቆጠር : በዘመድ : የውርስ : ውርስ : ይገባናል : የሚሉ : የሦስተኛና : ያራተኛ : ደረጃ : ዝምድና : አለን : የሚሉ : በመሆናቸው : ሚቹ : በፍትሕ : ብሔር : ሕግ : ቁጥር : ፱፻፵፱(፩) እንደተመለከተው : በዝምታ : ከውርስ : እንደነቀሏቸው : ስለሚቆጠር : የውርስ : መብት : አለን : ብለው : ለመከራከር : አይችሉም ።

በመሠረቱም : ኑዛዜ : ባለበት : ነገር : የተናዘገፍ : ትክክለኛ : ፈቃድ : መከተል : ተገቢ : ስለሆነ : መልስ : ሰጪዎቹ : የሚቹ : ኑዛዜ : እንዲሻር : ያቀረቡት : ክርክር : ሁሉ : በሕግ : ፊት : ውጤት : የሌለው : ሆኖ : አግኝተነዋል ።

በእነዚህ ፡ ምክንያቶች ፡ ሁሉ ፡

የአሥመራ ፡ ከተማ ፡ አውራጃ ፡ ፍርድ ፡ ቤት ፡ በውርስና ፡ አስተዳደር ፡ መዝገብ ፡ ቁጥር ፡ ፳፰/፳፬ — ጥር ፡ ፲፯ ፡ ቀን ፡ ፲፱፻፷፬ ፡ ዓ.ም. የሰጠው ፡ ትችትና ፡ ውሳኔ ፡ ከሕግና ፡ ከሰብአዊ ፡ ሕሊና ፡ የወጣ ፡ ሆኖ ፡ ስላገኘነው ፡ በሙሉ ፡ ሽረን ፡ የሚቹ ፡ ኑዛዜ ፡ መጽናት ፡ ይገበዋል ፡ ብለናል ።

አውራጃው ፡ ፍርድ ፡ ቤትም ፡ ውሳኔው ፡ መሻሩን ፡ እንዲያውቀው ፡ የዚህ ፡ ፍርድ ፡ ግልባጭ ፡ እንዲላክለት ፡ አዘናል ።

ስለኪሣራው ፡ ጉዳይ ፡ በአስተያየት ፡ ብቻ ፡ ስለአለፍነው ፡ ሁለቱም ፡ ወገኖች ፡ በየእራሳቸው ፡ ኪሣራ ፡ ይቋሙ ፡ ብለናል ።

ይህ ፡ ፍርድ ፡ ዛሬ ፡ መጋቢት ፡ ፳፯ ፡ ቀን ፡ ፲፱፻፷፬ ፡ ዓ.ም. በከፍተኛው ፡ ፍርድ ፡ ቤት ፡ (አሥመራ) ፡ በግልጽ ፡ ችሎት ፡ ተሰጠ ።

HIGH COURT

Asmara

Judges:

Ato Haile Aman
Ato Usman Arabi
Ato Tesfit Zemichael

ALDO TAGLIERO ET AL vs. TURUNESH TEFERI ET AL

Civil Appeal No. 153/64

Successions—Form of Will—Rights of Collateral Relatives—Validity of Evidence adduced—Civil Code Arts. 884(1), 903, 939(1), 971, 2010, 2011—(Civ. Proc. C. Art. 345(2)).

This is an appeal against the decision of the Awradja Court which held the will invalid and made the present respondents (collateral relatives), additional legatees.

Held: Awradja Court decision reversed.

1. Wills made in pursuance to both the law of the domicile of the testator (foreign land) and the law of Ethiopia are valid.

2. Second and third relationships are not endowed with a right to the property inherited unless appointed by universal title.

JUDGMENT

1. This is a case involving the question of succession of Commandatore Guovanni Tagliero, deceased.
2. It has been ascertained that the deceased died on July 5th 1971 G.C. in the city of Torino, Italy, where he was residing.
3. It has also been ascertained in the course of the arguments that on July 15th, 1963 G.C. deceased wrote and signed a will in accordance with the provisions of Article 880(b) of the Civil Code and deposited such will with the notary public of Torino. Such notary public revealed the contents of the will to members of the family of the deceased at their request on July 12th, 1971 G.C.
4. The will made public by the notary disclosed that the entire immovable property registered in the name of the deceased and located in Asmara as well as the unpaid shares in a Company established in Asmara, named A. and G. Tagliero and operating with a capital of E.\$100,000 (one hundred thousand) devolved on his brother Aldo Tagliero.
5. The obligation was imposed on the legatee to administer the proceeds from both movable and immovable property as follows: two-thirds of all proceeds to be given to deceased's wife, Mrs. Chesta Luigi until her death, the remaining one third of the proceeds to be given to the deceased's sisters Tagliero Virginia Tagliero Ada, Tagliero Adel and Tagliero Emma until their death. The beneficiaries under the will, represented by their attorneys, filed in the Asmara Awradja Court a probate and administration file (No. 68/64) asking that the will left by the testator be validated and that they be allowed to receive the proceeds arising from the succession pursuant to the provisions of Article 971 of the Civil Code.
6. The Awradja Court of Asmara ordered that a notice be published to the effect that persons who might wish to contest the claim of the applicants, if any,

appear before the Court with the substance of their objections on the hearing date specified. Pursuant to such publication respondents appeared in Court represented by their attorneys. They claimed that they too were sisters of the deceased, born to the same mother, Imahoy Erigebe Kassa; that the deceased had no children of his own; that their mother and the deceased's father were both dead; and that, as a result, and in accordance with the provisions of Art. 844(2) of the Civil Code, they, too, have a right to share in the property of their deceased brother.

7. Counsel for applicants submitted that since the deceased died leaving a public will the claim introduced by the opposers of the will should be rejected. In support of his argument he quoted the provisions of Article 829(3) of the Civil Code, which provides that only those people who are mentioned in the will can inherit.
8. Counsel for opponents submitted in his reply that:
 - (a) The instrument presented by the applicants as constituting the will of the deceased does not meet the requirements of form of a public will under the provisions of Art. 881 of the Civil Code in that it is nowhere stated that such instrument was written, read and signed in the presence of four witnesses.
 - (b) Half of the will was hand-written, while the other half was typewritten; it can therefore be said that the whole of the will was not written by the deceased in accordance with the provisions of Art. 884(1) of the Civil Code.
 - (c) Even if the will was written by the deceased, it is open to invalidation where it is not deposited with a notary or in a court registry within seven years after it has been made.

On the basis of the above reasons, opponents claimed that it be considered as though their deceased brother had left no will, and that they be allowed to participate in the succession under the provisions of Art. 844(2) and 853 of the Civil Code.

9. Counsel for applicants, in his counter-argument, said that the facts as stated by their opponents were untrue and that they seemed designed to pervert the truth (a) that the will left by the deceased which was put in evidence was hand-written by the testator in accordance with the provisions of Arts. 880(b) and 903 of the Civil Code and was immediately deposited with a notary; (b) that since the will was presented after it had been proved that it was made in accordance with the law and as such was conclusive evidence, all provisions cited by the opponents were irrelevant; (c) in conclusions, it was stated that in view of the fact that the will was proved to be that of the testator and since according to Art. 939(1) of the Civil Code relatives of the second, third or fourth relationship were presumed to be tacitly left out, opponents had no right to claim inheritance to the deceased's property.

In a judgment given on January 25, 1972 under Probate and Administration File No. 68/64 the Awraja Court upheld the arguments raised by the opponents and invalidated the will of the deceased by citing Article 881, 882, 884, 885 and 903 of the Civil Code. It held that the opponents should also be included among the deceased's heirs.

This is an appeal brought by attorneys of the applicants against the decision of the Awradja Court.

Reasons for the appeal

The will left by the testator which was presented to the Awradja Court in evidence proves that:

- (a) The deceased had written the will in his own hand-writing;
- (b) He deposited the will with the notary on the same day that he wrote it;
- (c) The notary, upon presentation of evidence that the testator was dead, revealed the contents of the will to the relatives of the deceased at their request.

The Awradja Court, without properly analyzing the evidence and by invoking groundless arguments and citing irrelevant articles, invalidated the will thus committing a gross error in law.

If the court's decision is not reversed it will not only cause problems of an economic nature but would also be against public morality.

Since the heirs of the deceased are only those mentioned in the will, respondents cannot raise opposition by claiming the right of inheritance. It was argued in the Awradja Court by counsel for appellants on January 3, 1972 that respondents did not have to produce witnesses to prove that they are sisters of the deceased. It was wrongly assumed by such Court that appellants accepted respondents claim that they were sisters of the deceased and gave an erroneous judgment.

Even at the court of appeal, attorneys for appellants did nothing to show that they have agreed to their contention. In their original statement opponents said that their mother (who was also the mother of the deceased) was called Erigebe Kassa. In their written supplement to this statement, which they thought would back their original claim, they said that their mother was called Imahoy Mikure Kassa, forgetting what they stated in their original contention. They said that should the court find this to be relevant, they would be happy if the court considered and examined it for them.

In addition to the above, counsel for appellants have produced in evidence photocopy of deceased's will to prove that such will was handwritten by the deceased and asked the Court to accept it as additional evidence pursuant to the provisions of Arts. 327(3) and 345 of the Civil Procedure Code. It was so done.

Another photocopy of the will, duly authenticated by the Ethiopian Embassy and the Ministry of Foreign Affairs was given to respondents.

In concluding their argument, counsel for appellants said that the laws cited by their opponents in the Awradja Court were irrelevant to the present case. They, in turn, cited Arts. 884, 897, 903, 939, 2010 and 2011 of the Civil Code in support of their claim.

Counsel for respondents begged the court to affirm the decision of the Awradja Court and repeated the arguments stated in the Court of first instance.

The Law

The problem at hand is the will left by the deceased, Commandatore Guovanni Tagliero. It is this Court's contention that the Awradja Court erred in law in deciding that the will was invalid for the following reasons.

The Awradja Court did not take into consideration the fact that the will was made on July 15, 1963 G.C. in accordance with the requirements of the place of residence of the deceased, i.e. Italy, and of Articles 884(1), 897(1) and 903 of the

Ethiopian Civil Code. Such will was deposited with the notary of deceased's place of residence on the day it was drafted and signed.

Evidence, duly authenticated by the Ethiopian Embassy in Italy and the Ministry of Foreign Affairs, has been adduced to the effect that the notary, acting in accordance with the provisions of Article 971 of the Civil Code, disclosed the contents of the will to the family of the deceased at their request.

Counsel for appellants produced a second photocopy of the will to prove that the whole of the will was in deceased's handwriting. This was presented as additional evidence after it was ascertained that it was a true copy of the will. In the interests of justice, the Court accepted such evidence in accordance with the provisions of Art. 345(2) of the Civil Procedure Code. Another photocopy of such will was given to respondents. The authenticity of the will presents no problem since the instrument consists of one hand-written page and two lines on the back of the same page and is duly signed.

Arts. 2010 and 2011 of the Civil Code provide that evidence produced in such a manner is deemed to be authentic.

The appellants have not openly accepted that respondents are sisters and nephew of the deceased. Even if this were so, they would have no right to the inheritance since they are second and third relations of the deceased. It can be assumed that, in accordance with the provisions of Art. 939(1) of the Civil Code, they were tacitly left out.

Basically, in a case where a will is involved, it is the words of the testator that have to be considered. We have, therefore found that all arguments presented by respondents are of no effect in law.

For all the above reasons, we find the decision of the Awaradja Court in Probate and Administration File No. 68/64 given on January 25, 1972, to be improper in law and hereby decide that such decision be quashed and the will be declared valid.

Copy of the present judgment will be sent to the Awaradja Court. Both parties will bear their own costs.

Judgment delivered at an open hearing this 5th day of April 1972 in the High Court (Asmara).

የፍትሕ ፡ ብሔር ፡ ይግባኝ ፡ መ/ቁ. ፸፪/፳፪

ታሕሣሥ ፡ ፲፱ ፡ ቀን ፡ ፲፱፻፷፬ ዓ.ም.

ዳኞች ፡

አቶ ፡ ኃይሌ ፡ አማን ፡

ደጃዝማች ፡ ወልደሚካኤል ፡ መሐሪ ፡

አቶ ፡ ዘውዴ ፡ አስፋው ፡

ተቃዋሚ ፡ የወይዘሮ ፡ ሕይወት ፡ አሸብር ፡ ወራሽ ፡ ወይዘሪት ፡ ሕሪት ፡ ጓንጉል ፡ በነገረ ፈጅዋ ፡ በአቶ ፡ ገብረመድህን ፡ አማካኝነት ፡—

መልስ ፡ ሰጪዎች ፡

፩. ወይ/አሃለች ፡ ዘወልዴ ፡

፪. የሻለቃ ፡ ሀብተሥላሴ ፡ አድሐኖም ፡ ወራሾች ፡

፫. ባላምበራስ ፡ ገብረመድህን ፡ ተሰማ ፡

ይህ ፡ ክርክር ፡ ለዛሬ ፡ የተቀጠረው ፡ ለፍርድ ፡ በመሆኑ ፡ ክርክሩን ፡ መርምረን ፡ የሚከተለውን ፡ ፍርድ ፡ ሰጥተናል ።

የማይንቀሳቀስ ፡ ንብረት ፡ ለመሸጥ ፡ የተሰጠ ፡ የተስፋ ፡ ቃል ፡ — የብድር ፡ ውል ፡ — በክርክር ፡ ውስጥ ፡ ተካፋይ ፡ መሆን ፡ የሚገባው ፡ ሰው ፡ — ስለ ፡ መቻቻል ፡ — የፍ.ሥ.ሥ.ሕግ. ቁ. ፫፻፶፰ ፡ ፫፻፶፱ ፡ እና ፡ ፫፻፷ ፡ የፍትሕ ፡ ብሔር ፡ ሕግ ፡ ቁ. ፪ሺ፰፻፸፯ ።

ክስ ፡ መጀመሪያ ፡ በወረዳ ፡ ፍርድ ፡ ቤት ፡ ተመሠረተ ፡ በይግባኝ ፡ ወደ ፡ የበላይ ፡ ፍርድ ፡ ቤት ፡ ሲሄድ ፡ ከቆየ ፡ በኋላ ፡ የከፍተኛው ፡ ፍርድ ፡ ቤት ፡ ውሳኔ ፡ በመቃወም ፡ ይግባኝ ፡ ያለው ፡ ወገን ፡ የተጠቀሰውን ፡ ንብረት ፡ ለመግዛት ፡ መብት ፡ አለው ፡ ብሎ ፡ የጠቅላይ ፡ ንጉሠ ፡ ነገሥት ፡ ፍርድ ፡ ቤት ፡ የፈረደውን ፡ ፍርድ ፡ በመቃወም ፡ ለንጉሠ ፡ ነገሥቱ ፡ ችሎት ፡ በአቤቱታ ፡ ቀረበ ፡ የፍርድ ፡ ምርመራም ፡ ጠቅላይ ፡ ንጉሠ ፡ ነገሥት ፡ ፍርድ ፡ ቤት ፡ ጉዳዩን ፡ እንደገና ፡ እንዲመለከተው ፡ ወደዚህ ፡ ላከው ።

ውሳኔ ፡ — ለጠቅላይ ፡ ንጉሠ ፡ ነገሥት ፡ ፍርድ ፡ ቤት ፡ የቀረበው ፡ የይግባኝ ፡ ባዮች ፡ ጥያቄ ፡ ውድቅ ፡ ሆኖ ፡ ለአቤት ፡ ባዮች ፡ ተወሰነ ።

፩) በክርክሩ ፡ ተካፋይ ፡ መሆን ፡ የሚገባቸው ፡ ሰዎች ፡ ክርክሩ ፡ በተነሳ ፡ ጊዜ ፡ እንዲከፈሉ ፡ መደረግ ፡ አለባቸው ።

፪) ለመሸጥ ፡ የተሰጠ ፡ የተስፋ ፡ ቃል ፡ በተስፋ ፡ ሰጭዎች ፡ ምርጫ ፡ ሊሻር ፡ ይቻላል ።

፫) የማይንቀሳቀስ ፡ ንብረትን ፡ የሚመለከት ፡ ውል ፡ በጽሑፍ ፡ መደረግ ፡ አለበት ።

ፍርድ ።

፩. ይህ ፡ ክርክር ፡ ከዚህ ፡ በፊት ፡ በወይዘሮ ፡ አሃለች ፡ ዘወልዴና ፡ በባላም ባራስ ፡ ገብረመድህን ፡ ተሰማ ፡ መካከል ፡ ብቻ ፡ በአሥመራ ፡ መካከለኛ ፡ ወረዳ ፡ ፍርድ ፡ ቤት ፡ ተጀምሮ ፡ እስከ ፡ ጠቅላይ ፡ ንጉሠ ፡ ነገሥት ፡ ፍርድ ፡ ቤት ፡ ደርሶ ፡ ፍርድ ፡ ቤቶቹ ፡ ሁሉ ፡ የተለያዩ ፡ ውሳኔ ፡ ሰጥተውበት ፡ እንደነበረ ፡

፪. ክርክሩ ፡ የይግባኝ ፡ መብቱን ፡ ከጨረሰ ፡ በኋላም ፡ በሥር ፡ ተከሳሹ ፡ በባላም ባራስ ፡ ገብረመድህን ፡ ተሰማ ፡ አቤት ፡ ባይነት ፡ በዚህ ፡ ጠቅላይ ፡ ግዛት ፡ ለሚገኘው ፡ የዙፋን ፡ ችሎት ፡ ፍርድ ፡ አጣሪዎች ፡ ጉባዔ ፡ ቀርቦ ፡ ለዙፋን ፡ ችሎት ፡ የሚቀርብ ፡ ሃሳብ ፡ እንደተሰጠበት ፡

፫. በአዲስ : አበባ : በሚገኘው : የዙፋን : ችሎት : ፍርድ : አጣሪዎች : ጉባዔም
እንደገና : ተመርምሮ : እነክቡር : አፈንጉሥ : ቅጣው : ይታጠቁ : በይግባኝ : መዝ
ገብ : ቁጥር : ፪ሺ፵፱/፳፩ : ታሕሣሥ : ፴ : ቀን : ፲፱፻፷፪ : ዓ.ም. ለግርማዊ : ንጉሠ :
ነገሥት : የዙፋን : ችሎት : ባቀረቡት : ሃሳብ : መሠረት : በቶሎ : ታይቶ : እንዲቀርብ :
ከግርማዊ : ንጉሠ : ነገሥት : የዙፋን : ችሎት : ለመታዘዙ : ከጽሕፈት : ሚኒስቴር :
ጥቅምት : ፲፰ : ቀን : ፲፱፻፷፪ : ዓ. ም. በንምራ : ቁጥር : ፪ሺ፵፱/፴፯/፳፫፻፳፫ :
ለፍርድ : ሚኒስቴር :

ከፍርድ : ሚኒስቴርም : ጥር : ፳፪ : ቀን : ፲፱፻፷፪ : ዓ.ም. በቁጥር : ፪ሺ፩፻፲፱/፳፫
ለክቡር : አፈንጉሥ : ቅጣው :

ክቡር : አፈንጉሥ : ቅጣውም : ጥር : ፳፰ : ቀን : ፲፱፻፷፪ : ዓ. ም. በቁጥር :
፪ሺ፵፱/፳፩ : ለዚህ : ፍርድ : ቤት : በተላለፈው : ትእዛዝ : መሠረት : ደህ : ይግባኝ :
ተከፍቶ : ቀርቦልናል ።

፬. ከስር : ጀምሮ : የነገሩን : አመጣጥና : ፍርድ : ቤቶችም : ተለያይተው : የሰጡ
ትን : ፍርድ : በዚህ : ጠቅላይ : ግዛት : የሚገኘው : የዙፋን : ችሎት : የፍርድ : አጣ
ሪዎች : ጉባዔም : ለግርማዊ : ንጉሠ : ነገሥት : ዙፋን : ችሎት : ያቀረበውን : ሃሳብ :
እነክቡር : አፈንጉሥ : ቅጣው : ይታጠቁ : በይግባኝ : መ/ ቁጥር : ፪ሺ፵፱/፳፩ :
ታሕሣሥ : ፴ : ቀን : ፲፱፻፷፪ : ዓ.ም. ለግርማዊ : ንጉሠ : ነገሥት : ዙፋን : ችሎት :
ባቀረቡት : ሃሳብ : ላይ : በሙሉ : ተገልጿል : ስለሚገኝ : እዚህ : እንደገና : ተደግሞ : እን
ዲገለጽ : አስፈላጊ : መስሎ : አልታየንም ።

፭. እነ : ክቡር : አፈንጉሥ : ቅጣው : ለግርማዊ : ንጉሠ : ነገሥት : ዙፋን :
ችሎት : ያቀረቡትም : ሃሳብ :

“...አሁን : ያለው : ችግር : በወይዘሮ : አዛለችና : በአቶ : ገብረመድህን : መካከል : ያለው :
ነገር : ብቻ : አይደለም ። ተቃዋሚዎ : ወይዘሮ : ሕይወት : ያቀረቡት : አቤቱታ : አለ
ሲል ፤ ይኸው : አቤቱታ : የቀረበው : ለግርማዊ : ንጉሠ : ነገሥት : ዙፋን : ችሎት :
የፍርድ : አጣሪዎች : ጉባዔ : ሆኖ : የሚቃወሙትም : የጠቅላይ : ፍርድ : ቤትን :
ፍርድ : ነው ።

አሁንም : ነገሩ : በወይዘሮ : ሕይወት : ተቃዋሚነት : ብቻ : አልቆመም ፤ በወይ
ዘሮ : አዛለችና : በአቶ : ገብረመድህን : መካከል : ባለው : ነገር : የጠቅላይ : ፍ/ቤት :
ፍርድ : ከመፈጸሙ : እንዲታገድ : ከግርማዊ : ንጉሠ : ነገሥት : ስለታዘዙ : አሁንም :
ወይዘሮ : አዛለች : ከወይዘሮ : ሕይወት : ወስደው : የሸጡላቸው : ሻለቃ : ሀብተሥላሴ :
አድሐኖም ፡ ሰኔ : ፯ : ቀን : ፲፱፻፺፰ : ዓ.ም. ፡ ለፍርድ : አጣሪዎች : ጉባዔ : በጸፉት : ማመል
ከቻ : ዋጋውን : ከፍቶ : በሕግ : የገዛሁት : ቦታ : ነውና : አይታገድብኝም ፤ ብለው :
ያቀረቡት : አቤቱታ : ነገር : አለ ።

እንግዲህ : በዚህ : ነገር : ተከራካሪዎቹ : የመጀመሪያዎቹ : ወይዘሮ : አዛለችና :
አቶ : ገብረመድህን : ናቸው ።

መጀመሪያ : የሁለቱን : ነገር : ፍርድ : ተቃዋሚ : ወይዘሮ : ሕይወት : የወይዘሮ :
ሕይወትን : ጥያቄ : ተቃዋሚ : የሻለቃ : ሀብተሥላሴ : ወራሾች : ናቸው ።

የወይዘሮ : ሕይወትና : የሻለቃ : ሀብተሥላሴ : የመቃወሚያ : አቤቱታ ፤ በሕግ :
ረገድ : መጀመሪያ : መታየት : ያለበት : በየትኛው : ፍርድ : ቤት : ነው ? ለዚህ : ጥያቄ
ማየት : ያለብን : የፍትሕ : ብሔር : ሥነ : ሥርዓት : ሕግ : ቁጥር : ፫፻፶፰ : እና : ተከ
ታዩን : ነው ።

ቁጥር : ፫፻፶፰ : በክርክሩ : ውስጥ : ተካፋይ : መሆን : የሚገባው ፤ ወይም : በክርክሩ : ውስጥ : ለመግባት : የሚችልና ፤ እንዲሁም : ተካፋይ : ባልሆነበት : ነገር : የተሰጠው : ፍርድ : መብቱን : የሚነካበት : ማንኛውም : ሰው ፤ ራሱ : ወይም : ጠበቃው : ወይም : ነገረፈጁ : ተካፋይ : ባልሆነበት : ክርክር : የተሰጠው : ፍርድ : ከመፈጸሙ : በፊት : መቃወሚያውን : ለማቅረብ : ይችላል : ይላል ።

ቁጥር : ፫፻፶፱ : መቃወሚያው : የሚያቀርበው : በአቤቱታ : አቀራረብ : መልክ : ሆኖ : ተገቢው : ዳኝነት : ተከፍሎበት : መቃወሚያ : የቀረበበትን : ነገር : ለወሰነው : ፍርድ : ቤት : ነው : ይላል ።

ቁጥር : ፫፻፷(፪) የመቃወሚያው : ክርክር : የሚሰማው : የመጀመሪያው : ክርክር : በተሰማበት : ሥነ : ሥርዓት : መሠረት : ሆኖ : ፍርድ : ቤቱ : ነገሩን : ካጣራ : በኋላ : መቃወሚያ : የቀረበበትን : ፍርድ : ለማጽደቅ : ለማሻሻል : ወይም : ለመለወጥ : ወይም : ለመሰረዝ : ይችላል : ይላል ።

ስለዚህ : በዚህ : ደንብ : መሠረት : እንዲፈጸም : አሥመራ : ላስቻለው : ጠቅላይ : ፍርድ : ቤት : ቀርቦ : ወይዘሮ : ሕይወት : የሚቃወሙበት : አቤቱታ : ለወይዘሮ : አዛለችና : ለሻለቃ : ሀብተሥላሴ : አድሐኖም : ወራሾች : ተሰጥቶ : ክርክራቸውን : ሰምቶ : ከላይ : በተጠቀሰው : ስነ : ሥርዓት : መሠረት : ፍርድ : እንዲሰጥ ።

ነገሩ : በዙ : ጊዜ : በመቆየቱ ጉዳት : የሚያስከትል : ስለሆነ : በአስቸኳይ : ታይቶ ሳይዘገይ : ውሳኔ : እንዲሰጥበትና ፤ በሚሰጠው : ውሳኔ : ይግባኝ : ባይ : ቢኖር : ግል ባጭ : ተሰጥቶት : አዲስ : አበባ : በፍርድ : አጣሪዎች : በኩል : ቀድሞ : ፍርድ : አጣሪዎች : ከሰጡት : ሃሳብ : ጋር : ለዙፋን : ችሎት : እንዲቀርብ : ከግርማዊነትዎ : ትእዛዝ : እንዲሰጥ : ሃሳባችንን : ለመጨረሻው : ውሳኔ : ለግርማዊነትዎ : አቅርቦናል” : የሚል : ነው ።

፮. አስቀድመን : እንደገለጽነውም : እነ : ክቡር : አፈንጉሥ : ቅጣው : ለግርማዊ : ንጉሠ : ነገሥት : ዙፋን : ችሎት : እንዳቀረቡት : ሃሳብ : በቶሎ : እንዲፈጸም : ከግርማዊ : ንጉሠ : ነገሥት : በመታዘዙ ፤ እኛም : እንደትእዛዙ : በቶሎ : መርምረን : በፍጥነት : ውሳኔ : ለመስጠት : አስበን : ይግባኙ : ተከፍቶ : በቀረበልን : በየካቲት : ፳፬ : ቀን : ፲፱፻፷፪ : ዓ.ም. ተከራካሪዎቹ : እንዲቀርቡና : ክርክራቸውን : እንዲያሰሙ አዘን : ለመጋቢት : ፱ : ቀን : ፲፱፻፷፪ : ዓ.ም. ቀጥረናቸው : ነበር ።

ተከራካሪዎቹ : በተቃረቡበት : በመጋቢት : ፱ : ቀን : ፲፱፻፷፪ : ዓ.ም. ደግሞ : ለተከራካሪዎቹ : ክርክራቸው : በቶሎ : ተሰምቶ : በቶሎ : ውሳኔ : እንዲያገኝ : የግርማዊ : ንጉሠ : ነገሥት : ትእዛዝ : መሆኑን : በመግለጽ : ክርክራቸውን : በቀን : በቀኑ : እያሰሙ : በቶሎ : ውሳኔ : ማግኘት : ያለበት : ጉዳይ : መሆኑን : አስጠንቅቀናቸው : ነበር ። ነገር : ግን ፤

ሀ) ምንም : እንኳ : የሻለቃ : ሀብተሥላሴ : አድሐኖም : ክርክር : ለዙፋን : ችሎት : ከመቅረቡ : በፊት : ከዚህ : ዓለም : በሞት : እንደተለዩ : የታወቀ : ቢሆንም ፤ ወራሾቻቸው : በሕግ : ሳይታወቁ : ቆይተው : ስለነበረ : ወራሽነታቸው : በሕግ : ተረጋግጦ : እንዲቀርብ : አስፈላጊ : ሆኖ : ስላገኘነው : ወራሽነታቸው : በሕግ : አግባብ : ተረጋግጦ : እስኪቀርብ : ድረስ : አያሌ : ቀጠሮዎች : መውሰዱ : አልቀረም ።

ለ) ወራሽነታቸው : በሕግ : አግባብ : ከተረጋገጠ : በኋላም : የሻለቃ : ሀብተሥላሴ : ወራሾች : ማለት : ልጆቻቸው : ሕጋዊ : ነገረ : ፈጅ : ባለመሾማቸው : ምክንያት : ሕጋዊ : ነገረ : ፈጅ : እንዲሾሙ : የሰጠነው : ትእዛዝ : እስኪፈጸም : ድረስም :

ግማሾቹ : በአዲስ : አበባ : አንዱም : ለትምህርት : ወደ ስዊድን : በመሄዱ : ከዚያው : ሆኖ : ነገረፈጅ : እስኪሾም : ድረስ : ብዙ : ቀጠሮ : ወስደዋል ።

ሐ) የሻለቃ : ሀብተሥላሴ : ወራሾች : ችግር : ከተወገደ : በኋላም : ወይዘሮ : ሕይወት : አሸብር : ከዚህ : ዓለም : በሞት : ስለተለዩ : የእሳቸውም : ወራሾች : በሕግ : እስኪታወቁ : ድረስ : ጊዜ : መውሰዱ : አልቀረም ።

መ) እንደዚሁም : ባላ/ገብረመድህን : ተሰማ : የተባሉት : ተከራካሪ : ወገኑ : በዚህ : ጠቅላይ : ግዛት : ስለማይኖሩ : ከሚኖሩበት : ሌላ : ጠቅላይ : ግዛት : በአድራሻቸው : ተፈልገው : እስኪጠሩ : ድረስ : ነገሩ : ተጉትቷል ።

ያውም : ቢሆን : በአንድ : ቀጠሮ : ብቻ : ሕዳር : ፴ : ቀን : ፲፱፻፷፫ : ዓ.ም. የተጻፈ : መልስ : ካቀረቡ : በኋላ : ክርክሩ : ሊሰማ : በተቀጠረበት : ተከታይ : ቀጠሮ : ሁሉ : ሳይቀርቡ : ስለቀሩ : ክርክሩም : በእሳቸው : ምክንያት : እንደገና : እንዲጉተት : ተገቢ : መስሎ : ስላልታየን : ክርክሩ : እሳቸው : በሌሉበት : ተሰምቶ : ተወስኗል ።

ሠ) የተከራካሪዎቹም : ጠበቆች : በቀን : በቀኑ : ለመከራከር : የሚችሉበትን : ምክንያት : አየገለጹና : ፍርድ : ቤቱም : አስፈላጊ : ሆኖ : ያገኘውን : አጭር : ቀጠሮ : እየሰጣቸው : ተከራክረዋል ። ክርክሩ : ተሰምቶ : ለፍርድ : ከደረሰ : ወዲህም : አንዱ : ዳኛ : ወደ : ሌላ : ክፍል : ስለተዛወሩ : በምትካቸው : የተቀመጡት : ሦስተኛ : ዳኛ : ክርክሩን : እንዲያጠኑ : የሦስት : ሣምንት : ጊዜ : ከተሰጣቸው : በኋላ : አሁን : ይኸን : ውሳኔ : ለመስጠት : ደርሰናል ።

ስለዚህ : ይህን : በመሳሰለው : ሊታለፍ : በማይቻል : ምክንያት : ካልሆነ : በተቀር : እኛ : በበኩላችን : ከገናኖው : ንጉሠ : ነገሥታችን : እንደታዘዘው : ክርክሩን : በቶሎ : ሰምተን : በአጭር : ጊዜ : ውስጥ : ውሳኔ : ለመስጠት : ከፍ : ያለ : ጥረት : ከማድረግ : እንዳላቋረጥን : በትህትና : እንገልጻለን ።

የክርክሩ : ፍሬ : ነገር ።

ወይዘሮ : አዛለች : በወረዳ : ፍርድ : ቤት : በባላ/ገብረመድህን : ተሰማ : ላይ : ብቻ : ያቀረቡትን : ክስ : ጭብጥ : ተከላሽም : የሰጡት : መልስ :

ወረዳ : ፍርድ : ቤት : በፍርድ : ከወሰነው : በኋላም : በይግባኝ : እዚህ : ፍርድ : ቤት : ድረስ : ቀርቦ : የተሰጠው : ውሳኔ :

ጠቅላይ : ን.ነ. ፍርድ : ቤት : ውሳኔ : ከሰጠበት : በኋላም : ባላ/ገብረመድህን : በዚህ : ጠቅላይ : ግዛት : ለሚገኘው : የዙፋን : ችሎት : ፍርድ : አጣሪዎች : ጉባዔ : ያቀረቡት : አቤቱታና : በዚህ : ጠቅላይ : ግዛት : የሚገኘውም : የዙፋን : ችሎት : የፍርድ : አጣሪዎች : ጉባዔ : ለዙፋን : ችሎት : ያቀረበውን : ሃሳብ :

እነ : ክቡር : አፈንጉሥ : ቅጣውም : ፩ኛ ወይዘሮ : ሕይወት : አሸብር : ፪ኛ ሻለቃ : ሀብተሥላሴ : አድሐኖም : ያቀረቡትን : አቤቱታ : ጭምር : መርምረው : እንደገና : ለግርማዊ : ንጉሠ : ነገሥት : ዙፋን : ችሎት : ያቀረቡትን : ሃሳብ : አስቀድመን : ስለገለጸንውና : እነ : ክቡር : አፈንጉሥ : ቅጣው : ያቀረቡትንም : ሃሳብ : የክርክሩን : ፍሬ : ነገር : በሙሉ : ስለሚያስረዳ :

ፍሬ : ነገሩን : ባጭሩ : በመግለጽ : ብቻ : እንወስናለን ።

፩. በመሠረቱ : ለዚህ : ክርክር : ምክንያት : የሆነው : ጉዳይ : ባላ/ገብረመድህን : ተሰማ : ከሚች : እናታቸው : ከወይዘሮ : አበራሽ : ተኸሌ : የወረሱትን : ንብረት : ለሚ

ችዋ : ለወይዘሮ : ሕይወት : አሸብር : በዋጋ : ተስማምተው : ከሸጡላቸውና : የተሸጠውም : ንብረት : በገዢዋ : በወይዘሮ : ሕይወት : አሸብር : ከተመዘገበ : በኋላ : ወይዘሮ : አዛለች : ዘወልዴ : ባላ/ገብረመድህን : “ለሚችዋ : እናትህ : የቀብር : ሥነ : ሥርዓትና : ለተዘካርዋ : ማውጫ : ያወጣሁት : ሂሳብ : ሺ፯፻፳፫ ብር : (አንድ : ሺ : ሰባት : መቶ : ስልሳ : ሦስት : ብር) : አምነህ : በመቀበል : እሺ : እከፍላለሁ ፤ ካልክ : በኋላ : ስላልከፈልክኝ : እንድትከፍለኝ : ብጠይቅህም : ገንዘብ : ስለሌለኝ : ከናቱ : የወረሰኩትን : ቤት : ለመሸጥ : አስቤአለሁ : የምሸጥሎትም : ለእርስዎ : ነው : ብለህ : ተስፋ : ከሰጠኸኝ : በኋላ : ያለአግባብ : ለወይዘሮ : ሕይወት : ሸጠሃልና : ከእሳቸው : ጋር : ያደረግኸው : የሽያጭ : ውል : ፍርስ : ሆኖ : ንብረቱን : ለኔ : መሸጥ : ይገባሃል” : በማለት : እንደሆነ : ተረጋግጧል ።

፪. ተከሳሹ : ባላ/ገብረመድህንም : ክሱን : በመቃወም : ለወይዘሮ : አዛለች : መክፈል : የሚገባቸው : ሂሳብ : እንዳለባቸው : ሳይክዱ : እኔም : በበኩሌ : የቤት : ኪራይ : ሂሳብ : ከወይዘሮ : አዛለች : ላይ : አለኝና : ለሳቸው : ከምከፍለው : ገንዘብ : መተሳሰቢያ : ይሆነኛል : እንዳሉ :

ስለቤቱ : መሸጥ : ጉዳይ : ግን : ቤቱን : ለወይዘሮ : አዛለች : ለመሸጥ : የገባሁት : ውል : የለኝም : ብለው : በመካድ : እንደተከራከሩ : የሥር : መዝገቡ : ያስረዳል።

፫. ክርክሩን : በመስማት : ላይ : የነበሩት : ፍርድ : ቤቶችም : የግዢ : ቀደምትነት : ይገባኛል : በማለት : ወይዘሮ : አዛለች : ባላ/ገብረመድህን : የከሰሱበትን : ንብረት : አስቀድመው : ወይዘሮ : ሕይወት : አሸብር : ከባለንብረቱ : ከባላ/ገብረመድህን ገዝተው : የገዙበትም : ዋጋ : ከፍለው : በስማቸው : አዛውረው : የያዙትና ፤ የሚጠቀሙበትም : ለመሆናቸው : በግልጽ : እያወቁ : እሳቸው : ጭምር : እንዲከሰሱ : ወይም : በክርክሩ : ውስጥ : ገብተው : ለመብታቸው : እንዲከራከሩ : ባለማድረጋቸው : ተሳስተዋል ።

፬. ከፍተኛው : ፍርድ : ቤት : ግን : ነገሩ : በይግባኝ : ቀርቦለት : በመረመረው : ጊዜ : ወረዳውና : አውራጃው : ፍርድ : ቤቶች : ያደረጉትን : የሕግ : ስህተት : በማረምና : የወይዘሮ : ሕይወት : አሸብርም : መብት : በመጠበቅ :

ሀ/ የአሥመራና : የሐማሴን : አውራጃ : ፍርድ : ቤት : የሰጠውን : ፍርድ : በሙሉ : ሽሮታል ።

ለ/ ተከሳሹ : ባላ/ገብረመድህን : ለከሳሽዋ : ለወይዘሮ : አዛለች : መክፈል : የሚገባቸው : \$ ሺ፯፻፳፫ (አንድ : ሺ : ሰባት : መቶ : ስልሳ : ሦስት : ብር) እንዳለባቸው : ካመኑና : እሳቸውም : በበኩላቸው : ከወይዘሮ : አዛለች : የሚጠይቁት : የቤት : ኪራይ : ካላቸው : ሁለቱም : ወገኖች : በመሃከላቸው : ያለውን : የሂሳብ : ክርክር : ተሳስበው : እንዲዘጉ : ወይ/አዛለች : ያቀረቡት : ክስ : የቤቱ : የግዢ : ቀደምትነት : ይገባኛል : በማለት : እንጂ : በገንዘቡ : ስላልከሰሱ : ነው ። ተስማምተው : በመሃከላቸው : ያለውን : ሂሳብ : ባይዘጉም : ሁለቱም : ወገኖች : በየበኩላቸው : ሥልጣኑ : በሚፈቅድለት : ፍርድ : ቤት : ክስ : እያቀረቡ : ሊጠያየቁ : ቢፈልጉ : መብታቸው : የተጠበቀ : ነው : ማለቱ : ይመስለናል ።

ሐ/ ዳኝነቱንና : የፍርድ : ቤቱን : ኪሣራ : ስለሚመለከተው : ጉዳይ : ግን : ሁለቱም : ወገኖች : በየራሳቸው : ኪሣራ : እንዲቆሙ : ስላደረገ : በመሠረቱም : ወይዘሮ : አዛለች : ስለ : ቤቱ : የገዢ : ቀደምትነት : ጉዳይ : አቅርበውት : የነበረውን : ክርክር : ውድቅ : ስለአደረገው : ቅር : የሚሰኝ : ውሳኔ : አልነበረም ።

፩. ጠቅላይ : ን.ነ.ፍርድ : ቤት : ግን : ወይዘሮ : አዛላች : ያቀረቡትን : ይግባኝ : በመቀበልና : በሕግ : አግባብ : ለወይዘሮ : ሕይወት : አሸብር : ተሸጦ : የነበረውን : ንብረት : ወይዘሮ : አዛላች : እንዲገዙት : ስለፈረደላቸውና : በሰጠው : ፍርድ : መሠረትም : ወይዘሮ : ሕይወት : አሸብር : እቤታቸው : በሰላም : እንደተቀመጡ : በስማቸው : ተመዝግቦ : የነበረውን : ንብረት : በወይዘሮ : አዛላች : ስም : ስለተዛወረ : ከዳኝነት : ሥነ : ሥርዓታችን : ውጭ : የሆነና : የወይ/ሕይወት : አሸብርም : መብት : የሚነካ : ፍርድ : በመስጠቱ : በጣም : ቅር : ያሰኛል ።

ወይዘሮ : ሕይወት : አሸብርም : ለመብታቸው : ሳይከራከሩና : እቤታቸው : በሰላም : እንደተቀመጡ : ጠቅላይ : ፍርድ : ቤት : መብታቸውን : የሚነካ : ፍርድ : መስጠቱን : በመግለጽ : አቤቱታቸውን : ለግርማዊ : ንጉሠ : ነገሥት : ስለአቀረቡ : ግርማዊ : ንጉሠ : ነገሥትም : አቤቱታቸው : በዙፋን : ችሎት : ፍርድ : አጣሪዎች : ተመርምሮ : እስኪቀርብ : ድረስ : ጠቅላይ : ን.ነ.ፍ/ቤት : የሠጠው : ፍርድ : ከመፈጸሙ : ታግዶ : እንዲቆይ : አዘው : እንደነበረ : ከጽሕፈት : ሚኒስቴር : ለፍርድ : ሚኒስቴርና : ከፍርድ : ሚኒስቴርም : ወደዚህ : የተላለፈው : ትእዛዝ : ያስረዳል ።

፪. ወይዘሮ : አዛላች : ግን : ጠቅላይ : ን.ነ.ፍርድ : ቤት : በፈረደላቸው : ፍርድ : ባለመተማመን : ወይም : በተንኮል : ይሆናል : ወዲያውኑ : ጠቅላይ : ፍርድ : ቤት : ፈርዶላቸው : በነበረው : ፍርድ : መሠረት : ንብረቱን : በስማቸው : ካስመዘገቡ : በኋላ : በመጣደፍ : ለሻለቃ : ሀብተሥላሴ : አድሐኖም : ስለሸጡላቸው : ሻለቃ : ሀብተሥላሴም በስማቸው : አዛውረውታል ።

፫. በዚህ : ምክንያት : ከግርማዊ : ንጉሠ : ነገሥት : እንደታዘዘው : ጠቅላይ : ን.ነ.ፍ/ቤት : የሰጠው : ፍርድ : ከመታገዱ : በፊት : እንደተፈጸመ : የዚህ : ፍርድ : ቤት ም/አፈንጉሥ : ለፍርድ : ሚኒስቴር : ሰኔ : ፳፰ : ቀን : ፲፱፻፶፰ : ዓ.ም . በቁጥር : ፱፻፹፫/፶፰ : ስለገለጹ : ክቡር : የፍርድ : ሚኒስቴርም : ነሐሴ : ፳፯ : ቀን : ፲፱፻፶፰ : ዓ.ም. በቁጥር : ፭ሺ፻፸፱/ፍ/፲፩ : ለዚህ : ፍ/ቤት : ም/አፈንጉሥ : በጻፉት : መልስ :

“...ክርክሩ : በፍርድ : ምርመራ : ጉባዔ : በመታየት : ላይ : ስለሆነ : የፍርድ : ምርመራ : ጉባዔ : የቀረበለትን : ክርክር : በቅድሚያ : አይቶ : አስተያየቱን : በቶሎ : እንዲልክ : በዚህ : ደብዳቤ : ታዟል ። ክርክር : የቀረበበት : ቤት : እዙፋን : ችሎት : ቀርቦ : ውሳኔ : አገኘ : ድረስም : ለማንም : ሰው : እንዳይሸጥ : እንዳይለውጥ : ጥንት : ከነበረበት : አንድም : ነገር : ሳይጨምርበትና : ሳይቀንስበት : አሁን : ባለበት : ሁኔታ : ተከብሮ : እንዲቆይ : አዘናል ።

፬. የተከበሩ : አቶ : ጥበቡ : በየነም : (በዚያን : ጊዜ : የዚህ : ፍ/ቤት : ም/አፈንጉሥ : ስለነበሩ : ነው) ። እንደትእዛዙ : እንዲፈጸም : ጳጉሜ : ፫ : ቀን : ፲፱፻፶፰ : ዓ.ም. በቁጥር : ፲፱፻፺፱/፶፰ : ለንብረት : ማስመዘገቢያ : ጽ/ቤትና : ለፍርድ : አስፈጻሚ : ዋና : ሹም : ከጻፉት : ደብዳቤ : ጋር : አያይዘው : ግልባጭን : ስለላኩ : እንደትእዛዙ : ንብረቱ : ተከብሮ : ቆይቷል : ማለት : ነው ።

ስለዚህ : የተቃዋሚዋ : የወይ/ሕይወት : አሸብር : ወራሽ : ነገረፈጅና : የሻለቃ : ሀብተሥላሴ : ወራሾች : ነገረፈጅ : ያቀረቡትን : መቃወሚያ : ወይዘሮ : አዛላች : ዘወልዴና : ባላ/ገብረመድህንም : ያቀረቡትን : መልስ : መርምረን : የሚከተለውን : ውሳኔ : ሰጥተናል !

ስለ ፡ ወይዘሮ ፡ ሕይወት ፡ አሸብር ፡ መቃወሚያ ።

ጠቅላይ ፡ ን.ነ.ፍርድ ፡ ቤት ፡ በፍርድ ፡ ቁጥር ፡ ፪፻፳፯/፶፯ ፡ መዝገብ ፡ ቀጥር ፡ ፻፶፭/፳፩ ፡ በተራ ፡ ቁጥር ፡ ፪፻፹፱/፶፯ ፡ መጋቢት ፡ ፲፱፻፶፯ ፡ ዓ.ም. የሰጠው ፡ ፍርድ ፡ ወይ/ሕይወት ፡ አሸብር ፡ በፍትሐ ፡ ብሔር ፡ ሥነ ፡ ሥርዓት ፡ ሕግ ፡ ቁጥር ፡ ፫፻፶፰ ፫፻፶፱ ፡ እና ፡ ፫፻፷ ፡ እንደተመለከተው ፡ ተካፋይ ፡ ባልሆኑበት ፡ ጊዜ ፡ የተሰጠ ፡ ስለ ነበረና ፡ መብታቸውም ፡ የሚነካ ፡ በመሆኑ ፤

የሚያከራክረው ፡ ንብረትም ፡ ከባለመብቱ ፡ ከባላ/ገብረመድህን ፡ ተሰማ ፡ በቀና ፡ ልቦና ፡ ገዝተው ፡ የተሰማሙበትም ፡ ዋጋ ፡ ከፍለው ፡ በሰማቸው ፡ አስመዝግበው ፡ በሚገባ ፡ ይዞታ ፡ እንደነበራቸው ፡ ስለተረጋገጠ ፤

ወይዘሮ ፡ አላለች ፡ በባለንብረቱ ፡ ላይ ፡ አቅርበውት ፡ የነበረውም ፡ ክስ ፡ “በቃል ፡ ለኔ ፡ ልትሸጥልኝ ፡ ተስፋ ፡ ሰጥተኸኝ ፡ ነበር። በኋላ ፡ ግን ፡ ቃልህን ፡ በመለወጥ ፡ ለወይዘሮ ፡ ሕይወት ፡ አሸብር ፡ የሸጥክላቸው ፡ ያለአግባብ ፡ ነው” ፡ በማለት ፡ ስለሆነ ፡ የሥር ፡ ተከላሹም ፡ ንብረቱን ፡ ለወይዘሮ ፡ አላለች ፡ ለመሸጥ ፡ የቃል ፡ ተስፋ ፡ አልሰጠሁም ፡ ስላሉ ፤

ወይዘሮ ፡ አላለች ፡ በምስክር ፡ እንዳስረዳት ፡ የቃል ፡ ተስፋ ፡ ሰጥተው ፡ እንደ ሆነም ፡ በማናቸውም ፡ ጊዜ ፡ ሃሳባቸውን ፡ ለመለወጥ ፡ ነፃ ፡ ስለሆኑና ፡ ንብረታቸውም ፡ ለፈለጉት ፡ ሰው ፡ ለመሸጥ ፡ ሕግ ፡ ስለማይከለክላቸው ፤

በፍትሐ ፡ ብሔር ፡ ሕግ ፡ ቁጥር ፡ ፪ሺ፳፻፸፯ ፡ እንደተመለከተው ፡ የማይንቀሳ ቀስ ፡ ንብረትን ፡ ስለመሸጥ ፡ ጉዳይ ፡ በጽሑፍ ፡ የተደረገ ፡ ውል ፡ ከሌለ ፡ በተቀር ፡ ፈራሽ ፡ ስለሆነ ፤

ከፍተኛው ፡ ፍርድ ፡ ቤት ፡ ስለዚህ ፡ ጉዳይ ፡ ኢ.ኤ.አ. ታሕሣሥ ፡ ፲፪ ፡ ቀን ፡ ፲፱፻፷፫ ፡ ዓ.ም. በቁጥር ፡ ፯፻፯/፳ ፡ የሰጠውን ፡ ፍርድ ፡ ደግፈን ፡

ባላ/ገብረመድህን ፡ ለወይዘሮ ፡ ሕይወት ፡ አሸብር ፡ ያደረጉት ፡ ሽያጭ ፡ በሚገባ ፡ ስለሆነ ፡ ይፀናል ፡ ብለናል ።

አሁን ፡ በሻለቃ ፡ ሀብተሥላሴ ፡ አድሐኖም ፡ ስም ፡ ተመዝግቦ ፡ የሚገኘው ፡ አከ ራካሪው ፡ ንብረትም ፡ እስከ ፡ ታሕሣሥ ፡ ፴ ፡ ቀን ፡ ፲፱፻፷፱ ፡ ዓ.ም. ድረስ ፡ በወይዘሮ ፡ ሕይወት ፡ አሸብር ፡ ወራሽ ፡ ወይዘሪት ፡ ሕሪት ፡ ንጉሱ ፡ ስም ፡ እንዲዛወር ፡ አዘናል ።

ጠቅላይ ፡ ፍርድ ፡ ቤት ፡ በሰጠው ፡ ፍርድ ፡ መሠረት ፡ ከወይዘሮ ፡ ሕይወት ፡ አሸ ብር ፡ ስም ፡ በወይዘሮ ፡ አላለች ፡ ስም ፡ በመዛወሩ ፡ ምክንያትም ፡ ወይዘሮ ፡ ሕይወት ፡ አሸብር ፡ ማግኘት ፡ ይገባቸው ፡ የነበረውን ፡ የቤቱ ፡ ጥቅም ፡ ስለቀረባቸው ፤

ወይዘሮ ፡ አላለች ፡ ዘወልዴ ፡ ንብረቱን ፡ በሰማቸው ፡ ካዛወሩበት ፡ ዕለት ፡ ጀምሮ ፡ እስከ ፡ ታሕሣሥ ፡ ፴ ፡ ቀን ፡ ፲፱፻፷፱ ፡ ዓ.ም. ድረስ ፡ የቤቱን ፡ ኪራይ ፡ አስቀድመው ፡ ቤቱን ፡ ከወይዘሮ ፡ ሕይወት ፡ ተከራይተው ፡ ይከፍሉት ፡ በነበረው ፡ ሂሳብ ፡ ልክ ፡ በፍርድ ፡ አስፈጻሚው ፡ አማካይነት ፡ ተሳስበው ፡ እንዲከፍሉ ፡ ባይከፍሉም ፡ ለሚገ ኝበቸው ፡ ሂሳብ ፡ የሚበቃ ፡ ያህል ፡ ንብረታቸው ፡ ተይዞና ፡ በፍርድ ፡ አፈጻጸም ፡ ደንብ ፡ መሠረት ፡ በሐራጅ ፡ ተሽጦ ፡ እንዲከፈል ፤

ከፍተኛው ፡ ፍርድ ፡ ቤትም ፡ እንደፍርዱ ፡ እንዲፈጸም ፡ እንዲያደርግ ፡ በፍትሐ ፡ ብሔር ፡ ሥነ ፡ ሥርዓት ፡ ሕግ ፡ ቁጥር ፡ ፫፻፸፬ ፡ እንደተመለከተው ፡ ስለፍርድ ፡ አፈ ጻጸም ፡ ጉዳይ ፡ አስፈላጊ ፡ ሆኖ ፡ የሚገኘውን ፡ ተጨማሪ ፡ ትእዛዝ ፡ እንዲሰጥበት ፡ ጫምረን ፡ አዘናል ።

ሰለ : ሻለቃ : ሀብተሥላሴ : ወራሾች : መቃወሚያ ።

ሻለቃ : ሀብተሥላሴ : አድሐኖም : ንብረቱን : ከወይዘሮ : አዛለች : ዘወልዴ : የገዙትና : በስማቸው : እንዲዛወር : ያደረጉት : በቀና : ሕሊና : ሊሆን : ይችላል ።

ነገር : ግን : ከሥር : ጀምሮ : ወይዘሮ : አዛለች : ያቀረቡት : የግዢ : ቀደምትነት : ክርክር : ያለ : አግባብ : በመሆኑ :

በመጨረሻ : ጊዜ : ጠቅላይ : ን.ነ.ፍርድ : ቤት : ፈርዶላቸው : በነበረው : ፍርድ : መሠረትም : በመጣደፍ : በስማቸው : አዛወረው : በአራት : ቀናት : ውስጥ : የሸጡ ላቸው : በቀና : ሕሊና : ነው : ለማለት : ስለማያስደፍር :

በቅድሚያና : በቀና : ሕሊና : ንብረቱን : የገዙ : ወይዘሮ : ሕይወት : አሸብር : ከላይ : በገለጽነው : የተንኮል : ዘዴ : መብታቸው : ሊነካባቸው ስለማይገባ :

ወይዘሮ : አዛለች : ዘወልዴ : ከሻለቃ : ሀብተሥላሴ : አድሐኖም : እጅ : የተቀበሉትን : የቤቱ : ዋጋ : ለሻለቃ : ሀብተሥላሴ : አድሐኖም : ወራሾች : እስከ : ታሕሣሥ : ፴ : ቀን : ፲፱፻፷፬ : ዓ.ም. ድረስ : መልሰው : መክፈል : አለባቸው ።

የሻለቃ : ሀብተሥላሴ : አድሐኖም : ወራሾችም : መቀበል : አለባቸው : ብለናል ።

የሻለቃ : ሀብተሥላሴ : ወራሾች : እስከ : ታሕሣሥ : ፴ : ቀን : ፲፱፻፷፬ : ዓ.ም. በቤቱ : ወይም : በኪራይ : የተጠቀሙበት : ግን : አባታቸው : ለወይዘሮ : አዛለች : ስለከፈሏቸው : የቤት : ዋጋ : ወለድ : እንደሆነ : ታስቦ : ያስቀራሉ : ማለት : በግዢ : ይዘውት : የነበረውን : ቤት : ኪራይ : እንዲከፍሉ : አይጠየቁም : ብለናል ።

ወይዘሮ : አዛለችም : ከሻለቃ : ሀብተሥላሴ : ተቀብለውት : የነበረውን : ሂሳብ : እስከ : ታሕሣሥ : ፴ : ቀን : ፲፱፻፷፬ : ዓ.ም. ለሻለቃ : ሀብተሥላሴ : አድሐኖም : ወራሾች : መልሰው : ቢከፍሉ : ወለድ : አይታሰብባቸውም : ብለናል ።

በተወሰነው : ጊዜ : ውስጥ : መልሰው : ባይከፍሉ : ግን : ከጥር : ፩ : ቀን : ፲፱፻፷፬ : ዓ.ም. ጀምሮ : ከፍለው : እጨረሱ : ድረስ : ወለዱን : ባመት : በመቶ : ዘጠኝ : ብር : ሂሳብ : በታሰበ : ጭምር : ይከፍላሉ : ብለናል ።

በወይዘሮ : አዛለችና : በባላ/ገብረመድህን : መካከል : ስላለው : ክርክር :

በእነዚህ : መካከል : በመጀመሪያ : ጊዜ : በአሥመራ : መካከለኛ : ወረዳ : ፍርድ : ቤት : የተጀመረው : ክርክር : በባላ/ገብረመድህን : ተሰማ : ከሳሽነት : እንደነበረ : በኋላ : ግን : የወረዳው : ፍርድ : ቤት : ዳኛ : ተከላሽ : የነበሩት : ወይዘሮ : አዛለች : ከሳሽ : እንዲሆኑ : ለማድረጋቸው : ባላ/ገብረመድህን : ተሰማ : ለዚህ : ፍርድ : ቤት : ጎዳር : ፴ : ቀን : ፲፱፻፷፫ : ዓ.ም. ያቀረቡት : መልስ : ያስረዳል ።

(የወረዳው : ፍርድ : ቤት : መዝገብ : ግን : አልተገኘም ።)

ባላ/ገብረመድህን : በወይ/አዛለች : ያቀረቡት : ክስም : እናቴ : ከሞቱ : በኋላ : ወይ/አዛለች : ከእናቴ : የወረሰኩትን : ቤት : ወኪል : ሆነው : እንዲያከራዩልኝ : በሰጠኝቸው : የውክልና : ሥልጣን : መሠረት : ቤቱን : ሦስት : ዓመት : ከሦስት : ወር : አከራይተው : የተቀበሉትን : ገንዘብ : ስላልከፈሉኝ : እንድንተሳሰብና : እሳቸው : እናትህ : በሕይወት : በነበረች : ጊዜና : ከሞተችም : በኋላ : ለቀብር : ሥነ : ሥርዓት : ለተዘካር : አውጥቻለሁ : የሚሉት : ሺ፯፻፷፫ : (አንድ : ሺ : ሰባት : መቶ : ስልሳ :

ሥዕት : ብር) : ካስቀሩ : በኋላ : ቀሪውን : ሂሳብ : እንዲከፍሉኝ : ይደረግልን : በማለት : እንደነበረ : ከላይ : በጠቀስነው : ጽሑፋቸው : ላይ : ገልጸውታል ።

ነገር : ግን : ባላ/ገብረመድህን : በወይ/አዛለች : ላይ : አቅርበውት : ለነበረው : ክስ : አንዳች : ውሳኔ : ሳይሰጥበት : ስለቀረ :

ወይዘሮ : አዛለች : በባላ/ገብረመድህን : ላይ : ስለገዢ : ቀደምትነት : አቅርበውት : የነበረውም : ክርክር : በዚህ : ውሳኔአችን : ስለተሻረ :

ሁለቱም : ወገኖች : ቢስማሙ : ከፍተኛው : ፍርድ : ቤት : እንደወሰነው : ሂሳባቸው : በስምምነት : እንዲዘጉ :

ባይስማሙ : ግን : በየበኩላቸው : ሥልጣኑ : በሚፈቀድለት : ፍርድ : ቤት : ክስ : አቅርበው : ለመጠያየቅ : ቢፈልጉ : ይህ : ፍርድ : አያግዳቸውም : ብለን : መብታቸውን : ጠብቀንላቸዋል ።

ወይዘሮ : አዛለች : ዘወልዴ : ያለአግባብ : ከሰው : ለተከራካሪዎቹ : ያደረሱባቸው : ኪሣራ : ይህ : ፍርድ : ቤት : ወደፊት : በሚወሰነው : ልክ : ይከፍላሉ : ብለናል ።

የኪሣራው : ልክ : የሚወሰነው : ተከራካሪዎቹ : በፍትሐ : ብሔር : ሥነ : ሥርዓት : ሕግ : ቁጥር : ፫፻፳፪ : እና : ተከታታይ : ቁጥሮች : በተመለከተው : መሠረት : በዚህ : ክርክር : ምክንያት : ያወጡትን : ወጪ : ዝርዝር : ሲያቀርቡ : ነው : ብለናል ።

እንደፍርዱም : ዋናው : ፍርድ : አስፈጻሚ : በሚያስፈልጋቸው : ሁሉ : በከፍተኛው : ፍርድ : ቤት : እየተመሩ : እንዲያስፈጽሙ : አዘናል ።

ከፍተኛው : ፍርድ : ቤትም : በፍትሐ : ብሔር : ሥነ : ሥርዓት : ሕግ : ቁጥር : ፫፻፸፬ : እንደተመለከተው : ስለፍርዱ : አፈጻጸም : ጉዳይ : አስፈላጊ : ሆኖ : የሚገኘውንና : ዋናው : ፍርድ : አስፈጻሚ : የሚጠይቁትን : ተጨማሪ : ትእዛዝ : እየሰጠና : እየተከታተለ : እንዲያስፈጽም : ጨምረን : አዘናል ።

የዚህ : ፍርድ : ግልባጭም : ለከፍተኛው : ፍርድ : ቤትና : ለዋናው : ፍርድ : አስፈጻሚ : በፍጥነት : ተገልብጦ : ይላክላቸው : ብለናል ።

ይህ : ፍርድ : ዛሬ : ታሕሣሥ : ፲፱ : ቀን : ፲፱፻፳፬ : ዓ.ም. የሁለቱም : ወገኖች : ነገረፈጆች : ባሉበት : ባላ/ገብረመድህን : ተሰማ : በሌሉበት : በጠቅላይ : ን.ነ.ፍ/ቤት : (አሥመራ) : በግልጽ : ችሎት : ተሰጠ ።

ማስጠንቀቂያ :— በዚህ : ፍርድ : ቅር : የሚሰኝ : ቢኖርም : ከዛሬ : ጀምሮ : ሰላሳ : ቀን : ድረስ : ይግባኙን : በቀጥታ : ለአዲስ : አበባ : የዙፋን : ችሎት : ፍርድ : አጣሪዎች : ጉባኤ : እንዲያቀርቡ : (እነ ክቡር : አፈንጉሥ : ቅጣው : ባቀረቡት : ሃሳብና : ከዙፋን : ችሎት : በተሰጠው : ትእዛዝ : መሠረት : ነው) : ተነግሯቸዋል ።

ተጨማሪ :— የዚህ : ፍርድ : ግልባጭ : ለማይንቀሳቀስ : ንብረት : ማስመዝገብ ሲያ : ክፍል : ጭምር : እንዲላክ : ጨምረን : አዘናል ።

Supreme Imperial Court
Asmara

Justices:

Ato Haile Aman
Dejazmach Wolde Michael Mehari
Ato Zewdu Asfaw

HIRYTY GUANGUL (HEIR OF WOZ. HIWOT ASHEBER)
v. AZALETCH ZEWELDE ET AL

Civil Appeal No. 72/62

Promise to sell an immovable—contract of loan—indispensible party—opposition Arts. 358, 359, and 360 of the Civ. P. C., Art. 2877 of the Civil Code.

This case was originally instituted in the Woreda Court. Through the process of appeal it reached to H.I.M's Chilot. The case was then remanded back to the Supreme Imperial Court. *Held:* claims of the appellants submitted to the Supreme Imperial Court were dismissed and the case was decided for the petitioner to the Chilot.

1. Parties indispensable to a suit must be joined.
2. Promise to sell can be revoked at the option of the promissor.
3. Contract of sale of an immovable should be made in writing.

JUDGMENT

The case which originally started between W/o Azaletch Zewelde and Balambaras Gebre-medhin Tesemma involved a house which allegedly the Balambaras promised to sell to W/o Azaletch who loaned the Balambaras \$1,763. However, the Balambaras sold the said property to W/o Hiwot and as a result W/o Azaletch brought this suit in the Woreda Court. The case went up from the Woreda Court up to the Supreme Imperial Court which finally upheld W/o Azaletch's claim of pre-emption to buy the said property. As soon as the Court decided in her favor W/o Azaletch transferred the property in her name and sold it to Major Habte Selassie.

At this stage, W/o Hiwot, who was not a party to the case so far submitted a petition to the Ferd Mirmera opposing the Supreme Imperial Court's decision. On the other hand, Major Habte Selassie submitted a petition to the Ferd Mirmera requesting it not to order a stay of execution on the land which he claims to have bought legitimately and to affirm the Supreme Imperial Court's decision.

The Ferd Mirmera in Eritrea then gave its recommendation to Chilot pursuant to a petition submitted to it by the respondent. The petition was then reviewed by the Ferd Mirmera in Addis, which recommended that the case, including the opposition, be heard by the Supreme Imperial Court (Asmara). This recommendation which was forwarded to the Honourable Afe-Negus Kitaw *et al* and to the Chilot was based on Art. 358 ff. of the Civil Procedure Code.

“... Art. 358 - Any person who should or could have been made a party to a suit and whose interests are affected by a judgment in the suit may, if he was not a party to such suit either in person or through a representative, file an opposition to such judgment at any time before such judgment is executed.

HIRYTY GUANGUL v. AZALETCH ZEWELDE ET AL

Art. 359(1) - An opposition shall be in the form of a petition which shall, on payment of the prescribed court fee, be filed in the court having given the judgment opposed to.

Art. 360(2) - The proceedings upon the filing of the opposition shall be subject to the same provisions as the proceedings upon the original action and the court may on the completion of such proceedings confirm, vary or set aside the judgment opposed to.

Therefore, pursuant to the above articles it was decided that W/o Hiwot's opposition be submitted to the Supreme Court in Asmara with a copy of the opposition served on W/o Azaletch and Heirs of Major Habte Selassie and the court was ordered to hear and decide the case observing these procedures.

Since delay in deciding the case was likely to cause more harm it was in addition recommended that it be heard and decided as soon as possible and if any of the parties wants to appeal against the decision that he directly submit his petition to the Ferd Ataris in Addis Ababa in accordance with the earlier recommendations made by the Ferd Miremeras."

Eventhough this Court was cognizant of this recommendation and did everything possible to effect the immediate hearing and disposition of the litigation, the case had to lag due to certain unescapable procedural delays.

For the purposes of clarity, a brief reference to the facts of the case at this juncture is essential.

1. The case first arose when Balambaras Gebre-Medhin sold the property he had inherited from his mother to W/o Hiwot. After the property has been registered under W/o Hiwot's name W/o Azaletch Zewolde brought a suit against the Balambaras alleging that she had loaned the Balambaras \$1,763 to help him cover the funeral services and *TEZKAR* (a feast on the 40th day of the death of a person) of his deceased mother. When he failed to pay her the money she alleges that he promised her to sell the house he inherited from his mother to her, and since he failed to do so she claimed that the contract of sale he made with W/o Hiwot be invalidated and the property be sold to her.

2. The respondent, Balambaras Gebre-Medhin, in his statement of defence acknowledged the debt, but asked that it be set off with the house rent due to him from W/o Azaletch. As regards the case of the house however, the record of the lower court shows that the Balambaras denied to have entered into any contract of sale with W/o Azaletch.

3. Since the property under litigation had already been bought, paid for and its ownership transferred to a third party W/o Hiwot, and the courts were aware of this fact they have made a procedural error in not joining W/o Hiwot in the proceedings.

4. The High Court, on appeal - rectifying the errors of the Woreda and Awraja Courts and protecting the rights of W/o Hiwot decided as follows:-

- a) It reversed the judgment of the Asmara and Hamassen Awraja Court.
- b) It decided that the parties settle their accounts amicably by offsetting the admitted amount of \$1,763 with the house rent that was due to the Balambaras. However, reserving the rights of both parties to bring suit in court that has proper jurisdiction if they failed to reach an agreement as to the set off.

- c) As regard court fees and other expenses the parties were ordered to bear their own expenses.

Since the court had in principle rejected W/o Azaletch's claim based on the contract of promise of sale the above decision was not improper or unfair.

5. The Supreme Imperial Court, despite the sale of the property to W/o Hiwot accepted W/o Azaletch's appeal and decided in her favour to buy the same property. As a result of this very disappointing and improper decision the rights of W/o Hiwot, who was not a party in the litigation and who being unaware was staying peacefully at her home, were affected and the property that was registered in her name was transferred to W/o Azaletch.

Explaining how the Supreme Court gave a judgment prejudicial to her without giving her an opportunity to be joined in the litigation, W/o Hiwot petitioned the Emperor. The order from the Ministry of Pen to the Ministry of Justice and from the Ministry of Justice to this court shows that H.I.M. had ordered the stay of execution of the Supreme Court's judgment until the case was studied and presented to him by the Ferd Mirmera.

6. However, W/o Azaletch either because of lack of confidence on the Supreme Court's decision in her favour or perhaps with malice transferred the property in her name and immediately sold it to Major Habte-Selassie who transferred it in his name.

7. The Vice Afe-Negus of this Court explained to the Ministry of Justice in his letter No. 983/58, on July 5, 1966 that the sale was effected prior to the stay of execution ordered by H.I.M. His Excellency the Minister of Justice in his letter, No. 5172/6/11, of September 2, 1966, in which he gave a reply to the Vice Afe-Negus stated:

“...The litigation (case) is being studied by the Fred Mirmera with an order that it is to give priority to this case and send its recommendations as soon as possible. The house in dispute is to remain in its present condition, and it is ordered that it is neither to be sold, exchanged, improved or to deteriorate until the case is decided by the Chilot.”

8. Since the Honourable Ato Tebebu Beyene, the then Vice Afe-Negus of this court, ordered the Office of the register of property and chief officer of execution to comply with the order in the letter that he wrote to them on September 8, 1966, the property presumably must have remained attached up-to now in compliance with this order.

After considering the opposition forwarded by the heirs of W/o Hiwot and Major Habte-Selassie, and the statement of defence submitted by W/o Azaletch and Balambaras Gebre-Medhin, we have given the following decision.

DECISION

On W/o Hiwot's Opposition:-

Whereas the Supreme Court's decision in judgment No. 266/57, File No. 155/61 and No. 289/57, on March 1973 failed to join W/o Hiwot as an indispensable party to the suit in spite of Civil Procedure Articles 358-359 and 360.

Whereas, it is clearly shown that the property in dispute rightly belonged to the Balambaras from whom W/o Hiwot bought it in good faith, paid the agreed sum, registered in her name and had proper possession of it;

Whereas W/o Azaletch's claim against the owner of the property stated, "you have orally promised to sell it to me. Later, you broke your promise; and your sale of the property to W/o Hiwot is not proper". And the respondent had denied the fact that he had promised to sell the property to her;

Since, even if the Balambaras had orally promised W/o Azaletch, who established such promise through witnesses, the Balambaras is nevertheless free to change his mind any time as there is no law prohibiting him from selling his property to any one of his choice and since Article 2877 of the Civil Code provides that the sale of an immovable will be of no effect unless the contract is in writing.

Therefore, upholding the High Court decision of December 21, 1970, under file No. 607/60, we hereby declare the contract of sale between Balambaras Gebre Medhin and W/o Hiwot proper and valid.

The property now registered under Major Habte-Selassie's name shall be transferred in the name of W/t Hiryty Guanugl, W/o Hiwot's heir, before January 8, 1972.

Since pursuant to the Supreme Court's decision the property had been transferred to W/o Azaletch, and W/o Hiwot was not able to get the house rent due to her. W/o Azaletch Zewolde is ordered to pay through the officer of the Execution of decree, the house rent from the day of the transfer in her name upto January 8, 1972 on the basis of the rent she used to pay to W/o Hiwot before the transfer. If she fails to pay any property of hers sufficient to cover the debt shall be attached and sold by public auction in conformity with Execution procedures.

To enable the High Court to execute this judgment we hereby order it in accordance with Art. 374 of the Civil Procedure Code, to make necessary additional orders for the effective execution of this decree.

On the opposition made by heirs of Major Habte-Selassie

It is possible that Major Habte-Selassie bought and transferred the property in his name in good faith. But since W/o Azaletch's claim of right of pre-emption to the property was not proper and she transferred the property in her name immediately and sold it within four days after the transfer pursuant to the Supreme Court's decision in her favour we find it difficult to say that she acted in good faith when she sold the property.

Since W/o Hiwot was not only the first to buy the property but moreover bought it in good faith it is not proper that her rights be prejudiced by such malicious tactics.

Therefore, W/o Azaletch shall pay the money she had received from Major Habte-Selassie for the house to the heirs of the Major until January 8, 1972 and the heirs of the Major shall accept such payment. The use of the house by heirs of the Major until January 8, 1972, shall be taken as an interest on the money their father had paid for the sale of the house and they shall not be required to pay rent for the period during which they were living in the house.

If W/o Azaletch pays the money to the heirs until January 8, 1972, no interest will be asked from her for the money she owes.

But should she fail to pay the whole amount up to the date fixed above, she will be required to pay the legal interest of 9% starting January 9, 1972.

On the dispute between W/o Azaletch and Balambaras Gebre-Medhin

From Balambaras Gebre Medhin's statement of defence submitted to this Court on November 9, 1970, we see that the suit between W/o Azaletch and Balambaras Gebre-Medhin was first instituted by the Balambaras; however, the Woreda Court made the respondent, W/o Azaletch, plaintiff.

Balambaras Gebre-Medhin in his statement of claim to the Woreda Court alleged that W/o Azaletch had been receiving the rent on the house he had inherited from his mother for three years and three months on the basis of a power of attorney given to her by their contract of agency; and that she failed to pay him the money that was due to him. He asked her to pay him the amount that would be left after the deduction of the \$1,763.- she had paid for the funeral services and the *Tezkar* of his mother.

Since the suit brought by Balambaras Gebre-Medhin against W/o Azaletch had not been decided, and since W/o Azaletch's claim of pre-emption is reversed by our judgment, we advise the two parties to settle their accounts in line with the High Court's decision. If they fail to agree we reserve their right and this judgment does not prevent them from bringing suit in the Court competent to try it.

As W/o Azaletch is the one responsible for bringing this vexatious suit she will be responsible to pay the costs, the amount of which will be fixed by the Court after the parties submit their bill of costs.

We have ordered the Execution Office to execute this judgment in line with additional directives that may be given by the High Court in accordance with Art. 374 of the Civil Procedure Code. Copies of this judgment will be immediately sent to the High Court and the Execution Office.

Judgment delivered in open court on December 28, 1971 in the presence of counsel for both parties, in the absence of Balambaras Gebre-Medhin Tessema.

WARNING - Any party dissatisfied with this decision should submit his application directly to the Fird Mirmera in Addis Ababa within thirty days in conformity with the recommendation forwarded by the Hon. Afe - Negus Kitaw *et al* and the order from the Imperial Chilot.

ADDENDUM - We, in addition, order a copy of this judgment to be sent to the office of registration of immovable property.

የኢትዮጵያ : ን. ነ. መንግሥት
በኤርትራ : ከፍተኛው : ፍርድ : ቤት
አሥመራ

የፍትሕ : ብሔር : መዝገብ ቁ. ፵፪/፳፯
፲፱/፳/፳፬ ዓ.ም.

ዳኞች :

አቶ : ዘውዱ : አስፋው :
አቶ : ኡስማን : ዓረቢ :
አቶ : ተስፊት : ዘሚካኤል =

ከሳሽ : ጥዑምዝጊ : በራሻ. :

በ

ተከሳሽ : አኔሎ : ሪፎን : ጠበቃቸው : ሎረንስ : ማንቲ =

ከውል : ውጭ : የሚደርስ : አላፈነት :— የጉዳት : ኪሣራ : መተመን :— ከውል : የመንጫ : ግንኙነት
በአተማመኑ : ላይ : ያለው : ተጽእኖ :— የፍትሕ : ብሔር : ሕግ : ቁጥር : ፲፯፻፲ : ፲፯፻፲፱ : ፪፯.፳፭ : ፪፯
፳፻፵፱ : ፪፯፻፶፱ : ፪፯፻፶፱ =

በተግባር : ላይ : ስለደረሰበት : አደጋ : የጉዳት : ካሣ : ለማግኘት : ሲል : አመልካቹ : የመሠረተው : ክስ =
ውሳኔ :— ለአመልካቹ : ተፈረደ =

፩. በቀጣሪና : በተቀጣሪ : መካከል : ያለው : ግንኙነት : የውል : ቢሆንም : እንኳ : ተቀጣሪ :
በተግባር : ላይ : ሳለ : ለሚደርስበት : ጉዳት : ቀጣሪው : ከውል : ውጭ : በሚደርስ : አላፈነት : መሠረት : ተጠ
ያቂ : ይሆናል =

፪. የጉዳት : ካሣን : ለመተመን : መብት : የተሰጠው : ለፍርድ : ቤቱ : ነው =

፫. ሌሎች : ሕጎችን : መመልከት : የሚቻለው : በተመሠረተው : ክስ : ላይ : ሊሠራ : የሚችል : የፍ
ትሕ : ብሔር : ድንጋጌ : ሳይኖር : ሲቀር : ብቻ : ነው =

ፍርድ :

ከሳሽ : በተከሳሹ : ላይ : ያቀረበውን : ክስ : ያመለከተ : ከተከሳሹ : ጋር : በሥራ :
ተቀጥሮ : ሲሠራ : ታኅሣሥ : ፳ : ቀን : ፲፱፻፷፪ ዓ.ም. በአውራ : ጣቱ : ቀኝ : እጁ :
ላይ : ብረት : ወድቆበት : በዚሁ : አደጋ : እክል : ምክንያት : ሐኪም : ቤት : ሄዶ : ጣቱ :
እንዲቆረጥ : ሆኖአል = ተከሳሹም : ለከሳሽ : የኢንፎርሰ : ዋስትና : ገዝቶለት : ስለ
ነበር : ለ፶ ቀን : ያህል : እየተመላለሰ : በሕክምና : ቤት : ሲታከም : ቆይቶአል ፣ ሕክም
ናውን : ከጨረሰ : በኋላ : የጉዳቱን : መጠን : ለማረጋገጥ : ከሳሹ : በሕክምና : ቦርድ :
ቀርቦ : አስፈላጊው : ምርመራ : ከተደረገ : በኋላ : ከሳሹ : 25% (ሃያ : አምስት : በመቶ)
የአካል : ጉድለት : እንዳለበት : ምስክር : ወረቀት : አግኝቶአል = ከዚህ : በኋላ : ለደ
ረሰበት : አደጋ : ኪሣራ : ማለት : የጉዳት : ካሣ : እንዲመደብለት : በማለት : ለሕዝ
ባዊ : ኑሮ : ዕድገት : አመልክቶ : የኢንፎርሰንስ : ክፍል : እንዲቀርብ : ተደርጎ : የደ
ሞዙ : ሂሳብ : በቀን : ፶ : ሣንቲም : በማሰብ : ለመገመት : አሳስበው : ይሁን : እንጂ :
የቀን : ደሞዙ : \$ 1.20 መሆኑን : በማመልከት : የጉዳት : ካሣ : በፍርድ : ቤት :
በፍ/ብ/ሕግ : ቁ. ፪፯፻፶፱ መሠረት : \$ 6000 (ስድስት : ሺህ) : ይገባኛል : ብሎ : ክስ :
አቅርቦአል :

የተከሳሹ ፡ ጠበቃ ፡ በመጀመሪያ ፡ ባቀረበው ፡ ክርክር ፡ ከሳሽ ፡ የጠየቀውን ፡ ጉዳት ፡ ለመደገፍ ፡ ያህል ፡ ማስረጃዎች ፡ ማቅረብ ፡ ሲገባው ፤ ማስረጃዎች ፡ ከሕዝባዊ ፡ ኑሮ ፡ ዕድገት ፡ ጽሕፈት ፡ ቤትና ፡ ከኢንፎራንስ ፡ ማህበር ፡ አሉ ፡ በማለት ፡ ብቻ ፡ ተቆጥቦ አል ፡ በማለት ፡ ተከራክሮ ፡ በፍሬ ፡ ነገሩ ፡ እንዲመለስ ፡ ከታዘዘ ፡ በኋላ ፡ ደግሞ ፡ በሰጠው ፡ የመከላከያ ፡ መልስ ፡ ከሳሽ ፡ ሥራውን ፡ ሲሰራ ፡ የሥራ ፡ ጓደኞቹ ፡ የሚጠቀሙበት ፡ ልዩ ፡ ልዩ ፡ ጥንቃቄ ፡ ቢያደርግ ፡ ኖሮ ፡ የደረሰበትን ፡ ጉዳት ፡ ባልደረሰበት ነበር ። የሆነ ፡ ሆኖ ፡ ምንም ፡ እንኳን ፡ በከሳሽ ፡ ላይ ፡ የደረሰው ፡ ጉዳት ፡ በግዴታ ላይ ነትና ፡ ጥፋት ፡ ቢሆንም ፡ የኢንፎራንስ ፡ ማሕበር ፡ በተከሳሽ ፡ ስም ፡ በ፲፱፻፶፰ ዓ. ም. ታትሞ ፡ የወጣውን ፡ የሠራተኞች ፡ ሕግ ፡ መሠረት ፡ በማድረግ ፡ ስለ ፡ ጉዳት ፡ ካሣ ፡ የኢት. \$ 231 ለመስጠት ፡ ተዘጋጅቶ ፡ ነበር ። ማስረጃ ፡ ቁ. ፫ ፡ ተመልክቶ ። የኢንፎራንስ ፡ ማህበር ፡ የወሰነውን ፡ የኢት. \$ 231 ፡ የጉዳት ፡ ካሣ ፡ የሕዝባዊ ፡ ኑሮ ፡ ዕድገት ፡ እና ፡ የማህበራዊ ፡ ጉዳይ ፡ መ/ቤት ፡ ተሰማምቶበታል ። ማስረጃ ፡ ቁ. ፪ ፡ ተመልክቶ ። ከሳሽ ፡ የኢት. ብር ፡ \$ 231 ፡ ለመቀበል ፡ መስማማቱን ፡ ከገለጸ ፡ በኋላ ፡ ኢንፎራንሱ ፡ ማሕበር ፡ ደረሰኝ ፡ ሲያዘጋጅ ፤ ከሳሽ ፡ እንደገና ፡ በዚህ ፡ እንደማይስማማና ፡ አሳቡን ፡ እንደለወጠ ፡ በመግለጽ ፡ የኢት. ብር ፡ \$ 6000 (ስድስት ፡ ሺህ ፡ ብር) ፡ ለማግኘት ፡ ክሱን ፡ አቀረበ ፡ ይህ ፡ የሆነበት ፡ ምክንያት ፡ መሠረት ፡ የሌለው ፡ ክስ ፡ ለማቅረብ ፡ የሚወዱ ፡ የተሳሳተ ፡ ምክር ፡ ስለሰጡት ፡ ነው ፡ ከሳሹ ፡ ያቀረበውን ፡ የጉዳት ፡ ካሣ ፡ \$ 6000 ብር ፡ በሙሉ ፡ ተከሳሹ ፡ ተቃዋሚው ፡ ነው ። የሕዝባዊ ፡ ኑሮ ፡ ዕድገት ፡ የጉዳት ፡ ካሣ ፡ የኢት. ብር \$ 231 ብር ፡ በማለት ፡ የወሰነውን ፡ በ፲፱፻፶፰ ዓ. ም. በወጣው ፡ የሠራተኞች ፡ ሕግ ፡ አንቀጽ ፡ ቁጥር ፡ ፵፱-፵፭ መሠረት ፡ በማድረግ ፡ ስለሆነ ፡ ጎዳር ፡ ፮ ቀን ፡ ፲፱፻፶፰ ዓ. ም. በታወጀው ፡ ትእዛዝ ፡ ቁ. ፳፯ ፡ መሠረት ፡ እ.ኤ.አ. በ፲፱፻፶፰ ዓ. ም. ታትሞ ፡ የወጣውን ፡ የሠራተኞች ፡ ሕግ ፡ በኤርትራ ፡ ጠቅላይ ፡ ግዛት ፡ ገና ፡ በሥራ ፡ ከመዋል ፡ አላቋረጠም ። በተባለው ፡ የሕግ ፡ ድንጋጌ ፡ መሠረት ፡ ከከሳሹ ፡ የሚገባውን ፡ የጉዳት ፡ ካሣ ፡ የኢት. ብር ፡ \$ 231 ፡ መሆን ፡ አለበት ፤ ምክንያቱም ፡ ከሳሹ ፡ በተከሳሹ ፡ በሥራ ፡ የተቀጠረው ፡ ሰኔ ፡ ፴ ቀን ፲፱፻፷፩ ዓ. ም. ነው ። ማስረጃው ፡ ቁ. ፩ ፡ ተመልክቶ ። ከሳሽ ፡ ከሥራ ፡ የተሰናበተው ፡ ታሕሣሥ ፡ ፰ ፡ ቀን ፡ ፲፱፻፷፪ ዓ. ም. ነው ። የቀን ፡ ደሞዙ ፡ ፶፰ ፡ ሣንቲም ፡ መሆኑን በማስረጃ ፡ ቁ. ፩ ፡ ተገልጿል ። ስለዚህ ፡ ከሳሽ ፡ ከሰኔ ፡ ፴ ፡ ቀን ፡ ፲፱፻፷፩ ዓ. ም. እስከ ታሕሣሥ ፡ ፰ ቀን ፡ ፲፱፻፷፪ ዓ. ም. ያገኘው ፡ ጠቅላላ ፡ ደመወዝ ፡ የኢት. \$ 78.04 ፡ ሲሆን ፡ የከሳሽ ፡ የወር ፡ ደሞዝ ፡ \$ 14.52 ፡ በመሆኑ ፡ የዓመቱ ፡ \$ 174.24 ነው ። በአዋጁ ፡ መሠረት ፡ በስድስት ፡ ዓመት ፡ ተባዝቶ ፡ ከዚህ ፡ የከሳሹ ፡ የጉዳት ፡ ጉድለት ፳፭ ፡ በመቶ በመሆኑ ፡ \$ 231.36 ፡ ይገባዋል ። በዚህ ፡ ምክንያት ፡ ሁሉ ፡ ከሳሹ ፡ ያቀረበውን ፡ ክስ ፡ በሕግ ፡ ረገድ ፡ ሆነ ፡ በፍሬ ፡ ነገሩ ፡ መሠረተ ፡ ቢስ ፡ ነው ፡ ተብሎ ፡ ውድቅ ፡ እንዲሆንና ፡ በከሳሹ ፡ ላይ ፡ የደረሰውን ፡ ጉዳት ፡ ፳፭ % ፡ ስለሆነ ፡ የሚገባውን ፡ የጉዳት ፡ ካሣ ፡ የኢት. \$ 231.36 ነው ፡ ተብሎ ፡ እንዲወሰንልን ፡ በማለት ፡ ተቃዋሚው ።

በከሳሹና ፡ በተከሳሹ ፡ በኩል ፡ የቀረበውን ፡ ክርክር ፡ ጭብጥ ፡ ባጭሩ ፡ ከዚህ ፡ በላይ ፡ ነው ። ግራ ፡ ቀኙ ፡ ተከራካሪዎች ፡ ይጠቅሙናል ፡ ያሉትን ፡ ማስረጃ ፡ አባሪ ፡ በማድረግ ፡ አቅርበው ፡ ከመዝገቡ ፡ ጋር ፡ ተያይዘዋል ።

ከሳሽ ፡ ከተከሳሽ ፡ ጋር ፡ በሥራ ፡ ተቀጥሮ ፡ ይሠራ ፡ እንደነበርና ፡ በሥራ ፡ ጊዜ ፡ የቀኝ ፡ እጁ ፡ አውራ ፡ ጣት ፡ የተገዛዘዘ ፡ መሆኑና ፡ በሕክምና ፡ ቦርድ ፡ ፳፭ % ፡ ጉድለት ፡ ያለው ፡ ለመሆኑ ፡ በክርክሩ ፡ አልተካደም ። ተከሳሹ ፡ የሚከራከረው ፡ ስለኃላፊነቱ ፡ ሳይሆን ፡ ስለ ፡ ጉዳቱ ፡ ልክ ፡ ነው ። እንደ ፡ ተከሳሹ ፡ ጠበቃ ፡ አስተሳሰብ ፡ ከሳሹ ፡ የተከሳሹ ፡ ሠራተኛ ፡ በነበረ ፡ ጊዜ ፡ ያጋጠመው ፡ አደጋ ፡ በመሆኑ ፡ የተከሳሹ ፡ አላፊነት

መወሰን፡ ያለበት፡ በአሠሪና፡ በሠራተኛ፡ ሕግ፡ ነው፡ እንጂ፡ ከውል፡ ውጭ፡ በሚለው፡
እርእስት፡ አይደለም። ይህም፡ የሆነበት፡ ምክንያት፡ ከውል፡ የሚደርሱ፡ አደጋዎች፡
ለውሉ፡ በሚመለከቱ፡ አንቀጾች፡ መወሰን፡ ያለበት፡ መሆኑ፡ የፍ/ብ/ሕግ፡ ቁ. ፪፻፹፰፡
በጉልህ፡ ያስረዳል። ስለሆነም፡ ምንም፡ እንኳን፡ ያላፈነቱ፡ ሁኔታ፡ መታየት፡ ያለበት፡
በውል፡ ሕግ፡ ቢሆን፡ የጉዳቱ፡ መጠን፡ ልክ፡ ከውል፡ ውጭ፡ እንደሚደርሱ፡ ጉዳ
ቶች፡ ሁሉ፡ መገመት፡ ስለአለበት፡ ከውል፡ ውጭ፡ በሚደርሱ፡ ጉዳቶችና፡ በሚመለከቱ
ድንጋጌዎች፡ ነው። ስለዚህም፡ የፍ/ብ/ሕግ፡ ቁጥር፡ ፲፯፻፺፯—፲፯፻፺፱፡ መመልከት፡
ይበቃል፡ ያም፡ ሆነ፡ ይህ፡ ከውል፡ ውጭ፡ ለሚያጋጥም፡ አላፈነት፡ በዚህ፡ ጉዳይ፡
ተገቢነት፡ ባይኖረውም፡ በውል፡ መሠረት፡ በከሳሹና፡ በተከሳሹ፡ መካከል፡ ግንኙነት
ስለ፡ ነበራቸው፡ በፍ/ብ/ሕግ፡ ቁ. ፪፻፺፻፵፱ - ፪፻፶፻፶፯፡ እንደሚያስረዳው፡ በሥራው፡
ምክንያት፡ በሠራተኛው፡ ላይ፡ ለሚደርሱ፡ አደጋዎች፡ አሠሪው፡ አላፈ፡ ነው፡ ይላል።

ስለዚህ፡ አሰሪው፡ እንደመሆኑ፡ መጠን፡ ተከሳሹ፡ በአላፈነት፡ ተጠያቂ፡ መሆኑ፡
ግልጽ፡ ነው። በሌላ፡ በኩል፡ የተከሳሽ፡ ጠበቃ፡ አዋጁ፡ የ፲፱፻፶፰፡ ዓ.ም. በመጥቀስ፡
በዚህ፡ ድንጋጌ፡ መሠረት፡ የጉዳቱ፡ መጠን፡ መወሰን፡ አለበት ያሉት፡ ትክክለኛ፡
አነጋገር፡ አይደለም። ምክንያቱም፡ የጉዳቱ፡ ካሳ፡ መወሰን፡ ያለበት፡ ፍርድ፡ ቤት፡
ነው፡ እንጂ፡ የሕዝባዊ፡ ኑሮ፡ ዕድገት፡ ካለመሆኑ፡ በላይ፡ ነገሩ፡ መታየት፡ ያለ
በት፡ በፍትሐ፡ ብሔር፡ ሕግ፡ ነው፡ እንጂ፡ በኤርትራ፡ ጠቅላይ፡ ግዛት፡ በድሮ፡
ጊዜ፡ ይሠራበት፡ በነበረው፡ አዋጅ፡ አይደለም። አዋጁ፡ ጸንቶ፡ የሚሠራበት፡ በፍ
ትሐ፡ ብሔር፡ ሕግ፡ አንቀጾች፡ ተመሳሳይ፡ ድንጋጌ፡ የሌለ፡ እንደ፡ ሆነ፡ ነው።
ነገር፡ ግን፡ ለጉዳዩ፡ መፍትሔ፡ የሚሆኑ፡ ሕጎች፡ በፍትሐ፡ ብሔር፡ ሕግ፡ ካሉ፡
በቀዳሚነት፡ መታየትና፡ መከተል፡ ያለበት፡ የፍትሐ፡ ብሔር፡ ሕግ፡ ለመሆኑ፡
ፈጽሞ፡ አያጠረጥርም።

ስለዚህ፡ ከዚህ፡ በላይ፡ የተጠቀሱ፡ ምክንያቶች፡ ተመልክተን፡ የከሳሹ፡ ክስ፡
በፍ/ብ/ሕግ፡ ቁ. ፪፻፺፻፵፱—፪፻፺፻፶፯፡ መሠረት፡ ተገቢና፡ ተቀባይነት፡ ያለው፡ ሆኖ
ስለአገኘነው፡ የከሳሹ፡ የአካል፡ ጉድለት፡ ተመልክተንና፡ አመዛዝነን፡ ተከሳሹ፡ በገ
ባበት፡ ግዴታ፡ መሠረት፡ ለከሳሹ፡ በፍ/ብ/ሕግ፡ ቁ. ፲፯፻፺፯፡ እና፡ ተከታዮቹ፡ አን
ቀጾች፡ መሠረት፡ ለከሳሹ፡ የአካል፡ ጉድለት፡ \$ ፪፻፲፯፡ (ሁለት፡ ሺህ፡ ብር)፡ እንዲ
ከፍሉ፡ ብለን፡ ፈርደናል።

እንዲሁም፡ ይህ፡ መዝገብ፡ በነጻ፡ የተከፈተ፡ ስለሆነ፡ የፍርድ አስፈጻሚው፡
ክፍል፡ ለመንግሥት፡ ገቢ፡ የሚሆን፡ ዳኝነትና፡ ሌላ፡ ወጭ፡ ሁሉ፡ አስቀድሞ፡ ገቢ፡
እንዲያደርግ፡ ብለናል። ኪሣራ፡ ይቻቻሉ፡ ብለናል።

እንደ፡ ፍርዱ፡ እንዲያስፈጽም፡ የዚህ፡ ፍርድ፡ ግልባጭ፡ ለፍርድ፡ አስፈጻሚው፡
ክፍል፡ እንዲደርሰው፡ አዘናል።

ዛሬ፡ ሚያዝያ፡ ፲፱፡ ቀን፡ ፲፱፻፷፬፡ ዓ.ም. ተሰጠ።

HIGH COURT

Asmara

Judges:

Ato Zewdu Asfaw
Ato Usman Arabi
Ato Tesfit Zemichael

TIUMEZGI BERAKI v. ANNILO RIFONE

Civil Case No. 42/63

Extra-contractual liability—Assessment of Damages—The impact of contractual relationship on the assessment—Civ. C. Arts. 1790-1799, 2088, 2549, 2550, 2559.

A suit instituted to claim damages for an accident suffered by an employee in the discharge of his duties.

Held: For Plaintiff

1. Even though the relationship between an employer and an employee is contractual and liability is to be viewed under contract law, the extent of compensation should be assessed on the basis of the provisions dealing with extra-contractual liability.

2. It is only in the absence of provisions in the Civil Code that other laws can be applied.

JUDGMENT

The plaintiff was an employee of the respondent. On December 17, 1969, and while in the discharge of his duties, a falling iron bar injured plaintiff's right hand thumb; he was taken to a hospital where it was found necessary to amputate his injured finger. Respondent was insured against accidents suffered by his employees in the course of their duties and as a result plaintiff was given medical treatment in a hospital as an out-patient for fifty days. He then appeared before a medical board to have the extent of his injury assessed and was given a certificate to the effect that the extent of his disability amounted to 25%. An application was made to the Ministry of Community Development to have the amount of compensation or damages fixed. The Insurance Company with which the respondent was insured was made to appear and the amount of compensation due was assessed by calculating plaintiff's salary at the rate of Eth. \$ 0.50 per day. Plaintiff, however, claimed that his salary was Eth. \$ 1.20 per day and instituted this suit claiming that, in accordance with the provisions of Art. 2088 of the Civil Code, his compensation for the injury sustained should amount to Eth. \$ 6,000.— (Six thousand Ethiopian Dollars).

In the course of the first argument, Counsel for respondent said that plaintiff should produce evidence to sustain his claim for the damages allegedly suffered rather than simply stating that the evidence he relies on is available at the Ministry of National Community Development and the Insurance Company. Later, when the facts were being argued, same Counsel said if plaintiff should have taken the precautions that his colleagues normally took, he would not have been injured. Even though the injury caused to plaintiff was caused by his negligence, the Insurance Company, in the name of the Defendant, was prepared to pay him damages in

the amount of Eth. \$ 231.— according to the Labour Law published in 1958 (E.C.) (See Exhibit 3). The amount of damages fixed by the Insurance Company was approved by the Ministry of National Community Development and Social Affairs (See Exhibit 2). Plaintiff originally indicated his willingness to accept the said amount but, after the Insurance Company prepared a receipt, he declared that he had changed his mind and instituted the present suit. This was probably so because he was erroneously advised by people who are interested in instituting groundless litigation. Respondent refuses to pay the amount claimed by plaintiff. The Ministry of National Community Development fixed the amount of damages to Eth. \$ 231.— basing itself on Arts. 44 and 45 of the 1958 Labour Law. Moreover, this Labour Law is still applicable in Eritrea. Order No. 27 of November 15, 1962, supports this contention. Plaintiff was employed by respondent on July 7, 1969 (See Exhibit No. 1) and was dismissed on December 17, 1969. He was being paid Eth. \$ 0.58 per day (Exhibit No. 10) and the total amount of salary he received during the entire period of his employment is Eth. \$ 78.04. Since plaintiff's monthly salary is \$14.52, the amount he would get in one year would be \$ 174.24. According to the Labour Law previously cited, this should be multiplied by six years and pro-rated against the percentage of disability suffered by plaintiff. Such disability was certified to amount to 25% and, as a result, the amount plaintiff should get would be \$231.36.*

Both plaintiff's and respondent's arguments have been supported by documentary evidence which is attached to the present record.

That the plaintiff was an employee of the respondent, that he suffered injury to his right hand thumb while in the discharge of his duties and that a medical board ascertained that the extent of his disability amounts to 25% is nowhere contested. The respondent does not claim exemption from liability; it is the extent of the compensation that is being argued upon. According to respondent's counsel, plaintiff suffered the injury while in the employment of respondent and hence the latter's liability should be determined by labour law and not under the provisions of extra-contractual liability. Art. 2088 of the Civil Code provides that the rules of extra-contractual liability arising out of abnormal risks, animals, buildings or objects may not be invoked by a person who, under a contract concluded by the person legally responsible, is connected with the dangerous industrial activity, animal, building or object which has caused the damage. But even though the liability is to be viewed under contract law, the extent of compensation should be assessed on the basis of extra-contractual liability. Arts. 1790 to 1799 of the Civil Code should be taken into consideration. Even though there was a contractual relationship between employer and employee, the former is liable for injuries sustained by the latter in the course of his employment (Arts. 2549 and 2550 of the Civil Code).

Since the respondent is the employer, it is clear that he is liable. The amount of compensation due should be fixed by the Court and not by the Ministry of National Community Development and Social Affairs and the case should be decided in accordance with the provisions of the Civil Code. Respondent's argument that the case should be decided by the standards laid down in the 1958 Proclamation is erroneous. The Proclamation would only apply to instances which are not covered by the provisions of the Civil Code. When this Code specifically deals with a certain situation, it is clear that its provisions should be applied.

*This is an erroneous calculation; the correct amount should be \$ 261.36.

In view of the above, we find that the case instituted by plaintiff is based on reasonable and acceptable grounds (Arts. 2549, 2550 of the Civil Code). The Court having seen the extent of bodily injury suffered by plaintiff and pursuant to the provisions of Art. 1790 of the Civil Code holds that respondent pay him the sum of Eth. \$ 2,000.— as compensation for the injury sustained.

As the present suit was filed in *forma pauperis* this court holds that the court fees due be recovered by the execution officer and all other costs be covered by the parties respectively.

It is also ordered that a copy of this judgment which is delivered this 27th day of April 1972 be sent to the Execution Officer.

የኢትዮጵያ ፡ ፯. ነ. መንግሥት ፡

ከፍተኛ ፡ ፍርድ ፡ ቤት ፡

አዲስ ፡ አበባ ።

የፍትሕ ፡ ብሔር ፡ መዝገብ ፡ ቁ. ፲፬፻፳፭/፳፪ ፡

ሚያዝያ ፡ ፩ ፡ ቀን ፡ ፲፱፻፷፫ ዓ. ም.

ዳኞች ፡

አቶ ፡ ንጉሤ ፡ ፍትሕ ፡ አወቀ ፤

አቶ ፡ መሐመድ ብርሃን ፡ ኑር ፤

አቶ ፡ ጥበቡ ፡ አብረሃም ።

አመልካች ፡ ፪. እና ፡ ፒ. ኮትስ ፡ ሊሚተድ ፤

መልስ ፡ ሰጪ ፡ የኢትዮጵያ ፡ የሰፊት ፡ ክር ፡ ፋብሪካ ፡ አ. ማ.

የንግድ ፡ ምልክት ፡ — ያለአግባብ ፡ የሆነ ፡ የንግድ ፡ ውድድር ፡ — የንግድ ፡ ሕግ ፡ ቁ. ፻፴፪ ፤ ፻፴፫ ፤ ፻፴፬ ፤

አመልካቹ ፡ ይጠቀሙበት ፡ የነበረውን ፡ “ጋን” ፡ የሚለውን ፡ የንግድ ፡ ምልክት ፡ ይመስላል ፡ የተባለውን ፡ “ራይፍል” ፡ የሚለውን ፡ የንግድ ፡ ምልክት ፡ እንዳይጠቀም ፡ መልስ ፡ ሰጭውን ፡ የሚከለክል ፡ በገበያ ፡ ላይ ፡ በዚህ ፡ የንግድ ፡ ምልክት ፡ የተሠማሩት ፡ የመልስ ፡ ሰጭው ፡ ዕቃዎች ፡ እንዲሰበሰቡ ፡ የሚያስደርግና ፡ አግባብ ፡ ያልሆነ ፡ የንግድ ፡ ውድድር ፡ በመደረጉ ፡ የደረሰውን ፡ የጉዳት ፡ ካሳ ፡ ለማግኘት ፡ የሚያስችል ፡ የፍርድ ፡ ቤት ፡ ትእዛዝ ፡ ለማግኘት ፡ ሲባል ፡ በአመልካቹ ፡ የተመሠረተ ፡ ክስ ።

ውሳኔ ፡ — ለአመልካቹ ፡ ተፈረደ ።

፩) ምንም ፡ እንኳ ፡ የንግድ ፡ ምልክቶችን ፡ የሚከለክልና ፡ የምልክቶቹንም ፡ ምዝገባ ፡ የሚመለከት ፡ ሕግ ፡ በኢትዮጵያ ፡ ውስጥ ፡ ባይኖርም ፡ ያለአግባብ ፡ መወዳደርን ፡ የሚመለከቱ ፡ ድንጋጌዎችን ፡ መመልከቱና ፡ በእንደዚህ ፡ ዐይነቱ ፡ ሁኔታ ፡ ላይ ፡ እንዲሠሩ ፡ አድርጎ ፡ መተርጉሙ ፡ ሊደረግ ፡ የሚችልና ፡ ተገቢው ፡ መንገድ ፡ ነው ።

፪) ገብያተኛን ፡ ያሳስታል ፡ የሚባል ፡ የንግድ ፡ ምልክትን ፡ በምንመለከትበት ፡ ጊዜ ፡ በሁለት ፡ የንግድ ፡ ምልክቶች ፡ መገኘት ፡ ያለውን ፡ ልዩነት ፡ ከመመልከት ፡ ይልቅ ፡ አንድነታቸውን ፡ ማገናዘብ ፡ አስፈላጊ ፡ ነው ።

፫) ጥሬ ፡ ዕቃውን ፡ ከውጭ ፡ አገር ፡ ለማጠገን ፡ ማስመጣት ፡ ተመሳሳይና ፡ (ወይም) ፡ አሳካሪ ፡ የሆነ ፡ የንግድ ፡ ምልክትን ፡ ለመጠቀም ፡ በቂ ፡ ምክንያት ፡ አይሆንም ።

፬) የንግድ ፡ ምልክቶችን ፡ የሚመለከት ፡ ሕግ ፡ ባለመኖሩ ፡ እንደ ፡ ተመሳሳይ ፡ የንግድ ፡ ምልክቶች ፡ ለመመዝገብ ፡ አለመፍቀድ ፡ በስህተት ፡ በማስታወቂያ ፡ የወጡትን ፡ የንግድ ፡ ምልክቶች ፡ መቃወምና ፡ ሌሎች ፡ ተመሳሳይ ፡ የሆኑ ፡ በንግድና ፡ እንዲሁት ፡ ሚኒስቴር ፡ በዘልማድ ፡ የሚሠራባቸው ፡ ሥነ ፡ ሥርዓቶች ፡ ጽኑ ፡ መሆን ፡ አለባቸው ።

ፍርድ ፡

ለዚህ ፡ ፍርድ ፡ መነሻ ፡ የሆነው ፡ ፍሬ ፡ ነገር ፡ እንደሚከተለው ፡ ነው ። አመልካቹ ፡ ኩባንያ ፡ የሸያጭ ፡ ተግባሩን ፡ የሚያካሄድበት ፡ “ጋን” ተብሎ ፡ የሚጠራው ፡ የንግድ ፡ ምልክት ፡ ባለቤትና ፡ ባለይዞታ ፡ ነው ፡ ኢትዮጵያ ፡ ውስጥ ፡ በዚህ ፡ የንግድ ፡ ምልክት ፡ ይጠቀማል ። “ጋን” ተብሎ ፡ የሚጠራው ፡ የንግድ ፡ ምልክት ፡ በንግድና ፡ እንዲሁት ፡ ሚኒስቴር ፡ እና ፡ በነጋዴዎች ፡ ምክር ፡ ቤት ፡ ከመመዝገቡም ፡ በላይ ፡ ይህንኑ ፡ የንግድ ፡ ምልክት ፡ የሚያበስር ፡ ማስታወቂያ ፡ በአዲስ ፡ ዘመንና ፡ በኢትዮጵያ ፡ ሄራልድ ፡ ጋዜጣዎች ፡ ታትሞ ፡ ወጥቷል ። ነገር ፡ ግን ፡ እንደ ፡ አውሮፓ ፡ አቆጣጠር ፡ ከሚይ ፡ ፬ ፡ ቀን ፡ ፲፱፻፸፫ ፡ ዓ.ም. ጀምሮ ፡ ሌላ ፡ የጥልፍ ፡ ክር ፡ የአመ

ልካቸን፡ ዕቃ፡ ፍጹም፡ ተመሳሳይ፡ በሆነ፡ የንግድ፡ ምልክት፡ አማካይነት፡ “ራይፍል”
 በሚል፡ ስያሜ፡ መልስ፡ ሰጪው፡ ኢትዮጵያ፡ ውስጥ፡ በመሸጥ፡ ላይ፡ መሆኑን፡
 አመልካቹ፡ ኩባንያ፡ ተረድቷል። በሁለቱም፡ የንግድ፡ ምልክቶች፡ ላይ፡ ጉልቶ፡
 የሚታየው፡ የቀለም፡ ቅብ፡ ተመሳሳይነት፡ በጣም፡ ጠቃሚው፡ ክፍል፡ ሲሆን፡ በተ
 ለይ፡ በዚህ፡ ነገር፡ ስለ፡ ስፊቱ፡ ክር፡ አይነትና፡ ጥራት፡ ገዝተው፡ የሚገለገሉበትን፡
 ሰዎች፡ ለማደናገርና፡ ለማጭበርበር፡ ሆነ፡ ተብሎ፡ የተደረገ፡ ነገር፡ ነው። ሁለቱን፡
 የንግድ፡ ምልክቶች፡ አተኩሮ፡ ለተመለከታቸው፡ በላያቸው፡ ሠፍረው፡ የሚገኙት፡
 ከእልፍ፡ እስከ፡ ደቂቅ፡ ያሉት፡ ተመሳሳይ፡ ነገሮች፡ እንደ፡ አጋጣሚ፡ የተፈጠሩ፡
 ሳይሆን፡ ማመሳሰሉ፡ አውቆና፡ ሆነ፡ ተብሎ፡ በግልጣጭ፡ መልክ፡ መሠራቱን፡ ያስ
 ረዳሉ፡ ይህ፡ አድራጎት፡ በኢትዮጵያ፡ የንግድ፡ ሕግ፡ በቁጥር፡ ፻፴፪፡ ፻፴፫፡ እና፡
 ፻፴፬፡ በተጻፈው፡ መሠረት፡ ተገቢ፡ ያልሆነ፡ የንግድ፡ ውድድር፡ ሥራ፡ ነው።
 ይህ፡ ጉዳይ፡ ለንግድና፡ ኢንዱስትሪ፡ ሚኒስቴር፡ ቀርቦ፡ የሚኒስትሩ፡ መሥሪያ፡ ቤት፡
 ጉዳዩን፡ ከመረመረ፡ በኋላ፡ “ራይፍል” ተብሎ፡ የሚሠራውን፡ የንግድ፡ ምልክት፡
 አደነጋሪና፡ በሕግ፡ የተከለከለውን፡ ተገቢ፡ ያልሆነ፡ የንግድ፡ ውድድር፡ ሊፈጥር
 ስለሚችል፡ የኢትዮጵያ፡ የስፊት፡ ክር፡ ፋብሪካ፡ አ.ማ. በምልክቱ፡ ከመጠቀሙ፡
 እንዲያቆም፡ አዟል፡ መልስ፡ ሰጪው፡ ግን፡ በንግድ፡ ምልክቱ፡ በመጠቀም፡ ቀጥ
 ሏል፡ ስለዚህ፡ መልስ፡ ሰጭ፡ እና፡ ከእርሱ፡ በተግባር፡ ተሳታፊ፡ የሆኑት፡ ወገ
 ኖች፡ “ጋን” ተብሎ፡ በሚጠራው፡ የንግድ፡ ምልክትና፡ በአምሳሉ፡ ከመገልገል፡
 እንዲታገድ፡ በዚህ፡ ምክንያት፡ የደረሰውን፡ ወጪና፡ ኪሳራ፡ እንዲከፍል፡ እንዲ
 ታዘዝልኝ፡ በማለት፡ የአመልካች፡ ጠበቃ፡ ሐምሌ፡ ፫፡ ቀን፡ ፲፱፻፷፪፡ ዓ.ም. በተጻፈ፡
 ማመልከቻ፡ ጠይቋል።

ለዚሁም ማስረጃ፡ ፩ኛ ሁለቱም፡ የሚጠቀሙባቸው፡ የንግድ፡ ምልክቶች፡
 ፪ኛ፡ በንግድና፡ ኢንዱስትሪ፡ ሚኒስቴር፡ እና፡ በነጋዴዎች፡ ምክር፡ ቤት፡ ዘንድ፡ የን
 ግድ፡ ምልክቱ፡ የተመዘገበበት፡ ማስረጃ፡ ፫ኛ፡ የንግድ፡ ምልክቱ፡ የወጣባቸው፡ የአ
 ዲስ፡ ዘመን እና፡ የኢትዮጵያ፡ ሄራልድ፡ ጋዜጣዎች፡ ፬ኛ፡ በንግድና፡ እንዲስትሪ
 ሚኒስቴር፡ በቁጥር፡ ፲፰፻፲፱/፲/፳፪፡ ለአመልካቹ፡ የተጻፈ፡ ደብዳቤ፡ አቅርቧል።

የመልስ፡ ሰጪ፡ ጠበቃ፡ ጥቅምት፡ ፪፡ ቀን፡ ፲፱፻፷፫፡ ዓ.ም. በተጻፈ፡ ማመልከቻ፡
 ላቀረበው፡ የቅድሚያ፡ ክርክር፡ ፍርድ፡ ቤቱ፡ ጥቅምት፡ ፬፡ ቀን፡ ፲፱፻፷፫፡ ዓ.ም.
 በዋለው፡ ችሎት፡ ትእዛዝ፡ ሰጥቶ፡ መልስ፡ ሰጪው፡ በሥረ፡ ነገሩ፡ ያለውን፡ መከ
 ላከያ፡ እንዲያቀርብ፡ በታዘዘው፡ መሠረት፡ ጎዳር፡ ፳፮፡ ቀን፡ ፲፱፻፷፫፡ ዓ.ም. የተ
 ጻፈ፡ የመከላከያ፡ ማመልከቻ፡ አቅርቧል፡ ፍሬ፡ ቃሉም፡ መልስ፡ ሰጪ፡ ደንበኞችን፡
 የሚያሳስት፡ ድርጊት፡ አልፈጸመም፡ በመልስ፡ ሰጪውና፡ በአመልካቹ፡ የንግድ፡
 ምልክቶች፡ መካከል፡ ጉልህ፡ የሆነ፡ የመለያ፡ ምልክት፡ አለው፡ የመልስ፡ ሰጪ፡
 ሸቀጥ፡ የሚሠራው፡ በኢትዮጵያ፡ ውስጥ፡ ሲሆን፡ የአመልካች፡ ሸቀጥ፡ የሚሠራው፡
 በእንግሊዝና፡ በሕንድ፡ አገሮች፡ ነው። አይነታቸው፡ የተለያዩ፡ ናቸው፡ መልስ፡
 ሰጪ፡ ለሸቀጡ፡ የሚጠይቀው፡ ዋጋ፡ \$ 2.75፡ ሲሆን፡ አመልካች፡ ለሸቀጡ፡ የሚ
 ጠይቀው፡ ዋጋ፡ \$ 3.25 ነው። የመልስ፡ ሰጪው፡ ሸቀጥ፡ ቁጥር፡ ፻፲፡ ሲሆን፡
 የአመልካቹ፡ ሸቀጥ፡ ቁጥር፡ ፳፻፵፪፡ ነው። የንግድ፡ ሕግ፡ ምልክትም፡ በኢትዮጵያ፡
 የለም፡ የውጭ፡ አገር፡ የንግድ፡ ምልክቶች፡ መብት፡ የሚጠብቅ፡ ሕግ፡ የለም፡ ከዚ
 ህም፡ በላይ፡ የውጭ፡ አገር፡ የንግድ፡ ምልክቶች፡ መብት፡ ለመጠበቅ፡ ስትል፡
 ኢትዮጵያ፡ በጀኔቫ፡ ውል፡ ውስጥ፡ እንኳን፡ አልተመዘገበችም። ከዚህም፡ በቀር፡
 የንግድ፡ ምልክቱ፡ ስፋታቸው፡ ትንንሽ፡ ወይም፡ አነስተኛ፡ ሣጥኖች፡ ከሆኑት፡
 ታትመው፡ ከወጡት፡ የንግድ፡ ምልክቶች፡ የተለየ፡ ወይም፡ ልዩ፡ ነው። በማናቸው፡
 የንግድ፡ ምልክት፡ ሆነ፡ የቃልና፡ የቀለም፡ ሞኖፖል፡ ሊኖር፡ አይገባም፡ ወይም፡ አይች

ልም = በጋዜጣው : የወጣው : ማስታወቂያ : ከእንግሊዝ : አገር : ስለመጡ : ዕቃዎች : ይናገራል : ነገር : ግን : የቀረበው : ሳጥን : ምልክቱ : /ሌብል/የተለየ : ነው : እንዲያውም በሕንድ : አገር : የተሠራ : ነው : መልስ : ሰጪ : ጉልህና : ግልጽ : በሆነ : ቃል : ማለት አማርኛ : ቃል : “ረሽ” ብሎ : አሳትሟል ። ይህንንም : ያደረገበት : ዝብርቅ : እንደ ይኖር : በማለት : ነው ። የተጠቀሱት : የንግድ : ሕግ : ቁጥሮች : ለጉዳዩ : አገባብ : የላቸውም : በጠቅላላው : መልስ : ሰጪ : የሚሠራው : ሸቀጥ : እንግሊዝ : እና : ሕንድ : አገር : ከተሠራው : ጋር : ተዘባርቋል : ማለት : አይቻልም ። ዋጋውም : ተዘባርቋል ። ማለት : አይቻልም ። ከእንግሊዝ : አገር : የመጣ : ነው : በማለት : የከሳሽን : ሸቀጥ : በመሸጥ : ሕገ : ወጥ : የሆነ : ውድድር : አልተደረገም : ስለዚህ : ክስ : ከኪሣራ : ጋር ይሠረዝልኝ : የሚል : ነው ።

ለዚህም : ማስረጃ : ፩ኛ : መልስ : ሰጭ : የንግድ : ምልክቱን : ያስታወቀበት : ጋዜጣ፣ ፪ኛ : መልስ : ሰጭ : ለንግድና : ኢንዱስትሪ : ሚኒስቴር : ያቀረበውን : መቃወሚያ : አቅርቧል : እንዲሁም : ተገቢ : ያልሆነ : ውድድር : አለመኖሩና : የሚያደናግር : ነገር : አለመኖሩን : የሚያስረዱለትንም : ምስክሮች : እንዲቀርቡለት : በማስረጃ : ዝርዝር : መግለጫ : ውስጥ : ጠይቋል ።

የአመልካች : ጠበቃ : ታህሣሥ : ፳፮ : ቀን : ፲፱፻፷፫ : ዓ.ም. በተጻፈ : ማመልከቻ : ለዚህ : በሰጠው : መልስ : አመልካች : የመሠረተው : አቤቱታና : ለፍርድ : ቤቱ : የቀረበው : ጭብጥ : “ከሣሽ : ሠርቶ : በሚያወጣቸው : ዕቃዎች : ላይ : ያልተገባ : ውድድር : ተደርጎበታል : ወይንስ : አልተደረገበትም” የሚል : ሲሆን : ስለዚህ : ነጥብ : የንግድና : እንዱስትሪ : ሚኒስቴር : ውሳኔ : ሰጥቷል ። ስለዚህ : በዚህ : አንጻር : መዝገቡ : ተመርምሮ : ውሳኔ : ይሰጠን : መልስ : ሰጪው : በመከላከያ : ላሰማ : የሚላቸው : ምስክሮች : የንግድ : ምልክቶች : ተጠቃሚውን : ሕዝብ : የማያሳስቱ : መሆን : አለመሆናቸውን : ለማስረዳት : የሚችሉ : አዋቂ : ምስክሮች : ስላልሆኑ : መሰማታቸውን : አመልካች : በጥብቅ : ይቃወማል ። በጠቅላላው : መዝገቡ : ተመርምሮ : ውሳኔ : ይሰጠን : ብለዋል።

በግራ : ቀኙ : በኩል : የቀረበው : ክርክር : እንደመረመርነው : ሊወሰን : የሚገባው : የክርክሩ : ነጥብ : የከሣሹን : “ጋን” : የተባለውን : ቃልና : የክር : መያዣ : የወረቀት : ሣጥን : ምልክት : የቀለም : ግባቱ : የተከሣሹ : “ራይፍል” : ከሚለው : ቃልና : የሣጥኑ : ምልክት : የቀለም : ግባት : ጋር : የተመሳሰለ : ሆኖ : ሕዝቡን : በማሳከር : የከሣሽ : እቃ : ነው : ብሎ : የተከሳሹን : ሊገዛ : የሚችል : መሆን : አለመሆኑን : ማረጋገጥ : ነው ።

ከሁሉ : አስቀድሞ : እንዲህ : ባለው : ክርክር : በቀጥታ : የሚመለከት : የንግድ : ምልክት : ስለሚጠበቅበትና : ስለሚመዘገብበት : ሁኔታ : በኢትዮጵያ : ግዛት : ውስጥ : የታወጀ : ሕግ : ያለመኖሩን : ነው ። ግን : ያለአግባብ : የንግድ : ውድድር : ስለማድረግ : የሚመለከት : የንግድ : ሕግ : ውስጥ : አለ ። እዚህ : ላይ : ዋናው : ጥያቄ : በልማድ : በንግድ : ሚኒስቴር : ተመዝግቦ : ሕዝቡም : እንዲያውቀው : በጋዜጣ : በማስታወቂያ : መልክ : የወጣውን : የንግድ : ምልክት : በማስመሰል : የሚወዳደረውን : ነጋዴ : ለመከልከል : ወይም : ለማስገደድ : የሚቻልበት : ሕግ : መኖሩን : መመረመር : ነው ። የከሣሽ : ጠበቃ : ለክርክሩ : መሠረት : አድርጎ : የጠቀሳቸው : የንግድ : ሕግ : ቁ. ፻፴፪፣፻፴፫፣፻፴፬ : ናቸው ። እነዚህ : የሕግ : ቁጥሮችን : በየተራ : እንመረምራለን ። ቁ. ፻፴፪ : ተገቢ : ያልሆነ : የንግድ : ውድድር : ሥራ : ተፈጽሞ : ሲገኝ : ካሳ : የሚጠየቅበት : ለመሆኑና : የከሣሽ : ጠበቃ : ለጊዜው : ካሳ : እንዲከፈለው : ገንዘቡ : ተምኖ : ዳኝነት : ከፍሎ : ያልጠየቀ : ስለሆነ : በዚህ : ክርክር : ቁ. ፻፴፪ : ስለደነገገው : ሁኔታ : መተቸት : አስፈላጊ : ባለመሆኑ : ትተነዋል ።

የከሣሽ : የክርክር : ጭብጥ : የከሣሽ : የንግድ : ምልክት : ተከሣሽ : በማስመሰል : ሰርቆ : ገበያ : በማውጣቱ : በከሣሽ : ዕቃ : ላይ : የማሳከር : ተግባር : በመፈጸሙ : አማካኝ : ሕዝብ : የተከሣሽን : ዕቃ : የከሣሹ : መስሎት : ስለሚገዛ : ተከሣሽ : በዚህ : አይነት : በገበያ : ያሰማራውን : ዕቃ : እንዲያስወግድ : ወይም : በገበያ : እንዳያወጣ : እንዲከለከል : በማለት : ነው ። እንግዲህ : እዚህ : ላይ : መመርምር : ያለበት : ቁ. ፻፴፫/፪(ሀ) : በዚሁ : ጉዳይ : ተፈጻሚ : መሆን : አለመሆኑን : ነው ። ቁ. ፻፴፫/፪(ሀ) : የሚከተለውን : ይደነግጋል ።

“የማይገባ : የውድድር : ሥራዎች : ተብለው : የሚቆጠሩትም : በተለይ : የሚከተሉት : ናቸው ።

ሀ) አንድ : ተወዳዳሪ : የሆነው : የንግድ : ቤት : በሚሠራው : ሥራ : ወይም : በሚያወጣው : ዕቃ : ለማሳከር : ሲባል : በማናቸውም : አኳኋን : የሚሠሩት : የውድድር : ሥራዎች : ሁሉ : ናቸው ።” እንግዲህ : ተከሣሹ : በማስመሰል : ሠርቷል : ተብሎ : በገበያ : ያወጣው : ዕቃ : የማሳከር : ተግባር : ከፈጸመ : የተባለው : ሕግ : ተፈጻሚ : ይሆንበታል : ማለት : ነው ።

ከሣሽ : በተወሰነው : የንግድ : ምልክት : የሚሸጠው : ዕቃና : ተከሣሹ : ባወጣው : የንግድ : ምልክት : የሚሸጠው : የዕቃ : አይነት : ማስተያየትና : ማመሳከር : ይኖርብናል ። በዚህ : ረገድ : ሊዘነጋ : የማይገባው : የንግድ : ምልክት : በማስመሰል : ገበያተኛውን : ሕዝብ : ያሳክራል : ወይ : ተብሎ : በሚታይበት : ጊዜ : የንግድ : ምልክቱ : ከሌላው : ንግድ : ምልክት : ዕቃ : ጋር : የሚለያይበትን : ሳይሆን : በበለጠ : የሚመስልበትን : ሁኔታ : መመልከት : ይገባል ።

የከሣሽ : የንግድ : ምልክት : እንዴት : እንደሆነ : በዝርዝር : እንገልጻለን ። በፊት : ለፊቱ : ከወደላይ : “ጋን” ... የሚል : ስያሜና : በየገኑ : መታጠፊያ : ላይ : አነስ : ያለ : “ጋን” : የሚል : ስያሜ : የተጻፈበት : ከፊት : ለፊቱ : ከወደታች : የክሩን : አይነት : የሚገልጽ : በልዩ : ልዩ : ሳጥን : ላይ : “እስትራንድድ” : ኮቶን : (. . .) (TCA : ኮቶን) (TCA : ቦልስ) : (. . .) ያለበት : ሆኖ : ዝቅ : ብሎ : “ፋስት : ከለር” (. . .) ይልና : በግርጌው : መታጠፊያው : ስር : ቁጥሩን : ክብረቱን : የርዝማኔውን : መጠን : ከላይ : መታጠፊያው : ስር : ቁጥሩ : የያዘው : ክር : ብዛትና : ርዝመት : ክብረቱ : ልዩ : ቁጥሩ : ተጽፎበታል ። የቀለሙ : አይነት : ደግሞ : መደቡ : ብጫ : ሆኖ : መካከሉ : አግድም : በወፍራሙ : በቀይና : ብጫና : ቀይ : ቀጫጭን : መስመር : ተሰምረውበታል ። በወፍራሙ : ቀይ : መካከል : በብጫ : የተሳለ : እንዲሁም : ከታች : መታጠፊያው : ስር : በቀይ : ቀለም : የተሳለ : የጠመንጃ : ምልክት : ይታይበታል : በሳጥኑ : ውስጥ : በሚገኘው : በተጠነጠነው : ክር : ከላይና : ከታች : መሸፈኛው : ላይ : ባለው : ምልክት : መደቡ : ወርቅማ : ሆኖ : ከወደላይ : በክብ : ጽሑፍ : በእንግሊዝ : አገር : የተሰራ : የሚል : ጽሑፍ : ካለበት : ስር : “ጋን” : የሚል : ስያሜ : አለበት : ከሱ : ስር : በወፍራም : ቀይ : ቀለም : ተሰምሯል : በመካከሉ : የጠመንጃ : ምልክት : ይታይበታል : ከሱ : ጋር : “፲፪” : የሚል : ጽሑፍ : አለበት ።

የከሣሹ : የንግድ : ምልክት : ከዚህ : በላይ : በዝርዝር : የተገለጠው : ሲሆን : ከተከሣሹ : የንግድ : ምልክት : ጋር : ስናስተያየው : የሳጥኑ : ወረቀት : ስፋት : ጎኑ : ርዝማኔው : የቀለሙ : ግባት : ተመሳሳይ : ነው ። በሳጥኑ : ላይ : ያለው : ጽሑፍ : በብጫ : መደብ : ላይ : በቀይ : ቀለም : የተጻፈ : ሆኖ : ከወደላይኛው : የከሣሽ : ምልክት : “ጋን” ሲል : የተከሣሽ : “ራይፍል” : ከማለቱ : በስተቀር : የክሩን : አይነት : የሚገልጠው : “TCA : ኮቶን” “ፋስት : ከለር” : የሚለው : ጽሑፍ : አንድ : አይነት : ነው ።

ከወደታች ፡ መታጠፊያው ፡ ስር ፡ ያለው ፡ “ፐርል ፡ ኮቶን” ፡ ቁጥር ፡ ፲፪ ፡ የሚለውና ፡ የክሩን ፡ ክብደትና ፡ የክሩን ፡ ርዝማኔ ፡ የሚያመለክተው ፡ ጽሑፍ ፡ ተመሳሳይ ፡ ነው ። እንዲሁም ፡ በሳጥኑ ፡ የሚገኘው ፡ በተጠነጠነው ፡ ክር ፡ ከላይና ፡ ከታች ፡ መሸፈኛው ፡ ላይ ፡ ያለው ፡ ምልክት ፡ ተመሳሳይ ፡ ነው ። ምንም ፡ እንኳ ፡ በተከሣሽ ፡ ሳጥን ፡ በጎን ፡ መታጠፊያ ፡ ስር ፡ በግልጥ ፡ በማይታየው ፡ ወገን ፡ በአማርኛ ፡ “ረሽ” ፡ የሚል ፡ ጽሑፍ ፡ ቢኖርበትም ፡ ሳጥኑ ፡ ፊት ፡ ለፊት ፡ በግልጥ ፡ ገዥ ፡ እንዲያየው ፡ ሲቀመጥ ፡ አማካኝ ፡ ሕዝቡ ፡ የተከሳሹን ፡ የጥልፍ ፡ ክር ፡ የከሣሹ ፡ ነው ፡ ብሎ ፡ ለመግዛት ፡ ስለሚችል ፡ በከሣሹ ፡ የጥልፍ ፡ ክር ፡ ላይ ፡ የማሳከር ፡ ሁኔታ ፡ ሊፈጥርበት ፡ ይችላል ። በጥልፍ ፡ ክር ፡ አሠራር ፡ ሞያ ፡ የሰለጠነ ፡ ሰው ፡ ካልሆነ ፡ በቀር ፡ አማካኝ ፡ ሕዝብ ፡ አይቶ ፡ የሚገዛው ፡ የተመሳሰለውን ፡ ምልክት ፡ በማየት ፡ መሆኑን ፡ መገንዘብ ፡ ይገባል ። በከሣሽና ፡ በተከሣሽ ፡ ዕቃ ፡ መካከል ፡ የዋጋ ፡ ልዩነቱ ፡ መታየት ፡ የለበትም ፡ ስለ ፡ ንግዱ ፡ ምልክት ፡ መመሳሰል ፡ የዋጋው ፡ ልዩነት ፡ ግምት ፡ ውስጥ ፡ መግባት ፡ የለበትም ።

ተከሣሹ ፡ ጥሬዕቃውን ፡ ከውጭ ፡ አገር ፡ አስመጥቶ ፡ በአገር ፡ ውስጥ ፡ አጠንጥኖ ፡ የሚሠራው ፡ የጥልፍ ፡ ክር ፡ ከሆነ ፡ የሳጥኑን ፡ አይነት ፡ የቀለሙን ፡ ግባትና ፡ ተመሳሳይ ፡ ጽሑፍን ፡ እንደከሣሽ ፡ የንግድ ፡ ምልክት ፡ አድርጎ ፡ በገበያ ፡ አውጥቶ ፡ ለምን ፡ ይሸጣል ። እንደማይመሳሰል ፡ አድርጎ ፡ ሊያወጣው ፡ ይችላል ፡ አልነበረምን ፤ ይህ ፡ የሚያሳየን ፡ የከሣሽ ፡ ዕቃ ፡ ነው ፡ ብሎ ፡ እንዲሸጥለት ፡ ለመሞከር ፡ ያቀደው ፡ ለመሆኑ ፡ በተግባሩ ፡ ገልጦታል ። የተከሣሽ ፡ ዕቃ ፡ የከሳሽን ፡ ዕቃ ፡ በገበያ ፡ የሚያሳክር ፡ ስለሆነ ፡ ተከሣሽ ፡ ተገቢ ፡ ያልሆነ ፡ የንግድ ፡ ውድድር ፡ ለማድረግ ፡ መሞከሩ ፡ አያጠራጥርም ። ይህን ፡ ሁኔታ ፡ ለማረጋገጥ ፡ ገበያተኛውን ፡ ሕዝብ ፡ በምስክርነት ፡ መጠየቅ ፡ የለብንም ። የተከሣሹ ፡ ዕቃ ፡ ምልክት ፡ ከከሣሹ ፡ ዕቃ ፡ ምልክት ፡ ጋር ፡ ስናስተያየው ፡ በገበያ ፡ የማሳከር ፡ ሁኔታ ፡ በገበያተኛው ፡ ላይ ፡ የሚፈጠርበት ፡ ለመሆኑ ፡ ግልጥ ፡ ነው ።

የንግድ ፡ ሚኒስቴር ፡ ለንግድ ፡ ምልክት ፡ አመዘጋገብ ፡ ተብራርቶ ፡ የወጣ ፡ ሕግ ፡ ባይኖረውም ፡ በነጋዴዎች ፡ መካከል ፡ ተገቢ ፡ ያልሆነ ፡ የንግድ ፡ ውድድር ፡ እንዳይፈጠር ፡ በማለት ፡ በልማድ ፡ ማናቸውም ፡ ነጋዴ ፡ የሚያስመጣውን ፡ ወይም ፡ በአገር ፡ ውስጥ ፡ የሚያወጣውን ፡ ዕቃ ፡ የንግድ ፡ ምልክት ፡ እያየና ፡ እየመረመረ ፡ ይመዘግባል ፡ በጋዜጣም ፡ ሕዝቡ ፡ እንዲያውቀው ፡ ያደርጋል ፡ ከተመዘገበው ፡ የንግድ ፡ ምልክት ፡ ጋር ፡ ተመሳሳይ ፡ የሆነውን ፡ የንግድ ፡ ምልክት ፡ አልመዘግብም ፡ በማለት ፡ ይከለከላል። አምልጦ ፡ በጋዜጣ ፡ የወጣውንም ፡ የንግድ ፡ ምልክት ፡ የመቃወም ፡ መግለጫ ፡ ይሰጣል ። ስለዚህ ፡ ነው ፡ የተከሣሹን ፡ የንግድ ፡ ምልክት ፡ በመቃወም ፡ የጽሑፍ ፡ መግለጫ ፡ የሰጠበት ። ስለ ፡ ንግድ ፡ ምልክት ፡ የወጣ ፡ ሕግ ፡ ባለመኖሩ ፡ የንግድ ፡ ሚኒስቴር ፡ መግለጫ ፡ ከመስጠት ፡ ወይም ፡ አልመዘግብም ፡ ከማለት ፡ በቀር ፡ ሌላ ፡ እርምጃ ፡ ለመውሰድ ፡ አይችልም ። በዚህ ፡ ምክንያት ፡ ነው ፡ ይህ ፡ ክርክር ፡ ፍርድ ፡ ቤት ፡ ሊቀርብ ፡ የቻለው ።

እንግዲህ ፡ ከዚህ ፡ በላይ ፡ በሰፊው ፡ በተሰጠው ፡ ሕጋዊ ፡ ትችት ፡ መሠረት ፡ የተከሣሽ ፡ የንግድ ፡ ምልክት ፡ ከከሣሽ ፡ የንግድ ፡ ምልክት ፡ ጋር ፡ የተመሳሰለ ፡ ለመሆኑ ፡ በንግድ ፡ ሕግ ፡ በቁ. ፻፴፫(፪) (ሀ) መሠረት ፡ በከሣሽ ፡ ዕቃ ፡ ላይ ፡ በገበያ ፡ የማሳከር ፡ ሁኔታ ፡ የሚፈጠርበት ፡ ሆኖ ፡ አግኝተነዋል ። በዚህ ፡ ምክንያት ፡ ያለአግባብ ፡ የሆነ ፡ የንግድ ፡ ውድድር ፡ ተፈጥሮ ፡ ሲገኝ ፡ ውጤቱ ፡ በንግድ ፡ ሕግ ፡ በቁ. ፻፴፬ ፡ ተመልክቷል ። ስለዚህ ፡ በቁ. ፻፴፬(፩) (ለ) መሠረት ፡ ተከሣሹ ፡ ለገበያ ፡ ያወጣው ፡ የንግድ ፡ ምልክት ፡ እንዲወገድ ፡ አዘናል ፡ በገበያ ፡ ውስጥ ፡ ያሰማራውን ፡ ሁሉ ፡ እንዲሰበሰብ ፡ አዘናል ።

ተከሣሽ : የማሳከር : ተግባር : በከሣሽ : ዕቃ : ላይ : በመፍጠሩ : ለወደፊቱ : የጉዳት : ካሣ : ለመጠየቅ : መብቱ : ይጠበቅልኝ : ቢልም : የደረሰበትን : ጉዳት : ተምኖ : ዳኝነት : ከፍሎ : ያላስረዳ : ስለሆነ : አልፈንዋል ። እርግጥ : ጉዳት : ደርሶብኛል : የሚል : ከሆነ : ክስ : ሊያቀርብ : ይችላል : ብለናል ።

በተከሳሹ : ላይ : ስለደረሰበት : ኪሣራና : የጠበቃ አበል : ዳኝነቱ : በደረሰኝ ; ልክ : ተከሣሽ : ይከፍላል : ብለናል ። የኪሣራው : ዝርዝር : በፍ.ብ.ሥ.ሥ ሕግ : በቁ. ፬፻፷፫ : ፬፻፷፬ : መሠረት : ቢቀርብ : የሚታይ : ነው : ብለናል ። ይህ : ፍርድ : ዛሬ : ሚያዝያ : ፩ : ቀን : ፲፱፻፷፪ : ዓ.ም. ሁለቱም : ወገኖች : ባሉበት : ተሰጠ ።

የኢትዮጵያ : ንጉሠ : ነገሥት : መንግሥት :
ጠቅላይ : ንጉሠ : ነገሥት : ፍርድ : ቤት :
፩ኛ : ችሎት :

ዳኞች :

አፈንጉሥ : ተሾመ : ኃ/ማርያም :
ሻለቃ : ኃይሉ : ተ/መድኅን :
አቶ : አበበ : አውግቼው :

የፍትሐ : ብሔር : ይ/መ/ቁ/ሺ፰/፳፫
ሐምሌ : ፲፩ : ቀን : ፲፱፻፷፬ ዓ.ም.

በይግባኝ : ከሳሽ :- የኢትዮጵያ : ክር : ፋብሪካ :
በይግባኝ : ተከሳሽ :- ኩትስና : ኩባንያው : ሊሚትድ :
የክሱ : ዓይነት :- በገንዘብ :
ይግባኝ : ባይ :- የኢትዮጵያ : ክር : ፋብሪካ :
መልስ : ሰጪ :- ኩትስና : ኩባንያው ።

ፍርድ :

ክርክሩ : በንግድ : ምልክት : ነው ። መልስ : ሰጪው : የሚከራከረው : ይግባኝ : ባዩ : የእኔን : የንግድ : ምልክት : አስመስሎ : ሠርቶ : በመጠቀሙ : የማይገባ : የንግድ : ውድድር : ፈጥሯል : በማለት : ሲሆን : ይግባኝ : ባዩ : በበኩሉ : የንግድ : ምልክቱ : የተለያየ : ነው : የማይገባ : የንግድ : ውድድር : አልተፈጠረም : በማለት : ተከራክሯል ። የግራ : ቀኙን : የንግድ : ምልክቶች : እንዳየናቸው : በጣም : ተመሳሳይ : በመሆናቸው : ገበያተኛውን : ሕዝብ : ሊያሳሳቱ : የሚችሉ : መሆናቸውን : መረዳት : ችለናል ። ስለዚህ : የከፍተኛው : ፍርድ : ቤት : የፈረደውን : አጽንተን : ፈርደናል ።

HIGH COURT

Addis Ababa

Judges:

Ato Negussie Fitaweke

Ato Mohammed Berhan Nur Hussein

Ato Tibebe Abraham

J. & P. COATS LT. v. ETHIOPIAN SEWING THREAD FACTORY

Civil Case No. 1425/62

Trade Marks—Unfair Competition—Com. C. Arts. 132, 133 and 134

Action applying for a court order prohibiting the Respondent from using the trade mark "Rifle" which was alleged to be similar to the trade mark "Gun" used by plaintiff; also to have all goods put in the market by respondent under the said trade mark collected and to recover damages suffered by plaintiff due to the alleged unfair competition.

Held: For Plaintiff

1. Even though there is no law pertaining to the registration and protection of trade marks in Ethiopia, it is appropriate to consult and construe the provisions on unfair competition so as to make them applicable to such circumstances.
2. In examining whether a particular trade mark can mislead customers, it is the similarities and not the differences that have to be taken into consideration.
3. Importing raw materials from a foreign country for further process does not justify the use of similar and/or confusing trade marks.
4. In the absence of legislation dealing with trade marks, the refusal of the Ministry of Commerce and Industry to register similar trade marks, objections to trade marks publicized by mistake and other such procedures should be upheld.

JUDGMENT

The facts pertaining to this case are as follows: Plaintiff company is the owner and possessor of the trade mark "Gun" with which it used to run its commercial activities in Ethiopia. In addition to the fact that this trade mark - "Gun" - had been registered with the Ministry of Commerce and Industry as well as with the Chamber of Commerce, it had also been publicized in the Addis Zemen and the Ethiopian Herald. Plaintiff Company later heard that on May 4, 1970, respondent had started distributing in the market a sewing thread under the trade mark "Rifle". Although the most pronounced feature of the two trade marks is their absolute similarity in colour, it is felt that this was done with the intention to confuse and mislead the customers as regards the fineness and quality of the product. A close observation of the two trade marks clearly shows that the similarity between them is not there by accident but was done intentionally. Such an act constitutes an act of unfair competition as envisaged by Arts. 132, 133 and 134 of the Commercial Code. This case was brought before the Ministry of Commerce and Industry.

The office of the Minister, after giving due consideration to the matter, concluded that the trade mark "Rifle" is apt to mislead and create unfair competition. It ordered the Ethiopian Sewing and Thread Factory to refrain from using the trade mark "Rifle" any longer, but, as this order was not carried out, plaintiff instituted the present suit. In its statement of claim dated July 10, 1970, plaintiff company

prayed the court to order respondent company and its collaborators to stop using said trade mark, to cover all expenses incurred, and also to pay damages that arose as a result of this case.

Plaintiff produced in evidence the following exhibits:

- 1) The trade marks in use by both parties;
- 2) Evidence that the trade mark had been registered both with the Ministry of Commerce and Industry and with the Chamber of Commerce;
- 3) Copies of the Addis Zemen and the Ethiopian Herald where the trade marks had been publicized;
- 4) Letter No. 18370/10/62 addressed to plaintiff by the Ministry of Commerce and Industry.

Respondent Company, in compliance with the order given by the Court on October 14, 1970 in response to counsel's preliminary argument of October 12, 1970, presented its statement of defense on December 4, 1970. The salient points in the statement of defense were: that the Respondent had done nothing to mislead the consumers (public), that there is a clear difference between the trade marks of plaintiff and respondent, that while the goods of respondent are made in Ethiopia those of plaintiff are made in England and India, that the goods are different both in quality and in price (Respondent charges \$ 2.75 while Plaintiff charges \$ 3.25), that the respondent's merchandise number is 110 while that of plaintiff is 842 and that there is no trade mark law or any law governing the protection of foreign trade marks in Ethiopia. Moreover, Ethiopia is not a party to the Geneva Convention for the protection of foreign trade marks. No one can monopolize words or painting found on a trade mark. While the notice which was published in the newspapers specifies that the sewing thread is imported from England, the label on the box states that the produce is made in India. The respondent has the Amharic word "RESH" (shot-gun) printed in order to avoid confusion. The Commercial Code Articles cited are irrelevant to the case as one cannot show that respondent's products have led to confusion either as to the quality or price with those of plaintiff. Respondent did not commit an act of unfair competition by presenting the product as if it had been imported from England. Finally, respondent prayed the court to dismiss the case with costs.

In support of its argument, Respondent Company submitted the following in evidence,

1. The newspaper in which respondent's trade-mark was publicized;
2. The objection which respondent lodged with the Ministry of Commerce and Industry.

In reply, Counsel for plaintiff presented a memorandum dated January 4, 1971 in which he stated that since the issue before the Court revolved on "whether or not an act of unfair competition had been committed" and since the Ministry of Commerce and Industry had already made a clear decision on this point, the Court was prayed to study the file and give a decision. He further argued that as the defense witnesses were not experts in this field they were incapable of testifying whether the trade marks were misleading or not and he objected to their being allowed to testify.

Having examined the arguments presented by both parties, the issue before this Court is whether plaintiff's trade mark "Gun" and the labelling used on the paper

boxes are so identical to Respondent's trade mark - "Rifle (shot - Gun)" - and labelling so as to mislead customers into buying respondent's goods even though they meant to buy those of plaintiff.

There is no law in Ethiopia directly governing the protection and registration of trade marks, but there are provisions in the Commercial Code dealing with unfair competition. The question is to find out whether there is any law which would enable us to prevent a trader from imitating a trade mark conventionally registered with the Ministry of Commerce and Industry and publicized in a newspaper. Counsel for Plaintiff based his arguments on Arts. 132, 133 and 134 of the Commercial Code. We shall proceed to examine these Articles in turn.

Art. 132 deals with payment of damages after an act of unfair competition has been committed. But since counsel for plaintiff has not quantified the damages by paying the court fees he did not seek this remedy and we find it unnecessary to comment on this Article.

The plaintiff, alleging that he has incurred losses caused by respondent's act of unfair competition, argued to the effect that the latter be ordered to withdraw his goods from the market and refrain from distributing new lots of his product to the market on the ground that their trade marks are similar and the average consumer might be misled. What we should examine is whether Art. 133(2) (a) applies to this case. This Article provides as follows:

"The following shall be deemed to be acts of unfair competition:

(a) Any act likely to mislead customers regarding the undertaking, products or commercial activities of a competitor."

If the goods which are alleged to have been imitated by the respondent and circulated in the market have any misleading effect, then this rule would apply.

In order to determine this point we have to compare and contrast the products of plaintiff with those of the respondent. It should not be forgotten that when considering whether an imitated trade mark would mislead consumers, it is the similarities of this trade mark with the original one rather than the differences that should be focused upon.

Plaintiff's trade mark can be described as follows:

The word "GUN" is written on the upper front part in big letters and on every folding on the sides in smaller letters. On the lower front part there are drawings of boxes to indicate the kind of thread which is packed inside the carton and the words "Stranded Cotton" /...../ pearl cotton/pearl balls /...../" appear on the boxes. Below these are the words "fast colour"/...../ and at the bottom underneath the folding the number, weight and length of thread is indicated. At the top and below the folding, the number of rolls of thread, the length, weight and the identification number are indicated. It is also mentioned that the kind of colour used is of high quality. Across the center there are lines drawn from one end to the other. One of these is a thick red line while the rest are thin, red and yellow lines. In the middle of the thick red line there is a drawing of a yellow gun. A little below the folding there is another drawing of a red gun. The rolls of thread packed in the boxes have designs on the fastening found at both ends of the thread. On the upper part of the fastening the words "Made in England" are written in the form of a circle. Below, the word "GUN" is written and under that is a thick red line with the drawing of a gun in the middle. Beneath that appear the words "Pearl Cotton 12".

These being the details of plaintiff's trade mark, we feel that the area, length, width and colour of the carton (paper-box) do resemble those of respondent's trade mark. The writing on the yellow surface of the box is done with red ink and despite the fact that plaintiff's trade mark carries the word "GUN" whereas that of respondent carries the word "RIFLE", all other indications, such as "Pearl Cotton", "Fast Colours", which are used to explain the quality of the thread are similar.

The words "Pearl Cotton No. 12" found below the folding and the specifications, in the same place, of the weight and length of the thread are similar. The signs on the inner part of the bottom and top of the carton are also similar. Although the word "RESH" is written below the foldings on the sides, it is written in a place which is not noticeable and the average consumer would be misled into buying the respondent's goods thinking that they are those of the plaintiff. It must be realized that with the exception of those who are experts in the manufacture of sewing threads, the general public tends to rely heavily on trade marks. When looking at the similarities between the products of the parties to this suit, the price should not be taken into consideration.

If respondent imports raw materials from abroad and prepares the rolls of thread in this country, why does he put in the market a box which in kind, combination of colours and written words is similar to that of plaintiff? Could he not have made it different? His act proves that he was planning and counting on selling his product by imitating that of plaintiff. Since plaintiff's product can be mistaken for that produced by respondent, there is no doubt that the latter has committed an act of unfair competition. We do not need the testimony of witnesses to prove this point. A comparison of the products as they appear in the market is sufficient in itself to prove that the consumers would be misled.

Although the Ministry of Commerce and Industry does not have a special law regulating the registration of trade marks, this Ministry customarily inspects, registers and publicizes trade marks of imported goods or goods manufactured in this country in the daily news-papers. This is why plaintiff made a written objection to the Ministry regarding respondent's trade mark. In the absence of any law dealing with trade marks, the Ministry of Commerce cannot take any measure other than giving explanations and refusing to register.

For all of the above reasons, we find respondent's trade mark to be similar to that of plaintiff and to have a misleading effect towards the consumer within the meaning of the provisions of Art. 133(2) (a) of the Commercial Code. Therefore, in accordance with Art. 134(1) (b) we order the removal of respondent's trade mark and the withdrawal of the products distributed in the market.

Although plaintiff has asked that his right to claim damages be reserved, we have not taken any action on this point since he has failed to pay the court fees required and specify the actual damage sustained. If he alleges that he has suffered damages, his right to institute a suit to this effect is reserved.

Expenses incurred by plaintiff, court and advocate fees be covered by respondent in accordance with the provisions of Arts. 463 and 464 of the Civil Procedure Code.

Judgement delivered this 9th day of March 1971 in the presence of both parties.

Imperial Ethiopian Government
Supreme Imperial Court
First Division

Judges:

Afenegus Teshome Hiale Mariam
Major Hailu Tewelde Medhin
Ato Abebe Awgichew

Civil Appeal File No. 1060/63 Hamle 11, 1964
Plaintiff on appeal - Ethiopian Sewing Thread Factory
Defendent on appeal - Coats Co. Ltd.

Subject of the suit - Claim of money
Appellant - Ethiopian Sewing Thread Factory
Respondent - Coats Co. Ltd.

JUDGEMENT

This is a trade mark case. The respondent argues that the plaintiff has used a trade mark similar to his and thereby created unfair competition. The plaintiff argues that the trade mark is different and there was no unfair competition. We have seen the two trade marks and we have found them to be very similar and they may mislead the public. Therefore, we have affirmed the High Court's decision.

ጠ. ን. ነ. ፍርድ : ቤት :

አሥመራ ።

የፍትሕ : ብሔር : ይግባኝ : መ. ቁ. ፴፯/፳፫

ሰኔ : ፯ : ቀን : ፲፱፻፷፫ : ዓ. ም.

ዳኞች ፤ ዶክተር : ኢዮብ : ገብረክርስቶስ ፤
አቶ : በረሃ : ሠዳር ፤
አቶ : ዘውዱ : አስፋው ።

ይግባኝ : ባይ : አቶ : ዓብዱልራሕማን : እድሪስ :
ጠበቃ : አቶ : ማሕሙድ : ኤ. ሐንገላይ :
መልስ : ሰጪ : አቶ : መሐመድ : አደም :
ጠበቃ : አቶ : ዓለማየሁ : መንግሥቱ :

ጊዜው : ያለፈ : ቼክ : — የይርጋ : ዘመን : — የንግድ : ሕግ : ቁ. ፳፻፹፩ ፤ ፳፻፳፯ ፤ ፳፻፳፱ : —
የፍ. ሥ. ሥ. ሕግ : ቁጥር : ፫፻፳፫(፫) ፤ ፫፻፳፩ ፤ ፫፻፵፰ ።

ተከላኮ : (የአሁን : ይግባኝ : ባይ) : የክሱ : መነሻ : የሆነውና : ይኸውም : ሰው : ፈርሞበት : ነበር : በሚ
ባለው : ቼክ : ላይ : የተጠቀሰውን : ገንዘብ : መክፈል : አለበት : የሚለውን : የከፍተኛው : ፍርድ : ቤት : ውሳኔ :
በመቃወም : በይግባኝ : የቀረበው : ክስ ።

ውሳኔ : — የከፍተኛው : ፍርድ : ቤት : ውሳኔ : ተሻረ ።

ቼኩን : ለማቅረብ : ከተወሰነ : ጊዜ : ካለፈ : በኋላ : የሚመሠረት : ክስ : በሰድስት : ወር : ይርጋ : ይታ
ገዳል ።

ፍርድ ።

የነገሩ : ሁኔታ ።

1. የአሁኑ : መልስ : ሰጭ : የሥር : ከሳሽ : ሆኖ : ይግባኝ : ባዩን : እከፍተኛ : ፍርድ
ቤት : በንግድ : መ/ግ፪/፳፫ : ጥቅምት : ፲፰ : ቀን : ፲፱፻፷፫ : ዓ. ም. በተጻፈው : የክስ :
ማመልከቻ : አድርጎ : ተከላኮ : በንግድ : ባንክ : የሚከፈል : ብዛቱ : \$ 6900 (ስድ
ስት : ሺ ዘጠኝ : መቶ : ብር) : የሆነ : ገንዘብ : በቁጥር : \$ 4.094.230 : የሆነ : ቼክ : እ.
ኤ. አ. ለሰኔ : ፳፫ : ቀን : ፲፱፻፷፰ : ዓ. ም. የሚከፈል : ሰጥቶኝ : ሲያበቃ : በባንኩ :
ገንዘብ : ስላልነበረው : ቤተሰቦች : በመሆናችን : ነገ : ከነገ : ወዲያ : እያለ : ሳይከ
ፍለኝ : እስከ : አሁን : ድረስ : ስላልከፈለኝ : ከሕጋዊ : ወለድ : የጠበቃ : አበልና : ሌላ
ወጪና : ኪሳራ : ጭምር : እንዲከፍለኝ : እንዲፈረድበት : በማለት : ሲሆን : ተከላኮ :
የሰጠው : መልስ ፤ ፩ኛ. ክስ : የቀረበበት : ቼክ : (እ. ኤ. አ. በሰኔ : ፳፫ ቀን : ፲፱፻፷፰)
በሰኔ : ፲፯ : ቀን : ፲፱፻፷ ዓ. ም. የተጻፈ : ነውና : በንግድ : ሕግ : ቁጥር : ፳፻፹፩ : መሠ
ረት : በይርጋ : ዘመን : የታገደ : ስለ : ሆነ : ክስ : ሊቀርብበት : አይገባም ። ፪ኛ
በይርጋ : ዘመን : ያልታገደ : ቢሆንም : ለክሱ : መነሻ : የሆነው : ቼክ : ገንዘቡ : ተከ
ፍሎአል ። ለመከፈሉም : ቼኮች : ጽሑፍ : ማስረጃዎችና : ሂሳቡን : ያጣሩት : ሽማግ
ሌዎች : እነሆ : እናቀርባለን : የሚል : ነበር ።

ፍርድ : ቤቱ : ስለይርጋው : የቀረበ : መቃወሚያ : ሳይቀበል : የሚከተለውን : ትእ
ዛዝ : ሰጥቶአል ።

«በተከላከሽ : ጠበቃ : የቀረበው : የመጀመሪያ : ደረጃ : ክርክር : ፍሬ : ነገሩ : በሕግ
ረገድ : ዋጋ : የለውም ።

የንግድ : ሕግ : አንቀጽ : ቁጥር : ፳፻፹፩ : ንዑስ : ቁጥር : ፩—፪ : ስለ : ይርጋ : ዘመን : በስድስት : ወር : ይታገዳል : የሚለው : በጀርባ : በሚፈረመው : ሰዎችና : ተገዳጁ : የቼኩን : ዋጋ : ከከፈለበት : ቀን : ወይም : እራሱ : ከተከሰሰበት : ክርክር : ሲነሣ : የሚመለከት : ነው ።

በዚህ : ክርክር : ተጠቃሽ : የሚሆነው : ንዑስ : ቁጥር : ፫ : ነው ፤ አምጪው : በከፋይ : ላይ : የሚያቀርበው : ክስ : ቼኩን : ለማቅረብ : የተወሰነው : ጊዜ : ኳለቀ : ጀምሮ : በሦስት : ዓመት : ይርጋ : ይታገዳል : ይላል” ።

ስለዚህ : አከራካሪ : የሆነው : ቼክ : የተፈረመው : እ. ኤ. አ. ሰኔ : ፳፫ : ፲፱፻፷፰ : ስለሆነ : ገና : ሦስት : ዓመት : አልሞላም : ማለት : ነው ።

የተከሣሽ : ጠበቃ : ስለ : ይርጋው : ዘመን : ያቀረቡት : ክርክር : ውድቅ : አድርገን : በፍሬ : ነገሩ : ገብተው : መልስ : እንዲሰጡበት : አዘናል ።

ይህ : ከተባለ : በኋላ : ግራ : ቀኙ : እፍሬ : ነገሩ : ገብተው : ተከራክረው : ከበቁ : በኋላ : ፍርድ : ቤቱ : ታኅሣሥ : ፳፪ : ቀን : ፲፱፻፷፫ : ዓ. ም. በዋለው : ችሎት : የሚከተለውን : ፍርድ : ሰጥተዋል ።

«... የተከሳሹ : ጠበቃ : ገንዘቡን : ተከፍለዋል : በማለት : አራት : ቸኮች : እና : አንድ ጽሑፍ : አቅርቧል ።

መጀመሪያ : እ. ኤ. አ. መስከረም : ፳፮ : ቀን : ፲፱፻፷፰ : ዓ. ም. የተጻፈው : በከሳሽ : የተፈረመ : ነው : የተባለው : ፈርማው : በኤክስፐርት : ተመርምሮ : የከሳሽ : ፈርማ : አለመሆኑ : ተረጋግጧል ።

ሁለተኛ : ደግሞ : ገንዘቡን : የተከፈለ : ለመሆኑና : በመሀከላቸው : ሂሳብ : በሽማግሌዎች : ተደርጎ : ጉዳዩን : የተዘጋ : ለመሆኑ : ለማስረዳት : የተከሳሽ : ጠበቃ : ይፍቀድልኝ : ሲሉ : ያቀረቡት : በሕገ : መሠረት : ተቀባይነት : የለውም ።

ተከሳሽ : ከእዳው : የሚቀነሰ : በነዚህ : ቼኮች : ከፍሎ : ቢሆን : ከገንዘብ : ጠያቂው : ደረሰኝ : በእጃቸው : መያዝ : ነበረባቸው ። የፍትሕ : ብሔር : ሕግ : አንቀጽ : ቁጥር : ፳፻፷፩ : ስለደረሰኝ : ሕገ : ገልጾ : ያስረዳል ።

ስለ : ምስክሮቹ : የቀረበው : ጥያቄ : ከፍትሕ : ብሔር : ሕግ : አንቀጽ : ቁጥር : ፪ሺ፩ : ፪ሺ፰ - ፪ሺ ፯ : ተቃራኒ : ስለሆነ : ፍርድ : ቤቱ : ጥያቄውን : አልተቀበለውም ።

ስለዚህ : በከሳሹ : የቀረበው : ክስ : በአለብኝ : አንድ : ቼክ : መሆኑን : ተረድተን ክስ : የቀረበበትን : ገንዘብ : \$ ፯ ሺ ፱፻ እና : ቼኩ : ከተፈረመ : ቀን : ጀምሮ : ገንዘቡ : ተከፍሎ : አለቀ : ድረስ : ሕጋዊ : ወለድ : በመቶ : ዘጠኝ : ታስቦ : ለዳኝነትም : የተከፈለው : በደረሰኛ : መሠረት : ተከሳሽ : ለከሳሽ እንዲከፍል : ፈርደናል ።

የዚህ : ፍርድ : ቤት : ኪሣራና : የጠበቃ : አበል : የከሳሽ : ጠበቃ : በፍትሕ : ብሔር : ሥነ : ሥርዓት : ሕግ : አንቀጽ : ቁጥር : ፬፻፷፫ - ፬፻፷፬ : በሚያዘው : መሠረት : ዝርዝሩን : ባቀረቡ : ጊዜ : ተከሳሹ : እንዲከፍል : ብለናል ።

2. የሥር : ተከሳሽ : ፍርዱን : በመቃወም : በይግባኝ : እዚህ : የንጉሠ : ነገሥት : ጠቅላይ : ፍርድ : ቤት : መዝገብ : ቁጥር : ፴፯/፳፫ : አስከፍቶ : በመጀመሪያ : ደረጃ : የሚከተለው : የይግባኝ : ምክንያት : አቅርቧል ። «ክቡር : የከፍተኛ : ፍርድ : ቤት : ዘንድ : በይርጋ : ተከራክረናል ። በንግድ : ሕግ : ቁጥር : ፳፻፹፩ : ንዑስ : ቁጥር : ፩ : መሠረት : ክሱ : በይርጋ : ዘመን : የታገደ : ስለሆነ : ክቡር : ፍርድ : ቤቱ : ነገሩን : ሳይቀበለው : ይቀራል : ብለን : እን

ኳን : ብናመለክት : ያለትርጉሙ : የሆነ : ሕግ : ሰጥቶ : ጊዜው : አላለፈም : በማለት :
ውሳኔ : ሰጥተዋል = ክቡር : ፍርድ : ቤቱ : ስለይርጋ : ዘመን : ውሳኔ : ሲሰጥ : ሳለ :
የንግድ : ሕግ : ቁጥር : ፳፻፳፩ : ንዑስ : ቁጥር : ፫ : ጊዜው : እስከ : ፫ : ዓመት : ነው :
ብሎ : ወስኖዋል = ዳሩ : ግን : የተጠቀሰው : ንኡስ : ቁጥር : የሚለው : ለቼክ : አው
ጪው : አይደለም : ለከፋዩ : ነው : የሚለው : ከፋዩ : ግን : ማን : መሆኑን : ትርጉሙ :
ለማወቅ : ብንፈልግም : የንግድ : ሕግ : ቁጥር : ፳፻፳፯ : ንኡስ : ቁጥር : ፪ : እና :
፳፻፳፰ : (ለ) መመልከት : አለብን =

ስለዚህ : መዝገቡ : በይርጋ : ዘመን : ለመዘጋቱ : በቂ : ምክንያት : ስለነበረን :
ክቡር : ፍርድ : ቤቱ : ግን : ሳይቀበለው : ስለቀረ : እሥር : ነገር : ገብተን : ለመከራከር :
ግድ : ሆነብንና : ክቡር : ጠቅላይ : የንጉሠ : ነገሥት : ፍርድ : ቤት : በመጀመሪያ :
ደረጃ : የምንለምነው : ነገሩ : በይርጋ : ዘመን : እንዲዘጋገብን : ነው =

መልስ : ሰጭው : በበኩሉ : ስለ : ይርጋው : የሚከተለውን : መልስ : ሰጥተዋል ።
“ስለ : ይርጋው : ጉዳይ : ፫ : ዓመት : እንደሆነ : የንግድ : ሕግ : ተራ : ቁጥር : 881(3)
ጠቅሶታል : ክቡር : የከፍተኛ : ፍርድ : ቤት : በይርጋ : ምክንያት : ለቀረበለት :
የመጀመሪያ : ደረጃ : መቃወሚያ : ውድቅ : ባደረገ : ጊዜም : ይግባኝ : ባዩ : ይግባኝ :
ሳይል : ተቀብሎት : ያደረ : ስለሆነ : አሁን : ሊከራከርበት : አይገባም : ቢከራከርም :
ዋጋ : የለውም : ምክንያቱም : የይርጋ : ዘመን : ፫ : ዓመት : እንደሆነ : ሕጉ : በግልጽ :
ይነግራል = የቼክ : ከፋይ : ይግባኝ : ባዩ : ነው : አምጪውም : መልስ : ሰጪው : ነው :
ለዚህም : ሌላ : ትርጉም : አያሻውም =

ይግባኝ : ባዩ : በሰጠው : የመልስ : መልስ : እንደሚከተለው : ተከራክረዋል ።
ክቡር : የመልስ : ሰጭው : ጠበቃ : ስለ : ይርጋው : ዘመን : ትርጉም : ሲሰጡ : ሳሉ :
ከሕጋዊ : መንፈስ : ውጭ : የሆነ : ትርጉም : ነው = የሰጡት : ሕጋዊ : ትርጉም : ደግሞ :
የመልስ : ሰጪ : ጠበቃ : እንደሚሉት : ሳይሆን : የንግድ : ሕግ : አብልጦ : ያስረዳል =

የከፍተኛው : ፍርድ : ቤት : በይርጋ : ዘመን : ውሳኔ : ሲሰጥ : ሳለ : ይግባኝ :
ሳይሉ : ተቀብለውታል : የሚሉት : ስህተት : ነው : የፍትሕ : ብሔር : ሥነ : ሥር
ዓት : ሕግ : ቁጥር : ፫፻፳(፫) : ከይርጋ : ዘመን : ውሳኔ : ይግባኝ : ለማለት : እንደማ
ንችል : በግልጽ : ያደነገጋል =”

በሕግ : ረገድ ፤

ግራ : ቀኙ : በመጀመሪያ : ደረጃ : ስለ : ይርጋው : እከፍተኛው : ፍርድ : ቤት :
ዘንድ : ተከራክሮ : ከፍተኛው : ፍርድ : ቤት : የታየውን : ከወሰነ : በኋላ : ይግባኝ :
ባዩ : በፍትሕ : ብሔር : ሥነ : ሥርዓት : ሕግ : ቁጥር : ፫፻፳/፫ : መሠረት : ለበላይ :
ፍርድ : ቤት : ወዲያውኑ : ይግባኙን : ለማቅረብ : ባይችልም : በተጠቀሰው : የሕግ :
አንቀጾች : መሠረት : ለክርክሩ : የመጨረሻ : የፍርድ : ውሳኔ : ከተሰጠ : በኋላ :
በመጀመሪያ : ደረጃ : በተሰጠው : ውሳኔም : ጭምር : ይግባኙን : ለማቅረብ : እንደ
ሚችል : የማያከራክር : የሕግ : ድንጋጌ : ነው =

ስለዚህ ፣ እፍሬ : ነገሩ : ከመግባታችን : በፊት : በመጀመሪያ : ደረጃ : ስለ ይር
ጋው : የቀረበ : ክርክር : መርምረን : አስፈላጊውን : ለመወሰን : ሕጋዊና : የተሻለ :
ሆኖ : ስለታየን : በይግባኝ : ባዩ : የተጠቀሰ : የንግድ : ሕግ : ቁጥር : ፳፻፳፩ : እንመ
ረምራለን = ቁጥር : ፳፻፳፩ : ንኡስ : ቁጥር : ፩ : በጀርባ : በሚፈርሙ : ሰዎች :
በአውጪውና : በሌሎች : ተገዳጆች : ላይ : የሚቀርቡ : የአምጪው : የክስ : አቤቱታዎች :

ቼኩን፡ ለማቅረብ፡ የተወሰነው፡ ጊዜ፡ ካለፈ፡ ጀምሮ፡ በስድስት፡ ወር፡ ይርጋ፡ ይታገዳል፡ ይላል። እራታችን፡ ባለ፡ ነገር፡ “ከሳሽ”፡ “በአንቀጹ”፡ “አምጨው”፡ ተቀብሎ፡ ሲሠየም፡ ተከሳሹ፡ “አውጨው”፡ ተብሎ፡ ተሠይሟል። ምክንያቱ፡ ተከሳሹ፡ ቼኩን፡ ያወጣ፡ (ፈርሞ፡ የሰጠ፡ አውጨው) Drawer ሲሆን፡ ከሳሹ፡ ቼኩን፡ ተቀብሎ፡ ወደ፡ ከፋዩ፡ የሚያመጣ፡ አምጨው፡ (Holder)፡ በመሆኑ፡ ነው። በዚህ፡ ነገር፡ ውስጥ እንዲከፍል፡ የታዘዘ፡ ከፋዩ (Drawee) በቼኩና፡ በቁ. ፳፫፡፳፻፲፯፡ መሠረት፡ የኢት. ንግድ፡ ባንክ፡ ነው፡ እንጂ፡ ከፍተኛው፡ ፍርድ፡ ቤት፡ እንዳለው፡ ተከሳሹ፡ አይደለም። የዚህ፡ የንግድ፡ ሕግ፡ አንቀጽ፡ ፳፻፹፩፡ የቃሎች፡ ትርጉም፡ ለማወቅ፡ የሚረዱት፡ አንቀጽ፡ ፳፻፳፯፡ እና፡ ፳፻፳፱፡ ሲሆኑ፡ በአማርኛ፡ የተጻፈ፡ ብቻ፡ ሳይሆን፡ በእንግሊዘኛውም፡ የተጻፈ፡ ማየት፡ የተሻለ፡ ነው።

ስለዚህ፡ ይግባኝ፡ ባዩ፡ እንደአመለካከተው፡ የሥር፡ ከሳሽ፡ ክስ፡ በንግድ፡ ሕግ፡ ቁጥር፡ ፳፻፳፩ (፩)፡ መሠረት፡ ቼኩን፡ ለማቅረብ፡ የተወሰነው፡ ጊዜ፡ ካለፈ፡ ጀምሮ፡ በስድስት፡ ወር፡ ይርጋ፡ የሚታገድ፡ ስለሆነ፡ ፍትሐ፡ ብሔር፡ ሥነ፡ ሥርዓት፡ ሕግ፡ ቁጥር፡ ፫፻፳፩፡ እና፡ ፫፻፵፰፡ ተመርኩዘን፡ እፍሬው፡ ነገሩ፡ ላንገባ፡ በይርጋው፡ ምክንያት፡ ብቻ፡ ክስ፡ ተቀባይነት፡ የለውም፡ ብለን፡ ከፍተኛው፡ ፍርድ፡ ቤት፡ በንግድ፡ መዝገብ፡ ቁጥር፡ ፵፪/፳፫፡ ታሕሣሥ፡ ፳፪፡ ቀን፡ ፲፱፻፷፫፡ ዓ. ም. በዋለው፡ ችሎት፡ የሰጠው፡ ፍርድ፡ በሙሉ፡ ሽረን፡ ባለጉዳዮቹን፡ አሰናብተናል።

ግራ፡ ቀኙ፡ ቤተ፡ ሰቦች፡ በመሆናቸው፡ ስለ፡ ኪሣራ፡ በሙሉ፡ የየራሳቸው፡ ይቻሉ፡ ብለናል። ይህ፡ ፍርድ፡ የይግባኝ፡ ባዩ፡ ጠበቃና፡ መልስ፡ ሰጪው፡ ከጠበቃው፡ ጋር፡ ባሉበት፡ ዛሬ፡ ሰኔ፡ ፯፡ ቀን፡ ፲፱፻፷፫፡ ዓ. ም. ተሰጠ።

SUPREME IMPERIAL COURT

Asmara

Justices:

Dr. Iyob Gebre Kristos
Ato Berhe Tsequar
Ato Zewdu Asfaw

ABDULRAHMAN IDRIS v. MOHAMMED ADAM

Civil Appeal No. 37/63

Cheques—Limitation of actions—Comm. C. Arts. 881, 827, 829—Civ. Proc. C. Arts. 320(3), 321 and 348.

An appeal against the decision of the High Court which held that the defendant (present Appellant) pay the amount written on a cheque allegedly signed by him.

Held: High Court decision reversed.

An action instituted after the expiration of the time limit allowed by law for the presentment and payment of a cheque shall be barred.

JUDGMENT

1. Nature of the dispute

The present Respondent (original plaintiff) instituted a suit in the High Court against the Appellant under Civil File No. 42/63 on October 28, 1970. In the statement of claim it was said that appellant had given him a cheque No. 4094230 dated June 23, 1968, in the amount of Eth. \$ 6,900—drawn on the Commercial Bank of Ethiopia. The cheque was returned unpaid due to appellant having insufficient funds in his account and in view of the fact that the parties to this suit are related, plaintiff did not take any action because defendant had promised to pay him as soon as it became possible. Since defendant's promises were not fulfilled, plaintiff instituted a suit in the High Court asking the said Court to order defendant to pay the sum written on the cheque together with interest according to law, costs, court fees and damages. To these allegations appellant replied as follows: a) The cheque in question was dated June 23, 1968 G.C. (Sene 17, 1960) whereas the suit was instituted on October 28, 1970. In accordance with the provisions of Article 881 of the Commercial Code actions of recourse are barred six months after the expiration of the limit of time fixed for presentment; b) even if this should not be so, the amount claimed by plaintiff had already been paid to him and defendant would present cheque, documents and witnesses to prove that such payment had indeed been made.

The High Court rejected defendant's argument on the period of limitations for actions of recourse and gave the following order:

“The first argument made by counsel for respondent has no merits in points of law. The six-month period of limitations specified in sub-arts. (1) and (2) of Article 881 of the Commercial Code applies to endorsers, the drawer and other

parties liable. It is Art. 881(3) that should be applied in this case, this sub-article stating that actions by the holder of the cheque against the drawee shall be barred after three years from the expiry of the time limit for presentment.

The cheque in question was signed on June 23, 1968 and the three year period of limitation has not expired.

Having rejected this argument, we have ordered defendant to reply to the issues in this case."

Following subsequent arguments, the Court gave the following judgment:

"To support defendant's allegation that plaintiff had received the money owed to him, counsel for respondent submitted in evidence four cheques and one document dated September 26, 1968 allegedly signed by plaintiff. This document was examined by an expert who found that the signature it bore was not that of the plaintiff.

Moreover, defendant's allegation that the money was paid and the debt was settled in the presence of witnesses is not acceptable in law. If respondent had made payments on account he should have taken receipts for the amounts paid. Art. 1761 of the Civil Code clearly states so.

Defendant's request to produce witnesses to the effect that the amount due had been paid is denied as being contrary to the provisions of Arts. 2001, 2005 and 2006 of the Civil Code.

The Court therefore holds that defendant pay plaintiff the amount of Eth. \$ 6,900 legal interest amounting to 9% from the date on which the cheque was payable to the time when settlement is effected as well as court fees according to the receipt given. Defendant will also pay plaintiff the costs and advocate fees incurred by the latter by reason of the present action (Arts. 463 and 464 of the Civil Procedure Code).

2. Defendant appealed to the Supreme Imperial Court under File No. 37/63 against the judgment of the High Court on the following grounds:

"The question of limitation of actions was raised in the High Court. Although it was stated that in accordance with the provisions of Art. 881(1) of the Commercial Code the action should be barred, the Court, misinterpreting the law, rejected our argument and decided that the period of limitation had not lapsed. However, it is our contention that the sub-article cited refers to the *drawee* and not the *drawer*. For a definition of the term "drawee" one should refer to Arts. 867(2) and 868(b) of the Commercial Code. Although there were sufficient grounds for the court to decide the case on the basis of the limitation of the action, we were forced to go into the merits of the case. The Supreme Court is therefore requested to hear the case."

Respondent gave the following reply:

"Article 881(3) of the Commercial Code states that 3 years is the time limit for presentment. When the High Court rejected Appellant's arguments on those grounds, Appellant did not appeal on that issue. The "drawee" is the Appellant and the "holder" is respondent. There is no need for further interpretation."

In his counter-reply, Appellant argued as follows:

“Counsel for respondent interpreted the point on limitation of actions wrongly. The legal interpretation of the terms is provided by the Commercial Code. Respondent’s argument that we accepted the decision of the High Court on the issue of limitation of actions is erroneous. Art. 320(3) of the Civil Procedure Code provides that we cannot appeal against a decision on limitation of actions.”

In law

The parties to this case primarily argued on the issue of limitation of actions and when the High Court ruled on that point Appellant could not forthwith appeal to a higher court (Art. 320(3) of the Civil Procedure Code). However, according to the same article, this ruling may be raised as a ground of appeal when an appeal is made against the final judgment of the Court.

The Court feels that the issue of limitation of actions should be examined first. Article 881(1) of the Commercial Code states that “Actions of recourse by the holder against the endorsers, the *drawer* and other parties liable shall be barred after six months from the expiration of the time limit for presentment. In the case before us, the plaintiff is the holder while the defendant is the drawer. The reason is that the defendant is the one who drew (signed and gave) the cheque while the plaintiff is the one who received the cheque and brought it to the payer; thus the plaintiff is the holder. In the case before us, the one who was ordered to pay (the drawee) is according to the information on the cheque and No. 8816 the Commercial Bank of Ethiopia and not the plaintiff, as the High Court stated. Arts. 827 and 829 of the Commercial Code help us understand the meaning of Art. 881 of the Code, the English version in particular.

As Appellant explained, the action by original plaintiff should have been barred in accordance with the provisions of Art. 881(1) of the Commercial Code after six months from the expiration of the time for the presentment of the cheque. Therefore, in accordance with the provisions of Arts. 321 and 348 of the Civil Procedure Code this Court rejects the suit not on its merits but on the issue of limitation of the action and quashes the decision given by the High Court under File No. 42/63.

As the parties in dispute are related to each other it is hereby ordered that each one pays his own costs.

Judgment delivered this 14th day of June 1971 in the presence of Respondent and counsel for both parties.

በኢትዮጵያ ፡ ሕግ ፡ ሥር ፡ በዳረጎት ፡ የሚደረግ ፡ ክፍያ ፡

በጀናታን ፡ ኤ. ኤዲ*

ዳረጎት ፡

፩. መግቢያ ፡

ሀ. ጠቅላላ ፡

ዳረጎት ፤ ከዋናው ፡ ውል ፡ ውጭ ፡ የሆነ ፡ ሌላ ፡ ባለገንዘብ ፡ የዋናውን ፡ ባለገንዘብ ፡ መብትና ፡ ከዚህ ፡ ጋር ፡ የተያያዙትን ፡ አሁን ፡ ይጠቀምበት ፡ ዘንድ ፡ በዋናው ፡ ባለገንዘብ ፡ ቦታ ፡ እንዲተካ ፡ ያስችላል ። ይህ ፡ አጭር ፡ መግለጫም ፡ የዳረጎት ፡ መሠረተ-ሃሳብ ፡ ከዋናው ፡ ውል ፡ ውጭ ፡ የሆነ ፡ ሦስተኛ ፡ ወገን ፡ ለዋናው ፡ ባለገንዘብ ፡ ዋናው ፡ ባለዕዳ ፡ ላይ ፡ የነበረውን ፡ በሙሉ ፡ ከመለሰለት ፡ በኋላ ፡ በእርሱ ፡ እነሆ ፡ በመተካት ፡ በዋናው ፡ ዕዳ ፡ ከፋይ ፡ ላይ ፡ ሙሉ ፡ መብት ፡ ሊኖረው ፡ መቻሉን ፡ ያስረዳል ። ይህ ፡ የተወሳሰበ ፡ የዳረጎት ፡ ክፍያ ፡ አሠራር ፡ በፍትሐብሔር ፡ ሕግ ፡ ቁጥሮች ፡ ፲፱፻፷፰—፸፮ ፡ በተመለከተው ፡ መሠረት ፡ ይወሰናል ።

፪ ምንጮች — ከባለዕዳው ፡ ሌላ ፡ ሰው ፡ ለባለገንዘቡ ፡ ግዴታውን ፡ የፈጸመለት ፡ እንደሆነ ፡ ዳረጎት ፡ ሊፈጠር ፡ ይችላል ። አንዳንድ ፡ ይህንን ፡ በመሳሰሉ ፡ ሁኔታዎች ፡ ሕጉ ፡ ራሱ ፡ ግዴታውን ፡ ለፈጸመው ፡ ሰው ፡ በቀጥታ ፡ የባለገንዘቡን ፡ መብት ፡ በባለዕዳው ፡ ላይ ፡ ያገኝ ፡ ዘንድ ፡ ያዘለታል ። ይህ ፡ ሕጋዊ ፡ ዳረጎት ፡ ሲሆን ፡ በዋስትና ፡ በጋራ ፡ ባለዕዳዎችና ፡ በማይንቀሳቀስ ፡ ንብረት ፡ መያዣ ፡ ሕጎች ፡ የተለየ ፡ ጠቃሚ ፡ ቦታ ፡ አለው ። ሆኖም ፡ በብዙ ፡ ሁኔታዎች ፡ ላይ ፡ ከባለዕዳው ፡ ሌሎች ፡ ከፋዮች ፡ የሕጋዊ ፡ ዳረጎትን ፡ መብት ፡ የሚሰጣቸው ፡ የፍትሐብሔር ፡ ሕግ ፡ ወይም ፡ ልዩ ፡ ሕግ ፡ አይኖርም ። በእንደዚህ ፡ ያሉት ፡ ሁኔታዎች ፡ አሁንም ፡ ቢሆን ፡ ከፋዩ ፡ በውል ፡ የዳረጎትን ፡ ጥቅሞች ፡ ለማግኘት ፡ ይችላል ። ለምሳሌ ፡ ሦስተኛ ፡ ወገን ፡

* ኤ.ቤ. ሃርቫርድ ፡ (፲፱፻፷፰) ፤ ጄ.ዲ. የዋንቨንግተን ፡ ዩኒቨርሲቲ ፡ (ሴትል) ፤ በቀ.ጋ.ሥ. ዩኒቨርሲቲ ፤ የሕግ ፡ ፋኩልቲ ፡ መምህራንና ፡ ረዳት ፡ ዲን ።
1 የዳረጎት ፡ ክፍያ ፡ አንድ ፡ የተለየ ፡ “የግል ፡ ዳረጎት” ማለት ፡ በሕጋዊ ፡ ግንኙነት ፡ ላይ ፡ የአንድ ፡ ሰው ፡ በሌላ ፡ ሰው ፡ ስፍራ ፡ መተካት ፡ ምሳሌ ፡ ነው ። ማዙድ ፡ እና ፡ ማዙድ ፡ ሌሶን ፡ ደድዋ ፡ ሲቪል ፡ (፲፱፻፶፮ ፡ እ. አ. አ.) ፪ኛ ፡ መጽሐፍ ፡ ክፍል ፡ ፳፻፵፩ ፡ እንደዚህ ፡ የተብራራው ፡ ዳረጎት ፡ የገንዘብ ፡ መብት ፡ መተላለፍንና ፡ በባለ ፡ መብቱ ፡ ፈቃድና ፡ አማካይነት ፡ በሀብቱ ፡ ባለጉዳይነት ፡ ሦስተኛ ፡ ወገን ፡ የክስ ፡ መብት ፡ እንደያዘ ፡ ሊቆጠር ፡ ይችላል ። ዲፓጅ ፡ ትርጉም ፡ ኢልማንትአይር ፡ ደድዋ ፡ ሲቪል ፡ ቤልኩ ፡ (፫ኛ ፡ እትም ፤ (፲፱፻፷፱ ፡ እ. አ. አ.) ፪ኛ ፡ መጽሐፍ ፡ ክፍል ፡ ፪፻፲፫ ፡ ለ ፡ ይመለከቷል ። እነዚህ ፡ አቋሞች ፡ የሚከተሉት ፡ ሁኔታዎች ፡ በጣሙን ፡ አጠቃላይና ፡ ከሚያሟሉት ፡ ልዩ ፡ ጥቅሞች ፡ ሲወዳደርና ፡ የሁለቱንም ፡ አካባቢ ፡ ተከላካይ ፡ ደንቦች ፡ ስንመለከት ፡ የዚህ ፡ አጠቃላይ ፡ ፅንሰ ፡ ሐሳብ ፡ ተፈላጊነትና ፡ ጥቅሙ ፡ ሲጠየቅ ፡ ይችላል ። ዲ. ፓጅ ፡ የተለየ ፡ ነው ። በዳረጎት ፡ ክፍያ ፡ ማብራሪያው ፡ ላይ ፡ ይህን ፡ አጠቃላይ ፡ ፅንሠ — ሐሳብ ፡ ካነሳ ፡ በኋላ ፡ በባለመብቱ ፡ ፈቃድና ፡ አማካይነት ፡ የያዘውን ፡ ሦስተኛ ፡ ወገን ፡ የክስ ፡ መብት ፡ ወይም ፡ የመተላለፍ ፡ መብትን ፡ በሚያወጋበት ፡ ጊዜ ፡ እነስተኛ ፡ ጥቅም ፡ ላይ ፡ አውሎታል ። ከዚያው ፡ ፫ኛ ፡ መጽሐፍ ፡ ክፍል ፡ ፻፹ ፡ እና ፡ ተከታዩን ፡ ይመለከቷል ። ከግል ፡ ዳረጎት ፡ በተጨማሪነት ፡ የፈረንሳይ ፡ ሕግ ፡ “ሀብታዊ ፡ ድርጉ” ማለት ፡ በሕጋዊ ፡ ግንኙነት ፡ ላይ ፡ የአንድ ፡ “ነገር” በሌላ ፡ ነገር ፡ ቦታ ፡ መተካትን ፡ ይቀበላል ። ማዙድ ፡ እና ፡ ማዙድ ፡ ከላይ ፡ የተጠቀሰውን ፡ ፪ኛ ፡ መጽሐፍ ፡ ክፍል ፡ ፳፻፵፩ ፡ እና ፡ ተከታዩን ፡ በተለይም ፡ ክፍል ፡ ፪፻፲፫ ፡ ይመለከቷል ።

ዋናው : ባለገንዘብ : በባለዕዳው : ላይ : ያሉትን : መብቶች : በውል : እንዲያስተላልፍለት : ተስማምቶ : ሊከፍለው : ይችላል ። በሌላ : በኩል ፣ ሦስተኛው : ወገን : ለባለዕዳው : አስፈላጊውን : ገንዘብ : አበድሮት : አሁን : የተከፈለው : ባለገንዘብ፣ ይዞ : የነበረውን : መብቶች : ያዝ : ዘንድ : ባለዕዳው : ሊፈቅድለት : ይችላል ። በአንዳንድ : ሁኔታዎች : ሕገ : ራሱ : ለዚህ : ዓይነቱ : ውሎች : ዋጋ : ይሰጣል ። በርግጥ ፣ በውል : የሚደረግ : ዳረጎት : በክፍያ : ያሉትን : ግዴታዎች : ተፈላጊ : ማቃለያ : መንገዶች : እንዲገቡ : ስለሚያስችል : በሕግም : ውስጥ : በተጨማሪ : ጠቃሚ : ቦታ : ይዞ : ይገኛል ።

፪ ውጤቶች : — የዳረጎቱ : ምንጭ : የትኛውም : ቢሆን : ውጤቱ : ተመሳሳይ : ነው ። ሦስተኛ : ወገን : ከፋይ : በዋናው : ባለገንዘብ : እግር : ይተካል ፤ የእሱንም : መብቶች : በባለዕዳው : ላይ : እንዲያዝ : ይፈቀድለታል ። ስለዚህ : ዳረጎት : ዋጋ : ያለውን : ክፍያ : የተለመደ : ውጤት ፣ ማለት : የግዴታውን : መሠረዝ : በጎን : ያልፋል ። ሆኖም : ዋጋ : ያለውን : ክፍያ : በባለዕዳው : ፋንታ : የፈፀመ : ሰው : የከፈለውን : የገንዘብ : ልክ : ከሶ : ለማስመለስ : እንደሚችል : ማስታወሱ : መልካም : ነው ። ምክንያቱም : የዱሮ : ዕዳው : እንደተሠረዘ : ያኔውኑ : በቦታው : አዲስ : ግዴታ ስለሚፈጠር : ነው ። ለምሳሌ : በቀለ : የኃይሉን : ዕዳ : ለአሰፋ : የከፈለለት እንደሆነ : ይህ : ክፍያ : በአሰፋና : በኃይሉ : መሀል : ያለውን : ዕዳ : ቢሠረዝም : ቅሉ : በበቀለና : በኃይሉ : መሀል : አዲስ : ዕዳን : ይፈጥራል² ።

ስለዚህ : የዳረጎት : ጥቅሙ : ተዳራጊው : ገንዘቡን : በክስ : ማስመለስ : ይችላል ። ለማለት : ብቻ : አይደለም ። ይህ : መብት : ምንጊዜም : ይኖረዋል ። ዳረጎት : በተለይ : ጥቅም : የሚኖረው : የዳረጎቱ : መብት : በአዳራጊው : ሰው : እጅ : የነበረውን : ጠቅላላ : መብቶችና : ደባሎቹ : በተደራጊው : ሰው : እጅ : ገብተው : እንዲቆዩ : በማድረግ : ነው ። ስለዚህም : ተዳራጊው : ክርክሩን : በዚህ : መብት : ላይ : ቢመሠረት : ሁልጊዜ : ለሱ : ደጋፊና : የሚያዋጣ : ሆኖ : ያገኘዋል ።

ለ. ክፍያ ።

በዚህ : ጽሑፍ : ፪ኛና : ፫ኛ : ክፍል : ልዩ : ልዩ : የዳረጎት : ምንጮችንና : ውጤቶችን : በሰፊው : እንመለከታለን ። ከሱ : አስቀድሞ : ግን : የክፍያን : ሕግ : በመጠኑ : እንተነትናለን³ ። ይህም : መሆን : የሚገባው : ለሁለት : ምክንያቶች : ነው ። አንደኛ ፣ ዳረጎት : ብዙውን : ጊዜ : ዋጋ : ያለው : ክፍያ : በሦስተኛ : ወገን : መደረጉን : ይጠይቃል ። ሁለተኛ ፣ በዳረጎት : በኩል : የኢትዮጵያ : ፍትሐ : ብሔር : ሕግ : የፈረንሳይን ሕግ : በቅርብ : ቢከተልም : እንኳን : የሁለቱ : የክፍያ : ሕጎች : ስለሚለያዩ : አንዳንድ : ውጥንቅጦች : ሳይፈጠሩ : አልቀሩም⁴ ።

2. ለአሁኑ : ዓላማችን : በቀለ : ለአሰፋ : የከፈለለት : በስጦታ : መልክ : የሆነበትን : የተለየ : (ልዩ) ሁኔታ : ወደ : ጎን : እንተወዋለን ።
 3. ልዩ : ሁኔታው : በባለዕዳው : በሚሰጠው : ዳረጎት ፣ ተደራጊው : ለባለዕዳው : ገንዘቡን : ሲያበድረውና : በዚህም : ገንዘብ : ክፍያውን : ባለዕዳው : በግሉ : ሲያደርግ : ይፈጥራል ። ለማብራሪያ : ከበታች : በቁጥር : ፵፪ : የተገለፀውን : ይመለከታል ።
 4. የሚከተለው : ማብራሪያ : የሚገቡት : ቅያሪዎች : ግን : ክፍያ : ማድረግ : እንደሚችል : የተወሰነ : ይሆናል ። የኢትዮጵያ ሕግ : በከፋይ : ችሎታ : በኩል : የፈረንሳይን ሕግ : ይከተላል ። (የፈረንሳይ : የፍትሐ : ብሔር ሕግ : ቁጥር : ፲፪፻፴፩(፩) : ተመሳሳይ : ደንብ : የኢትዮጵያን : የችሎታን : አጠቃላይ : ደንቦች : በማስገባት : ሊገኝ : ይችላል ። በተለይም : ቁጥር : ፫፻፲፫ ፣ ፫፻፶፭ ፣ ፫፻፹፩ : እና : ፳ : ሻን

የፈረንሳይኛ ፡ የኢትዮጵያ ፡ ሕግ ፡ አንዳንድ ፡ ግዴታዎችን ፡ ባለዕዳው ፡ በግሉ ፡ መፈጸም ፡ እንዳለበት ፡ ስምም ፡ ናቸው ። እነዚህ ፡ ቋንቋ ፡ ኢንቴሮቲ ፡ ፕሮሶና ፡ (በግል ፡ የሚሠሩ) ፡ ግዴታዎች ፡ ሲሆኑ ፡ ባለጉዳዮቹ ፡ የበለዕዳውን ፡ የግል ፡ አቋም ፡ በመመልከት ፡ ውል ፡ የገቡበት ፡ ነው ። ለምሳሌ ፡ አፕራሲዮን ፡ ለመደረግ ፡ ከዶክተር ፡ ጋር ፡ መዋዋል ፡ ወይም ፡ ሥዕል ፡ በልዩ ፡ አርቲስት ፡ ለማሳል ፡ መዋዋል ። የፈረንሳይን ፡ ሕግ ፡ ይዘታ ፡ በሚያሳየው ፡ በኢትዮጵያ ፡ ፍትሐ ፡ ብሔር ፡ ሕግ ፡ ቁጥር ፲፯፻፵፱ ፡ (፩) ሥር⁵ “ከውሉ ፡ ዓይነት ፡ የተነሣ ፡ ለባለገንዘቡ ፡ ጥቅም ፡ ወይም ፡ በዚህ ፡ ዓይነት ፡ እንዲደረግ ፡ ግልጽ ፡ የሆነ ፡ ስምምነት ፡ እንዳለ” አንድ ፡ ግዴታ ፡ የዚህ ፡ ዓይነት ፡ ጠባይ ፡ ሊኖረው ፡ ይችላል ።⁶ ከላይ ፡ ከተሰጡት ፡ ከረር ፡ ካሉት ፡ ምሳሌዎች ፡ በተጨማሪ ፡ የአገልግሎት ፡ መስጠት ፡ ውሎች ፡ ኢንቴሮቲ ፡ ፕሮሶና ፡ (በግል ፡ የሚሠሩ) ፡ ናቸው ።⁷

ግን ፡ ብዙዎቹ ፡ ግዴታዎች ፡ በተለይም ፡ የጥሬ ፡ ገንዘብ ፡ ክፍያ ፡ ግዴታዎች ፡ የዚህ ፡ ዓይነት ፡ ጠባይ ፡ የላቸውም ።⁸ ቁጥር ፡ ፲፯፻፵፱ ፡ (፪) ፡ አጠቃላይ ፡ ደንቡን ፡ ሲሰጥ ፡ —

“በሌላው ፡ ጊዜ ፡ ሁሉ ፡ ግዴታውን ፡ እንዲፈጽምለት ፡ ከባለዕዳው ፡ ሥልጣን ፡ የተቀበለ ፡ ወይም ፡ ስለባለዕዳው ፡ ግዴታዎችን ፡ እንዲፈጽም ፡ በፍርድ ፡ ወይም ፡ በሕግ ፡ የተፈቀደለት ፡ ሌላ ፡ ሦስተኛ ፡ ወገን ፡ የተባለውን ፡ ግዴታ ፡ ሊፈጽም ፡ ይችላል” ። ይህም ፡ በኢትዮጵያ ፡ ሕግ ፡ ውስጥ ፡ ከፈረንሳይ ፡ ሕግ ፡ በጣሙን ፡ ጠበብ ፡ ያለ ፡ ደንብ ፡ ያስገባ ፡ መስሎ ፡ ይታያል ። በፈረንሳይ ፡ ፍትሐ ፡ ብሔር ፡ ሕግ ፡ ቁጥር ፡ ፲፯፻፵፱ ፡ ሥር ፡ ግን ፡⁹

- ደርሲንደን ፤ ዘ ፡ ሎው ፡ እፍ ፡ ፊዚካል ፡ ፕሮሶንስ ፡ (ቀ. ኃ. ሥ. ዩኒቨርሲቲ ፡ እ.ኤ.አ. ፲፱፻፷፱) ፤ የተቀባዩ ፡ ችሎታ ፡ (የኢትዮጵያ ፡ ፍትሐ ፡ ብሔር ፡ ቁጥር ፡ ፲፯፻፵፱ ፡ የፈረንሳይ ፡ ፍትሐ ፡ ብሔር ፡ ቁጥር ፡ ፲፯፻፵፱) ፤ ለማን ፡ ክፍያ ፡ እንደሚደረግ ፡ የኢትዮጵያ ፡ ፍትሐ ፡ ብሔር ፡ ሕግ ፤ ቁጥር ፡ ፲፯፻፵፱ ፤ የፈረንሳይ ፡ ፍትሐ ፡ ብሔር ፡ ሕግ ፤ ቁጥር ፡ ፲፯፻፵፱ (፩) ፡ የኢትዮጵያ ፡ ፍትሐ ፡ ብሔር ፡ ሕግ ፤ ቁጥር ፡ ፲፯፻፵፱ ፤ የፈረንሳይ ፡ ፍትሐ ፡ ብሔር ፡ ሕግ ፤ ቁጥር ፡ ፲፯፻፵፱ (፪) ፡ የመለከቷል ፡ ስለፈረንሳይ ፡ ሕግ ፡ ማሰራሪያ ፡ በአጠቃላይ ፡ ማዘድ ፡ እና ፡ ማዘድ ፡ ከላይ ፡ የተጠቀሰውን ፡ ፪ኛ ፡ መጽሐፍ ፡ ክፍል ፡ ፭፻፴ ፡ እና ፡ ተከታዩን ፤ ፕላንዎል ፡ እና ፡ ሪፖርት ፤ ትርኢት ፡ ፕራቲክ ፡ ደድዋ ፡ ሲቪል ፡ ፍራንሴ ፡ (፪ኛ ፡ እትም ፤ እ.ኤ.አ. ፲፱፻፶፬ ፡ በኤስሚን) ፤ ፯ኛ ፡ መጽሐፍ ፡ ክፍል ፡ ፲፻፶፱ ፡ እና ፡ ተከታዩን ፡ የመለከቷል ።
5. የፈረንሳይ ፡ ፍትሐ ፡ ብሔር ፡ ሕግ ፡ ቁጥር ፡ ፲፯፻፵፯ ።
 6. “ከውል ፡ ዓይነት ፡ የተነሳ” ፡ የሚለው ፡ ቃል ፡ ከፍትሐ ፡ ብሔር ፡ እንግሊዝኛ ፡ ትርጉም ፡ ላይገባ ፡ ቀርቶአል ። ሆኖም ፡ ይህ ፡ ቃል ፡ በብሔራዊ ፡ አማርኛ ፡ ቋንቋ ፡ ሆነ ፡ በፈረንሳይ ፡ ረቂቅ ፡ ይገኛል ።
 7. ለተጨማሪ ፡ ምሳሌዎች ፡ የዳቪድን ፡ ኮሚንተሪ ፡ እን ፡ ዘ ፡ ኢትዮጵያን ፡ ሲቪል ፡ ኮድ ፡ አንቀጽ ፡ ፲፪ ፡ (የመጀመሪያ ፡ ረቂቅ) ፡ (በኪንደሪድ ፡ የተተረጎመ ፤ ቀ. ኃ. ሥ. ዩኒቨርሲቲ ፡ እ.ኤ.አ. ፲፱፻፷፰) ፡ ገጽ ፡ ፵፫ ፤ ፩ ፡ ፓጅ ፤ ከላይ ፡ የተጠቀሰውን ፡ ፫ኛ ፡ መጽሐፍ ፡ ክፍል ፡ ፬፻፯ ፡ ፬፻ ፤ ፬፻፰ ፡ የመለከቷል ። ከግል ፡ አገልግሎት ፡ ሌላ ፡ የሚደረጉ ፡ ውሎች ፡ በተጨማሪ ፡ ኢንቴሪ ፡ ፕሮሶና ፡ (በግል ፡ መፈጸም ፡ ያለባቸው) ፡ ሲሆኑ ፡ ይችላሉ ። ለምሳሌ ፡ የአደራ ፡ ማስቀመጥ ፡ ውል ፡ በአደራ ፡ ተቀባይ ፡ ወገን ፤ የመኖሪያ ፡ ቤት ፡ ኪራይ ፡ ውል ፤ በተከራዩ ፡ ሰው ፡ ወገን ።
 8. እዚህ ፡ የሚገጥመን ፡ ጥያቄ ፡ እውነተኛ ፡ አፈጻጸም ፡ አንዳንድ ፡ በሁለቱ ፡ ወገን ፡ ተፈጻሚ ፡ ነው ፡ ተብሎ ፡ የሚጠራው ፡ የምትክ ፡ ውል ፡ ብቻ ፡ እንደሆነ ፡ መገለጽ ፡ ይገባል ። ለመፈጸም ፡ የተገባውን ፡ ሕጋዊ ፡ አደራ ፡ ሌላ ፡ ሰው ፡ እንዲፈጽመው ፡ መትካት ፡ (በሚገባ ፡ “የምትክ ፡ ውል” ፡ በመባል ፡ የታወቀው) ፡ ልዩ ፡ ሁኔታ ፡ ሲሆን ፡ በኢትዮጵያ ፡ ፍትሐ ፡ ብሔር ፡ ሕግ ፡ ቁጥር ፡ ፲፯፻፷፰ ፡ እና ፡ ተከታይ ፡ ተደንግጓል ።
 9. የደራሲው ፡ ትርጉም ። የመጨረሻው ፡ ቃል ፡ ቋንቋ ፡ አንዳንድ ፡ ገለጻ ፡ ያስፈልገዋል ፤ ይኸውም ፡ ከፋይ ፡ በራሱ ፡ ስም ፡ የከፈለ ፡ እንደሆነ ፡ በባለገንዘቡ ፡ መብቶች ፡ አይዳረግም ፡ “ባለጉዳዩ” ፡ የሆነ ፡ ከፋይ ፡ ለምሳሌ ፡ የጋራ ፡ ባለዕዳ ፡ ወይ ፡ ዋስ ፡ ከሆነ ፡ በሕጉ ፡ መሰረት ፡ በፈረንሳይኛ ፡ በኢትዮጵያ ፡ ሕጎች ፡ ዳርጎትን ፡ ያገኛል ፡ (ከበታች ፡ በቁጥር ፡ ፲፩ ፡ ያለውን ፡ ማስረጃ ፡ የመለከቷል) ። ቁጥር ፡ ፲፯፻፵፯ ፡ “ባለጉዳዩ” ፡ ያልሆነ ፡ በገዛ ፡ ስሙ ፡ የሚከፍል ፡ አይዳረግም ፡ ሲል ፡ በቀላሉ ፡ በመክፈሉ ፡

“አንድ : ግዴታ : እንደ : ጋራ : ባለዕዳ : ወይም : ዋስ : በሆነ : በማንኛውም : ባለጉዳይ : ሊፈፀም : ይችላል ።

አንድ : ሦስተኛ : ወገን : በባለዕዳው : ስምና : ፋንታ : የፈጸመ : እንደሆነ : አንድ : ግዴታ : ባለጉዳይ : ባልሆነ : ሦስተኛ : ወገን : እንኳን : ሊፈፀም : ይቻላል ። ወይም : ሦስተኛው : ወገን : በራሱ : ስም : ከፈፀመ : ግን : በባለገንዘቡ : መብቶች : አይዳረግም ።”

በሁለቱም : ሕጎች : ይፈጽማል : ተብሎ : ከታሰበው : ባለዕዳ : ይልቅ : ከሌላ : ሰው : እንዲቀበል : ባለገንዘቡ : ሊገደድ : ይችላል ። ይሆናል ። የዚህ : ሐሳብ : ዓላማ : ተቀባዩ : ባለገንዘብ : የሚፈጽምልኝ : ባለዕዳው : ካልሆነ : ብሎ : ስሞታ : ለማሰማት : በቂ : ምክንያት : ስለማይኖረው : ነው ።¹⁰ በተለምዶ : የግዴታው : ዓላማ : ማለት : መፈጸም : ያለበት : ነገር : ሳይነካ : ይቆያል ። እንዲሁም : ባለዕዳው : ስለማንኛውም ያለትክክል : መፈፀም : ወይም : ያለመፈጸም : ያለበት : የመጀመሪያ : ሕጋዊ : ኃላፊ ነት : ሳይነካ : ይቆያል ።¹¹ ነገር : ግን : የፈረንሳይ : ሕግ : በኢትዮጵያ : የፍትሕ : ብሔር : ሕግ : ቁጥር : ፲፯፻፵፯ : (፪) : ያለው : የሥልጣን : መስጠቱ : ጠቅላላ : ተፈላጊ : ሁኔታ : ይገደለዋል ። በዚህም : የተነሳ : ክፍያው : ካለ : ባለዕዳው : ፈቃድ : ወይም : ተቃውሞውን : እንኳን : እያሰማ : ሊፈፀም : ይችላል ። በፈረንሳይ : ሕግ : ያለው : አንዱ : ገደብ : ሁለቱ : ወገኖች : ተቃውሟቸውን : እያሰሙ : ዋጋ : ያለው : ክፍያ : ከባለዕዳው : በሌላ : ሰው : ሊደረግ : አይችልም : የሚለው : ነው ።¹²

ቁጥር : ፲፯፻፵፯ : ከፈረንሳይ : የዳረገው : ሕጎች : ጋር : በሚገባ : ይሰማማል ። በሕጋዊ : ዳረገው : ሁኔታዎች : ላይ : ከፋዩ : “ባለጉዳይ” : ስለሚሆን : የሱ : ክፍያ : በቁጥር : ፲፯፻፵፯ : (፩) : በተለይ : ሥልጣን : ተሰጥቶታል ። ከፋዩ : “ባለጉዳይ” : ባልሆነበት : ጊዜ : ደግሞ : በውል : በሚደረግ : ዳረገው : በባለገንዘቡ : ወይም : በባለዕዳው : እጅ : ስለሚሰጥ : የዳረገውን : መስጠት : አዳራጊው : ባለጉዳይ : የሦስተኛውን : ወገን : ክፍያ : እንደማይቃወመው : ይገልጻል ።

ቁጥር : ፲፯፻፵፯ : (፪) : ከኢትዮጵያ : ፍትሐብሔር : የዳረገው : ሕጎች : ጋር : እስከዚህ : ተሰማምቷል ። ለማለት : አይቻልም ። እርግጥ : በባለእዳው : በሚሰጠው ዳረገው : የዚህ : ዓይነቱ : ችግር : አይኖርም ። ይህም : ለፈረንሳይ : ሕጎች : ያደረግ

ብቻ : በሕግ : ዳረገውን : ለማግኘቱ : አይችልም ። ማለት : ነው ። በሁለቱም : በፈረንሳይና : በኢትዮጵያ : ሕግ : ይህ : ሰው : ዳረገውን : በውል ፣ በባለገንዘቡ : እጅ : ሆነ : ወይም : በባለዕዳው : እጅ : የማግኘት : ዕድል : ይኖረዋል ። ከበታች : በቁጥር : ፵፪ ፣ ፵፫ : ያለውን : ማሰረጃ : ይመለከታል ።

10. ስለዚህ : ምክንያት : ነው : በተቃራኒ : ኢንቲዮቲ : ፕሮሰና : ግዴታዎች : በግል : መፈፀም : ያለባቸው : ሰውዬው : ማን : እንደሆነ : በነዚህ : ሁኔታዎች : የሚፈፀመውን : ነገር : ጠባይ : ይነካል : እና : ስለዚህ : የሰውዬው : መቀየር : የዓላማው : መቀየር : ማለት : ይሆናል ።

11. አላይ : በማሰረጃ : ቁጥር : ፰ : የተጠቀሰውን : ይመለከታል ።

12. ይህ : በፈረንሳይ : ሕግ : የደንቡ : የተለመደ : አገላለፅ : ነው ። ለምሳሌ : ኮሊን : እና : ካፒይታንት : ኩር : ኤሊሚንቲር : ደድዋ : ሲቪል : ፍራንዚ : (፱ኛ : እትም ፣ እ. አ. አ. ፲፱፻፵፪ : በዴላዎራንዴይር) ፪ኛ : መጽሐፍ : ክፍል : ፬፻፸፮ : (ሪክ : ሰኔ : ፯ : ቀን : ፲፱፻፵፯ : (እ. አ. አ.) ኤስ : ፲፱፻፵፯ : ፩-፳፩ በመጥቀስ) ይመለከታል ። በእርግጠኛ : “ደንቡ” ፣ ላይ : ለተወሰነ : ጊዜ : ክርክር : ነበር ፤ አሁንም : አለ ። ለምሳሌ : ኢብረይና : ፍ : ድዋ : ሲቪል : ፍራንዚ : (፱ኛ : እትም ፣ ፲፱፻፵፰ : እ. አ. አ. በባርቲን : ትርጉም : ፲፱፻፳፭ : እ. አ. አ. ያናቶሎስ ፲፬ኛ : መጽሐፍ : ክፍል : ፻፲፯ ፣ በተራ : ቁጥር : ፩ ፣ ፪ ፣ ፳፮ : አውራስ : (በ፲፰፻፳፩ : የታተመ ፣ ቡጣኔት) ፪ኛ : መጽሐፍ : ክፍል : ፲፱፻፵፭ : እና : ተከታታዩ : ይመለከታል ። ሆኖም : ባለሥልጣኖች : ከፈረንሳይ : ሕግ : ዋጋ : ያለው : ክፍያ : ካለባለዕዳው : ማወቅ : እና : በቅድሚያ : ካለሱ : ሥልጣን : መስጠት : መዳረግ : እንደሚቻል : ይሰማማሉ ፤ ይህ : ነው : ከኢትዮጵያ ሕግ : ጋር : የሚነጻጸረውና : በዳረገው : በሥራ : የሚታዩትን : ችግሮች : ሊያመጣ : የቻለው ።

ነውን : አስተሳሰብ : በመጠቀም : የባለዕዳው : ስለዳረገው : መፍቀድ : ሦስተኛ : ሰው : ክፍያ : ያደርግ : ዘንድ : ሥልጣን : እንደሰጠው : ያመለክታል ። ነገር : ግን : በሕጋዊ : ዳረገው : ወይም : በባለገንዘቡ : የሚሰጠው : ዳረገው : ላይ : የተምታቱ : ሁኔታዎች : ሊፈጠሩ : ይችላሉ ። ሕገ : በግልጽ : የዳረገውን : ሥልጣን : ይሰጣል ። ግን : ሁልጊዜ : ተከታዩን : ተፈላጊ : ክፍያ : ማለት : ካለሱ : ዳረገው : ሊፈጠር : ለማይችለውን : ሁኔታ : በግልጽ : አይፈቅድም ።

እርግጥ : በብዙዎቹ : በተጠቀሱት : ሁኔታዎች : ደግሞ : ባለዕዳው : ዳረገውን ባይሰጥም : እንኳን : ክፍያውን : ሊፈቅድ : ይችላል ። ሆኖም : ይህ : ሙሉ : መልስ : አይደለም ። መጀመሪያ : ነገር : ባለዕዳው : ይህንንም : አያደርግ : ይሆናል ። ስለዚህ ክፍያ : ከዳረገው : ጋር : አብሮ : የተደረገ : እንደሆነ : የባለዕዳውን : ግዴታ : ሊሠርዝ : አይችልም ። ግን : ቢችል : ማስተላለፍን : ብቻ : ይሆናል ። ይህም : ትብብር : ለማስገኘት : የሚችል : በቂ : ማበረታቻ : ይሆን : አይሆን : እንደ : እያንዳንዱ : ሁኔታ : እንደ : ያለመመቻት : ያሉትን : ተወዳዳሪ : ሃሳቦችን : መኖርና : አለመኖር : በመጨመር : ይመረከባል ።

ከዚህም : በላይ : ባለዕዳው : ፈቃደኛ : ቢሆንም : እንኳ : እሱን : ለማግኘትና : ለመጠየቅ : የማይመች : ወይም : የማይቻል : ወይም : ተቀባይነት : የማይኖረውን : መዘግየት : ያስከትል : ይሆናል ። ይህም : የተፈጠረው : አጠራጣሪ : ሁኔታ : ተዳራጊው : አብዛኛውን : ጊዜ : ከዳረገው : ለማግኘት : የሚሻው : ማረጋገጫ : ተቃራኒ : ሐሳብ : ስለሚሆን : ከመዳረግ : ሊያስቀረው : ይችላል ። ስለዚህ : በፈረንሳይና : በኢትዮጵያ : ሕግ : ላይ : በሚጠበቁት : ውጤቶች : ላይ : በዛ : ያሉ : በሥራ : ላይ : የሚታዩ : ልዩነቶች : ስላሉ : ከባለገንዘቡና : ከፋይ : ከሚሆነው : ሰው : ቦታ : ሆነን : ብንመለከተው : የኢትዮጵያ : ሕግ : በአጥጋቢነት : ያነሰ : ሆኖ : ይገኛል ።

ከባለዕዳው : የክፍያ : ሥልጣን : ካልተገኘ : ሕገ : ወይም : ፍርድ : ቤት : ሦስተኛ : ወገን : ክፍያ : ያደርግ : ዘንድ : ሥልጣን : ከሰጠ : ዋጋ : ያለው : ክፍያ : አሁንም : ሊኖር : ይችላል ። ይህ : ዓይነቱ : ክፍያ : ለብቻው : የባለዕዳውን : ፈቃድ : ተፈላጊ : ባደረገው : ጎደሎ : ደንብ : ተስፋ : ያለው : አጠቃላይ : መፍትሔ : ስለሚሰጠን : በሰፊው : ይተነተናል ። በመጀመሪያም : ለሦስተኛ : ወገን : ክፍያ : በሕግ : ስለሚሰጠው : ሥልጣን : ከሕጋዊ : ዳረገው : ቀጥሎም : በባለገንዘቡ : ከሚሰጠው : ዳረገው : ጋር : ያለውን : ግንኙነት : በየተራ : እንመለከታለን ። ይህም : የሚሆንበት : በሁለቱ : የዳረገው : ዓይነቶች : መሠረተ : ሐሳቦች : አንዳንድ : ልዩነቶች : ስላሉ : ነው ።

፩ ሕጋዊ : ዳረገው : በሕጋዊ - ዳረገው : በተጠቃለሉት : ሁኔታዎች : ግልጽ : የሆነ : ሥልጣን : ብዙውን : ጊዜ : በሕገ : ተሰጥቷል ። ቁጥር : ፳፱፻፴፱ : አንድ : ዋስ : የዕዳው : መክፈያ : ቀን : በደረሰ : ጊዜ : ለባለገንዘቡ : ክፍያ : እንዲያደርግ : በግልጽ : ሥልጣን : ይሰጠዋል ። ቁጥር : ፫፯፻፹፫ : (፩) የማይንቀሳቀስ : ንብረት : መያዣ : መብት : ያለው : ገንዘብ : ጠያቂ : ክርሱ : በፊት : ቀደምትነት : ያለውን : ገንዘብ : ጠያቂ : አስፈቅዶ : ወይም : ይህ : ክርሱ : በፊት : ቀደምትነት : ያለው : ገንዘብ : ጠያቂ : የማይንቀሳቀሰውን : ንብረት : በፍርድ : እንዲያዝ : አድርጎ : እንደሆነ : ግን : ሳያስፈቅድ : እንዲከፍለው : ሥልጣን : ይሰጠዋል ። በጋራ-ባለዕዳዎች : በኩል : ጠቅላላ : ዕዳውን : እያንዳንዱ : የጋራ - ባለዕዳ : ለባለገንዘቡ : የመክፈል : ግዴታ : ስለሚኖርበት : ችግር : አያጋጥመንም ።

በፍትሐ : ብሔር : ሕገ : የእንደዚህ : ዓይነት : ሕጎች : መኖር : ለመክፈል : የሚሰጠውን : ሥልጣን : ዳረገው : ለመቀበል : ከሚሰጠው : ሥልጣን : መለየት : ትክክል : መሆኑን : ያመለክታሉ ። እነዚህም : ሕጎች : ችግሩን : ከማቃለል : ይልቅ :

እንዲያውም ፡ ይጨምሩበታል ። ሕጉ ፡ አንዳንዴ ፡ የዳረጎትን ፡ ሥልጣን ፡ ቢሰጥም ፡ እንኳ ፡ ስለክፍያ ፡ ማድረግ ፡ መብት ፡ ፀጥ ፡ ብሏል ። በእውነቱ ፡ ይህ ፡ የፍትሕ ፡ ብሔሩ ፡ ሕጋዊ ፡ ዳረጎት ፡ የአጠቃላይ ፡ ሕግ ፡ ቁጥር ፡ ፲፱፻፸፩ ፡ ሁኔታ ፡ ነው ። ቁጥር ፡ ፲፱፻፸፩ ፡ ሌላው ፡ ዘንድ ፡ ከሚገኙት ፡ ልዩ ፡ የሕጎች ፡ ድንጋጌዎች ፡ ጋር ፡ የሚካሄድ ፡ አይደለም ።¹³ ስለዚህ ፡ ቁጥር ፡ ፫፻፹፫ ፡ የማይንቀሳቀስ ፡ ንብረት ፡ መያዣ ፡ መብት ፡ የሚያስተዳድረውን ፡ ተመሳሳይ ፡ ልዩ ፡ ሕጎች ፡ ስለ ፡ መያዣ ፡ መብት ፡ ባይኖሩም ፡ እንኳ ፡ ቁጥር ፡ ፲፱፻፸፩ ፡ ቀዳሚነት ፡ (ወይም ፡ ተከታይነት) ያለውንና ፡ በመያዣው ፡ መብት ፡ “ባለጉዳይ” ለመሆኑ ፡ ማረጋገጫ ፡ ያለውን ፡ ባለገንዘብ ፡ የከፈለ ፡ የመያዣ ፡ ባለ ፡ መብት ፡ ዳረጎትን ፡ ያገኘ ፡ ዘንድ ፡ ይፈቅድለታል ። ክፍያ ፡ ስለማድረግ ፡ ሥልጣን ፡ ሕጉ ፡ ፀጥ ፡ ስላለ ፡ “ሕጋዊ ፡ ሥልጣን” የለምና ፡ የባለዕዳው ሥልጣን ፡ መስጠት ፡ አስፈላጊ ፡ ነው ፡ ብለን ፡ እንውሰድ ፡ ወይ ?

ይህ ፡ የሚቻል ፡ የአስተሳሰብ ፡ መንገድ ፡ ቢሆንም ፡ እንኳ ፡ አስፈላጊ ፡ አይደለም ። ይልቅ ፣ አብዛኛውን ፡ ጊዜ ፡ በፈረንሳይ ፡ አገር ፡ በሚደረገው ፡ አተረጎም ፡ መሠረት ፡ ቁጥር ፡ ፫፻፹፫ ፡ በፍትሕ ፡ ብሔሩ ፡ ሕግ ፡ ውስጥ ፡ “ምሳሌያዊ” ፡ የሆነ ፡ አጠቃላይ ፡ መሠረት ፡ ተደርጎ ፡ ሊወሰድ ፡ ይቻላል ። በሌላ ፡ አተረጎም ፡ ብንወስደው ፡ የተፋለሱ ፡ ሁኔታዎች ፡ ይፈጠራሉ ። ለምሳሌ ፡ ስለሚንቀሳቀስ ፡ ንብረት ፡ መያዣ ፡ መብትና ፡ ስለማይንቀሳቀስ ፡ ንብረት ፡ መያዣ ፡ መብት ፡ ስንነጋገር ፡ በሁለቱ ፡ መካከል ፡ ልዩነትን ፡ መፍጠር ፡ በዓላማቸው ፡ መሠረት ፡ ስንመረምር ፡ ተደጋፊ ፡ አይሆንም ።

ቁጥር ፡ ፫፻፹፫ ፡ የአጠቃላይ ፡ መሠረት ፡ “ምሳሌያዊ” ብለን ፡ ብንቀበለውስ ፡ መሠረቱ ፡ ምንድን ፡ ነው ? በሚንቀሳቀስ ፡ ንብረት ፡ መያዣ ፡ መብትና ፡ በማይንቀሳቀስ ፡ ንብረት ፡ መያዣ ፡ መብት ፡ መካከል ፡ ያለው ፡ ሁኔታ ፡ ተመሳሳይነት ፡ ተቀራራቢ ፡ ነው ። ነገር ፡ ግን ፡ “መሠረቱ” ፡ ለማይንቀሳቀስ ፡ የመያዣ ፡ ማረጋገጫ ፡ ሕግ ፡ የተወሰነ ፡ ነው ፡ ወይ ? በተቃራኒ ፡ ቁጥር ፡ ፲፱፻፸፱ ፡ ሌላ ፡ “ምሳሌ” ይመስላል ። ምክንያቱም ፡ እስካሁን ፡ “ባለጉዳይ” ፡ የሆነ ፡ ማንኛውም ፡ ሰው ፡ ዕዳ ፡ ለመክፈል ፡ ስለሚችል ፡ ሕጋዊ ፡ ዳረጎትን ፡ ያገኛል ፡ የሚለውን ፡ የፈረንሳይ ፡ ሕግ ፡ መሠረት ፡ ያወጋን ፡ ይመስላል ። በኢትዮጵያው ፡ ፍትሕ ፡ ብሔር ፡ ሕግ ፡ ቃል ፡ በእንደዚህ ፡ ዓይነቱ ፡ ሁኔታዎች ፡ የተደረገ ፡ ክፍያ ፡ “በሕግ ፡ የተፈቀደ ፡ (ሥልጣን ፡ የተሰጠው)” ፡ ነው ። ግልጽ ፡ የሆኑት ፡ ሕጎች ፡ የዚህን ፡ መሠረት ፡ የተለዩ ፡ አገባቦች ፡ በቀላሉ ፡ ያሳያሉ ። በእንደዚህ ፡ ዓይነቱ ፡ ዙሪያ ፡ ጥምጥም ፡ አስተሳሰብ ፡ ወደፈረንሳይ ፡ የክፍያ ፡ ሕግ ፡ ተመርተን ፡ እንገባለን ።

፪— ባለገንዘቡ ፡ ስለሚሰጠው ፡ ዳረጎት ፡— የሕጉ ፡ አርቃቂ ፡ የፈረንሳይን ፡ የዳረጎት ፡ ሕግ ፡ ሳይቀይር ፡ ለማስገባት ፡ ያለውን ፡ ፍላጎት ፡ የክፍያ ፡ ሕግ ፡ ከመለወጡ ፡ ጋር ፣ በባለገንዘቡ ፡ ከሚሰጠው ፡ ዳረጎት ፡ ሁኔታዎች ፡ ላይ ፡ ማስማማቱ ፡ በበለጠ ፡ አስቸጋሪ ፡ ነው ። በዚህ ፡ ሁኔታ ፡ በባለዕዳው ፡ ሥልጣን ፡ መስጠት ፡ መመረኩዝ ፡ በእኩል ፡ የማያጠግብ ፡ ነው ። እንደገና ፡ ክፍርድ ፡ ቤት ፡ ሥልጣን ፡ መስጠት ፡ የተለየ ፡ አጋጣሚ ፡ ይሆናል ። ስለዚህ ፡ አሁንም ፡ ቢሆን ፡ ጥያቄው ፡ ከፋይ ፡ በባለገንዘቡ ፡ በሚሰጠው ፡ ሁኔታዎች ፡ ክፍያ ፡ ለማድረግ ፡ «በሕግ ፡ ሥልጣን ፡ ተሰጥቶት» ፡ እንደሆነ ፡ መወሰኑ ፡ ነው ።

የተሰጠ ፡ ግልጽ ፡ ሥልጣን ፡ የለም ፣ ቁጥር ፡ ፲፱፻፷፰ ፡ ዳረጎትን ፡ ብቻ ፡ እንጂ ፡ ክፍያን ፡ አይጠቅስም ። ስለዚህ ፡ ሥልጣን ፡ ለመስጠት ፡ ከሌላ ፡ ሃሳብ ፡ በማ

13. ይህ ፡ ጉዳይ ፡ በሕጋዊ ፡ ዳረጎት ፡ ሁለተኛ ፡ ክፍል ፡ ገለጻ ፡ በሰፊው ፡ ተብራርቷል ።

ፍለቅ : የምናደርገው : ክርክር : ከባድ : ተቃውሞ : ይገጥመዋል = አሁን : ከፋይ : በምኑም : «ባለጉዳይ» : ስላልሆነ : ከላይ : ሕጋዊ : ዳረጎትን : በመጥቀስ : ያስፋፋናቸውን : መሠረት : ለነዚህ : ሁኔታዎች : በማራዘም : ልንጠቀምበት : አንችልም = ዳረጎት : ዋጋ : ያለውን : ክፍያ : ተፈላጊ : ስለሚያደርግ : ቁጥር : ሺ፱፻፷፰ : ዳረጎትን : ሲፈቅድ : በውስጣዊነት : የክፍያን : ሥልጣን : መስጠት : አለበት : ብሎ : አንድ : ሰው : ሊከራከር : ይችላል = ነገር : ግን : ቁጥር : ሺ፱፻፷፰ : ይህ : የውስጥ : ሃሳብ : መጠቀም : ሳይገባበት : ትርጉም : ያለው : የአገባብ : ቦታ : አለው : ይኸውም : የሦስት : ወገን : የክፍያ : ሥልጣን : ባገኘበት : ሁኔታዎች : የዳረጎትን : ሥልጣን : መስጠት : ነው ።

በመጨረሻም : ይህ : ዓይነቱ : አተረጓጎም : ባለገንዘቡ : ሦስተኛ : ወገን : ክፍያ : ካለባለዕዳው : ፈቃድ : ያገኝ : ዘንድ : «ሥልጣን : ለመስጠት» : የሚችለው : በተጨማሪ : ሦስተኛውን : ወገን : ሲዳርግ : ብቻ : ነው : ወደሚለው : ቅጥ : የሌለው : ውጤት : ይመራናል ።

በዚህ : ደረጃ ፣ ክፍት : ሆነው : የቀሩን : ምርጫዎች : የተፋለሱ : ብቻ : ናቸው ። ቁጥር : ሺ፱፻፷፰ : ክፍያን : የማይፈቅድ : ከሆነ : ዋጋ : ያለው : ክፍያ : ለጊዜው : የባለዕዳውን : ሥልጣን : መስጠት : ይጠይቃል = ስለዚህ : ለዳረጎት : የባለዕዳው : ፈቃድ : ተፈላጊ : ባይሆንም : እንኳ : ዳረጎት : ሊኖር : የሚችለው : ለክፍያው : ሥልጣን : የሰጠ : እንደሆነ : ብቻ : ነው ። ይህ : የሚፈጥረው : መሰናክል : ትልቅ : ሊሆን : አይችል : ይሆናል ፤ ምክንያቱም : ባለዕዳው : አብዛኛውን : ጊዜ : ሥልጣን : ላለመስጠት : ፍላጎት : ስለማይኖረውና : አገባብ : የሌለውን : እንቢታ : ፍርድ : ቤቱ : ባለዕዳው : በቁጥር : ሺ፯፻፲፫ : እና : ሺ፯፻፴፪ : ያለበትን : የቅን : ልቡና : ግዴታውን : እንዳፈረሰ : መቁጠር : ይኖርበታል ።¹⁴ ሆኖም : ባለዕዳው : “ሥልጣን : ይሰጥ” : ዘንድ : ለማግኘት : አስቸጋሪ : የሆነስ : እንደሆነ : የሚለው : በጣም : አስፈላጊ : የሆነው : በሥራ : የሚታየውን : ችግር : ማመዛዘን : ይቀረናል ። ይህ : ውጤት : በሙሉ : አጥጋቢ : አይደለም : ቢሆንም : ይህ : ውጤት : ሊስማማ : በማይችለው : በቁጥር : ሺ፯፻፴፱ (፪) : እና : በሺ፱፻፷፰ : ልዩነት : ፊት : ልንደርስ : የምንችለው : የመጨረሻው : ጥሩ : ውጤት : ይሆናል ።

፫— ማጠቃለያ — ዳረጎት : ብዙውን : ጊዜ : በሦስተኛ : ወገን : ዋጋ : ያለው : ክፍያ : መደረጉን : ይመረከባል = የኢትዮጵያ : ሕግ : በፈረንሳይ : ሕግ : የማይፈለገውን : የሦስተኛ : ወገን : ክፍያ : በሚያደርግበት : ጊዜ : ሥልጣን : ከባለዕዳው ፣ ከፍርድ : ቤት : ወይም : በሕግ : በኩል : እንዲኖር : ይጠይቃል ። በባለዕዳው : በሚሰጠው : ዳረጎት : ሁኔታዎች : የባለዕዳው : ለዳረጎቱ : የሚሰጠው : ፈቃደኛነት : ለክፍያው : ሥልጣን : መስጠቱን : ያረጋግጣል ። በሕጋዊ : ዳረጎት : ሁኔታዎችም : ላይ : ፍትሐ ብሔሩ : “ባለጉዳይ” : የሆነ : ሦስተኛ : ወገን : ክፍያ : ያደርግ : ዘንድ : በመፍቀድ በፈረንሳይ : ሕግ : የሚገኘውን : መሠረት : በውስጣዊነት : ይዟል ። ሆኖም : ባለገንዘቡ : በሚሰጠው : ዳረጎት : ሁኔታዎች : ላይ : በሕግ : ሥልጣን : ተሰጥቷል : ብሎ : ሐሳብ : መውሰድ : አይፈቅድም ። ስለዚህ : ክፍያው : ዋጋ : ያለው : መሆኑ : ለጊዜው : በባለዕዳው : ለክፍያ : ሥልጣን : መስጠት : ላይ : ይመረከባል ፤ ይህም : በእውነቱ : ባለገንዘቡ : ለማድረግ : ከሚሰጠው : ፈቃድ : ከሕሊና : ግምት : እንደማስረጃ : መቅ

14. የብዙ : ባለጉዳዮችን : “ፍላጎት” : በተጠቀሱት : አዋቂዎች : የፈረንሳይ : ደንብ : ማብራሪያ : ከላይ : በቁጥር : ፲፪ : ለማስረጃ : የተገለጸውን : ይወዳደራል ።

ረብ : የለበትም = ባለዕዳው : የሚያደርገውን : አግባብ : የሌለውን : ሥልጣን : የመስጠት : እንቢታ : ፍርድ : ቤቱ : ባለዕዳው : የቅን : ልቡና : ግዴታውን : እንዳፈረሰ : ቢቆጥርበት : ለዚህ : ሕግ : ችግር : ማቃለያ : መንገድ : ሊሆን : ይችላል =

፪ : የዳረጎት : ምንጮች :

ከላይ : የሠፈሩትን : ሐሳቦች : መነሻ : በማድረግ : የዳረጎትን : ምንጮች : በሰፊው : መመልከት : ይቻላል = በኢትዮጵያ : ሕግ : ሦስት : ምንጮች : ይገኛሉ = ሕጋዊ : ዳረጎት : በሕገ : መሠረትና : አሠራር : ከፋይ : በተከፈለው : ባለገንዘብ : መብቶች : የሚተካበት : ሲሆን : ሁለቱ : በባለገንዘቡና : በባለዕዳው : የሚሰጡት : የውል : ዳረጎቶች : ናቸው =

ሀ. ሕጋዊ : ዳረጎት :

በአንዳንድ : ሁኔታዎች : የሌላን : ሰው : ዕዳ : የሚከፍል : ሰው : የዳረጎትን : ጥቅም : በቀላሉ : በሕገ : መሠረትና : አሠራር : ምንም : ዓይነት : ስምምነት : ሳያስፈልግ : ያገኛል = በእያንዳንዱ : እንደዚህ : ያለው : ሁኔታ : ሕገ : ከፋይ : የሌላውን : ሰው : ዕዳ : በሚከፍልበት : ጊዜ : ልዩ : ልዩ : ዓይነት : “ባለገንዘብ” : እንዳለው : ያውቅለታል = አብዛኛውን : ጊዜ : ይህ : የሚሆንበት : ምክንያት : ዕዳው : ከሌላ : ሰው : ዘንድ : በመጨረሻ : ቢቆይም : እንኳ : ሕጋዊ : ዳረጎት : ያገኘው : ከፋይ : በዕዳው : መሠረዝ : ወይም : ያለመሠረዝ : በቀጥታ : ስለሚነካ : ነው = ይህም : ለምሳሌ : ያህል : የጋራ - ባለዕዳዎች : የዋሶች : ወይም : በሀብቱ : ላይ : ጠቀሜታ : ያላቸው : ሰዎች : ሁኔታ : ነው =

ቁጥር : ፲ ፱፻፸፩ : ስለሕጋዊ : ዳረጎት : የሚናገረው : የፍትሐ : ብሔሩ : አጠቃላይ : ሕግ : ነው = እሱም : ሕጋዊ : ዳረጎት : እንዴት : መስጠት : እንዳለበት : የሚያሳይና : በሌላ : በሚገኙ : በፍትሐ : ብሔሩ : ልዩ : ሕጎች : እያንዳንዳቸው : የተገለጹ : ሁለት : ሠፊ : መሠረቶችን : ያቀርባል = እነዚህ : ሁለት : መሠረቶች : እንደገና : የፈረንሳይን : ሕግ : ተፀንኦ : ያመለክታል =¹⁵

፩. “ከሌሎች : ጋር : ወይም : ስለሌሎች : ሆኖ : እንዲከፍል : በሚገደድ” : ሰው : የተደረገ : ክፍያ : —¹⁶ አንድ : ከፋይ : “ከሌላ : ጋር” : ወይም : “ስለሌላ : ሆኖ” : የሚገደድበትን : ዕዳ : የከፈለ : እንደሆን : ይህ : ከፋይ : በቁጥር : ፲ ፱፻፸፩(ሀ) :

- 15. የኢትዮጵያ : የፍትሐ : ብሔር : ሕግ : ቁጥር : ፲፱፻፸፩ : —
በባለገንዘቡ : መብቶች : በተከፈለው : ገንዘብ : ልክ : በሕግ : የሚተላለፈው : ድርጎ :
(ሀ) ከሌሎች : ጋር : ወይም : ስለሌሎች : ሆኖ : አንድ : ዕዳ : እንዲከፍል : በመገደድ : ይህን : ዕዳ : ከፍሎ : የጋራ : ባለዕዳዎችን : ድርሻ : ለመጠየቅ : መብት : ላለው : ሰው : የሆነ : እንደሆነ :
(ለ) የአንድ : ንብረት : ባለቤት : በሆኑ : ወይም : በዚህ : ንብረት : ላይ : ልዩ : መብት : ወይም : ቀዳሚነት : ባለው : መያዣ : ወይም : በመያዣ : መብት : ያለው : በመሆኑ : ምክንያት : በዚህ : ንብረት : ላይ : በልዩ : መብት : ወይም : በመያዣ : መብት : ያለው : በመሆኑ : (ጥርጌጅ) ወይም : መያዣ : ላለው : ባለገንዘብ : የከፈለ : እንደሆነ :
(ሐ) በሌላዎችም : በሕግ : በተወሰኑ : ጉዳዮች : የሆነ : እንደሆነ : ነው =
በፈረንሳይና : በኢትዮጵያው : ሕግ : ሊኖሩ : የሚችሉት : አንዳንድ : የተለዩ : ልዩነቶች : በሚቀጥለው : ማብራሪያ : ይተነተናሉ :
- 16. በዚህ : ሁኔታ : የኢትዮጵያ : ሕግ : የፈረንሳይን : ሕግ : በጣሙን : በቅርብ : ይከተላል = ማዘድናጥገድ : ከላይ : የተጠቀሰውን : ክፍል : ፳፻፲፩ : ፕላኒዎል : እና : ሪፖርት : ከላይ : የተጠቀሰውን : ክፍል : ፪፻፳፰ : ይመለከታል =

መሠረት : ለክፈለው : ገንዘብ : ያህል : በሕግ : የዳረጎትን : መብት : ያገኛል ። ይህ : አንቀጽ : (ቁጥር) : “ከሌላ” : ሰው : ጋር : ዕዳን : እንዲከፍል : ለሚገደድ : የጋራ - ባለዕዳና : እንዲሁም : “ስለሌላ” : ሰው : ዕዳን : እንዲከፍል : ለሚገደድ : ዋስ : ይውላል ። እነዚህም : ሁለት : ውጤቶች : በይበልጥ : ልዩ : በሆኑት : ሕጎች : ቁጥር : ፲ ፱፻፱ :¹⁷ እና : በቁጥር : ፲ ፱፻፵፬ : እንደያዳንዳቸው : ግልጽ : ተደርገዋል ።

ሀ. ስለጋራ - ባለዕዳዎች :— አሰፋና : በቀለ : በጋራ - ባለዕዳነት : ከኃይሉ : ፲ : ብር : በመቶ : አሥራ - ሁለት : ወለድ : ሂሳብ : ያለውና : በታህሣሥ : ፴ : የሚከፈል : ዕዳ : አለባቸው : እንበል ። ታህሣሥ : ፴ : ቀን : በቀለ : ለብቻው : ለኃይሉ : ገንዘቡን : በሙሉ : ይከፍለዋል ። በቀለ : በሕግ : ለኃይሉ : ሙሉ : ዕዳውን : ለመክፈል : ግዴታ : ስላለበት : ይህ : ያደረገው : ክፍያ : በግልጽ : ዋጋ : ያለው : ነው ። አብዛኛውን : ጊዜ : ከዚህ : ሁለት : ውጤቶች : ይከተላሉ ። ይህም : በጋራ - ባለዕዳዎችና : በኃይሉ : መሀል : ያለው : ዕዳ : መሠረዝና።¹⁸ አዲስ : ዕዳ : በበቀለና : በአሰፋ : መሀል : መፈጠሩ : ነው ። አዲሱም : ዕዳ : የሚፈጠረው : ቁጥር : ፲ ፱፻፷ : ለበቀለ : ከድርሻው : በላይ : የክፈለውን : ገንዘብ : ከአሰፋ : እንዲጠይቅ : መብት : ስለሚሰጠው : ነው ። ይህ : የመጠየቅ : መብት : አንድ : ተወካይ : በወካዩ : ስም : ያወጣውን : ወጭ : ወካዩ : እንዲመለስለት : የሚያደርገው : ጥያቄ : ዓይነት : ነው ።¹⁹ ለአሰፋ : ማስጠንቀቂያ : መስጠት : ሳያስፈልግ : በቀለ : ከክፈለበት : ቀን : አንስቶ : በመቶ : ዘጠኝ : ሂሳብ : ወለድ : ይታሰብለታል ።²⁰

ነገር : ግን : ሕጉ : ከፋዩን : የጋራ - ባለዕዳ : በባለገንዘቡ : መብቶች : በቁጥር : ፲፱፻፸፩ (ሀ) : እና : በ፲ ፱፻፱ : ስለሚያዳርግ : የመጀመሪያው : ውጤት : ማለት : በኃይሉና : በጋራ - ባለዕዳዎች : መሀል : ያለውን : ዕዳ : አያሠርዝም : እንዲያውም : ዕዳው : ለኃይሉ : ጥቅም : ሳይሆን : ለበቀለ : ጥቅም : ይቀጥላል ። ስለዚህ : በቀለ : አሰፋን : የመጠየቂያ : ሁለተኛ : ዓይነት : የክስ : መብት : ይኖረዋል ። ይኸውም : በመቶ : አሥራ : ሁለት : ሂሳብ : ወለድን : ስለሚይዝ : ለሱ : በበለጠ : ጠቃሚ : ይሆናል ።

ለ. ዋሶች :— የዋሶትና : ሕግ : ድንጋጌዎች : አንድ : ዋስ : የክፈለውን : ገንዘብ : ለመቀበል : ባለው : የግል : መብት : ከዳረጎት : ጋር : ያለውን : ግንኙነት : በተለይ : ግልጽ : አድርጎ : ያቀርባል ። አሰፋ : በቀለን : ዋስ : አድርጎ : ከኃይሉ : ላይ : ፻ : ብር :

17. በእንግሊዘኛው : የፍትሐብሔሩ : ትርጉም : “ዳረጎት” : በመዛባት : “መተካት” : ተብሎ : ተተርጉሟል ። የቁጥር : ፲፱፻፱ : (፩) በይበልጥ : የተሻሻለው : ደንብ : የሚሆነው : (፩) ጥያቄ : ማቅረብ : የሚችለው : የአንድነት : ባለዕዳ : የሆነ : ሰው : ለባለ : ገንዘቡ : በክፈለው : ልክ : በባለገንዘቡ : መብት : ተዳራጊ : ይሆናል ።
18. የኢትዮጵያ : ፍትሕ : ብሔር : ሕግ : ቁጥር : ፲፮፻፮ :
19. የኢትዮጵያ : የፍትሐብሔር : ሕግ : ቁጥር : ፪፲፪፻፳፩ (፫) በፈረንሳይ : ሕግ : ይህ : የክስ : መብት : እንደውክልና : ወይም : ጀሽን : ዳሬርስጌ : (በኢትዮጵያ : ፍትሐብሔር : ሕግ : ሥልጣን : ሳይሰጠው : የሌላን : ሰው : ጉዳይ : የመምራት : ሥራ : በሚባለው) : ሆኖ : የጋራ : ባለዕዳነቱ : ግንኙነት : ከውል : ይሁን : ወይም : ከሕግ : በመነሳቱ : ላይ : የተመረከዘ : ይሆናል ። ፕላኒዎል : እና : ሪፑርት : ካላይ : የተጠቀሰውን : ፯ኛ : መጽሐፍ : ክፍል : ፲፯፻፪ : ይመለከታል ። የኋለኛውን : ሁኔታ : እንደ : ሕጋዊ : እንደራሴነት : ብናየው : ምናልባት : በእኩልነት : ተሰማሚ : ሊሆን : ይችላል ። የኢትዮጵያ : ፍትሕ : ብሔር : ሕግ : ቁጥር : ፪፲፪፻፳፱ : ይመለከታል ። ቁጥር : ፪፲፪፻፳፱ : (፫) ስልጣን : ሳይሰጠው : የሌላውን : ሰው : ጉዳይ : በመምራት : ስራ : ለገባ : ሰው : እንደ : ቁጥር : ፪፲፪፻፳፩ : (፫) ሊሰራ : ስለሚችል : ለዓላማችን : የክስ : መብት : እርግጠኛ : ተፈጥሮ : ከዚህ : የማይጠቅሰን : ነው ።
20. የኢትዮጵያ : የፍትሐብሔር : ሕግ : ቁጥር : ፪፲፪፻፳፩ (፫) ወይም : ፪፲፪፻፳፱ : (፫) ከቁጥር : ፲፯፻፶፩ : ጋር : በማጣመር :

ያለወለድ : ይበደራል : እንበል ። በመከፈያው : ቀን : አሰፋ : መክፈል : ያቅተዋል ።
ያኔ : ኃይሉ : በቀለን : ሲጠይቀው : በቀለ : በአሰፋ : ስም : ዕዳውን : ይከፍላል ።

አሁንም : በቀለ : አሰፋን : ከሶ : የክፈለውን : ገንዘብ : ለመቀበል : በቁጥር :
፲፱፻፵፱ : መሠረት : መብት : ይኖረዋል ። ይህ : የክስ : መብት : የተከፈለውን : ዋና :
ገንዘብ : ወለድና : በቀለ : ያወጣውን : ኪሣራ : የመቀበል : መብት : አጣምሮ : ይይዛል ።
አንዳንድ : ጊዜም ፣ በክፍያው : ምክንያት : በበቀለ : ላይ : የደረሰውን : የጉዳት ፤
ኪሣራ : ሊያጠቃልል : ይችላል ። ከድርሻው : በላይ : እንደከፈለው : የጋራ : ባለዕዳ :
ክስ : የማቅረብ : መብት : የሚያስገኘው : ቁጥር : ፲፱፻፵፱ : በአኳኃኑ : የተወካይን :
የክስ : መብት : መስሎ : ይታያል ። እና : በዋናው : ባለዕዳ : ማስጠንቀቂያ : መስጠት :
አስፈላጊ : ሳይሆን : በቀለ : ከከፈለበት : ቀን : እንስቶ : ወለድ : እንዲያገኝ : ያስች
ለዋል ።²¹

ዳረጎት : በቁጥር : ፲፱፻፸፩ (ሀ) : እና : በ፲፱፻፵፱ : መሠረት : ለከፋዩ : (በቀለ) :
ሁለተኛ : ዓይነት : የክስ : መብት : በተጨማሪ : ይሰጠዋል ። የትኛውን : ዓይነት :
መብት : ከፋዩ : ይመርጣል : ብንል : መልሱ : እንደ : ጉዳዩ : ሁኔታ : የተለያየ : ይሆ
ናል ። ከላይ : በተሰጠው : ምሳሌ : ዋሱ : (በቀለ) : ከከፈለበት : ቀን : አንስቶ : በመቶ :
ዘጠኝ : ሕጋዊ : ወለድ : ሊያሰጥ : የሚችለውን : በግል : ክስ : ማቅረብን : ይመርጣል ።
በሁለተኛው : ዓይነት : የክስ : መብት : (በዳረጎት) : ቢሆን : ግን : ባለገንዘቡ : ቢበዛ :
ሊያገኝ : የሚችለው : በመቶ : ዘጠኝ : ወለድ : ሲሆን : ይህንን : የሚያገኘው : ለባለ
ዕዳው : ማስጠንቀቂያ : ሰጥቶ : እንደሆነ : ነው ፤ እንዲያውም : በጠቅላላው : ወለድ :
ነፃ : ተብሎም : ሊተረጎም : ይችላል ። የይርጋ : ዘመን : በባለገንዘብ : የክስ : መብት :
ማለፍ : ሊታገድ : ሲችል : የግል : የክስ : መብት : ግን : ከፋዩ : ከከፈለበት : ቀን :
አንስቶ : ስለሚታሰብ : ሊታገድ : አይችልም ። ሆኖም : አብዛኛውን : ጊዜ : የዳረጎት :
የክስ : መብት : ይመርጣል ፤ ምክንያቱም : በመቶ : ዘጠኝ : የበለጠ : የወለድ : ሂሳብ :
ሊይዝ : ስለሚችልና : በሀብት : መያዣ : የተመሠረተ : ስለሚሆን : ነው ፤ ወይም :
በባለገንዘቡ : ቦታ : መተካቱ : ልዩ : የሆነ : ጥቅም : ሊይዝ : ስለሚችል : ነው ።²²

፪ የአንድ : ንብረት : ባለቤት : በሆነ : ወይም : በዚህ : ንብረት : ላይ : ልዩ :
መብት : ወይም : ቀዳሚነት : ባለው : መያዣ : ወይም : መያዣ : መብት : ባለው : ሰው : ስለሚ
ደረጉት : ክፍያዎች²³ — : ከፋዩ : ራሱ : የአንድ : ሀብት : ባለቤት : የሆነ : እንደሆነ :
ወይም : በአንድ : ሀብት : የመያዣ : መብት : (ቀዳሚነት : ባለው : መያዣ : የማይን
ንቀሳቀስ : ንብረት : መያዣ : ወይም : የሚንቀሳቀስ : ንብረት : መያዣ :) ካለው : በዚህ
ሀብት : ላይ : የመያዣ : መብት : ያለውን : ባለገንዘብ : በመክፈል : በከፈለው : ገንዘብ :

21. ጥላኔዎል : እና : ሪፑርት : ከላይ : የተጠቀሰውን : ፲፯ኛ : መጽሐፍ : ክፍል : ፲፭፻፵፱ : ይመለከታል ።
22. ለምሳሌ : አሰፋና : በቀለ : የሚባሉ : የጋራ : ባለዕዳዎች : አሉ : ብንልና : እንደኛው : ማለት : አሰፋ :
ኃይሉን : ዋስ : አድርጓል : ብንል : ኃይሉ : ለሁለቱም : ዋስ : ቢሆን : ኖሮ : በሁለቱም : ላይ : የግል :
የክስ : መብት : ይኖረው : ነበር ። ግን : ለአሰፋ : ብቻ : ዋስ : ከሆነ : ዕዳውን : በሙሉ : ሊጠይቀው :
በችል : እንኳን : የግል : ክስ : መብት : በአሰፋ : ላይ : ብቻ : ይሆናል ። ሆኖም : በባለገንዘቡ : መብት :
በመዳረግ : ክሱን : መርጦ : ከአሰፋ : ወይም : ከበቀለ : (ወይም : ከሁለቱም) : የከፈለውን : ሙሉ :
ገንዘብ : ሊጠይቅ : ይችላል ። ከዚህ : በላይ : የተገለጸው : የፈረንሳይ : ሕግ : ይዘታ : ነው ። ጥላኔዎል :
እና : ሪፑርት : ከላይ : የተጠቀሰውን : ፯ኛ : መጽሐፍ : ክፍል : ፲፭፻፶፪ : ይመለከታል ። የኢትዮጵ
ያ : የፍትህ ሚኒስቴር : ሕግ : በግልፅ : ይህንን : ሁኔታ : አይሰጥም ። ሆኖም : የፈረንሳይን : ሕግ : ተመሳ
ሳይ : የሆኑ : ሕጎች : ስለሚገኙበት : ውጤቱ : ከላይ : የተዘረዘረውን : ሊመስል : ይችላል ።
23. ስለፈረንሳይ : ሕግ : ማብራሪያ : ማዘድና : ማዘድ : ከላይ : የተጠቀሰውን : ክፍል : ፰፻፵፮ : ጥላኔ
ዎል : እና : ሪፑርት : ከላይ : የተጠቀሰውን : ክፍል : ፲፭፻፵፱ : ይመለከታል ።

ልክ : በባለገንዘቡ : መብቶች : ላይ : የዳረጎትን : መብት : ቁጥር : ሺ፱፻፸፩ (ለ) : ይሰጠዋል ። ሕጋዊ : ዳረጎት : ብዙውን : ጊዜ : ከፋዩ : የሌላው : ሰው : ዕዳ : ይሠረዝ : ዘንድ : የጠበቀ : ባለጉዳይነት : ባላቸው : ሁኔታዎች : ላይ : ይፈቅዳል : ላልነው : ቃል : በተለይ : ግልጽ : የሆነ : ምሳሌ : ነው ። በብዙ : ሁኔታዎች : ባለዕዳው : ክፍያው : ካቃተው : በኋላ : ባለገንዘቡ : ሀብቱን : ከማስከበሩ : ለማስቀረት : ከፋዩ : ለሀብቱ : ባለጉዳይ : ከሆነ : ክፍያ : ለማድረግ : ይችላል ።

ለምሳሌ : አሰፋፋ : ለገሠ : የአንዲት : መሬት : የጋራ - ባለሀብቶች : ናቸው : እንበል ። አሁን : አሰፋ : ብድር : ለማግኘት : በመሬቱ : ላይ : ያለውን : ድርሻ : ለብድሩ : ማስያዣ : ይሰጣል ። እንበል²⁴ ። አሰፋ : ብድሩን : መክፈል : ያቅተዋል ። በአሰፋ : አበዳሪ : የመሬቱ : መከበር : መሬቱ : ሳይከፋፈል : ለመጠቀም : ለሚፈልገው : በቀለ : በጣም : የማይሰማማ : ሊሆንበት : ይችላል ። ወይም : የመሬቱን : ክልክ : ባለፈ : ዝቅተኛ : በሆነ : ዋጋ : መሸጥን : ሊያስከትል : ይችላል ። በሌላ : አነጋገር : ምንም : እንኳን : ዕዳው : የግሉ : ባይሆንም : አበዳሪው : በሚወስደው : እርምጃ : በቀለ : በርግጥ : ሊሸበር : ይችላል ። በዚሁም : አኳኝን : በቀለ : ባለገንዘቡን : (አበዳሪውን) : ከከፈለ : ቁጥር : ሺ፱፻፸፩ (ለ) ፣ በሕጉ : አሠራር ፣ በጋራ - ባለሀብቱ : ላይ : ለከፈለው : ገንዘብ : ያህል ፣ ለወደፊት : ለማስመለስ : የዳረጎት : መብት : ይሰጠዋል ። ቁጥር : ሺ፱፻፸፩ : (ለ) : በተጨማሪም : በልዩ : ልዩ : የፍትሕ : ብሔሩ : ሕጎች : ልዩ : አገባብ : ተሰጥቶታል ። ለምሳሌ ፣ በሌላ : የማይንቀሳቀስ : ንብረት : መያዣ : በቀዳሚነቱ : ሁለተኛ : የሆነ : በንብረቱ : ላይ : መያዣ : ያለውን : አንድ : ሰው : እንውሰድ ። የራሱን : የማይንቀሳቀስ : ንብረት : መያዣ : ለማዳን : ሁለተኛው : የማይንቀሳቀሰው : ንብረት : ያዥ : በሀብቱ : ላይ : እርምጃ : ሊወስድ : የሚፈልገውን : አንደኛ : የማይንቀሳቀስ : ንብረት : ያዥ : ሊከፍለው : ይችላል²⁵ ። ይህንን : ቢያደርግ : በቁጥር : ሺ፱፻፸፩ : (ለ) : እና : ቁጥር : ፫፻፹፫ : (፪) : በከፈለው : ባለገንዘብ : መብቶች : ይዳረጋል ።

ቁጥር : ፫፻፹፫ : (፪) : ከአጠቃላይ : ሕጉ : ቁጥር : ሺ፱፻፸፩ : (ለ) : ጋር : ጠንቀቅ : ያለ : ማወዳደር : ያስፈልገዋል ። ቁጥር : ፫፻፹፫ : ተቀዳሚነት : ላላቸው ባለገንዘቦች : ክፍያ : የሚያደርገውን : የማይንቀሳቀስ : ንብረት : ያዥን : ብቻ : ያዳርጋል ። ይህም : ከፈረንሳይ : የፍትሕ : ብሔር : ሕግ : ቁጥር : ሺ፱፻፶፩ : ጋር : ይስማማል ። ነገር : ግን : ይህ : በቁጥር : ሺ፱፻፸፩ : (ለ) : የሌለ : ገደብ : ነው ። ቁጥር : ሺ፱፻፸፩ : (ለ) ፣ ለምሳሌ : የመጀመሪያ : (ተቀዳሚ) : የማይንቀሳቀስ : ንብረት : ያዥ ፣ ለማስከበር : የሚያስፈራራውን : ሁለተኛ : (ተቀጣይ) : የማይንቀሳቀሰውን : ንብረት : ያዥ : ያስነሳበት : ዘንድ : የማንጠቀምበት : ምንም : ምክንያት : የለም ።²⁶ ይህ : በፈረን

24. የበቀለ : ፈቃድ : አስፈላጊ : ቢሆንም : እንኳ : ይህ : በኢትዮጵያ : የፍትሕ : ብሔር : ሕግ : ቁጥር : ሺ፱፻፹፩ : ተፈቅዷል ። የኢትዮጵያ : ፍትሕ : ብሔር : ሕግ : ቁጥር : ፩፻፸፯፻፳፯ ።

25. በመጀመሪያ : ተከታይ : የማይንቀሳቀስ : ንብረት : መብት : ባለመያዣ : በዚህ : አጠራጣሪ : ባለዕዳ : ላይ : የሚኖረውን : ገንዘብ : መጨመሩ : እንግዳ : ነገር : ሊመስለን : ይችላል ። ነገር : ግን : አንድ : መሬት : ፣ ፲ ሺ : ብር : በተቀዳሚ : የማይንቀሳቀስ : ንብረት : ባለመያዣና : ፩ ሺ : ብር : በተከታይ : ባለመያዣ : ተይዞአል : እንበል ። ተከታይ : (ሁለተኛው) : የማይንቀሳቀስ : ንብረት : ባለመያዣ : ባሁኑ : ሁኔታ : መሬቱ : በግዴታ : ቢሸጥ : ፣ ፲ ሺ : ብር : ያወጣል : ብሎ : ቢገመት : ለሱ : ምንም : ገንዘብ : እንደማይተርፍለት : ይታወቃል ። ይኸኔ : ተቀዳሚውን : የማይንቀሳቀስ : ንብረት : ባለመያዣ : ከፍሎ : በሱ : መብቶች : በመዳረግ : መሬቱ : በኋላ : ይበልጥ : በሚሻል : ዋጋ : መሸጥ : ይተማመን : ይሆናል : ወይም : የባለዕዳው : የገንዘብ : ይዞታ : ወደ : ፊት : መሻሻሉን : ይጠባበቅ : ይሆናል ።

26. እዚህም : በድጋሚ ፣ አንድ : ሰው : የመጀመሪያ : (ተቀዳሚው) : የማይንቀሳቀስ : ንብረት : ያዥ : ይህንን : በማድረግ : ምን : ጥቅም : ያገኛል : ብሎ : ይገረም : ይሆናል ። በርግጥ ፣ ተከታይ : (ሁለተኛው) : የማይንቀሳቀስ : ንብረቱ : ባለመያዣ : በመሬቱ : ላይ : ክስ : የሚያመጣው : የሺያጩ ።

ሣዩ : ፍትሐብሔር : ሕግ : ቁጥር : ሺ፪፻፶፩ : (፩) : ያለውና : በኢትዮጵያ : የፍትሕ : ብሔር : ሕግ : ቁጥር : ፫፻፹፫ : የተጨመረው : ገደብ : በፈረንሣይ : አገር : ተተኝቶበታል።²⁷
ቁጥር : ሺ፱፻፸፩ : (ለ) : በቀጥታ : በመጠቀም : ይህ : ገደብ : መታለፍ : ይቻላል ፤
መታለፍም : አለበት ።

በሌላ : በኩል ፣ ሁለቱም : ቁጥር : ፫፻፹፫ : እና : ቁጥር : ሺ፱፻፸፩ (ለ) : ከፈረንሣይ : ሕግ : ቁጥር : ሺ፪፻፶፩ : (፩) : ጠበብ : ያሉ : ድንጋጌዎችን : ይወክላሉ።
ቁጥር : ፫፻፹፫ : ክፍያ : ለሚያደርጉት : የማይንቀሳቀስ : ንብረት : ያገኙ : ጥቅም : ዳረጎችን : ሲሰጥ : ቁጥር : ሺ፱፻፸፩ (ለ) : ደግሞ : ክፍያ : ለሚያደርጉት : ባለሀብቶች : ወይም : ባለመያዣ : ባለገንዘቦች : ጥቅም : ዳረጎችን : ይሰጣል ። የፈረንሣይ : ሕግ : ቁጥር : ሺ፪፻፶፩ (፩) : ግን : ሰፊ : ባለአኳኋን : በሱ : ላይ : የተቀባይነትን : ብልጫ : ያለውን : ባለገንዘብ : የከፈለ : ማንኛውም : ባለገንዘብ : (መያዣ : የሌለውን : ባለገንዘብ : ጨምሮ) : እንዲደረግ : ይፈቅዳል ። ከዚህ : ጋር : ተመሳሳይ : የሆነ : የሕጋዊ : ዳረጎች : ሕግ : በኢትዮጵያ : ሕግ : ውስጥ : ሊገኝ : አይችልም።²⁸

፫. በሕግ : የተሰጡ : ሁኔታዎች :— ቁጥር : ሺ፱፻፸፩ : (፫) : ሕጋዊ : ዳረጎች : ሕጉ : በግልጽ : በሰጠበት : ሁኔታዎች : በተጨማሪ : ይሆናል²⁹ ። በፍትሐብሔሩ : ሕግ : ወይም : ተመሳሳይ : አስተሳሰብ : የያዙትን : የአሁኑን : የሕግ : ደንቦች : በማራዘም : የተስፋፋ : ትርጓሜ : በማድረግ : ወይም : በልዩ : ድንጋጌዎች : ሕጉ : “እንዲሁ : ለመስጠት” : ይችላል ።

ቁጥር : ሺ፱፻፱ : የውርስ : ዕዳዎችን : በመክፈል : የሚገኘውን : የፈረንሣይን : የዳረጎች : መሠረት : በተወሰነ : አኳኋን : የሚያስገባ : ይመስላል ። የኢትዮጵያ : ሕግ : ዳረጎችን : ለልዩ : ነዛዜ : ስጦታ : ተቀባይ : ብቻ : ይሰጣል ። በጠቅላላ : ስጦታ : በውርስ : ለሰዎች : የሚደረገው : ክፍያ : ግን : ዳረጎችን : ያገኙ : ዘንድ : በግልጽ : አልተሰጠም ።

በጣም : ጥቅም : ያለውና : ተጨማሪ : የሆነ : የዳረጎች : አገባብ : ከጉዳት : ኪሣራ : ለመዳን : የሚገባው : የኢንቩራንስ : ውለታ : ነው። በንግድ : ሕግ : ቁጥር : ፯፻፹፫ : መሠረት : የጉዳት : ኪሣራውን : የከፈለው : ኢንቩራንስ : ማኅበር : ጉዳቱን : ካደረሱት : ሦስተኛ : ወገኖች : ላይ : ክስ : ለማቅረብ : የዳረጎችን : መብት : ያገኛል።³⁰

ዋጋ : ቢያንስ : ዕዳውን : በግማሽ : ሊያስመልስልኝ : ይችላል : የሚባል : ተስፋ : ይሆናል ። ከዚህም : ተቀዳሚ : የማይንቀሳቀስ : ንብረት : ያገኙ : የሚደርሰውን : ገንዘብ : በሙሉ : ይከፍላል : ግለት : ነው : ይህ : ተቃውሞ : ስንመለከትው : ትክክለኛ : ነው ። ነገር : ግን : አበዳሪዎች : በተበዳሪ : ጉዳዮች : ብዙውን : ጊዜ : በቅርብ : የሚገቡ : መሆናቸውንና : እነዚህም : ጉዳዮች : እንዳይከሰቱ : የመጣር : ውጫዊ : ባለጉዳይነት : እንዳላቸው : ይዘነጋል ።

27. ኤ. ዊኤል ፣ ድዋ ፣ ሲበል ፣ ሌዝ ፣ አብልጋሲዮን ፣ (ፕሬዝ ፣ ሃኖት ፣ እ. አ. አ.) ገጽ ፡ ፱፻፵፱ ። ይመለከታል ።

28. በተጨማሪ ፣ በማይንቀሳቀስ : ንብረት : መያዣና ፣ በሚንቀሳቀስ : ንብረት : መያዣ ፣ ተመሳሳይ ፣ ሁኔታዎች ፣ ቢኖሩም ፣ በሚንቀሳቀስ : ንብረት : መያዣ ፣ ሕግ : ውስጥ ፣ በዳረጎች ፣ ስለሚደረገው ፣ ክፍያ ፣ የሚናገር ፣ ሕግ ፣ የለም ። ቁጥር ፣ ሺ፱፻፸፩ ፣ (ለ) ፣ ግን ፣ በርግጥ ፣ ይገባል ። በሚንቀሳቀስ ፣ ንብረት ፣ መያዣ ፣ ክፍል ፣ ቁጥር ፣ ፪፻፳፻፵፰ ፣ “ስለዕቃ ፣ መተካት” ፣ የሚለው ፣ በዳረጎች ፣ ስለሚደረግ ፣ ክፍያ ፣ ለይናገርም ። ይህ ፣ አንድ ፣ የሀብታዊ ፣ ዳረጎች ፣ ምሳሌ ፣ ነው ። ከላይ ፣ በማስረጃ ፣ ቁጥር ፣ ፩ ፣ የተጠቀሰውን ፣ ይመለከታል ። የቁጥር ፣ ሺ፱፻፸፩ ፣ (ለ) ፣ አገባብ ፣ ተጨማሪ ፣ ምሳሌዎች ፣ በቁጥር ፣ ፫፻፱፻፮ ፣ እና ፣ ፫፻፱፻፯ ፣ ይገኛል ።

29. የፈረንሣይ ፣ ፍትሐብሔር ፣ ሕግ ፣ ቁጥር ፣ ሺ፪፻፶፩ ፣ (፫) ።

30. በዚህ ፣ ሕጋዊ ፣ ዳረጎች ፣ እና ፣ “በዳረጎች ፣ ውሎች ፣ አንቀጾች” ፣ መካከል ፣ ልዩነት ፣ ማድረግ ፣ ያስፈልጋል ። በቀድሞው ፣ የፈረንሣይ ፣ ሕግ ፣ ሕጋዊ ፣ ዳረጎች ፣ አይሰጥም ፣ ነበርና ፣ የውል ፣ ዳረጎች ፣ አንቀጾች ፣ እንደዳረጎች ፣ ሳይሆን ፣ እንደ ፣ መብት ፣ መተላለፍ ፣ ይቆጠሩ ፣ ነበር ። ስለዚህም ፣ የኢንቩራንስ ፣ ከሦስተኛ ፣ ወገን ፣ የማሰመለስ ፣ መብት ፣ እንቩራንስ ፣ የገባውን ፣ ሰው ፣ በከፈለው ፣ ልክ ፣

የኢትዮጵያ፡ የባሕር፡ ሕግ፡ ቁጥር፡ ፫፻፳፫፡ በሦስተኛ፡ ወገኖች፡ ላይ፡ ልዩ፡ በሆነው፡ “በጠቅላላ፡ ጭማቂ”፡ የባሕር፡ ኢንፎርሬሽን፡ መሠረቶች፡ ክስ፡ ለመምራት፡ መቻሉን፡ የማያመለክት፡ ተመሳሳይ፡ መሠረት፡ ይዟል። የንግድ፡ ሕግ፡ ቁጥር፡ ፻፲፯፡ በሚያስገርም፡ አኳኋን፡ የዳረጎት፡ ደንቦችን፡ (ሕጋዊ፡ ዳረጎትን፡ ተወት፡ አድርገን)፡ በሰዎች፡ ኢንፎርሬሽን፡ ውል፡ ዳረጎት፡ እንዳይደረግ፡ ይከለክላል። በአደጋ፡ ወይም፡ በጤና፡ ኢንፎርሬሽን፡ ሁኔታዎች፡ ላይ፡ የዚህ፡ ዓይነቱ፡ መከላከል፡ በቂና፡ ግልጽ፡ የሆነ፡ ምክንያት፡ የለውም፤ ምክንያቱም፡ ዳረጎት፡ የኢንፎርሬሽን፡ መሥሪያ፡ ቤት፡ ገቢ፡ በጣሙን፡ ይቀንሰዋል። ይህም፡ በጣም፡ ሠፊ፡ የሆነ፡ የኢንፎርሬሽን ፅድል፡ ይሰጥና፡ እንዲሁም፡ ከፍ፡ ያለ፡ ሕብረ፡ ሰባዊ፡ ጥቅም፡ ስለሚኖረው፡ ከዚህም፡ ከዚያም፡ ከተሰበሰበው፡ አጠራጣሪ፡ ጥቅም፡ መስጠት፡ ይመረጣል።³¹

ለ. በውል፡ የሚሰጥ፡ ዳረጎት።

ሕጉ፡ ዳረጎትን፡ ለከፋዩ፡ በማይሰጥበት፡ ሁኔታዎች፡ በከፋዩና፡ በባለገንዘቡ፡ ወይም፡ በባለዕዳው፡ ስምምነት፡ ቢደረግ፡ ዳረጎት፡ ሊፈጠር፡ ይችላል። በሁለቱም ሁኔታዎች፡ የዳረጎት፡ ጥቅሙ፡ ባለጉዳዮቹ፡ ግዴታው፡ ይፈፀም፡ ዘንድ፡ የ “ማቃላይ” መንገድ፡ ይሰጣቸዋል።

፩. በባለገንዘቡ፡ ስለሚሰጠው፡ ዳረጎት፡—³² አሰፋ፡ ከኃይሉ፡ ላይ፡ በታህሣሥ፡ ሿ፡ በሙሉ፡ የሚከፈል፡ የጅቢ፡ ብር፡ ብድር፡ ወስዷል፡ እንበል። ይህ፡ ብድር፡ በዓመት፡ በመቶ፡ አሥር፡ የወለድ፡ ሂሳብ፡ ይኖረውና፡ በማይንቀሳቀስ፡ ንብረት፡ መያዣ በአሰፋ፡ መሬት፡ ላይ፡ ዋስትና፡ ተጠብቋል። አሁን፡ ኃይሉ፡ ራሱ፡ ክፍያው፡ ቀደም ብሎ፡ በመስከረም፡ እንዲደረግለት፡ ይፈልጋል፡ እንበል። በዚህ፡ ጊዜ፡ አሰፋ፡ ክፍያ፡ ያደርግ፡ ዘንድ፡ ለማስገደድ፡ አይችልም። አሰፋም፡ ይህ፡ ገንዘብ፡ አሁንም፡ ሊያስፈልገው፡ ስለሚችል፡ በፈቃደኛነት፡ ለመክፈል፡ ዝግጁ፡ አይሆን፡ ይሆናል። ግን፡ በቀለ፡ ሦስተኛው፡ ወገን፡ የዋና፡ ገንዘቡንና፡ የወለዱን፡ ክፍያ፡ ማግኘቱ፡ ከተረጋገጠለት፡ ለኃይሉ፡ ክፍያውን፡ ለማድረግ፡ ፈቃደኛ፡ ሊሆን፡ ይችላል። በዚህ ሁኔታ፡ ላይ፡ በባለገንዘቡ፡ የሚሰጠው፡ ዳረጎት፡ ተዳራጊው፡ ከፋይ፡ በዋናው፡ ባለገንዘብ፡ “እግር፡ እንዲተካና” ዋና፡ ዕዳውን፡ ከመያዣው፡ እንዲያዘበት፡ ኃይሉ፡ የፈለገውን፡ ክፍያ፡ ወዲያውኑ፡ በማግኘት፡ እንዲጠቀምና፡ በቀለም፡ ጠቃሚ፡ በመሰለው፡ ወለድና፡ መያዣ፡ ገንዘቡን፡ የማበደር፡ ዕድል፡ እንዲያገኝ፡

አልነበረም። (በዳረጎትና፡ በመብት፡ መተላለፍ፡ ደንብ፡ ያሉት፡ ልዩነቶች፡ ሙሉ፡ ማብራሪያ፡ ከበታች፡ በማስረጃ፡ ቁጥር፡ ፶፪፡ ስር፡ ይገኛል።) አሁን፡ የፈረንሳይ፡ ሕግ፡ ሕጋዊ፡ ዳረጎትን፡ ይሰጣል። በተጨማሪም፡ ይህ፡ ሕግ፡ ሕጋዊ፡ ዳረጎትን፡ ይሰጣል። በተጨማሪም፡ ይህ፡ ሕግ፡ በመብት፡ መተላለፍን፡ የሚከለክል፡ ትዕዛዛዊ፡ ሕግ፡ ነው።

31. ጥላኔዎል፡ እና፡ ሪፑርት፡ ከላይ፡ የተጠቀሰውን፡ ፲፩ኛ፡ መጽሐፍ፡ ክፍል፡ ፲፫፻፵፯፡ ይመለከታል። ኢንፎርሬሽን፡ የገባው፡ ሰው፡ “ሰለነሱ፡ ስለከፈለ”፡ ለተጠራቀመ፡ ጥቅሙን፡ “ይፈልጋል”፡ ብሎ፡ ለመከራከር፡ ይችላል። ዳረጎትን፡ የሚፈቅድ፡ ደንብ፡ ከተሰማሙበት፡ በርግጥ፡ ከፋዩ፡ ክፍያው፡ ተሻሽሎለት፡ ለሚጠራቀሙበት፡ ጥቅሞች፡ ላይክፍል፡ ይችላል። በዚያ፡ ሁኔታ፡ “ፍላጎቱ”፡ አሁንም፡ ቢኖር፡ እንኳ፡ የሕግን፡ ከለላ፡ ማግኘት፡ ይችላል፡ እንደሆነ፡ ግልጽ፡ አይደለም። በመንግሥቱ፡ የጡረታ፡ ጥላኖች፡ የዳረጎት፡ ሕጎች፡ ስለማይገኙበት፡ ተመሳሳይ፡ የሆኑ፡ ጥያቄዎች፡ ሊነሱ፡ ይችላሉ። የመንግሥት፡ ሰራተኞች፡ የጡረታ፡ አዋጅን፡ ቁጥር፡ ፵፮፡ (እ. አ. አ. ፲፱፻፷፩)፡ ተሻሽሎ፡ እንደወጣው፡ የመንግሥት፡ ሰራተኞች፡ ጡረታ፡ አበል፡ አዋጅ፡ ቁጥር፡ ፻፲፱፡ (እ. አ. አ. ፲፱፻፷፫)፡ የወጣውን፡ ይመለከታል።

32. በአጠቃላይ፡ ማዙድ፡ እና፡ ማዙድ፡ ከላይ፡ የተጠቀሰውን፡ ፪ኛ፡ መጽሐፍ፡ ክፍል፡ ፳፻፵፮ — ፵፱፡ ጥላኔዎል፡ እና፡ ሪፑርት፡ ከላይ፡ የተጠቀሰውን፡ ፪ኛ፡ መጽሐፍ፡ ክፍል፡ ፲፫፻፵፩ — ፳፫፡ ይመለከታል።

ያደርጋል ። በሌላ ፣ በኩል ፣ በአሰፋ ፣ ላይ ፣ ምንም ፣ ችግር ፣ አልተፈጠረም ። የተበደረው ፣ ገንዘብ ፣ ሆነ ፣ የመክፈያው ፣ ጊዜ ፣ አልተለወጠም ። የተለወጠ ፣ ነገር ፣ ቢኖር ፣ የባለገንዘቡ ፣ ሰው ፣ ብቻ ፣ መቀየር ፣ ነው ።

በቁጥር ፣ ፲፱፻፷፰ ፣ ሥር ፣ ከባለዕዳው ፣ በሌላ ፣ የተከፈለ ፣ ባለገንዘብ ፣ ከፋዩን ፣ በራሱ ፣ መብቶች ፣ በባለዕዳው ፣ ላይ ፣ ተዳራጊ ፣ እንዲሆን ፣ በማንኛውም ፣ ጊዜ ፣ ሊያዳርገው ፣ ይችላል ።³³ ይህም ፣ በከፋዩና ፣ በባለገንዘቡ ፣ መስማማት ፣ የሚፈጸም ፣ በመሆኑ ፣ ባለገንዘቡ ፣ ዳረጎቱን ፣ እንቢ ፣ ለማለት ፣ መብት ፣ አለው ።³⁴

ቁጥር ፣ ፲፱፻፷፰ ፣ (፪) ፣ በባለገንዘቡ ፣ በሚሰጠው ፣ ዳረጎት ፣ ሁለት ፣ ሁኔታዎች ፣ እንዲሟሉ ፣ ይጠይቃል ፣ እነዚህም ፣ ዳረጎቱ ፣ ግልጽ ፣ መሆንና ፣ የገንዘቡ ፣ መክፈል ፣ እንደተደረገ ፣ ወዲያውኑ ፣ መፈፀም ፣ ይገባዋል ፣ የሚሉት ፣ ናቸው ። ሁለቱም ፣ ሁኔታዎች ፣ የፈረንሳይን ፣ ፍትሐ ፣ ብሔር ፣ ሕግ ፣ ቁጥር ፣ ፲፱፻፶፯ ፣ (፩) ፣ የሚሰተካከሉ ፣ ናቸው ።

ሀ. “ግልጽ” ፣ ዳረጎት ፣ ግልጽ ፣ መሆን ፣ አለበት ፣ የተባለው ፣ ፍርድ ፣ ቤቶች በማንኛውም ፣ የክፍያ ፣ ሁኔታዎች ፣ ላይ ፣ አንድ ፣ ሰው ፣ ለባለገንዘቡ ፣ የከፈለ ፣ እንደሆነ ፣ የሱን ፣ መብቶች ፣ ይዞ ፣ በባለዕዳው ፣ ላይ ፣ ይዳረጋል ፣ ብለው ፣ እንዳይተረጉሙ ፣ ለማድረግ ፣ ነው ።³⁵ ብዙውን ፣ ጊዜ ፣ ፍርድ ፣ ቤቱ ፣ የተዋዋይ ፣ ወገኖችን ፣ ፍላጎት ፣ ይህንን ፣ ከመሳሰሉ ፣ ሁኔታዎች ፣ ለመጥቀስ ፣ ነፃ ፣ ነው ። ዳረጎት ፣ ግን ፣ ሕጉ ፣ በይበልጥ ፣ ቀጥተኛ ፣ ማስረጃ ፣ ከሚጠይቅባቸው ፣ ክፍሎች ፣ አንዱ ፣ ነው ።³⁶ በሥራ ፣ ላይ ፣ እንደሚታየው ፣ በዳረጎት ፣ ቦታዎች ፣ ውጤቱ ፣ አጠራጣሪ ፣ ያልሆኑ ፣ ቃሎችን ፣ እንዲጠቀሙ ፣ መጠየቅ ፣ ነው ።

ተዋዋዮቹ ፣ የተጠቀሙባቸው ፣ ቃላት ፣ የማዳረግን ፣ ፍላጎት ፣ በሚገባ ፣ ማመልከት ፣ ያልቻሉ ፣ እንደሆነ ፣ ውጤቱ ፣ ስምምነቱን ፣ እንደ ፣ መብት ፣ ማስተላለፍ ፣ ውል ፣ መቁጠር ፣ ይሆናል ።³⁷ ዳረጎትን ፣ ለማመልከት ፣ የምንጠቀምባቸው ፣ ቃላት ፣ “ዳረጎት” ፣ ከሚለው ፣ ሌላ ፣ ስለሌሉና ፣ ሌላ ፣ ቃል ፣ ብንጠቀም ፣ ግን ፣ ያለጥርጥር ፣ ከዳረጎት ፣ ይልቅ ፣ “ማስተላለፍ” ፣ መፈለጉን ፣ ያለማሻማት ፣ ስለሚያመለክት ፣ ይህ ፣ ዳረጎት ፣ ግልጽ ፣ ይሁን ፣ የሚለውን ፣ ተፈላጊ ፣ ሁኔታ ፣ በሚገባ ፣ ጥብቅ ፣ ያደርገዋል ። ይህ ፣ የቃላት ፣ ምርጫ ፣ ማነስ ፣ በእንግሊዝኛና ፣ በፈረንሳይኛ ፣ ቋንቋ ፣ እንኳን ፣ የጠበቀ ፣ ነው ። በአውሮፓ ፣ ቋንቋ ፣ በብዙ ፣ ዓመታት ፣ ልምምድና ፣ መሻሻል ፣ ጠባብ ፣ የቴክኒክ ፣ ትርጉም ፣ የተሰጠው ፣ ይህ ፣ ቃል ፣ የአማርኛ ፣ ቋንቋ ፣ ባሉት ፣ ቃላት ፣ እጥረት ፣ ምክንያት ፣ የተፈለገበትን ፣ ጥልቀትና ፣ ጥቅም ፣ አሟልቶ ፣ መገኘቱ ፣ አጠራጣሪ ፣ ይሆናል ። ስለዚህ ፣ ፍርድ ፣ ቤቶች ፣ ወደፊት ፣ የዚህን ፣ አንቀጽ ፣ አጠቃቀም ፣ ሲተረጎሙ ፣ የሚገባ ፣ ጥንቃቄ ፣ ማድረግ ፣ አለባቸው ።

33. የኢትዮጵያ ፣ ፍትሐብሔር ፣ ሕግ ፣ ቁጥር ፣ ፲፱፻፷፰ ፣
፩. ሦስተኛ ፣ መንገድ ፣ የከፈለውን ፣ ገንዘብ ፣ ባለገንዘቡ ፣ የተቀበለ ፣ እንደሆነ ፣ በራሱ ፣ መብቶች ፣ ተዳራጊ ፣ ሊያደርገው ፣ ይችላል ።
፪. የዳረጎቱ ፣ ጉዳይ ፣ ግልጽ ፣ መሆንና ፣ የገንዘቡ ፣ መክፈል ፣ እንደተደረገ ፣ ወዲያውኑ ፣ መፈፀም ፣ ይገባዋል ። ሆኖም ፣ የዕዳው ፣ ክፍያ ፣ የባለዕዳውን ፣ ስልጣን ፣ እንደሚያስፈልገው ፣ መታወስ ፣ አለበት ።

34. ባለገንዘቡ ፣ ይህንን ፣ ለማድረግ ፣ ነፃ ፣ ቢሆንም ፣ ይህ ፣ ብዙውን ፣ ጊዜ ፣ የሚቀርብለትን ፣ የቶሎ ፣ ክፍያ ፣ ከማግኘት ፣ ስለማያስቀረው ፣ የሚያደርገው ፣ አይመስልም ።

35. ግልጽ ፣ ስላለው ፣ ተቃራኒነቱ ፣ ማብራሪያ ፣ ጥላኔዎል ፣ እና ፣ ሪፑርት ፣ ከላይ ፣ የተጠቀሰውን ፣ ጂኛ ፣ መጽሐፍ ፣ ክፍል ፣ ፻፭ ፣ ይመለከታል ።

36. ለሌላ ፣ ምሳሌዎች ፣ የኢትዮጵያ ፣ ፍትሐብሔር ፣ ሕግ ፣ ቁጥሮች ፣ ፲፯፻፹፭ ፣ ፲፯፻፶፯ ፣ ፲፯፻፷፯ ፣ ፲፱፻፷፰ ፣ ፲፱፻፷፯ ፣ ፲፱፻፷፰ ፣ ይመለከታል ።

37. ከ“ዳረጎት” ፣ ይልቅ ፣ “የመብት ፣ መተላለፍ” ፣ በሚኖርበት ፣ ጊዜ ፣ የሚደርሱት ፣ ልዩነቶች ፣ ቀጥሎ ፣ ይብራራሉ ፣ ከበታች ፣ በማስረጃ ፣ ቁጥር ፣ ፶፪ ፣ የተጠቀሰውን ፣ ይመለከታል ።

ዳረጎት ፡ ግልጽ ፡ ይሁን ፡ የሚለው ፡ ተፈላጊ ፡ ሁኔታ ፡ ዳረጎት ፡ በጽሑፍ ይፈጸም ፡ ከሚለው ፡ ሁኔታ ፡ ጋር ፡ መምታታት ፡ የለበትም ። ዳረጎት ፡ በጽሑፍ መሆን ፡ አለበት ፡ የሚል ፡ ተፈላጊ ፡ ሁኔታ ፡ የለውም ።³⁸ በተጨማሪም ፡ ሁለቱ ፡ ሃብቶች ፡ የተለያዩና ፡ ራሳቸውን ፡ የቻሉ ፡ ስለሆኑ ፡ ዳረጎት ፡ “ግልጽ” ፡ መሆን ፡ አለበት ፡ የሚለው ፡ ሕጋዊ ፡ ተፈላጊ ፡ ሁኔታ ፡ በጽሑፍ ፡ ብቻ ፡ ሳይሆን ፡ በቃል ፡ ስምምነት ፡ ሊሟላ ፡ ይችላል ። እንዲያውም ፡ በተቃራኒ ፡ የጽሑፍ ፡ ስምምነት ፡ የሚሟላው ፡ የዳረጎትን ፡ ፍላጎት ፡ በ“ግልጽ” ሲያሳይ ፡ ብቻ ፡ ነው ።

ለ. “የገንዘቡ ፡ መከፈል ፡ እንደተደረገ ፡ ወዲያውኑ ፡ መፈጸም ፡ ይገባዋል”፡- በያሉ ፡ አቀራረብ ፡ ይህ ፡ ሁለተኛ ፡ ተፈላጊ ፡ ሁኔታ ፡ ዳረጎትን ፡ የሚፈቅደው ፡ ከክፍያው ጋር ፡ ባንድነት ፡ ተጣምሮ ፡ የተደረገ ፡ እንደሆነ ፡ ብቻ ፡ ነው ።³⁹ በእውነት ፡ ከሆነ ግን ፡ የዚህ ፡ ተፈላጊ ፡ ሁኔታ ፡ ዓላማ ፡ የሚሟላው ፡ ከክፍያ ፡ በኋላ ፡ የሚደረገውን መዳረግ ፡ ለመከልከል ፡ ከተተረጎመና ፡ ዳረጎትን ፡ በክፍያ ፡ ሰዓት ፡ ብቻ ፡ ሳይሆን ከክፍያውም ፡ በፊት ፡ እንዲደረግ ፡ ሲፈቅድ ፡ ነው ። የሱዚያና ፡ ፍርድ ፡ ቤቶች ከፈረንሣይ ፡ ፍትሐብሔር ፡ ሕግ ፡ ቁጥር ፡ ፲፱፻፶፯ ፡ የተቀዳውንና ፡ ተስተካካይ ፡ የሆነው የሱዚያና ፡ ፍትሕ ፡ ብሔር ፡ ሕግ ፡ ቁጥር ፡ ፪፲፻፷ ፡ ሲተረጎሙ ፡ ከዚህ ፡ ዓይነት ተመሳሳይ ፡ ውጤት ፡ ደርሰዋል ።⁴⁰

የአንቀጽ ፡ ፲፱፻፷፰ ፡ እና ፡ የተከታዮቹን ፡ ዓላማ ፡ ብንመለከት ፡ ይህ ፡ ውጤት ተቀባይነት ፡ ያለው ፡ ነው ። ብዙውን ፡ ጊዜ ፡ ክፍያ ፡ ሲደረግ ፡ የነበረው ፡ ግዴታ ይሠረዛል ። ተደራጊው ፡ በባለገንዘቡ ፡ ቦታ ፡ ተተክቶ ፡ የባለዕዳው ፡ ግዴታ ፡ መኖሩ ለሱ ፡ እንዲቀጥል ፡ በማድረግ ፡ ዳረጎት ፡ ከዚህ ፡ ደንብ ፡ ተገንጥሎ ፡ ልዩነትን ፡ ይሠርታል ። ሆኖም ፡ በአስተሳሰባቸው ፡ የኮንቲኔታል ፡ (የሀገራዊ ፡ አውሮፓ) ፡ የሕግ ሰዎች ፡ ይህንን ፡ ውጤት ፡ የሚቀበሉት ፡ ዳረጎት ፡ በክፍያ ፡ ሰዓት ፡ የተፈጸመ ፡ እንደሆነ ብቻ ፡ ነው ። ከክፍያ ፡ በኋላ ፡ የሚደረገው ፡ የዳረጎት ፡ ስምምነት ፡ ዋጋ ፡ አይኖረውም ይኸውም ፡ እንዴት ፡ ኃይሉ ፡ (ዋና ፡ ባለገንዘብ) ፡ እና ፡ በቀለ ፡ (ተዳራጊ) ፡ በበቀለ ክፍያ ፡ የተሠረዘውን ፡ የአሰፋን ፡ ግዴታ ፡ በስምምነት ፡ ሊያቃኑት ፡ ይችላሉ? በሚል አስተሳሰብ ፡ ነው ። ሆኖም ፡ በቀለ ፡ ወደፊት ፡ ክፍያውን ፡ ሲያደርግ ፡ በኃይሉ ፡ መላቶች ፡ ላይ ፡ ይዳረጋል ፡ ተብሎ ፡ በኃይሉና ፡ በበቀለ ፡ መካከል ፡ በተቀዳሚ ፡ የተደረገ ስምምነት ፡ የተሠረዘውን ፡ ግዴታ ፡ እንደ ፡ “ማቃናት” ፡ ይሆናል ፡ የሚለውን ፡ ፕሮብሌም ፡ አይፈጥርም ። ስለዚህ ፡ ምንም ፡ እንኳን ፡ ክፍያው ፡ በተደረገበት ፡ ጊዜ ፡ ስለዳረጎት ፡ ባይነሳም ፡ ይህ ፡ ዋጋ ፡ ያለው ፡ ዳረጎት ፡ ለመሆን ፡ ይበቃል ።

የሕጉ ፡ ተፈላጊ ፡ ሁኔታ ፡ የሚናገረው ፡ መቼ ፡ ዳረጎት ፡ መደረግ ፡ እንዳለበት ፡ መሆኑን ፡ ማስታወስ ፡ ይገባል ። ብዙዎቹ ፡ ደራሲዎች ፡ ከክፍያ ፡ በኋላ ፡ የተደረገውን ፡ ዳረጎት ፡ ማስረጃ ፡ በማቅረብ ፡ ዳረጎት ፡ መፈጸሙን ፡ ሊያስረዳ ፡ ይችላል ፡ ይላሉ ፡ (ለምሳሌ በቃል ፡ የተነጋገሩትን ፡ የውለታ ፡ ቃል ፡ ከጥቂት ፡ ቀኖች ፡ በኋላ ፡ በጽሑፍ ፡ በማስፈር) ነገር ፡ ግን ፡ ዳረጎት ፡ ተደርጓል ፡ በሚባለው ፡ ቀንና ፡ በማስረጃው ፡ ላይ ፡ በተጠቀሰው

38. በፈረንሣይ ፡ ሕግም ፡ ቢሆን ፡ አንድም ፡ የለም ፡ ፕላንዎል ፡ እና ፡ ሪፑርት ፡ ከላይ ፡ የተጠቀሰውን ክፍል ፡ ፲፱፻፷፫ ፡ ይመለከታል ።
 39. ቢያንስ ፡ አንድ ፡ ፈረንሣይ ፡ ደራሲ ፡ ከዚህ ፡ መደምደሚያ ፡ የደረሰ ፡ ይመስላል ። ኤ. ዊኤል ፡ ከላይ የተጠቀሰውን ፡ ገጽ ፡ ፱፻፴፭ ፡ ይመለከታል ።
 ሌሎች ፡ ደራሲዎች ፡ ሃሳባቸውን ፡ ከክፍያ ፡ በኋላ ፡ ስለሚደረገው ፡ ዳረጎት ፡ ክልልነትና ፡ ለምንስ ፡ ክልልነት ፡ መሆን ፡ እንዳለበት ፡ ምክንያት ፡ በመስጠት ፡ ብቻ ፡ በመወሰን ፡ ተደናግረዋል ።
 40. ጆን ፡ ቲ ፡ ሁድ ፡ ጁንፑር ፡ “ዳረጎት” ፡ ኢሲይሶ ፡ አን ፡ ዘ ፡ ሲቪል ፡ ሎው ፡ እና ፡ አብልጊሽን ውስጥ ፡ (ዳያናው ፡ እትም ፡ እ. አ. አ. ፲፱፻፱) ፡ ገጽ ፡ ፻፸፱ — ፹ ፡ እና ፡ የተጠራትን ፡ ክርክሮች ይመለከታል ።

ቀን : መሀል : በቂ : የሆነ : የጊዜ : መራራቅ : ካለ : ይህ : ማስረጃ : ተቀባይነት : ማግኘት : አጠራጣሪ : ነው ።⁴¹

፪. በባለዕዳው : ስለሚሰጠው : ዳረጎት:—⁴² ዳረጎት : በተጨማሪ : ባለዕዳው : ዕዳውን : ይከፍል : ዘንድ : ካበደረው : ሰው : ጋር : በሚያደርገው : ውል : ሲፈጠር : ይችላል ። ቁጥር : ሺ፱፻፷፱ ።⁴³ ይህ : ባለገንዘቡ : በባለዕዳው : ላይ : ያለው : መብቶች : ያለባ ለገንዘቡ : ፈቃድ : ወይም : ከባለገንዘቡ : ፍላጎት : በተቃራኒነት : ለሦስተኛ : ሰው : ይተላለፍ : ዘንድ : በተለይ : የወጣ : አቋም : ነው ። ኃይሉ : የአሰፋን : መሬት : የማይንቀሳቀስ : ንብረት : መያዣ : አድርጎ : ፭ሺ : ብር : በመቶ : አሥር : ወለድ : አበደረው : እንበል ። አሰፋ : በተወሰነ : ጊዜ : የሚደረገውን : ተቆራጭ : ክፍያ : ማድረግ : ያቅተዋል ። ኃይሉም : ቢሆን : ላላ : ያለ : የአከፋፈል : ዘዴ : ለማድረግ : ፈቃደኛ : አይደለም : እንበል ። ሆኖም : በቀለ : ገንዘቡ : እንደሚመለስለት : ማረጋገጫ : መያዣ : ከተሰጠው : ላላ : ባለ : የአከፋፈል : ዘዴ : ለአሰፋ : ገንዘብ : ለማበደር : ፈቃደኛ : ይሆናል ። አሰፋ : ለመያዣ : ለማቅረብ : የሚችለው : አሁን : በማይንቀሳቀስ : ንብረት : መያዣ : የሰጠውን : መሬቱን : ብቻ : ነው ። አሰፋ : የኃይሉን : ብድር : ለመክፈል : ከበቀለ : ላይ : ገንዘብ : ከተበደረ : በቁጥር : ሺ፱፻፷፱ : በዳረጎት : የኃይሉን : መብቶች : የማይንቀሳቀስ : ንብረት : መያዣውን : ሁሉ : ጨምሮ : ያለ : ኃይሉ : ፈቃድ : ለበቀለ : ለማስተላለፍ : ይችላል ። እንዳየነው : ሁሉ : ይህ : አቋም : በተለመደው : የፈቃድ : ማግኘት : አስተሳሰብ : የተመለከትነው : እንደሆነ : የተለየ : ሆኖ : ይገኛል ። ነገር : ግን : በሚሰጠው : ግሩም : ጥቅም : ተቀባይነትን : አግኝቷል ።⁴⁴

41. ፕላንዎል : እና : ሪፑርት : ከላይ : የተጠቀሰውን : ፯ኛ : መጽሐፍ : ክፍል : ሺ፱፻፳፱ : ይመለከታል ።
42. በአጠቃላይ : ማዘድ : እና : ማዘድ : ከላይ : የተጠቀሰውን : ፪ኛ : መጽሐፍ : ክፍል : ፳፻፶ — ፻፹ : ፕላንዎል : እና : ሪፑርት : ከላይ : የተጠቀሰውን : ፯ኛ : መጽሐፍ : ክፍል : ሺ፱፻፳፱ — ፳፯ : ይመለከታል ።
43. የኢትዮጵያ : ፍትሕ : ብሔር : ሕግ : ቁጥር : ሺ፱፻፷፱ ።
ባለዕዳው : የተበደረውን : ነገር : ለመክፈል : ሲል : አንድ : የተወሰነ : ጥሬ : ገንዘብ : ወይም : አንድ : ሌላ : አላቂ : ነገር : ተበድሮ : እንደሆነ : የመጀመሪያ : አበዳሪ : ሰጥቶት : በነበረው : መብት : ይህን : በመጨረሻ : የተመለከተውን : አበዳሪ : ለማድረግ : ይችላል ።
44. የዳረጎት : ትልቁ : ጥቅም : የሚመጣው : ባለገንዘቡን : መቀየር : ብቻ : ሳይሆን : በክፍያ : በኩልም : በሚያመጣው : ለውጥ : ነው ። ለምሳሌ : በመቶ : አሥር : ሂሳብ : ወለድ : የያዘ : አዲስ : ብድር : ማግኘት : ብዙን : ጊዜ : ወለድ : የያዘ : ዱቤ : ሁለቱንም : ባለዕዳ : ሆነ : ባለገንዘብ : የሚጠቅም : የክፍያ : ግዴታ : ሆኖ : ይቆጠራል ። ስለዚህም : በዚህ : ጉዳይ : ላይ : ግልጽ : የሆነ : ዝምታ : በሌለበት : ሁኔታ : ሁለቱም : ወገኖች : ፈቃደኛ : ካልሆኑ : ክፍያው : ለመዳረግ : አይፈቀድም ። የኢትዮጵያ : ፍትሕ : ብሔር : ሕግ : ቁጥር : ፪ሺ፱፻፹፩ : ሺ፰፻፷፰ — ፰፯ : ይመለከታል ። በመሐከሉ : የወለዱ : ልክ : የቀነሰ : ከሆነ : የባለገንዘቡ : ፈቃድ : መገኘት : አጠራጣሪ : ነው ። በባለዕዳው : የሚሰጠው : ዳረጎት : (ባለዕዳዎች) : ትልቁ : ጥቅም : ባለዕዳዎች : የሚቀንሰውን : የወለድ : ሂሳብ : በመመርኮዝ : ግዴታቸውን : ለጊዜው : ለማቃለል : እንዲችሉ : በማድረግ : ነው ። በባለካፒታሎችም : በኩል ፣ ባበዳሪዎች : መሀል : ውድድርን : ስለሚፈጥር : በተጨማሪ : ጥሩ : ነው : ተብሎ : ሊታይ : ይችላል ። ይህ : አቋም : ስለግዴታ : ያለንን : የተለምዶ : ዕንሰ — ሀሳብ : በመሻር : በባለዕዳው : የባለገንዘቡ : መብቶች : ማስተላለፍን : ብቻ : ሳይሆን : በተጨማሪም : የነዚህ : መብቶች : መሠረት - ሃሳብ : በባለዕዳው : በሦስተኛ : ወገን : ስምምነት : እንዲለውጡ : ያደርጋል ። አንድ : ሰው ፣ የትኞቹ : ኃይለኛ ባለዕዳዎች : ናቸው : ለራሳቸው : ጥቅም : የተለመደውን : መሰረት : እንዲለዋወጥ : ያደረጉ : ብሎ : ይገረም : ይሆናል ። መልሱም : የአሥራ : ሰባተኛው : መቶ : ክፍለ : ዘመን : የፈረንሳይ : መኳንንቶች : ናቸው : የሚል : ይሆናል ። በአውሮፓ : ውስጥ : የነበሩት : የሃይማኖት : ጦርነቶች : የወለድን : ሂሳብ : ከፍ : በማድረግ : መኳንንቶች : ከባድ : ዕዳ : እንዲገቡ : አድርጓቸው : ነበር ። ጦርነቶቹ : ሲቆሙ : የወለድ : ሂሳብ : እንደገና : ቀነሰ ። ሐይሉ : ፪ኛ : እ. አ. አ. በሺ፰፻፱ : ባወጣው : አዋጅ : መሠረት : መኳንንቶቹ : ዕዳቸውን : እንዲያቃልሉ : በፈረንሳይ : ሕግ : ውስጥ : እንደዚህ : ዓይነቶቹን : ዳረጎት : ፈቀደ : የኢትዮጵያ : ፍትሕ : ብሔር : ሕግ : ቁጥር : ሺ፱፻፶፭ : እና : ምንጩ : የፈረንሳይ : ፍትሕ : ብሔር : ሕግ : ቁጥር : ሺ፱፻፶፯(፪) : ያዘሉት : ተፈላጊ : የፎርም : ግዴታዎች : በፓሪስ : ፓርላማ : የሐምሌ : ፯ : ሺ፰፻፺ : (አሬ : ዲ : ስብራጋሲዮን) : ውሳኔ : ላይ : የተመሠረቱ : ናቸው ። ማዘድ : እና : ማዘድ : ከላይ : የተጠቀሰውን : ክፍል : ፳፻፶፩ : ይመለከታል ።

በእውነቱ ፡ ቁጥር ፡ ሺ፱፻፳፱ ፡ እንደወጠነው ፡ ባለዕዳው ፡ የተበደረውን ፡ ገንዘብ ፡ ለባለገንዘቡ ፡ የከፈለ ፡ እንደሆነና ፡ በባለዕዳው ፡ የሚሰጠውን ፡ ዳረጎት ፡ ከፈጸመ ፡ የባለዕዳው ፡ ሌሎች ፡ ባለገንዘቦችን ፡ (አበዳሪዎችን) ፡ ሊጎዳ ፡ አይችልም ። ምንም ፡ እንኳ ፡ ተዳራጊው ፡ በነዚህ ፡ ሌሎች ፡ ባለገንዘቦች ፡ ላይ ፡ ቅድሚያ ፡ ሊኖረው ፡ ቢችልም ፡ ይህ ፡ አዲስ ፡ ቀደምትነትን ፡ አይፈጥርም ። በቀላሉ ፡ አነጋገር ፡ ተዳራጊው ፡ የሚጠቀመው ፡ ዋናው ፡ ባለገንዘብ ፡ ይዞት ፡ በነበረው ፡ ቀደምትነት ፡ በመተካት ፡ ነው ።

ነገር ፡ ግን ፡ በባለዕዳው ፡ የሚሰጠው ፡ ዳረጎት ፡ ለቅን ፡ ልቡና ፡ ተቃራኒ ፡ በሆነ ፡ መንገድ ፡ ለመጠቀም ፡ ለሚፈልጉ ፡ በቂ ፡ ዕድል ፡ ስለሚሰጥ ፡ ይህንን ፡ አደጋ ፡ ለመከላከል ፡ ቁጥር ፡ ሺ፱፻፳፱ ፡ በጣም ፡ የጠበቀ ፡ ፎርማሊቲው ፡ እንዲሟላ ፡ ይጠይቃል ።⁴⁵ ያለፈው ፡ ምሳሌአችንን ፡ በማስታወስ ፡ አሰፋ ፡ ያለበትን ፡ ዕዳ ፡ ለበቀለ ፡ በርግጥ ፡ ከፍሎ ፡ አሁን ፡ የገንዘብ ፡ እጥረት ፡ ይዞታል ። እንበል ። የነበረውን ፡ የመያዣ ፡ ማረጋገጫ ፡ ሁሉ ፡ ለሌሎች ፡ ባለገንዘቦችና ፡ ለአበዳሪዎቹ ፡ ስለአስያዘ ፡ ተጨማሪ ፡ ብድር ፡ ለማግኘት ፡ በጣም ፡ ያነሰ ፡ መተማመኛ ፡ አለው ። ሆኖም ፡ አሁን ፡ ሲያበድረው ፡ ፈቃደኛ ፡ ከሆነው ፡ ሰው ፡ ጋር ፡ ተባብሮ ፡ ለብድሩ ፡ ማስያዣ ፡ ካሁን ፡ በፊት ፡ በከፈለው ፡ ባለገንዘብ ፡ መብቶች ፡ “አዳርግላሁ” ፡ ብሎ ፡ ይስማማል ። በዚህ ፡ “ዳረጎት” ፡ መሠረት ፡ አበዳሪው ፡ የፊትኛውን ፡ ባለገንዘብ ፡ መያዣ ፡ ያገኛል ። በተለይም ፡ ከባለገንዘቡ ፡ ለጥቆ ፡ መያዣ ፡ በተቀበሉ ፡ ሌሎች ፡ ባለገንዘቦች ፡ ላይ ፡ ቅድሚያን ፡ ያገኛል ። በአሰፋና ፡ በበቀለ ፡ መካከል ፡ የተደረገው ፡ የዳረጎት ፡ ስምምነት ፡ አሰፋ ፡ ለኃይሉ ፡ ከፍሎ ፡ በነበረበት ፡ ባለፈው ፡ ቀን ፡ ይሠፍራል ።

የዚህ ፡ ዓይነቱ ፡ የቅን ፡ ልቡና ፡ ተቃራኒ ፡ ተንኮል ፡ በቀለ ፡ ለአሰፋ ፡ ያበደረው ፡ ገንዘብ ፡ የኃይሉን ፡ ዕዳ ፡ የከፈለበት ፡ ለመሆኑና ፡ በሌላ ፡ ግንኙነት ፡ ለሌለው ፡ ነገር ፡ አላማዋሉ ፡ ከተረጋገጠ ፡ ከመፈጸሙ ፡ ለመከልከል ፡ ይችላል ። እንዲሁም ፡ ለዳረጎቱ ፡ የተረጋገጠ ፡ ቀን ፡ በማስፈር ፡ ይህ ፡ ዓይነቱ ፡ ተንኮል ፡ በሚገባ ፡ ሊቀር ፡ ይችላል ። በዚህም ፡ መሠረት ፡ ዳረጎት ፡ ይፈጠር ፡ ዘንድ ፡ ሕጉ ፡ “የብድሩ ፡ ውልና” ፡ የገንዘቡ ፡ ደረሰኝ ፡ ከባለገንዘቡ ፡ የተዳረገበት ፡ ዘመን ፡ የተረጋገጠ ፡ ቀን ፡ እንዲሠፍርበት ፡ ያዛል ።⁴⁶ የብድሩ ፡ ውል ፡ በተጨማሪ ፡ ብድሩ ፡ ለምን ፡ ጥቅም ፡ እንደሚውል ፡ ግልጽ ፡ የሆነ ፡ ቃል ፡ መያዝ ፡ ሲኖርበት ፡ ደረሰኙ ፡ ደግሞ ፡ ብድሩ ፡ ከየት ፡ እንደተገኘ ፡ መግ

የፈረንሳይ ፡ ደራሲዎች ፡ ግልጽ ፡ የሆነውን ፡ የግዴታውን ፡ ዓላማ ፡ በተጨማሪ ፡ መቀየር ፡ በግል ፡ ሳይገልጹ ፡ ባለዕዳው ፡ የባለገንዘቡን ፡ መብት ፡ ማስተላለፍ ፡ ይችላል ። ዘንድ ፡ የተፈጠረውን ፡ ያልተለመደ ፡ ሁኔታ ፡ ያጋንናሉ ። በታሪክ ፡ መሠረት ፡ የዳረጎት ፡ ሥልጣን ፡ መስጠት ፡ ከክፍያ ፡ የማድረግ ፡ ሥልጣን ፡ ጋር ፡ ተያይዞ ፡ ስለሚሄድ ፡ በሚገባ ፡ የምንገነዘበው ፡ ነገር ፡ ነው ። ነገር ፡ ግን ፡ በሁለቱ ፡ ሥልጣን ፡ አሰጣጦች ፡ መካከል ፡ ያለውን ፡ ብሩህ ፡ አድርጎ ፡ ያለመቅረቡ ፡ ወደ ፡ እንዳንድ ፡ የግልጽነት ፡ ችግር ፡ አስገብቶአል ።

45. የኢትዮጵያ ፡ ፍትሕ ፡ ብሔር ፡ ሕግ ፡ ቁጥር ፡ ሺ፱፻፳፱ ።
 (፩) በባለዕዳው ፡ ፈቃድነት ፡ የሚደረገው ፡ የዳረጎት ፡ ጉዳይ ፡ የሚጻፍው ፡ የብድሩ ፡ ውል ፡ የተደረገበት ፡ ዘመን ፡ የተረጋገጠ ፡ ቀን ፡ ያለው ፡ ሲሆንና ፡ በብድሩ ፡ የተወሰደው ፡ ገንዘብ ፡ ለምን ፡ እንደተመደበ ፡ የተመለከተ ፡ መሆኑ ፡ የታወቀ ፡ ሲሆን ፡ ነው ።
 (፪) እንዲሁም ፡ የገንዘቡ ፡ ደረሰኝ ፡ የተረጋገጠ ፡ ቀን ፡ እንዲኖረውና ፡ የተከፈለውም ፡ በመጨረሻ ፡ ከተበደረው ፡ ገንዘብ ፡ ለመሆኑ ፡ ግልጽ ፡ የሆነ ፡ ቃል ፡ ሊመለከትበት ፡ ይገባል ።
 (፫) ባለዕዳው ፡ ይህን ፡ ነገር ፡ እንዲጠቅስለት ፡ የመጀመሪያውን ፡ ባለገንዘብ ፡ ከጠየቀው ፡ በሚሰጠው ፡ ደረሰኝ ፡ ላይ ፡ ይህን ፡ ጠቅሶ ፡ ለመጻፍ ፡ እንቢተኛ ፡ ሲሆን ፡ አይችልም ።

46. የብድሩ ፡ ውል ፡ የተደረገበት ፡ ዘመን ፡ የተረጋገጠ ፡ ቀን ፡ ሲኖርበት ፡ የሚችለው ፡ በቁጥር ፡ ፪ሺ፯ ፡ በሠፈሩት ፡ መንገዶች ፡ መሠረት ፡ ነው ። በዳረጎት ፡ ሁኔታዎች ፡ የተለመደው ፡ የብድሩ ፡ ውልን ፡ “ደረሰኝ” ፡ በአንድ ፡ “ባለሥልጣን” ፡ ምናልባት ፡ በፍርድ ፡ ቤቱ ፡ የሬጅስትራር ፡ ጽ/ቤት ፡ ምልክት ፡ ማስደረግ ፡ ነው ።

ለጽ : አለበት ። ከባለገንዘቡ : ከሚሰጠው : ዳረጎት : ጋር : ስናነጻጽረው : ባለዕዳው : አበዳሪውን : በባለገንዘቡ : መብቶች : አዳርጓል : የሚል : ግልጽ : የሆነ : ቃል : እንዲኖር : አይጠይቅም ።⁴⁷ እንደዚህ : ዓይነቱ : ቃል : በጭራሽ : አስፈላጊ : ያልሆነው : የዚህ : ዓይነቱን : ዳረጎት : ጥብቅ : ፎርማሊቲዎች : ሌላ : ፍላጎትን : ለማመልከት : የማይችሉ : በመሆናቸው : ነው ።

፫. ውጤቶች ።

ባለፉት : ገለጻዎች : የዳረጎትን : ውጤቶች : በሚገባ : ተመልክተናል።ውጤቶችን : ባጭሩ : አጠቃሎ : መግለጽ : ብቻ : አስፈላጊ : በመሆኑ : የሚነሱትን : ልዩና : ጥቂት : ፕሮብሌሞች : እናውሳ ።

የዳረጎቱ : ምንጭ : የትኛውም : ቢሆን : ውጤቶቹ : ተመሳሳይ : ናቸው ። እነዚህን : ውጤቶች : ሁሉ : የሚመጡት : ተዳራጊው : እንዲሠራበት : ከተሰጠው : ከባለገንዘቡ : መብት : ከልዩ : መብቶች : ከዋስትናዎችና : ከሌሎችም : ተጨማሪ : መብቶች : “ጋር” : አዛምደን : በመረዳት : ነው ።⁴⁸

ከዚህም : ውጤት : ዋና : ባለገንዘብ : ዋስትና : በማግኘቱ : ወይ : ባለማግኘቱ : ላይ : ተመሥርቶ : ተዳራጊው : ዋስትና : ያለው : ወይም : የሌለው : መብት : ይቀበላል ። በባለገንዘቡ : እጅ : ገንዘቡ : ወለድ : ከነበረው : ለተዳራጊው : እንዲሁ : ወለድን : ይሰጠዋል ፤ ወለድ : ከሌለው : ወለድን : አያገኝበትም ። ባለገንዘቡ : ነጋዴ : ከነበረና : ልዩ : የማስረጃ : ደንቦች : በእጅ : ላለው : ዕዳ : የሚሠሩ : እንደሆነ : እነዚህ : ተመሳሳይ : ደንቦች : በተዳራጊው : እጅ : ለተዛወረው : ዕዳ : ይሠራሉ ።⁴⁹ የይርጋ : ዘመን : በዳረጎት : መስጠት : በምንም : ዓይነት : መንገድ : አይነካም ። ከነዚህ : ውጤቶች : የዳረጎት : መብት : ለተደራጊው : ብዙውን : ጊዜ : ገንዘብን : ለማስመለስ : ከሚደረገው : የግል : የክስ : መብት : የተሻለ : መፍትሔ : እንደሚሰጥ : ለማየት : ይቻላል ። ሆኖም : በአንዳንድ : የተለዩ : ሁኔታዎች : ለምሳሌ : የዳረጎቱ : መብት : በይርጋ : በታገደ : ጊዜ : የግል : የክስ : መብት : በይበልጥ : የተሻለ : መፍትሔ : ሊሰጥ : ይችላል ።

ተዳራጊው : የሚሠራበት : በባለገንዘቡ : መብት : ነው : የሚለው : መሠረት ሌላ : ተጨማሪ : ውጤት : ተዳራጊው : “ባለገንዘቡን : በሚጉዳ : ዓይነት” : መብቱን : መጠቀም : የለበትም : ይላል ።⁵⁰ ስለዚህ : የከፊል : ክፍያ : ለተዳራጊው : የሚሰጠው : መብት : በከፊለው : ልክ : ብቻ : ሲሆን : ባለገንዘቡ : ላልተከፈለው : ገንዘብ : ልክ : በተደራጊው : ላይ : ሙሉ : ተቀዳሚነትን : ይይዛል ።⁵¹

47. በተመሳሳይ : የፈረንሳይ : ሕግ : ላይ : የተደረገውን : ማብራሪያ : ከፕላንዎል : እና : ሪፑርት : ከላይ : የተጠቀሰውን : ክፍል : ፲፱፻፳፮ : ይመለከታል ።

48. የኢትዮጵያ : ፍትሕ : ብሔር : ሕግ : ቁጥር : ፲፱፻፸፫ ፤ ፩. የተዳረገው : ባለገንዘብ : ወይም : የባለገንዘብነት : መብት : የተላለፈለት : ሰው : በዕዳው : ላይ : በተሰጡት : ልዩ : መብቶች : ዋስትናዎች : በሌሎችም : ተጨማሪ : መብቶች : ሊሠራባቸው : ይችላል። ፪. ስለሆነም : መያዣውን : ሰጭ : የሆነው : ሰው : ካልፈቀደ : በቀር : ባለገንዘቡ : በመያዣ : ስም : ተቀብሎ : የነበረውን : ሀብት : የተዳረገው : ሰው : ከእጁ : ሊያገባው : አይችልም ።

49. በመያያዝ : ባለገንዘቡ : ለተደራጊው : ማስረጃ : የመስጠት : ግዴታ : አለበት ። የፍትሕ : ብሔር : ሕግ : ቁጥር : ፲፱፻፸፬ ።

50. የፍትሕ : ብሔር : ሕግ : ቁጥር : ፲፱፻፸፪(፩) ፤

51. ይህ : ከቁጥር : ፲፱፻፸፪(፩) : አጠቃላይ : ቃል : የሚገኘው : ልዩ : ውጤት : የፈረንሳይን : ሕግ : ከመከተሉም : በላይ : በኢትዮጵያ : ፍትሕ : ብሔር : ሕግ : ቁጥር : ፲፱፻፸፪(፪) : ተገልጾል ። ሙሉ : ተቀዳሚነትን : ለባለገንዘቡ : መስጠት : ከልክ : አለፈ : የሚል : አንዳንድ : አስተያየት : ቀርቧል ።

“ልዩ : መብቶች ፣ ዋስትናዎችና ፣ ሌሎችም ፣ ተጨማሪ ፣ መብቶች” ፣ በሚተላለፉበት ፣ ጊዜ ፣ በዳረጎችና ፣ በገንዘብ ፣ መብት ፣ መተላለፍ ፣ ላይ ፣ የሚኖራቸውን ፣ ውጤት ፣ ቁጥር ፣ ሺ፱፻፸፫ ፣ ይዘረዘራል ። ይህንን ፣ ትልቅ ፣ ውጤት ፣ ዳረጎችና ፣ የገንዘብ ፣ መብት ፣ መተላለፍ ፣ ስለሚካፈሉና ፣ የገንዘብ ፣ መተላለፍ ፣ ደንብ ፣ እንደ ፣ ባለገንዘብ ፣ የሚሰጠው ፣ ዳረጎች ፣ በዋናው ፣ ባለገንዘብና ፣ በሦስተኛ ፣ ወገን ፣ በሚደረገው ፣ ስምምነት ፣ የሚፈጠር ፣ በመሆኑ ፣ ብዙውን ፣ ጊዜ ፣ በነዚህ ፣ መሠረት ፣ ሃሳቦች ፣ መካከል ፣ ያለውን ፣ ልዩነት ፣ የማወቅ ፣ ችግር ፣ ይታይበታል ። በእውነቱ ፣ እነዚህ ፣ መሠረት ፣ ሃሳቦች ፣ ብዙ ፣ ልዩነቶች ፣ አሏቸው ።⁵²

፩. ምንጭ— የገንዘብ ፣ መብት ፣ መተላለፍ ፣ ደንብ ፣ በዋናው ፣ ባለገንዘብ ፣ በሚገባ ፣ የመብት ፣ ሽያጭ ፣ ወይም ፣ ስጦታ ፣ ስለሆነ ፣ የባለገንዘቡን ፣ ፈቃድ ፣ ይጠይቃል ። ዳረጎች ፣ ግን ፣ ከላይ ፣ እንዳየነው ፣ በሦስት ፣ መንገዶች ፣ ሊፈጠር ፣ ሲችል ፣ ሁልጊዜም ፣ የሚፈጠረው ፣ የዋናውን ፣ ባለዕዳ ፣ ግዴታዎች ፣ በማሠረዝ ፣ ነው ።

ሀ. በባለገንዘቡ ፣ ፈቃድ ፣— ይህ ፣ የገንዘብ ፣ መብት ፣ መተላለፍ ፣ ደንብን ፣ በይበልጥ ፣ በቅርብ ፣ የሚመስል ፣ ሁኔታ ፣ ነው ። ግን ፣ የዚህ ፣ ዓይነቱ ፣ ዳረጎች ፣ ግልጽ ፣ እና ፣ የገንዘቡ ፣ መከፈል ፣ እንደተደረገ ፣ ወዲያውኑ ፣ መፈፀም ፣ አለበት ። የገንዘብ ፣ መብት ፣ መተላለፍ ፣ ደንብ ፣ በተቃራኒ ፣ ከሁኔታ ፣ ትርጉም ፣ ሊደርስ ፣ ስለሚችል ፣ ከክፍያው ፣ (ማለት ፣ ከዋና ፣ ባለዕዳው ፣ ግዴታ ፣ ማሠረዝ) ጋር ፣ ምንም ፣ ዓይነት ፣ ግንኙነት ፣ እንዲኖረው ፣ አያስፈልግም ።

ዳረጎች ፣ ግልጽ ፣ ይሁን ፣ የሚለው ፣ ተፈላጊ ፣ ሁኔታ ፣ አጠራጣሪ ፣ በሆኑ ፣ ሁኔታዎች ፣ ሁሉ ፣ ባለገንዘቡ ፣ መብቱን ፣ ለሦስተኛ ፣ ወገን ፣ ለማስተላለፍ ፣ ፍላጎት ፣ እንዳለው ፣ ለመረዳት ፣ ከተቻለ ፣ ወይም ፣ ግልጽ ፣ እንኳ ፣ ሆኖ ፣ የማዳረግ ፣ ፍላጎት ፣ ግልፅ ፣ የሆነ ፣ ገለፃ ፣ ከሌለው ፣ እንደ ፣ የገንዘብ ፣ መብት ፣ መተላለፍ ፣ መቆጠር ፣ አለበት ።

ለ. ሕጋዊ ፣ ዳረጎች ፣— ይህ ፣ ዓይነቱ ፣ ዳረጎች ፣ በተጨማሪ ፣ አንዳንዴ ፣ የመብት ፣ መተላለፍን ፣ ሊመስል ፣ ይችላል ፣ ነገር ፣ ግን ካሁን ፣ በፊት ፣ የተባለውን ፣ ካስታወሰን ፣ ዳረጎቱ ፣ የሚፈጠረው ፣ በሕግ ፣ በተዘረዘሩት ፣ ሁኔታዎች ፣ በሕግ ፣ መሠረት ፣ እና ፣ ካለ ፣ ባለጉዳዮቹ ፣ ፍላጎት ፣ ስለሆነ ፣ ልዩነታቸው ፣ በሚገባ ፣ ግልጽ ፣ ይሆናል ።

ሐ. በባለዕዳው ፣ የሚሰጠው ፣ ዳረጎች ፣— ይህ ፣ ዓይነቱ ፣ ዳረጎች ፣ ፈቃድ ፣ የሚያስፈልግበት ፣ በሆንም ፣ ከገንዘብ ፣ መብት ፣ መተላለፍ ፣ ጋር ፣ ከሁሉም ፣ ዳረጎች ፣ ባነሰ ፣ አኳኋን ፣ ይመሳሰላል ። ይህም ፣ የሆነበት ፣ የባለዕዳው ፣ ፈቃድ ፣ የባለ ፣ ገንዘቡን ፣ መብት ፣ ለሌላ ፣ ሰው ፣ ስለሚያስተላልፍ ፣ ነው ። ጥብቅ ፣ በሆኑት ፣ ፎርማሊቲዎች ፣ አስተያየት ፣ (ትችት) ፣ እንደተደረገባቸው ፣ በዚህም ፣ መፋለስ ፣ ላይ ፣ ተተችቶ በታል ።

ጊ. ውጤቶች ፣— በምንጭና ፣ ዋጋ ፣ ያለው ፣ ለመሆን ፣ መሟላት ፣ ባለበት ፣ ተፈላጊ ፣ ሁኔታ ፣ ልዩነት ፣ ተጨማሪ ፣ ጉልህ ፣ የሆነ ፣ የውጤት ፣ ልዩነቶች ፣ አላቸው ። ከነዚህም ፣ መሀል ፣—

52. ግዙድ ፣ እና ፣ ግዙድ ፣ ከላይ ፣ የተጠቀሰውን ፣ ፪ኛ ፣ መጽሐፍ ፣ ክፍል ፣ ፳፻፮ ፣ ፕላንዎል ፣ እና ፣ ሪፑብሊክ ፣ ከላይ ፣ የተጠቀሰውን ፣ ፯ኛ ፣ መጽሐፍ ፣ ክፍል ፣ ፲፪፻፵፭ ፣ ዲ. ፓጅ ፣ ከላይ ፣ የተጠቀሰውን ፣ ፫ኛ ፣ መጽሐፍ ፣ ክፍል ፣ ፳፻፲፩ ፣ ይመለከታል ።

ሀ. የተላለፉ : መብቶች—በዙውን : ጊዜ : የገንዘብ : መብት : መተላለፍ : እንደ : ግዴታ : “ማቃለያ” : መሣሪያ : ያገለግላል ። ይህም : ማለት : የ፪ : ብር : ዋጋ : ያለው : ዱቤ : መብቱ : ለሚተላለፍለት : ሰው : በ፯ : ብር : እጅ : በእጅ : ክፍያ : ልውጫ : ሊተላለፍለት : ይችላል : ይሆናል ። ለ፲ : ብር : ሲል : መብቱ : የተላለፈለት : ሰው : ባለዕዳው : ለመክፈል : ያልቻለ : እንደሆነ : ገንዘቡን : ሳያገኝ : ይቀራል ። ባለዕዳውን : የማስገደድ : መብት : ካገኘና : ባለዕዳው : ለመክፈል : ችሎታ : ያለው : ከሆነ : ለዱቤው : ፯ : ብር : ብቻ : የክፈለ : ቢሆንም : ፪ : ብር : ለመሰብሰብ : ይችላል ።

የዳረጎት : አሰራር : ግን : ልዩ : ነው ፤ ተዳራጊው : ሰው : የክፍያ : መብት : የሚያገኘው : በክፈለው : ገንዘብ : ልክ : ብቻ : ነው ። ይህ : ባለገንዘቡ : “ራሱን : በሚጎዳ : መንገድ” ፣ ለምሳሌ : ጠቅላላ : ዕዳውን : ለክፈል : ክፍያ : ብቻ : በማስተላለፍ : አያዳርግ : የሚለው : መሠረተ : ሀሳብ : በቁጥር : ሺ፱፻፸፪ : ውስጥ : ይገኛል ። ውጤቱም : “በገንዘብ : መብት : መተላለፍ : ማቃለያነት” : የሚሟላው : ባለዋጋ : የኤኮኖሚ : ጥቅም : እንዲሁም : በዳረጎት : ሊሟላ : አይችልም ። ዳረጎት : የክፍያ : ማድረጊያ : መንገድ : የሆነውን : ዋና : ጠባዩን : ይዞ : ይገኛል ።

የዚህ : መሠረት : ፪ኛ : ውጤት : በቁጥር : ሺ፱፻፸፪ : (ለ) : በግልጽ : የተነገረው : በባለዕዳው : የመክፈል : ችሎታ : ማጣት : ዋናው : ባለገንዘብ : በተዳራጊው : ላይ : ተቀዳሚነት : ይኖረዋል : የሚለው : ነው ። ለምሳሌ : የሺ ብር : ዕዳ : አለ : እንበል ። ፭፻ ብር : በበቀለ : ተከፍሎ : በምላሽ : በኃይሉ : መብቶች : በአሰፋ : ላይ : ዳረጎትን : ያገኛል ። በዚህ : መሠረት : ፩ኛ : ውጤት : መሠረት : በቀለ : ያለው : መብት : ፭፻ : ብር : ብቻ : እንጂ : ለሺ : ብር : አይደለም ። በሁለተኛውም : ውጤት : መሠረት : የበቀለ : መብት : ከኃይሉ : ከቀረው : የ፭፻ : ብር : መብት : የማይወዳደርና : ተከታይ : ነው ። ባለዕዳ : የመክፈል : ችሎታ : ስለሌለው : ዕዳው : ፭፻ : ብር : ብቻ : በሚያወጡ : የዕቃዎች : መያዣ : ተረጋግጧል : ብንል : በቀለ : መያዣውን : ከማስከበሩና : ፭፻ : ብርን : ከመቀበሉ : አስቀድሞ : ኃይሉ : በሙሉ : ተቀዳሚነት : መያዣውን : ለማስከበርና : ገንዘቡን : ለመቀበል : ይችላል ። እንደገና : ይህ : ውጤት : በክፈል : ከሚደረገው : የገንዘብ : መብት : መተላለፍ : የተለየ : ነው ። በገንዘብ : መብት : መተላለፍ : ክፍያ : መብት : አስተላላፊውና : ተቀባዩ : ሁለቱም : በተገኘው : ሀብት : ላይ : እኩል : መብት : አላቸው ።

፩. መደምደሚያ ፤

ዳረጎት : በጣም : ጠቃሚ : ከሆኑት : የሕግ : ክፍሎች : አንዱ : ነው ። እንዳየነውም : በብዙ : ልዩ : ልዩ : ቦታዎች : የሚሠራ : ነው ። በተጨማሪም : ለመጀመሪያ ጊዜ : ለሚጠቀምበት : በይበልጥ : አደናጋሪ : ከሆኑት : የሕግ : ክፍሎች : አንዱ : ነው ። በመጥፎ : አጋጣሚ ፣ የዳረጎት : አቋም : ውጥንጥንነት : በኢትዮጵያው : ሕግ : በብዛት : የጨመረ : ይመስላል ። ይህ : ተጨማሪ : ውጥንቅጥነት : ከሁለት : ምንጮች : ይመጣል ። አንደኛ ፣ ከፍያ : ለማድረግ : በሚሰጠው : ሥልጣንና : ለመዳረግ : በሚሰጠው : ሥልጣን : መካከል : ያለው : መደናገር ፣ ሁለተኛ ፣ በውጤት : ልዩነት : ቢኖራቸውም : በባለገንዘብ : የሚሰጠው : ዳረጎትና : በገንዘብ : መብት : ማስተላለፍ : ደንብ : መካከል : ያለው : በቅርብ : ተመሳሳይነት : ነው ።

ስለመጀመሪያው : ምናልባት : የሚያሳዝነው : የዳቪድ : የፈረንሳይን : ፍትሐ ብሔር : ሕግ : ቁጥር : ሺ፪፻፴፯ : መሠረተ : ሃሳብ : ለመከተል : በቀላሉ : ያለመምረጥና : ሙሉ : ውጤቱ : ሊታይ : የሚከብደውን : አዲስ : ደንብ : መተለም : ነው ።

በቁጥር : ፲፯፻፵ : (ለ) : ውስጥ : የገባው : ለውጥ : ምን : ጥቅም : እንደተገኘበት :
 ግልጽ : አይደለም ፤ በተጨማሪም : ሕግ : አርቃቂው : ሌላ : የፍትሐብሔር : ሕጎችን :
 ሲደርስ : ይህንን : ለውጥ : በሃሳቡ : ምን : ያህል : ይዞ : በሥራ : ላይ : እንዳዋለው :
 ግልጽ : አይደለም ። ስለሁለተኛውም ፤ በባለገንዘቡ : የሚሰጠው : ዳረጎትና : የገንዘብ :
 መብት : መተላለፍ : ሁለቱም : በተፈጥሮአቸው : ፈቃድን : ማግኘት : ስለሚጠይቁ :
 ውጥንቅጥን : በመፍጠር : ሁለት : ልዩ : የሆኑ : አቋሞችን : በሕግ : የመጠበቅ : ፍላ :
 ጎት : ግልፅ : አይደለም ። ከዚህ : ሁሉ : ባለጉዳዮቹ : ለውጦችን : እንደፍላጎታ :
 ቸው : ለማድረግ : ነፃ : ሆነው : አንድ : ረዳት : የሕግ : ክፍል : ማርቀቁ : በቂ : ይሆ :
 ናል ። ሆኖም : ሕግ : አርቃቂው : በዚህ : ክፍል : ማርቀቅ : ያለበትን : ችግር : ብን :
 መለከት : እነዚህ : ትችቶች : እንደቀላል : ሊቆጠሩ : ይችላሉ ።

PAYMENT WITH SUBROGATION UNDER THE ETHIOPIAN CIVIL CODE

by Jonathan A. Eddy*

I. Introduction

A. General

Subrogation allows the substitution of a new creditor in the place of the original creditor, with the possibility of the new creditor now exercising the right, and its accessories, of the original creditor. In this article, discussion will be restricted to the role of payment with subrogation, dealt with by the Ethiopian Civil Code primarily in Arts. 1968-75.¹

1. **Sources.** — Payment with subrogation may occur when performance of an obligation is made to the creditor by someone other than the debtor. In certain such cases, the law provides directly that the person making performance shall receive in return the paid creditor's right against the debtor. This is legal subrogation, which has particular importance in the law of suretyship, co-debtors, and mortgage. Yet in many cases, there will be no Code provision or special law entitling the third party payor to legal subrogation. In these cases, the payor may still be able to obtain the benefits of subrogation through a contract. For instance, a third party may pay the original creditor under an agreement by which the creditor transfers his rights against the debtor to the paying third party. Alternatively, a third party may lend a debtor the funds necessary to satisfy the creditor, under an agreement by which the debtor permits the lender to exercise against the debtor the rights which the now-satisfied creditor previously held. Under certain conditions, the law will give effect to such agreements; indeed, contractual subrogation also holds an important place in the law, because it allows the introduction of needed flexibility into the payment of obligations.

2. **Effects.**—Whatever the *source* of subrogation, the *effects* are the same: the third party payor is substituted for the original creditor, and is allowed to exercise

* A. B., Harvard 1966; J. D., University of Washington (Seattle), 1969; Lecturer and Assistant Dean, Law Faculty, HSIU.

1. Payment with subrogation is one particular instance of "personal subrogation", that is, the substitution of one *person* for another in a legal relationship. Mazeaud et Mazeaud, *Leçons de droit civil* (1956), Vol. II, §841. Personal subrogation, thus defined, might be taken to include assignment and the oblique action. See De Page, *Traité élémentaire de droit civil belge* (3rd ed., 1964), Vol. II, §513B. The element these institutions share (substitution) is so general, and of such little import compared with the different functions they fulfill and the technical rules surrounding each, that the value of the generalized concept may be questioned. De Page is typical: after noting the general concept in his discussion of payment with subrogation, he makes little use of it in his elucidation of the oblique action or of assignment. *Id.*, Vol. III, §180 *et. seq.*; Vol. III, §378 *et. seq.*
In addition to personal subrogation, French doctrine recognizes "real subrogation," that is, the substitution of one "*thing*" for another in a legal relationship. Mazeaud et Mazeaud, *op. cit.*, Vol. II, §841. The theory of real subrogation is properly part of the concept of patrimony. For further discussion, see Mazeaud et Mazeaud, *op. cit.*, Vol. I, §282 *et. seq.*, esp. §293.

the latter's rights against the debtor. Subrogation thus avoids the normal effect of a valid payment: the extinction of the obligation. But it is important to understand that even without subrogation, a third party making a valid payment will have an action to recover from the debtor the amount paid on his behalf. For at the same time the original debt is extinguished, a new obligation will be created. If, for instance, C pays B's debt to A, this payment will extinguish the AB debt, but it will create a new BC debt.²

The importance of subrogation is not simply that the subrogee receives an action by which he may reimburse himself: this he will already have. Rather, its importance lies in the fact that the subrogated right will retain in the subrogee's hands all the characteristics and accessories which it had in the hands of the subrogator. And thus it will often be advantageous for the subrogee to base his action on this right. The subrogee also retains his personal action for reimbursement; in some circumstances this might be the more useful action, and the subrogee will continue to have the option of proceeding on that basis.

B. Payment

In Parts II and III, respectively, of this article, the different sources of subrogation and the effects of subrogation are discussed in detail. Prior to that, however, the law of payment must be considered briefly. This is so for two reasons: first, subrogation usually presupposes a valid payment by a third party;³ second, while the Ethiopian Code follows French law very closely in the area of subrogation proper, certain complications arise due to variations between the French and Ethiopian law relating to the underlying payment.⁴

French and Ethiopian law are agreed that *some* obligations must be performed by the debtor personally. These are obligations *intuitu personae*, where the parties have contracted with a view to the personality of the debtor: for instance, contracts for the performance of an operation by a surgeon, or for a painting by a particular artist. Under Art. 1740 (1) of the Ethiopian Code, which reflects the French position,⁵ an obligation may have such a character where "given the nature of the contract, this is essential to the creditor or has been expressly agreed."⁶

2. For present purposes the exceptional case, where it is C's intention to confer a gift on B, may be disregarded.
3. The exceptional case occurs in subrogation by the debtor when the subrogee lends money to the debtor who makes payment with this money personally; see discussion *infra*, text at n. 42.
4. The following discussion restricts itself to the pertinent variations, dealing with the issue who may make payment. Ethiopian law follows French law respecting capacity of the payor (Fr. Civ. Code Art. 1238 al. 1; the same rule obtains in Ethiopia by application of the Code's general rules respecting capacity, see esp. Arts. 313, 358, 381, and J. Vanderlinden, *The Law of Physical Persons* (HSIU, 1969); capacity of the payee (Eth. Civ. Code Art. 1742, Fr. Civ. Code Art. 1241); and to whom payment may be made (Eth. Civ. Code Art. 1741, Fr. Civ. Code Art. 1239, al. 1; Eth. Civ. Code Art. 1743, Fr. Civ. Code Arts. 1239 al. 2, 1240). For discussion of the French law, see generally Mazeaud et Mazeaud, *op. cit.*, vol. II, §830 *et seq.*; Planiol et Ripert, *Traité pratique de droit civil français* (2nd ed., 1954, by Esmein) vol. VII, §1149 *et seq.*
5. Fr. Civ. Code Art. 1237.
6. The phrase "given the nature of the contract" has been dropped from the English translation of the Code; it appears, however, in the official Amharic text, as well as in the French draft.

In addition to the extreme examples given, many other contracts for services are *intuitu personae*.⁷

But many obligations, and in particular obligations to pay a sum of money, do not have this character.⁸ Art. 1740 (2) provides the general rule:

“In all other cases, the obligations under the contract may be carried out by a third party so authorized by the debtor, by the court or by law.” (Emphasis added).

This appears to introduce into Ethiopian law a substantially narrower rule than that of French law. For under French Civil Code Art. 1236:⁹

“An obligation may be performed by any person who has an interest, such as a co-debtor or a guarantor.

An obligation may even be performed by a third party who has no interest provided that the third party acts in the name and on behalf of the debtor, or that, if he acts in his own name, he is not to be subrogated to the rights of the creditor.”

Under either provision, the creditor may be constrained to accept performance by someone other than the originally envisaged debtor. The rationale for this is simply that the creditor, who is receiving performance, has no sufficient ground for complaining as to the person who is performing. Naturally the object of the obligation, that is, what is to be performed, remains unaffected,¹⁰ as does the primary legal responsibility of the debtor for any misperformance or non-performance.¹¹ But the French provision lacks the general requirement of authorization contained in Ethiopian Art. 1740 (2). Accordingly, payment may take place without the debtor's consent, or even over his objection. The sole limitation of French law is that payment may not validly be made by a third party over the objection of both parties.¹²

7. For further examples, see David, *Commentary on the Ethiopian Civil Code*, Title XII (preliminary draft), (trans. Kindred) (HSIU, 1968), p. 43; De Page, *op. cit.*, vol. III, §400, 401, 408. Contracts other than those for personal services may also be *intuitu personae*: a contract of bail, on the bailee's side; so also, a contract of residential lease, on the lessee's side.
8. It must be emphasized that the only question involved here is the delegation of the *factual* performance, sometimes referred to as vicarious performance. Delegation of the *legal responsibility* for performance (properly known as “delegation”) is a different matter, dealt with by the Ethiopian Code in Art. 1976 *et. seq.*
9. Author's translation. Some explanation is required of the language of the last phrase: that if the payor acts in his own name, he is not to be subrogated to the rights of the creditor. A payor who has an “interest,” for instance by being a codebtor or guarantor, is accorded subrogation as a matter of law, both in French and Ethiopian law (see text *infra* at n. 15). When Art. 1236 states that a person paying in his own name who has no “interest” is not to be subrogated, the meaning is simply that he is not, through his act of payment alone, entitled to subrogation as a matter of law. It remains possible, in both French and Ethiopian law, for such a person to obtain subrogation as a matter of *contract*, at the hands of either the creditor or debtor. (See text *infra* at nn. 32, 42).
10. It is exactly for this reason that, conversely, *intuitu personae* obligations must be personally performed: the identity of the person in those cases affects the character of the performance, and a change of persons thus means a change of object.
11. See note 8, *supra*.
12. This is the usual statement of the rule in French law. See, e.g., Colin et Capitant, *Cours élémentaire de droit civil français* (9th ed., 1942, by de la Morandiere), vol. II, § 476 (citing Req. 7 juin 1937, S. 1937. 1.25). There is, and has been for some time, some controversy over the exact “rule;” see, e.g., Aubry et Rau, *Droit civil français* (6th ed., 1948, by Bartin;

Art. 1236 fits well with the French provisions regarding subrogation: in cases of legal subrogation, the payor will have an "interest"; his payment is therefore specifically authorized by Art. 1236 al. 1. And in those cases where a payor does not have an interest, and is therefore relegated to contractual subrogation at the hands of either the creditor or debtor, the grant of subrogation makes clear that the subrogating party does not object to the third party payment.

Art. 1740 (2) cannot be said to fit nearly so well with the subrogation provisions of the Ethiopian code. True, there will be no problem respecting subrogation by the debtor. There, by the same reasoning just applied to the French provisions, the debtor's consent to the subrogation will imply an authorization of the third party to make payment. But in the case of legal subrogation or subrogation by the creditor an anomalous situation may arise: the Code clearly authorizes subrogation, but does not always clearly authorize the underlying payment without which subrogation cannot occur.

Of course, in many of those cases also, while the subrogation may not be made by the debtor, he may authorize the payment. But this is not a complete answer. To begin with, it is also possible that the debtor will not do so. For if the payment is coupled with subrogation, it will not extinguish the debtor's obligation, but at best postpone it; whether this will be sufficient incentive to induce the debtor's cooperation will depend upon the circumstances of the particular case, including the presence or absence of countervailing considerations such as inconvenience.

Moreover, even if the debtor would be willing, it may be inconvenient or impossible to contact him, or it may entail unacceptable delays. And as the uncertainty thus created is the antithesis of the security which the subrogee usually hopes to obtain from subrogation, it may dissuade him from acting at all. Thus there are significant practical differences in the results to be expected under the French and the Ethiopian rules, the latter being much less satisfactory from the viewpoint of the creditor or would-be payor.

Where authorization is not obtained from the debtor, payment may still be valid if the third party is authorized by the court or by law. Only the latter will be discussed here, for it alone has the potential of offering a general solution circumventing the inadequacies of a rule requiring the debtor's consent. The question of legal authorization of third party payment will be discussed first in relation to cases of legal subrogation, and then in relation to subrogation by the creditor, as the relevant considerations are quite different in the two areas.

1. Legal subrogation. — In the areas covered by legal subrogation, express authorization often does occur in the Code: Art. 1939 expressly authorizes a guarantor to make payment to a creditor after the debt has fallen due; Art. 3083 (1) authorizes a mortgagee to pay a superior creditor with the latter's consent or where the immovable is attached on the latter's request. And for co-debtors, no problem arises, since each co-debtor owes the whole debt as against the creditor.

The presence of such provisions in the Code indicates that it is correct to distinguish authorization to pay and authorization to receive subrogation. Rather than solving the problem, therefore, they contribute to it. For sometimes the Code

trans., 1965 Yiannopoulos), vol. I, §316 at nn. 1, 2; Pothier, *Oeuvres* (1861 ed., by Bugnet), vol. II, §495 *et. seq.* The authorities are in accord, however, that in French law a valid payment may be made without the debtor's knowledge, and, *a fortiori*, without his authorization. It is this that contrasts with Ethiopian law, and provides the practical difficulties existing in the area of subrogation.

authorizes subrogation, but is entirely quiet as to the right to make payment. In fact, this is the case with Art. 1971, the Code's general provision relating to legal subrogation. And Art. 1971 is not coterminous with the various specific provisions appearing elsewhere.¹³ Thus while there is no specific provision relating to pledges analogous to Art. 3083 governing mortgages, Art. 1971 will allow subrogation of a pledgee who pays a superior (or a junior) creditor who has a security interest in the pledged property. Since the law is silent as to authorization to make payment, should it be assumed that a "legal authorization" is lacking, and the debtor's authorization is necessary?

While that is a possible implication, it is not a necessary one. Rather, by the process of interpretation frequently applied in France, Art. 3083 may be treated as "illustrative" of a general principle underlying the Code. To do otherwise would create anomalies, for instance in the treatment of pledge and mortgage, which have no basis in differing policy considerations.

Yet even if it is accepted that Art. 3083 is "illustrative" of a general principle, what is that principle? The analogy between pledge and mortgage is immediate, but is the "principle" limited to the law of real security interests? On the contrary, Art. 1939 would seem to be another "illustration:" for the principle with which we appear to be dealing is that of French law: that a person with "an interest" may pay a debt, and will be accorded legal subrogation. In terms of the Ethiopian Code, payment in such situations is "authorized by law;" the express provisions simply note particular instances of this principle's application. By this circuitous route, we are led back to the French law of payment.

2. Subrogation by the creditor. — Reconciling the draftsman's alterations of the law of payment with his apparent intent to introduce unchanged the French law of subrogation proper is yet more difficult when subrogation by the creditor is considered. Reliance on the debtor's authorization is equally inadequate in this instance; authorization by the court would again be a special case. So once more the question is to determine whether the payor is "authorized by law" to make payment in cases of subrogation by the creditor.

Express authorization does not exist: Art. 1968 mentions only subrogation, not payment. And an argument of implied authorization faces substantial objections. The principle developed above with reference to legal subrogation does not extend to these situations, for the payor now is a person who has "no interest." One might argue that, since subrogation requires a valid payment, Art. 1968, in authorizing subrogation, must implicitly authorize payment. But Art. 1968 has a meaningful area of application without this implication: that is, to authorize subrogation in those cases where the third party's payment is otherwise authorized. Finally, this interpretation would lead to the somewhat bizarre result that the creditor could "authorize" payments by a third party without the debtor's consent, but only when he also subrogated the third party.

At this point, there remains open only a choice of anomalies. For if Art. 1968 does not authorize payment, a valid payment will normally require the debtor's authorization. Thus while his consent is not required for subrogation, subrogation could only occur if he authorized the payment. The actual obstacle that this creates may

13. This matter is treated fully in the discussion of legal subrogation in Part II.

not be large, for the debtor would not often have an interest in refusing authorization, and the courts ought to treat an arbitrary refusal as a violation of the debtor's obligation of good faith under Arts. 1713 and 1732.¹⁴ But the more important practical consideration remains that it may be difficult to obtain "authorization" simply because it is difficult to reach the debtor. This result is thus not wholly satisfactory; nevertheless it appears to be the best which can be reached in light of the unreconciled discrepancies of Arts. 1740 (2) and 1968.

3. Summary.—Subrogation usually presupposes a valid payment by a third party. Ethiopian law requires, as French law does not, that a third party making a payment be authorized to do so, by the debtor himself, by a court, or by law. In cases of subrogation by the debtor, the debtor's consent to the subrogation will subsume his authorization of payment. And in the area of legal subrogation, the Code embodies indirectly a principle also found in French law, payment by a third party who has "an interest." But with respect to subrogation by the creditor, it is not permissible to imply authorization by law. Validity of payments will therefore normally depend upon the debtor's authorization of payment, which may certainly not be presumed from the creditor's consent to subrogate. Some amelioration of this rule may be obtained if the courts will hold an arbitrary refusal of authorization by the debtor to be a violation of his obligation of good faith.

II. Sources of subrogation

Against this background, it is possible to consider in detail the sources of subrogation. Three such sources exist in Ethiopian law: legal subrogation, that is, subrogation of the payor to the creditor's rights by operation of law; and two forms of contractual subrogation: by the creditor and by the debtor.

A. Legal Subrogation

In certain cases, a person who pays another person's debt is accorded the benefit of subrogation by simple operation of law, without the necessity of any agreement at all. In each case, we may see that the law recognizes a special interest of the payor in the extinguishment of the other person's debt. Usually this is because although the debt ultimately rests with another, the payor entitled to legal subrogation is directly affected by the extinction or non-extinction of the debt: such, for instance, is the situation of co-debtors, guarantors, or persons enjoying interests in the same property.

Art. 1971 is the Code's general provision providing for legal subrogation. It outlines two broad principles upon which legal subrogation shall be granted, each of which is elaborated elsewhere by specific Code provisions. Both principles again reflect French law.¹⁵

14. Compare the discussion of the "interests" of the various parties contained in the discussions of the French rule by the authorities cited, n. 12, *supra*.

15. Eth. Civil Code Art. 1971:
Subrogation to the rights of the creditor shall take place by virtue of the law, to the extent of the amount paid:
(a) for the benefit of any person who, being bound with others or on behalf of others for the payment of a debt, discharged the debt and is thereby entitled to indemnity or contribution from his co-debtors; and
(b) for the benefit of any person who, being owner of a property or enjoying over it a right of lien, mortgage or pledge, paid a creditor who enjoyed over the same property a right of lien, mortgage or pledge; and

1. Payment by a person "bound with another or on behalf of others."¹⁶ If a payor discharges the debt of a person "with" whom or "on behalf of" whom the payor is himself bound, the payor is entitled by Art. 1971 (a) to subrogation as a matter of law, to the extent of the amount paid. This article applies to a codebtor, who is bound "with" another, as well as to a guarantor, who is bound "on behalf of" another. Both these results are made explicit by more specific provisions, Art. 1909¹⁷ and Art. 1944, respectively.

a. Codebtors. — Suppose B and B₂ as codebtors owe A \$1000 on a note due December 31, bearing 12% interest. On December 31, B₂ pays A in full himself. As against A, B₂ was bound to pay the full amount; his payment is clearly valid. Two effects would normally follow: the extinguishment of the AB debt,¹⁸ and the creation of a new B₂ debt. The latter effect does occur, for under Art. 1908 B₂ is given a claim against B for the amount paid in excess of his share. This action is in the nature of an agent's claim against his principal for reimbursement for outlays made on the principal's behalf.¹⁹ And as such, the claim will bear interest at the rate of 9% from the date of B₂'s payment, without the necessity of a default notice to B.²⁰

However, since the Code accords the paying codebtor subrogation to the creditor's rights under Arts. 1971 (a) and Art. 1909, the first effect, extinguishment of the AB debt, does not take place. Rather, the debt continues to exist, not in favour of A, but rather in favour of B₂. Thus B₂ acquires a second action against B, and one that in this case will be more advantageous for him, since it bears interest at 12%.

b. Guarantors. — The suretyship provisions of the Code provide an exceptionally clear view of the relationship of subrogation to the guarantor's personal action for indemnification. Suppose B borrows \$1000 from A, without interest, and guarantees this loan. On the due date, B fails to make payment; A approaches C, who pays in B's stead.

Again, C has a personal action against B for indemnification under Art. 1940. This action includes a right to principal and interest paid, and to costs incurred. Sometimes it may also include damages suffered as a consequence. Art. 1941. Like

(c) whenever the law so provides.

Particular differences which may exist between French and Ethiopian law are treated in the course of the following discussion.

16. Ethiopian law follows French law most closely in this area. See Mazeaud et Mazeaud, *op. cit.*, §855; Planiol et Ripert, *op. cit.*, §228.
17. In the English version of the Code, "subrogation" has been inconsistently translated as "substitution". A more graceful rendition of Art. 1909(1) would be:
(1) A debtor who may claim under Art. 1908 shall be subrogated to the rights of the creditor to the extent of the amount paid by him to the creditor.
18. Eth. Civ. Code Art. 1806.
19. Eth. Civ. Code Art. 2221(3). In French law, the action is viewed either as an agency action or as *gestion d'affaires* (unauthorized agency in the Ethiopian Code), depending on whether the codebtor relationship arises contractually or by law. See Planiol et Ripert, *op. cit.*, vol. VII, § 1092. It is probably equally suitable to view the latter case as one of legal representation, see Eth. Civ. Code Art. 2179. For our purposes here the exact nature of the action is immaterial, as Art. 2264(3) applies to unauthorized agency the same rule contained in Art. 2221(3).
20. Eth. Civ. Code Art. 2221(3) or 2264(3), in conjunction with Art. 1751.

a co-debtor's claim, the action is viewed as being in the nature of an agent's action, and bears interest from date of payment, without the necessity of a notice of default to the primary debtor.²¹

Subrogation, accorded under Arts. 1971 (a) and 1944, once more provides the payor with a second action. Which action the payor will prefer depends on the particular circumstances. In the example given, the guarantor will prefer the personal action, which will bear interest at the legal rate of 9% from the date of payment, while the creditor's action would at best bear interest at 9% from notice of default, and might be interpreted as entirely interest-free. Similarly, the payor might prefer the personal action for statute of limitations reasons: the limitation period may already have run on the creditor's action, but not on the personal action, which only arose on the date of payment. But frequently the subrogated action will be preferable: it may bear interest at more than 9%, it may be furnished with real securities, or there may be other special advantage in action from the creditor's position.²²

2. **Payments by a person who is owner of a property or who enjoys the right of lien, mortgage or pledge.**²³ If a payor who is himself *owner* of certain property, or *who enjoys a security interest* (right of lien, mortgage or pledge) in certain property, pays a creditor who enjoys a security interest in the same property, Art. 1971 (b) accords him subrogation to the paid creditor's rights to the extent of the amount paid. This is a particularly clear example of our previous statement that legal subrogation is allowed principally in those cases where the payor in question has a strong interest in extinction of the other person's debt. In many cases, the payment may be made to prevent the creditor from proceeding against the property, in which the payor also has an interest, after the debtor has defaulted.

Suppose, for instance, that B and B₂ are joint owners of a certain piece of land. Now suppose B, in order to obtain a loan, has mortgaged his share of the land to secure the loan.²⁴ Now he defaults on the loan. Execution on the mortgage by B's creditor may be very inconvenient to B₂, who wishes to continue to use the land as an undivided area, or it may result in a sale at an artificially low price. In other words, he may be seriously prejudiced by the creditor's action, although the debt secured is not his own. Accordingly, if he moves to pay the creditor, Art. 1971 (b) accords him, as a matter of law, subrogation against his joint owner to the extent of the amount paid, to secure his eventual recovery. Art. 1971 (b) is also given more specific application by special provisions of the Code. For example, consider a person who holds a "second mortgage," that is, a mortgage

21. See Planiol et Ripert, *op. cit.*, vol. XI, §1540.

22. Suppose, for example, that there are codebtors, B₁ and B₂, and one of them, B₁ has been guaranteed by C. If C had guaranteed both B₁ and B₂, he would have personal recourse against both. But if he guaranteed only B₁, he also has personal recourse only against B₁ even though he may be required to pay the entire debt. By virtue of his subrogation to the creditor's right, however, he may proceed against *either* B₁ or B₂ (or both) for the full amount he has paid. The above is a statement of the French law, see Planiol et Ripert, *op. cit.*, vol. VII, §1092. The Ethiopian code does not specifically deal with the issue, but as it contains provisions identical to those of the French code from which the above result is derived, the result will likely be similar.

23. For a discussion of the French law, see Mazeaud et Mazeaud, *op. cit.*, §855; Planiol et Ripert, *op. cit.* §1230.

24. This is allowed by Eth. Civ. Code Art. 1260, although B₂'s consent will be required, Eth. Civ. Code Art. 1266.

second in priority to another mortgage. To preserve his own mortgage, the second mortgagee may wish to pay off a first mortgagee who is about to proceed against the property.²⁵ Should he do so, he will, under Art. 1971 (b) and Art. 3083(2), be subrogated to the rights of the creditor he has paid.

Art. 3083 (2) deserves careful comparison with the general provision, Art. 1971 (b). Art. 3083 only subrogates a mortgagee making payments to creditors having priority. This is in accord with French Civil Code Art. 1251. But this is a restriction not contained in Art. 1971 (b). There is no reason that Art. 1971 (b) should not be applied to allow, for instance, a first mortgagee to remove a second mortgagee who is threatening foreclosure.²⁶ The limitation required by French Civil Code Art. 1251 al. 1, and incorporated in Eth. Civil Code Art. 3083, has been criticized in France;²⁷ it can and should be avoided in Ethiopian law by direct application of Art. 1971 (b).

In another respect both Art. 3083 and Art. 1971 (b) represent narrower rules than Art. 1251 al. 1 of the French Code. Art. 3083 grants subrogation in favor of mortgagees making payments, while Art. 1971 (b) grants subrogation in favor of owners or secured creditors making payments; Art. 1251 (1) of the French Code more broadly allows subrogation of any creditor (thus even an unsecured creditor) making payment to a creditor enjoying preference over him. A similar provision for legal subrogation cannot be found in Ethiopian law.²⁸

3. Cases provided by law. — A third subsection of Art. 1971 simply provides that legal subrogation shall also occur “whenever the law so provides.” The law might so “provide” either in the Codes, or by expansive interpretation extending the present Code provisions to cases where similar considerations exist, or in special legislation. To date, only the first of these three possibilities need be considered.

Article 1059 appears to introduce a limited version of the French principle of subrogation accompanying payment of the debts of a succession.²⁹ The Ethiopian provision accords subrogation only to a special legatee; payments by persons succeeding by universal title are apparently not afforded subrogation.

25. At first it may seem strange that a second mortgagee would act in this manner, increasing the amount owed him by a doubtful debtor. But suppose a piece of land is subject to a \$10,000 first mortgage, and a \$5000 second mortgage. The second mortgagee estimates that under prevailing conditions, a forced sale of the land will bring just \$10,000, leaving no surplus for him. Then he may choose to pay off the first mortgagee, and be subrogated to his rights, in the hopes of a later sale of the land at a more favorable price, or an improvement in the debtor's position.

26. Here also, one may at first wonder what interest the first mortgagee has in doing so: surely, if a second mortgagee is proceeding against the property, he is doing so in the expectation that the sale price will be sufficient to give him at least partial satisfaction. And this of course would mean that the first mortgagee could be paid in full. This objection is correct so far as it goes. But it neglects the fact that lenders are often closely entwined in their borrower's affairs and may therefore have extrinsic interests in seeing that those affairs are not disrupted.

27. See A. Weill, *Droit civil: les obligations* (Precis Dalloz, 1971), p. 942.

28. Also, despite the similarities between mortgage and pledge, there is no provision in the pledge sections of the Code dealing with payment with subrogation. Art. 1971(b) does of course apply. Art. 2848 in the pledge sections, “subrogation to property rights” does not concern payment with subrogation; it is an instance of real subrogation; see n. 1, *supra*. Further examples of the application of Art. 1971(b) are found in Arts. 3095 and 3097.

29. French Civil Code Art. 1251 al. 3.

A further instance of subrogation, and one of great importance, operates with respect to insurance against damages. Under Art. 683 of the Commercial Code, an insurer paying damage claims will be subrogated to actions against third parties liable for the damage.³⁰ Maritime Code Art. 323 embodies a similar principle where there may be claims against third parties under the special "general average" principles of marine insurance. Interestingly, Art. 690 of the Commercial Code *prohibits* subrogation clauses (let alone legal subrogation) in contracts insuring persons. There is no clear justification for such a prohibition in the case of accident or health insurance policies, where the subrogation of the insurer could substantially reduce premiums—a benefit which would encourage wider coverage and presumably has more social utility than conferring windfall cumulations of benefits.³¹

B. Contractual subrogation

Where the law does not accord subrogation to the payor, it may still occur as a matter of agreement between him and either the creditor or the debtor. In both instances, its utility is as a means of allowing the parties to "refinance" performance.

1. **Subrogation by the creditor.**—³² Suppose that A has borrowed \$5000 from B, which is to be repaid in full by December 31. This loan bears interest at 10% per annum, and is secured by a mortgage on A's land. Now suppose that B himself desires payment earlier, perhaps in September. He cannot require A to make this payment, and A may be unwilling to do so voluntarily if he still requires funds himself. But C, a third party, might be happy to make this payment to B, if he could in turn be assured of receiving the payment of principal and interest. Subrogation by the creditor allows this: the subrogated payor then "stands in the shoes" of the original creditor, and may exercise both the primary claim to the debt and the accessory security interest provided by the mortgage. B is benefited, because he is able to receive payment immediately, as he desired; C is provided the opportunity of lending at terms he considers advantageous; A, on the other hand, is not prejudiced: neither what he owes nor the time that it will be due has been changed. Only the person of the creditor is different.

Under Art. 1968, a creditor who is paid by someone other than the debtor is always free to subrogate the paying party to the creditor's rights against the debtor.³³

30. A distinction should be drawn between this legal subrogation and a "subrogation clause." Under earlier French law, legal subrogation was not accorded, and contractual subrogation clauses were held to effect an assignment, not subrogation. The insurer's recovery against a third party was therefore not limited to the extent of his payment to the insured. (A full discussion of the differences between subrogation and assignment appears *infra*, text at n. 52). French law now accords legal subrogation; moreover, this is a mandatory provision which is held to prohibit assignment. See Planiol et Ripert, *op. cit.*, vol. XI, §1347.

31. It is possible to argue that the insured "expects" a cumulation of benefits because he has "paid for them." Of course, if a rule allowing subrogation were adopted, premiums would be adjusted so that the insured would *not* pay for the right to cumulative benefits. In that case, while the "expectation" might still exist, it is unclear that it is one deserving the law's protection.

Similar questions may be raised concerning the apparent absence of subrogation provisions in the government's pension plans. See Public Servants' Pension Decree, Decree No. 46 (1961) as amended, Public Servants' Pensions Declaration, Proc. No. 209 (1963).

32. See generally Mazeaud et Mazeaud, *op. cit.*, vol. II, §§846-49; Planiol et Ripert, *op. cit.*, vol. VII, §§1221-23.

As this is a matter of agreement between the creditor and the payor, however, the creditor is likewise free to refuse subrogation.³⁴

Art. 1968 (2) imposes two conditions upon subrogation by the creditor: it must be *express* and it must be *effected at the time of payment*. Both conditions parallel those of Art. 1250 al. 1 of the French Civil Code.

a. "Express."—The requirement that subrogation be express is meant to preclude the courts from inferring, simply from the circumstances surrounding a payment, that the creditor has subrogated the person who paid him to the original creditor's rights against the debtor.³⁵ Normally, a court is free to imply the intention of a contracting party from such circumstances: subrogation is one of several instances where the Code requires more direct proof.³⁶ In practice, in the area of subrogation, the result is to require unequivocal words.

If the words employed by the parties fail to establish intention to subrogate, the result may be to characterize the transaction as an assignment.³⁷ This makes the requirement that subrogation be express quite stringent, for there are few words which may be employed, other than "subrogate," which will indicate unambiguously that subrogation rather than "assignment" is intended. This narrowness of terminology is already constricting in English and French; the wisdom and utility of the provision may be doubted when the further fact is considered that Amharic lacks at present words with the narrow technical meaning acquired over years by such words as subrogate in European languages. Application of the provision by the courts will therefore require delicate consideration for the foreseeable future.

The requirement that subrogation be express should not be confused with a requirement that subrogation be effected in writing. No requirement of a writing is imposed.³⁸ Further, the two concepts are distinct and independent, so that the Code's requirement that the subrogation be "express" could be fulfilled by an oral, as well as a written agreement, and, conversely, a written agreement will only suffice when it shows the "express" intention to subrogate.

b. "Effected at the time of payment"—By its terms, the second requirement would only allow subrogation to occur simultaneously with payment.³⁹ In fact, however, the rationale of the requirement will be satisfied if it is only interpreted to preclude subrogation *after* payment, thus allowing subrogation to be agreed before, as well as at, the time of payment. Louisiana courts, interpreting Art. 2160

33. Eth. Civil Code Art. 1968:

1. A creditor who is paid by a third party may subrogate him to his rights.
2. Subrogation shall be express and effected at the time of payment.

34. While the creditor is free to do so, he is not likely to do so, since this will normally prevent his obtaining the immediate payment which has been offered.

35. For a discussion of *express* as opposed to *tacit*, see Planiol et Ripert, *op. cit.*, Vol. VII §105.

36. See, for other examples, Eth. Civ. Code Arts. 1685, 1740, 1827, 1922, 1977, 1981.

37. The differences which will result if an "assignment" rather than a "subrogation" is found to be present are discussed later, see text at n. 52 *infra*.

38. Nor does one exist in French law. See Planiol et Ripert, *op. cit.*, §1223.

39. At least one French writer seems to reach this conclusion: see A. Weill, *op. cit.*, p. 935. Other writers are ambiguous on this point, giving their attention only to the prohibition of subrogation *after* payment, and the rationale underlying it.

of the Louisiana Civil Code, also derived from and parallel to Art. 1250 of the French Code, have reached this result.⁴⁰

This result is sound if the rationale of Art. 1968 and its precursors is considered. Normally, when payment is made, the obligation in question is extinguished thereby. Subrogation forms an exception to this rule, by allowing the debtor's obligation to continue to exist in favor of the subrogee, who takes the place of the original creditor. But conceptually, Continental lawyers could only allow this result if subrogation took place at the time of payment. Any later agreement would be ineffective, for how could B (the original creditor) and C (his subrogee) revive, by their agreement, an obligation on the part of A, whose original obligation had already been extinguished by C's payment? A prior agreement by B and C, however, that C will be subrogated to B's rights when, in the future, he makes payment, presents no such problem of "revival", and should suffice as a valid subrogation, even if there is no further mention of subrogation when payment is actually made.

It should be noted that the Code's requirement refers to when subrogation shall be *agreed*: according to most authors, it is possible to submit proof of a later date in support of the subrogation (as where, some days later, the parties reduce an oral agreement to writing), but naturally if a significant period of time elapses between the claimed date of subrogation and the date of the proof offered, the proof will be questionable.⁴¹

2. **Subrogation by the debtor.**⁴² - Subrogation may also occur by agreement between the debtor and a third party who lends him money for the purpose of paying the debtor's creditor. Art. 1969.⁴³ This is an extraordinary institution by which the creditor's rights against the debtor are transferred to a third party, without the consent, or even against the will, of the creditor. Suppose B loans A \$ 5000 at 10%, secured by a mortgage of A's land. Let us say that A is having difficulty meeting periodic payments to B, and B is unwilling to arrange more lenient terms. C, however, would be willing to lend money to B on more lenient terms, provided that he had security for its repayment. The only security A has to offer is his already mortgaged land. Under Art. 1969, if A borrows money from C and uses this money to pay his debt to B, he is entitled, by means of subrogation, to transfer B's rights, including above all the mortgage, to C, *without the consent of B*. As noted, this institution is extraordinary when viewed in terms of our normal concepts of consent: it is justified, however, by its extreme utility.⁴⁴

40. John T. Hood, Jr. "Subrogation," in *Essays on the Civil Law of Obligations* (Dainow, ed., 1969), p. 179-80, and cases cited.

41. See Planiol et Ripert, *op. cit.*, Vol. VII, §1222.

42. See generally Mazeaud et Mazeaud, *op. cit.*, Vol. II, §§850-53; Planiol et Ripert, *op. cit.* Vol. VII, §§1224-26.

43. Eth. Civ. Code Art. 1969:

A debtor who borrows money or other tangible things to pay his debt may subrogate the lender to the rights to the creditor, even without the consent of the latter.

44. Note that its greatest utility comes from the fact that it allows not only a change in creditor but a change in terms of payment. For instance, a loan at 10% is paid off, and a new loan at 7% secured. Normally, a debt bearing interest is considered as an obligation where the term of payment benefit both debtor and creditor. Accordingly, in the absence of an express reservation on this point, prepayment would not be allowed without the consent of both parties. See Eth. Civil Code Arts. 2482, 1865-66. The creditor's consent is not likely to be forthcoming if, in the interim, the level of interest has been sinking. The great utility (to debtors) of subrogation by the debtor is thus to allow debtors to refinance their obligations taking advantage of the decline in interest rates. In capitalist terms, it may also be viewed as good because it stimulates competition among lenders.

If, in fact, the subrogation by the debtor takes place due to the debtor's use of borrowed funds to pay a creditor, as is envisaged by Art. 1969, there is no prejudice to other creditors of the debtor. Even though the subrogated lender may have priority over some of those creditors, this does not represent a new priority, but simply his substitution in the place of the original creditor who previously enjoyed a priority.

But subrogation by the debtor also poses a significant opportunity for fraud, and to avoid this danger, is submitted to rigorous formal conditions by Art. 1970.⁴⁵ Suppose in the previous case that A has actually already paid B, but now finds himself short of funds. Because he has already offered what real security he has to other creditors and lenders, he has little prospect of additional borrowings. Now, however, in conjunction with a potential lender, he agrees that in return for a loan, he will "subrogate" the lender to the rights of the creditor he has previously paid. By virtue of this "subrogation" the lender acquires the security of the previous creditor: more especially, he acquires the former's priority in time over other secured creditors who have since acquired claims. The agreement of subrogation between A and C is appropriately back-dated to the time of A's payment to B.

Fraud of this type is prevented, so long as it can be assured that the funds lent by C were in fact used by A to pay B, rather than representing borrowing for an unrelated purpose. And, in turn, this is achieved primarily by giving certain dates to the transactions in question. Accordingly, for subrogation to occur, the Code requires both the "instrument evidencing the loan" and the receipt for payment obtained from the creditor to have authenticated date.⁴⁶ The loan instrument must also include an express statement as to the intended use of the funds, and the receipt, as to the source of the funds. In distinction to subrogation by

The institution defies our normal concepts of obligations, for it not only envisages the transfer by the debtor of the creditor's rights, but also alteration of the content of those rights through an agreement of the debtor and a third party. One may well wonder what group of debtors was powerful enough to achieve such distortions of normal principles in their favor: the answer—the French nobility of the early 17th century. Religious wars in Europe had driven interest rates up, and the nobility was heavily indebted. At the close of the wars, rates again fell. Henri IV, in a declaration of 1609, allowed the nobility to refinance their debts, and thus introduced this type of subrogation into French law. The formal requirements of Art. 1970 of the Ethiopian Code, and its precursor, Art. 1250 al. 2 of the French Code, both have their basis in a judgment of the Parlement de Paris on July 6, 1690 (Arrete des subrogations). See Mazeaud et Mazeaud, *op. cit.*, §851.

French writers stress the unusual fact that the debtor is allowed to transfer the creditor's right, without stressing independently the obvious fact that the object of the obligation is also altered. Historically, this is quite understandable, for the authorization to subrogate accompanied the authorization to prepay. However, the failure to distinguish clearly between the two authorizations has led to some lack of clarity.

45. Eth. Civ. Code Art. 1970:

(1) Subrogation by the debtor implies (sic) that the instrument evidencing the loan bears an authenticated date and that the use of the sum lent is expressly specified therein.

(2) The receipt for the loan shall bear an authenticated date and include an express statement that the payment was made by means of the borrowed money.

(3) The creditor may not refuse to include this statement in the receipt where the debtor so requires him.

46. The ways in which an instrument may acquire an authenticated date are determined by Art. 2015. In the case of subrogation, the normal manner will undoubtedly be "receipt" of the instrument by a "public officer," most likely a registrar in the court's notary office.

the creditor, an express statement that the debtor *subrogates* the lender to the creditor's rights is not required.⁴⁷ Such a statement is hardly necessary in view of the otherwise rigid formalities, which will hardly admit of another intention.

III. Effects

In the preceding discussion, many of the effects of subrogation have already been noted. It is only necessary to summarize them here, and to deal with a few special problems which arise.

Whatever the source of subrogation, the effects are the same. And all of these effects may be deduced from the fact that it is the creditor's right which the subrogee exercises, together with the liens, securities and other accessory rights attached to it.⁴⁸

As a result, the subrogee will have a secured or unsecured right, depending on whether the original creditor had obtained securities; it will bear interest if it did in the hands of the creditor, and will not, if it did not. If the creditor was a merchant, and special rules of evidence were applicable to the debt in his hands, the same rules will apply to the debt in the subrogee's hands.⁴⁹ And the running of the statute of limitations will be in no way affected by the subrogation. From these consequences it can easily be seen that the subrogated right will often provide the subrogee with a better action than his personal action for reimbursement or indemnity; yet at the same time, particular circumstances, for instance, bar of the subrogated right by the statute of limitations, may make the personal action the more advantageous one.

A further result of the fact that it is the creditor's right which the subrogee exercises is that he may not exercise it "to the detriment of the creditor."⁵⁰ A partial payment therefore only entitles the subrogee to *pro tanto* subrogation; the creditor retains a full priority as to the unpaid balance.⁵¹

Article 1973 states the effects of both subrogation and assignment upon transfer of "liens, securities and accessory rights." Since subrogation and assignment share this important effect, and since assignment, like subrogation by the creditor, occurs through the agreement of the original creditor and a third party, there has often been confusion about exactly what differences exist between the two concepts. In fact, there are numerous distinctions.⁵²

47. For commentary on the identical French provision, see Planiol et Ripert, *op. cit.*, §1225.

48. Eth. Civ. Code Art. 1973:

(1) The subrogated creditor or the assignee of a right may exercise the liens, securities and other accessory rights attached to it.

(2) He may not enter into possession of the thing received in pledge by the creditor without the consent of the pledger. (sic).

49. Correspondingly, the creditor has the duty to supply the subrogee with proof. Art. 1974.

50. Art. 1972 (1).

51. This specific result of the general language found in Art. 1972(1) follows French law, and is stated in Eth. Civ. Code Art. 1972(2). There is some feeling that a rule according the creditor full priority is excessive. See Aubry et Rau, *op. cit.*, vol. I, §321.

52. See Mazeaud et Mazeaud, *op. cit.*, Vol. II, §860; Planiol et Ripert, *op. cit.*, Vol. VII, §1245; De Page, *op. cit.*, vol. III, §554.

1. **Source.** – Assignment is essentially the sale or gift of a right by the original creditor to a third party, and as such requires the consent of the creditor. Subrogation, however, may occur in three ways, as noted, and always in connection with payment of the original debtor's obligation.

a. **By the Consent of the creditor.** – This is the case which most closely resembles assignment. But this type of subrogation must be *express* and *effected at the time of payment*. Assignment, on the contrary, can be inferred, and need not have any connection at all with payment (that is the discharge of the original debtor's obligation).

The requirement that subrogation be express means that in all doubtful cases, where the creditor's intention to transfer a right to a third party may be implied, or is even express, but there is no *express* declaration of *intention to subrogate*, the transfer must be treated as an assignment.

b. **Legal subrogation.** – This form may also sometimes resemble assignment, but the distinction will be clear if it is recalled that, in the cases specified by the Code, subrogation occurs *as a matter of law*, without any intention of the parties.

c. **Subrogation by the debtor.** – This form of subrogation, although consensual, resembles assignment the least. For here the consent of the debtor transfers the right of the creditor. This anomaly has already been commented upon, as have the strict formalities imposed.

2. **Effects.** – In addition to the differences in source and formal requirements for validity, there are also substantial differences in effect. Among these are:–

a. **Rights transferred.** – Frequently assignment is used as a mode of “discounting” obligations: that is, a credit with a face value of \$100 may be transferred to an assignee in exchange for a \$90 cash payment. For \$10, the assignee assumes most of the risks of non-collectability, such as the debtor's insolvency. If he is able to obtain jurisdiction over the debtor, and the debtor is solvent, he will be able to obtain \$100, notwithstanding that he paid only \$90 for the credit.

Subrogation, however, operates differently: the subrogated person acquires a right to payment only to the extent that he has actually made payment. This principle, that a creditor may not “subrogate to his own detriment” (for instance, by transferring the whole credit in return for an only partial payment) is adopted by Art. 1972. As a consequence, the valuable economic function performed by the “discount assignment” may not also be served by means of subrogation: subrogation retains its primary character as a means of effectuating payment.

b. **Priority** – A second consequence of the same principle, stated explicitly by Art. 1972(2), is that in the event of the debtor's insolvency, the original creditor has priority over his subrogee. For instance, consider a debt of \$1000, \$500 of which is paid by C, who takes in return a subrogation to B's rights against A. As a result of the first consequence above, C has only a right to \$500, not a right to \$1000. And as a result of the second consequence, this claim is subordinated to B's remaining claim for \$500. Suppose that the debtor has become insolvent, and the debt is secured by a pledge of goods, worth, however, only \$500. B will have the right to realize the pledge and receive \$500 payment in full prior to C's being able to realize any amount from the pledge. Again, this result is at variance with the effect of a partial assignment, for in the latter case, both assignor and assignee compete on equal footing for available assets.

IV. Conclusion

Subrogation is one of the most useful doctrines of the law, and, as we have seen, is applicable in many different areas. It is also one of the most bewildering areas of the law when first confronted. Unfortunately, the subject's inherent complexities may even have been increased in Ethiopian law. This additional complexity results from two factors: one, the confusion existing between authorization to make payment and authorization to be subrogated; two, the close resemblance, but differences in result, between subrogation by the creditor and assignment. As to the first, it may perhaps be regretted that David did not simply choose to follow the French doctrine of French Civil Code Art. 1236, rather than formulating a new rule, the full consequences of which were difficult to foresee. It is unclear what has been gained by the alteration incorporated in Article 1740(2), and it is also unclear to what extent the draftsman held this alteration in mind as he fashioned other provisions. As to the second, since both subrogation by the creditor and assignment are consensual in nature, it is not clear why two separate institutions need be maintained by the law, at the expense of great complexity. One regime of suppletory rules would suffice, the parties naturally being free to fashion alterations. Considering the scope of the task before the draftsman in this area, however, these criticisms may be classed as minor.

በኢትዮጵያ ፡ ውስጥ ፡ በሚገኙት ፡ የእስላም ፡

ፍርድ ፡ ቤቶች ፡ የሚሰራበት ፡ ሕግ ።

ለሸርዓ ፡ ሕግ ፡ በሥራ ፡ ላይ ፡ መዋል ፡ መቀጠል ፡ ምክንያት ፡ የሆኑ ፡ ነገሮች ።

በዛኪ ፡ ሙስጠፋ ፡

መግቢያ ፡— ከፍትሐ ፡ ብሔሩ ፡ ሕግ ፡ በፊት ፡ የነበረው ፡ ሁኔታ ።

የሸርዓ ፡ ፍርድ ፡ ቤቶች ፡ ለብዙ ፡ ጊዜያት ፡ በሕግ ፡ እንደተቋቋሙ ፡ ሆነው ፡ ኢትዮጵያ ፡ ውስጥ ፡ መቆየታቸውንና ፡¹ አሁን ፡ የሚፈጽሟቸውንም ፡ አቋማቸውንና ተግባራቸውን ፡ የሚገልጽ ፡ ሕግ ፡ ከመውጣቱ ፡ በፊት ፡ ይፈጽሙ ፡ እንደነበር ፡ በቅድሚያ ፡ መግለጹ ፡ ይጠቅማል ። በተጨማሪም ፡ የሸርዓት ፡ ፍርድ ፡ ቤቶች ፡ በሚገኙበት ፡ በየትኛውም ፡ የዓለም ፡ ክፍል ፡ ልዩ ፡ ተግባር ፡ ለመፈጸም ፡ የተቋቋሙ ፡ ልዩ ፡ ፍርድ ፡ ቤቶች ፡ ሆነው ፡ መታየታቸውን ፡ ማለትም ፡ በእስልምና ፡ ሃይማኖት ፡ ተከታዮች ፡ የግል ፡ ሕግ ፡ ውስጥ ፡ ለሚነሱት ፡ አንድ ፡ አንድ ፡ ጥያቄዎች ፡ መፍትሔ ፡ ለማስገኘት ፡ መሆኑን ፡ ማስታወስ ፡ ይረዳል ። በኢትዮጵያ ፡ ግን ፡ የሸርዓት ፡ ፍርድ ፡ ቤቶች ፡ ድርጅትና ፡ ሥልጣን ፡ የሚመራው ፡ የቃዲዎችና ፡ የናኤባዎች ፡ ጉባኤ ፡ ቤት ፡ በተቋቋመበት ፡ በ፲፱፻፴፮² ዓ ፡ ም ፡ ዓዎጅ ፡ ሲሆን ፡ አንቀጽ ፡ ፪ ፡ እንዲህ ፡ ይላል ።

«ቀጥሎ ፡ የተጻፈውን ፡ ጉዳይ ፡ ለመቁረጥ ፡ ሥልጣን ፡ የተሰጠው ፤ የቃዲዎችና ፡ የናኤባዎች ፡ ጉባኤ ፡ ቤቶች ፡ እኛ ፡ በምንወስናቸው ፡ ቦታዎች ፡ ይቆማሉ ።

- (ሀ) የጋብቻ ፤ የመፋታት ፤ የመኖሪያ ፡ ገንዘብ ፡ ለሕግ ፡ ያልበቁ ፡ ሕፃናት ፡ ሞግዚትነትና ፡ የቤተሰብ ፡ ውስጥ ፡ በተዘምዶ ፡ ጉዳይ ፡ የተነሣ ፡ ጋብቻ ፡ እንደ፡እስላም ፡ ሕግ ፡ የተፈጸመ ፡ የሆነ ፡ እንደሆነ ፡ ወይም ፡ ባለጉዳዮቹ ፡ ሁሉም ፡ እስላሞች ፡ የሆኑ ፡ እንደሆነ ፡
- (ለ) ስለ ፡ ወቅፍ ፡ ስጦታ ፤ ስለ ፡ አወራረስ ፡ ወይም ፡ ኑዛዜ ፡ አውራሹ ፡ (ሰጭው) ፡ ወይም ፡ ተናዛዥ ፤ እስላም ፡ ከሆነ ፡ ወይም ፡ ሚቹ ፡ በሞተበት ፡ ሰዓት ፡ እስላም ፡ ሆኖ ፡ ሞቶ ፡ እንደሆነ ።
- (ሐ) ከዚህ ፡ በላይ ፡ ስለ ፡ ተጻፉት ፡ ጉዳዮች ፡ በማናቸውም ፡ በክስ ፡ ረገድ ፡ ስለ ፡ ኪሣራ ፡ የሚከፈለውን ፡ ገንዘብ ፡ መቁረጥ ።»

እነኚህ ፡ ከላይ ፡ የተጠቀሱት ፡ አንቀጾች ፡ በኢትዮጵያ ፡ የሚገኙት ፡ የእስላም ፡ ፍርድ ፡ ቤቶች ፡ ሥልጣን ፡ በሰዳን ፡ በናይጄሪያ ፡ በኒጅር ፡ በሴኔጋልና ፡ በሌላም ፡ የአፍሪካ ፡ ሀገሮች ፡ በሚገኙት ፡ የሸርዓ ፡ ፍርድ ፡ ቤቶችና ፡ የእስልምና ፡ ሃይማኖት ፡

1. ጄ. ኤስ ፡ ትራንስፎርሜሽን ፤ ኢስላም ፡ ኢን ፡ ኢትዮጵያ ፡ (እስልምና ፡ በኢትዮጵያ ፤) ገጽ ፡ ፻፴፮ ፤ ፻፶፩ ፤ ፻፶፮ ፤ ፻፶፯ ፤ ፻፶፱ ፤ ፻፷፪ ፡ ፍራንክ ፡ ካስና ፡ ኩባንያው ፡ ለንደን ፡ ቪዲዮጅጅ ፡ ዓ. ም. (እንደ ፡ ኤ. አቆጣጠር)

2. አዋጅ ፡ ቍጥር ፡ ፳፪ ፡ ፲፱፻፴፮ ፡ ዓ. ም.

ተከታዮችን ፡ የግል ፡ ሕግ ፡ በሚመለከቱ ፡ ነገሮች ፡ ለመስራት ፡ ከተቋቋሙት ፡ ልዩ ፡ ፍርድ ፡ ቤቶች ፡ ጋር ተመሳሳይነት ፡ እንዲኖራቸው ፡ አድርጓል ። የእነዚህ ፡ የሕግ ፡ ረቂቆች ፡ መውጣት ፡ አንዳንድ ፡ አስገራሚ ፡ የሆኑ ፡ ጥያቄዎችን ፡ የሚያስነሳ ፡ ይመስላል ። ከመጀመሪያው ፡ ንዑስ ፡ አንቀጽ ፡ (ሀ) በእስላም ፡ ፍርድ ፡ ቤቶች ፡ ሥልጣን ፡ ስር ፡ ስላለው ፡ የጋብቻ ፡ ሁኔታ ፡ እንደሚከተለው ፡ የሚያስረዳ ፡ ይመስላል ።

- ፩. ተጋቢዎቹ ፡ የእስልምና ፡ ሃይማኖት ፡ ተከታዮች ፡ የሆኑ ፡ እንደሆኑና ፡ ጋብቻውም ፡ በእስልምና ፡ ሕግ ፡ የተፈጸመ ፡ እንደሆነ ።
- ፪. ባልየው ፡ እስላም ፡ የሆነ ፡ እንደሆነና ፡ ጋብቻውም ፡ በእስላም ፡ ሕግ ፡ መሠረት ፡ የተፈጸመ ፡ እንደሆነ ።
- ፫. ተጋቢዎቹ ፡ መጀመሪያ ፡ በተጋቡበት ፡ ጊዜ ፡ እስላሞች ፡ ሳይሆኑ ፡ ቀርተው ፡ በኋላ ፡ ግን ፡ እስልምናን ፡ እንደሃይማኖታቸው ፡ አድርገው ፡ ከተቀበሉ ።
- ፬. ተጋቢዎቹ ፡ እስላሞች ፡ የሆኑ ፡ እንደሆነና ፡ ግን ፡ ጋብቻው ፡ በእስላም ፡ ሕግ ፡ መሠረት ፡ ያልተፈጸመ ፡ እንደሆነ ።
- ፭. ከተጋቢዎቹ ፡ አንድኛቸውም ፡ እስላም ፡ ሳይሆኑ ፡ ጋብቻው ፡ ግን ፡ በእስላም ፡ ሕግ ፡ መሠረት ፡ የተፈጸመ ፡ እንደሆነ ።

ከአንድ ፡ እስከ ፡ ሦስት ፡ ያሉት ፡ ሁኔታዎች ፡ በሕጉ ፡ አርቃቂ ፡ ተወጥኖል ፡ ቢባል ፡ እንኳ ፡ አንቀጹ ፡ ለአራተኛውና ፡ ለአምስተኛው ፡ ሁኔታ ፡ ያገለግላሉ ፡ ብሎ ፡ አስቦ ፡ ነበር ፡ ማለቱ ፡ ያስቸግራል ። ነገር ፡ ግን ፡ በንዑስ ፡ አንቀጽ ፡ (ሀ) መጨረሻ ፡ ላይ ፡ በገባው ፡ «ወይም» ፡ በሚለው ፡ መስተጻምር ፡ ምክንያት ፡ አንቀጹ ፡ ሁሉንም ፡ ያጠቃልላል ፡ ከማለት ፡ በቀር ፡ ሌላ ፡ ምርጫ ፡ የለንም ። እስላም ፡ ያልሆኑ ፡ ሰዎች ፡ በእስላም ፡ ሕግ ፡ መሠረት ፡ እንዴት ፡ የጋብቻ ፡ ውሎችን ፡ ለመፈጸም ፡ እንደሚችሉ ፡ ወይም ፡ እስላሞች ፡ ከእስላም ፡ ሕግ ፡ ውጭ ፡ በቂ ፡ የሆነ ፡ የጋብቻ ፡ ውል ፡ ለመፈጸም ፡ እንዴት ፡ እንደሚችሉ ፡ መረዳት ፡ አስቸጋሪ ፡ ነው ።

በሕጉ ፡ ላይ ፡ የሚነሳው ፡ ሌላ ፡ ጥያቄ የሚገኘው ፡ በንዑስ ፡ አንቀጽ ፡ (ለ) ዋቅፍን ፡ ስጦታ ፡ በሚመለከትና ፡ ለተባለው ፡ ቃልም ፡ የተሰጠው ፡ ትርጉም ፡ የተሳሳተ ፡ ስለመሆኑ ፡ ነው ። በእስላም ፡ ሕግ ፡ ውስጥ ፡ ዋቅፍ ፡ ሲባል ፡ የሚተረጎመው ፡ «ምንም ነገር ፡ መሠረታዊ ፡ አቋሙን ፡ ሳይለቅ ፡ ፍሬ ፡ የሚሰጥና ፡ ባለቤቱም ፡ የተባለው ፡ ፍሬ የሚውለው ፡ ለተፈቀደ ፡ ጥሩ ፡ ዓላማ ፡ ነው ፡ ብሎ ፡ በመስማማት ፡ እንደፈለገ ፡ በኃብቱ ፡ የማዘዝ ፡ ሥልጣኑን ፡ አሳልፎ ፡ ሲሰጥ ፡ ነው ።»³ ይህ ፡ በእንግሊዝ ፡ ሕግ ፡ ስለንብረት ፡ ተቆጣጣሪ ፡ ከሚናገረው ፡ ጋር ፡ ተመሳሳይነት ፡ ያለው ፡ የእስላም ፡ ሕግ ፡ መሆኑን ፡ በእንግሊዝ ፡ ሕግ ፡ ውስጥ ፡ የንብረት ፡ ተቆጣጣሪ ፡ ስጦታ ፡ ብሎ ፡ መናገር ፡ የተለመደ ፡ እንዳልሆነ ፡ ሁሉ ፡ በእስላም ፡ ሕግ ፡ ውስጥ ፡ ዋቅፍ ፡ ስጦታ ፡ ብሎ ፡ መናገር ፡ የተለመደ ፡ አይደለም ። ሕግ ፡ አውጭው ፡ ወቅፍን ፡ ሲጠቀምበት ፡ በተለመደው ፡ ግልጽ በሆነው ፡ ትርጉሙ ፡ እንደሆነ ፡ ወይም ፡ ወቅፍ ፡ ስጦታ ፡ በተባለው ፡ ላይ ፡ ልዩ ፡ የሆነ ለውጥ ፡ ለማምጣት ፡ ታስቦ ፡ ስለመሆኑ ፡ ያከራክራል ። ፍርድ ፡ ቤቶች ፡ እስከ ፡ አሁን ፡ ቃሎቹን ፡ የተጠቀሙት ፡ ወቅፍን ፡ በሚመለከት ፡ አኳኋን ፡ ነው ። ወቅፍን ፡ ለመግለጽ ፡

3. አጭሩን ፡ የእስልምና ፡ ኢንሳይክሎፔዲያ ፡ ተመልከት ፡ ገጽ ፡ ፻፳፬ ፡ ሉዛክ ፡ ለንደን ፡ ሺ፪፻፶፫ ዓ. ም. (እንደ ፡ አ. አቆጣጠር)

ሰጦታ : የሚለው : ቅል : መግባት : በማንኛውም : መንገድ : ሰጦታ : የክሱ : መሠረ
 ታዊ : ሃሳብ : ሆኖ : ሳለ : ከእስላም : ፍርድ : ቤቶች : ሥልጣን : ለማስቀረት :
 ምክንያት : እንደሆነ : ወይም : እንዳልሆነ : ለማወቅ : በሚደረገው : ጥረት : ማንም :
 ከመገረም : ሊቆጠብ : አይችልም ። የሸርዓ : ፍርድ : ቤቶች : የራሳቸው : አቋም : ባላ
 ቸው : በማንኛውም : የእስላም : ሀገሮች : ውስጥ : ሂባ : (ሰጦታ) : የሚታየው : በሸ
 ርዓ : ፍርድ : ቤቶች : ሥልጣን : ሥር : ሆኖ : ከግል : ሕግ : ጥያቄዎች : ውስጥ :
 እንደ : አንዱ : ሆኖ : ነው : ይህም : የሆነበት : ምክንያት : ከውርስ : ጋር : ባለው :
 ውጤትና : ግንኙነት : ነው ። ሕግ : አውጪው : ያሰበው : ወቅፍና : ሰጦታን : በአንድ
 ላይ : ለማስኬድ : ሆኖ : ሳለ : ግን : ሁለቱን : ቃላት : መለየት : የሚገባው : ነጠላ :
 ስረዝ : ያለመኖሩ : የተባለውን : ችግር : ለመፍጠር : ምክንያት : ሆኗል : ወይ? ምንአል
 ባትም : የተደረገው : ይህ : ሳይሆን : አይቀርም ።

በአንቀጽ : ፪ : የሕግ : ረቂቅ : ላይ : በተሰጡት : አጭር : አስተያየቶች : መሠረት :
 በኢትዮጵያ : ውስጥ : ያሉት : የእስላም : ፍርድ : ቤቶች : በአንቀጽ : በተጠቀሱት :
 ጉዳዮች : ላይ : ሥልጣን : እንደተሰጣቸውና : እስከ : አሁንም : ይህንኑ : ሲሰሩበት :
 ቆይተዋል : ለማለት : እንችላለን ።

የፍትሕ : ብሔር : ሕግ : መውጣትና : የእስላም : ፍርድ : ቤቶች : ለሚገለገለው :
ሕግ : ላይ : ያስከተለው : ውጤት ። የፍትሕ : ብሔሩ : ሕግ : በ፲፱፻፶፪ : ዓ. ም.
ሲወጣ : ከተነሱት : ጥያቄዎች : አንዱ : የእስላም : ፍርድ : ቤቶች : ሲገለገሉባቸው :
የነበሩትን : ሕጎች : በማንኛውም : መንገድ : ለውጧቸው : እንደሆነ : ነበር ። ጥያቄ
ውን : ለመመለስ : የፍትሕ : ብሔር : ሕግ : ቁጥር : ፫፲፫፻፵፯ : (፩) : መመልከት :
ያስፈልጋል ። አንቀጹም : የሚለው ፤

«ግልጽ : የሆነ : ተቃራኒ : ድንጋጌ : ከሌለ : በቀር : በዚህ : በፍትሕ :
 ብሔር : ሕግ : ውስጥ : ለተመለከቱት : ጉዳዮች ፤ ከዚህ : በፊት : በልማድ :
 ወይም : ተጽፈው : ይሠራባቸው : የነበሩትን : ደንቦች : ሁሉ : ይህ :
 የፍትሕ : ብሔር : ሕግ : ስለ : ተተካ : ተሸረዋል» ።

የፍትሕ : ብሔሩን : ሕግ : ጠለቅ : ብለን : ስናየው : የዚህ : ሕግ : ሁለተኛው :
 መጽሐፍ : ፋ ጋብቻን ፣ የመፋታት : ሁኔታን ፣ ስለ : ቀለብ : መስጠት : ግዴታ ፣ ስለ :
 ሞግዚትነት : ስለ : ቤተሰብ : ዝምድና ፣ ተናዞ : ስለ : ሞተ : ሰው : ውርስና : ሳይናዘዝ :
 ስለ : ሞተ : ሰው : ውርስ ፣ ስለ : ሰጦታዎች ፣ ወዘተ. በሚመለከቱ : ነገሮች : ዝርዝር :
 ሕጎችን : ይዟል ። ከዚህም : ትክክለኛ : ሆኖ : የሚታየው : የሸርዓ : ደንቦች : ይህ :
 ሕግ : ለውጥ : ካመጣባቸው : ሕጎች : ውስጥ : መሆናቸውን : ነው ። ሁለተኛው : መጽ
 ሐፍ : ከወቅፍ : በስተቀር : በሸርዓ : ፍርድ : ቤቶች : ሥልጣን : ሥር : የሚመጡትን :
 ጉዳዮች : ሁሉ : ያጠቃልላል ። በፍትሕ : ብሔሩ : ሕግ : ውስጥ : በተጻፉትና : ሥራ :
 ላይ : እንዲውሉ : በታቀዱት : አንቀጾች : መሠረት : ሕጉ : እንዲያገለግል : የታቀደው :
 ለጠቅላላው : በንጉሠ : ነገሥቱ : ግዛት : ውስጥ : ላሉት : ነዋሪዎች : ነው ። አንዱን :
 ክፍል : ወይም : ወገን : ከሌላው : ለመለየት : የተደረገ : ምንም : ምርጫ : የለም ። ሁለ

4. አንቀጽ : ፳፻፶—፳፻፷፭
 5. ሕግ : አውጭው : በአዋጅ : ቁጥር : ፳፪ : ፲፱፻፵፯ : ዓ. ም. ውስጥ : እንደ : ሰጦታ : አድርጎ : ስላ
 የው : ወቅፍ : ሰጦታን : በሚመለከት : አንቀጾች : ውስጥ : ተጨምሯል : ብሎ : መከራከር : ይቻላል ።

ተኛው ፡ መጽሐፍ ፡ በሸርዓ ፡ ላይ ፡ ደንቦች ፡ ለይቶ ፡ የሚያስቀር ፡ ሐረግ ፡ ጨርሶ ፡ አል
 ያዘም ። ስለዚህ ፡ ከሕጉ ፡ አቋም ፡ የምንገነዘበው ፡ ትክክለኛው ፡ አስተሳሰብ ፡ የፍትሐ ፡
 ብሔሩ ፡ ሕግ ፡ ሥራ ፡ ላይ ፡ ሳይውል ፡ በፊት ፡ ሥራ ፡ ላይ ፡ ይውሉ ፡ የነበሩትን ፡ የሸ
 ርዓ ፡ ደንቦች ፡ የፍትሐ ፡ ብሔሩ ፡ ሕግ ፡ ከያዛቸው ፡ አንቀጾች ፡ ሁሉ ፡ የሸርዓን ፡ ደን
 ቦች ፡ እንደ ፡ አሉ ፡ በግልጽ ፡ ሥራ ፡ ላይ ፡ እንዲቆዩ ፡ የሚያደርግ ፡ ምንም ፡ አንቀጽ ፡
 አለመኖሩ ፡ ነው ። ይህ ፡ አባባል ፡ ተቀባይነትን ፡ ከአገኘ ፡ ተግባራቸው ፡ የሸርዓ ፡ ደንቦ
 ችን ፡ ኢትዮጵያ ፡ ውስጥ ፡ በሚኖሩት ፡ እስላሞችና ፡ እስላሞችን ፡ በሚመለከቱ ፡ አንድ ፡
 አንድ ፡ የቤተሰብ ፡ ግንኙነቶች ፡ ላይ ፡ ለመዳኘት ፡ የተቋቋሙት ፡ የእስላም ፡ ፍርድ ፡
 ቤቶች ፡ የሚገለገሉበት ፡ ሕግ ፡ እንደሌላቸውና ፡ የፍትሐ ፡ ብሔሩም ፡ ሕግ ፡ ሥራ ፡ ላይ ፡
 ከዋለ ፡ አንስቶ ፡ ፍርድ ፡ ቤቶቹም ፡ ሥራቸውን ፡ ማቆም ፡ ነበረባቸው ፡ ማለት ፡ ነው ።

ነገር ፡ ግን ፡ የእስላም ፡ ፍርድ ፡ ቤቶች ፡ በሥራ ፡ ላይ ፡ እንዳሉ ፡ እናውቃለን ።
 እስከ ፡ አሁን ፡ ሥራ ፡ ላይ ፡ ስለ ፡ መቆየታቸው ፡ ሕጋዊ ፡ መሆን ፡ ጠበቅ ፡ ያለ ፡ ተቃው
 ሞን ፡ አላስከተለም ። የሚገለገሉበትም ፡ ሕግ ፡ ሸርዓ ፡ ሲሆን ፡ ይህንንም ፡ ሕግ ፡ ሥራ ፡
 ላይ ፡ ለማዋል ፡ ያላቸው ፡ መብት ፡ እስካሁን ፡ ጠበቅ ፡ ያለ ፡ ጥያቄን ፡ አላስከተለም ፡
 የሸርዓ ፡ ደንቦች ፡ አሁንና ፡ ወደፊትም ፡ ሥራ ፡ ላይ ፡ መዋል ፡ ከፍትሐ ፡ ብሔሩ ፡ ሕግ ፡
 ጋር ፡ ተቃራኒ ፡ ነው ፡ ወይስ ፡ አይደለም ፡ የሚለው ፡ ጥያቄ ፡ እስከ ፡ አሁን ፡ በሊቃው
 ንት ፡ ዘንድ ፡ ብቻ ፡ ለትምህርታዊ ፡ ውይይት ፡ ያህል ፡ ብቻ ፡ የተነሳ ፡ ነው ። ነገሩ ፡
 በቅርብ ፡ የሚመለከታቸው ፡ ክፍሎችም ፡ ችግር ፡ እንዳለ ፡ እንኳን ፡ አልተረዱም ።
 የፍትሐ ፡ ብሔሩ ፡ ሕግ ፡ ቁጥር ፡ ፫፻፲፱፻፵፯(፩) ፡ ለአስከተለው ፡ «ትምህርታዊ» ፡
 ጥያቄ ፡ ቀላል ፡ የሆነ ፡ ትምህርታዊ ፡ መልስ ፡ እንደሌለ ፡ አውቆ ፡ በመቀበል ፡ መጀመሩ ፡
 በቂ ፡ ይሆናል ። ቢሆንም ፡ ቀጥለን ፡ የምንመረምራቸው ፡ በርከት ፡ ያሉ ፡ ገለጻዎች ፡
 አሉ ።

ተሻሻሎ ፡ የወጣው ፡ የ፲፱፻፵፯ ፡ ዓ. ም. ሕገ ፡ መንግሥት ፡ አንቀጽ ፡ ፵ ፡

ስለ ፡ ሕገ ፡ መንግሥቱ ፡ አንቀጾች ፡ የበላይነት ፡ ጥያቄ ፤

ተሻሻሎ ፡ የወጣው ፡ ሕግ ፡ መንግሥት ፡ አንቀጽ ፡ ፵ ፡ እንዲህ ፡ ይላል ፤
 «የሕዝብን ፡ መልካም ፡ ጠባይ ፡ ወይም ፡ ጸጥታን ፡ ወይም ፡ በፖለቲካ ፡ ረገድ ፡
 የሚያውክ ፡ ካልሆነ ፡ በቀር ፡ በንጉሠ ፡ ነገሥቱ ፡ መንግሥት ፡ ግዛት ፡ የሚኖሩ ፡
 ሰዎች ፡ የሃይማኖታቸውን ፡ ሥርዓት ፡ አክብረው ፡ በነፃ ፡ ከመፈጸም ፡ አይከለከ
 ሉም» ።

የእስላም ፡ ሕግ ፡ ጋብቻንና ፡ ከጋብቻ ፡ ጋር ፡ የተያያዙትን ፡ ጥያቄዎች ፡ እንደ ፡
 ሃይማኖት ፡ ሥርዓት ፡ ይመለከታቸዋል ።⁶ ውርስንና ፡ አንዳንድ ፡ የሰጠታ ፡ ዓይነቶች
 ነጻነት ፡ ስለሚሰጥ ፡ በእነዚህ ፡ የሃይማኖት ፡ ሥርዓቶች ፡ ውስጥ ፡ ጣልቃ ፡ መግባት ፡
 ፈጽሞ ፡ በሕግ ፡ ዘንድ ፡ ውጤት ፡ የለውም ፡ ብሎ ፡ መከራከር ፡ አይቻልምን ? የዚህ ፡
 ዐይነት ፡ ክርክር ፡ ትክክል ፡ ያለመሆን ፡ ግልጽ ፡ ሆኖ ፡ የሚታየው ፡ ተሻሻሎ ፡ የወ
 ጣው ፡ ሕገ ፡ መንግሥት ፡ አንቀጽ ፡ ፵ ፡ የሃይማኖት ፡ ነፃነትን ፡ የሚፈቅደው ፡ «በሕጉ ፡
 መሠረት» ፡ ስለ ፡ ሆነና ፡ ፍትሐ ፡ ብሔሩም ፡ ከሕጎቹ ፡ ውስጥ ፡ አንደኛው ፡ መሆኑ ፡
 ስለማያጠራጥር ፡ በሕገ ፡ መንግሥቱና ፡ በፍትሐ ፡ ብሔሩ ፡ ሕግ ፡ መካከል ፡ ምንም ፡
 ዐይነት ፡ ቅራኔ ፡ የለም ፡ ማለት ፡ ይቻላል ። ነገር ፡ ግን ፡ ይህ ፡ ለጉዳዩ ፡ የመጨረሻ ፡ መልስ ፡

6. በርከት ፡ ባሉ ፡ ክንቢዩ ፡ በተወረሱ ፡ እባባሎችና ፡ በቁርዓን ፡ መሠረት ፡ እስላሞች ፡ እንዲያገቡ ፡ ሚስቶቻ
 ቸውን ፡ በደንብ ፡ እንዲይዙ ፡ ወዘተ. ይጠየቃሉ ።

አይሆንም ። የአማርኛው ፡ ትርጉም ፡ «በሕገ ፡ መሠረት» ፡ የሚለውን ፡ ሐረግ ፡ አይጨምርም ፡ አንቀጽ ፡ ፵ ፡ ስለዚህም ፡ አንቀጽ ፡ ለሚያወሳቸው ፡ ነገሮች ፡ ፍጹምነት ፡ ያለው ፡ ይመስላል ። የአማርኛው ፡ ትርጉም ፡ አፈሰላዊ ፡ ትርጉም ፡ ስለ ፡ ሆነ ፡ በእንግዘኛውና ፡ በአማርኛ ፡ ትርጉሞች ፡ መካከል ፡ ልዩነት ፡ በሚፈጠርበት ፡ ጊዜ ፡ የአማርኛው ፡ የበላይነት ፡ እንዳለው ፡ ሆኖ ፡ ይቆጠራል ።⁷ የፍትሐ ፡ ብሔር ፡ ሕግ ፡ ቁጥር ፡ ፫፻፶፯ (፩) ፡ ከሕገ ፡ መንግሥቱ ፡ አንቀጽ ፡ ፵ ፡ ጋር ፡ ተቃራኒ ፡ መስሎ ፡ ስለሚታይ ፡ ይኸውም ፡ በእስላሞች ፡ ጋብቻና ፡ ውርስ ፡ መካከል ፡ ጣልቃ ፡ ለመግባት ፡ ስለሚሞክር በእርሱና ፡ በሕገ ፡ መንግሥቱ ፡ አንቀጽ ፡ ፵ ፡ መካከል ፡ ያለው ፡ ልዩነት ፡ እስከሚቀር ድረስ ፡ የፍትሐ ፡ ብሔሩ ፡ ሕግ ፡ መሻሻል ፡ ወይም ፡ መሻር ፡ አለበት ፡ ብሎ ፡ መከራከር ፡ ይቻላል ። ይህ ፡ ዓይነቱ ፡ ክርክር ፡ ለችግሩ ፡ ጥቂት ፡ ማብራሪያ ፡ የሚሰጥ ፡ መስሎ ፡ ቢታይም ፡ እንኳ ፡ ቀደም ፡ ብለን ፡ ሳንሳነው ፡ ትምህርታዊ ፡ ጥያቄ ፡ አጥጋቢ ፡ የሆነ ፡ መልስ ፡ እንደማይሆን ፡ ማመን ፡ ይኖርብናል ። ይህም ፡ ጥያቄ ፡ በክስ ፡ መልክ ፡ ቢቀርብ ፡ ፍርድ ፡ ቤቶች ፡ ለእንደዚህ ፡ ዓይነቱ ፡ ችግር ፡ ከፍተኛ ፡ ግምት ፡ እንደማይሰጡት ፡ ማንም ፡ ሰው ፡ ማመን ፡ አለበት ።

በሃይማኖት ፡ ሥነ ፡ ሥርዓት ፡ ስለሚፈጸም ፡ ጋብቻ ፡ የሚያወሱት ፡ የፍትሐ ፡ ብሔር ፡ ሕግች ፤

ለችግሩ ፡ ያለው ፡ ሌላው ፡ አማራጭ ፡ መንገድ ፡—

ጋብቻና ፡ ከጋብቻ ፡ የሚመነጨት ፡ አንድ ፡ አንድ ፡ ውጤቶች ፡ በእስላም ፡ ሕግ ፡ ውስጥ ፡ ከፍተኛ ፡ ግምት ፡ እንደሚሰጣቸው ፡ ምንም ፡ ጥርጥር ፡ የለውም ። የፍትሐ ፡ ብሔሩ ፡ ሕግ ፡ ጋብቻን ፡ በሚመለከቱ ፡ ጉዳዮች ፡ ላይ ፡ በዝርዝር ፡ ይናገራል ። ሕጉም ፡ ሁለት ፡ የጋብቻ ፡ ክፍሎችን ፡ ይጠቅሳል ። ብሔራዊ ፡ ጋብቻና ፡ (ቁጥር ፡ ፮፻፺፯ እስከ ፮፻፴) ሌሎች ፡ ዐይነት ፡ ጋብቻዎች ፡ (ቁጥር ፡ ፮፻፳ እስከ ፮፻፶) ። ሌሎች ፡ ዐይነት ፡ ጋብቻዎች ፡ የሚለው ፡ ክፍል ፡ ሃይማኖታዊ ፡ ጋብቻንና ፡ ባህላዊ ፡ ጋብቻን ፡ ያጠቃልላል ። ቁጥር ፡ ፮፻፶(፩) ፡ እንዲህ ፡ ይላል ፡—

«የሃይማኖት ፡ ጋብቻ ፡ ሊፈጸም ፡ የሚችልበት ፡ ሁኔታና ፡ የአፈጻጸሙ ፡ ዐይነት ፡ እንደ ፡ ሃይማኖቱ ፡ ይወሰናል» ።

ይህ ፡ አንቀጽ ፡ የእስላም ፡ የግል ፡ ሕግ ፡ በጣም ፡ አስፈላጊ ፡ በሆነው ፡ በጋብቻ ፡ ጉዳይ ፡ ላይ ፡ እንዲያገለግል ፡ የሚያደርገው ፡ ይመስላል ። ስለዚህ ፡ ጋብቻው ፡ የተፈጸመው ፡ በእስላም ፡ ሕግ ፡ ስለ ፡ ሆነ ፡ ይህ ፡ ሕግ ፡ ጋብቻንና ፡ ጋብቻ ፡ የሚያስከትለውንም ፡ ያጠቃልላል ። ብሎ ፡ መከራከር ፡ ይቻላል ። ይህም ፡ ከሆነ ፡ ከእስላም ፡ የግል ፡ ሕግ ፡ ውስጥ ፡ ጋብቻን ፡ የሚመለከተው ፡ ክፍል ፡ በአንቀጽ ፡ ፮፻፶(፩) ፡ አማካይነት ፡ በፍትሐ ፡ ብሔሩ ፡ ሕግ ፡ ውስጥ ፡ እንደ ፡ ተጨመረና ፡ አስፈላጊ ፡ የሆኑት ፡ የሕግ ፡ ደንቦችና ፡ እነዚህንም ፡ የሕግ ፡ ደንቦች ፡ ሥራ ፡ ላይ ፡ ለሚያውሉት ፡ የእስላም ፡ ፍርድ ፡ ቤቶች ፡ እስከ ፡ አሁን ፡ መቆየት ፡ በሕግ ፡ የተደገፈ ፡ ነው ።

ይህ ፡ ክርክር ፡ የሚያሳምን ፡ መስሎ ፡ ቢታይም ፡ እንኳን ፡ ጠለቅ ፡ ያለ ፡ ምርምርን ፡ ሊመክት ፡ አይችልም ። ቢያንስ ፡ ቢያንስ ፡ ሁለት ፡ ጥሩ ፡ የሆኑ ፡ የተቃውሞ ፡ ክርክሮች ፡ ሊሰነዘሩበት ፡ ይችላል ። አንደኛ ፤ ቁጥር ፡ ፮፻፶(፪) ፡ እንዲህ ፡ ይላል ፡—

«በዚህ ፡ ሕግ ፡ ስለ ፡ ማንኛውም ፡ ዐይነት ፡ የጋብቻ ፡ ሥርዓት ፡ (ፎርም) ፡ የተመለከቱት ፡ ሁኔታዎች ፡ በማንኛውም ፡ አኳኋን ፡ መፈጸም ፡ አለባቸው» ።

7. ተሻሻሎ ፡ የወጣውን ፡ ሕገ ፡ መንግሥት ፡ አንቀጽ ፡ ፻፳፭ ፡ ተመልከት ።

እነዚህ ፡ ሁኔታዎች ፡ ሲመረመሩ ፡ አንድ ፡ አንዶቹ ፡ ከሸረዓት ፡ ሕግ ፡ ጋር ፡ በትክክል ፡ እንደማይሄዱ ፡ ማንም ፡ ሊረዳው ፡ ይችላል ፤ ለምሳሌ ፡ በጋብቻ ፡ ላይ ፡ ጋብቻንና ፡ በብቸኛነት ፡ ለመኖር ፡ የተወሰነ ፡ ጊዜን ፡ የሚመለከቱት ፡ አንቀጾች ፤ ኢዳ (ቁጥር ፡ ፳፻፹፭ ፡ እና ፡ ፳፻፺፮ ፡ በቅደም ፡ ተከተል) ፡

ለማንኛውም ፡ የጋብቻ ፡ ዓይነቶች ፡ የጋራ ፡ የሆኑት ፡ እነዚህ ፡ አንቀጾች ፡ ሃይማኖታዊ ፡ ወይም ፡ የተለምዶ ፡ ደንቦች ፡ ሙሉ ፡ በሙሉ ፡ እንዳይሠራባቸው ፡ የሕግ ፡ አውጭው ፡ ሀሳብ ፡ እንደ ፡ ነበር ፡ በግልጽ ፡ ያሳዩናል ።

ሁለተኛ ፤ አንቀጽ ፡ በተጋቢዎቹ ፡ ሃይማኖት ፡ መሠረት ፡ የተከበሩትን ፡ (የተፈፈረሙትን) ፡ ጋብቻዎች ፡ ዐውቆ ፡ በሕግ ፡ ፊት ፡ ውጤት ፡ እንዲኖራቸው ፡ ለማድረግ የታሰበበት ፡ ሆኖ ፡ ይታያል ፤ ይህም ፡ በሃይማኖታዊ ፡ ሥርዐት ፡ የተፈጸሙትን ፡ ጋብቻዎች ፡ ሕጋዊ ፡ አድርጎ ፡ ይቆጥራቸዋል ፡ ማለት ፡ ነው ። ጋብቻና ፡ ከጋብቻ ፡ የሚነሱት ፡ አንድ ፡ አንድ ፡ ሁኔታዎች ፡ በልዩ ፡ ፍርድ ፡ ቤቶች ፡ ውስጥ ፡ በተለየ ፡ ሕጎች ፡ መሠረት ፡ እንዲከናወኑ ፡ ለማድረግ ፡ ምናልባትም ፡ እቅድ ፡ አልነበረም ። ይህ ፡ ቢሆን ፡ ኖሮ ፡ ለተለያዩ ፡ የክርስትና ፡ ሃይማኖት ፡ ክፍሎችና ፡ ለአይሁዶች ፡ ልዩ ፡ ሕጎች ፡ መኖር ፡ ነበረበት ፤ እነዚህንም ፡ ሕጎች ፡ ሥራ ፡ ላይ ፡ ለማዋል ፡ ልዩ ፡ ፍርድ ፡ ቤቶች ፡ ጭምር ፡ መኖር ፡ ነበረባቸው ። በዚህም ፡ መሠረት ፡ የፍትሕ ፡ ብሔሩ ፡ ሕግ ፡ አንቀጾች ፡ እንዲያገለግሉ ፡ የሚደረጉት ፡ ተጋቢዎቹ ፡ ጋብቻቸውን ፡ ለመፈጸምና ፡ ጋብቻቸውም ፡ በእነዚህ ፡ አንቀጾች ፡ መሠረት ፡ እንዲከናወን ፡ በሚመርጡበት ፡ ጊዜ ፡ ብቻ ፡ ነው ፡ ማለት ፡ ነው ። ዓላማው ፡ ይህ ፡ ነበር ፡ ብሎ ፡ መገመቱ ፡ ግን ፡ በጣም ፡ አስቸጋሪ ፡ ይሆናል ።

የሕግ ፡ አውጭው ፡ ዓላማ ።

የማንኛውንም ፡ ሕግ ፡ ትርጉምና ፡ ምን ፡ ለማለት ፡ እንደሚፈልግ ፡ ለማረጋገጥ ፡ ከሚረዱት ፡ አስፈላጊ ፡ ጥያቄዎች ፡ ውስጥ ፡ አንደኛው ፡ ሕግ ፡ አውጭው ፡ ምን ፡ አላማ ፡ ነበረው ? የሚለው ፡ ነው ። የሕግ ፡ አውጭውን ፡ ትክክለኛ ፡ ዓላማ ፡ ለማግኘት ፡ የሚያስችሉ ፡ ብዙ ፡ ሐሳቦች ፡ ተሰንዝረው ፡ ነበር ። ስለእነዚህ ፡ ሐሳቦች ፡ ለማተት ፡ ይህ ፡ ምቹ ፡ ቦታ ፡ አይደለም ። የሕግ ፡ አውጭውን ፡ ዓላማ ፡ ለማረጋገጥ ፡ በምንሞክርበት ፡ ጊዜ ፡ የተባለውን ፡ አንቀጽ ፡ ቃል ፡ እንዲሁም ፡ የፍትሕ ፡ ብሔሩ ፡ ሕግ ፡ ሥራ ፡ ላይ ፡ ሳይውል ፡ በፊትና ፡ ሥራ ፡ ላይ ፡ ከዋለ ፡ በኋላ ፡ የነበሩትን ፡ ውይይቶችና ፡ ጠቃሚ ፡ የሆኑትን ፡ ሁኔታዎች ፡ ብቻ ፡ መመልከት ፡ ይበቃል ።

ቁጥር ፡ ፫፻ ፡ ፫፻፵፯ ፡ (፩) ፡ በጣም ፡ ግልጽ ፡ ሆኖ ፡ በመጻፍና ፡ ብቻውንም ፡ ሆነ ፡ ወይንም ፡ ከሌላ ፡ አንቀጾች ፡ ጋር ፡ አጣምረን ፡ ብናነበው ፡ አጠቃላይ ፡ ተግባርን ፡ እንዲያከናወን ፡ የታሰበበት ፡ ስለመሆኑ ፡ ምንም ፡ ዓይነት ፡ ጥርጥር ፡ አያሳድርብንም ። ሕግ ፡ አውጭው ፡ በአንቀጹ ፡ ውስጥ ፡ ያሉትን ፡ ቀጥተኛ ፡ ቃሎች ፡ ሊጠቀም ፡ ማሰቡንና ፡ ለዚህ ፡ ሀሳብም ፡ ፍጹም ፡ የሆነ ፡ ገለጻን ፡ ሰጥቷል ፡ ብለን ፡ ብንወስድ ፡ ሕግ ፡ አውጭው ፡ ያሰበው ፡ የፍትሕ ፡ ብሔሩ ፡ ሕግ ፡ ሥራ ፡ ላይ ፡ ሳይውል ፡ በፊት ፡ ሥራ ፡ ላይ ፡ ይውሉ ፡ የነበሩትን ፡ የሸርዓን ፡ ሕጎች ፡ ጨርሶ ፡ ለማስቀረት ፡ ነበር ፡ ከማለት ፡ ይልቅ ፡ ሌላ ፡ ምርጫ ፡ የለንም ። በሌላ ፡ በኩል ፡ ደግሞ ፡ ይህንን ፡ አተረጓጎም ትክክለኛ ፡ እንዳይመስል ፡ የሚያደርጉት ፡ ሌላ ፡ ደጋፊ ፡ የሆኑ ፡ ነጥቦች ፡ አሉ ።

ለመጀመር ፡ ያህል ፡ የሕግ ፡ አውጪው ፡ ኮሚሽኑን ፡ ሁሉንም ፡ ባይሆን ፡ አብዛኛዎቹን ፡ የእስላም ፡ የግል ፡ ሕጎች ፡ የፍትሕ ፡ ብሔሩ ፡ ሕግ ፡ ምንም ሳያጨናግፋቸው ፡ እንዲቀጥሉ ፡ እንዳስበበት ፡ በቂ ፡ የሆነ ፡ ማስረጃ ፡ አለ ። ለዚህም ፡ ውጤት ፡ ለመስጠት ፡ በኮሚሽኑ ፡ ጥያቄ ፡ መሠረት ፡ ፕሮፌሰር ፡ ሬኔ ፡ ዳቪድ ፡ ጋብቻን ፡ ወር

ሰን : ወዘተ : የሚመለከቱትን : የሸርዓ : ሕግች : በቀር : ለሌሎቹ : ለማገልገል : እንዲችሉ : የሕግ : ረቂቆችን : አዘጋጁ : በፕሮፌሰር : ዳቪድ : የተዘጋጁት : የሕግ : ረቂቆች : በመጨረሻው : ረቂቅ : ውስጥ : አልተጨመሩም : ነበር : ሳይጨመሩ : ለመቅረታቸውም : ምንም : ዓይነት : ምክንያት : ሊገኝ : አይችልም : ቢሆንም : ምክንያቱን : ለመገመት : አያስቸግርም : ብፍትሐ : ብሔሩ : ሕግ : ውስጥ : የእስላሞችን : የግል : አቋም : የሚመለከተውን : ክፍል : ስለ : ማርቀቁ : ያለው : ችግር : የሚመለከተው : የሕግ : አዋቂዎች : የሆኑትን : የኮሚሽኖን : ባለ : ሙያዎች : እንዳልሆነና : የፖሊሲ : ጥያቄ : በመሆኑ : ውሳኔ : ለመስጠት : ሥልጣን : ያለው : መንግሥቱ : እንደ : ሆነ : ፕሮፌሰር : ዳቪድና : ኮሚሽኖኑ : ሙሉ : በሙሉ : ያውቁት : ነበር : መንግሥቱም : ነገሩን : አጠናቅቆ : ይሆናል : ግን : የእስላም : ፍርድ : ቤቶች : በሚገለገሉባቸው : በሸርዓት : ሕጎች : ውስጥ : መንግሥቱ : ጣልቃ : ይገባል : የሚባለውን : አስተሳሰብ : መፍጠሩ : አስፈላጊ : ሆኖ : አላገኘውም : ይህም : ማለት : የሕግ : ረቂቁን : መተው : የሸርዓን : ሕጎች : ጨርሶ : ከመሰረዝ : ይልቅ : እንደ : አሉና ሳይሻሻሉ : እንዲቆዩ : ለማድረግ : ታስቦበታል : ማለት : ነው : በምክር : ቤቱ : ውስጥ ስለ : ፍትሐ : ብሔሩ : ሕግ : ወይይት : በተደረገበት : አንድ : አጋጣሚ : ጊዜ : ይህ : አስተያየት : ድጋፍን : አግኝቷል : ምክር : ቤቱ : በፍትሐ : ብሔሩ : ሕግ : ውስጥ : የግል : አቋምን : በሚመለከቱት : ምዕራፎች : ላይ : በሚከራከርበት : ጊዜ : ከምክር : ቤቱ : አባሎች : አንደኛው : እስላሞችን : በሚመለከት : ነገር : እነኝህ : ምዕራፎች : የሸርዓን : ሕግች : ለመተካት : በማሰብ : እንደሆነና : እንዳልሆነ : ጠየቀ : ተናጋሪውም : ጥያቄውን : ለፍርድ : ሚኒስትር : በጽሑፍ : መልክ : ላከ : በጽሑፍ : መልክ : የተላከውም : የሚኒስትሩ : መልስ : የፍትሐ : ብሔሩ : ሕግ : ሥራ : ላይ : መዋል : የእስላም : ፍርድ : ቤቶችን : ወይንም : የሚገለገሉባቸውን : ሕጎች : እንዲያናጋቸው : በማሰብ : አይደለም : የሚል : ነበር ።

የሚኒስትሩ : መልስ : «የመንግሥቱን : ሀሳብ» : በግልጽ : የሚያሳይ : ነው : ለማለት : ይቻላል ። የፍርድ : ሚኒስትር : የፍትሐ : ብሔሩን : ሕግ : ለመተርጎም : በቂ : የሆነ : ሥልጣን : እንደ : ተሰጠው : ወይም : እንደ : አልተሰጠው : የእርሱም : አባባል : በምክር : ቤቱ : አልፎ : በንጉሠ : ነገሥቱ : ከጸደቀ : ሕግ : ጋር : አንድ : ላይ : ሲታይ : ሕጋዊ : አቋም : አለው : ወይንስ : የለውም? ብሎ : ለመጠየቅ : ይቻላል ። ለዚህ : ጥያቄ : መልስ : ስንሰጥ : ሚኒስትሩ : በእርግጥ : ሕጉን : አይተረጉመውም : ነበር : በቀላሉ : ሲያደርግ : የነበረው : መንግሥቱ : በተረዳውና : በአሰበበት : መሠረት : ከፍትሐ : ብሔሩ : ሕግ : ክፍሎች : አንደኛው : እንዴት : ሥራ : ላይ : እንደሚውል : ነበር : ለማለት : እንችላለን ። ስለዚህ : የምክር : ቤቱ : የፍትሐ : ብሔሩን : ሕግ : የአጸደቀው : እስላሞችን : የሚመለከተውን : የግል : ሕግ : የሆኑትን : የሸርዓት : ሕጎች : አናግቷቸዋል : በሚል : እምነት : ነው ። በዚህ : አጋጣሚ : ጊዜ : ሕግ : አውጭው : ስለ : ነበረው : ሀሳብ : ትክክለኛ : ገለጻ : ሳይሰጥ : እንደቀረ : የወጣው : ሕግና : ሀሳቡ : ተጻራሪ : መሆኑን : እናያለን ።

በተጨማሪም : የእስላም : ፍርድ : ቤቶችና : የሚጠቀሙባቸውም : ደንቦች : ሥራ : ላይ : የሚቆዩት : በንጉሠ : ነገሥቱ : ፈቃድና : ትእዛዝ : እንደሆነ : ማስረጃ : አለ ። ሕጉ : ሥራ : ላይ : እንደዋለ : ከጥቂት : ጊዜ : በኋላ : የእስላም : ፍርድ : ቤቶች : ሥራ

8. በሚስት : ላይ : ሚስት : ከፍተኛ : ዕድሜ : ስለመድረስና : ውርስን : ከማስተዳደር : ጋር : የተያያዙት : አጠቃላይ : ያልሆኑት : ሃሳቦች ።

ቸውን ፡ ያቆማሉ ፡ የሸርዓት ፡ ሕጎችም ፡ ይቀራሉ ፡ የሚል ፡ የአልተጨበጠ ፡ ወሬ ፡ ይወራ ፡ ነበር ። ይህም ፡ ወሬ ፡ ብዙዎቹን ፡ የእስላም ፡ ሽማግሌዎችና ፡ የተከበሩ ፡ ሰዎች ፡ ንጉሠ ፡ ነገሥቱ ፡ ዘንድ ፡ ቀርበው ፡ በነገሩ ፡ የተሰማቸውን ፡ ድንጋጤ ፡ እንዲገልጹ ፡ አድርጓቸዎል ። ንጉሠ ፡ ነገሥቱም ፡ በሸርዓት ፡ ፍርድ ፡ ቤቶች ፡ ሥራ ፡ ውስጥ ፡ ማንም ፡ እንደማይገባ ፡ አረጋገጡላቸው ። በእዚህ ፡ ስብሰባ ፡ ውጤትና ፡ በምክር ፡ ቤቱ ፡ ውስጥ ፡ በተነሳው ፡ ጥያቄ፡ምክንያት ፡ ሊሆን ፡ ይችላል ፡ የፍርድ ፡ ሚኒስቴር ፡ የሸርዓት ፡ ፍርድ ፡ ቤቶች ፡ በ፲፱፻፴፯ ፡ ዓ. ም. አዋጅ ፡ መሠረት ፡ ሥራቸውን ፡ እንዲቀጥሉ ፡ የሚያዝ ፡ ሰርኩሌር ፡ ለሸርዓት ፡ ፍርድ ፡ ቤት ፡ ፕሬዚዳንት ፡ ላከ ። ይህ ፡ ሰርኩሌር ፡ በነጋሪት ፡ ጋዜጣ ፡ አልወጣም ፡ ነበር ። ከእዚያን ፡ ጊዜ ፡ ጀምሮ ፡ የፍርድ ፡ ሚኒስትርና ፡ የእስላም ፡ ፍርድ ፡ ቤቶች ፡ በእዚያ ፡ መሠረት ፡ ይሰሩና ፡ ይግባቡ ፡ ነበር ። ምንም ፡ እንኳን ፡ ሰርኩሌሩ ፡ ብቻውን ፡ ሲታይ ፡ ቀደም ፡ ብሎ ፡ ከተነሳው ፡ ስለ ፡ ፍርድ ፡ ሚኒስትር ፡ በምክር ፡ ቤቱ ፡ በተላለፈ ፡ ሕግ ፡ ላይ ፡ የመተርጎምና ፡ የመወሰን ፡ ሥልጣን ፡ ጋር ፡ የሚመሳሰል ፡ ሕግ ፡ ነክጥያቄን ፡ ቢያስነሳም ፡ የፍርድ ፡ ሚኒስትር ፡ ከአለው ፡ ሥልጣን ፡ ይልቅ ፡ የበለጠ ፡ ከኋላው ፡ የአለ ፡ ይመስላል ። እርሱም ፡ የንጉሠ ፡ ነገሥቱ ፡ ሥልጣን ፡ ድጋፍ ፡ አለው ። ንጉሠ ፡ ነገሥቱም ፡ በአሁኑ ጉዳይ ፡ ላይ ፡ ፈቃደኝነታቸውን ፡ በግልጽ ፡ ያሳዩት ፡ በሸርዓት ፡ ፍርድ ፡ ቤቶች ፡ ሥራ ፡ ውስጥ ፡ ማንም ፡ አይገባም ፡ ብለው ፡ ለእስላም ፡ ሽማግሌዎች በአረጋገጡላቸው ፡ ጊዜ ፡ ነው ።

ስለዚህ ፡ የእስላም ፡ ፍርድ ፡ ቤቶችና ፡ የሚገለገሉባቸው ፡ የሸርዓት ፡ ሕጎች ፡ በሕግ ፡ እንደተቋቋሙ ፡ ሆነው ፡ ይሠራሉ ፡ ከሚለው ፡ አነጋገር ፡ በላይ ፡ ነው ፡ ለማለት ፡ እንችላለን ። እስላሞችን ፡ የሚመለከተው ፡ የእስላም ፡ የግል ፡ ሕግ ፡ ሥራ ፡ ላይ ፡ ስለ ፡ መቀላሰም ፡ ተቃውሞን ፡ ከአስከትለም ፡ ቢያንስ ፡ ሁለት ፡ ጥሩ ፡ የሆኑ ፡ መልሶች ፡ ይገኙ ለታል ። እነዚህም ፡ —

- ፩. የሕግ ፡ አውጭው ፡ እውነተኛ ፡ ሀሳብ ፡ የሸርዓት ፡ ደንቦች ፡ በቁጥር ፡ ፫፻፲፱፻፴፯ ፡ (፩) ፡ ምክንያት ፡ ሥራቸውን ፡ እንዳያቋርጡና ፡
- ፪. የንጉሠ ፡ ነገሥቱም ፡ ምኞት ፡ የሸርዓት ፡ ፍርድ ፡ ቤት ፡ እንደ ፡ ቀድሞው ፡ ሥራውን ፡ እንዲቀጥል ፡ ነበር ።

ነገር ፡ ግን ፡ በሁለተኛው ፡ መጽሐፍ ፡ መጀመሪያ ፡ ላይ ፡ በአዋጅ ፡ ቁጥር ፡ ፳፪ ፡ ፲፱፻፴፯ ፡ ዓ. ም. መሠረት ፡ እንደተገለጠው ፡ ሁሉ ፡ የእስላሞችን ፡ የግል ፡ አቋም ፡ በሚመለከቱ ፡ ነገሮችና ፡ በእስላም ፡ ፍርድ ፡ ቤቶች ፡ ሥልጣን ፡ ሥር ፡ ለሚመጡት ፡ ነገሮች ፡ ሁሉ ፡ የፍትሐ ፡ ብሔሩ ፡ ሕግ ፡ አያገለግልም ፡ የሚል ፡ አጠር ፡ ያለ ፡ አንቀጽ ፡ ቢጨመር ፡ ኖሮ ፡ በይበልጥ ፡ ግልጽ ፡ አይሆንም ፡ ነበርን ?

ፍርድ ፡ ቤቶች ፡ የሚከተሉት ፡ የሕግ ፡ ፍልስፍና ፡

በጠቅላላው ፡ አነጋገር ፡ ኢትዮጵያ ፡ ውስጥ ፡ የሚገኘው ፡ የእስልምና ፡ ሃይማኖት ተከታይ ፡ በአሁኑ ፡ ጊዜ ፡ ከሚገኘው ፡ የሱኒ ፡ የሕግ ፡ ፍልስፍና ፡ ውስጥ ፡ ከሦስቱ ፡ ማለት ፡ ሃናሬ ፡ ሻሬና ፡ ማሊኪ ፡ አንዱን ፡ ወይም ፡ ሌላውን ፡ ይከተላል ። ከእነዚህም ውስጥ ፡ የታወቁ ፡ የሃንባሊ ፡ ትምህርት ፡ ቤት ፡ ተከታዮች ፡ የሉም ፤ ቢሆንም ፡ ከደቡብ አረቢያ ፡ ከመጡት ፡ ሰዎች ፡ መካከል ፡ ጥቂት ፡ ዛይዲስና ፡ ኢባዲስ ፡ (ሁለቱም ፡ ከሺክ ፡ ክፍል ፡ ናቸው) ይገኛሉ ። ኢትዮጵያ ፡ ውስጥ ፡ ከሚገኙት ፡ እስላሞች ፡ ውስጥ ፡ የሻሬና ፡ ትምህርት ፡ ቤት ፡ ተከታዮች ፡ ቁጥራቸው ፡ የበዛ ፡ ነው ፡ የሚባል ፡ አነጋገር ፡

ገር : አለ : ነገር : ግን : ይህን : አባባል : ለማረጋገጥ : አስቸጋሪ : ነው ። ሀናፊዎች : በሽርዓት : ፍርድ : ቤት : ውስጥ : በቁጥር : ከፍተኛነት : ይዘው : የቆዩበት : ጊዜ : ነበር ። በአሁኑ : ጊዜ : ከቃዲዎች : ውስጥ : ብዙዎቹ : ኤርትራ : ውስጥ : ከሚገኙት : ከጥቂት : ሀናፊዎችና : ማሊኪዎች : ጋር : ሻፊዎች : ናቸው ።

የእስላሙ : ሕዝብ : አንዱን : የትምህርት : ቤት : ዓይነት : በማይከተልበት : እንዲህ : በአለው : ሁኔታ : ፍርድ : ቤቶች : ሊከተሉት : ስለሚገባቸው : የትምህርት : ቤት : ዓይነት : ጥያቄን : ያስነሳል ። የእስላሙ : ሕዝብ : በጠቅላላው : ወይንም : በሌላው : ክፍል : የአንድ : ዓይነት : ፍልስፍና : ተከታዮች : ቢሆኑ : ኖሮ : ፍርድ : ቤቶች : ማድረግ : የሚገባቸው : ተከክለኛው : ነገር : ያንን : ፍልስፍና : መከተል : ነው ። በአንድ : ሀገር : ውስጥ : የሚገኘው : የእስላሙ : ህዝብ : የሚከተላቸው : የፍልስፍና : ዓይነቶች : ከአንድ : በላይ : በሚሆኑበት : ጊዜ : ፍርድ : ቤቶች : ሊከተሉት : የሚገባቸውን : ፍልስፍና : ለመወሰን : ሦስት : ምርጫዎች : እንዳሉ : ይታወቃል ።

፩. መከተል : የሚገባቸውን : ፍልስፍና : መወሰኑን : መንግሥቱ : አስፈላጊ : ሆኖ : ያገኘው : ይሆናል ። ይህም : ፍርድ : ቤቶች : ሊከተሉት : የሚገባቸው በሕግ : አውጭው : የወጣ : ሕግ : ይሆናል ። እንደዚህ : ዐይነቱ : እርምጃ : በግብፅ : በሱዳንና : በሌላም : ሀገሮች : ተወስዶ : ነበር ። ኢትዮጵያ : እንደዚህ : ዓይነቱን : እርምጃ : አልተከተለችም ። ፍርድ : ቤቶች : ትምህርቱንና : ዓላማውን : ተከትለው : የሚገለገሉበትን : ፍልስፍና : መወሰኑ : ለፍርድ : ቤቶችና : ለባለ : ጉዳዮች : (ከሳሽና : ተከሳሽ) : መተው : ሕጉን : ግልጽና : እርግጠኛ : ቢያደርገውም : በቅርቡ : እንደምናየው : የሽርዓት : ሕግ : በሚከተለው : መሠረታዊ : መመሪያ : ላይ : አገልግሎቱ : አጠራጣሪ : ነው ።

፪. ባለ : ጉዳዮቹ : የሚከተሏቸውን : ትምህርት : ቤቶች : ፍርድ : ቤቶችም : ለመከተል : ይመርጡ : ይሆናል ። ይህም : ዓይነት : ምርጫ : ሁለት : ግልጽ የሆኑ : ጥቅሞች : አሉት ። በመጀመሪያ ፣ ለባለ : ጉዳዮቹ : አስፈላጊ : ሆነው : ሊገኙ : ለሚችሉና : የግል : አቋማቸውን : በሚመለከቱ : ነገሮች : ላይ : በእራሳቸው : የግል : ሕግ : እንዲፈረድላቸው : ወይም : እንዲፈረድባቸው : ዕድል : ይሰጣቸዋል ። ሁለተኛው : ምክንያት ፣ በራሳቸው : የሕግ : ትምህርት : ቤት : ፍልስፍና : መሠረት : የጋብቻ : ውል : የፈጸሙ : ባለ : ጉዳዮች ፣ ስለ : ቀለብ : መስጠት : ግዴታ : ስለ : ቤተ : ሰብ : ዝምድና : መፋታትንና : የመሳሰሉትን : ነገሮች : የሚመለከቱ : ጉዳዮች : በሌላ : ትምህርት : ቤት : ፍልስፍና : መሠረት : ሲወሰኑ : የሚያመጡትን : ችግሮች : ለማስቀረት : ይረዳል ። ይህ : ምርጫ : ደግሞ : በይግባኝ : ጊዜ : በመጀመሪያው : ፍርድ : ላይ : ከአገለገለው : ሕግ : ጋር : አንድ : እንደሚሆን : ያረጋግጣል ። ቢሆንም : ይህ : ምርጫ : የራሱ : የሆኑ : ችግሮች : አሉት ። ባለ : ጉዳዮቹ : ከተለያዩ : የሕግ : ፍልስፍና : በሚሆኑበት : ጊዜ : ለሚያስከትለው : ችግር : መፍትሔ : አያገኝላትም ። ባለ : ጉዳዮቹ : በሚከተሏቸው : የተለያዩ : ፍልስፍናዎች : መሠረት : ቃዲው : የሁሉንም : ፍልስፍና : መጠቀም : እንደ : አለበት : የተለመደ : ወይም : አስፈላጊ : ስለ : መሆኑና : ስለ : አለመሆኑ : ማንም : እርግጠኛ : አይደለም ። ኢትዮጵያ : ውስጥ : የሚገኙት : የእስላም : ፍርድ : ቤቶችም : ይህን : ምርጫ : አይከተሉም ።

፫. ቃዲው : የሚከተለውን : ፍልስፍና : መሠረታዊ : መመሪያ : ፍርድ : ቤቱም : ይከተለው : ይሆናል ። ኢትዮጵያ : ውስጥ : የሚገኙት : የእስላም : ፍርድ : ቤቶችም : የሚያደርጉት : ይህንን : ነው ። ይህ : ዓይነቱ : ምርጫ : ከታች : የምንገ

ልጻቸውን ፡ ችግሮች ፡ የሚያስከትል ፡ መስሎ ፡ ቢታይም ፡ ከሸርዓት ፡ ትምህርቶች ፡ ጋር ፡ ተስማሚ ፡ የሆነው ፡ አንዱ ፡ ምርጫ ፡ ነው ።

ቃዲው ፡ መከተል ፡ ስለሚገባው ፡ ፍልስፍና ፡ የቀድሞው ፡ የሸርዓ ፡ አስተያየት ፡

«አል ፡ ቃዲ ፡ ያቅዱ ፡ አላ ፡ ማድሃቢሂ» ፡ የሚባል ፡ የታወቀ ፡ የሸርዓ ፡ አነጋገር ፡ አለ ። (ጻኛ ፡ በራሱ ፡ ፍልስፍና ፡ ባገኘው ፡ እምነት ፡ መሠረት ፡ ብቻ ፡ ይፈረዳል) ።

የሸርዓን ፡ ሕግ ፡ በሚገባ ፡ በተማሩና ፡ በሱም ፡ ጠለቅ ፡ ያለ ፡ እውቀት ፡ ያላቸው ፡ ብቻ ፡ ቃዲ ፡ ሆነው ፡ ለመሾም ፡ እንዲችሉ ፡ ሸርዓ ፡ ያሳስባል ። አንድ ፡ አንዶቹ ፡ መሪ ፡ የሆኑት ፡ ኢማሞች ፡ ቃዲው ፡ መሠረታዊ ፡ ለሆኑት ፡ የሸርዓ ፡ ሕጎች ፡ ዋናው ተርጓሚ ፡ እንዲሆን ፡ የማንንም ፡ አስተያየት ፡ ሳይከተል ፡ በራሱ ፡ ብቻ ፡ ከተባለው ፡ የሸርዓ ፡ ሕግ ፡ ደንቦችን ፡ እንዲያፈልቅና ፡ ለመረዳትም ፡ እንዲችል ፡ ያሳስባሉ ። ነገር ፡ ግን ፡ አንድ ፡ አንዶቹ ፡ የቀድሞ ፡ አስተያየት ፡ ያላቸው ፡ ኢማሞች ፡ አሉ ፡ ሀኒፋንና ፡ ማሊክን ፡ ጨምሮ ፡ እንደ ፡ ቃዲ ፡ ሆኖ ፡ የሌሎችን ፡ አስተያየትና ፡ ትርጉም ፡ በመከተል ፡ የሚሰራ ፡ (ቀጅ) ፡ ለመሾም ፡ ይቻላል ፡ ይላሉ ። መሠረታዊውን ፡ ሕግና ፡ ከራሳቸውም ፡ አስተያየት ፡ ለመተርጎም ፡ የሚችሉት ፡ ጨርሰው ፡ በመጥፋታቸው ፡ ምክንያት ፡ በማንኛውም ፡ የአስላም ፡ ሀገሮች ፡ በአሁኑ ፡ ጊዜ ፡ የሚከተሉት ፡ ይህንኑ ፡ ነው።

መሠረታዊውን ፡ ሕግ ፡ ለመተርጎም ፡ (ሙጅታሂድ) ፡ የሚችል ፡ ሰው ፡ ብቻ ፡ ቃዲ ፡ ሆኖ ፡ እንዲሰራ ፡ ይሾማል ፡ ከተባለበት ፡ ጊዜ ፡ አንስቶ ፡ ትክክለኛው ፡ የሸርዓ ፡ ሕግ ፡ ነው ፡ ብሎ ፡ በሚያምንበት ፡ መሠረት ፡ ቃዲው ፡ የበላይነትን ፡ መያዝ ፡ አለበት ፡ የሚል ፡ ሃሳብ ፡ (ቲዎሪ) ፡ ተሰንዝሮ ፡ ነበር ። የሌላውን ፡ መሠረታዊ ፡ ሕግ ፡ ትርጓሜ ፡ አስተያየቶች ፡ በሥራ ፡ ላይ ፡ እንዲያውላቸው ፡ (እንዲገለገልባቸው) ፡ አልተፈቀደለትም ፡ ነበር ፡ ምክንያቱም ፡ በአንድ ፡ በተለየ ፡ ጥያቄ ፡ ላይ ፡ ትክክለኛው ፡ የሸርዓ ፡ ሕግ ፡ አቋም ፡ ናቸው ፡ ብሎ ፡ በእርግጥ ፡ ከአመነ ፡ የራሱ ፡ አስተያየቶች ፡ ይሆኑ ፡ ነበር ።⁹ ይህ ፡ ሃሳብ ፡ ገልባጭና ፡ የአንዱን ፡ የተለየ ፡ ፍልስፍና ፡ በሚከተለው ፡ ቃዲ ፡ ላይ ፡ ጠበቅ ፡ ባለ ፡ ሁኔታ ፡ የሰራ ፡ ነበር ። ይህ ፡ የተመሠረተበት ፡ ፍልስፍና ፡ በጣም ፡ ቀላል ፡ ነው ። ከብዙ ፡ ትምህርት ፡ ቤቶች ፡ መካከል ፡ ለመምረጥ ፡ ዕድል ፡ ያለው ፡ ቀጅ ፡ ከሌላዎች ፡ ፍልስፍናዎች ፡ ይልቅ ፡ ሸርዓን ፡ በትክክል ፡ ለማስተዋልና ፡ ለመግለጽ ፡ እንዲያስችል ፡ የሚረዳውን ፡ ፍልስፍና ፡ ይመርጣል ፡ ይከተለውማል ። ስለዚህ ፡ ለርሱ ፡ ትክክለኛ ፡ የሆነውን ፡ ማሳየት ፡ አለበት ። ሌሎቹ ፡ ፍልስፍናዎች ፡ እንደዚህኛው ፡ ፍልስፍና ፡ ሙሉ ፡ በሙሉ ፡ ትክክለኛ ፡ አይሆኑም ። ስለዚህ ፡ በራሱ ፡ ባልሆነው ፡ በሌላ ፡ ፍልስፍና ፡ መሠረታዊ ፡ መመርያዎችና ፡ ትምህርቶች ፡ መሠረት ፡ በአንድ ፡ ጭብጥ ፡ ላይ ፡ የበላይነትን ፡ ቢያሳይ ፡ ስለ ፡ ትክክለኛ ነታቸው ፡ ጥርጥር ፡ ባለው ፡ መሠረታዊ ፡ መመርያዎች ፡ ይገለገላል ፡ ማለት ፡ ነው ። ስለዚህ ፡ የሚሰጠው ፡ ፍርድ ፡ ከመጀመርያውኑ ፡ እንደ ፡ አልተሰጠ ፡ ይሆናል ። በተጨማሪም ፡ ከቃዲው ፡ የሚጠበቀው ፡ «አፈሴላዊውን» ፡ ወይም ፡ በፍልስፍናው ፡ ውስጥ ፡ በአብዛኛዎቹ ፡ የሚደገፈውን ፡ አስተያየት ፡ እንዲከተል ፡ ነው ። ይህንን ፡ ችላ ፡ ማለትና ፡ ደካማ ፡ የሆነውን ፡ ወይም ፡ አነስተኛ ፡ ድጋፍ ፡ ያለውን ፡ አስተያየት ፡ እንዲከተል ፡ አይፈቀድለትም ።¹⁰ በአጭሩ ፡ ቀጂው ፡ ሁል ፡ ጊዜ ፡ ኢማሙን ፡ መከተል ፡ አለበት ። መንግሥቱ ፡ ቃዲውን ፡ ጠርቶ ፡ ከራሱ ፡ ፍልስፍና ፡ ውጭ ፡ የተገኙትን ፡

9. የሌላው ፡ ተርጓሚ ፡ አስተያየት ፡ በአንድ ፡ ዓይነት ፡ ጥያቄ ፡ ላይ ፡ ከራሱ ፡ ይልቅ ፡ ወደ ፡ እውነቱ ፡ የሚቀርብ ፡ መስሎ ፡ ከታየው ፡ ተርጓሚ ፡ አስተያየቱን ፡ ሲለውጥ ፡ አይችልም ፡ ማለት ፡ አይደለም ።

10. አል ፡ ባዳይ ፡ ሾል ፡ ፮ ፡ ገጽ ፡ ፩ ፡ ኢብን ፡ አብዲን ፡ ሾል ፡ ፪ ፡ ገጽ ፡ ፫፻፳፰ ።

መሠረታዊ : የሕግ : መመርያዎች : እንዲጠቀምባቸው : ወይም : ከራሱ : ፍልስፍና : ውስጥ : ደካማ : የሆነውን : አስተያየት : እንዲከተል : ማድረግ : ሕጋዊ : አይደለም : ብሎ : ሸርዓት : ይቆጥረዋል።¹¹ የቃዲ : መሾም : የሚመራው : ከራሱ : ፍልስፍና : ውጭ : የሆኑትን : የሌላ : ትምህርት : ቤቶች : ዶክትሪን : መከተል : አለበት : በሚል : ግዴታ : ቢሆን : ኖሮ : ሹመቱ : በቂ : ሆኖ : ይቆጠራል። ነገር : ግን : የተሰጠው : ሁኔታ : ከመጀመሪያውኑ : እንዳልነበር : ከመታየቱ : ሌላ : እንዲከተሏውም አይገደድም።¹²

በግብፅ : በሱዳንና : በሌላም : የእስላም : ሀገሮች : ውስጥ : ጎልቶ : ከሚታየው : ይልቅ : በኢትዮጵያ : ውስጥ : ጎልቶ : የሚታየው : ተግባር : የቀድሞውን : የሸርዓት : አስተያየት : ጠብቆ : ለማቆየት : የሚያደላ : ይመስላል። ቢሆንም : ኢትዮጵያ : ውስጥ : ያሉት : ፍርድ : ቤቶች : በዚህ : ተኮሪ : ላይ : ያላቸው : እምነት : ቀጥለን : መልስ : ለምንሰጣቸው : በርከት : ያሉ : ጥያቄዎች : የሚያስነሳ : ይመስላል። በአንዱ : ፍልስፍና : መሠረታዊ : መመርያ : መሠረት : የተፈጸመ : ልውውጥ : በሌላው : ፍልስፍና : መሠረታዊ : መመርያ : መሠረት : ሲፈረድ : በከሳሽና : በተከሳሽ : ላይ : ከራሳቸው : ትምህርት ቤት ዶክትሪን : ውጭ : የሌላውን : ትምህርት : ቤት : መጠቀሙ : ትክክል : ነው : ወይስ : አይደለም : ብሎ : ማንም : ሰው : ይጠይቅ : ይሆናል። የአዲስ : አበባ : የሸርዓት : ፍርድ : ቤት : አባሎች : በእዚህ : ጥያቄ : ላይ : በዝርዝር : ተወያይተው : ነበር። ለዚህም : የተሰጠው : መልስ : በአጭሩ : እንደሚከተለው : ነው።

፩. በሱኒ : የሕግ : ፍልስፍና : ትምህርት : ቤቶች : መካከል : ያሉት : ልዩነቶች ከሸርዓ : መሰረታዊ : መመርያዎች : ጋር : እንደማይገናኙና : አብዛኛውን ጊዜ : የሚመለከቱትም : የከሳሽ : ወይም : የተከሳሽን : ፍልስፍና : ባይከተል ከፍ : ያለ : ለውጥ : በማያመጡበት : ዝርዝሮች : ላይ : ነው። የሱኒን : የሕግ : ፍልስፍና : በሺኢ : ተከታዮች : ላይ : ወይም : የሺኢን : በሱኒ : ላይ : የመጠቀም : ጥያቄ : ቢኖር : ኖሮ : አንድ : አንድ : ችግርና : ከፍትሕ : የራቀ : ውጤት : ይኖር : ነበር።

፪. ከሳሽ : ተከሳሽና : ቃዲው : በሚከተሉዋቸው : ፍልስፍናዎች : መካከል : ያለው : ልዩነት : አስፈላጊ : ሲሆን : ብዙውን : ጊዜ : ቃዲው : ውሳኔ : የሚሰጠው : በከሳሽ : ወይም : ተከሳሽ : ፍልስፍና : ደንቦች : መሠረት : ነው። የዋሊውን : (የሞግኪቱን) : ስምምነት : በማይጠይቅ : ፍልስፍና : ደንቦች : መሠረት : ስለተፈጸመ : የጋብቻ : ውል : በቂነት : ወይንም : ጋብቻው : በቂ : እንዲሆን : የዋሶችን : መገኘት : አስፈላጊ : የማያደርገው : ጥያቄ : በእነዚህ : ጉዳዮች : ላይ : የተለየ : ደንብ : ከአለው : ፍልስፍና : ተከታይ : ከሆነ : ቃዲ : ዘንድ : ቢቀርብ : ቃዲው : ጥያቄውን : የሚውስነው : በከሳሽ : ተከሳሽ : ፍልስፍና : ደንቦች : መሠረት : ነው። ይህ : የሚያሳየው : እንዲህ : ዓይነቱን : ደንብ : በመከተል : ከፍትሕ : ውጭ : የሆኑ : ውጤቶች : እንደ ማይኖሩ : ነው።

፫. ቋሚ : ሆነው : እንዲሰሩ : ከሚደረጉበት : ቀበሌ : ሕዝብ : መካከል : ቃዲዎችን : ለመመልመል : ከፍ : ያለ : ዝንባሌ : አንድ : ጊዜ : ነበር። ይህ : በከፊል :

11. ኢብን : አብዲን : ሾል. ፪ : ፖጽ : ፪፩ :
 12. ሃሺያት : አብን : አብዲን : አላ : ኤል : ዱር : ሾል. ፪ : ፖጽ : ፫፻፳፱ : እና : አል : ሙግኒ : ሾል. ፱ : ፖጽ : ፻፯።

በማናቸውም ፡ ቦታ ፡ ያለው ፡ ቃዲ ፡ የሚናገረው ፡ ማድሃብ ፡ ሌላዎቹ ፡
ከሳሽና ፡ ተከሳሽ ፡ ከሚናገረው ፡ ጋር ፡ አንድ ፡ እንደሆነ ፡ ያረጋግጣል ።

ሌላው ፡ ጥያቄ ፡ የመጀመሪያውን ፡ ጉዳይ ፡ የወሰነው ፡ ቃዲ ፡ ጉዳዩ ፡ በይግባኝ ፡
መልክ ፡ ከቀረበው ፡ ፍርድ ፡ ቤት ፡ ውስጥ ፡ ከአለው (ከአሉት) ፡ ቃዲ ፡ (ቃዲዎች) ፡ ፍል
ስፍና ፡ ቢለይ ፡ ስለሚያስከትለው ፡ ችግር ፡ ነው ። ይህ ፡ ዓይነት ፡ ነገር ፡ ሊሆን ፡ የሚ
ችል ፡ መሆኑንና ፡ በይግባኝ ፡ ፍርድ ፡ ቤቱም ፡ ውስጥ ፡ አንድ ፡ ዓይነት ፡ ፍልስፍና ፡
የማይከተሉ ፡ በርከት ፡ ያሉ ፡ ቃዲዎች ፡ ቢኖሩ ፡ ነገሩ ፡ በይበልጥ ፡ መጥፎ ፡ ቅርጽ ፡
እንዲኖረው ፡ ያደርገዋል ። ጥብቅ ፡ በሆነው ፡ የሸርዓት ፡ አስተያየት ፡ መሠረት ፡ በቀ
ረበለት ፡ ጉዳይ ፡ ላይ ፡ ውሳኔን ፡ ለመስጠት ፡ እያንዳንዱ ፡ ቃዲ ፡ የራሱን ፡ ፍልስፍና ፡
መከተል ፡ አለበት ። ዋናው ፡ ቃዲ ፡ ለዚህ ፡ ጥያቄ ፡ መልስ ፡ ሲሰጡ ፡ በቀረበለት ፡ ጉዳይ
ላይ ፡ የይግባኝ ፡ ፍርድ ፡ ቤቱ ፡ ለማረጋገጥ ፡ የሚጥረው ፡ የመጀመሪያው ፡ ሥልጣን ፡
ያለው ፡ ፍርድ ፡ ቤት ፡ የአስፈላጊውን ፡ ፍልስፍና ፡ ደንቦች ፡ በትክክል ፡ ተርጉሞቻቸው
ውና ፡ ተጠቅሞባቸው ፡ እንደ ፡ ሆነ ፡ ነው ። ይህ ፡ ክስ ፡ በሚጀመርበት ፡ ፍርድ ፡
ቤት ፡ ውስጥ ፡ ለሚገኙት ፡ ከሳሽ ፡ ተከሳሽና ፡ ለቃዲው ፡ ትክክለኛና ፡ በቂ ፡ መስሎ ፡ ይታያል ።
ቢሆንም ፡ ከላይ ፡ የተገለጸውን ፡ የቀድሞውን ፡ የሸርዓ ፡ አስተያየት ፡ ይቃወሙል ።

የሸርዓን ፡ ሕጎች ፡ ማደርጀት ።

የኢትዮጵያ ፡ መንግሥት ፡ አስተሳሰብ ፡ በተቻለ ፡ መጠን ፡ እስላሞች ፡ በሚያከና
ውኗቸው ፡ የሃይማኖት ፡ ጉዳዮች ፡ ውስጥ ፡ ያለመግባት ፡ ነበር ። በ፲፱፻፴፩ና ፡
በ፲፱፻፴፯ ዓ.ም. የእስላም ፡ ፍርድ ፡ ቤቶችን ፡ ለማደርጀት ፡ የወጡት ፡ ሁለት ፡ ዓዎች፡¹³
ፍርድ ፡ ቤቶቹ ፡ ሊከተሉት ፡ ስለሚገባቸው ፡ ሕግ ፡ አያወሱም ፡ ነበር ። ይህም ፡
የአመጣው ፡ ውጤት ፡ ሥራ ፡ ላይ ፡ እንዲውል ፡ የሚደረገውን ፡ ሕግ ፡ መወሰኑና ፡ እድ
ገቱንም ፡ ሆነ ፡ መሻሻሉን ፡ የሚወስኑት ፡ ቃዲዎችና ፡ የቀበሌው ፡ ኡላማዎች ፡ እንደ
ነበሩ ፡ ነው ። የሸርዓን ፡ ሕጎች ፡ ለማስተዳደር ፡ የእስላም ፡ ፍርድ ፡ ቤቶች ፡ በሚገኙበት ፡
በሌላው ፡ የዓለም ፡ ክፍል ፡ የተባሉትን ፡ ፍርድ ፡ ቤቶች ፡ የሚያቋቁማቸው ፡ ሕግ ፡
ሊከተሉት ፡ የሚገባቸውን ፡ ማድሃብ ፡ ከመግለጹ ፡ ሌላ ፡ የተባለውን ፡ ማድሃብ ፡ ደን
ቦች ፡ ትተው ፡ የተሻሉትን ፡ የሌላ ፡ ማድሃብ ፡ ደንቦች ፡ ወይንም ፡ በሌላ ፡ በታወቁ ፡
የሕግ ፡ ሰዎች ፡ አስተያየት ፡ የተመሰረቱትን ፡ እንዴት ፡ ለመውሰድ ፡ እንደሚችሉ ፡
ይገልጻል ። በግብፅ ፡ የሸርዓ ፡ ፍርድ ፡ ቤቶች ፡ ሕግ ፡ እንደሚለው ፡ «ሌላ ፡ አስተያየት ፡
እንዲጠቀሙ ፡ የሚያዝ ፡ ሕግ ፡ ከሌለ ፡ በስተቀር ፡ የሸርዓ ፡ ፍርድ ፡ ቤቶች ፡ በሃኒፋ ፡
ትምህርት ፡ ቤት ፡ ውስጥ ፡ ጉልቶ ፡ በሚታዩው ፡ አስተያየት ፡ ይገለገላሉ» ። በኢራክ ፡
በቱኒዝና ፡ በሌላም ፡ በርከት ፡ ባሉ ፡ ሥፍራዎች ፡ ይህ ፡ መንገድ ፡ ተከታይነትን ፡ አግ
ኝቶ ፡ ነበር ። በሌላ ፡ በኩል ፡ ደግሞ ፡ በሱዳንና ፡ በሰሜን ፡ ናይጄርያ ፡ አስፈላጊ ፡ የሆ
ነው ፡ ሕግ ፡ የበላዩ ፡ ቃዲ ፡¹⁴ ሴርኩሌር ፡ በመጻፍ ፡ ከተወሰነው ፡ የማድሃብ ፡ ደንቦች
ውጭ ፡ እንዲሰሩ ፡ ለማዘዝ ፡ እንዲችሉ ፡ ሥልጣን ፡ ይሰጠዋል ።¹⁵ ከተወሰነው ፡

13. አዋጅ ፡ ቁጥር ፡ ፲፮ ፡ ፲፱፻፴፯ ፡ ዓ.ም ፡ እና ፡ አዋጅ ፡ ቁጥር ፡ ፳፮ ፡ ፲፱፻፴፰ ፡ ዓ.ም.
14. ይህ ፡ በሕግ ፡ አስፈጻሚው ፡ ቅርንጫፍ ፡ ውስጥ ፡ የሸርዓን ፡ ክፍል ፡ ለሚመራው ፡ ሰው ፡ የሚሰጥ ፡ ማዕ
ረግ ፡ ነው ። በፍትሕ ፡ ብሔር ፡ ክፍል ፡ ያለው ፡ ዋና ፡ ጻፍ ፡ የአለውን ፡ ደረጃ ፡ እርሱም ፡ አለው ። በኢት
ዮጵያ ፡ ውስጥ ፡ ከርሱ ፡ ጋር ፡ እኩልነት ፡ ያለው ፡ ሥራ ፡ የዋናው ፡ ቃዲ ፡ ሥራ ፡ ነው ።
15. ክፍል ፡ ፶፫ ፡ የእስልምና ፡ ሕግ ፡ ፍርድ ፡ ቤቶች ፡ ድርጅትና ፡ የሥነ ፡ ሥርዓት ፡ ዝርዝሮች ፡ ፲፱፻፲፩ ፡
ዓ.ም ፡ ተመልከት ።

የማድሃብ : ደንቦች : ለመውጣት : የሚያስችል : መንገድ : በአለበት : በማንኛውም : የእስላም : ሀገር : ጠባብና : ለተሻሻለው : ኤኮኖሚና : ሶሽያል : እድገት : እንቅፋት : የሚሆኑትን : ደንቦች : ለማሻሻል : ወይም : ጨርሶ : ለመተው : በተባለው : ዘዴ : ለመገልገል : ነገሩ : በሚመለከታቸው : ሀገሮች : ሙሉ : ዕድል : ተወስዶ : ነበር ።

ግብፅም ፣ ወንድም ፣ ሆነ ፣ ሴት ፣ ለመጋባት ፣ የሚያስችላቸውን ፣ ዝቅተኛውን ፣ ዕድሜ ፣ የሚወስኑትን ፣ ደንቦች ፣ የመጀመሪያ ፣ ይዘታን ፣ የሚወስኑትን ፣ ደንቦች ፣ ከማንኛውም ፣ ሰው ፣ አስቀድሞ ፣ ማንኛውንም ፣ ሀብት ፣ ለመያዝ ፣ የሚያስችሉትን ፣ ደንቦች ፣ የወራሾችን ፣ ቅርስ ፣ የሚመለከቱትን ፣ ደንቦች ፣ ማህጸን ፣ ውስጥ ፣ ስላለ ፣ ፅንሰ ፣ የሚመለከቱትን ፣ ደንቦች ፣ ወዘተ ፣ አሻሽለዋቸዋል ። በሱዳንም ፣ ጎልቶ ፣ ከሚታየው ፣ ከሃኒፋ ፣ ትምህርት ፣ ቤት ፣ አስተያየት ፣ እንዲርቁ ፣ በብዙ ፣ ጥያቄዎች ፣ ላይ ፣ የሚያዙ ፣ ከሃምሳ ፣ በላይ ፣ የሚሆኑ ፣ ሴርኩሌሮች ፣ ተላልፈው ፣ ነበር ። ከእነዚህም ፣ ጥያቄዎች ፣ ውስጥ ፣ አንዲት ፣ ልጃገረድ ፣ ያለ ፣ አባቷ ፣ ወይም ፣ ያለ ፣ ሞግዚቷ ፣ ፈቃድ ፣ ለማግባት ፣ እንድትችል ፣ በሴት ፣ ቁጥጥር ፣ ስር ፣ ባለ ፣ ቤት ፣ እንድትኖር ፣ ባል ፣ ሚስቱን ፣ ለማስገደድ ፣ መብት ፣ እንዳለው ፣ ልጆችን ፣ በጥብቅ ፣ የመቆጣጠር ፣ መብት ፣ ፅንሱ ፣ ማህጸን ፣ ውስጥ ፣ ስለሚቆይበት ፣ ጊዜ ፣ ወዘተ. የሚመለከቱ ፣ ነበሩ ፣ በቱኒስ ፣ ወንዱ ፣ በሚስት ፣ ላይ ፣ ሚስት ፣ ለማግባት ፣ እንዳይችል ፣ ወይም ፣ ብቻውን ፣ መፋታትን ፣ ለመወሰን ፣ እንዳይችል ፣ ጥብቅ ፣ ቁጥጥሮች ፣ ተደርገውበታል ። በእነዚህ ፣ ሁሉ ፣ ጉዳዮች ፣ የተፈለገው ፣ ለውጥ ፣ እንዲመጣ ፣ የተደረገው ፣ ከታዘዘው ፣ ማድሃብ ፣ ውስጥ ፣ አነስተኛ ፣ ድጋፍ ፣ ያለውን ፣ አስተያየት ፣ በመጠቀም ፣ ከሌላው ፣ ማድሃብ ፣ ከፍተኛ ፣ ድጋፍ ፣ ያለውን ፣ አስተያየት ፣ በመጠቀም ፣ ወይም ፣ መሪ ፣ በሆነው ፣ አሊም ፣ ወይም ፣ ዋናው ፣ ምንጫቸው ፣ ቀጥታ ፣ ከቁርጫንና ፣ ከሱና ፣ የሆኑትንና ፣ ከታወቁት ፣ ማድሃቦች ፣ ውጭ ፣ የሆኑትን ፣ አስተያየቶች ፣ በመጠቀም ፣ ነበር ። ነገር ፣ ግን ፣ በቅርቡ ፣ ከእነዚህ ፣ ውሳኔዎች ፣ ውጭ ፣ የመሄድና ፣ የሶሽያል ፣ የኤኮኖሚ ፣ ሁኔታዎች ፣ በአመጡቸው ፣ ለውጦች ፣ ላይ ፣ የሸርግን ፣ ደንቦች ፣ እንዲያገለግሉ ፣ ለማድረግ ፣ ዝንባሌ ፣ ነበር ። ለእነዚህ ፣ ጥሩ ፣ ምሳሌ ፣ የሚሆነው ፣ ከጥቂት ፣ ፃመታት ፣ በፊት ፣ በኢራክና ፣ በቱኒስ ፣ የተላለፈው ፣ ሕግ ፣ ነው ፣ ሕጉም ፣ የመሾም ፣ ሥልጣን ፣ የተሰጣቸው ፣ ሰዎች ፣ ልጆች ፣ የጾታ ፣ ልዩነት ፣ ሳይደረግባቸው ፣ እኩል ፣ ውርስን ፣ ይካፍላሉ ፣ ይላል ። ይህ ከሴቷ ፣ ድርሻ ፣ ሁለት ፣ እጁን ፣ ለወንዱ ፣ የሚሰጠው ፣ በሸርግ ፣ ደንብ ፣ የተደረገው ፣ ለውጥ ፣ ተቀባይነትን ፣ በአገኘው ፣ በእስላም ፣ የሕግ ፣ ፍልስፍና ፣ ውስጥ ፣ ሆነ ፣ ወይም ፣ ውጭ ፣ በታወቀ ፣ አስተያየት ፣ የተመሠረተ ፣ አልነበረም ።

ኢትዮጵያ ፣ ውስጥ ፣ ያሉትን ፣ የእስላም ፣ ፍርድ ፣ ቤቶች ፣ አቋም ፣ አሁን ፣ ከተነጋገርንባቸው ፣ በሌላ ፣ የዓለም ፣ ክፍል ፣ ከአሉት ፣ ጋር ፣ ስናያቸው ፣ እነዚህ ፣ ፍርድ ፣ ቤቶች ፣ የሚገለገሉባቸው ፣ የእስላም ፣ ሕግ ፣ እንዲለውጣቸው ፣ የወጣ ፣ ምንም ፣ ዓይነት ፣ ሥነ ፣ ሥርዓት ፣ ስለሌለ ፣ ላልተወሰነ ፣ ጊዜ ፣ እንደአሉ ፣ ሳይለወጡ ፣ ይቀራሉ ፣ ወይንስ ፣ ይለወጣሉ ፣ በማለት ፣ መገረማችን ፣ አልቀረም ። ኢትዮጵያ ፣ ውስጥ ፣ ያሉት ፣ የእስላም ፣ ፍርድ ፣ ቤቶች ፣ ከሕግ ፣ ደንቦች ፣ ውስጥ ፣ የፈለጉትን ፣ ለመምረጥ ፣ ያላቸው ፣ ነፃነት ፣ ሕግ ፣ አውጪው ፣ በፈለገበት ፣ ጊዜ ፣ ጣልቃ ፣ ከሚገባባቸው ፣ ሥልጣን ፣ ከተሰጣቸው ፣ ፍርድ ፣ ቤቶች ፣ ይልቅ ፣ ከፍተኛ ፣ ይመስላል ፣ ብሎ ፣ መጀመሩ ፣ ትክክለኛ ፣ ይመስላል ። ከበላይ ፣ ቃዲውና ፣ ከሌሎችም ፣ በርከት ፣ ካሉ ፣ ቃዲዎች ፣ ጋር ፣ የተደረገው ፣ የቃል ፣ መጠይቅ ፣ ኢትዮጵያ ፣ ውስጥ ፣ የአሉት ፣ የእስላም ፣ ፍርድ ፣ ቤቶች ፣ የሚገለገሉበት ፣ ሕግ ፣ ጠለቅ ፣ ያለ ፣ የሕግ ፣ እውቀት ፣ ያለው ፣ ሰው ፣ ያወጣው ፣ ሕግ ፣ ተብሎ ፣ የሚጠራው ፣ እንደሆነ ፣ ለመረዳት ፣ ተችሏል ። እያንዳንዱ ፣ ቃዲ ፣ በሚከተላቸው ፣ ማድሃብ ፣ ላይ ፣ በርከት ፣ ያሉ ፣ መሪ ፣ የሆኑ ፣ አስተያየቶችና ፣

ትችቶች : አሉት = እነዚህ : ሥራዎች : የበዙ : አመታት : ዕድሜ : እንዳላቸውና : የአላቸውም : ሥልጣን : ተቀባይነት : የአገኘው : ያለ : አንዳች : ጥያቄ : ነው : አንድ : ፕሮብሌም : ቃዲው : ዘንድ : ሲቀርብ : የእራሱ : ማድሃብ : ውስጥ : ያሉትን : ገለጸ ዎች : ይመለከትና : ፕሮብሌሙን : የሚወስነው : በማድሃቡ : ውስጥ : ባለው : ጎልቶ : በሚታየው : አስተያየት : መሠረት : ነው : ለሌላ : አስተያየት : ምንም : ዋጋ : እንደማይሰጠውና : ጎልቶ : የሚታየውም : አስተያየት : ከተለወጠው : የኑሮ : ሁኔታ : ፍላጎትና : ምኞት : ጋር : አንድ : እንደሆነ : ወይም : እንዳልሆነ : የሚለው : ጥያቄ : አስፈላጊ : እንዳልሆነ : ተቆጥሮ : ይቀራል = ምክንያቱም : የሸርዓት : ሕጎች : «ለማናቸውም : ጊዜና : ለማናቸውም : ሰው : ጠቃሚ : ስለሆኑ» : ቃዲዎች : የቀበሌውን : ኡላማ : (ሕግ : ዐዋቂ) : ሥልጣንና : የእስላም : ፍርድ : ብቶች : የወሰኗቸው : ውሳኔዎች : አስፈላጊ : ከሆነው : ማድሃብ : የራቁ : ሲሆኑ : ወይም : በማድሃቡ : ውስጥ : ጎልቶ : የሚታየውን : አስተያየት : በትክክል : ሳይተረጉሙ : ሲቀሩ : ለመቃወም : መብት : እንዳላቸው : አምነው ይቀበላሉ = ቃዲዎች : ራሳቸውን : በማንኛውም : ማድሃብ : ሳይወሰኑ : ከሸርዓት : ውስጥ : ግትር : የማይመስሉትንና : ለዘመናዊ : ሁኔታ : የሚስማሙትን : ደንቦች : ለመምረጥ : በቲዎሪ : ነፃነት : እንዳላቸው : በቀላሉ : ያምናሉ = ከኢትዮጵያ : ጋር : የሚመሳሰል : ሁኔታ : የአላቸው : ሀገሮች : በሸርዓት : ላይ : ያደረጓቸውን : ለውጦች : ወስዶ : ለመጠቀም : እንደሚችሉ : ይናገራሉ = አስፈላጊ : በሆነው : ማድሃብ : ውስጥ : ጎልቶ : ከሚታየው : አስተያየት : መራቅ : ከኡላማው : ተቃውሞን : እንደሚያስከትልና : በጠቅላላው የእስላም : ሕዝብ : ዘንድ : ተቀባይነትን : ያጣል : የሚል : ፍራቻ : ያሰማሉ = ተልፈግ : (ለመሻሻል : መጣር) : ውስጥ : ከመግባታቸው : በፊት : ግልጽ : የሆነ : ሥልጣን : ወይም : መመሪያ : እንደሚያስፈልግ : አንድ : አንዳቹ : ይናገራሉ = በዚህ : ምክንያት : ኢትዮጵያ : ውስጥ : ያሉት : የእስላም : ፍርድ : ቤቶች : የሚገለገሉባቸው : የእስላም : ሕጎች : ሳይለወጡ : እንደ : ቆዩና : በይበልጥም : የሚያሳዩው : መሪ : ዝርዝሮችን : የያዘው : የአስፈላጊው : ማድሃብ : ደራሲዎች : በተባለው : ማድሃብ ውስጥ : ጎልቶ : የሚታየው : አስተያየት : ምን : እንደ : ሆነ : የሰጡትን : አስተያየት : ነው : መንግሥት : በሥራቸው : ጣልቃ : ባለመግባቱ : ያልተወሰነ : ነፃነት : የነበራቸው : ቃዲዎች : የሚገለገሉባቸውን : የሸርዓ : ደንቦች : ለማሳደግም : ሆነ : ለማሻሻል ምንም : ዓይነት : ጥረት : እንዳላሳዩ : ከእዚህ : ለመረዳት : እንችላለን = የሸርዓ : ቃዲዎችና : ኡላማዎች : በጠቅላላው : የድሮውን : ወግ : አጥብቀው : በመያዝ : ማንኛውንም : ለውጥ : የሚቃወሙ : መሆናቸውንና : ይህም : የሆነበት : ምክንያት : ማንኛውም : ለውጥ : የአላህን : ትእዛዛት : የሚቃወም : ውጤትና : የእርሱንም : ቁጣ : ያመጣል : ብለው : በመፍራት : ነው : ይህ : በኢትዮጵያ : ውስጥ : ብቻ : ያለ : ችግር : አይደለም = ልዩ : የሸርዓ : ፍርድ : ቤቶች : በሚገኙበት : በብዙ : ሀገሮች : ውስጥ : ያለው : አቋም : ይኸው : ነው : በብዙ : ሁኔታዎች : ላይ : ቃዲዎች : ባላቸው : መንገዶች : የሸርዓን : ደንቦች : ለማሳደግና : ለማሻሻል : ባለመጠቀማቸው : ድንገተኛና : አደገኛ : የሆኑትን : ለውጦች : እንዲያመጡ : በበለጠ : አስቸጋሪ : በሆኑት : የሕግ : ሥነ : ሥርዓቶች : እንዲጠቀሙ : አድርጓቸዋል = ለኢትዮጵያ : ሁኔታ : መፍትሔ : ይሆናል : ተብሎ : የሚታሰበው : በሱዳን : ላለው : ዋናው : ቃዲ : የተሰጠውን : ዓይነት : ስልጣን : ኢትዮጵያ : ውስጥ : ለሚገኙት : ዋናው : ቃዲ¹⁶ በመስጠት

16. እዚህ : ያለው : አንዱ : ችግር : አዋጅ : ቁጥር : ፳፮ : ፲፱፻፵፮ : ዓ.ም. የዋናው : ቃዲ : ተግባር : ባለማውሳቱ : ነው ፤ ስለዚህ : የተሾመ : ቃዲ : ቢኖርም : እንኳን : በሕግ : በኩል : ሥራው : የለም =

ነው ። ይህ ፡ አንድ ፡ ዓይነት ፡ ውጤት ፡ ያመጣል ፡ ብዬ ፡ የአሰብኩት ፡ የኢትዮጵያ ፡ የእስላም ፡ ፍርድ ፡ ቤቶች ፡ ቃዲዎች ፡ በሸርዓ ፡ ሕጎች ፡ ላይ ፡ ለውጥን ፡ የሚያዝ፡ ወይንም ፡ የሚከለክል ፡ ሕግ ፡ ያለመኖን ፡ የተረገሙት ፡ የተባሉትን ፡ ለውጦች ፡ እንደሚከለክል ፡ አድርገው ፡ ስለሆነ ፡ ነው ። ከላይ ፡ በተሰጠው ፡ ሀሳብ ፡ መሠረት ፡ ሕጋዊ አንቀጽ ፡ እንደ ፡ ትእዛዝና ፡ እንደ ፡ ፈቃድ ፡ ይሰራል ። የሸርዓ ፡ ሕጎች ፡ ባለመወሰዳቸው ፡ ምክንያት ፡ ምንም ፡ የፍትሕ ፡ መጉደል ፡ ወይም ፡ ችግር ፡ እንዳልሰከተለ ፡ ደጋግሜ ፡ ብረዳም ፡ ችግሩ ፡ በውዴታም ፡ ሆነ ፡ በግዴታ ፡ በቅርብ ፡ ጊዜ ፡ እጃደሚደርስ ፡ ለማንም ፡ ሰው ፡ ሳይሰማው ፡ አይቀርም ፤ ስለዚህ ፡ ለዚህ ፡ ችግር ፡ መፍትሔ ፡ አሁኑኑ ፡ መፈለግ ፡ አለበት ። የቃዲዎችና ፡ የናኤባዎች ፡ ጉባኤ ፡ ቤት ፡ የተቋቋመበትን ፡ ዓዋጅ ፡ ማሻሻል ፡ በጣም ፡ አስፈላጊ ፡ የሚያደርጉት ፡ ብዙ ፡ ምክንያቶች ፡ ስላሉ ፡ የተሻሻለው ፡ ዓዋጅ ፡ በሚከተሉት ፡ መስመሮች ፡ የተገለጹትን ፡ ቢጨምር ፡ ሳይሻል ፡ አይቀርም ።

«ዋናው ፡ ቃዲ ፡ በሕግ ፡ ሴርኩለር ፡ ወይም ፡ ማስታወሻ ፡ መሠረት ፡ ከአዘዘ ፡ ውሳኔው ፡ በሕጉ ፡ ሴርኩለር ፡ ወይም ፡ ማስታወሻ ፡ መሠረት ፡ ይፈጸማል ፤ ይህ ፡ ካልሆነ ፡ ግን ፡ የእስላም ፡ ፍርድ ፡ ቤቶች ፡ ውሳኔ ፡ የሚሰጡት ፡ ጉዳዩን ፡ በመጀመሪያ ፡ ደረጃ ፡ የሚያየው ፡ ቃዲ ፡ በሚከተለው ፡ የሕግ ፡ ፍልስፍና ፡ ውስጥ ፡ ተፈጻሚነት ፡ ባላቸው ፡ መሠረታዊ ፡ የመመሪያ ፡ ሀሳቦች ፡ ነው ።»

ይህም ፡ ማድሃብ ፡ ምርጫ ፡ በአሁኑ ፡ ጊዜ ፡ ያለው ፡ አሠራር ፡ በመንግሥቱ ፡ ዘንድ ፡ በአፈሴል ፡ እንዲታወቅ ፡ ያደርገዋል ፤ እንዲሁም ፡ ጥልቅ ፡ አስተሳሰብና ፡ ድፍረት ፡ ያለው ፡ ዋናው ፡ ቃዲ ፡ የሌላ ፡ ሀገር ፡ የእስላም ፡ ህብረተሰብ ፡ የሚከተለውን ፡ በመቅሰም ፡ የሸርዓን ፡ ሕጎች ፡ እንዲያሳድግና ፡ ለማሻሻል ፡ እንዲችል ፡ ብዙ ፡ ዕድል ፡ ይሰጠዋል ።

THE SUBSTANTIVE LAW APPLIED BY MUSLIM COURTS IN ETHIOPIA

Possible Justifications for the Continued Application of the Sharia

By Zaki Mustafa

Introduction—The Position Before the Civil Code:

It may be helpful to begin by stating that Sharia courts have for a long time had a *de facto* existence in Ethiopia¹ and were performing very much the same functions that they are performing today, long before any legislation was passed to regulate and organize their constitution and functions. It may also be helpful to remember that Sharia courts, wherever they exist in the world today, are viewed as special courts designed to serve a special function, namely the determination of certain questions falling within the area of Muslim personal law. As far as Ethiopia is concerned the organization and jurisdiction of Sharia courts are governed by the Kadis and Naibas Councils Proclamation 1944,² article 2 of which provides:

“There shall be established Kadis and Naibas Councils in such places as we may determine with jurisdiction to decide:-

- a. any question regarding marriage, including divorce and maintenance, guardianship of minors and family relationship, provided that the marriage to which the question related was concluded in accordance with Mohammedan law or the parties are all Mohammedans;
- b. any question regarding wakf gift, succession or wills provided the endower or donor is a Mohammedan, or the desceaed was a Mohammedan at the time of his death;
- c. any question regarding the payment of the costs incurred in any suit regarding the aforementioned matters.

These provisions made the jurisdiction of Ethiopian Muslim courts similar to that of Sharia courts in the Sudan, Nigeria, Niger, Senegal and other African countries where special courts exist to handle the personal law matters of the Muslim part of the population. The drafting of these provisions appears to raise some rather interesting questions. To begin with sub article (a) appears to bring the following marriage situations within the jurisdiction of the Muslim Courts:

1. The situation where both parties are Muslims and the marriage was concluded in accordance with Muslim law.
2. The situation where the husband is a Muslim and the marriage was concluded under Muslim law.

1. J. S. Trimmingham, *Islam in Ethiopia*, pp. 137, 151, 227, 230, 232 Frank Cass and Co. London, 1965.

2. Proclamation No. 62 of 1944.

3. The situation where both parties were not Muslims at the time when they first married, but later adopted Islam as their religion.
4. The situation where both parties are Muslims but the marriage was not concluded in accordance with Muslim law.
5. The situation where neither of the parties is a Muslim but the marriage was concluded in accordance with Muslim law.

Although situations 1-3 could reasonably be assumed to have been contemplated by the draftsman of this article, it is difficult to imagine that he intended the article to apply to situations 4 and 5, but in view of the use of the conjunction or in the last part of the proviso to sub-article (a) one has no option but to say that they are included. It is difficult to see how non-Muslims can contract marriages under Muslim law or how Muslims can contract a valid marriage outside the rules of Muslim law.

Another point arising out of the drafting is to be found in sub-article (b) where we find reference to *wakf* gift, which is a misdescription of the institution referred to. In Islamic law reference is made to *wakf* which is defined as "a thing which while retaining its substance yields a usufruct and of which the owner has surrendered his power of disposal with the stipulation that the yield is used for permitted good purposes.³" This is the Islamic law equivalent of the English law institution of trust and just as it is unusual to talk about a trust gift in English law, it is unusual to refer to *Wakf* gift in Islamic law. A question may arise as to whether the Legislator meant *Wakf* pure and simple or a special variation of that institution known as *Wakf* gift. The courts have so far treated the words as referring to *Wakf*. One cannot help wondering, however, whether the introduction of the word gift in the description of *Wakf* is in any way responsible for the omission of gift as a subject of litigation from the jurisdiction of Muslim Courts. *Hiba* (gift) is considered one of the personal law questions falling within Jurisdiction of Sharia courts in all those Muslim states where Sharia Courts have a separate existence, because of its close relationship with and its effect on succession. Could it be then that the Legislator meant to include both *Wakf* and gift but the omission of a comma which should have separated the two words created the problem just discussed? This is quite possibly what happened.

Subject to these brief remarks on the drafting of article 2, we can then say that Islamic courts in Ethiopia have been empowered to exercise jurisdiction in relation to all the matters mentioned in that article and that they have in fact been doing so.

The Introduction of the Civil Code and Its Possible Effect On the Substantive Law Applied by the Muslim Courts: When the Civil Code was promulgated in 1960, one of the questions which arose was whether it had in any way affected the rules of Islamic law which the Muslim Courts were applying. To answer that question one would have to look at article 3347(1) of the Civil Code. That article provides:

"Unless otherwise expressly provided, all rules whether written or customary previously in force concerning matters provided for in this Code shall be replaced by this Code and are hereby repealed."

3. See Shorter Encyclopaedia of Islam p. 624, Luzac, London, 1953

When we examine the Code we find that Book II⁴ carries very detailed provisions governing matters of marriage, divorce, maintenance, guardianship, family relationships, testate and intestate succession, gifts etc. It appears to follow logically from this that Sharia rules are among the rules affected by this article. Book II covers all the matters falling within the jurisdiction of Sharia Courts except *Wakf*.⁵ The Civil Code is intended to be universally applicable to all residents of the Empire in relation to all the matters that its provisions set out to regulate. No exception is made in favour of any group or class. Book II carries no saving clause in favour of Sharia rules. It thus seems an inescapable inference that the Civil Code intended to abrogate those Sharia rules which were in force before its promulgation, in so far as they were not expressly saved, in relation, to all matters covered by its provisions. If this inference is accepted, it would follow that Muslim Courts, whose only function is to apply those Sharia rules to certain family relations pertaining to Ethiopian Muslims, would have no substantive law to apply and should have ceased to exist as soon as the Civil Code came into force.

We find however that Muslim courts do exist. The legal propriety of their continued existence has not so far been seriously challenged. We also find that the substantive law which they apply is the Sharia, and their right to apply that law has not so far been seriously questioned. The problem of whether the continued application of Sharia rules is compatible with the Civil Code, has, until now, been an academic problem occupying the minds of scholars alone. The institutions immediately concerned are not even aware that a problem exists. It may be fair to start by admitting that there is no easy academic answer to the 'academic' problem created by article 3347(1) of the Civil Code. There are however a number of possible explanations which we shall now examine:

Article 40 of the Revised Constitution 1955: A Question of Supremacy of Constitutional Provisions

Article 40 of the Revised Constitution provides:

"There shall be no interference with the exercise, in accordance with the law, of the rites of any religion or creed by residents of the Empire, provided that such rites be not utilized for political purposes or be not prejudicial to public order and morality".

Muslim law considers marriage as well as some of the questions relating to it as religious rites.⁶ The same is true of succession and some forms of gift. Can it not therefore be argued that since the Constitution guarantees the free exercise of religious rites, then any interference with those rites is null and void? The obvious weakness in this argument is that article 40 of the Revised Constitution guarantees the free exercise of religious rites, "in accordance with the law", and since there is no doubt that the Civil Code is a law, one would conclude that there is no inconsistency. But that is not the end of the matter. The Amharic version of article 40 does not include the phrase "in accordance with the law", and thus appears to be absolute in its purport. The Amharic version is the official version and would

4. Article 550-1125.

5. It could be argued that even *Wakf* is covered by the provisions relating to gifts because the Legislator appears to have treated it as a form of gift in Proclamation No. 62 of 1944.

6. Muslims are implored to marry, to treat their wives well ect. by various verses in the Kuran and a number of traditions of the Prophet. One of the traditions goes as far as saying that marriage is essential to complete the religion of a true Muslim.

in the case of any conflict between it and the English version, be considered the more authoritative version.⁷ One could therefore argue that since article 3347(1) of the Civil Code appears to be inconsistent with article 40 of the Constitution, in as much as it attempts to interfere with marriage and succession in the case of Muslims, it shall be amended or abrogated to the extent which would remove the inconsistency between it and article 40 of the Constitution. But one must hasten to admit that although this line of argument appears to afford some explanation to the problem, it by no means offers a satisfactory answer to the academic question raised. One can almost bet that it would not carry a lot of weight with the courts if the problem is litigated.

The Civil Code Provisions Relating to Religious Marriages: A Possible Escape:

There is no doubt that marriage and the consequences flowing from it constitute by far the most important question in Muslim personal law. The Civil Code deals with the question of marriage in great detail. The Code refers to two classes of marriage: Civil marriage (arts. 597-604) and other marriages: (arts. 605 and 606). The category of other marriages includes religious marriage and marriage according to custom. Article 605 (1) provides:

“The conditions on which a religious marriage may be celebrated and the formalities of such celebration shall be as prescribed by the religion of the parties concerned.”

This article appears to sanction the application of Muslim personal law to the very important question of marriage. It can therefore be argued that since the marriage was concluded according to Muslim law, then that law would govern the marriage and all its consequences. If this is so then that part of Muslim personal law which applies to marriage has been incorporated into the Civil Code by virtue of article 605(1) and the continued application of the relevant legal rules as well as the continued existence of Muslim courts, as the organs for the application of those rules, is therefore legally justified.

This argument, plausible as it may be, does not stand close scrutiny. There are at least two good arguments against it. Firstly article 605(2) says:

“The provisions of this Code relating to the conditions common to all forms of marriage shall be complied with in all cases.”

When these conditions are examined one discovers that there are some of them that are not consistent with the Sharia e.g. the provisions relating to bigamy and the period of widowhood, *ida* (arts. 585 and 596 respectively). These provisions which are common to all forms of marriage clearly show that it was not the intention of the Legislator to permit the application of religious or customary rules in their totality.

Secondly the article appears to be aimed at recognising and giving effect to marriages *celebrated* in accordance with one's religion, i.e. recognising the union concluded in accordance with religious rites as lawful. It was probably not the intention to make marriage and all questions stemming from it subject to some special

7. See article 125 of the Revised Constitution.

law applied by a set of special tribunals. For if that were so, then there should be special sets of rules for the various Christian sects and for the Jews and may be even special courts to apply those rules. The elaborate provisions of the Civil Code would be confined to situations where the parties elect to conclude their marriage and have it governed by those provisions. One can hardly imagine that this could have been the intention.

The Intention of the Legislator:-

One of the main questions to be asked in order to ascertain the meaning and true purport of any enactment is; what intention did the Legislator have? Various theories have been evolved as to how legislative intent can be ascertained. This is not the appropriate place to discuss those theories. It suffices to say here that in our attempt to ascertain the intention of the Legislator we would look both at the wording of the article concerned, as well as the discussions and all other relevant circumstances which preceded and followed the Promulgation of the Civil Code.

Article 3347(1) is very clearly worded and whether we read it independently or in conjunction with other articles it leaves us in no doubt that it was intended to have universal application. If we take it that the Legislature had intended to use the words actually employed in that article and had given perfect expression to its intention, we would have no option but to conclude that the Legislature intended to abrogate the Sharia rules that were in application before the coming into effect of the Civil Code. There are, on the other hand, a number of other relevant factors which make such an interpretation appear unreal: To begin with there is a substantial amount of evidence that the Codification Commission intended to allow most, if not all, of the rules of Muslim personal law to continue unaffected by the Code. To give effect to this Professor R. David prepared at the request of the commission a set of draft provisions which would have enabled Sharia rules relating to marriage, succession etc. to apply, with certain exceptions.⁸ The draft provisions prepared by Professor David were not incorporated in the final draft and no reason could be found for their omission. However that reason is not difficult to guess. Both Professor David and the Commission were fully aware that the problem of making the Civil Code provisions relating to personal status applicable to Muslims, involved the taking of policy decisions by the Government, rather than by a technical commission of legal experts. The Government might have thought it, undesirable to create the impression that it was in any way interfering with the rules of the draft provisions was intended to leave the rules of Sharia intact and unamended Sharia applied by Muslim courts. This means that the omission of rather than abrogate them completely. This view finds support in an incident which occurred during the discussion of the Civil Code in Parliament. While Parliament was debating the chapters of the Code dealing with personal status, one of the members asked whether those chapters were intended to replace Sharia rules in the case of Muslims. The speaker sent the question in writing to the Minister of Justice. The written answer of the Minister stated that the promulgation of the Civil Code was not intended to affect the Muslim courts or the rules they were applying.

The Minister's reply could be considered as a clear manifestation of "governmental intention". But one may legitimately ask whether the Minister of Justice is

8. The exceptions related to bigamy, age of majority and administration of succession.

the competent authority to interpret the Civil Code, and whether his statement has any legal standing *vis-a-vis* a law passed by Parliament and approved by the Sovereign? In answer to this we could say that the Minister was not really interpreting the Code, he was merely defining to Parliament the scope of application of a particular part of the Civil Code as the Government understood and intended it. Parliament, therefore, passed the Civil Code on the understanding that it did affect the Sharia rules of personal law applicable to Muslims. We may thus have in this incident an example of a situation where the Legislature had not given correct expression of its intention.

In addition to this there is evidence that Muslim Courts as well the law they apply exist by the wish and on the order of the Sovereign. Immediately after the promulgation of the Code it was rumoured that Muslim Courts would be abolished and the application of Sharia rules would cease. This led a number of Muslim dignitaries and elders to seek audience with the Emperor and to sound their apprehensions. His Imperial Majesty assured them that nobody shall interfere with the work of the Sharia courts. In consequence of this meeting and perhaps also as a result of the question raised in Parliament, the Minister of Justice sent out a circular addressed to the President of the Court of Shariat informing him that all Muslim courts should continue to function in accordance with the provisions of the 1944 Proclamation. This circular was not gazzetted. Since then the Ministry of Justice and the Muslim courts have been working and dealing with each other on that understanding. Although the circular, taken in isolation may raise a jurisprudential question similar to that already raised about the authority of the Minister of Justice to interpret or limit legislation passed by Parliament, it seems to have much more behind it than the authority of the Minister of Justice. It has the authority of the Sovereign. The Sovereign had in the present case sufficiently manifested His will when He assured Muslim elders that nobody would interfere with the work of the Sharia Courts.

We can thus say that Muslim courts and the Sharia rules which they apply have more than a *de facto* existence and that if a question as to the legality of the continued application of the rules of Muslim personal law to Muslims, is ever challenged, there would be at least two good answers to it namely:

1. The true intention of the Legislature was that Sharia rules should not be affected by article 3347(1) and
2. The wish of the Sovereign is that the Sharia should continue unaffected.

But would it not have been much tidier if a short article was included at the beginning of Book II stating that the provisions of that part of the Civil Code shall not apply to matters affecting the personal status of Muslims and falling within the jurisdiction of Muslim Courts as defined in Proclamation No. 62 of 1944.

The School of Jurisprudence Followed By The Courts

Generally speaking the indigenous Muslim population of Ethiopia follow one or the other of three of the current *Sunni* Schools of Jurisprudence, namely the Hanafi, the Shafi'i and the Maliki Schools. There are no known adherents to the Hanbali School among the indigenous population. There are however a few *Zaidis* and *Ibadis* (both of which are *Shi'a* sects) among the immigrants from Southern Arabia. It is said that the followers of the Shafi'i school are a majority among Ethiopian Muslims

but it is difficult to ascertain this. There has been a time when Hanafis constituted a majority on the court of Sharait. At present most of the Kadis are Shafi'i's with some Hanafis and a few Malikis in Eritrea.

In a situation such as this, when the Muslim population does not adhere to one School, the question naturally arises as to the School which should be followed by the courts. Had all the Muslim population or a substantial majority of them been followers of one school, the logical thing to do would have been for the courts to follow that School. In cases where the Muslim population of a state follows more than one school, one usually finds that there are three possible alternatives for determining the school to be followed by the courts:

1. The state may deem it fit to prescribe the school to be adhered to. This would be a legislative act which the courts would have to obey. This course of action had been taken in Egypt, the Sudan and some other countries. Ethiopia has not followed this particular course. Although this method of determining the school whose principles and teachings are to be applied by the courts, has the obvious merit of making the law definite and certain both to courts and the litigants, it is of doubtful validity as far the principles of the Sharia are concerned as we shall shortly see.
2. The courts may choose to follow the school to which the parties belong. This alternative has two obvious merits. In the first place it would afford the parties the chance to be judged by their own personal law in matters affecting their personal status which may be highly desirable. In the second place, it would help to avoid the difficulties and anomalies which would arise when parties who had concluded their contract of marriage in accordance with their own school of jurisprudence, find that questions relating to maintenance, family relationship, divorce and the like, are to be determined in accordance with the rules of some other school. This alternative will also ensure that the law which is applied on appeal, if there is any, is the same as that applied at first instance. However, this alternative has its own difficulties. It does not solve the problem of what is to happen when the parties belong to different schools. One is also not sure whether it is practical or desirable to put the Kadi in a position in which he would have to apply all the schools to which litigants appearing before his court may belong. Muslim Courts in Ethiopia do not follow this alternative.
3. The court may follow the principles of the school to which the Kadi belongs. This is what the Muslim courts in Ethiopia do. Although this alternative appears to raise a number of problems to which we shall refer below, it is the one alternative that is consonant with the teachings of the Sharia.

The Orthodox Sharia View on the School to be Followed By the Kadi:

There is a famous Sharia maxim which says "*Al Kadi yakdi ala madhabihi*". (A judge shall only decree in accordance with his own School).

The Sharia requires that only those who are well versed and thoroughly knowledgeable in the Sharia can be appointed as Kadis. Some of the leading *imams*, require that the Kadi should be an original interpreter of the basic Shara sources, able to understand, and to extract rules from them for himself without the need to follow the opinion of anybody else. But some of the Orthodox *imams*, including

Abu Hanifa and Malik say that it is possible to appoint an imitator, who follows the interpretations and deductions of others as a Kadi. This is what is happening all over the Muslim world today because the category of those who can interpret the original sources and form their own opinions has almost completely dried up.

From the time when only an original interpreter (mujtahid) could be appointed as a Kadi, a theory was developed that the Kadi must always rule according to what he believes to be the correct Sharia rule. He was not allowed to apply the views of another original interpreter because if he genuinely believed them to be the correct Sharia stand on a particular question then they would have been his own views.⁹ This theory was applied with greater force to the Kadi who is a mere imitator adhering to a particular school. The philosophy on which this is based is fairly simple; an imitator who has the choice of selecting between several schools would select and follow the school which he considers to be nearer to the correct understanding and explanation of the Sharia than others. To him it should, therefore, represent what is right. Other schools are, at best, not as right as that school. Therefore if he rules on any issue according to the principles and teachings of a school other than his own he would be applying principles about the correctness of which he has some doubt. His judgment would therefore be null and void. What is more the Kadi is expected to follow the "official" or predominant view within his school. He is not allowed to ignore that and follow a weak or minority view.¹⁰ In short the imitator should always follow his *Imam*. The Sharia makes it unlawful for the government to call upon the Kadi to apply principles of law derived from a school other than his own or to follow the weaker view within his own school.¹¹ If the appointment of a Kadi was made on the condition that he applies the doctrines of a school other than his own, the appointment is considered valid but the condition is void and does not bind the Kadi.¹²

It thus appears that the practice prevailing in Ethiopia is more in keeping with the Orthodox Sharia view than what prevails in Egypt, the Sudan and a number of other Muslim countries. However, the adherence of the Muslim courts in Ethiopia to this theory appears to raise a number of questions to which we must now attempt to find the answers. One may thus ask whether it is fair to apply to the litigants the doctrines of a school other than their own, with the possible result that a transaction concluded in accordance with the principles of one school, would, when litigated be judged by the principles of another school. This question was discussed in some detail with the members of the Addis Ababa Court of Shariat. The answers to it can be summarized as follows:

1. The differences among the Sunni schools of Jurisprudence do not relate to the basic principles of the Sharia and are mainly confined to details which do not seriously affect the individual litigant if his school was not followed. Had there been a question of applying a rule of Sunni jurisprudence to a Shi'i adherent or *vice-versa*, there would have been some hardship and injustice.

9. This is not to say that an interpreter cannot change his view on any matter if he becomes later convinced that another interpreter's view on the same question appears near to the truth than his own.

10. *Al Bada'i* Vol. VII p. 5, *Ibn'Abdin* Vol. II p. 368

11. *Ibn'Abdin* Vol. II p. 75

12. *Hashiyat Ibn'Abdin Ala el Dur* Vol. IV p. 369 and *All Mughni* Vol. IX p. 106

2. In those cases where the difference between the school to which the litigant belongs and that of the Kadi, is material, the Kadi usually determines the matter in accordance with the rules of the school of the litigant. Thus if a question as to the validity of a marriage concluded in accordance with the rules of a school which does not require the consent of the *Wali* (guardian) or which does not make the presence of witnesses essential for the validity of the marriage, arises before a Kadi belonging to a school that has a different rule on these matters, the Kadi would determine the question according to the rules of the school of the litigant. This indicates that in practice no injustice results from adherence to this rule.
3. There has for sometime now been a growing tendency to recruit Kadis from among the inhabitants of the locality where they would be stationed. This, to a certain extent, ensures that the Kadi in any particular areas would be professing the same *Madhab* as the prospective litigants.

Another question which comes to mind relates to the problem which is likely to arise if the Kadi who decided the case at first instance belonged to a school different from that of the Kadi or Kadis of the appellate court to which the case was referred. This is not a remote possibility and the matter may acquire an additional complicating dimension if the appellate court consisted of several Kadis who did not all adhere to the same school. According to the strict Sharia view each Kadi is supposed to adhere to the doctrines of his school in determining the matter before him. The Chief Kadi, in answer to this question, said that the appellate court would determine the cases referred to it in accordance with the principles of the school which was followed by the Kadi who first decided the case. The appellate court confines itself to ascertaining that the court of original jurisdiction had correctly interpreted and applied the rules of the relevant school. This appears to be logical and fair to both the litigant and the Kadi in the court of first instance. It would however constitute a contravention of the orthodox Sharia view explained above.

Developing Sharia Rules

The attitude of the Ethiopian Government has to a large extent been one of non-interference in the religious practices of Muslims. The two Proclamations¹³ which were promulgated in 1942 and 1944, to organise Muslim courts, made no mention of the substantive law which those courts were to apply. This has resulted in a situation where both the determination of the substantive law to be applied and its development and modification were left to the *Kadis* and the local '*ulama*.' In other parts of the world where Muslim courts exist to administer Sharia rules we find that the law establishing those courts in addition to defining the *madhab* to be followed, prescribes the way in which rules of that *madhab* may be departed from in favour of rules taken from another *madhab* or based on the views of some leading jurisconsults. We thus find that in Egypt the Sharia Courts Law provided that the Sharia courts shall apply the prevailing view within the Hanafi school except where a legislative provision authorising the application of a different view exists. The same method was followed in Iraq, Tunis and many other jurisdictions. In the Sudan and Northern Nigeria, on the other hand we find that the

13. Proclamation No. 12 of 1942 and Proclamation No. 62 of 1944.

relevant legislation vests in the Grand Kadi¹⁴ the power to authorise departure from the rules of the prescribed *madhab* by circulars issued by him.¹⁵ In almost all parts of the Muslim World where a method for departing from the rules of the prescribed *madhab* exists, full advantage was taken of that method to modify or depart from some of the rules that had proved to be unduly restrictive or unsuitable for the changed social and economic conditions of the countries concerned. Thus Egypt modified the rules governing the minimum age at which a person, male or female, can marry, the rules governing prescription, Pre-emption, legacies to heirs, the period of gestation etc. In the Sudan more than fifty circulars were issued authorising departure from the prevailing view within the Hanafi school on a number of questions including the right of a girl to marry without the consent of her father or guardian, the right of a husband to compel his wife to live in the matrimonial home, the right to custody of the children, the period of gestation etc. In Tunis severe restrictions were imposed upon the right of a Muslim male to practise bigamy or to effect unilateral divorce. In all these cases the desired change was effected by resorting to a minority view within the prescribed *madhab*, the prevailing view within another *madhab* or some view, completely outside the recognised *madhabs*, advocated by a leading '*alim*' or drawing directly on the Kuran and the Sunna as ultimate sources. But there has recently been a tendency to go outside these limits and to subject Sharia rules to changes dictated by the necessity of the social and economic conditions. A good example of this is found in the legislation passed by Tunis and Iraq, a few years ago, decreeing that the children of a praepositus shall inherit equally irrespective of their sex. This change in the Sharia rule which gives the male twice the share of the female was not based on any recognised view within or outside the accepted schools of Muslim jurisprudence.

When we consider the position of the Ethiopian Muslim Courts in relation to what obtains in those parts of the world just referred to, we cannot help wondering whether the rules of Muslim law which those courts apply are going to remain indefinitely static since no procedure for changing them has been prescribed. It may be fair to start by stating that the freedom of choice between legal rules which the Muslim courts in Ethiopia seem to enjoy appears to be much greater than that enjoyed by Muslim courts in jurisdictions where there is active legislative intervention. Interviews with the Chief Kadi and a number of Kadis revealed that the law which the Muslim courts in Ethiopia apply is what one may call jurist's law. Each Kadi has a number of leading annotations and commentaries relating to the *madhab* which he follows. These works are several centuries old and their authority is accepted without question. Whenever a problem comes before the Kadi he refers to these expositions of his *madhab* and determines the problem in accordance with the prevailing view within the *madhab*. No attention is paid to any other view and the question of whether the prevailing view is consonant with the needs and dictates of the changed conditions of life is ruled out as irrelevant since the rules of the Sharia "are good for all times and all peoples". The Kadis recognise the authority of the local '*ulama*' (jurists) and their right to challenge the decision of Muslim

14. This is the title given to the person who heads the Sharia division of the Judiciary. He enjoys the same status as the Chief Justice in the Civil division. The equivalent post in Ethiopia is that of the Chief Kadi.

15. See section 53 of the Mohammedan Law Courts Organization and Procedure Regulations 1916.

courts on the ground that those decision constitute a departure from the relevant *madhab* or that they are a misinterpretations of the prevailing view within that *madhab*. The Kadis readily concede that, in theory they are free to choose the rules that appear to be more liberal and more suitable to modern conditions from any Sharia source and without the need to restrict themselves to any *madhab*. They also concede that they could take advantage of the changes that had been effected in the Sharia in countries with conditions similar to those of Ethiopia. At the same time they sound a fear that any purported departure from the prevailing view within the relevant *madhab* would be met with opposition from the 'ulama', and will not be accepted by the generality of the Muslim population. Some of them also feel that explicit authorisation or direction is needed before they can engage in what they consider to be a process of *talfiq* (patching). For this reason the rules of Islamic law which Ethiopian Muslim courts apply have remained unchanged and represent to a large extent the views of the authors of the leading expositions of the relevant *madhab* as to what the prevailing view within that *madhab* is. We can see from this that no advantage was taken by the Kadis of the apparently unlimited freedom which they enjoyed as a result of the non-intervention of the state, to develop the Sharia rules which they applied. We should not however forget that Sharia Kadis and the *ulama* as a whole are conservative people who resent and dread change for fear that every change produces a new situation that may constitute a contravention of Allah's commandments and invite His anger. This is not peculiar to Ethiopia. It is the position in many countries where special Sharia courts exist. In many cases the failure of the Kadis to use the means at their disposal to develop and adapt Sharia rules, had led to the use of the more cumbersome legislative procedures to effect sudden and fairly drastic changes. As far as Ethiopia is concerned, one feels that the solution would lie in clothing the Chief Kadi¹⁶ with the same authority which the Grand Kadi has in the Sudan. The reason why I think this would produce some result is that the Kadis of the Ethiopian Muslim courts have interpreted the absence of any provision authorising or sanctioning changes in Sharia rules, as meaning a prohibition of such changes. A legislative provision along the lines suggested would act both as a command and a licence. And although I was assured time and time again that no injustice or hardship had resulted from the lack of adaptation of some Sharia rules, one feels certain that the problem would have to be faced within the not too distant future and therefore a procedure for tackling it must be prescribed. Since there are a number of reasons which make the revision of the Naibas and Kadis Councils Proclamation highly desirable. I would suggest that the revised version should include a provision along the following lines:

"Decisions of Muslim Courts shall be in accordance with the authoritative doctrines of the school to which the Kadi, trying the case at first instance, belongs, except in relation to matters in which the Chief Kadi otherwise directs by judicial circular or memorandum in which case the decision shall be in accordance with the directions set forth in such judicial circular or memorandum."

This would give official recognition to the existing practice by which the *madhab* to be followed is determined and would at the same time give an imaginative and courageous Chief Kadi ample chance to develop and adapt Sharia rules by drawing on the experience of Muslim communities elsewhere.

16. One difficulty here would lie in the fact that no mention is made of the post of Chief Kadi in Proclamation No. 62 of 1944 and therefore in law the post does not exist even though there is in fact a Chief Kadi who is appointed as such.

በገዢዎቹ ፡ የኢትዮጵያ ፡ ፍትሕ ፡ ብሔር ፡ ሕግ ፡ ውስጥ ፡ ያለው ፡ የቤተሌብ ፡ ገጽ ፡

የሽምግልና ፡ ዳኝነት ፡ ስሕተትና ፡ ጉድለት ፡

በአክሊሉ ወልደ አማኑኤል

መግቢያ ፡

«ከጥንት ፡ ጀምሮ ፡ የቆየው ፡ የቤተ ፡ ዘመድ ፡ የሽምግልና ፡ ዳኝነት ፡ ሥርዓት ፡ በፍትሕ ፡ ብሔር ፡ ሕግ ፡ ውስጥ ፡ የቤተ ፡ ሰብ ፡ ክርክር ፡ መቁረጫ ፡ ዘዴ ፡ በመሆን ፡ እንዲሠራበት ፡ የተደረገበትን ፡ ምክንያት ፡ ሕግ ፡ አርቃቂው ፡ በሚከተለው ፡ ምንባብ ፡ ጥሩ ፡ አድርገው ፡ ገልጸውታል ።

መተጫጨት ፡ ጋብቻ ፡ ፍቺና ፡ ከጋብቻ ፡ ውጭ ፡ በግብረ ፡ ሥጋ ፡ ግንኙነት ፡ መኖር ፡ ልዩ ፡ ልዩ ፡ ሕግ-ነክ ፡ የሆኑ ፡ ችግሮችን ፡ የማስነሳት ፡ ጠባይ ፡ አላቸው ። በምዕራፍ ፡ ፱ ፡ ለእነዚህ ፡ ችግሮች ፡ መፍትሔ ፡ የሚሆን ፡ መንገድ ፡ ስለሚገኝ በት ፡ ሁኔታ ፡ የሚናገሩ ፡ ከቁጥር ፡ [፯፻፳፪ ፡ እስከ ፡ ፯፻፴፯] ፡ ያሉት ፡ ቁጥሮች ፡ ይገኛሉ ። በኢትዮጵያ ፡ ውስጥ ፡ ተሰራጭቶ ፡ የሚገኘው ፡ የሽምግልና ፡ ዳኝነት ፡ ሥርዓት ፡ ከላይ ፡ የተጠቀሱትን ፡ ችግሮች ፡ ማቃለያ ፡ ዘዴ ፡ እንዲሆን ፡ በፍትሕ ፡ ብሔር ፡ ሕግ ፡ ውስጥ ፡ ጸንቶ ፡ እንዲቆይና ፡ የአገር ፡ ልማዶችም ፡ እንዳይረሱ ፡ ለማድረግ ፡ ሞክረናል ።

በምዕራፍ ፡ ፱ ፡ የሚገኙት ፡ ድንጋጌዎች ፡ ዓላማ ፡ የቆየውንና ፡ ምናልባትም ፡ ከፍ ፡ ያለ ፡ ክብር ፡ ያለውን ፡ የአገር ፡ ልማድ ፡ ማጽናት ፡ ነው ። በሌላ ፡ በኩል ፡ እነዚህ ፡ ድንጋጌዎች ፡ መንግሥት ፡ የሚሾማቸው ፡ ዳኞች ፡ ቤተ ፡ ሰብ ፡ ነክ ፡ የሆኑ ፡ ክርክሮችን ፡ ሰምቶ ፡ ለመወሰን ፡ እስከዚህም ፡ ተሰማሚ ፡ አይደሉም ። በቂ ፡ ችሎታም ፡ የላቸውም ፡ በሚል ፡ ሐሳብ ፡ ላይ ፡ የተመሠረቱ ፡ ሲሆን ፤ ይህ ፡ አስተሳሰብ ፡ እንደ ፡ ብራዚል ፡ ያሉ ፡ ብዙ ፡ አገሮችን ፡ ለቤተ ፡ ሰብ ፡ ጉዳይ ፡ ልዩ ፡ ፍርድ ፡ ቤቶችን ፡ እንዲፈጥሩ ፡ አድርጓቸዋል ። ይህም ፡ ዝንባሌ ፡ በወንጀልም ፡ ሆነ ፡ በፍትሕ ፡ ብሔር ፡ አካል ፡ መጠን ፡ ያላደረሱ ፡ ወጣቶችን ፡ ለሚመለከቱ ፡ ጉዳዮች ፡ ብዙ ፡ አገሮች ፡ ልዩ ፡ ፍርድ ፡ ቤቶችን ፡ እንዲያቋቁሙ ፡ ካደረጋቸው ፡ ዝንባሌ ፡ ጋር ፡ ይመሳሰላል ። ከዚህም ፡ በላይ ፡ በኢትዮጵያ ፡ አሁን ፡ የሚገኙት ፡ በሕግ ፡ የሰለጠኑት ፡ ሰዎች ፡ ቁጥር ፡ ጥቂት ፡ ስለሆነ ፤ በአሁኑ ፡ ጊዜ ፡ በሀገሪቷ ፡ የሚገኙት ፡ ፍርድ ፡ ቤቶች ፡ ሁሉ ፡ ችግር ፡ ሆኖ ፡ የተገኘው ፡ የአገር ፡ መብዛት የሚፈራበት ፡ ምክንያት ፡ አለ ። ይህ ፡ አስተሳሰብ ፡ ከቁጥር ፡ [፯፻፳፪ ፡ እስከ ፡ ፯፻፴፯] ፡ ባሉት ፡ ድንጋጌዎች ፡ ጸድቆ ፡ የሚገኘውን ፡ ሐሳባችንን ፡ አጠንክሮ ታል ።»¹

ባጭርና ፡ በቀጥተኛ ፡ አነጋገር ፡ ሕግ ፡ አርቃቂው ፡ የቤተ ፡ ዘመድ ፡ የሽምግልና ፡ ዳኝነት ፡ ሥርዓትን ፡ በፍትሕ ፡ ብሔር ፡ ሕግ ፡ ውስጥ ፡ የጨመሩት ፡ ቆይተን ፡ እንደ

1. ረ. ዳጌድ ፡ ለድረ ፡ ደ ፡ ላ ፡ ፈሚል ፡ ዳን ፡ ሰ ፡ ኮድ ፡ ሲሸል ፡ ኢትዮጵያ ፡ (ሚላኖ ፡ ደት ፡ ኤ. ጉዊፍረ ፡ አዘጋጅ ፡ ኢ. አ. አ. (፲፱፻፷፯) ገጽ ፡ ፳፱ ፡ የደራሲው ፡ ትርጉም ።

ምንረዳው : በግምት : አስተሳሰብ : ላይ : በተመሠረቱት : በሚከተሉት : ሦስት : ምክንያቶች : ነው :-

፩. የቤተ : ዘመድ : የሽምግልና : ዳኝነት : ሥርዓት : ቤተ : ሰብ : ነክ : ለሆኑ : ክርክሮች : መፍትሔ : እንዲሆን : በሕግ : ጸንቶ : ሊቆይ : የሚገባው : ሲወርድ : ሲዋረድ : የመጣና : የተከበረ : የአገር : ልማድ : ስለሆነ ፤

፪. የቤተ : ሰብ : ክርክርን : ለመቁረጥ : ከመደበኛው : ፍርድ : ቤት : ዳኞች : ይልቅ : የተሻለ : ችሎታ : ያላቸው : የሽምግልና : ዳኞች : ስለ : ሆኑ ፤ በነሱ : አማካይነት : የቤተሰብ : ክርክርን : ስምቶ : ለመወሰን : የሚረዳ : አንድ : መንገድ : በመሆኑ ፤

፫. የቤተ : ዘመድ : የሽምግልና : ዳኝነት : ለቤተ : ሰብ : ክርክር : የሚሆን : ልዩ : ሸንጎ : በመፍጠር : በፍርድ : ቤቶች : ያለውን : የነገር : መብዛት : ስለሚቀንስ : ነው ።

በቅን : ሕሊናና : በቦጎ : አስተሳሰብ : ተነሣሥተው : ለአዲሱ : ሕጎችን : ኢትዮጵያዊ : መልክ : ለመስጠት : ሲሉ : የቤተ : ዘመድ : የሽምግልና : ዳኝነትን : የመሰሉትን : ከአገር : ልማድ : የተወረሱ : አንዳንድ : ነገሮችን : በፍትሕ : ብሔር : ሕግ : ውስጥ : በመጨመር : ሕጎችንን : ሲያዘጋጁ : ለደከሙት : ለፍትሕ : ነገሥት : ጉባዔና : ለሕግ : አርቃቂው : የሚገባቸውን : ክብር : ሁሉ : እየሰጠን : ከዚህ : በላይ : በዝርዝር : በተገለጹት : አስተያየቶች : ላይ : በሐሳብ : እንለያለን። ምክንያቱንም : ቀስ : በቀስ : እናስረዳለን ።

የዚህ : ጽሑፍ : አላማው : ከዚህ : በላይ : በዝርዝር : ያየነው : የሕግ : አርቃቂው : የግምት : አስተሳሰብ : የቤተ : ዘመድ : የሽምግልና : ዳኝነት : በሥራ : ላይ : በዋለ በት : በአሁኑ : ጊዜ : ሕግ : አርቃቂው : የፍትሕ : ብሔር : ሕግ : ከመውጣቱ : በፊት : እንዲሁ : በሐሳብ : ይሆናል : ብለው : የገመቱትን : ያህል : ሆኖ : አለመገኘቱን : ማሳየት : ነው ።

በክፍል : ፩ : የቤተ : ዘመድ : የሽምግልና : ዳኝነት : ሥርዓትን : በምዕራብ : ክፍለ : ዓለም : ከሚገኘው : ከመደበኛው : የሽምግልና : ዳኝነት : ጋር : ባጭሩ : እናወዳድራለን ። ይህንም : የምናደርገው : በሕጎችን : የሚገኘውን : የቤተ : ዘመድ : የሽምግልና : ዳኝነት : ባሕርይ : በማወዳደር : በማነፃፀር : እንድንረዳው : ለማድረግ : ነው ። ከዚህ : በኋላ : የአገራችንን : የልማድ : ሕግ : በመመርመር : የቤተ : ዘመድ : የሽምግልና : ዳኝነት : የተገኘው : ከአገር : ልማድ : ሕግ : መሆን : አለመሆኑን : እናያለን ።

በክፍል : ፪ : በክፍል : ፫ : ከላይ : በቁጥር : ፪ : ፫ : እንደ : ተገለጸው : የሕግ : አርቃቂው : የግምት : አስተሳሰብ : እውነትነት : እንዳለውና : እንደሌለው : ለማየት : ስንል : ባንድ : በኩል : በሕጉ : የተደነገገውን : በሌላ : በኩል : የግም : ብይኖችን : የያዙ : አያሌ : የፍርድ : ጉዳዮችን : እንመረምራለን ። በመጨረሻም : ጽሑፉን : ስንደመድም : አንዳንድ : ሐሳቦችን : እናቀርባለን ።

በዚህ : ጽሑፍ : ውስጥ : በምናደርገው : ውይይት : ሁሉ : ልዩ : ልዩ : የሕግ : ድንጋጌዎችን : ደጋግመን ፣ እንጠቅሳለን ፣ ይሁን : እንጂ : ከቦታ : ጥበትና : ከጊዜ : እጥረት : የተነሳ : የምንጠቅሳቸው : ድንጋጌዎች : በጽሑፋችን : ስለማንጨምራቸው : አንባቢዎች : በቅድሚያ : የፍትሕ : ብሔር : ሕግጋትን : ከእጃቸው : እንዳይለዩ : እንመክራለን ።

የኢትዮጵያ : የቤተ : ዘመድ : የሽምግልና : ዳኝነት : ባሕርይ :

ሀ. ከአንግሎ-አሜሪካ : የሽምግልና : ዳኝነት : ጋር : ሲነፃፀር :

በልዩ : ልዩ : ምዕራባውያን : ሕጎች : ውስጥ : የሚገኘውን : የሽምግልና : ዳኝነት : ሥርዓት : ስንመለከት : ባንዱ : ሕግ : የሚገኘው : ከሌላው : ተመሳሳይ ታላቅ ግንም : እንኳ : በአንግሎ - አሜሪካ : ሕግ : የሚገኘው : የሽምግልና : ዳኝነት : ሥርዓት : በዚህ : ጽሑፍ : ውስጥ : ለምናደርገው : ውይይት : ጠቃሚ : መረጃዎችን : የያዙ : ብዙ : ጽሑፎች : ስለተጻፉበትና : በአሠራሩም : በደንብ : የተሟላ : ስለሆነ : ምሳሌ : በማድረግ : እንነጋገርበታለን ።

፩. ስለአንግሎ-አሜሪካ : የሽምግልና : ዳኝነት : ባጭሩ :

«የሽምግልና : ዳኝነት : ማለት : በመካከላቸው : ክርክር : የተፈጠረባቸው : ወገኖች : ወደፍርድ : ቤት : ከመሄድ : ይልቅ : ክርክራቸውን : እንዲያዩላቸው : ብቻ : የሚመርጧቸው : ከአንድ : ወይም : ከአንድ : የሚበልጡ ሰዎች : ተከራካሪዎች : የተጣሉበትን : ጉዳይ : መርምረው : እንዲወስኑላቸው : ብይን : እንዲሰጣቸው : በሚያደርጉት : ስምምነት : መሠረት : መንግሥት : ሳይሾማቸው : ክርክር : የተነሣበትን : ነገር : መርምረውና : አጣርተው : ውሳኔ : የሚሰጡበት : አንድ : ዘዴ : ነው ። የሽምግልና : ዳኝነት : ዓላማው : በተከራካሪ : ወገኖች : መካከል : ለተፈጠረ : ልዩነት : እንደ : መደበኛው : የፍርድ : ቤት : አሰራር : ሳይሆን : በፍጥነትና : በትንሽ : ወጪ : ምቹ : በሆነና : ፎርማሊቲም : ባልበዛበት : መንገድ : የመጨረሻ : ውሳኔ : መስጠት : ነው ። ክርክር : የተነሣበትን : ነገር : መርምረው : ውሳኔ : እንዲሰጡበት : ጉዳዩ : ብዙውን : ጊዜ : የሽምግልና : ዳኞች : በመባል : ለሚታወቁት : ልዩ : የግል : ዳኞች : ይመራል ። እነሱም : የሚመሩት : ፍርድ : ቤቶች : በሚመሩበት : ሥነ : ሥርዓት : ሲሆን ፣ አንዳንድ : ጊዜ : የአንድ : ፍርድ : ቤት : ጥገኛ : በመሆንም : ይሠራሉ»² (የግርጌ : ማስታወሻዎች : ተዘለዋል) ።

የሽምግልና : ዳኞች : የሚሰጡት : ውሳኔ : «ብይን» : ይባላል ። እሱም : «ለሽምግልና : ዳኝነት : የቀረቡት : ወገኖች : በሚገባ : ተስማምተው : ለውሳኔ : ስላቀረቡትና : በነሱም : ስምምነት : ወይም : ውል : መሠረት : ዳኞቹ : በሚገባ : ስላዩት : ነገር : ሁሉ» : አስገዳጅ : ይሆንባቸዋል ።³ ብይኑ : በአንዳንድ : ሕጎች : ፍርድ : ቤት : ሳያጸናው : እንዲሁ : ከፍርድ : በምንም : የማያንስ : ቢሆንም : ብዙውን : ጊዜ : ግን : ፍርድ : ቤት : ካጸደቀው : በኋላ : እንደ : ማናቸውም : ፍርድ : ይፈጸማል ።⁴

ከዚህ : በላይ : ያለው : ጥቅስ : እንደሚያስረዳው : የአንግሎ-አሜሪካ : የሽምግልና : ዳኝነት : በተለይ : የሚታወቅባቸው : የሚከተሉት : ነገሮች : ናቸው ። —

፩. ክርክራቸውን : በሽምግልና : ዳኝነት : ለመጨረስና : ዳኞቹም : በሚሰጡት : ውሳኔ : እንገደዳለን : በማለት : አስቀድመው : መዋዋል : ያለባ

2. ኤም : ጄር : ሁለተኛ : (እ. ኤ. አ. 1885) : አፒል : አንድ : ኤረር : ገጽ : 811 ።
3. አላይ : የተጠቀሰውን : ተመልከት ።
4. አላይ : የተጠቀሰው : ገጽ : 811—812 : ተመልከት ።

ቸው : ተከራካሪ : ወገኖች : ነገራቸው : ወይም : ክርክራቸው : በሽምግ
 ልና : ዳኞች : እንዲያልቅ : ወደውና : ፈቅደው : የሚያደርጉት : ስምምነት፤
 ፪. ስለጉዳዩ : ልዩ : ዕውቀት : ያላቸው : አንድ : ወይም : ከአንድ : የሚበልጡ :
 የሽምግልና : ዳኞች : ፎርማሊቲ : ባይኖርበትም : በፍርድ : ቤት : ሥነ :
 ሥርዓት : እየተመሩ : ማለትም : ለውሳኔ : የቀረበላቸው : ነገር : ፍርድ :
 ቤት : ቢቀርብ : ኖሮ : ፍርድ : ቤቱ : በሚጨርስበት : አኳኋን : በፍጥነት :
 በትንሽ : ወጭና : በመግባባት : መንፈስ : ለክርክሩ : የሚሰጡት : ውሳኔ፤
 ፫. የሽምግልናው : ዳኛ : ወይም : ዳኞች : ክርክሩን : ሲወስኑ : መሠረት :
 የሚያደርጉት : የባለጉዳዮቹ : ስምምነት : ወይም : ውል : ያለው : ትልቅ :
 ተሰሚነት ።

የሽምግልና : ዳኝነት : ብዙውን : ጊዜ : የሚታወቅባቸው : እነዚህ : ነገሮች :
 በኢትዮጵያ : ሕግ : ይኸውም : በፍትሕ : ብሔር : ሕግ : ከቁጥር : ፫፻፲፱፳፭ : እስከ :
 ፫፻፲፱፶፮ ፤ በፍትሕ : ብሔር : ሥነ : ሥርዓት : ሕግ : ከቁጥር : ፫፻፲፭ : እስከ : ፫፻፲፱ :
 እንዲሁም : ከቁጥር : ፫፻፶ : እስከ : ፫፻፶፯ : ባሉት : ድንጋጌዎች : ይገኛሉ ። እዚህ :
 ላይ : በኢትዮጵያ : ሕግ : የሽምግልና : ዳኝነት : በሁለት : እንደሚከፈል : ማስገን
 ዘብ : ያሻል ። ከቁጥር : ፫፻፲፱፳፭ : እስከ : ፫፻፲፱፶፮ : ያሉት : በአንግሎ - አሜሪካ :
 ሕግ : ስለሚገኘው : ዓይነት : ስለደንበኛው : የሽምግልና : ዳኝነት : ይናገራሉ ። ይህ :
 አንደኛው : ዓይነት : ነው ። ሁለተኛው : (በዚህ : ጽሑፍ : የምንነጋገርበት) የቤተ :
 ዘመድን : የሽምግልና : ዳኝነት : ሲሆን : ይህም : በፍትሕ : ብሔር : ሕግ : በሁለተ :
 ኛው : መጽሐፍ : በአንቀጽ : ፬ : በተለይ : በምዕራፍ : ፯ : ፱ : ይገኛል ።

፪. በኢትዮጵያ : ፍትሕ : ብሔር : ሕግ : ውስጥ : የሚገኘው : የቤተ : ዘመድ :
 የሽምግልና : ዳኝነት : ጠቅላላ : ሁኔታዎች ።⁵

፩. የቤተ : ዘመድ : የሽምግልና : ዳኝነት : ግዴታ : ነው ።

ፍርድ : ቤቶች : አንዳንድ : ጊዜ : በሚፈቀድ : ይግባኝ : (ቁ. ፯፻፴፯-፴፯)
 ካልሆነ : በስተቀር : የቤተ : ሰብ : ጉዳዮችን : እንዲያዩ : ሕጉ : ሥል :
 ጣን : ስላልሰጣቸው : ቤተ : ሰብ : ነክ : ክርክር : ባለ : ቁጥር : በሽምግልና :
 ዳኞች : እንዲያልቅ : ሕጉ : ያስገድዳል ። (ስለጠቅላላው : ጉዳይ : (፯፻፳፭
 (፪) : ፯፻፳፮ (፩) : ፯፻፳፫ : ፯፻፳፭ : ፯፻፳፮ : ፯፻፳፯ : ፯፻፳፰ን : ይመስ
 ከቷል ።) በክርክር : ላይ : ያሉት : ወገኖች : ነገራቸው : እነሱው : በመረጧ
 ቸው : ሰዎች : ሽምግልና : እንዲያልቅ : እንዲሰማሙ : ሕጉ : ያስገድዳ
 ቸዋል ። ስለዚህ : ጉዳዩ : ለሽምግልና : ዳኝነት : እንዲቀርብና : ሽማግሌ
 ዎቹም : በሚሰጡት : ውሳኔ : ለመገደድ : የሚደረግ : ስምምነት : ወይም :
 ውል : በፍጹም : የለም ። ለቤተ : ሰብ : ክርክር : ማመቅ : ከሽምግልና :
 ዳኝነት : በስተቀር : ሌላ : ምርጫ : የለም ። እንዲሁም : ሽማግሌዎቹ :
 በጉቦ : ሠርተው : ወይም : በሦስተኛ : ሰዎች : ላይ : ተንከውል : አድርገው :
 ሲገኙ ፤ ወይም : ውሳኔያቸው : ሕግን : የሚቃረን : ወይም : በግልጽ : ከአእ

5. በቤተ : ዘመድ : ሽማግሌዎች : መፍትሔ : ስለሚገኝለት : የጋብቻ : አለመስማማት : በይበልጥ : ለመረ
 ዳት : አንባቢ : በኢች. ቤክስትሮም : የተጻፈ : “ፍትሕ : ብሔር : ሕግ : ከወጣ : ከአሥር : ዓመታት :
 በኋላ : በኢትዮጵያ : ከተማዎች : ውስጥ : ስለሚፈጸመው : የጋብቻ : መፍረስ : ሁኔታ” የሚለውን :
 የኢትዮጵያ : ሕግ : መጽሔት : ፮ኛ : ሾልዮም : ቁ. ፪ : ፲፱፻፷፪ : ዓ. ም. ገጽ : ፪፻፹፫ : ይመልከት ።

ምር : ሚዛን : ውጭ : ሲሆን : (ቁ. ፯፻፴፯) : ወይም : ጉዳዩ : ያላገባብ : ተገባትቶ : ሲገኝ : (ቁ. ፯፻፴፯) : በሚፈቀድ : ይግባኝ : ካልሆነ : በስተ ቀር : የቤተዘመድ : ጉዳይን : ለፍርድ : ቤት : ማቅረብ : አይችልም ።

፪. ሽማግሌዎቹ : የሚሠሩት : በትርፍ : ጊዜያቸው : ነው ። ተከራካሪዎቹ : ወገኖች : ወይም : ፍርድ : ቤቱ : ወይም : ሽማግሌዎቹ : በሽምግልና : እንዲሠሩ : ሌሎች : ሰዎች : ሊመርጡ : ቢችሉም (ቁ. ፯፻፳፰ (፪) : ፯፻፴፩-፯፻፴፭) ፤ ብዙውን : ጊዜ : ለሽምግልና : የሚቀመጡት : ሰዎች : በመተካጫ ጨቱ : ወይም : በጋብቻው : ጊዜ : ምስክር : የነበሩት : ሰዎች : ናቸው ። (ቁ. ፯፻፳፫ : ፯፻፳፭) ።⁶

፫. የሽምግልና : ዳኝነት : አሠራር : አንዳንድ : ጊዜ : ነገር : ቶሎ : የሚቆረ ጥበት : ይመስላል ።⁷ ለፍቸው : ከባድ : ምክንያት : ሲኖር : ፍቺው : ከተጠየቀበት : ቀን : አንሥቶ : (እንዳማርኛው : መጽሐፍ : በአንድ : ወር : ውስጥ : (ቁ. ፯፻፳፰) : ሌላ : ጊዜ : ባለጉዳዮቹ : በሚያደርጉት : ስምምነት : እስከ : አምስት : ዓመት : በሚደርስ : ጊዜ : ካላራዘሙት : በስተቀር : በአንድ : ዓመት : ውስጥ : (ቁ. ፯፻፸፰) : ሽማግሌዎቹ : የመፋታት : ብይን : እንዲሰጡ : ሕጉ : ያስገድዳቸዋል ። ምንጊዜም : የመፋታት : ብይን : ከተሰጠ በት : ቀን : አንሥቶ : ከስድስት : ወር : በኋላ : ተጨማሪውን : ብይን : እንዲሰጡ : ይገደዳሉ : (ቁ. ፯፻፹ (፪) ።

፬. ለሽምግልና : ዳኝነት : ተፈጻሚነት : ያለው : ብዙውን : ጊዜ : ሕጉ : ሲሆን : የተከራካሪዎቹ : ወገኖች : ስምምነት : ያለው : ተፈጻሚነት : በጣም : ትንሽ : ነው ። ተከራካሪዎቹ : ወገኖች : በገንዘባቸው : በኩል : በጋብቻ : ውላቸው : ወይም : ጋብቻ : ላይ : እንዳሉ : በተዋዋሉት : በሌላ : ውል : ስምምነት : ሊያደርጉ : ይችላሉ ፤ ነገር : ግን : የጋብቻ : ውሉ : የሚጸናው : በጽሑፍ : ሲሆንና : አራት : ምስክሮች : ባሉበት : ሲደረግ : (ቁ. ፯፻፳፱ : ፯፻፳፯) ሌላው : ውል : የሚጸናው : የቤተ : ዘመድ : ዳኞች : ያጸደቁት : ሲሆን : ነው : (ቁ. ፯፻፴፫) ። እስከዚህ : ድረስ : ሽማግሌዎቹ : በተጋቢዎቹ : መካከል : የተደረጉ : ውሎችን : ሊቀበሉ : ይችላሉ : (ቁ. ፯፻፹፫ (፩) ፤ ፯፻፺ (፩) ። ነገር : ግን : ከዚህ : ሌላ : በማናቸውም : ጊዜ : ሁሉ : ሕጉን : እንዲከተሉ : ይገደዳሉ ። (ቁ. ፯፻፳፯ (፫) ፤ ፯፻፴፬ ፤ ፯፻፳፭ (፪) ፤ ፯፻፹፫ ፤ (፪) ፯፻፺ (፪))

፭. የተከራካሪዎቹ : ወገኖች : ስምምነት : ለሽምግልናው : ያለው : ተፈጻሚነት : ትንሽ : ስለሆነ ፣ ወደፊት : በዝርዝር : እንደምናስረዳ : ሽማግሌዎቹ የቤተ : ዘመድ : ሽምግልና : ዳኝነት : ልዩ : ዕውቀት : እንዲኖራቸው : ሕጉን : ማወቅ : ያስፈልጋቸዋል ። ስለዚህም : የሕግ : ትምህርት : ሊኖ

6. ሕጉ : ያለአንድ : ወሰን : ባለጉዳዮቹ : የፈለጉትን : ሰው : ለመምረጥ : ስለሚያስችላቸው : የጋብቻ : ምስክሮች : እንደ : ቀዋሚ : ሽማግሌዎች : እያገለገሉ : የሚሰጡትን : ጥቅም : (ለምሳሌ : ሕጉና : ጉዳዩ : በደንብ : ስለሚያውቁት) ያረርሳል ።

7. ይህ : በሥራ : ላይ : ሲውል : ትክክል : አለመሆኑ : ከሚቀጥለው : ውይይት : ግልጽ : ይሆናል ።

ራቸው : ያስፈልጋል = ነገር : ግን : በተለመደው : የሽምግልና : ዳኝነት : አሠራር : ሽማግሌዎች : የሕግ : ትምህርት : እንዲኖራቸው : አስፈላጊ : አይደለም =

፩. በፍትሐ : ብሔር : ሕግ : (ቁ. ፯፻፸፯) : መሠረት : የማስታረቅ : ሥርዓት : ከቤተ : ዘመድ : ሽምግልና : ዳኝነት : የማይለይ : አንድ : አካል : ነው : ለፍቸው : ከባድ : ምክንያት : በሌለበት : ጊዜ : ሽማግሌዎቹ : ሊያልፉት : የማይችሉ : ሕጋዊ : ግዴታቸው : ነው =

፪. የኢትዮጵያ : የቤተ : ዘመድ : የሽምግልና : ዳኝነት : ከመደበኛው : የሽምግልና : ዳኝነት : ጋር : ሲነፃፀር : የሚፋለስባቸው : መንገዶች =

ከዚህ : በላይ : ያለው : አጭር : መግለጫ : ባንድ : በኩል : በምዕራብ : ክፍለ : ዓለም : የሚገኘው : የሽምግልና : ዳኝነት : በሌላ : በኩል : በኢትዮጵያ : የሚገኘው : የቤተ : ዘመድ : የሽምግልና : ዳኝነት : አንዱ : ከሌላው : ጋር : ያለውን : ዝምድና : ያሳያል = በብዛት : በሠለጠነው : ዓለም : የተለመደውና : የታወቀው : የሽምግልና : ዳኝነት : ያሉት : መሠረታዊ : ነገሮች : በኛ : የቤተ : ዘመድ : የሽምግልና : ዳኝነት : ውስጥ : አይገኙም = ነገር : ግን : ከላይ : ባጭሩ : የተመለከቱት : እነዚህ : መሠረታዊ : ነገሮች : የሌሉት : የሽምግልና : ዳኝነት : በመሠረቱ : የሽምግልና : ዳኝነት : አይደለም =

የኢትዮጵያ : የቤተ : ዘመድ : የሽምግልና : ዳኝነት : አስገዳጅ : ነው = ነገር : ግን : እንዲህ : ያለው : የሽምግልና : ዳኝነት : በፍጹም : የሽምግልና : ዳኝነት : አይደለም : ተብሏል = ምክንያቱም : በፍላጎት : ስለማይደረግና : የሙግት : ምንጭ : ስለሚሆን : ነው =⁸

በፍትሐ : ብሔር : ሕጎችን : ያለው : የቤተ : ዘመድ : የሽምግልና : ዳኝነት : የሚመራው : ተከራካሪዎቹ : ነገራቸውን : በሽምግልና : ለመጨረስ : በሚያደርጉት : ስምምነት : ሳይሆን : በሕጉ : ነው = ይህም : ማለት : የቤተ : ዘመድ : የሽምግልና : ዳኞች : ልዩ : ዕውቀት : ሊኖራቸው : የሚገባው : በባልና : ሚስት : ጉዳይ : ብቻ : ሳይሆን : ስለባልና : ሚስት : ጉዳይ : በወጣውም : ሕግ : ጭምር : ነው = ነገር : ግን : በተለመደው : የሽምግልና : ዳኝነት : አሠራር : ሽማግሌዎች : በሽምግልና : ለሚያዩት : ነገር : የሚያስፈልገውን : ያህል : ልዩ : ዕውቀት : ሊኖራቸው : ቢያስፈልግም : እምብዛም : ሕጉን : ማወቅ : አያስፈልጋቸውም =

ከግልግል : እንጂ : ከሽምግልና : ዳኝነት : ጋር : የማይዛመደው : የማስታረቅ : ሥርዓት : ከኢትዮጵያ : የቤተ : ዘመድ : የሽምግልና : ዳኝነት : ጋር : አብሮ : ይገኛል = ነገር : ግን : የማስታረቅ : ሥርዓትና : የሽምግልና : ዳኝነት : ሁለት : ራሳቸውን : የቻሉና : ተቃራኒ : የሆኑ : የነገር : መቁረጫ : ዘዴዎች : ናቸው = የሽምግልና : ዳኝነት : ሽማግሌዎቹ : የቀረበላቸውን : ክርክሮች : ሰምተው : የሚወስኑበት : ዘዴ : ሲሆን : የማስታረቅ : ሥርዓት : ግን : ዓላማው : ክርክርን : ሰምቶ : መዳኘት : ሳይሆን : በግልግል : አማካይነት : ክርክሩን : ማስወገድ : ነው =

በዚህ : ዓይነት : ተፋልሶ : የሚገኘው : አቋሙ : የኢትዮጵያ : የቤተ : ዘመድ : የሽምግልና : ዳኝነትን : ከመደበኛው : የሽምግልና : ዳኝነት : ጋር : የማይስማማ :

8. ጁ. ፊሊፒስ : “ዘ : ፓራይክስ : ኢን : አርቢትሪቨን : ለው : ኮምፓልሽን : አዝ : አፕላይድ : ቱ : ኤ : ቮልንትሪ : ፕሮሲዲንግ” : ሃርቫርድ : ሎው : ሪቪው : ቮልዩም : ፵፮ : (እ. ኤ. አ. 1988-89) : 18 : ፲፪፻፳፮ =

ፍጹም ፡ ተቃራኒ ፡ አድርጎታል ። ባንድ ፡ በኩል ፡ ሕዝቡ ፡ ነገሩን ፡ በሚፈልገው ፡ መንገድ ፡ ለመጨረስ ፡ ያለውን ፡ የምርጫ ፡ መብት ፡ የሚያሳጣና ፡ እንዲሁም ፡ ወዶና ፡ ፈቅዶ ፡ ሳይሆን ፡ ነገሩን ፡ በሽምግልና ፡ ዳኝነት ፡ በግድ ፡ እንዲጨርስ ፡ ሕጋዊ ፡ ግዴታ ፡ የሚፈጥር ፡ ማስገደጃ ፡ ዘዴ ፡ ነው ። በሌላ ፡ በኩል ፡ ትክክለኛው ፡ የሽምግልና ፡ ዳኝነት ፡ ነው ፡ የማይባል ፡ ሁለቱ ፡ የነገር ፡ መቅረጫ ፡ ዘዴዎች ፡ ይኸውም ፡ የማስታረቅ ፡ ሥርዓትና ፡ ሌላ ፡ ስም ፡ ልናወጣለት ፡ ያልቻልነው ፡ ይኸው ኣ ፡ ማስገደጃ ፡ ዘዴ ፡ ያልነው ፡ የሚገኙበት ፡ ቅልቅል ፡ ነው ።

ለ. የኢትዮጵያ ፡ የቤተ ፡ ዘመድ ፡ የሽምግልና ፡ ዳኝነት ፡ የፍትሕ ፡ ብሔሩ ፡ ሕግ ፡ ከመውጣቱ ፡ በፊት ፡ በልማድ ፡ ይሠራበት ፡ ከነበረው ፡ የሽምግልና ፡ ዳኝነት ፡ ጋር ፡ ሲነፃፀር ።

፩. በአገር ፡ ልማድ ፡ የነበረው ፡ የሽምግልና ፡ ዳኝነት ፡ በጠቅላላው ፡

በልማድ ፡ ሕግ ፡ ለሽምግልና ፡ ዳኝነት ፡ ግልጽና ፡ ትክክለኛ ፡ ትርጉም ፡ አናገኝ ለትም ። ከዚህ ፡ በታች ፡ የተጠቀሰው ፡ የልማድ ፡ ሕግ ፡ እንደሚያስረዳው ፡ የሽምግልና ፡ ዳኝነትና ፡ ግልግል ፡ ተመሳሳይ ፡ ቃላት ፡ ሲሆኑ ፡ ትርጉማቸውም ፡ አንድ ፡ ዓይነት ፡ ነው ። ይኸውም ፡ የክርክር ፡ መጨረሻ ፡ ዘዴ ፡ ማለት ፡ ነው ። አንድ ፡ ነገር ፡ ግልጽ ፡ ነው ። ይኸውም ፡ ነገሩን ፡ ለመጨረስ ፡ በሚደረገው ፡ ሥርዓት ፡ ሽማግሌዎቹ ፡ የሚጠቀሙበት ፡ መንገድ ፡ የትኛውም ፡ ቢሆን ፡ ባለጉዳዮቹ ፡ ነገራቸውን ፡ በሽምግልና ፡ ለመጨረስና ፡ ሽማግሌዎቹም ፡ በሚሰጡት ፡ ውሳኔ ፡ ለመገደድ ፡ በቅድሚያ ፡ የሚያደርጉት ፡ ስምምነት ፡ መኖሩ ፡ ነው ።

የሚከተሉትን እንመልከት ፡-

«ሰለግልግል ፡ ውል ፡—

ግልግል ፡ ማለት ፡ ከግድ ፡ ወደ ፡ ውድ ፡ ተመልሶ ፡ አስታራቂ ፡ ሽማግሌ ፡ መርጦ ፡ ነገሩን ፡ በእርቅ ፡ መጨረስ ፡ ማለት ፡ ነው»⁹

«[ቁ.] ፪ሺ፻፱-በሽማግሌ ፡ ግልግል ፡ ያለቀ ፡ ነገር ፡ የሽምግልና ፡ ዳኛ ፡ በሆነው ፡ አማካይነት ፡ ይፈጸማል ፡ እንጂ ፡ በክስ ፡ ወይም ፡ ለሥልጣን—አከል ፡ ዳኛ ፡ ሊቀርብ ፡ አይችልም»¹⁰

[ቁ.] ፪ሺ፻፲፪ - ነገሩን ፡ በሽማግሌ ፡ ወይም ፡ በዘመድ ፡ ዳኛ ፡ ለመጨረስና ፡ ከሽማግሌው ፡ ወይም ፡ ከዘመድ ፡ ዳኛው ፡ ቃል ፡ ላይወጣ ፡ በሚገባ ፡ ውል ፡ ስምምነት ፡ ያደረገ ፡ ሰው ፡ አልታረቅም ፡ ለማለትና ፡ የታረቀውንም ፡ እርቅ ፡ ለማፍረስ ፡ አይችልም»¹¹

«[ቁ.] ፪ሺ፻፬ - በወሰን ፡ ተጣልተው ፡ የመሬታቸውን ፡ ወሰን ፡ የሚረግጡ ፡ ሽማግሌዎች ፡ መርጠው ፡ በነሱ ፡ ሊለያዩ ፡ ተዋደው ፡ ታርቀው ፡ እርቃቸው ፡ እዳኛ ፡ ከፈሰሰ ፡ በኋላ ፡ አንደኛው ፡ ተከራካሪ ፡ የቆጠርናቸው ፡ ሽማግሌዎች ፡ በምስክርነታቸው ፡ ወሰኑን ፡ አንረግጥም ፡ አሉን ፡ ብሎ ፡ ለዳኛ ፡ ሲያመለክት ፡ መስ

9. የኢትዮጵያ ፡ የጥንት ፡ ፍርዶች ፡ (የሕግ ፡ ፍትህ ፡ እርሺ፱ ፡ ያልታተመ) ፡ ፳ልዩም ፡ ፩ ፡ አንደኛ ፡ ምዕራፍ ።
 10. እላይ ፡ የተጠቀሰውን ፡ ተመልከት ።
 11. እላይ ፡ የተጠቀሰውን ፡ ተመልከት ።

ክረው : ወሰኑን : ረግጠው : በመለየት : የተቆጠሩትን : ሽማግሌዎች : የበላይ : ባለሥልጣን : ያስገድዳቸዋል : እንጂ : በዚህ : ምክንያት : እርቁ : ሊፈርስ : አይችልም ።»¹²

ቁጥር : ፪ሺ፻፲፫ : በሽማግሌ : ወይም : በዘመድ : ዳኛ : ነገሩን : እንዲጨርስ : በውል : የተስማማና : ግዴታ : የገባ : ሰው : ሽማግሌዎች : ወይም : የዘመድ : ዳኛው : በአድልዎ : የሰጡትን : አስተያየት : ለሚገባው : ፍርድ : ቤት : በይግባኝ : እንዲያቀርብ : መብት : ይሰጠዋል ።¹³

፪. በአገር : ልማድ : መሠረት : ይደረግ : የነበረ : ፍቺና : የሽማግልና : ዳኝነት ።

አንድ : ጊዜ : እዚህ : የከፍተኛው : ፍርድ : ቤት : ዳኛ : የነበሩት : ናታን : ማርይን : የፍትሕ : ብሔር : ሕግ : ከመውጣቱ : በፊት : በጻፉት : ጽሑፋቸው : እንዲህ : ይላሉ።
«ከፍትሕ : ነገሥት : በስተቀር : በኢትዮጵያ : ሌላ : የጋብቻ : ሕግ : የለም : ፍርድ : ቤቶች : ጋብቻን : የሚመለከት : ጉዳይ : ሲያጋጥማቸው : የሚጠቀሙት : በልማድ : ሕግ : ብቻ : ነው ።»¹⁴

«ተጋቢዎቹ : ብዙውን : ጊዜ : በጽሑፍ : የሚሆን : የጋብቻ : ውል : ያደርጋሉ። ይህም : የተለመደ : አሠራር : ነው ። ውሉ : የሚደረገው : ከሁለቱም : ቤተሰቦች : ወገን : ያልሆኑ : ሽማግሌዎች : እማኝ : ሆነው : በሚገኙበት : ሲሆን : ተጋቢዎቹ : እያንዳንዳቸው : ‘የነገር : አባት’ : የሚሉት : ዋስ : ያቀርባሉ ። በነገር : አባቱ : እጅ : አንድ : የውል : ጽሑፍ : ይቀመጣል ። ከተጋቡ : በኋላ : በባልና : ሚስቱ : መካከል : አለመግባባት : ቢፈጠር : የነገር : አባቱ : ተግባር : ስምምነት : እንዲኖራቸው : መጣር : ነው ።»¹⁵

«ልዩ : ልዩ : የፍች : ሕግ : አለ ። የከፍተኛው : ፍርድ : ቤት : ዳኞች : የሚፈርዱት : የሀገር : ልማድን : ተመርኩዘው : ሲሆን : አንድ : ጉዳይ : ሲቀርብላቸው : የሚመለከቱት : ያንኑ : የሚያውቁትንና : በየቦታው : የሚለያየውን : ያአገር : ልማድ : ነው ። ስለዚህ : ሕጉ : እንደባለጉዳዮቹ : የተለያየ : መሆን : አለበት ።»¹⁶

በአገር : ልማድ : ፍቺ : የሚደረግባቸው : ልዩ : ልዩ : መንገዶች : ወደፊት : እንደምንረዳ : የፍቺው : ውሳኔ : መስጠት : የሚችሉት : የቤተ : ዘመድ : የሽማግልና : ዳኞች : ብቻ : ናቸው ። ሕጉ : ከመውጣቱ : በፊት : የነበረው : አሰራር : እንዲህ : አልነበረም ። ከዚህ : በታች : ያለውን : እንመልከት ።

በስምምነት : የሚደረግ : መፋታት :

«[ቁ. 12] - በአገር : ልማድ : መሠረት : የተጋቡ : ባልና : ሚስት : በኑሮዎቸው : ሳይሰማሙ : ቀርተው : መለያየት : ፈልገው : ጉዳያቸውን : ለፍርድ : ቤት : ካቀረቡ :

12. እላይ : የተጠቀሰውን : ተመልከት ።
13. እላይ : የተጠቀሰውን : ተመልከት ።
14. ና. ማረን : የኢትዮጵያ : ንጉሠ : ነገሥት : መንግሥት : ፈደረሽንና : ሕጎች : (ሮያል : ነዘርላንድስ : ፕሪንቲንግ : አንድ : ሊቶግራፊን : ኮ : ሮተርዳም : እ. አ. አ. ፲፱፻፶፩) ገጽ : ፻፳ ።
15. እላይ : የተጠቀሰውን : ገጽ : ፻፳፩ : ተመልከት ።
16. እላይ : የተጠቀሰውን : ገጽ : ፻፳፬ : ተመልከት ።

በኋላ ፡ ፍርድ ፡ ቤቱ ፡ ገና ፡ ውሳኔ ፡ ሳይሰጥ ፡ ባልዮው ፡ ከፍርድ ፡ ቤቱ ፡ ውጭ ፡ በፈቃዱ ፡ ሚስቱን ፡ ፈትቻታለሁ ፡ ድርሻዋን ፡ እሰጣታለሁ ፡ ካለ ፡ ፍርድ ፡ ቤቱ ፡ ስምንቱን ፡ ከመዘገበ ፡ በኋላ ፡ መዝገቡን ፡ ይዘጋጃል ። »¹⁷

አልፈልግም ፡ በማለት ፤

«[ቁ.]፳፪ - ባልና ፡ ሚስት ፡ ባለመስማማት ፡ ቢጣሉም ፡ ባሏ ፡ እንደ ፡ ችላታው ፡ መጠን ፡ እቤቱ ፡ አስገብቶ ፡ ሊያስቀምጣት ፡ ወይም ፡ ሊፈታት ፡ ይገባዋል ፡ እንጂ ፡ በችሎታው ፡ መጠን ፡ አሳሳድርም ፡ ማለትና ፡ አልፈታም ፡ ማለት ፡ አይገባውም»¹⁸

እዳኛ ፡ ላይ ፡ በመክሰስ ፤

«[ቁ.]፳፫ - ባል ፡ የሕግ ፡ ሚስቱ ፡ ካልሆነች ፡ ወይም ፡ በሥጋ ፡ እምላክ ፡ የተወወሰኑ ፡ ካልሆኑ ፡ በቀር ፡ ሚስቱ ፡ እንዲፈታት ፡ በፍርድ ፡ ቤት ፡ ከጠየቀችው ፡ ይፈታል ፡ እንጂ ፡ አቡን ፡ ይፍቱኝ ፡ ለማለት ፡ አይችልም ። »¹⁹

በሽማግሌ ፡ ወይም ፡ በዘመድ ፡ ዳኛ ፤

«[ቁ.]፳፬፡፲ - ባልና ፡ ሚስት ፡ ሆነው ፡ ሲኖሩ ፡ በተፋቱ ፡ ጊዜ ፡ በሽማግሌ ፡ በቁርጥ ፡ ገንዘብና ፡ ከብት ፡ ተገላግለው ፡ ከተለያዩ ፡ በኋላ ፡ በቁርጥ ፡ መለያየታቸው የታወቀ ፡ ከሆነ ፡ እንደገና ፡ አካፍለኝ ፡ ብላ ፡ ልትከስ ፡ አትችልም ።»²⁰

«[ቁ.]፳፬፡፮ - ባልና ፡ ሚስት ፡ ሲፋቱ ፡ በራሳቸው ፡ ከብት ፡ እንዲሄዱ ፡ በሽማግሌ ፡ በዘመድ ፡ ዳኛ ፡ ከተለያዩ ፡ በኋላ ፡ ሴቷ ፡ እዘመድ ፡ ዳኛቸው ፡ ላይ ፡ ያልተማመኑትን ፡ አስቀድመው ፡ ሽጠው ፡ አብረው ፡ ሆነው ፡ ያጠፉትን ፡ ክፈለኝ ፡ ለማለት ፡ አትችልም ። »²¹

፫. የቤተ ፡ ዘመድ ፡ የሽምግልና ፡ ዳኝነት ፡ የፍትህ ፡ ብሔር ፡ ሕግ ፡ ከመውጣቱ ፡ በፊት ፡ በተሰጡ ፡ የፍርድ ፡ ጉዳዮች ፡ አማካኝነት ፡ ሲታይ ፤

ዝቅ ፡ ብለን ፡ የምናገኛቸው ፡ የፍርድ ፡ ጉዳዮች ፡ በቅርብ ፡ ጊዜ ፡ የተፈረዱ ፡ ቢሆኑም ፡ እንኳ ፡ የጥንቱን ፡ አሰራር ፡ እንደሚያሳዩ ፡ አይጠረጠርም ። ቀኑና ፡ ዓመተ ፡ ምሕረቱ ፡ እንደ ፡ ኢትዮጵያ ፡ አቆጣጠር ፡ ነው ።

ዘውዲቱ ፡ ወራኛ ፡ ከሳሽ ፤ አልማው ፡ ወርቅነህ ፡ ተከሳሽ ።²² ይህን ፡ የፍርድ ፡ ጉዳይ ፡ ልናገኘው ፡ የቻልነው ፡ በምድር ፡ ቤት ፡ ውስጥ ፡ በሚገኘው ፡ ከፍተኛው ፡ ፍ/ቤት ፡ የሚገኙትን ፡ መዝገባት ፡ በመመርመር ፡ ሲሆን ፡ ስለቤተ ፡ ዘመድ ፡ ሽምግልና ፡ ዳኝነት ፡ ከዚህ ፡ ካገኘናቸው ፡ የፍርድ ፡ ጉዳዮች ፡ ሁሉ ፡ ቅድሚያ ፡ ያለው ፡ የፍርድ ፡ ጉዳይ ፡ ነው ። የዚህ ፡ ጉዳይ ፡ መዝገብ ፡ ባልና ፡ ሚስቱ ፡ አንድ ፡ የቤተ ፡ ዘመድ ፡ ዳኛና ፡

17. እላይ ፡ የተጠቀሰውን ፡ ተመልከት ።
18. እላይ ፡ የተጠቀሰውን ፡ ተመልከት ።
19. እላይ ፡ የተጠቀሰውን ፡ ተመልከት ።
20. እላይ ፡ የተጠቀሰውን ፡ ቮልጽም ፡ ፬ ፡ ተመልከት ።
21. እላይ ፡ የተጠቀሰውን ፡ ቮልጽም ፡ ፩ ፡ እና ፡ ፪ ፡ ተመልከት ።
22. (የአዲስ ፡ አበባ ፡ ከፍተኛ ፡ ፍ/ቤት ፡ የፍትህ ፡ ብሔር ፡ መ. ቁ. ፫፻፵፮/፴፱) እ. አ. አ. ፲፱፻፵ (ያልታተመ ።)

አራት : ምስክሮች : ባሉበት : ስለፍችና : ስለንብረት : ክፍያ : ያደረጉት : ስምምነት : የያዘ : አንድ : ሰነድ : ይዟል ። ሚስትየዋ : ከጋራ : ንብረታቸው : የሚደርሳትን : የድሮ : ባሏ : ስለከለከላት : ችግር : ገጥሟት : ነበርና : በስምምነቱ : መሠረት : እንዲፈጽሟት : ለከፍተኛው : ፍ/ቤት : ስላመለከተች : ፍ/ቤቱ : ነገራቸውን : በሽማግሌ : እንዲጨርሱ : መራቸው ። ባለጉዳዮቹም : ወደቀበሌያቸው : ሄደው : ስለንብረቱ : ክፍያ : የነበራቸውን : ክርክር : በሦስት : ሽማግሌዎች : ከጨረሱ : በኋላ ። በዚህ : ስምምነት : ውስጥ : ባለው : አኳኋን : ባለጉዳዮቹ : እንዲስማሙ : አድርገናል ። በጫሉት : በሦስቱ : ሽማግሌዎችና : በባለጉዳዮቹ : የተፈረመውን : ስምምነት : ይዛ : ሴት የዋ : ወደፍርድ : ቤቱ : ተመለሰች ። ፍርድ : ቤቱም : በሴትየዋ : ጠያቂነት : በሽማግሌዎቹ : አማካኝነት : በተደረገው : ስምምነት : መሠረት : እንዲፈጸም : አዘዘ ።

አፀደዮሐንስ፣ ከሳሽ፣ ሀብተ፣ ሥላሴ፣ በላይነህ፣ ተከሳሽ²³ ይህ፣ ጉዳይ፣ ከለፈው፣ ጋር፣ ተመሳሳይ፣ ቢሆንም፣ ትንሽ፣ ለየት፣ የሚልበት፣ ነገር፣ አለ። ይኸውም፣ ባለ፣ ጉዳዮቹ፣ ነገራቸውን፣ በሽምግልና፣ ለመጨረስ፣ ያደረጉት፣ ስምምነትና፣ የሽማግሌዎቹም ብይን፣ በአንድነት፣ የሚገኙበት፣ አንድ፣ ሰነድ፣ ነው። እሱም፣ ጠቃሚ፣ መስሎ፣ ስለታየን፣ ከዚህ፣ በታች፣ ገልብጠነዋል ።

«የስምምነት፣ ውል፡- እኔ ... ሀብተ፣ ሥላሴና ... አፀደ : ዮሐንስ፣ በባልና፣ ሚስትነት፣ ከ፲፱፻፵፪፣ ዓ. ም. አንስተን፣ እስከ፣ አሁን፣ [የካቲት፣ ፩/፵፮] ድረስ፣ ኖረን በመካከላችን፣ አብሮ፣ ለመኖር፣ ስምምነት፣ ስላጣን፣ [አራት፣ ሽማግሌዎችና፣ አንድ፣ የዘመድ፣ ዳኛ]፣ ከዚህ፣ በታች፣ በተመለከተው፣ አኳኋን፣ ገላግለውን፣ ተለያይተናል ።

«... አፀደ፣ ዮሐንስ፣ ከ... ሀብተ፣ ሥላሴ፣ ጋር፣ በባልና፣ ሚስትነት፣ ሲጋቡ፣ [የተቆጠረላቸውንና፣ በኋላም፣ አብረው፣ ሲኖሩ፣ ያፈሩትን፣ ንብረት፣ ሁሉ]፣ መካፈልን፣ ትተው፣ በቁርጥ፣ አምስት፣ ሺህ፣ አምስት፣ መቶ፣ ብር፣ ብቻ፣ ተቀብለው፣ ሊሄዱ፣ የገንዘቡም፣ አከፋፈል፣ ከየካቲት፣ ፬፣ ቀን፣ ፵፮፣ ዓ. ም. ጀምሮ፣ በየወሩ፣ አንድ፣ ሺህ፣ አንድ፣ መቶ፣ ብር፣ በደረሰኝ፣ ሰጥተው፣ ሰኔ፣ ፬፣ ቀን፣ ፵፮፣ ዓ. ም. በሙሉ፣ አምስት፣ ሺህ፣ አምስት፣ መቶውን፣ ብር፣ ጨርሰው፣ ሊያስረክቡ፣ ይህንን፣ ከዚህ፣ በላይ፣ የተወሰነው፣ አምስት፣ ሺህ፣ አምስት፣ መቶ፣ ብር፣ በየወሩ፣ አንድ፣ ሺህ፣ አንድ፣ መቶ፣ ብር፣ በመስጠት፣ ሰኔ፣ ፬፣ ቀን፣ ፵፮፣ ዓ. ም. ጨርሰው፣ ሳያስረክቡ፣ ቢቀሩ፣ ከአምስቱ፣ ሺህ፣ አምስት፣ መቶ፣ ብር፣ ላይ፣ ሁለት፣ ሺህ፣ አምስት፣ መቶ፣ ብር፣ ጨምረው፣ ሊከፍሉ፣ ግዴታ፣ ገብተዋል ። ከዚህ፣ ሌላ፣ ከሁለቱም፣ የተወለደው፣ ሕፃን፣ ዕድሜው፣ ሦስት፣ ዓመት እሞላው፣ ድረስ፣ ከዛሬ... አንስቶ፣ በየወሩ፣ ሰላሣ፣ ሰላሣ፣ ብር፣ ለወተትና፣ ለሌላ፣ ለሚያስፈልገው፣ ወጪ... ሀብተ፣ ሥላሴ፣ ሊሰጡ፣ ግዴታ፣ ገብተዋል፣ እኛ... አፀደ፣ ዮሐንስና... ሀብተ፣ ሥላሴ፣ በላይነህ፣ ከዚህ፣ በላይ፣ በተጻፈው፣ ቃል፣ ወደን፣ ተስማምተናል ። ፍርስ፣ የለንም ። እኛም፣ ስማችን፣ ከዚህ፣ በላይ፣ የተጻፍነው፣ ሰዎች፣ ግራ፣ ቀኙ፣ የተስማሙበትን፣ ድርድር፣ አዋደንና፣ አስማምተን፣ አፈራርመናል ። በዚህ፣ ስምምነት፣ መሠረት፣ የ... አፀደ፣ ዮሐንስ፣ ስማንያ፣ ከዛሬ፣ ከየካቲት፣ ፩፣ ቀን፣ ፵፮፣ ዓ. ም. አንስቶ፣ ወርዷል፣ (...» (በግራ፣ ቀኙና፣ በሽማግሌዎች፣ ተፈርሟል) ።

23. (የአዲስ፣ አበባ፣ ከፍተኛ፣ ፍ/ቤት፣ የፍትሕ፣ ብሔር፣ መ. ቁ. ፪፻፲፮/፵፮) እ. ኤ. አ. ፲፱፻፵፮ (ያልታተመ) ።

ይህ ስምምነት የተደረገው ሚስትዮዋ ስለፍቺውና ስለ ንብረት ክፍያ በከፍተኛው ፍ/ቤት ክስ ካቀረበች በኋላ ነው። ፍርድ ቤቱ ጉዳዩን በማጥናት ላይ ሳለ ከሳሽ ተከሳሽ ነገራቸውን በሽማግሌ እንዲጨርስ ብለው ስላመለከቱ ፍርድ ቤቱ የዘመድ ዳኛ ሾሞ አሰናበታቸው በዚህ ዓይነት ሂደት ከቆዩ በኋላ ከላይ ያለውን ስምምነት ይዘው ወደ ፍርድ ቤት ተመለሱ። ፍርድ ቤቱም የስምምነቱን ጽሑፍ አያይዞ መዝገቡን ዘጋው።

ፈለቀች ፍሰሐ ከሳሽ ፤ ደስታ በላይነህ ፤ ተከሳሽ።²⁴ በዚህ ጉዳይ ግራ ቀኙ ነገራቸውን በሽማግሌ እንዲጨርሱ ተመርተው ነበር። ነገር ግን ባልዮው ለሽምግልና ሳይቀርብ ስለቀረ ከፍተኛው ፍርድ ቤት በሴትዮዋ ጠያቂነት እንዲፋቱ ወሰነ። እነዚህን የመሳሰሉ ብዙ የፍርድ ጉዳዮች መጥቀስ ይቻላል። ሆኖም ከዚህ በላይ የጠቀስናቸው ለዚህ ጽሑፍ ይበቁናል።

፩. በልማድ ይሠራበት የነበረው የሽምግልና ዳኝነት ጠቅላላ ሁኔታዎች፡

የጥንቱን የአገራችንን የልማድ ሕግና ከላይ የጠቀስናቸውን የፍርድ ጉዳዮች ጠለቅ አድርጎ ሲመረምሯቸው «የሽምግልና ዳኝነት» ጠቅላላ ሁኔታ እንደሚከተለው ሆኖ ይገኛል።

፩. በቤተሰብም ሆነ በሌላ በማናቸውም ክርክር ተከራካሪዎቹ ነገራቸውን ለመጨረስ ሁለት ምርጫ ነበራቸው፤ ይኸውም ባንድ በኩል ፍርድ ቤቶች በሌላ በኩል ሽማግሌዎች ማለት ነው።

፪. ነገርን በሽማግሌ ለመጨረስ መስማማት በሙሉ ፈቃድ የሚደረግ ነገር ነበር። ተከራካሪዎቹ ነገራቸውን በሽማግሌ እንዲጨርሱ የአገር ልማድ አያስገድዳቸውም ነበር።

፫. ሽማግሌዎቹ አንድን ነገር የሚቆርጡት ግልግልንና የሽምግልና ዳኝነትን ባንድነት ወይም ለየብቻቸው መሣሪያ በማድረግ ነበር። በኛ አስተያየት የሽምግልና ዳኝነትና ግልግል በዘመናዊ ሕጎች ውስጥ ያላቸው ልዩነት በአገራችን የልምድ ሕግ ውስጥ ሁልጊዜ አልነበረም። ትክክለኛው የሽምግልና ዳኝነት የሚያጋጥመን አንዳንድ ጊዜ ነው። (ቀደም ብለን የጠቀስናቸውን የኢ.ጥ.የፍ.መ.ቁ. ፪ሺ፻፲፪ ንግድ የእነአፀደ ዮሐንስን ጉዳይ ጠለቅ ብሎ መመርመር ያስፈልጋል)። በአገር ልማድ የሚገኘው የሽምግልና ዳኝነትና ዘመናዊው የሽምግልና ዳኝነት ሁለቱም በተከራካሪዎቹ ፈቃድ የሚደረጉ መሆናቸውና ሽምግሌዎቹ የሚሰጡት ብይን ያለው አስገዳጅነት በሁለቱም የሚገኙ መሠረታዊ ነገሮች ቢሆኑም በመካከላቸው ያለውን ይህን ከላይ የተመለከተውን ልዩነት ማስታወስ ይጠቅማል።

፬. በጽሑፍ ሲሆን በተከራካሪዎቹ ወገኖችና በሽማግሌዎቹ የሚፈረመው የመጨረሻው ስምምነት ወይም ውሳኔ በፍርድ ቤት የሚፈጸምና ግራ ቀኙንም የሚያስገድድ ነበር።

፭. በተከራካሪዎቹ ከቀበሌው ከተመረጡ ከሌሎች ሽማግሌዎች ጋር በመሆን ተከራካሪዎቹን እንዲያስማሙ ለማድረግ የሚጥር ወይም

24. (የአዲስ አበባ ከፍተኛ ፍ/ቤት እ.ኤ.አ. ፲፱፻፵፱ የፍትሕ ብሔር መ. ቁ. ፪፻፶፩/፵፰) (ያልታተመ)።

ነገራቸውን ፡ እያየ ፡ ብይን ፡ የሚሰጥ ፡ በሁለቱም ፡ ወገኖች ፡ ወይም ፡ በፍርድ ፡ ቤት ፡ ለጊዜው ፡ ለተነሣው ፡ ክርክር ፡ ብቻ ፡ የሚመረጥ ፡ ሁልጊዜ ፡ አንድ ፡ የዘመድ ፡ ዳኛ ፡ ነበር ።

፩. አዲሱ ፡ የቤተዘመድ ፡ ሽምግልና ፡ ዳኝነት ፡ ከጥንቱ ፡ ጋር ፡ ሲነፃፀር ።

በጽሑፉ ፡ በዚህኛው ፡ ክፍል ፡ ያለን ፡ ዓላማ ፡ ከዚህ ፡ በታች ፡ የሚገኘው ፡ የሕግ ፡ አርቃቂው ፡ አነጋገር ፡ እውነትነት ፡ እንዳለውና ፡ እንደሌለው ፡ ለማስረዳት ፡ መሆኑን ፡ ማስታወስ ፡ ይገባል ።

«በኢትዮጵያ ፡ ውስጥ ፡ ተሰራጭቶ ፡ የሚገኘው ፡ የሽምግልና ፡ ዳኝነት ፡ ሥርዓት... በፍትሐ ፡ ብሔር ፡ ሕግ ፡ ውስጥ ፡ ጸንቶ ፡ እንዲቆይና ፡ የአገር ፡ ልማዶችም ፡ እንዳይረሱ ፡ ለማድረግ ፡ ሞክረናል ።

በምዕራፍ ፡ ፱ ፡ የሚገኙት ፡ ድንጋጌዎች ፡ ዓላማ ፡ የቆየውንና ፡ ምናልባትም ፡ ከፍ ፡ ያለ ፡ ክብር ፡ ያለውን ፡ የአገር ፡ ልማድ ፡ [የሽምግልና ፡ ዳኝነት ፡ ሥርዓት ፡] ማጽናት ፡ ነው ።»²⁵

አሁን ፡ እንግዲህ ፡ የፍትሐ ፡ ብሔር ፡ ሕግ ፡ ከመውጣቱ ፡ በፊት ፡ የነበረውና ፡ የተለመደው ፡ ሕግ ፡ አርቃቂው ፡ «የተከበረ ፡ የአገር ፡ ልማድ ፡» የሚሉት ፡ የሽምግልና ፡ ዳኝነት ፡ ሥርዓት ፡ በፍትሐ ፡ ብሔር ፡ ሕግ ፡ ውስጥ ፡ ጸንቶ ፡ እንዲገኝ ፡ ተደርጓልን? የሚለው ፡ ጥያቄ ፡ የማይቀር ፡ ነው ። ለዚህም ፡ ጥያቄ ፡ የማይቀረው ፡ መልስ ፡ «አልተደረገም ፡» ነው ። ይህን ፡ የምንልበት ፡ ምክንያቱ ፡ እንደሚከተለው ፡ ተዘርዝሯል ።

የቀድሞው ፡ የሽምግልና ፡ ዳኝነት ፡ ሥርዓት ፡ በፈቃድ ፡ የሚደረግ ፡ ሲሆን ፡ ያሁኑ ፡ ግን ፡ በግዴታ ፡ ነው ። (ከላይ ፡ ያደረግነውን ፡ ውይይት ፡ ይመለከቷል ።) ይህም ፡ ማለት ፡ ጥንት ፡ ሕዝቡ ፡ ቢፈልግ ፡ ወደ ፡ ፍርድ ፡ ቤት ፡ አለበለዚያም ፡ ወደ ፡ ሽማግሌ ፡ ለመሄድ ፡ ምርጫ ፡ ነበረው ። አሁን ፡ ግን ፡ ቤተ ፡ ሰብ ፡ ነክ ፡ ለሆኑ ፡ ጉዳዮች ፡ እነዚህ ፡ ሁለቱ ፡ ምርጫዎች ፡ የሉም ። ባሁኑ ፡ ጊዜ ፡ ወደ ፡ ፍርድ ፡ ቤት ፡ መሄድ ፡ የሚቻለው ፡ በይግባኝ ፡ ብቻ ፡ ነው ።

በድሮ ፡ ጊዜ ፡ ለሽምግልና ፡ ዳኝነት ፡ መሠረቱ ፡ የሚከራከሩት ፡ ወገኖች ፡ የሚያደረጉት ፡ ስምምነት ፡ ሲሆን ፡ ላሁኑ ፡ ግን ፡ መሠረቱ ፡ ሕጉ ፡ ነው ። ይህም ፡ ማለት ፡ የጥንቱ ፡ የሽምግልና ፡ ዳኝነት ፡ መገኛው ፡ የሚከራከሩት ፡ ወገኖች ፡ ስምምነት ፡ ሲሆን ፡ ያሁኑ ፡ ግን ፡ ሕጉ ፡ ነው ።

የጥንቱ ፡ ሽማግሌዎች ፡ በአንድ ፡ ክርክር ፡ ላይ ፡ ብይን ፡ ሲሰጡ ፡ የሚመሩት ፡ በቀበሌያቸው ፡ የልማድ ፡ አሠራር ፡ ሲሆን ፡ ያሁኖቹ ፡ ግን ፡ በሕግ ፡ እንዲመሩ ፡ ይገደዳሉ ። የፍትሐ ፡ ብሔር ፡ ሕግ ፡ ሽማግሌዎቹ ፡ ውሳኔ ፡ ሲሰጡ ፡ በሐገር ፡ ልማድ ፡ እንዲጠቀሙ ፡ የሚፈቅድበት ፡ ጊዜ ፡ በጣም ፡ ትንሽ ፡ ነው ። ይህም ፡ በሕጉ ፡ በግልጽ ፡ የተነገረ ፡ ሳይሆን ፡ ቁጥር ፡ ፮፻፺፭(፪) ንና (፫) ን ፡ በመመረመር ፡ የምናገኘው ፡ ሐሳብ ፡ ነው ። ያውም ፡ ቢሆን ፡ በአገር ፡ ልማድ ፡ የሚጠቀሙት ፡ ከባልና ፡ ሚስቱ ፡ አንደኛው ፡ አጥፍቶ ፡ ሲገኝ ፡ ቅጣቱን ፡ በሚወስኑበት ፡ ጊዜ ፡ ብቻ ፡ ነው ። ከዚህ ፡ በስተቀር ፡ ምን ፡ ጊዜም ፡ ሕጉን ፡ ማክበር ፡ አለባቸው ። (ለምሳሌ ፡ ከቁጥር ፡ ፮፻፷፰ ፡ እስከ ፡ ፮፻፹፪ ፡

25. ቁጥር ፡ ፩ የግርጌ ፡ ማስታወሻ ፡ ተመልክት ።

ያሉትን፡ ቁ. ፯፻፯ (፪)ን፡ ፯፻፺፭ (፩)ን፡ ይመለከቷል) ። በሽማግልናው፡ ዳኝነት፡ ያለው፡ ተፈጻሚነት፡ እስከዚህም፡ ባይሆን፡ የጋብቻው፡ ውል፡ «በቀጥታ፡ ወይም፡ ያለሐ ተታ፡ በአገር፡ ልማድ፡ ተጋብተናል፡ በማለት፡ ብቻ፡ ሊመራ፡ አይችልም»፡ በማለት፡ የአገር፡ ልማድን፡ ተፈጻሚነት፡ የሚከለክለው፡ ቁ. ፯፻፴፩ (፪)ን፡ በመመልከት ሕጉ፡ ለልማድ፡ ምንም፡ ቦታ፡ እንደማይሰጠው፡ ለመገንዘብ፡ ይቻላል ።

በዚህ፡ ዓይነት፡ ለህልውናው፡ አስፈላጊ፡ የሆኑትን፡ መሠረታዊ፡ ነገሮች፡ ተገናኝ፡ ባዕድ፡ ነገሮችን፡ ተሞልቶ፡ የሚገኘው፡ ያ፡ «የተከበረው፡ የአገር፡ ልማድ»፡ የጥንቱ፡ የሽምግልና፡ ዳኝነት፡ ሥርዓት፡ አሁን፡ ጸንቶ፡ የሚገኘው፡ ቀድሞ፡ በነበረበት፡ አኳኋን፡ ሳይሆን፡ ያልተሟላና፡ የተፋለሰ፡ አቋም፡ ይዞ፡ ነው።²⁶

ክፍል ፡ ፪

የቤተ ፡ ዘመድ ፡ የሽምግልና ፡ ዳኞች ፡ ቤተ ፡ ሰብ - ነክ ፡ የሆኑ ፡ ክርክሮችን ፡ ለመቁረጥ ፡ ያላቸው ፡ ችሎታ ።

ሕግ ፡ አርቃቂው ፡ የቤተ ፡ ሰብ ፡ ክርክሮችን ፡ ለመቁረጥ ፡ የቤተ ፡ ዘመድ ፡ የሽምግልና ፡ ዳኞች ፡ በመደበኛው ፡ ፍ/ቤት ፡ ከሚሠሩት ፡ ዳኞች ፡ ይልቅ ፡ የበለጠ ፡ ችሎታ አላቸው ፤ በሌላ ፡ አነጋገር ፡ የቤተ ፡ ዘመድ ፡ የሽምግልና ፡ ዳኞች ፡ ቤተ ፡ ሰብ - ነክ ፡ በሆኑ ፡ ጉዳዮች ፡ ልዩ ፡ ዕውቀት ፡ አላቸው ፡ ብለው ፡ ያምናሉ ። ከክርክሩ ፡ ልዩ ፡ ጠባይ ፡ የተነሣ ፡ በመደበኛው ፡ ፍርድ ፡ ቤቶች ፡ የተሰየሙ ፡ ዳኞች ፡ ለሽምግልና ፡ የሚቀርበውን ፡ ዓይነት ፡ ልዩ ፡ ጉዳይ ፡ ለማየት ፡ ችሎታ ፡ ስለሚያንሳቸው ፡ ተከራካሪዎቹ ፡ ልዩ ፡ ዕውቀት ፡ ባላቸው ፡ የሽምግልና ፡ ዳኞች ፡ ለክርክራቸው ፡ ትክክለኛ ፡ ውሳኔ ፡ ለማግኘት ፡ መቻላቸው ፡ ደንበኛው ፡ የሽምግልና ፡ ዳኝነት ፡ ከሚሰጠው ፡ ጥቅም ፡ አንዱ ፡ ነው ። በተለመደው ፡ የሽምግልና ፡ ዳኝነት ፡ አሠራር ፡ የሽምግልና ፡ ዳኛው ፡ ተግባር ፡ ስለጉዳዩ ፡ ባለው ፡ ልዩ ፡ ዕውቀት ፡ አማካይነት ፡ የነገሩን ፡ ሕግ ፡ ነክ ፡ ያልሆኑ ፡ አከራካሪ ፡ ነጥቦች ፡ አይቶ ፡ ክርክሩን ፡ በትክክለኛ ፡ መንገድ ፡ መቁረጥ ፡ ነው። በዚህ ፡ በኩል ፡ የሽምግልናው ፡ ዳኛ ፡ በፍ/ቤቶች ፡ ተሰይመው ፡ ከሚሰሩት ፡ ዳኞች ፡ ይልቅ ፡ የበለጠ ፡ ችሎታ ፡ አለው ።

በሀገራችን ፡ በባላገሩ ፡ ክፍል ፡ በልማድ ፡ የሚሠራበትን ፡ የሽምግልና ፡ ዳኝነት²⁷ የተመለከትን ፡ አንደሆነ ፤ ሕግ - ነክ ፡ ያልሆኑትን ፡ አከራካሪ ፡ ነጥቦች ፡ በሚመለከት ፡ ረገድ ፡ ሽማግሌዎች ፡ የቤተ ፡ ሰብ ፡ ክርክሮችን ፡ ለመቁረጥ ፡ «በጣም ፡ ተስማሚ ፡ ናቸው ፤ በቂ ፡ ችሎታም ፡ አላቸው» ፡ ለማለት ፡ ይቻላል ። ሽማግሌዎቹ ፡ ክርክሩን ፡ ከማየታቸው ፡ አስቀድሞ ፡ ነገሩን ፡ ስለሚያውቁት ፡ የአከራካሪውን ፡ ነጥብ ፡ ሁኔታ ፡ ለማስረዳት ፡ ምስክሮችና ፡ ማስረጃ ፡ ማቅረብ ፡ ብዙውን ፡ ጊዜ ፡ አያስፈልግም ።

26. በጥንቱና ፡ በአዲሱ ፡ ሽምግልና ፡ የማስታረቅ ፡ ዘዴ ፡ ስለሚገኝ ፡ ሁለቱ ፡ ይመሳሰላሉ ። ነገር ፡ ግን ፡ የሚመሳሰሉት ፡ በደርም ፡ እንጂ ፡ በመሠረታዊ ፡ ነገር ፡ አይደለም ። በተጨማሪ ፡ ወደ ፡ ፊት ፡ እንደምናየው ፡ ሁሉ ፡ በቤተ ፡ ዘመድ ፡ ሽማግሌዎች ፡ የሚፈጸም ፡ የማስታረቅ ፡ ዘዴ ፡ በፍትሐ ፡ ብሔሩ ፡ ሕግ ፡ የተሰጠው ፡ ቦታ ፡ አነስተኛ ፡ ነው ።

27. ደራሲው ፡ ተወልዶ ፡ ባደገበት ፡ ጠቅላይ ፡ ግዛት ፡ የቤተ ፡ ዘመድ ፡ ሽማግሌዎችን ፡ የአሰራር ፡ ዘዴ ፡ ያውቃል ። ድር ፡ አንድ ፡ አንድ ፡ ጊዜ ፡ በቤተሰቡ ፡ መካከል ፡ ጭቅጭቅ ፡ ሲነሳ ፡ ሽማግሌዎችን ፡ እየጠራ ፡ እንዲታረቁ ፡ ከማድረጉም ፡ በላይ ፡ በገጠር ፡ በቤተሰብ ፡ መካከል ፡ የሚነሳውን ፡ አለመግባባት ፡ ሽማግሌዎች ፡ ሲያስታርቁ ፡ ይመለከት ፡ ነበር ።

እንዲሁም : ክርክር : ሁለቱም : ወገኖች : የሚቀበሉት : ትክክለኛ : ውሳኔ : እንዲያገኝ : ግዴታና : ኃላፊነት : ከሚሰማቸው : ከባለጉዳዮቹ : ቀበሌ : ከተመረጡ : ከሰፈር : ሽማግሌዎች : ከሃይማኖት : መሪዎችና : ከጓደኞች : የተውጣጡ : ስለሆነ ፤ ሽማግሌዎቹ : የነገሩን : መነሻ : የተከራካሪዎቹን : ባሕርይ : ሳይቀር : ያውቃሉ ፤ ስለዚህም : የነገሩን : አያያዝ : ያውቁበታል ። ከዕድሜያቸው : መግፋትና : ከነገር : አዋቂነታቸውም : የተነሳ : የሚሉት : ሁሉ : ተደማጭነት : ስላለው ፤ ሽማግሌዎች : በተለይ፣ የማስታረቅ : ችሎታ : አላቸው ። አንድ : ክርክር : ዕርቅ : የሚገባውና : የማይገባው : መሆኑን : ያውቃሉ ። የማይገባው : ከሆነ ፤ አንተ : ይኸን : ተው : አንቺ : ይኸን : ተይብለው : ውጤት : በማይገኝበት : ነገር : ላይ : ጊዜ : ሳያጠፉ ፤ የጋራ : ንብረታቸውን : ቶሎ : አካፍለው : ባልና : ሚስቱን : ያሰናብቷቸዋል ። ጉዳዩ : ዕርቅ : የሚገባው : የሆነ : እንደ : ሆነ : ባላቸው : ዘዴና : ብልሃት : ጋብቻው : እንዳይፈርስ : የሚቻላቸውን : ሁሉ ያደርጋሉ ። ባልና : ሚስቱን : ለማስታረቅ : ብዙ : ሰዓት : ያጠፋሉ ። አስፈላጊ : ሆኖ : ሲገኝ : ከባልና : ሚስቱ : ለተበደለው : ካሳ : እንዲከፈለው : ያዛሉ ። ባልና : ሚስቱ : አንታረቅም : በማለት : ሲጸኑ : ጉዳዩን : ለትንሽ : ጊዜ : ትተውት : ከቆዩ : በኋላ : ማስታረቅ : ይጀምራሉ ። አሁንም : አንታረቅም : ያሉ : እንደሆነ : እስኪታረቁ : ድረስ : ሌላ : ጊዜ : አዲስ : ዘዴ : ይሞክራሉ : (ይህ : ዘዴ : ተሰሚነት : ያለው : ሌላ : ሽምግግሌ : ወይም : የሃይማኖት : መሪ : በሽምግልናው : እንዲገባ : ማድረግ : ሊሆን : ይችላል) ።

የፍትህ : ብሔር : ሕግ : ከመውጣቱ : በፊት : የነበረው : ሁኔታ : እንዳለ : ሆኖ : በሚገኝበት : በባላገሩ : ከጥንት : ጀምሮ : ሲሠራበት : በነበረውና : አሁንም : ባለው፣ መሠረት ፤ ሌላ : ምንም : ነገር : ያልተቀላቀለበት : ንጹሐ : የሽምግልና : ዳኝነት : ይህ : ነው ። ነገር : ግን : አዲስ : ሕጎችን : በባላገሩ : ገና : በደንብ : ስላልታወቀ : ስለሱ : መኖር : የሚጠቅም : አይመስለንም ። ስለዚህ : ብዙውን : ጊዜ : ውይይታችን : የሚመለከተው : ሕዝቡ : በልዩ : ልዩ : የመገናኛ : ዘዴዎች : አማካኝነት : ባዲሱ : ሕግ የተሰጠውን : መብትና : ግዴታ : አውቆ : የሚገባቸውን : የከተማ : ቀበሌዎች : መሆኑን : ማስታወስ : ይገባል ።

ራስን : ችሎና : ከጉርብትና : ኑሮ : ርቆ : መኖር : ወደ : ተስፋፋባቸው : ወደ : ከተማዎች : የባላገሩ : ሕዝብ : በሚያደርገው : መፍለስ : ምክንያት : በየከተማው : የሚገኘው : ሕዝብ : እርስ : በርሱ : ስለማይተዋወቅ : እያደር : በኑሮው : እየተራራቀ : በመሄድ : ላይ : ይገኛል ። የከተማ : ሰዎች : እርስ : በራሳቸው : ምንም : ያህል : አይተዋወቁም ። ይህም : የሆነበት : ምክንያት : እርስ : በርሳቸው : እንዳይተሳሰቡና : እንዳይገባቡ : የሚያደርጋቸው : ልዩ : ልዩ : ባህል : ከሚገኝባቸው : የተለያዩ : አውራጃዎች : ስለ : መጡ : ነው ። ከዚህም : በላይ : የከተማው : ሕዝብ : ጥቅሙን : ስለሚያውቅ : ለጊዜው : ይሳሳል : ይህም : የከተማ : ሰዎች : ብዙ : ጊዜ : ለሚጨርሰው : ለሽምግልና : ዳኝነት : የሚያውሉት : ጊዜ : የላቸውም ። ቢኖራቸውም : በቂ : አይደለም : ማለት : ነው ።²⁸

28. ኤች. ቤክስትሮም : “የፍትህ : ብሔር : ሕግ : ከወጣ : ከአሥር : ዓመት : በኋላ : በኢትዮጵያ : ከተሞች : ውስጥ : ስለሚፈጸመው : የጋብቻ : መፍረስ : ሁኔታ” ። (እላይ : በማስታወሻ : ቁ. ፩ : ገጽ : ፪፻፺፩ : ተጠቅሶአል) ። በሚለው : ጽሑፍ : ላይ : ብዙ : ባልና : ሚስቶች : በክርክሩ : ውስጥ : የሚገቡትን : ሽማግሌዎች : እንዲለምኑ : በክርክሩ : ውስጥ : የሚያስችላቸውን : ትእዛዝ : ለማግኘት : ወደፍርድ : ቤት : ይሂዳሉ ፤ ምክንያቱም : በከተማዎች : ውስጥ : ሽማግሌዎች : (አስታራቂ : ሰዎች) : ማግኘት : ችግር : እየሆነ : በመሄዱ : ነው : ይላል ። በሽምግልና : የመሥራት : ሕጋዊ : ግዴታ : ስለሌለ : ፍርድ : ቤት : የሚያዛቸው : ሽማግሌዎች : ቅንነት : በጣም : አጠራጣሪ : ነው ። ብዙውን : ጊዜ : ከማስ

ሁሉም : በሁሉ : በከተማ : ኅብረተ : ሰብ : የሚገኙ : የቤተ : ዘመድ : የሽምግልና : ዳኞች : በአንዱ : ቤተ : ሰብ : ነክ : በሆነ : ክርክር : የሚነሡ : ሕግ - ነክ : ያልሆኑ : ነጥቦችን : መርምሮ : ውሳኔ : ለመስጠት : የሚያስፈልገው : ችሎታና : ምቹት : የላቸውም ። ስለክርክሩ : አመጣጥና : ስለተከራካሪዎቹ : አቅዋም : ምንም : አያውቁም ። ቢያውቁም : በጣም : ትንሽ : ነው ። ነገር : ግን : ከዚህም : ከዚያም : ባጋጣሚ : የተመረጡና : የሚመሩበትም : ዲ.ሲ.ፕሊን : የሌላቸው : ሽማግሌዎች : ክርክሩን : በትክክል : ለመቁረጥ : ኃላፊነትና : ግዴታ : ይሰማቸዋል : ብሎ : ለማመን : ስለሚያስቸግር ፤ የዘመድ : ዳኛ : ለመሆን : ስለ : ባልና : ሚስት : ጉዳዮች : አብሮ : ከመኖር : የሚገኝ : ዕውቀት : ያስፈልጋል ። አለበለዚያ : ሽማግሌዎቹ : ለግብር : ይውጣ : ያህል : ባልና : ሚስቱን : ለማስታረቅ : ቢሞክሩም : ጋብቻው : እንዳይፈርስ : ከልብ : መጣራቸው : እንዲሁም : ክርክሩን : በሚገባ : ለመስማትና : በትክክል : ለመወሰን : የሚያስፈልገውን : ጊዜ : ማጥፋታቸውና : ጊዜያቸውን : ለዚህ : ተግባር : ለመሰዋት : ጭራሹንም : ማሰባቸው : የሚያጠራጥር : ነው ።

የቤተ : ዘመድ : የሽምግልና : ዳኞች : ሕግ - ነክ : ያልሆኑ : አከራካሪ : ጉዳዮችን : ለማየትና : ለማስታረቅ : ተግባር : ችሎታ : አላቸው : ቢባልም ፤ የማስታረቅ : ዘዴና : የነገሩን : ሁኔታ : ማወቃቸው : ብቻ : ሽማግሌዎቹን : ለቤተ : ዘመድ : ሽምግልና : በቂ : ስለማያደርጋቸው ፤ በሕጉ : መሠረት : ልዩ : ዕውቀት : ያላቸው : የሽምግልና : ዳኞች : ከመሆን : አሁንም : የራቁ : ናቸው ። ይህም : የሆነበት : ምክንያት : ቀዋሚውን : ሕግና : የሥነ : ሥርዓቱን : ሕግ : በመላው : እንዲያውቁና : በሥራም : ላይ : በሚያውሉበት : በማናቸውም : ጊዜ : በትክክል : እንዲሠሩበት : የፍትህ : ብሔር : ሕግ : ስለሚያስገድዳቸው : ነው ።²⁹ ይህን : በሚከተሉት : ምሳሌዎች : ማብራራት : ይቻላል ።

በፍትህ : ብሔር ሕግ : በቁጥር : ፯፻፴፯ : መሠረት : የቤተ : ዘመድ : ሽምግልና : ዳኞች : የሚሰጡት : ውሳኔ : የጸና : እንዲሆን : ሕጋዊ : መሆን : አለበት ። ማለትም : ውሳኔያቸው : ከሕግ : ውጭ : እንዳይሆን : ከተፈለገ : ሽማግሌዎቹ : ሕጉን : ማወቅ : አለባቸው ። ሌላውን : የሕግ : ድንጋጌ : ሁሉ : ተወት : አድርገን : ሽማግሌዎች : የሚሰጡትን : አንድ : ብይን : በቤተ : ሰብ : ሕግ : ብቻ : ከሕግ : ውጭ : ሊሆን የሚችልበትን : ሁኔታ : ባጭሩ : እናስረዳለን ።

በቁጥር : ፯፻፺(፪) : መሠረት : ባልና : ሚስቱ : ምንም : ዓይነት : ስምምነት : ቢኖራቸው : ሽማግሌዎቹ : ፍቺን : ለመቀነስ : ታስበው : የወጡትን : ድንጋጌዎች :

ታሪቁ : ሥራ : ይቀራሉ : እንዲሁም : ነገሩን : በጥሩ : ሁኔታ : አይዙትም : (ማስታወሻ : ቁ. ፱ : ተጠቅሶአል) : ወይም : ፍርድ : ቤት : ለዚህ : ነገር : ቢሄዱ : ከሚከፍሉት : ገንዘብ : በጣም : ከፍ : ያለ : እንዲከፍላቸው : ይጠይቃሉ ። አንድ : እኔ : የማውቀው : ጋብቻን : እንዲያፈርሱ : የተመረጡ : አምስት : ሰዎች : እያንዳንዳቸው : መቶ : ብር : ጠይቀው : መቀበላቸውን : ነው ። ነገር : ግን : ፍርድ : ቤት : በተመሳሳይ : ክስ : የሚያስከፍለው : ሃያ : አምስት : ብር : ነው ። (የሕግ : ክፍል : ማስታወቂያ : ቁጥር : ፻፸፯ : ፲፱፻፳፱ ዓ. ም. : ነጋሪት : ጋዜጣ : ፲፱፻፵ : ዓመት : ቁ. ፲፮ : ተመልከት) ። ሌሎች : ደግሞ : ባልና : ሚስቶችን : አፋተው : ንብረታቸውን : ለማካፈል : በጠቅላላው : ሁለት : ሺ : ሰባት : መቶ : ብር : ተቀብለዋል ፤ ይህም : አንድ : ክርክር : የተነሳበት : ነገር : ግምት : በ\$ 78,000ና : በ\$ 78,500 መካከል : ሲሆን : ለፍርድ : ቤት : የሚከፈለውን : ገንዘብ : ማክሉ : ነው ። ይህ : በተጨማሪ : የሚያሳየው : የቤተ : ዘመድ : ሽምግልና : እየተወደደ : መሄዱን : ነው ። በእርግጥም : እዚህ : ላይ : አንድ : ዓይነት : ስህተት : አለ ።

29. ቀደም : ብለን : በፍትህ : ብሔር : ሕግ : መሠረት : ባህል : ጥቂት : ወይም : ምንም : ቦታ : የለውም : በማለት : ጠቅሰናል ። ገጽ : ፲፫ : ተመልከት ።

(ቁ. ፯፻፺፩—፯፻፺፬) እንዲጠቀሙባቸው ፡ ይገደዳሉ ። ባልና ፡ ሚስቱ ፡ የፍቺው ፡ ምክንያት ፡ ምንም ፡ ቢሆን ፡ በተፋቱ ፡ ጊዜ ፡ የጋራ ፡ ሃብታቸውን ፡ እኩል ፡ እንካፈላለን ፡ ብለው ፡ በቅድሚያ ፡ ስምምነት ፡ አድርገዋል ፡ እንበል ። ለፍቺው ፡ ከባድ ፡ ምክንያት ፡ በመኖሩ ፡ ወይም ፡ ከባልና ፡ ሚስቱ ፡ አንደኛው ፡ ጋብቻውን ፡ አልፈልግም ፡ በማለቱ ፡ በሚደረገው ፡ መፋታት ፡ ሽማግሌዎቹ ፡ በስምምነቱ ፡ መሠረት የሚሰጡት ፡ ውሳኔ ፡ በፍጹም ፡ ከሕግ ፡ ውጭ ፡ ነው ።

ቁጥር ፡ ፯፻፹፩(፪) ፡ «ሌላ ፡ ውሳኔ ፡ የሚያሰጥ ፡ ምክንያት ፡ ከሌለ ፡ በቀር ፡ ፩ ዓመት ፡ እስኪሞላቸው ፡ ድረስ ፡ ልጆቹ ፡ በናቲቱ ፡ እጅ ፡ እንዲቆዩ ፡ ይደረጋል» ፡ ይላል ። በአንድ ፡ ባልና ፡ በቁ ፡ ንብረት ፡ ባላት ፡ በሚስቱ ፡ መካከል ፡ በተነሳ ፡ በአንድ ፡ የቤተሰብ ፡ ክርክር ፡ ሽማግሌዎች ፡ ዕድሜያቸው ፡ ሁለትና ፡ ሦስት ፡ ዓመት ፡ የሆነውን ፡ ሁለት ፡ ልጆቻቸውን ፡ አባትዮው ፡ ከናትዮዋ ፡ ወስዶ ፡ እንዲይዝ ፡ ያላንዳች ፡ ምክንያት ፡ ወሰኑ ፡ እንበል ። ከሕግ ፡ ውጭ ፡ የሆነ ፡ ውሳኔ ፡ ነው ።

ለፍቺው ፡ ከባድ ፡ ምክንያት ፡ በሌለበት ፡ ጊዜ ፡ የቤተ ፡ ዘመድ ፡ የሽምግልና ፡ ዳኞች ፡ የመፋታቱ ፡ ጥያቄ ፡ ከቀረበላቸው ፡ ጊዜ ፡ ጀምሮ ፡ «በዓመት ፡ ውስጥ ፡ የመፋታትን ፡ ብይን ፡ ይሰጣሉ» ፡ ተብሎ ፡ ተደንግጓል ። (ቁ. ፯፻፸፰) ። ባለ ፡ ጉዳዮቹ ፡ ሳይፈቅዱ ፡ እንዲሁ ፡ በራሳቸው ፡ አነሳሽነት ፡ ሽማግሌዎቹ ፡ ይኸን ፡ ጊዜ ፡ ወደፊት ፡ ለሁለት ፡ ዓመት ፡ እንዲራዘም ፡ ወሰኑ ፡ እንበል ። ውሳኔው ፡ ሕጋዊ ፡ አይደለም ።

በቁጥር ፡ ፯፻፸፯ ፡ መሠረት ፡ ሽማግሌዎቹ ፡ የመፋታት ፡ ብይን ፡ ከመስጠታቸው ፡ በፊት ፡ ባልና ፡ ሚስቱን ፡ ለማስታረቅ ፡ እንዲጥሩ ፡ ግዴታ ፡ አለባቸው ። በአንድ ፡ እርግጠኛ ፡ በሆነ ፡ ጉዳይ ³⁰ ባልና ፡ ሚስቱ ፡ እንዲያፋቷቸው ፡ በጠየቋቸው ፡ መሠረት ፡ ሽማግሌዎቹ ፡ ለማስታረቅ ፡ ሳይጥሩ ፡ (ከመዘገቡ ፡ ባገኘነው ፡ መሠረት) ፤ እንዲሁም ፡ የፍቺው ፡ ምክንያት ፡ ምን ፡ እንደሆነ ፡ ሳያረጋግጡ ፡ የመፋታት ፡ ብይን ፡ ሰጡ ። የሽምግልናው ፡ ጉባዔ ፡ ባልና ፡ ሚስቱን ፡ ለማስታረቅ ፡ እንዲጥር ፡ የተጣለበትን ፡ ግዴታ ፡ አልፎ ፡ እንዲፋቱ ፡ ስለበየነ ፡ ብይኑ ፡ ከሕግ ፡ ውጭ ፡ ነው ።

አሁንም ፡ በሌላ ፡ እርግጠኛ ፡ ጉዳይ ³¹ የሽምግልናው ፡ ጉባዔ ፡ የመፋታት ፡ ብይን ፡ ሳይሰጥ ፡ ባልና ፡ ሚስቱ ፡ የጋራ ፡ ሀብታቸውን ፡ እንዲካፈሉ ፡ አደረገ ። ይህንም ፡ በማድረጉ ፡ በፍቺና ፡ በጋራ ፡ ንብረት ፡ ክፍያ ፡ መካከል ፡ ያለውን ፡ መሠረታዊ ፡ የቅደም ፡ ተከተል ፡ ደንብ ፡ አፋልሷል ። የንብረት ፡ ክፍያ ፡ ከፍቺ ፡ የሚመነጭ ፡ ስለሆነ ፤ ፍቺ ፡ ይቀድማል ፡ ክፍያ ፡ ይከተላል ።

ወርቅነሽ ፡ ሽዋታጠቅ ፡ ይግባኝ ፡ ባይ ፤ ዘውዴ ፡ ፈለቀ ፡ መልስ ፡ ሰጭ ፡³²
ሆነው ፡ በተከራከሩበት ፡ ነገር ፡ ጉባዔው ፡ ባልዮው ፡ ዘወትር ፡ እየቀረ ፡ ስላስቸገረው ፤ አመልካች ፡ እፍርድ ፡ ቤት ፡ ሄዳ ፡ እንድትከስ ፡ ነግሯት ፡ መዘገቡን ፡ ዘጋው ። አንደኛው ፡ ወገን ፡ በሌለበት ፡ ነገሩን ፡ ስምቶ ፡ ውሳኔ ፡ መስጠት ፡ ሲችል ፡ ጉባዔው ፡ ይህን ፡ ማድረግ ፡ ትቶ ፡ አመልካችን ፡ እፍርድ ፡ ቤት ፡ ሄደሽ ፡ ክስሽ ፡ በማለቱ ፡ የገዛ፡

30. መንበረ ፡ ዘለልካቸው ፡ ይግባኝ ፡ ባይ ፤ ጥሩ ፡ ዓለም ፡ ታደሰ ፡ መልስ ፡ ሰጭ ፡ (ከፍተኛው ፡ ፍርድ ፡ ቤት ፡ አዲስ ፡ አበባ ፡ የፍትሕ ፡ ብሔር ፡ ይግባኝ ፡ ቁ. ፫፻፱/፳፫) (ያልታተመ) ።
31. ለገሠ ፡ ወልደማርያም ፡ ይግባኝ ፡ ባይ ፤ አጋረደች ፡ ጠጅነህ ፡ መልስ ፡ ሰጭ ፡ (ጠ. ገ. ነ. ፍርድ ፡ ቤት ፡ አዲስ ፡ አበባ ፡ የፍትሕ ፡ ብሔር ፡ ይግባኝ ፡ ቁ. ፯፻፵፫/፳፬) (ያልታተመ) ። እንደገና ፡ ጥሩነሽ ፡ ደስታ ፡ ይግባኝ ፡ ባይ ፤ ኃይለ ፡ ሥላሴ ፡ መኩሪያ ፡ መልስ ፡ ሰጭ ፡ (ጠ. ገ. ነ. ፍርድ ፡ ቤት ፡ አዲስ ፡ አበባ ፡ የፍትሕ ፡ ብሔር ፡ ይግባኝ ፡ ቁ. ፯፻፷፱/፳፩) (ያልታተመ) ተመልከት ።
32. (ከፍተኛው ፡ ፍርድ ፡ ቤት ፡ አዲስ ፡ አበባ ፡ የፍትሕ ፡ ብሔር ፡ ይግባኝ ፡ ቁ. ፷፻፲፰/፳፫) (ያልታተመ) ።

ራሱን ፡ ሥልጣን ፡ ገፍቷል ። (የፍ.ብ.ሥ.ሥ.ሕ.ቁ. ፫፻፲፯ (፩) ን ፡ ይመለከታል ።)
 በኋላ ፡ ባልና ፡ ሚስቱ ፡ አራት ፡ ሽማግሌዎች ፡ ባሉበት ፡ በጽሑፍ ፡ የሆነ ፡ እንደውል ፡
 ያለ ፡ ስምምነት ፡ አድርገው ፡ ተፋቱ ። እነዚያው ፡ ሽማግሌዎች ፡ ይህ ፡ ስምምነት ፡
 ከተደረገ ፡ በኋላ ፡ የጋራ ፡ ሀብታቸውን ፡ አካፈሏቸው ። ይህም ፡ በቁጥር ፡ ፯፻፳፮ ፡ (፩)
 የተከለከለውን ፡ በስምምነት ፡ የሚደረግ ፡ መፋታትን ፡ እንደመቀበል ፡ ይቆጠራል ።

መና ፡ አየነው ፡ ይግባኝ ፡ ባይ ፤ ምትኩ ፡ ካሣ ፡ መልስ ፡ ሰጭ ።³³

በዚህ ፡ ጉዳይ ፡ አመልካች ፡ በS ፸፱ሺ፲፮ ፡ በባሏ ፡ ላይ ፡ ላቀረበችው ፡ ክስ ፡ የሚሆን ፡
 ማስረጃ ፡ ላቅርብ ፡ በማለት ፡ ያቀረበችውን ፡ ጥያቄ ፡ ሳይቀበል ፡ ጉባዔው ፡ S፬ሺ ፡ እና ፡
 ሁለት ፡ ቦታዎች ፡ እንድታገኝ ፡ በድምፅ ፡ ብልጫ ፡ በየነ ። ይህ ፡ ጉዳይ ፡ ይግባኝ ፡ ተብ
 ሎበት ፡ አሁን ፡ በጠቅላይ ፡ ንጉሠ ፡ ነገሥት ፡ ፍ/ቤት ፡ ይገኛል ። ይግባኝ ፡ የተባለበ
 ትም ፡ ምክንያት ፡ አመልካችዎ ፡ ክስዎን ፡ እንዳታስረዳ ፡ ጉባዔው ፡ ስለከለከላትና ፡
 እንዲሁም ፡ ባሏ ፡ የዘመኑት ፡ ሥራ ፡ እንደፈጸመ ፡ ማስረጃቷ ፡ እየታወቀ ፡³⁴ በዚህ ፡
 ጥፋቱ ፡ ምክንያት ፡ ባልየውን ፡ ሳይቀጣው ፡ በመቅረቱ ፡ ነው ። ጉባዔው ፡ ማስረጃውን ፡
 ባለመቀበሉ ፡ በፍ.ብ.ሥ.ሥ.ሕግ.ቁ. ፫፻፶፯ (ሐ) (፪) ፡ መሠረት ፡ የሥነ ፡ ሥርዓት ፡ ጉድ
 ለት ፡ ፈጽሟል ።³⁵ ፡ እንዲሁም ፡ ጥፋተኛውን ፡ ወገን ፡ ሳይቀጣ ፡ በመቅረቱ ፡ በፍ
 ትሐ ፡ ብሔር ፡ ሕግ ፡ በቁጥር ፡ ፯፻፺፫ (፩) ፡ መሠረት ፡ ከባድ ፡ ስሕተት ፡ ሠርቷል ፡
 ለማለት ፡ ይቻላል ። በዚህም ፡ ምክንያት ፡ ከባልና ፡ ሚስቱ ፡ አንደኛው ፡ ሲያጠፋ ፡
 ሕጉ ፡ እንዲቀጣ ፡ የሚያደርገው ፡ መፋታትን ፡ ለመቀነስ ፡ በማሰብ ፡ ስለሆነ ፡ የጉባ
 ዔው ፡ አሠራር ፡ ይህን ፡ የሕጉን ፡ መሠረታዊ ፡ ዓላማ ፡ አልጠበቀም ።

ሌላ ፡ ብዙ ፡ ምሳሌዎች ፡ ለመጥቀስ ፡ ቢቻልም ፤ ከዚህ ፡ በላይ ፡ ያሉት ፡ ጥቂት ፡
 ምሳሌዎች ፡ የቤተ ፡ ዘመድ ፡ የሽምግልና ፡ ዳኞች ፡ ውሳኔያቸው ፡ ከሕግ ፡ ውጭ ፡ እን
 ዳይሆን ፡ ሕጉን ፡ በትክክል ፡ ከሥራ ፡ ላይ ፡ ማዋል ፡ ላይ ፡ እንዳለባቸውና ፡ ሕጉን ፡
 ቢያንስ ፡ ቢያንስ ፡ የቤተ ፡ ሰብ ፡ ሕግን ፡ ማወቅ ፡ እንደሚያስፈልጋቸው ፡ ለማስረዳት ፡
 ይበቃሉ ። ነገር ፡ ግን ፡ ለጊዜው ፡ የሚመረጡ ፡ በመሆናቸው ፡ በጠቅላላው ፡ ከፍርድ ፡
 ቤት ፡ ዳኞች ፡ ጋር ፡ የሥራ ፡ ግንኙነት ፡ የሌላቸውና ፡ በዳኝነት ፡ ሥራ ፡ ያልሠለጠኑ ፡
 ዳኞች ፡ ሕጉን ፡ ምን ፡ ያህል ፡ አውቀው ፡ ሊገኙ ፡ ይችላሉ?

የፍትሐ ፡ ብሔር ፡ ሕግ ፡ ባንድ ፡ በኩል ፡ ቤተ ፡ ሰብ - ነክ ፡ የሆነ ፡ ክርክር ፡ ሁሉ ፡
 ለቤተ ፡ ዘመድ ፡ የሽምግልና ፡ ዳኞች ፡ እንዲቀርብ ፡ ያሳል ። ይህ ፡ ምንም ፡ ስሕተት ፡
 የለበትም ። በሌላ ፡ በኩል ፡ የቤተ ፡ ዘመድ ፡ ዳኞች ፡ የሕጉን ፡ ድንጋጌዎች ፡ ብቻ ፡ ተከ
 ትለው ፡ እንዲሠሩ ፡ ያስገድዳቸዋል ። እዚህ ፡ ላይ ፡ በእርግጥ ፡ ስህተት ፡ አለ ። ከጎ
 ብረተ ፡ ሰብ ፡ ኑሮ ፡ ለሚመነጭ ፡ ለአንድ ፡ ዓይነት ፡ ክርክር ፡ መቁረጫ ፡ ዘዴ ፡ እን
 ዲሆን ፡ አንድ ፡ ሥርዓት ፡ እንዲኖር ፡ መደንገግ ፡ አንድ ፡ ነገር ፡ ነው ። ይኸው ፡ ሥር
 ዓት ፡ ደግሞ ፡ ስለሕግ ፡ ምንም ፡ የማያውቁ ፡ ግለ ፡ ሰቦች ፡ በሥራ ፡ ላይ ፡ እንዲያው
 ሉት ፡ መደንገግ ፡ ሌላ ፡ ነገር ፡ ነው ። ታዲያ ፡ አንድ ፡ ሥርዓት ፡ በሕግ ፡ ሲቋቋም ፡

33. (ጠ. ን. ነ. ፍርድ ፡ ቤት ፡ አዲስ ፡ አበባ ፡ የፍትሐ ፡ ብሔር ፡ ይግባኝ ፡ ቁ. ፯፻/፳፱) (ያልታተመ) ።
 34. ምትኩ ፡ ካሳ ፡ ይግባኝ ፡ ባይ ፤ ማና ፡ አየነው ፡ መልስ ፡ ሰጭ (ጠ. ን. ነ. ፍርድ ፡ ቤት ፡ አዲስ ፡ አበባ ፡
 የፍትሐ ፡ ብሔር ፡ ይግባኝ ፡ ቁ. ፫፻፶/፶፯) (ያልታተመ)
 35. ለተመሳሳይ ፡ የሥነ ፡ ሥርዓት ፡ ስህተት ፡ (በዚህ ፡ ነገር ፡ ከጋብቻ ፡ ውጭ ፡ ግብረ ፡ ሥጋ ፡ ግንኙነት ፡
 ለመደረጉ ፡ በማስረጃ ፡ ለማረጋገጥ ፡ አመልካች ፡ ያቀረበውን ፡ አቤቱታ ፡ አለመቀበል) ኃይለ ፡ ማርያም ፡
 ተክለ ፡ ሥላሴ ፡ ይግባኝ ፡ ባይ ፤ ይመናኹ ፡ ዘውዴ ፡ መልስ ፡ ሰጭ ፡ (ከፍተኛው ፡ ፍርድ ፡ ቤት ፡ አዲስ ፡
 አበባ ፡ የፍትሐ ፡ ብሔር ፡ ይግባኝ ፡ ቁ. ፫፻፳፫/፳፫) (ያልታተመ) ተመልከት ።

በሥራ : ላይ : የሚውልበት : ሁኔታ : ከሱው : ጋር : አብሮ : ካልተፈጠረለት : በአ
ቋሙ : መሠረታዊ : ጉድለት : እንዳለበት : አያጠራጥርም = የቤተ : ዘመድ : የሽም
ግልፍ : ዳኝነት : አቋም : እንዲህ : ያለ : ነው ።

በኛ : አስተያየት : በፍትህ : ብሔር : ሕግ : ውስጥ : የሚገኘው : የቤተ : ዘመድ :
የሽምግልፍ : ዳኝነት : የሕግ : ትምህርት : በሌላቸው : ሰዎች : ሳይሆን : ሕግ : በተ
ማሩ : ሰዎች : ሊሠራበት : የሚገባ : ሥርዓት : ነው ።³⁶ ይህ : ከሆነ : የቤተ : ዘመድ :
የሽምግልፍ : ዳኞች : ቤተ : ሰብ - ነክ : የሆኑ : ክርክሮችን : ለመቁረጥ : ምንም :
ችሎታ : እንደ : ሌላቸው : ፍጹም : ግልጽ : ነው ። ችሎታ : ሊኖራቸው : የሚችለው :
የሕግ : ትምህርት : ሲኖራቸው : ብቻ : ነው ። አለበለዚያ : ያልተማረው : መሃይምን :
ሁሉ : በቤተ : ሰብ - ነክ : ጉዳዮች : ልዩ : ዕውቀት : እንዳለው : ያህል : ለሽምግልፍነት :
እንዲበቃ : ሕጉ : አያስችለውም ። ስለዚህ : የቤተ : ዘመድ : የሽምግልፍ : ዳኞች :
የቤተ : ሰብ : ጉዳይን : ለማየት : «በጣም : ተስማሚ : ናቸው ። በቂ : ችሎታም : አላ
ቸው» : የሚለው : አነጋገር : ስሕተት : ነው ።

ክፍል : ፫

የቤተ : ዘመድ : የሽምግልፍ : ዳኝነት : በየፍርድ : ቤቱ : ያለውን : የነገር : መብ
ዛት : ይቀንሳልን?

ሕግ : አርቃቂው : የቤተ : ዘመድ : የሽምግልፍ : ዳኝነት : በፍትህ : ብሔር :
ሕግ : ውስጥ : እንዲገባ : ያደረጉት : በጣም : አሳስቧቸው : የነበረውን : በፍርድ : ቤቶች
ያለውን : የነገር : መብዛት : ይቀንሳል : ብለው : ስላሰቡ : ነው ። ስለዚህ : ሲናገሩ :
እንዲህ : ብለዋል ።

«...በኢትዮጵያ : አሁን : የሚገኙት : በሕግ : የሠለጠኑት : ሰዎች : ቁጥር : ጥቂት :
ሰለሆነ ፣ በአሁኑ : ጊዜ : በሀገሪቷ : የሚገኙት : ፍርድ : ቤቶች : ሁሉ : ችግር :
ሆኖ : የተገኘው : የነገር : መብዛት : የሚፈራበት : ምክንያት : አለ ። ይህ : አስ
ተሳሰብ : ከቁጥር : [፯፻፳፪ : እስከ : ፯፻፴፯] : ባሉት : ድንጋጌዎች : ጸድቆ : የሚ
ገኘውን : ሐሳባችንን : አጠንክሮታል ።»³⁷

ሕግ : አርቃቂው : ስላሳዩት : ልባዊ : አስተሳሰብ : ከፍ : ያለ : ክብር : እየሰጠን :
የቤተ : ዘመድ : የሽምግልፍ : ዳኝነት : በፍርድ : ቤቶቻችን : ያለውን : የነገር : መብ
ዛት : ይቀንሳል : ብለን : ከማመን : እንቆጠባለን ። እንዲያውም : በፍርድ : ቤቶች :
ያለው : የነገር : መብዛት : ከዚህ : ከሽምግልፍ : ዳኝነት : ሥርዓት : የሚመነጭ :
ችግር : ነው : ብለን : እናምናለን ። የሚከተለው : ውይይት : የቀረበው : ይህ : አነ
ጋገር : እውነትነት : እንዳለው : ለማስረዳት : ነው ።

የቤተ : ዘመድ : የሽምግልፍ : ዳኝነት : የጎደሉት : ነገሮች ።

ሀ. የማስፈጸም : ሥልጣን : ስላለመኖሩ ።

፩. ሥነ : ሥርዓትን : በሚመለከት : ረገድ ።

የቤተ : ዘመድ : የሽምግልፍ : ዳኝነት : ጉባዔ : አንድን : ነገር : ሲያይ : ነገሩ :
ከአንድ : መደበኛ : ፍ/ቤት : ቢቀርብ : ኖሮ : በሚታይበት : ሁኔታ : እንዲሆን :

36. ዴቪድ : አላይ : ማስታወሻ : ቁ. ፩ ተጠቅሶአል ።
37. እ. አ. አ. ግንቦት : ፱ : ቀን : ፲፱፻፸፪ : ዓ. ም. ከክቡር : አቶ : ግርማ : ሥላሴ : ዓርዓያ : ጋር : የተደረገ :
የቃል : መጠይቅ ።

ሕግ : ያስገድደዋል = (ፍ.ብ.ሥ.ሥ.ሕግ : ቁ. ፫፻፲፯ (፩) : ይህም : ማለት : ጉባዔው : አንድ : የክርክር : መቁረጫ : መሣሪያ : ሆኖ : እንዲሠራ : የተጣለበትን : ግዴታዎች : ለመፈጸም : የሚከተሉትን : ሊያደርግ : ይችላል ፤

፩. ማናቸውም : ሰው : ወይም : የሰውነት : መብት : የተሰጠው : ድርጅት : ወይም : መ/ቤት : ጉባዔው : ሥራውን : ለመፈጸም : የሚያስፈልገውን : ማናቸውንም : መረጃ : ጽሑፍ : ወይም : ማስረጃ : እንዲያቀርብ : ማዘዝ ፤

፪. በክርክሩ : ውስጥ : ያሉ : ወገኖችና : ምስክሮች : ከጉባዔው : ፊት : ቅርብ : እንዲመሰክሩ : ማድረግ ፤

፫. ከጉባዔው : ፊት : የቀረቡ : ሰዎችን : ቃለ : መሃላ : ወይም : የእምነት : ክህደት : ቃል : መቀበል ፤ እንዲሁም : እነዚህን : ሰዎች : ስለሰጡት : ቃለ : መሃላና : የእምነት : ክህደት : ቃል : መመርመር ፤

፬. ለምስክርነት : የሚጠሩት : ሰዎች : በልዩ : ሞያ : ረገድ : የሚሰጡት : ማስረጃ : ያለ : እንደሆነ : በማስረጃነት : የሚያቀርቡትን : ጉዳይ : ከፍተኛነት : ሥራው : የሚፈጅባቸውን : ጊዜ : የልዩ : ሞያው : ምርመራ : አፈጻጸም : የሚጠይቀውን : የሥራ : ድካም : በማመዛዘን : በኅሊና : ግምት : በቂ : ሆኖ : የሚታይ : አበል : እንዲከፈላቸው : ማዘዝ ፤ (የፍ.ብ.ሥ.ሥ.ሕግ:ቁ. ፫፻፲፪ (፪) ን : ይመለከቷል) ።

፭. ምስክሮቹ : በጉባዔው : ፊት : ለመቅረብ : ያደረጉትን : ወጭ : ተከራካሪዎቹ : ወገኖች : እንዲከፍሉ : ማድረግ ፤

፮. የጉባዔውን : የዳኝነት : ሥራ : አካሄድ : ሥነ : ሥርዓት : ለማስከበር : በሰብሳቢው : አማካይነት : እርምጃ : መውሰድ ፤ እንዲሁም : ለጉባዔው : ክብር : ወይም : ለሽምግልናው : ሥነ : ሥርዓት : መልካም : አመራር : ተቃራኒ : የሆነ : ጠባይ : የሚያሳየውን : በጉባዔው : ፊት : የቀረበ : ማናቸውንም : ሰው : መቅጣት : (የፍ.ብ.ሥ.ሥ.ሕግ:ቁ. ፬፻፹ : ከቁ. ፫፻፲፯ (፩) : ጋር)።

የሽምግልናው : ጉባዔ : ግዴታዎችን : ሲፈጽም : ከሚጠቀምባቸው : እርምጃዎች : እነዚህ : ጥቂቶቹ : ናቸው ። ነገር : ግን : እነዚህ : እርምጃዎች : በሥራ : ላይ : የሚውሉበት : እርምጃው : የተወሰደበት : ሰው : በገዛ : ፈቃዱ : ወይም : በፍራቻ : ሲታዘዝ : ነው ። አለበለዚያ : እነዚህ : እርምጃዎች : ጉባዔው : የወሰደውን : እርምጃ : እንዲፈጽም : የሚፈልገውን : ወገን : ወይም : ሰዎች : ኅብረትና : በጎ : ፈቃድ : ለማግኘት : ከሚደረጉ : ጥያቄዎች : ይቆጠራሉ ። ይህ : የሆነበት : ምክንያት : ጉባዔው : ከዚህ : በላይ : ለተጠቀሱት : ወይም : ሕግ : የፈቀደለትን : ሌላ : ማናቸውንም : እርምጃ : ለማስፈጸም : ሥልጣን : ስለሌለው : ነው ። ጉባዔው : የሚወስደው : እርምጃ : ሁሉ : በፍርድ : ቤት : አማካኝነት : መፈጸም : አለበት ። ይህም : ሲሆን : ተጠቃሚው : ወገን : ትእዛዙ : እንዲፈጸምለት : ጉባዔው : የሚያደርገውን : ጥያቄ : ይዞ : ወደ : ፍርድ : ቤት : መሄድ : አለበት ። (ፍ.ብ.ሥ.ሥ.ሕግ : ቁ. ፫፻፲፯ (፫) : ይህም : ጉባዔው : ትእዛዙን : ለማስፈጸም : ባልቻለበት : ጊዜ : ሁሉ : ባንድ : መደበኛ : ፍ/ቤት : ፋይል : መክፈት : አለበት : ማለት : ነው ። ነገር : ግን : ከተከራካሪዎቹ : አንደኛው : ወገን : ወይም : አንድ : ምስክር : ለመቅረብ : በመለገሙ : ምክንያት : ፍ/ቤቱ : እየደጋገመ : በሚያዝበት : ጊዜ ፣ ወይም : አንድ : ሳይቀርብ : የቀረ : ምስክር : ወይም : ወገን : በፍትሕ : ብሔር : ስነ : ሥርዓት : ሕግ : ቁ. ፫፻፲፰ መሠረት : መጥሪያው : ደርሶት : ሳይቀርብ : የቀረበት : በቂ : ምክንያት : መኖሩን : አስረዳለሁ : በሚልበት : ጊዜ ፤ ጉባዔው : የወሰደውን : አንድ : እርምጃ : ወይም : ትእዛዝ : ለማስፈጸም : የሚደረግ : አንድ : ቀላል :

ጥያቄ፡ አንድ፡ ራሱን፡ የቻለ፡ ትልቅ፡ ክርክር፡ ሆኖ፡ ሊገኝ፡ ይችላል ። እንዲህ፡ ያሉት ነገሮች፡ የነገር፡ መብዛትን፡ እንደሚጨምሩ፡ በቀላሉ፡ መረዳት፡ ይቻላል ።

፪. የጉባዔውን፡ ዋና፡ ዋና፡ ሥልጣኖች፡ በሚመለከት፡ ረገድ፡

በፍትሐ፡ ብሔር፡ ሕግ፡ መሠረት፡ የሽምግልናው፡ ጉባዔ፡ ከብዙ፡ በጥቂቱ፡ የሚከተሉት፡ ዐቢይ፡ ሥልጣኖች፡ አሉት ።

፩. በፍትሐ፡ ብሔር፡ ሕግ፡ ቁ. ፯፻፸፬(፩) መሠረት፡ የሽምግልናው፡ ጉባዔ፡ «በተለይም፡ ባልና፡ ሚስቱ፡ ልጆቻቸውም፡ የሚኖሩበትን፡ መተዳደሪያ፡ ወይም፡ የባልንና፡ ወይም፡ የሚስትን፡ ወይም፡ የጋራ፡ ንብረትን፡ አጠባበቅ፡ ስለሚመለከተው፡ ጉዳይ፡ ሊይዝ፡ የሚገባውን፡ ያጠባበቅ፡ ሥርዓት፡ እንደ፡ ነገሩ፡ አካባቢ፡ ሁኔታ፡ ለጊዜው፡ የሚጸና፡ ውሳኔ፡ ይሰጣል» ።

፪. በዚህ፡ ቁጥር፡ በንዑስ፡ ቁጥር፡ ፪፡ መሠረት፡ ጉባዔው፡ የመጨረሻውን፡ ብይን፡ ከመስጠቱ፡ በፊት፡ «የባልየውን፡ ወይም፡ የሚስቱን፡ መኖሪያ፡ ወይም፡ እንዳይደርሱበት፡ የሚያስፈልገውን፡ ስፍራ፡ ለይ[ቶ]፡ ሊወስን]፡ ይችላል» ።

፫. ጉባዔው፡ በመጨረሻው፡ ብይን፡ በተጋቢዎቹ፡ መካከል፡ ያለውን፡ የገንዘብ፡ ግንኙነት፡ ጉዳይ፡ ለማጣራት፤ በቁ. ፯፻፺፩ና፡ ፯፻፺፪፡ መሠረት፡ ከባልና፡ ሚስቱ፡ አጥፍቶ፡ የተገኘውን፡ ለመቅጣትና፡ በክርክር፡ ላይ፡ ካሉት፡ ወገኖች፡ ስለተወለዱት፡ ልጆች፡ አጠባበቅና፡ አስተዳደር፡ ለመወሰን፡ ሥልጣን፡ አለው ።

ነገር፡ ግን፡ ጉባዔው፡ ሥነ፡ ሥርዓትን፡ በሚመለከቱ፡ ጉኖች፡ የማስፈጸም፡ ሥልጣን፡ እንደሌለው፡ ሁሉ፡ መሠረታዊ፡ ጉዳዮችንም፡ በሚመለከት፡ ረገድ፡ ይኸው ሥልጣን፡ የለውም ። አንድ፡ ትእዛዝ፡ ወይም፡ ብይን፡ እንዲፈጸም፡ በረቺው፡ ወገን፡ አማካኝነት፡ በፍትሐ፡ ብሔር፡ ሥነ፡ ሥርዓት፡ ሕግ፡ ቁጥር፡ ፫፻፲፱(፪) መሠረት፡ ለፍርድ፡ ቤት፡ መላክ፡ አለበት ። አሁንም፡ ረቺውን፡ ወገን፡ ቀድሞ፡ የተከፈተ፡ ፋይል፡ እንደሌለው፡ በአንድ፡ መደበኛ፡ ፍርድ፡ ቤት፡ ፋይል፡ መክፈት፡ አለበት ። እንዲሁም፡ ትእዛዙን፡ ወይም፡ ብይኑን፡ ለማስፈጸም፡ የሚያስፈልገውን፡ ሥነ፡ ሥርዓት፡ ሁሉ፡ ማሟላት፡ አለበት ። ይህንም፡ ሲያደርግ፡ አንድ፡ ተራ፡ ፍርድ፡ ሲፈጸም፡ የሚያጋጥሙትን፡ ችግሮች፡ ሁሉ፡ በፍርድ፡ ቤቱ፡ ላይ፡ ያደርስበታል ። የፍትሐ፡ ብሔር፡ ሥነ፡ ሥርዓት፡ ሕግ፡ ስድስተኛው፡ መጽሐፍ፡ እንደሚያስረዳን፤ የአንድ፡ ብይን፡ አፈጻጸም፡ የአንድ፡ ተራ፡ ፍርድ፡ አፈጻጸም፡ ያህል፡ ለፍርድ፡ ቤቱም፡ ሆነ፡ እንዲፈጸምለት፡ ለሚፈልገው፡ ወገን፡ የተወሳሰበና፡ የተቆላለፈ፡ እንዲሁም፡ አስቸጋሪ፡ ነገር፡ ነው ። ከአንድ፡ ተራ፡ ጉዳይ፡ መሰማት፡ እንኳን፡ ይበልጥ፡ የተቆላለፈና፡ ጊዜ፡ የሚፈጅ፡ ነው ። ከዚህ፡ በላይ፡ የተመለከቱት፡ ጉድለቶች፡ በፍርድ፡ ቤት፡ ነገር፡ መብዛት፡ ላይ፡ በጎብረት፡ የሚያመጡትን፡ ውጤት፡ መመልከት፡ ነው ።

ለ. ለቤተ፡ ዘመድ፡ የሽምግልና፡ ዳኝነት፡ ሥራ፡ የሚያስፈልጉ፡ ነገሮች፡ ስለመኖራቸው ።

፩. የቤተ፡ ዘመድ፡ የሽምግልና፡ ዳኞች፡ ሕጉን፡ አለማወቃቸው፡ (በተጨማሪ ምክላይ፡ ክፍል፡ ፪ን፡ ይመለከቷል)

የቤተ፡ ሰብ፡ ጉዳዮችን፡ ብቻ፡ የሚያይ፡ በአንድ፡ ችሎት፡ የሚያስችሉ፡ አንድ፡ የከፍተኛው፡ ፍ/ቤት፡ ዳኛ፡ እንዲህ፡ ይላሉ፤ «የቤተ፡ ዘመድ፡ የሽምግልና፡ ዳኞች፡

ያዩዋቸውን ፡ ጉዳዮች ፡ ያሠራር ፡ ጉድለቶችና ፡ ችግሮች ፡ የሞሉባቸው ፡ የሚሆኑበት ፡ ምክንያት ፡ የሽምግልና ፡ ዳኞች ፡ ብዙውን ፡ ጊዜ ፡ መሃይምኖችና ፡ ማንበብ ፡ መጻፍም ፡ የማይችሉ ፡ በመሆናቸው ፡ ሊሆን ፡ ይችላል ።»³⁸

በሕጉ ፡ መሠረት ፡ ማንም ፡ ሰው ፡ የሽምግልና ፡ ዳኛ ፡ ሊሆን ፡ ስለሚችል ፤ እገሌ ፡ ዳኛ ፡ ይሁን ፡ ብሎ ፡ የመወሰን ፡ ጉዳይ ፡ የተከራካሪዎቹ ፡ ምርጫ ፡ ነው ። ታዲያ ፡ ባለጉ ፡ ዳዮቹ ፡ የሚመርጡት ፡ በተቻለ ፡ መጠን ፡ ከነርሱ ፡ ጋር ፡ የቆየ ፡ ወዳጅነት ፡ ያላቸው ፡ ንፍ ፡ የሚቆጩላቸውን ፡ ሰዎች ፡ ነው ። በቤተ ፡ ዘመድ ፡ የሽምግልና ፡ ዳኝነት ፡ ለመሥራት ፡ ችሎታ ፡ ያላቸው ፡ ሰዎች ፡ ባይኖሩም ፤ ቢኖሩም ፡ ከፍተኛ ፡ ዋጋ ፡ ስለሚጠይቁ ፡ በቀላሉ ፡ የማይገኙ ፡ ቢሆኑም ፡ እንኳ ፡ የሚመረጡት ፡ ሰዎች ፡ የሕግ ፡ ዕውቀት ፡ ቢኖራቸው ፡ ባይኖራቸው ፡ መራጫቹ ፡ ግድ ፡ የላቸውም ። ተከራካሪዎቹ ፡ ወገኖች ፡ የየራሳቸውን ፡ ዳኞች ፡ ከቀበሌያቸው ፡ በመፈለግ ፡ በመምረጥ ፡ ብዙውን ፡ ጊዜ ፡ በየቤተክርስቲያኑ ፡ ግቢ ፡ ወይም ፡ በትልቅ ፡ ዛፍ ፡ ሥር ፡ የሚያስችለውን ፡ የሽምግልና ፡ ዳኝነት ፡ ጉባዔ ፡ ያቋቋማሉ ። ሕጉ ፡ ምን ፡ እንደሚረዳ ፡ ለማወቅ ፡ ጉባዔውን ፡ የሚረዳው ፡ ምንም ፡ መንገድ ፡ ስለሌለ ፤³⁹ ሽማግሌዎቹ ፡ ሕሊናቸው ፡ በመራቸው ፡ ወይም ፡ በቀበሌያቸው ፡ የተለመደውን ፡ ልማድ ፡ መሠረት ፡ በማድረግ ፡ በመሰላቸው ፡ ይበይናሉ ። በዚህም ፡ ዓይነት ፡ የሚሰጡት ፡ ብይን ፡ ድብልቅልቅ ፡ ያለና ፡ ውል ፡ የሌለው ፡ ስለሚሆን ፤ እንዲህ ፡ ያለውን ፡ ብይን ፡ አቃንቶ ፡ ፍች ፡ እንዲኖረው ፡ ማድረግ ፡ የመደበኞቹ ፡ ፍርድ ፡ ቤቶች ፡ የመጨረሻ ፡ ሽክማቸው ፡ ነው ።⁴⁰

«የቤተ ፡ ዘመድ ፡ የሽምግልና ፡ ዳኝነት ፡ ሥርዓት ፡ በሥራ ፡ ላይ ፡ ሊውል ፡ የሚችለው ፡ በፍርድ ፡ ቤት ፡ ድጋፍ ፡ ነው ። እንዲያውም ፡ ፍርድ ፡ ቤት ፡ ቅርንጫፍ ፡ ሊሆን ፡ ትንሽ ፡ ነው ፡ የቀረው ። ነገሩን ፡ ለቤተ፡ዘመድ ፡ የሽምግልና ፡ ዳኞች ፡ ለማቅረብ ፡ የሚፈልግ ፡ አንድ ፡ ባለ ፡ ጉዳይ ፡ ብዙውን ፡ ጊዜ ፡ መጀመሪያ ፡ ፍርድ ፡ ቤት ፡ ሄዶ ፡ ፋይል ፡ ያስከፍትና ፡ የሽምግልና ፡ ዳኞች ፡ በፍርድ ፡ ቤቱ ፡ እንዲሸሙለት ፡ ያደርጋል ። አንድ ፡ ጊዜ ፡ አንድ ፡ ፋይል ፡ ከተከፈተ ፡ የትኛውም ፡ ወገን ፡ ቢሆን ፡ ሽማግሌዎቹ ፡ ወይም ፡ ሌላ ፡ ወገን ፡ ይህን ፡ ይህን ፡ አደረጉኝ ፡ በማለት ፡ ልዩ ፡ ልዩ ፡ አቤቱታ ፡ እየያዘ ፡ ሊመጣ ፡ ይችላል ። ፍርድ ፡ ቤቶች ፡ ብዙውን ፡ ጊዜ ፡ አቤቱታቸውን ፡ ይቀበላሉ ።»⁴¹

የሽምግልና ፡ ዳኝነት ፡ አሁን ፡ ባለበት ፡ ሁኔታ ፡ መደበኛዎቹ ፡ ፍ/ቤቶች ፡ ላይ ፡ ረዱት ፡ ራሱን ፡ ችሎ ፡ የሚሠራና ፡ ጥሩ ፡ አቋም ፡ ያለው ፡ ሥርዓት ፡ አይደለም ። በዚህም ፡ ምክንያት ፡ ፍርድ ፡ ቤቶች ፡ በይግባኝም ፡ ሆነ ፡ ወይም ፡ ሽማግሌዎች ፡ ችግር ፡ ሲያጋጥማቸው ፡ የሚመጡ ፡ ብዙ ፡ አቤቱታዎችንና ፡ ብይኖችን ፡ ማየታቸው ፡ አንሶ ፤ የሽምግልና ፡ ዳኝነት ፡ ሥራ ፡ አካሄድን ፡ መቆጣጠር ፡ ሥራቸው ፡ አድርገው ፡ ይዘውታል ። የሚከተለውን ፡ ጉዳይ ፡ መመልከት ፡ ነው ።

38. በእንግሊዝ ፡ አገር ፡ ውስጥ ፡ ሽማግሌዎችን ፡ በሕግ ፡ ረገድ ፡ የሚመክሩትን ፡ ሕጋዊ ፡ ገማቾች ፡ የሥራ ፡ ድርሻ ፡ ተመልከት ።
39. አንባቢው ፡ ምሳሌዎችን ፡ ይመለከት ፡ ዘንድ ፡ እላይ ፡ ማስታወሻ ፡ ቁ. ፱—፴፭ ፡ ወደተጠቀሱት ፡ ብዙ ፡ የሥነ ፡ ሥርዓትና ፡ የዋና ፡ ሕግ ፡ ስህተትና ፡ መዛባት ፡ ወደአለባቸው ፡ የፍርድ ፡ ጉዳዮች ፡ እንመራለን ። ፋይሎቹን ፡ ስንመረምራቸው ፡ የሽምግልና ፡ ጉዳዮች ፡ የተምታቱና ፡ የተደበላለቁ ፡ መሆናቸው ፡ በግልጽ ፡ ይታያል ።
40. እላይ ፡ በማስታወሻ ፡ ቁ. ፴፮ ፡ እንደተጠቀሰው ፡ ከክቡር ፡ አቶ ፡ ግርማ ፡ ሥላሴ ፡ ዓርዳያ ፡ ጋር ፡ የተደረገ ፡ የቃል ፡ መጠይቅ ፡ በተጨማሪ ፡ ኤች ፡ ቤክስትሮም ፡ እላይ ፡ ማስታወሻ ፡ ቁ. ፮ ፡ የተጠቀሰ ፡ “በጋብቻ ፡ መፍረስ ፡ ምክንያት ፡ ቁጥራቸው ፡ የበዛ ፡ አመልካቾች ፡ በመጀመሪያ ፡ ወደ ፡ ፍርድ ፡ ቤቶች ፡ ይመጣሉ” ይላል ።
41. እላይ ፡ በማስታወሻ ፡ ቁ. ፴፭ ፡ የተጠቀሰ ።

ሃይለማርያም : ተክለ : ሥላሴ : ይግባኝ : ባይ፤ ይመናሹ : ዘውዴ : መልስ : ሰጭ።⁴²

በዚህ : ጉዳይ : ሚስትየዋ : የአዲስ : አበባ : አውራጃ : ፍ/ቤትን : የሽምግልና : ዳኞች : ይሾሙልኝ : ብላ : ስለጠየቀች : ፍርድ : ቤቱ : ባልና : ሚስቱ : ባሉበት : አንድ ሰብሳቢ : ዳኛ : ሾመላቸውና : ሌሎችን : ሽማግሌዎች : ባለጉዳዮቹ : ለየራሳቸው : ከቀ በሌያቸው : ሄደው : እንዲመርጡ : ከነገራቸው : በኋላ : የሽምግልናውን : ውጤት : በአንድ : ወር : ውስጥ : ለመስማት : ፈልጎ : ለዚህ : ቀጠሮ : በማድረግ : ፋይሉን : ሳይዘጋ : ተወው = በቀጠሮው : ቀን : ተከራካሪዎቹ : ወገኖች : ቀርበው : ሽማግሌዎቹ : ነገሩን : ገና : ማየት : እንዳልጀመሩ : ለፍርድ : ቤቱ : አስረዱ = ፍርድ : ቤቱም : ሽማግሌዎቹ : ክርክሩን : በፍጥነት : ቆርጠው : ውሳኔው : በሚቀጥለው : ቀጠሮ : እንዲደርሰን : የሚል ትእዛዝ : በየጊዜው : እየሰጠ : ጉዳዩን : ከአሥር : ጊዜ : የበለጠ : ቀጥሮታል = ተከራካሪዎቹ : ወገኖች : በየቀጠሮው : እየቀረቡ : ሽምግልናው : ከምን : እንደደረሰ : ለፍርድ : ቤቱ : እንዲገልጹ : ተደርጎ : ነበር = እንዲሁም : የሽምግልናው : ጉባዔ : ሰብሳቢ : ፍርድ : ቤቱ : እንደጠበቀው : ጉባዔው : ለምን : ቶሎ : ውሳኔ : ሊሰጥ : እንዳልቻለ : ለፍርድ : ቤቱ : እንዲገልጹ : ፍርድ : ቤቱ : ብዙ : ጊዜ : ጠርቶታል =

ነገሩን : ሽማግሌዎቹ : በማየት : ላይ : እንዳሉ : ሚስትየዋ : ለፍርድ : ቤቱ : ሁለት : ጊዜ : አቤት : ብላለች = አንደኛውን : አቤቱታ : ያቀረበችው : ሽምግሌዎቹ : ያዘዙላትን : ቀለብ : ባልየው : ስለከለከላት : ሲሆን : ሁለተኛውን : ደግሞ : ያቀረበችው : ሰብሳቢው : ዳኛ : በድለውኛልና : በሌላ : ሰብሳቢ : ዳኛ : ይለውጡልኝ : በማለት : ነው =

በዚህ : ዓይነት : ተከራካሪዎቹ : ወገኖች : (ሰብሳቢ : ዳኛ : እንኳን : ሳይቀር :) አንድ : ጊዜ : ከፍርድ : ቤት : አንድ : ጊዜ : ከሽማግሌ : በማለት : ሲጉላሉ : ቆይተው : ነገሩ : ከተጀመረ : ከአንድ : ዓመት : በኋላ ፤ ያውም : በፍርድ : ቤቱ : ጎትጓችነትና : በማይቋረጥ : ትእዛዝ ፤ ሽማግሌዎቹ : አንድ : የተሳሳተ : ብይን : ሰጡ።⁴³

በብዙ : የቤተሰብ : ጉዳዮች : እንደሚደረገው : ሁሉ : በዚህ : ጉዳይ : ፍርድ : ቤቱ : ሽምግልናውን : የተቆጣጠረው : ቢሆንም ፤ እንዲሁም : ጉባዔው : ሽማግልናውን : በጊዜ : እንዲጨርስ : ፍርድ : ቤቱ : ቢጎተጉተውም ፤ ጉባዔው : በሕግ : በተወሰነው : ጊዜ : ውስጥ : ብይን : ሊሰጥ : አልቻለም = ይህ : ጉዳይ : ከባድ : ምክንያት : (ዝሙት :) የተጠቀሰበት : ስለሆነ ፤ ለእንዲህ : ያለው : ጉዳይ : የፍትሕ : ብሔር : ሕግ : ብይን : እንዲሰጥ : የሚያዘው : እንደአማርኛው : መጽሐፍ : በአንድ : ወር : ውስጥ ፤ እንደ : እንግሊዝኛው : በሶስት : ወር : ውስጥ : ነው = (ቁ. ፯፻፳፰) : ጉባዔው : ሚስትየዋ : ባሏ : በላይዋ : ላይ : የዝሙት : ሥራ : ስለመፈጸሙ : ለማስረዳት : ያቀረበችውን : ጥያቄ : ስላልተቀበላት : ሌላ : ከባድ : ስሕተት : ሰርቷል = ሴቷ : ብይኑን : በመንቀፍ : ይግባኝ : ስላለች : ከፍተኛው : ፍ/ቤት : ብይኑን : ገልብጦ : የቀድሞው : ጉባዔ : እንደገና : እንዲያየው : መልሶ : ላከለት =

እዚህ : ላይ : የቤተ : ዘመድ : የሽምግልና : ዳኝነት : ከላይ : እንደአስረዳነው : ዳኞችን : ግራ : የሚያጋባና : በፍርድ : ሥራ : ላይም : የማይገባ : ችግር : የሚፈጥር :

42. ምንም : እንኳ : እንደአሁኑ : የፍርድ : ቤት : መቆጣጠር : ፍር : አሥር : ዓመት : የፈጀውን : እላይ : በማስታወሻ : ቁ. ፴፬ ከተጠቀሰው : ከምትኩ : ካማ : ይግባኝ : ባይ፤ ማና : አየነው : መልስ : ሰጭ : ጋር : አወዳድር =
43. በመደምደሚያችን : በቃል : መጠይቅ : ባደረግንላቸው : አንድ : የከፍተኛው : ፍርድ : ቤት : ዳኛ : በሙሉ : ተደግፏል =

መሆኑ : ጉልቶ : ሊታይ : ይገባል ። ምክንያቱ ፤ በሕግ : ሳይሆን : በራሳቸው : አስተያየት : ብይን : የሚሰጡ : መገደማን : ዳኞች : ካመሳቀሉትና : መያዣ : መጨበጫ : ካሳጡት : በኋላ : በአንድ : ነገር : ላይ : ፍርድ : ከመሰጠት : ይልቅ : ነገሩን : ከሥሩ : ጀምሮ : አይቶ : ውሳኔ : መስጠት ፤ ወይም : ከበታች : ፍርድ : ቤት : በይግባኝ : የመጣ : ነገሩን : ማየት : ለአንድ : ፍ/ቤት : በጣም : የቀለለና : ፍጥነት : ያለው : አሠራርም : ስለሆነ : ነው ።

ባልተማሩት : የሚሠራበት : የቤተ : ዘመድ : የሽምግልና : ዳኝነት : የፍርድ : ቤት : መዛግብትን : ያጣበቡ : ስፍር : ቁጥር : የሌላቸው : ችግሮችን : የሚፈጥሩ : የአሠራር : ጉድለቶችና : አቤቱታዎች : የሚመነጨበት : ስለሆነ ፤ በፍርድ : ቤቶች : ያለባቸውን : የነገር : መብዛት : ጨምሯል : እንጂ : አልቀነሰም : ብለን : እናምናለን ።⁴⁴

፪. ቤተ : ሰብ - ነክ : የሆኑ : ጉዳዮችን : ለማየት : ሕጋዊ : ግዴታ : ያለበት : የሽምግልና : ዳኝነት : ጉባዔ : ወይም : ሰዎች : አለመኖር ።

ቁጥር : ፯፻፳፯ (፩) : «በጋብቻው : ጊዜ : በባልና : ሚስት : መካከል : የሚነሡ ትን : ችግሮች : በሽምግልና : ዳኝነት : መርምረው : ውሳኔ : የሚሰጡት : በጋብቻው : ጊዜ : ምስክሮች : የነበሩት : ናቸው ።» ይላል ። ነገር : ግን : እነዚህ : ሰዎች : እንኳ : በሽማግሌነት : እንዲሠሩ : የሕግ : ግዴታ : እንደሌለባቸው : ቁጥር : ፯፻፴፱ (፪) : በግልጽ : ያስረዳል ። ቤተ : ሰብ : ነክ : በሆነ : ክርክሮችም : ሆነ : በሌላ : በማናቸውም : ክርክር : የዘመድ : ዳኛ : በመሆን : እንዲሠራ : በሕግ : የሚገደድ : ማንም : ሰው : የለም ። ነገር : ግን : በተከራካሪዎቹ : ወገኖች : ለሚቋቋም : ለአንድ : የሽምግልና : ዳኝነት : ጉባዔ : ቤተ : ሰብ—ነክ : የሆኑ : ክርክሮችን : እንዲያቀርብ : ማንም : ሰው : ይገደዳል ። የባልና : ሚስት : ክርክሮች : በሽምግልና : ዳኝነት : እንዲያልቁ : ባንድ : በኩል : ሕጋዊ : ግዴታ : መኖሩ : በሌላ : በኩል : እነዚህኑ : ክርክሮች : ለማየት : ሕጋዊ : ግዴታ : ያለበት : አንድ : ጉባዔ : ወይም : ሰዎች : አለመኖራቸው : በፍትሕ : ብሔር : ሕግ : የሚገኘው : የቤተ : ዘመድ : የሽምግልና : ዳኝነት : ሥርዓት : ያለበትን : ከፍተኛ : የአቋም : ጉድለት : ያሳያል ። ተከራካሪዎቹ : ወገኖች : ነገራቸውን : በሽምግልና : የሚያዩላቸው : ሰዎች : ባያገኙ : ምን : ማድረግ : ይችላሉ?

አሁን : ባለው : አሠራር : የሚያደርጉት ፤ ፍርድ : ቤቶች : አንድ : ሰው : በሽማግሌነት : አንድን : ነገር : እንዲያይ : የሚያዙበት : ሥልጣን : ባይኖራቸውም : እንኳ ፤ የሽምግልና : ዳኞች : እንዲሾሙላቸው : ወደ : ፍርድ : ቤት : መሄድ : ነው ። ባለጉዳዮቹ : ለመጀመሪያው : ጊዜ : በሽምግልና : የሚሠሩ : ሰዎች : ያገኙ : ይሆናል ። ነገር : ግን : እነዚህ : ሰዎች : ሥራው : የማይሰማማ : ሆኖ : ሲያገኙት : ወይም : ከባለጉዳዮቹ : የነገሩን : ማለቅ : የማይፈልገው : አንደኛው : (ብዙውን : ጊዜ : ሚስቱን : ሊያስቸግር : የሚፈልገው : ባል ።) በጥላቻ : ዓይን : ሲያያቸው : ወይም : በሥልጣንም : ሆነ : በገንዘብ : ሲደልላቸው : ነገሩ : በሚታይበት : ጊዜ : በመቅረት : ብቻ : ሽምግልናውን : ትተው : ይበተናሉ ። ይህም : ሲሆን : ነገሩ : እንዲያልቅለት : የሚፈልገው : ወገን : ወይም : ሁለቱም : ወገኖች : ሌላ : የሽምግልና : ዳኛ : ወይም : ዳኞች : እንዲሾሙላቸው : ወይም : በፊት : ተሾሞ : በኋላ : የለገመባቸውን : ሽማግሌ : የሚመለከት : ትእዛዝ : እንዲሰጣቸው : ፍርድ : ቤት : መሄድ : አለባቸው ። በማናቸውም : በኩል : ቢሆን :

44. እላይ : በማስታወሻ : ቁ. ፴፩ : የተጠቀሰ ፤ እንዲያውም : ይህ : ከባድ : የጋብቻ : መፍረስ : ምክንያት : ነው : የተባለበትና : በኋላም : በማስረጃ : የተረጋገጠበት : ክስ : ነው ።

በለጉዳዮቹ ፡ ጥያቄ ፡ ያቀርባሉ ፡ ፍርድ ፡ ቤቶችም ፡ ጥያቄያቸውን ፡ ይቀበላሉ ። ይህም ፡ ብዙ ፡ ጊዜ ፡ ካለፈ ፡ በኋላ ፡ ሽማግሌዎቹ ፡ አንድ ፡ ብይን ፡ እስኪሰጡ ፡ ድረስ ፡ እየተደጋገመ ፡ ይደረጋል ። አንድ ፡ ምሳሌ ፡ ይኸውና ።

ምትኩ ፡ ካሣ ፡ ይግባኝ ፡ ባይ ፤ መና ፡ አየነው ፡ መልስ ፡ ሰጭ ።⁴⁵ ይህ ፡ ነገር ፡ የተጀመረው ፡ ጎጃም ፡ በተለይ ፡ ደብረ ፡ ማርቆስ ፡ ባስቻለው ፡ ከፍተኛው ፡ ፍርድ ፡ ቤት ፡ ሲሆን ፤ ፍርድ ፡ ቤቱ ፡ ነገሩን ፡ ለማየት ፡ የለገመ ፡ ሽማግሌዎችን ፡ የሚመለከቱ ፡ ትእዛዞች ፡ በመስጠትና ፡ በሽምግልናም ፡ ለመሥራት ፡ ያልፈለጉ ፡ የሽምግልና ፡ ዳኞችን ፡ ባዲሶች ፡ በመለወጥ ፡ ብቻ ፡ አሥር ፡ ዓመት ፡ አጥፍቷል ።⁴⁶ ከብዙ ፡ ትእዛዝና ፡ ከብዙ ፡ የሽማግሌዎች ፡ መለዋወጥ ፡ በኋላ ፡ ነገሩን ፡ በስድስተኛው ፡ ዓመት ፡ ያዩት ፡ ሽማግሌዎች ፡ የመፋታት ፡ ብይን ፡ ከመስጠታቸው ፡ በፊት ፡ የንብረት ፡ ክፍያን ፡ የሚመለከት ፡ ብይን ፡ ሰጡ ። ከዚህ ፡ በኋላ ፡ ፍርድ ፡ ቤቱ ፡ (ተናዶ ፡ ሳይሆን ፡ አይቀርም) ፡ ነገሩን ፡ ራሱ ፡ አይቶ ፡ የመፋታት ፡ ውሳኔ ፡ ሰጠበት ። በዚህ ፡ ጊዜ ፡ የዱርዎቹን ፡ የሚተኩ ፡ አዲስ ፡ ዳኞች ፡ መጡ ። አዲስ ፡ መጪያቸው ፡ ፍርድ ፡ ቤቱ ፡ በዚህ ፡ ጉዳይ ፡ ላይ ፡ ያለውን ፡ ሥልጣን ፡ ስለተጠራጠሩ ፡ ከጠቅላይ ፡ ንጉሠ ፡ ነገሥት ፡ ፍርድ ፡ ቤት ፡ መምሪያ ፡ ይሰጠን ፡ ብለው ፡ ከጠየቁ ፡ በኋላ ፤ የበላይ ፡ ፍርድ ፡ ቤት ፡ የሴቷን ፡ መጉላላት ፡ አይቶ ፡ የመፋታቱን ፡ ብይን ፡ አጸደቀና ፡ ስለሌላው ፡ ጉዳይ ፡ የቤተ ፡ ዘመድ ፡ የሽምግልና ፡ ዳኞች ፡ እንዲያዩት ፡ ለከፍተኛው ፡ ፍ/ቤት ፡ ትእዛዝ ፡ አስተላለፈለት ። ዘንድር ፡ (፲፱፻፳፬ ፡ ዓ. ም. እ. አ. አ.) ፡ ሽማግሌዎቹ ፡ አንድ ፡ ብይን ፡ ሰጡ ። እሱም ፡ ከላይ ፡ በጠቀስናቸው ፡ ምክንያቶች⁴⁷ በጠቅላይ ፡ ንጉሠ ፡ ነገሥት ፡ ፍርድ ፡ ቤት ፡ ይግባኝ ፡ ተብሎበታል ። ይህ ፡ ነገር ፡ ከተጀመረ ፡ እነሆ ፡ አሁን ፡ አሥር ፡ ዓመቱ ፡ ነው ፤ ይግባኝ ፡ በተባለበት ፡ ፍርድ ፡ ቤትም ፡ ወደፊት ፡ ስንት ፡ ጊዜ ፤ እንደሚፈጅ ፡ የሚያውቅ ፡ የለም ።⁴⁸

በባልና ፡ ሚስት ፡ መካከል ፡ የሚነሱ ፡ ችግሮችን ፡ በሽምግልና ፡ ለማየት ፡ ሕጋዊ ፡ ግዴታ ፡ ያለባቸው ፡ ሰዎች ፡ በሕግ ፡ ስላልተመደቡ ፡ የሽምግልና ፡ ዳኝነት ፡ ጉባዔ ፡ መቋቋም ፡ ለፍርድ ፡ ቤቶች ፡ ተጨማሪ ፡ ችግር ፡ ሆኖባቸዋል ። ይህም ፡ ሕጉ ፡ ያልተገነዘበው ፡ አሳሳቢ ፡ ጉዳይ ፡ ነው ። ሕጋዊ ፡ ግዴታ ፡ አለብን ፡ ብለውም ፡ ይሁን ፡ ወይም ፡ በኢትዮጵያዊያት ፡ ሴቶች ፡ መጉላላት ፡ አዝነው ፤ ፍርድ ፡ ቤቶች ፡ የሽምግልና ፡ ዳኝነት ፡ ጉባዔ ፡ በማቋቋም ፡ ሕጉ ፡ ያገደለውን ፡ ነገር ፡ ለማሟላት ፡ ቢሞክርም ፤ የሴቶችን ፡

45. ፍርድ ፡ ቤቱ ፡ አስቸጋሪዎቹን ፡ ሽማግሌዎቹን ፡ በፖሊስ ፡ ተይዘው ፡ እንዲቀርቡና ፡ በፍርድ ፡ ቤት ፡ መግለጫ ፡ እንዲሰጡ ፡ ትእዛዝ ፡ እንዲወጣ ፡ እስከማዘዝ ፡ ድርሶ ፡ ነበር ።

46. በማና ፡ አየነውና ፡ በምትኩ ፡ ካሣ ፡ መካከል ፡ ያለውን ፡ ክስ ፡ በማስታወሻ ፡ ቁ. ፱፻፳፫ ፡ በተከታይ ፡ ጽሑፍ ፡ የተጠቀሰውን ፡ ተመልከት ።

47. በመጀመሪያ ፡ ክሱ ፡ የተነሳው ፡ በከፍተኛው ፡ ፍርድ ፡ ቤት ፡ መጋቢት ፡ ፳፭ ፡ ቀን ፡ ፲፱፻፳፬ ፡ ዓ. ም. ነበር ። በዚህ ፡ ጊዜ ፡ ሁሉ ፡ ከፍተኛውን ፡ ችግር ፡ የተሰቃዩቸው ፡ ሴቲቱ ፡ ነበረች ፤ ምክንያቱም ፡ በፕሮፌሰር ፡ ፊሰር ፡ ቤክስትሮም ፡ አገላለጽ ፡ “[እሷ] ቤቷን ፡ ከለቀቀች ፡ በኋላ ፡ ብዙውን ፡ ጊዜ ፡ ወደ ፡ ቤተሰቦቿ ፡ ወይም ፡ ጓደኞቿ ፡ ዘንድ ፡ ሄዳ ፡ ትቆያለች ። ይህ ፡ ብዙውን ፡ ጊዜ ፡ የሚሆነው ፡ በጥፋተኛነት ፡ የሚወቀሰው ፡ ማን ፡ እንደ ፡ ሆነ ፡ ወይም ፡ ለመለያየት ፡ በጣም ፡ ፍላጎት ፡ ያለው ፡ ማን ፡ እንደሆነ ፡ ከቁም ፡ ነገር ፡ ሳይገባ ፡ ነው ። ይህ ፡ የኢትዮጵያውያን ፡ ወንዶች ፡ በቤታቸው ፡ ውስጥ ፡ በመቅረትና ፡ ሴቲቱን ፡ በመስደድ ፡ ወይም ፡ እንድትሄድ ፡ በማድረግ ፡ የሚኩሩበትና ፡ መብታቸው ፡ ነው ። በእርግጥ ፡ ይህ ፡ ወንዱን ፡ በከፍተኛ ፡ ጥቅም ፡ ላይ ፡ እንዲቆይ ፡ ያደርገዋል ። ሴቲቱ ፡ በጀርባዋ ፡ ተሸክማ ፡ ከምትወስደው ፡ በስተቀር ፡ የባልና ፡ ሚስት ፡ ሀብት ፡ በሙሉ ፡ በወንዱ ፡ ቁጥጥር ፡ ስር ፡ ስለሚቀር ፡ ምንም ፡ ዓይነት ፡ የምትወስደው ፡ እርምጃ ፡ ቢኖር ፡ የእሱም ፡ ፈንታ ፡ ነው ።” (እኛ ፡ ቤክስትሮም ፡ በማስታወሻ ፡ ቁ. ፮ ፡ የተጠቀሰ ፡ ገጽ ፡ ፪፻፹፮) በሽማግሌዎች ፡ ወይም ፡ በፍርድ ፡ ቤት ፡ የታዘዘላትን ፡ አበል ፡ ክርክራቸውን ፡ እስኪጨርሱ ፡ ድረስ ፡ ባልዮም ፡ አልሰጥም ፡ ስለሚል ፡ የታዘዘውን ፡ አበል ፡ እንዲከፍል ፡ ለማስፈጸም ፡ ከዋናው ፡ ክስ ፡ በላይ ፡ የሆነ ፡ ራሱን ፡ የቻለ ፡ ነገር ፡ ሊሆን ፡ ይችላል ።

ችግር : ምንም : ያህል : ሊያቃልለው : ስላልቻለ : ሙከራቸው : አልተሳካላቸውም ።
እንዲያውም : ይህ : ሙከራ : ራሱ : ለነገር : መብዛት : አንድ : ምክንያት : ስለሆነ :
ፍርድ : ቤቶችን : ራሳቸውን : በጣም : ጎድቷቸዋል : ብለን : እናምናለን ።

በዚህኛው : የጽሑፍ : ክፍል : ያለን : ዓላማ : ከዚህ : በፊት : ለተመለከተው :
ጥያቄ : አንድ : መልስ : ለማግኘት : መሆኑን : ማስታወስ : ያሻል ። ጥያቄው : ይህ :
ነው ፤ የቤተ : ዘመድ : የሽምግልና : ዳኝነት : በየፍርድ : ቤቱ : ያለውን : የነገር፤ መብ
ዛት : ይቀንሳልን ? የነገር : መብዛትን : ምን : ያህል : እንደጨመረና : የቤተ : ዘመድ :
የሽምግልና : ዳኝነት : ከሌላ : ነገሮች : ጋር : ሲወደዳር : የነገር : መብዛትን : እንዲጨ
ምር : ያደረገው : ከመቶ : በስንት : እንደሆነ : ለማሳየት : የተዘጋጀ : እስታትስቲክስ :
ባይኖረንም ፤ የቤተ : ዘመድ : የሽምግልና : ዳኝነት : ልዩና : አጉል : በሆነ : መንገድ :
የነገር : መብዛት : ችግርን : እንዳባባሰው : ለማስረዳት : ከዚህ : በላይ : ያደረግነው :
ውይይት : ይበቃል : ብለን : እናምናለን ። ስለዚህ : ከላይ : ላለው : ጥያቄ : መልሱ :
አሉታ : ነው ።

ክፍል : ፩

መደምደሚያ

እስካሁን : ድረስ : ባደረግነው : ውይይት : በዚህ : ጽሑፍ : መግቢያ : ላይ : የተ
ጠቀሰው : የሕግ : አርቃቂው : አነጋገር : ያነሳሳቸውን : ሦስት : ከባድ : ጥያቄዎች :
ለመመለስ : ሞክረናል ። በግልጽና : በቀላል : አነጋገር : ጥያቄዎቹ : እንደሚከተለው :
ሆነው : ይገኛሉ ።

የፍትህ : ብሔር : ሕገ : የቤተ : ዘመድ : የሽምግልና : ዳኝነት : ሕገ : ከመው
ጣቱ : በፊት : የነበረውን : የልማዱን : የሽምግልና : ዳኝነት : ይመስላልን?

የቤተ : ዘመድ : የሽምግልና : ዳኞች : የሽምግልና : ዳኝነትን : ሥራ : ለመምራት :
ሕገ : የሚጠብቅባቸውን : ያህል : ችሎታ : አላቸውን?

የቤተ : ዘመድ : የሽምግልና : ዳኝነት : ለፍርድ : ቤቶች : የነገር : መብዛትን :
ይቀንሳልን?

ለእነዚህ : ጥያቄዎች : ለያንዳንዳቸው : የአሉታ : መልስ : ሰጥተናል ።

አንደኛ ፤ የፍትህ : ብሔር : ሕገ : የቤተ : ዘመድ : የሽምግልና : ዳኝነት :
ከልማዱ : የሽምግልና : ዳኝነት : ጋር : የሚገናኝበት : ምንም : ነገር : ከሌለ : ሕዝቡ :
ሊቀበሉው : የሚገባና : እንዲቀበሉው : የሚያደርግ ፤ በባሕልም : ሆነ : በአሠራር :
በኩል ፤ ዋጋ : የለውም ። በኅብረተሰባችን : ተቀባይነት : ያጣ፤ የዱሮውን : ስም : ብቻ :
ይዞ : የሚገኝ ፤ አዲስ : ሥርዓት : ስለሆነ : ለሕዝቡ : እንግዳ : ሆኖበት : ወደፊት :
ለረጅም : ጊዜ : መቆየቱ : አይቀርም ።

ሁለተኛ ፤ አዲሱ : የቤተዘመድ : የሽምግልና : ዳኝነት : የሕግ : ትምህርት : በሌ
ላቸው : ግለ - ሰቦች : ሊሠራበት : የማይቻል : ከሆነና : እነዚህ : ሰዎች : ደግሞ : የሽ
ምግልና : ዳኞች : እየሆኑ : እንዲሠሩበት : የታቀደ : ከሆነ ፤ በኛ : አስተያየት : የቤተ :
ዘመድ : የሽምግልና : ዳኝነት : ሥርዓት : በፍትህ : ብሔር : ሕግ : ውስጥ : የሚገኘው :
አንድ : በፍጥነት : ሊታረም : የሚገባው : አሳሳቢ : የሕግ : ጉድለት : ሆኖ : ነው ።
ይህንም : ስንል : በታላቅ : አክብሮት : ነው ።

በመጨረሻም : የቤተሰብ : የሽምግልና : ዳኝነት : የነገር : መብዛትን : ለመቀነስ : የሚረዳ : ካልሆነ ፤ ከሱ : የሚጠበቀውን : ትልቅ : ዓላማ : ከግቡ : ሊያደርስ : አልቻለም ። ስለዚህ : ለወደፊቱ : የቤተ : ዘመድ : የሽምግልና : ዳኝነትን : የሚመለከቱት : የፍትህ : ብሔር : ሕግ : ድንጋጌዎች : እንዲሻሻሉ : በማለት : የሚከተሉትን : ሐሳቦች : እናቀርባለን ።

በተሻሻለው : ሕገ : መንግሥት : በአንቀጽ : ፵፰ : መሠረት : የቤተሰብ : ነቅዋም : ጸንቶና : ተጠብቆ : መኖር : ኅብረት : ሰቡን : የሚመለከት : ትልቅ : ጉዳይ : ስለሆነ ፤ የማፋታት : ሥልጣን : የፍርድ : ቤቶች : ብቻ : እንጂ : ስለሕገ : እቅድና : ዓላማ : ምንም : የማያውቁና : የአንድ : ፍርድ : ቤትንም : ያህል : ግዴታ : ተሰምቷቸው : አንድ : ጋብቻ : እንዳይፈርስ : የማይጥሩ : የተራ : ግለ-ሰቦች : ሥልጣን : መሆን : የለበትም ።

ሽማግሌዎች : (እውነተኛቸውና : የጥንቱ : ዓይነቶቹ) አንድ : ጋብቻን : ከመፍረስ : ለማዳን : የሚያስፈልገው : ልዩ : ተሰጥዎና : ልምድ : ከጥንት : ጀምሮ : ያላቸው : ስለሆነ ፤ ለመፋታት : የሚፈልጉ : ባልና : ሚስት : ለመፋታቱ : ከባድ : ምክንያት : በሌለበት : ጊዜ : የመፋታት : ብይን : ከማግኘታቸው : በፊት : በቀበሌያቸው : አጥቢያ : ዳኛ : አማካኝነት : ነገራቸውን : ለእርቅ : እንዲያቀርቡ : መገደድ : አለባቸው ።

በባልና : ሚስት : መካከል : ያሉ : የገንዘብ : ግንኙነቶችን : ማጣራት : አስቸጋሪና : በማስረጃ : አቀራረብ : በኩልም : የፍርድ : ቤትን : ጊዜ : ጨራሽ : የሆኑ ፤ ሕግ : ነክ : ያልሆኑ : አከራካሪ : ነጥቦችን : የሚያስነሳ : ስለሆነ ፤ ተከራካሪዎቹ : ወገኖች : በገንዘብ : በኩል : ያላቸውን : ክርክር : በግልግል : ወይም : ወደፊት : በዝርዝር : እንደሚገለጹ : አንዳንድ : ጊዜ : በፍትህ : ብሔር : ሕግ : ከቁጥር : ፫፻፲፱፻፯ : እስከ : ፫፻፲፱፻፳፮ : ባሉት : ድንጋጌዎች : መሠረት : በሽምግልና : ዳኝነት : እንዲጨርሱ : ምርጫ : ሲሰጣቸው : ይገባል ።

አጥቢያ : ዳኞች : በባልና : ሚስት : መካከል : የሚነሱ : ክርክሮችን : በመቁረጥ : ረገድ : ትልቅ : የሥራ : ድርሻ : ሊኖራቸው : ስለሚችል ፤ ቀድሞ : በነበራቸው : ሥልጣን : ላይ : አዲስ : የፍትህ : ብሔር : ሥልጣን : ሊኖራቸውና : ይህም : በዋናውና : በሥነ : ሥርዓቱ : ሕጎች : ሊጠቀስ : ይገባል ።

ስለዚህ : በነዚህ : መመሪያዎች : መሠረት : ቁጥሮች : ፯፻፴፪ : ፯፻፴፫ : ፯፻፴፩ : ፯፻፴፰ : ፯፻፵፪ : ፯፻፶፮ : ፯፻፶፯ : ፯፻፶፯ንና : ፯፻፹፯ን : በመሰሉት : ድንጋጌዎች : የተጠቀሱት : የቤተ : ዘመድ : የሽምግልና : ዳኞች : ጥቃቅን : ተግባሮች : ለአጥቢያ : ዳኛውና : አብረው : ለሚቀመጡት : ተመልካቾች : ይሰጣሉ ። እንዲሁም : ለመፋታቱ : ከባድ : ምክንያት : በሌለበት : ጊዜ : አጥቢያ : ዳኛው : ተከራካሪዎቹን : ወገኖች : በቀበሌው : ሽማግሌዎች : አማካይነት : እንዲታረቁ : ለማድረግ : ወይም : ለማስታረቅ : እንዲሞክር ፤ እንዲሁም : ለማስታረቅ : ባልተቻለ : ጊዜ : ምክንያቶቹን : ዘርዘሮ : መፋታትን : ለጠየቀው : ወገን : የጽሑፍ : ማስረጃ : መስጠት : ግዴታ : ይሆናል ። ሕጉ : ነገሩ : በግልግልና : ወይም : በሽምግልና : ዳኝነት : እንዲያልቅ : በሚፈቅድበት : ጊዜ : አጥቢያ : ዳኛው : ክርክራቸው : በዚህ : ዓይነት : በፍጥነት : እንዲያልቅላቸው : አስፈላጊውን : በማድረግ : ተከራካሪዎቹን : ወገኖች : ይረዳቸዋል ።

ፍርድ : ቤቱ : (በፍቺ : ጉዳዮች : ያለው : ሥልጣን : በፍትህ : ብሔር : ሥነ : ሥርዓት : ሕግ : እንደተደነገገው : ሆኖ) : አሁን : የቤተዘመድ : የሽምግልና : ዳኞች : የሚሠሩባቸውን : ከፍተኛ : ሥልጣኖች : ይወስዳል ። ለመፋታት : ከባድ : ምክንያት : ባለ : ጊዜ : በሕግ : በተወሰነው : ጊዜ : ውስጥ : (ይኸውም : ሦስት : ወር : መሆን : አለበት) :

የመፋታት : ውሳኔ : ይሰጣል ። ይሁን : እንጂ : ለመፋታቱ : ከባድ : ምክንያት : በሌለ :
ጊዜ : ፍርድ : ቤቱ : ለመፋታት : ጥያቄ : ያቀረበውን : ወገን : ነገሩን : መጀመሪያ :
በእርቅ : እንዲጨርስ : እንዲሞክር : ያደርገዋል ። እንዲሁም : ይኸው : ወገን : በአ
ጥበቃ : ዳኛው : አማካኝነት : ነገሩ : በእርቅ : እንዲያልቅለት : መሞከሩን : ካላሰረዳ :
ጥያቄውን : አይቀበለውም ።

የነገሩን : የገንዘብ : ዋጋ : መሠረት : በማድረግ : የፍርድ : ቤቱን : ሥልጣን : ቆሟ
ወስኑት : የፍትህ : ብሔር : ሥነ : ሥርዓት : ሕግ : ድንጋጌዎች : ቢኖሩም ፤ በፍቺ : ምክ
ንያት : ከፈረሰ : ጋብቻ : የሚነሱ : ክርክሮች : የፍቺውን : ውሳኔ : የሰጠው : ፍርድ :
ቤት : እንዲያያቸው : ይቀርቡለታል ። ከዚህ : በተለየ : ጉዳዮች : የፍርድ : ቤቱ :
ሥልጣን : የሚወስነው : የፍትህ : ብሔር : ሥነ : ሥርዓት : ሕግ : ድንጋጌዎችን : ተፈ
ጻሚ : በማድረግ : ነው ። ለፍቺው : ከባድ : ምክንያት : በሌለ : ጊዜ ፤ እንዲሁም : ተከ
ራካሪዎቹ : ወገኖች : ነገራቸው : በዚህ : ዓይነት : መንገድ : እንዲያልቅ : በተሰማሙ :
ጊዜ : ብቻ : ፍርድ : ቤቱ : የጋራ : ሀብትን : የሚመለከቱ : ክርክሮች : በግልግል :
ወይም : በሽምግልና : ዳኝነት : እንዲያልቁ : ለማድረግ : የሚያስችለው : ሥልጣን :
ይሰጠዋል ።

ለፍቺው : ከባድ : ምክንያት : ባለ : ጊዜ : ግን : አሁንም : ተከራካሪዎቹ : ወገኖች :
በተሰማሙ : ጊዜ : ብቻ : ፍርድ : ቤቱ : ነገሩ : በግልግል : ሳይሆን : በሽምግልና : ዳኝ
ነት : ብቻ : እንዲያልቅ : ሊፈቅድ : ይችላል ። ፍርድ : ቤቱ : ክርክሩ : በሽምግልና :
ዳኝነት : እንዲያልቅ : በመራው : ጊዜ : በፍትህ : ብሔር : ሕግ : ከቁ. ፯፻፺፩ : እስከ :
ቁ. ፯፻፺፫ : ባሉት : ድንጋጌዎች : ስለተመለከቱት : ቅጣቶች : ለሽምግሌዎች : አስፈ
ላጊውን : መምሪያ : ይሰጣል ።

ተከራካሪዎቹ : ወገኖች : በገንዘብ : በኩል : ያላቸውን : ክርክር : ፍርድ : ቤቱ :
እንዲቆጥርላቸው : ሲመርጡ : ፍርድ : ቤቱ : ከቁ. ፯፻፺ : እስከ : ቁ. ፯፻፺፭ : ያሉትን :
ድንጋጌዎች : ከሞላ : ጎደል : ተፈጻሚ : በማድረግ : ይሠራል ። በዚህም : ዓይነት :
ለፍቺው : ከባድ : ምክንያት : በሌለ : ጊዜ : እንኳን : ፍርድ : ቤቱ : አስፈላጊ : ሆኖ :
ካገኘው : ጥፋተኛውን : ወገን : ለመቅጣት : ሥልጣን : ይኖረዋል ።

በመጨረሻ : ከዚህ : በላይ : የተገለጹት : ሐሳቦች : በሥራ : ላይ : እንዲውሉ :
በጣም : አስፈላጊ : መሆኑን : በጥብቅ : እናሳስባለን ።

THE FALLACIES OF FAMILY ARBITRATION UNDER THE 1960 ETHIOPIAN CIVIL CODE

by *Aklilu Wolde Ammanuel*

INTRODUCTION

The justifications for the preservation of the old institution of family arbitration through the Civil Code as a mechanism for solving family disputes are well-expressed by the drafter of the Code in the following passage.

“Betrothal, marriage, divorce and concubinage are susceptible of raising numerous legal difficulties. Chapter IX, which comprises of Arts. [722 to 737], refers to and deals with the manner of solving these difficulties. We have tried, on this subject, to take account of the customs and to preserve the institution of arbitration which is so much diffused in Ethiopia ... The provisions of Chapter IX aim at maintaining a well-established, and which appears to be an eminently respectable, tradition. On the other hand, they are inspired by the idea that the judges who are appointed by the state are not perhaps the best placed and the best qualified to resolve disputes of a family nature: this consideration has led different countries, such as Brazil, to create special jurisdictions for family litigation. This trend can correspond to that which has led many countries to establish special jurisdictions for the adjudication of cases, civil or criminal, concerning young persons. Moreover there are at the moment few qualified lawyers in Ethiopia; and for this reason, there is ground to dread the crowding of courts, which is the present evil all over the country; this consideration has strengthened our opinion, which is materialized by the provisions of Arts. [722 to 737].”¹

To be more precise and concise the drafter incorporated the institution of family arbitration in the Civil Code for the following three reasons which are no more than mere assumptions as we shall see later:

1. It is a well-established and respectable tradition worth preserving for purposes of solving family conflicts;
2. It is a means of settling family disputes through arbitrators who are more qualified for this purpose than the judges of the regular courts; and
3. Family arbitration reduces the congestion of courts by providing a special forum for the settlement of family disputes.

With all due respect to the drafter and the Codification Commission who, as framers of our law, did their best in good faith and in all good will in order to Ethiopianize our new legal system by taking into the Civil Code some custo-

1. David, *le droit de la famille dans le Code Civil éthiopien* (Milano-Dott. A. Guiffre - Editore 1967) p. 64 Translation by the author.

many elements like family arbitration, we humbly take exception to the above points of view and we shall progressively show why we do so.

The purpose of this paper is to show that the above assumptions of the drafter have not proved as much true today when family arbitration is put to the test as the drafter might have thought in the abstract before the promulgation of the Civil Code.

In part I we shall briefly compare the institution of family arbitration with arbitration in general as we find it in the Western world. This we will do in order to understand the nature of family arbitration under our Code by way of contrast and comparison. Then we shall examine our customary law to see whether family arbitration has any origins therein.

In part II and III we shall examine the provisions of the law and several cases containing arbitral awards in order to see whether or not there is truth in the assumptions of the drafter as stated in Nos. 2 and 3 above. Finally we shall make some suggestions in our conclusion.

Throughout our discussions in this paper we shall make frequent reference to various Code provisions which we shall not be able to reproduce for lack of space and time. Therefore the reader is advised in advance to have the Civil Codes at hand.

PART I

THE NATURE OF ETHIOPIAN FAMILY ARBITRATION

A. Comparison with Anglo-American Arbitration

Although the characteristics of the institution of arbitration are basically the same in the western legal systems, we shall take as an example that under the Anglo-American legal system since it is the most developed and the most documented affording us with relevant materials for purposes of our discussion in this paper.

1. A brief look at Anglo-American Arbitration

“Arbitration is a mode of settling differences through the investigation and determination, by one or more unofficial persons selected for the purpose, of some disputed matter submitted to them by the contending parties for decision and award, in lieu of a judicial proceeding. The object of arbitration is the final disposition of differences between parties in a faster, less expensive, more expeditious, and perhaps less formal manner than is available in ordinary court proceedings.

The investigation and determination of matters of difference are placed in the hands of private extraordinary judges, usually selected by the parties and known as arbitrators, who proceed in a judicial way, sometimes as an adjunct to a court of justice.”² (Notes omitted.)

2. 5 AM Jur. 2d (1962), Appeal & Error, p. 519

The decision of the arbitrators is called the "award" which is binding on the parties to the arbitration "as to all matters properly submitted and properly investigated by the arbitrators under the authority of the submission [or agreement]."³ The award is enforced as any ordinary judgment usually after confirmation by a court though under some laws the award of itself has the force and effect of a judgment.⁴

As it appears from the foregoing citation the distinctive characteristics of Anglo-American arbitration are the following:

1. Voluntary submission of the dispute or difference to the arbitrators by the parties who must have already made an agreement to settle their dispute thereby and to be bound by the award.
2. The speedy, less expensive and friendly solution of the dispute by one or more arbitrators with expert knowledge in a judicial, though informal manner, that is, in a way the same dispute would be handled in a court of law.
3. The paramouncy of the agreement or contract which forms the basic frame of reference for purposes of deciding the dispute by the arbitrator or arbitrators.

Under Ethiopian law these characteristics of arbitration in general are apparent from the provisions of Arts. 3325-3346 of the Civil Code and Arts. 315-319 and Arts. 350-357 of the Civil Procedure Code. At this point it must be pointed out that there are two kinds of arbitration under Ethiopian law. Arts. 3325-3346 deal with arbitration proper as we find it in Anglo-American law. This is one kind. The second is family arbitration (our concern in this paper) which is dealt with under Book II, Title IV, Chapter 6 and 9 especially.

2. The General Features of Family Arbitration under the Ethiopian Civil Code⁵

1. It is **compulsory**. The code Compels resort to arbitrators whenever there is a family dispute by making family conflicts out of the jurisdiction of the regular courts except when they come by way of appeal (Arts. 736-37) and that under limited circumstances. (See generally Arts. 665(2), 666(1), 723, 725, 726, 727, 728.) The law forces the parties to consent to the arbitration of their dispute by persons selected by them. Thus there is no such thing as arbitral submission or an agreement to arbitrate a dispute and to be bound by its result. In family disputes there is no choice but arbitration. There is no way to go to the courts but through appeal and that only in cases of "corruption of the arbitrators or fraud in regard to third persons" or in cases of illegality or "manifest" unreasonableness of the award (Art. 736) or in case of unreasonable delay (Art. 737).

3. Ibid.

4. Id, pp. 638-639

5. For an elaborate discussion about the mechanics of marital dispute resolution through family arbitration the reader is referred to H. Beckstrom, "Divorce in Urban Ethiopia Ten Years after the Civil Code," *J. Eth. Law*, vol. 6 No. 2, 1969, p. 283.

2. **It is not before full-time arbitrators.** Generally the arbitrators are those persons who have been witnesses to the marriage or betrothal (Arts. 723, 725) though the parties or the court or the arbitrators may appoint other persons to act as arbitrators. (Arts. 728(2), 731-735).⁶
3. **It is seemingly speedy under certain circumstances.**⁷ The arbitrators are required by law to pronounce divorce within one month (according to the official Amharic version of the Code) counting from the date of the petition in case of a serious cause of divorce (Art. 668) and within one year in other cases (Art. 678) which period may be extended to five years in the latter case, by agreement of the parties (Art. 678). In all cases they are bound to deliver the supplementary judgment within six-months from the date of the judgment of divorce (Art. 680(2)).
4. **It depends to a large extent on the substantive provisions of the law and to a much lesser extent on the agreement of the parties.**

The parties may regulate their pecuniary relations by the contract of marriage which, to be valid must be in writing and attested by four witnesses to (Arts. 629, 627) or other contracts concluded during marriage which must be approved by the family arbitrators for purposes of validity (Art. 633). To this extent the arbitrators may refer to agreements made between spouses (Arts. 683(1), 690(1)). But in all other cases they are bound to refer to the provisions of the law. (See Arts. 627(3), 634, 665(2), 683(2), 690(2)).

5. **Since there is little reliance on the agreement of the parties, the arbitrators, as we shall show later in more detail, are required to know the law to be experts in family arbitration.** Hence they are required to have legal training which is not the case in general arbitration practice.
6. **Reconciliation is part and Parcel of family arbitration under the Ethiopian Civil Code (Arts 676).** It is one of the legal duties of the arbitrators to be performed where there is no serious cause of divorce.

3. Ethiopian Family Arbitration Vis-à-vis Arbitration Proper: The Institutional Fallacies

The above outline of the general features of arbitration as is understood in the west on the one hand and Ethiopian family arbitration on the other throws light on their relationship. The basic attributes of arbitration as is generally understood and accepted in the modern world are lacking in our family arbitration. But without these basic qualities, which are outlined above, arbitration is no arbitration in its proper sense.

Ethiopian family arbitration is compulsory. But such arbitration is said to be no arbitration at all because it means "a vanishing of its voluntary nature" and a prevalence of "the spirit of litigation."⁸

6. The advantages that may flow from the permanent function as arbitrators of marriage witnesses (e.g. being acquainted with the law and the facts) is destroyed by the option the law gives to the parties to resort to other persons without limitation.

7. That this is not true in practice will be apparent from later discussions.

8. G. Philipps, "The Paradox in Arbitration Law: Compulsion as Applied to a Voluntary Proceeding." *Harv L. Rev.* vol 46, (1932 - 33), p. 1267.

Family arbitration under our Civil Code has, as its frame of reference, not the arbitral submission of the parties, but the substantive provisions of the law. This means that the family arbitrators must be, not only experts in family matters, but also experts in family law while arbitrators in general are not so much required to know the law as the technicalities of the type of dispute they arbitrate.

Ethiopian family arbitration contains a foreign element, reconciliation (which is related to the institution of compromise). But reconciliation and arbitration are two distinct and diametrically opposed dispute-settling devices. Arbitration presupposes a controversy or a difference to be tried and decided while reconciliation has as its purpose not to adjudicate a controversy but to avoid it through compromise.

These basic institutional fallacies of Ethiopian family arbitration render it the direct antithesis of arbitration proper. On the one hand it is a coercive arrangement which destroys people's right of choice in the settlement of their disputes and which substitutes for their consent to arbitration a statutory compulsion. On the other, it is, not arbitration in its proper sense, but a hybrid of two dispute-settling devices, reconciliation and a coercive arrangement for which we fail to find a better name.

B. Comparison with Customary Arbitration before the Civil Code

1. Customary Arbitration in General

In customary law we do not find a neat and clear definition of arbitration. As the following extracts from customary law show it seems arbitration and compromise are generally synonymous terms to mean one and the same dispute-solving device. One thing is clear and that is whichever means is used in the dispute-solving process there is prior consent to the jurisdiction of the shimagilés and to be bound by their award.

Consider the following:

“Contract of Compromise:-

Compromise means a return from compulsion to consent and settlement of the case by conciliation before chosen arbitrating “shimagiles”.⁹ “[Section] 2109. - A compromise reached through the arbitration of elders is executed by the judge of the arbitration and it may not be taken to a quasi-authoritative judge.”¹⁰ “[Sec.] 2112.- A person, who has agreed to reach a settlement before elders or a ‘relative’ judge and to be bound by their decision, may not refuse to make the settlement, nor may he cancel the settlement.”¹¹

“[Sec.] 2104. - If the elders, selected to settle a border dispute refuse to do so after the parties have agreed to be bound by the decision of the elders and after the terms of the reconciliation have been heard before the court, none of the parties may break the settlement but higher authorities may force the selected elders to fix the border-line under dispute.”¹²

9. *Digest of old Ethiopian judgments*, (Law Faculty Archives, unpublished) vol. 4. ch. 1

10. *Ibid.*

11. *Ibid.*

12. *Ibid.*

Section 2113 gives the right to a party to an arbitration to appeal to the "rightful court" from a decision made by a partial arbitrator. The court has the power to refer the case to another arbiter or elders.¹³

2. Customary Divorce and Arbitration

Nathan Marein, once a High Court judge here, writing before the promulgation of the Civil Code says:

"Apart from the Fetha Negast, there is no law of marriage in Ethiopia. The courts, when dealing with matters concerning marriage, apply customary law only."¹⁴

"The common feature of marriage is that a marriage contract is made between the parties, usually in writing. Such a contract is made before elders who are not members of the families, as witnesses, and each party puts up a guarantor known as the "Marriage Father" The 'Marriage Father' keeps one copy of the marriage contract. If there is any subsequent trouble between the parties the duty of the 'Marriage Father' is to try to effect a settlement between them."¹⁵

"There is no unified divorce law. The High Court relies on customary law as espoused by the various judges who happen to sit in on a particular case and on customs that vary in every area. Thus the law must vary with the parties in each case."¹⁶

The many avenues towards divorce under customary law: As we shall see later pronouncing divorce is the exclusive jurisdiction of family arbitrators under the 1960 Civil Code. That was not the case before its promulgation.

Let us see.

Divorce by Mutual Consent

"[Sec.] 6. - If a husband and wife whose marriage was concluded according to custom, file a case for separation due to a failure to live together harmoniously, and if the husband voluntarily declares out of court that he has divorced his wife and will share the property with his wife before the judge has given his decision, the case shall be closed when the judge records the agreement so reached."¹⁷

By Unilateral Repudiation

"[Sec.] 92. - Where husband and wife quarrel due to some misunderstanding, the husband, shall, in accordance with his capacity, either allow his wife to stay in his house and maintain her or he shall divorce her."¹⁸

By filing a suit in a court of law

"[Sec.] 23. - When a wife sues her husband for divorce in court, he shall not refuse [unless they were married by taking the sacrament together]"¹⁹

13. Ibid.

14. N. Marein, *The Ethiopian Empire - Federation and Laws* (Royal Netherlands Printing and Lithographing Co., Rotterdam, 1955) p. 160.

15. Id, p. 161.

16. Id. p. 164.

17. *Digest of old Ethiopian judgments*, vols. 1 and 2.

18. Ibid.

19. Ibid.

Before the elders or by Arbitration

“[Sec.] 2093. - When spouses get a divorce before the elders, having agreed to take a fixed sum of money and animals and if their so separation is known, the wife may not sue him again for a share of the property.”²⁰

“[Sec.] 199.—Where husband and wife have agreed in the presence of elders and arbitrators to take their own cattle when they divorce, the woman shall not ask her husband to pay her money which they have spent together and money which they have not admitted owing each other in the presence of friends.”²¹

3. Family Arbitration through the Cases before the Civil Code

The cases which we are going to see may be of recent origin, but they certainly reflect the practice that existed in the old days. Dates are according to the Ethiopian calendar.

*Zewditu Woragna v. Almax Workineh*²² is the earliest case on the subject that we were able to find by looking through the files of the High Court. The file of this case contains a document in which husband and wife made an agreement of divorce and the partition of the common property before five witnesses one of whom is designated an arbiter or “relative judge”. The wife had some difficulty in getting her share of the common property from her ex-husband. Therefore she applied to the High Court for the enforcement of the settlement whereupon the court instructed them to settle their dispute before shimagilés (or by arbitration). The parties went back to their locality and later the ex-wife came back with an instrument signed by both parties and by the three shimagilés who settled the dispute concerning the matrimonial property and who state that they made the parties agree on the terms and conditions specified in the instrument. The court ordered the enforcement of the settlement reached through the shimagilés upon the request of the lady.

A similar but more interesting case is *Atsede Yohannes v. Habte Selassie Belaineh*.²³ What is interesting in this case is a document which contains what might be called an amalgam of arbitral submission and award in one and the same instrument. We think it is worth our attention and we have hereby reproduced it after having translated it into English.

“Agreement:- I...Habte Selassie and ...Atsede Yohannes, husband and wife from 1942 up to now [Yekatit 1/45] have divorced owing to disagreement created in our married life, pursuant to the terms and conditions set by [four shimagilés and one ‘relative judge’] as follows.

“...Atsede Yohannes shall be entitled to a total of \$ 5,500 to be paid in cash, upon giving receipt, by ...Habte Selassie Belaineh in monthly instalments of \$ 1,100 each as of Yekatit 30/45 to be completed on Sene 30/45 provided that she will have no right to claim from him [the rest of the common property]...

20. Id. vol. 4

21. Id. vols. 1 and 2.

22. (H. ct., AA, 1940, Civil Case No. 347/39) (unpublished)

23. (H. ct., AA, 1945, Civil Case No. 127/45) (unpublished)

“Failing the payment of the full amount specified above on Sene 30/45, ... H. Selassie is bound to pay \$ 2,500 over and above the original amount. In addition he is under obligation as of today...to pay \$ 30.00 monthly for milk ...and other necessary expenses for their child until he is three years old.
“We...A. Yohannes and ... H. Selassie Belaineh have freely and voluntarily agreed to the terms and conditions stated herein above and shall not violate the settlement.

“We the above designated persons have made the parties come to agreement as stated above and made them sign the instrument in their own free will. In accordance with this agreement...A. Yohannes is released from the bond of marriage as of today Yekatit 1, 1945...” Signed by both parties and the five shimagilés.

This settlement was reached after the wife, petitioned the High Court for a decree of divorce and the division of the common property. While the court was considering the case the parties requested it to settle their dispute by the arbitration of shimagilés upon which the court appointed them an arbiter or a “relative judge” and sent them back home. Later they came to the court with the above instrument. Upon its attachment to the file the case was closed.

In *Feleketch Fesseha v. Dessita Belaineh*²⁴ the parties were referred to the arbitration of shimagilés. But upon failure of the husband to appear before the shimagilés the High Court pronounced divorce in favour of the wife. Many other similar cases may be cited but the above cases are enough for purposes of our discussion.

4. The General Features of Customary Arbitration

A close observation of the extracts from our old customary jurisprudence and the cases discussed above shows the following general characteristics of “arbitration.”

1. In all cases including family conflicts the parties had two choices in the settlement of their disputes: the courts on the one hand and the shimagilés on the other.
2. To submit a dispute for its solution by shimagilés was a purely voluntary act. Custom did not enforce the consent of the parties to go to the elders for the solution of their conflicts.
3. The shimagilés settled the dispute through an arrangement by making use of compromise and arbitration together or separately. The dichotomy that exists between arbitration and compromise in modern law, it is submitted, did not *always* exist under our customary law. Sometimes we find arbitration in its strict sense. Most of the times we don't. (One should closely examine section 2112, DOEJ and the *A. Yohannes* case above.) It is worthwhile to note this difference between our customary arbitration and modern arbitration though the voluntary nature of arbitration and the binding force of the award are the basic characteristics of our customary arbitration as well as of the modern one.

24. (H. ct., AA, 1949, Civil case No. 254/48) (unpublished).

4. The final settlement or agreement, which was signed by the contending parties and by the shimagilés if written, was enforceable by a court and binding upon the parties.
5. There was always an arbiter selected *ad hoc* by both parties or by a court, who adjudicated on the dispute or who somehow tried to bring the parties into agreement together with other shimagilés picked up from the community by the parties to the dispute.

5. The New Family Arbitration Vis-à-Vis the old one

One should not forget that our aim in this part of the paper is to show whether there is truth or not in the following statement of the drafter:

“We have tried...to take account of the customs and to preserve the institution of arbitration which is so much diffused in Ethiopia...The provisions of Chapter IX aim at maintaining a well-established, and which appears to be an eminently respectable, tradition [the institution of arbitration]”.²⁵

Now the impending question is whether the so-called “respectable tradition,” the institution of family arbitration as known and as understood in the pre-code days is preserved or not by the Civil Code? The inevitable answer is “no” for the following reasons.

The old institution of family arbitration was voluntary while the new one is compulsory. (See our discussion above.) This means in the old days people could go either to the courts or to the shimagilés depending on their choice. These two choices do not exist today as regards family disputes. Going to court now is allowed only in case of an appeal.

In the old days arbitration depended on the agreement of the conflicting parties while the new family arbitration does depend on the law. That is to say the source of customary arbitration was the agreement of the parties while the source now is the law.

The old-time family arbitrators or shimagilés applied the custom of their locality in settling a dispute while the present ones are required to apply the law. The Code leaves little chance to the arbitrators, if at all it does, to use custom in their decision. This can only be presumed from the provisions of Art. 695(2) and (3) and this is only for purposes of determining the penalties to be imposed on a guilty spouse. In all other cases the arbitrators must apply the provisions of the Code. (See for instance Arts. 668-682, 690(2), 695(1). The exclusive and restrictive nature of the Code as regards custom can be seen from Art. 631(2) which prohibits a contract of marriage, which has a minimal effect on the decision of the arbitrators anyway, from referring “purely and simply to local custom.”

Thus emptied of its most important elements and filled with new ones, that “respectable tradition”, the old institution of arbitration is preserved in its hollow and illusory form.²⁶

25. See note 1 *Supra*.

26. The existence of reconciliation in both the old and the new kind of arbitration seem to create some similarity between them. But this similarity is one of form rather than of substances. Moreover, reconciliation has little role to play in family arbitration under the Code as we shall see later.

PART II

THE QUALIFICATION OF FAMILY ARBITRATORS FOR PURPOSES
OF SETTLING FAMILY CONFLICTS

It is the assumption of the drafter that for purposes of deciding family disputes family arbitrators are more qualified than the judges in the regular courts, in other words, that family arbitrators are experts in the field. One of the benefits of arbitration in its proper sense is that it affords expert knowledge to the parties concerned in order to achieve a just settlement of the particular dispute for which the judges in the regular courts may not be qualified owing to the special character of the dispute involved. In ordinary arbitration the role of the arbitrator is to try issues of fact by virtue of his knowledge of that particular fact and thus come out with a just settlement of the conflict.

In this sense the arbitrator is more qualified than the judges in the regular courts.

To talk of the rural parts of the country and of customary arbitration,²⁷ in so far as issues of fact are concerned the shimagilés may be "the best placed and the best qualified" to resolve family disputes. They are usually seised of the facts prior to the trial of the dispute to the extent that it is almost unnecessary to adduce evidence and hear witnesses in order to prove an issue of fact. They know the background and even the temperament of the parties concerned and hence how to approach the problem since they are selected from the same locality as the parties are in; from among friends, village elders and religious leaders who have concern and sense of duty in the just settlement of the conflict which is acceptable to both parties. The shimagilés are especially qualified in the field of reconciliation by virtue of their age and long practice which gives an aura of authority to what they say. They know whether or not a dispute is susceptible of reconciliation. If not no time is lost on a case which does not afford any compromise. In such a case the problem is quickly disposed of and the common property liquidated. In other cases they do their best to save the marriage by virtue of their wisdom and art. They spend long hours trying to reconcile the spouses. Damages are awarded to an injured spouse where necessary. Where there is a deadlock they let the matter rest for sometime, then resume the negotiation after a while and if there is still failure try another tactic another time until the parties are reconciled. (This tactic may be the inclusion of another influential elder or a religious leader.)

This is customary arbitration in its pure form as practised from time immemorial in rural Ethiopia where things seem to be still as they were before the coming of the Civil Code. But to talk of the countryside may be irrelevant since it is not in the most part affected by the new legal system. Therefore we should bear in mind that our discussion is generally related to the urban areas of the country where the people are relatively conscious of their rights and duties under the new laws with help of the various media.

In the urban areas society is progressively becoming impersonal as a result of increasing migration of people from the countryside to the towns where independence

27. The writer personally knows how family arbitration works at least in the province where he was born and reared. Sometime in the past he had to arrange for the settlement of disputes in his family through shimagilés and had witnessed many times how the elders settle family conflicts in the country-side.

and individuality are fostered. People know very little of each other since most of them have their roots in various parts of the country with cultural differences which act as a barrier to the understanding and concern about the problems of the other fellow. There is also the additional fact of time-consciousness in an urbanized society which means that people have little or no time to devote for purposes of arbitration which is time-consuming.²⁸

All in all family arbitrators in an urban society lack the qualities and facilities that are required of them in order to adjudicate on questions of fact involved in a family dispute. They know nothing or very little about the background of the dispute and the parties. But a first-hand knowledge in family conflicts is a necessary element of family arbitration because otherwise it is doubtful that arbitrators selected haphazardly, and with no code of conduct can have a genuine concern and sense of duty in the just settlement of the dispute. It is doubtful that they make any effort to save the marriage through reconciliation which may be shunned by mere lip-service and that they take their time or care at all to devote the time necessary for the fair trial and just settlement of the dispute.

Even if family arbitrators may be qualified to try questions of fact and for purposes of reconciliation, still they are far from being qualified to be expert arbitrators in the eyes of the law because simple knowledge of the facts and the technique of reconciliation is only a small part of the job in family arbitration since the Civil Code compels them not only to know the whole substantive and procedural law but also to apply it correctly under all circumstances.²⁹ The following illustrations can make this clear.

According to Art. 736 of the Civil Code the decision of the family arbitrators must among other things, be legal, to be valid from which it follows that they are required to know the law if they are not to infringe it by their decisions. Leaving all other provisions of the law aside we shall briefly show how an arbitral award can be illegal under family law alone.

Under Article 690(2) the arbitrators are required to apply the divorce hinderance provisions (Arts. 691 - 694) irrespective of whatever agreement there might be between the spouses. Suppose husband and wife agreed before-hand that in case of divorce they shall share the common property equally whatever the cause of the divorce. A

28. H. Beckstrom in his article "Divorce in Urban Ethiopia Ten Years after the Civil Code," (cited at note 5 supra, p. 291) says that many couples go to court to obtain an order "that arbitrators, whom [they] solicit, shall act in a dispute," since it is becoming difficult to get persons who can act as arbitrators in the cities. But the sincerity of court-ordered arbitrators is very doubtful since they have no legal obligation to act as arbitrators. They usually react by absenting themselves from the proceedings and by mishandling the case (see *ibid*, note 40) or by demanding a much higher remuneration than would the parties pay for the same case if they went to court. In one case I know the five arbitrators demanded and were paid \$ 100 each only to grant divorce. But for the same case the court fee would be \$ 25.00 (See Legal Notice No. 177 of 1972, *Neg. Gaz.*, 12th yr. No. 15.) In another case they received a total sum of \$ 2700 for both divorce and property award which is roughly the court fee that would be paid when the value of the subject matter ranges between \$ 78,000 and 78,500. But the High Court would handle the same case for \$ 90 as this is the practice in family disputes. This in addition shows how family arbitration is becoming expensive. Surely there is something wrong here.

29. We have already pointed out that custom has little or no place at all under the Civil Code. See p. 13.

decision given in a case of divorce for serious cause or on the insistence of one of the spouses on the basis of the agreement is illegal on its face.

According to Art. 681(2) “children shall be entrusted to their mother up to the age of five years” unless there is a “serious reason” for deciding otherwise. Suppose in a family dispute between a husband and a well-to-do wife the arbitrators decided that their two children, two and three years old respectively, be taken from their mother and entrusted to their father without any reason for so doing. It is an illegal decision.

It is provided (Art. 678) that the arbitrators “shall pronounce the divorce within one year” from the date of the petition for divorce in a case of non-serious cause. Suppose the arbitrators decided to extend this period to two years on their own and against the wish of the parties. The decision is illegal.

Under Art. 676, it is a duty on the part of the arbitrators to attempt to reconcile the parties before they pronounce divorce. In a real case³⁰ the spouses petitioned the arbitrators for a divorce decree and the tribunal granted the divorce without ever attempting to reconcile them and without trying to establish the cause of the divorce as it appears from the records of the case. This is an illegal decision in the eyes of the law because the tribunal bypassed its legal duty, attempt at reconciliation, and proceeded to give divorce decision.

Again in another real case³¹ the tribunal liquidated the common property without pronouncing divorce. By so doing they acted against the basic rule that there is no liquidation of common property without an award of divorce because the former is a consequence of the latter.

In *Workinesh Shewatatek v. Zewdie Fellake*³² the tribunal, harassed by the continued default of one of the parties, closed the case and told the petitioner to institute a suit in court thus waiving its own jurisdiction while it could have proceeded and given decision in default of the other party. (See Art. 317(4) Civil Proc. Code) Later the spouses divorced by mutual consent before four shimagilés through a written instrument in a contractual fashion. The same shimagilés liquidated the common property subsequent to the agreement of divorce. This amounts to recognizing divorce by mutual consent which is prohibited by Art. 665(1).

In *Manna Ayenew v. Mitiku Kassa*³³ in a decision pertaining to property the tribunal denied petitioner’s request to prove her claim of \$ 79,015 against her husband and gave an award, by majority vote, of \$ 4000 and two plots of land for petitioner. The case is now in the Supreme Imperial Court on appeal based on the refusal of the tribunal to allow the petitioner to prove her claim, and to penalize the husband for adultery which she has proved as the records show.³⁴ In this case the tribunal committed a procedural error according to Art. 351(c) (ii)

30. *Menbere Zellekatchew v. Tirualam Taddesse* (H. ct., Addis Ababa, Civil Appeal No. 309/63) (unpublished).

31. *Leggesse W. Mariam. v. Agaredetch Tejineh* (Sup. Imp. ct., AA, Civil Appeal No, 643/64) (unpublished). See also *Tirunesh Dessita v. Haile Selassie Makuria* (Sup. Imp. ct - AA, Civil Appeal No. 769/61) (unpublished)

32. (H. ct. Addis Ababa, Civil Appeal No. 818/63) (unpublished)

33. (Sup. Imp. ct., AA, Civil Appeal No. 600/64) (unpublished).

34. See *Mitiku Kassa v. Manna Ayenew* (Sup. Imp. ct., AA, Civil Appeal No. 350/57) (unpublished).

of the Civ. Proc. Code in that it refused to hear the evidence.³⁵ It can also be said that it committed a substantive error under Art. 693(1) Civil Code, in that it failed to penalize the guilty spouse, thus defeating one basic policy of the law which is to make divorce difficult by sanctioning the spouse who is at fault.

The above few instances, though many more can be cited, are enough to show that family arbitrators are required to know the law, at least family law, and to apply it correctly to avoid giving illegal decisions. But to what extent can this requirement be satisfied by lay judges who have no formal connection with the court system and who are selected *ad hoc*?

On the one hand the Civil Code requires resort to family arbitrators in family disputes. There is nothing wrong in that. On the other it requires a strict application of its provisions by the same. Surely there is something wrong in that. It is one thing to provide for an institution as a mechanism for settling a category of social disputes. It is another to provide for the implementation of the same institution by private citizens who know nothing about the law. Certainly there is a basic flaw in an institution that fails to create the conditions for its own implementation and such is the institution of family arbitration.

It is submitted that family arbitration under the Civil Code is an institution to be used, not by lay-men in the law, but by legally trained people. This being the case it is crystal clear that family arbitrators, being what they are, are never qualified for purposes of settling family disputes. If they are to be qualified they must have legal training. Otherwise the law is such as makes it difficult for laymen to be experts in settling family conflicts. Hence the fallacy of the statement that family arbitrators are "the best placed and the best qualified."

PART III

DOES FAMILY ARBITRATION REDUCE COURT CONGESTION?

When the drafter included family arbitration in the Civil Code he thought that it would help to reduce the congestion of the courts about which he was deeply concerned. He said:

"... there are at the moment few qualified lawyers in Ethiopia; and for this reason, there is ground to dread the crowding of courts, which is the present evil all over the country; this consideration has strengthened our opinion, which is materialized by the provisions of Arts. [722 to 737]".³⁶

With the greatest respect to the drafter's sincerity and concern we decline to entertain the belief that family arbitration can help to reduce the overcrowding of our courts. On the contrary we believe that court congestion is an evil inherent in the institution itself. The following discussion is meant to substantiate this conclusion.

35. For the same procedural error (in this case a denial of petitioner's request to prove adultery) see *Haile Mariam Tekle Selassie v. Yimenashu Zewdie* (H. ct. AA, Civil Appeal No. 363/63) (unpublished).

36. R. David, cited above at note 1.

The Inadequacies of Family Arbitration

A. Lack of enforcement powers

1. Procedurally

The arbitration tribunal is required by law (Art. 317 (1), Civ. Proc. Code) to conduct its proceedings in a way similar to the proceedings of a civil court. This means that in order to fulfill its duties as a dispute-settling machinery it may

1. require any persons, physical or moral, to submit all information, documents and other evidence in their possession required by the tribunal for the carrying out of its duties;
2. require parties and witnesses to appear and testify at hearings;
3. administer oaths and or take admissions of persons appearing before it and examine any such persons upon such oath or admission;
4. in the case of persons summoned to give expert evidence, allow "reasonable remuneration for the time occupied both in giving evidence and in performing any work of an expert character necessary for the case." (See Art. 112(2), Civ. Proc. Code);
5. order the defraying by the parties of expenses incurred by the witnesses in attending at the tribunal;
6. take disciplinary measures through the chairman to ensure order in its proceedings and summarily punish any person present before it and who is guilty of improper conduct in the course of any proceedings. (Art. 480, cum Art. 317(1), Civ. Proc. Code)

These are some of the measures available to the tribunal in carrying out its duties. But these measures are only effective through the good will or submissiveness of the person against whom they are taken. Otherwise they are no more than mere requests for cooperation or good will of the party or the persons whose attention the tribunal wants to draw towards the fulfilment of a certain measure taken by it. This is so because the tribunal has no power to enforce the measures mentioned above or any other measures that the law allows it to take. Every measure the tribunal takes must be enforced through the courts in which case the interested party has to go to court with a request from the tribunal for the enforcement of its orders. (Art. 317 (3), Civ. Proc. Code.) This means that a file has to be opened in a regular court whenever the tribunal finds it difficult to implement its orders. But a simple request for the enforcement of a measure or order given by the tribunal may turn out to be an involved case by itself if a situation arises where the court has to issue orders repeatedly to a reluctant party or witness or where a defaulting witness or party has to be heard to prove that he failed to comply with the summons for good cause in a case under Art. 118 of the Civil Procedure Code. It is not difficult to see that such cases may contribute to the congestion of the courts.

2. Substantively

Under the Civil Code the family arbitration tribunal has, among others, the following substantive powers.

1. According to Art. 674 (1) the tribunal "shall order such provisional measures as are required by the circumstances in particular as regards the maintenance of the spouses and of the children or the management of the property of the spouses."

2. Under the same article (sub-art. 2) it "may assign or prohibit a determinate residence to the husband or to the wife" before the final award is given.
3. The tribunal in its final award has the power to liquidate all the pecuniary relations of the spouses, to punish a guilty spouse according to Arts. 691-692 and to regulate the custody and maintenance of the children born of the contending parties.

But as the tribunal has no power of enforcement in procedural matters, just the same, it lacks the same power in substantive matters. An order or award must be sent to the court through the successful party for its enforcement according to Art. 319 (2) of the Civil Procedure Code. Here again the successful party has to open a file in a regular court, if there is no file already open, and go through all the processes of execution, thus encumbering the court with all the problems of execution that may result from an ordinary judgment. As Book VI of the Civil Procedure Code shows the execution of an award as well as an ordinary judgment is an involved, intricate and vexatious affair to both the court and the party seeking execution. It is even more intricate and time-consuming than the trial of an ordinary case. Just consider the cumulative effect the foregoing inadequacies can have on court congestion.

B. Lack of Facilities

1. Ignorance of the law on the part of family arbitrators (See also Part II above.)

A High Court judge who sits in a division exclusively assigned to family disputes says: "The fact that arbitrators are by and large laymen and illiterate may well be the reason that cases conducted by family arbitrators are full of irregularities and problems."³⁷

The law does not discriminate as to who is to be eligible to act as an arbitrator. The determination of who is to be an arbitrator is left to the choice of the parties. Naturally what the parties choose as their arbitrators is as much as possible those persons with whom they have already an established friendship or those who sympathize with them. No consideration may be given to the legal qualification of the would-be arbitrators, though persons with such qualification are almost non-existent for purposes of family arbitration or unavailable without very high remuneration. After some fishing in the locality the parties pick up their own judges who form the arbitration tribunal which usually sits in church yards or under a big tree wherever this is available. There are no ways and means to help the tribunal get some enlightenment as to what the law says.³⁸ In such a situation the arbitrators are a law unto themselves and may decide according to their views of justice or according to the custom prevailing in their locality. The outcome of such arbitration is a mess and chaos from which the regular courts have the final burden of finding a way out.³⁹

37. An interview with Hon. Ato Girma Selassie Araya, May 9, 1972.

38. Consider the role of the legal assessor in England who advises arbitrators regarding points of law.

39. For illustrations we refer the reader to the cases cited above in notes 30 - 35 which are abundant in both procedural and substantive errors and irregularities. An examination of the files themselves shows clearly how arbitration cases are indeed messy and chaotic.

“In practice the institution of family arbitration does not stand without court help. In fact, it has almost become subordinate to it. In most instances a party who wants to submit his case to family arbitration first approaches the court and open a file. The court then may give an order for the appointment of arbitrators. Once a file is opened either party may come with all sorts of complaints against the arbitrators and the other party. Courts usually accept their complaints.”⁴⁰

The institution as it appears now is not a sound and workable mechanism that can stand on its feet without the help of the regular courts. As a result the courts have taken it upon themselves to supervise arbitration proceedings in addition to handling numerous complaints and awards that come both on appeal and as references from a troubled tribunal seeking help. Just consider the following case.

Haile Mariam Tekle Selassie v. Yimenashu Zewdie.⁴¹

In this case the wife approached the Addis Ababa Awraja Court for the appointment of arbitrators whereupon the court in the presence of both spouses appointed a chairman and told them to go to their locality and select their respective arbitrators. The court left the file open expecting to hear the result of the arbitration in a month's time by fixing a date for that purpose. On the day appointed to hear the result the parties appeared and told the court that the arbitrators have not yet started hearing the case. The court made more than ten subsequent adjournments, each time making an order for a speedy settlement of the dispute and to see the award made by the arbitrators at the next adjournment. And at each adjournment the parties had to appear in court in order to give a report on the progress of the arbitration proceedings. Also the chairman of the tribunal had to appear in court several times in order to explain why the tribunal could not reach a decision as soon as the court expected.

During the arbitration proceedings the wife made two complaints to the court. Her first complaint relates to maintenance ordered in her favour by the arbitrators against the husband who refused to meet the order. The second has something to do with the conduct of the chairman whom she wanted to be replaced by another chairman because she alleged that he treated her unjustly.

Thus after so much swinging of the parties (and even of the chairman) from court to tribunal and from tribunal to court the arbitrators gave an award, an erroneous one, just a year after the case started and that through the constant and nagging orders of the Awraja Court.⁴²

Though the arbitration proceedings were conducted under the supervision of the court in this case as in many other family cases and though the court constantly urged the tribunal to be on time in its proceedings, all the same the tribunal failed to give the award within the legal period of time which is one month according to the Amharic version and three months according to the English version of Art.

40. An interview with Hon. Ato Girma Selassie Araya cited above at note 37. See also H. Beckstrom, cited above at note 5 a, where he says that “litigants with divorce petitions are coming to courts initially in increasing numbers”.

41. Cited above at note 35.

42. cf. *Mitiku Kassa v. Manna Ayenew* cited above at note 34 which took ten years though it was supervised by a court like this one.

668 since this is a case where a serious cause of divorce, adultery, is alleged. The tribunal also made another serious error in that it refused to allow the wife to prove the adulterous conduct of her husband. The High Court reversed the award on appeal by the wife and remanded the case to the same tribunal for rehearing.

At this point it must be abundantly clear that family arbitration has made for confusion and unnecessary complication in the administration of justice as shown above because it would have been easier and more speedy for a court to handle a case from the start and give a decision thereto or see a case on appeal from a lower court than adjudicate on a case which is already messed up and mishandled by lay judges who give awards based, not on rules of law, but on mere common sense.

Family arbitration as practised by the illiterate has, we believe, increased rather than decreased the overcrowding of the courts because it has become the breeding ground for grievances and irregularities from which emerge innumerable problems crowding court dockets.⁴³

2. The nonexistence of an arbitration tribunal or persons legally bound to arbitrate in family disputes

Art. 725 (1) says that family disputes "shall be submitted to the arbitration of the persons who have been witnesses to such marriage." But Art. 733 (2) makes it clear that even such persons are under no legal obligation to act as arbitrators. Nobody is bound under the law to arbitrate in family disputes for that matter in any dispute. But everybody is bound by law to submit family conflicts to an arbitration tribunal which is to be constituted by the parties concerned. The requirement of the law that family conflicts must be settled through arbitration and its failure to provide for a tribunal or personnel legally bound to handle the same conflicts expose one of the most outstanding paradoxes of the institution of family arbitration under the Code. What are the poor parties to do if no arbitrators are available?

What they do in practice is to go to court in order to get arbitrators appointed by the court though the courts have no power to order a person to act as an arbitrator. Initially the parties may succeed in getting persons who will act as arbitrators. But when these persons find the work inconvenient or when one of the parties who does not want to see the end of the dispute (usually the husband who wants to harass his wife) shows a hostile attitude towards them or exerts his influence on them they disband and quit by simply absenting themselves from the proceeding in which case the party concerned in the resolution of the dispute or both parties have to go to court to get another court-appointed arbitrator or arbitrators, or an order directing a previously appointed but reluctant arbitrator. In any case the parties request and the courts grant the request. This is done again and again until an award is given by some arbitrators after it is long overdue. Here is an example.

In *Mitiku Kassa v. Manna Ayenew*,⁴⁴ a case initiated in the High Court sitting at Dabre Markos, Gojjam, the court spent ten years just issuing orders to reluctant

43. Our conclusion is fully supported by the High Court judge whom we interviewed. See note 38 above.

44. Cited at note 34 supra. Incidentally this is a case where a serious cause of divorce is alleged and later proved.

arbitrators and replacing unwilling arbitrators by new ones.⁴⁵ After so many orders and replacements, somehow some arbitrators came together in the sixth year and gave an award regarding property without pronouncing divorce. Then the court, seemingly angry, took up the case itself and gave a divorce decree. At this point new judges replaced the old ones. The new-comers who doubted the jurisdiction of the court in this matter asked for instruction from the Spupreme Imperial Court which after affirming the divorce decree for reasons of equity ordered the lower court to refer the case to family arbitrators for other matters. This year (1964 E.C.) the arbitrators gave an award which is on appeal in the Supreme Imperial Court for reasons which we discussed above.⁴⁶ It is now ten years since this case started and no one knows how long it will take in the appellate court.⁴⁷

The non-existence in the Code of persons legally bound to arbitrate in family conflicts has created to the courts the additional problem of constituting an arbitration tribunal which is a serious gap left by the law. Though they have attempted to fill this gap, be it out of a sense of legal duty or out of humanity as response to the problems of the Ethiopian female, it has been an unsuccessful attempt in that it has done little good to the plight of the destitute woman. On the contrary it has caused problems to the courts themselves in that it has become itself one of the factors of court congestion.

It should be remembered that our effort in this part of the paper is to get an answer to the question already posed. This is the question: Does family arbitration reduce court congestion? Although we don't have statistical data to show how much it has contributed to court congestion and to disclose the percentage in the rise of the overcrowding of courts as a result of family arbitration as compared to other factors, we believe the above discussion is enough to show that family arbitration has accentuated the problem of court congestion in its own unwholesome and eccentric ways. Therefore the answer to the above question is a negative one.

PART IV CONCLUSION

We have been so far occupied in trying to answer three difficult questions triggered by the statement of the drafter appearing in the introduction of this paper. In plain and simple language the questions appear more or less as follows:

45. The court went to the extent of issuing order for the arrest of the resistant arbitrators by the police and to appear in court for explanation.

46. See *Manna Ayenew v. Mitiku Kassa* cited at note 33 supra and accompanying text.

47. It was initiated in the High Court on Megabit 25-54 (E.C.) During all this time it is the woman who suffers the most hardship because in the words of Professor Beckstrom "[she] leaves the house and usually goes to stay with friends or family. This generally occurs regardless of who might be thought to blame or who is most desirous of separation. It is the Ethiopian male's pride and prerogative to stay in the home and sene or let the woman go away. This puts the man at a great practical advantage of course. Except for the little that the woman stealthily pack on her back, all of the couplels property remains under the man's control, so that in any case the next move is up to her." (H. Beckstrom cited at note 5 supra, p. 285). The husband may refuse to supply her with maintenance ordered by the arbitrators or by a court till a settlement of the dispute is reached and the execution of maintenance orders may constitute a case by itself over and above the main one.

Does family arbitration under the Civil Code resemble customary arbitration before the Code?

Are family arbitrators qualified to conduct arbitral proceedings as expected by the law?

Does family arbitration reduce court congestion?

To each and everyone of these questions we answered "no".

In the first place if family arbitration under the Civil Code has almost nothing in common with customary arbitration it has no value - neither cultural nor practical - worthy of the appreciation of the people and capable of gaining their acceptance. It is a new institution with an old name that has failed to gain ground in our society and as such it is likely that it will remain a stranger to the people for a long time to come.

Secondly if the new family arbitration is not such as to be handled by private citizens who do not have any legal training and if at the same time the same people are supposed to put it in practice by acting as arbitrators, it is submitted with great respect that the institution of family arbitration exists in the Civil Code as a serious legal anomaly that should be cleared immediately.

Finally if family arbitration does not help reduce the congestion of courts it has failed to meet the most that was expected from it. Therefore we make the following suggestions for a future amendment of the Code provisions concerning family arbitration.

In view of the fact that society has a paramount interest in the preservation and protection of the family as embodied in Art. 48 of the Revised Constitution, the power to pronounce divorce must be within the exclusive jurisdiction of the regular courts rather than in the hands of simple private citizens who know nothing about the aims and goals of the law and who may not take so much trouble to save a marriage as a duty-conscious court would.

In recognition of the fact that special qualities of personality and experience are needed in order to save a marriage from break-down and these qualities have been possessed from time immemorial by the *shimagilés* (in the true and traditional sense of the word) parties intending to get a divorce decree must be subjected to a process of reconciliation through the local judge (*atbia dagna*) before they can be granted divorce in cases of non-serious cause of divorce.

Considering the fact that the liquidation of pecuniary relations between spouses involve issues of fact that are difficult and time-consuming to prove in court the parties should be given the option to settle their pecuniary disputes through compromise or arbitration according to Arts. 3307 - 3346 of the Civil Code under certain circumstances which will be given in detail later.

In view of the fact that local judges (*atbia dagnas*) can have a big role to play in family disputes they should be permitted to exercise Civil powers in addition to their former ones and that should be specified in both the substantive and procedural laws.

Hence according to these guidelines the minor functions of family arbitrators referred to under such provisions as those of Articles 632, 633, 641, 648, 652, 655, 656, and 686 would be exercised by the local judge together with his assessors.

THE FALLACIES OF FAMILY ARBITRATION UNDER THE ETHIOPIAN CIVIL CODE

Also in cases where there are no serious cause of divorce the local judge would have the duty of reconciling or attempting to reconcile the parties through the shimagilés of the locality and give a certificate to the petitioner in case where reconciliation fails stating the reasons for the failure. Where the law provides for compromise and or arbitration he would lend a helping hand to the parties and arrange for the speedy settlement of the dispute through such means.

The court (whose jurisdiction in divorce cases is to be determined according to the Civil Procedure Code) would exercise the major powers now exercised by the family arbitrators. It would pronounce divorce in case of a serious cause within the legal limit of time (which should be three months). However in case of non-serious cause of divorce the court would first require the petitioner to try reconciliation and would not consider the petition unless the petitioner shows that reconciliation has been attempted through the local judge.

Notwithstanding the provisions of the Civil Procedure Code fixing the jurisdiction of courts on the basis of the value of the subject matter, disputes arising out of the dissolution of a marriage by divorce would be submitted to the determination of the same court which pronounced the divorce. In other cases the provisions of the Civil Procedure Code would apply to determine the jurisdiction of the court.

The court would be given the discretion to refer disputes regarding matrimonial property to be settled through compromise or arbitration in case of non-serious cause of divorce only when the parties agree to such resolution of the conflict. In case of a serious cause the court would allow only arbitration and not compromise and here again only when the parties agree. Where the court refers the dispute to arbitration it would do so with the necessary instructions to the arbitrators as regards the penalties under Arts. 691 - 693 of the Civil Code.

Whenever the parties choose the resolution by the court of their pecuniary disputes the court would apply the provisions of Arts. 690 - 695 *mutatis mutandis* thus having the discretion to penalize the blameworthy spouse even in a case where divorce is ordered for a non-serious cause.

It is finally submitted that there is a pressing need at present calling for the realization of the above suggestions.

በቮልዩም : ፳ : ቁ. ፩ ለወጡት : የቤተሰብ : ሕግ : ጥያቄዎች : መልሶች =

በኢትዮጵያ : ሕግ : መጽሔት : ላይ : ወጥተው : ለነበሩት : ለመጀመሪያው : ጥያቄ : መልስ : በማቅረብ : ያሸነፉት : ከአሥመራ : አቶ : አብርሃም : ክብሮጽ : ናቸው ። ለመጀመሪያው : ፕሮብሌም : ያቀረቧቸው : በጣም : ጥሩዎቹ : መልሶች : ነው : ከዚህ : በታች : ታትመዋል ። የኢትዮጵያ : ሕግ : መጽሔት : ቮልዩም : ፱ : መልሱ : የተጻፈባቸው : ተጨማሪ : እትሞች : ለጸሐፊው : በነፃ : ይደርሳቸዋል ።

የጥያቄው : ደራሲ : ፕሮፌሰር : ቼቼኖቪች : የሰጡት : መልሶች : ማወቅ : ለሚፈልጉ : ሁሉ : በተጨማሪ : ታትመዋል ።

፩. የአቶ : አብርሃም : ክብሮጽ : መልሶች =

ለአንደኛ : ጥያቄ : መልስ :

ዝምድና : ያስገኘው : ጋብቻ : ቢፈርስም : ዝምድናው : ይኖራል : የሚለው : የፓርላማው : ቅየራ : አንቀጽ : ፭፻፶፮ ፤

፩ኛ. ጋብቻው : ቢፈርስም : የጋብቻ : ዝምድና : ባላቸው : ሰዎች : መካከል : ጋብቻ : እንዳይፈጸም : ከልክሎታል ። አንቀጽ : ፭፻፹፫ ፤

፪ኛ. የዝምድናው : መተሳሰር : በፍች : ምክንያት : ሲቀር : ቀለብ : የመስጠት : ግዴታውም : ቀሪ : እንዲሆን : አድርጎታል ። አንቀጽ : ፭፻፶፱ ፤

፪. ከጆርጅ : ቼቼኖቪች : የተሰጡ : መልሶች =

በውድድሩ : ውስጥ : ሳይሳተፉ : ወይም : የውድድሩን : ውጤት : ሳይነኩ : የጥያቄዎቹ : ደራሲ : ለአራቱ : ፕሮብሌሞች : የሚከተሉትን : መልሶች : ይሰጣሉ ።

ፕሮብሌም : ፩

ጥያቄ : ፩ ፤

የተለወጠው : ሕግ : ውጤት : (ያልተለወጠውን) ቁጥር : ፭፻፹፫ : ከጋብቻ : መፍረስ : ውጭ : ውጤቶችን : ማራዘም : ነው ።

ጥያቄ : ፪ ፤

የተለወጠውን : ሕግ : ውጤት : (ያልተለወጠውን) ቁጥር : ፭፻፷(፩) ከጋብቻ : መፍረስ : ውጭ : ከፍች : በስተቀር : (ቁ. ፭፻፱) ያሉ : ውጤቶችን : ማራዘም : ነው ።

ፕሮብሌም : ፪

ጥያቄ : ፩ ፤

ተደራራቢ : ነው : የሚባለው : አባባል : ትክክል : ነው ። ምክንያቱም : የቁ. ፭፻፶፪ አጻጻፍ : ከቤተሰቦች : ወይም : ከመንግሥት : (ኑዛዜ : ሳይኖር) ሌላ : ሁሉም : ሰዎች :

ከመውረስ : ተገልጻል ። ለምሳሌ ፤ ምንም : እንኳን : ስለዚህ : ሁኔታ : የተወሰነ :
ሕግ : ባይኖርም ፤ ከተጋቢዎች : አንዱ : ከመውረስ : ተገልጿል ። በቁጣት : (ከጋብቻ :
ውጭ : በግብረ : ሥጋ : ግንኙነት) : ረገድ : የዚህ : ዓይነት : ሕግ : መኖር : ለሕጉ :
ምንም : አይጨምርለትም ፡- ቁ. ፯፻፲፫ ተደራራቢ : ነው ።

ጥያቄ : ፪ ፤

ውሳኔው : ስህተት : ነው ። ምክንያት :— ቅርሱን : የፈጠረው : ኑዛዜ : ወይም፤
ውርስ : የተባለው : ሕጋዊ : ድርጊት : እንጂ : “ከጋብቻ : ውጭ : የግብረ : ሥጋ : ግን
ኙነት” : ባለመሆኑ : የቁ. ፯፻፲፫ : ሕግ : አልተጣሰም ።

ፕሮብሌም ፫ ፤

ጥያቄ : ፩ ፤

ቁጥር : ፯፻፺፩(ሐ) የሚመለከተው ፡

ሀ) የጋብቻን : ውጤቶች : ሳይሆን ፤ ሕጋዊ : ጋብቻ : የሚፈጸሙበትን : ሁኔታ
ዎችና ፡

ለ) የጋብቻ : ሩካቤ — ሥጋ : ግንኙነት : ሳይሆን ፤ ሩካቤ — ሥጋ : ለመፈጸም፤
ባለመቻል : ሌላው : ተጋቢ : የሚፈጸመው : ስህተት : ነው ።

ጥያቄ ፪ ፤

ቁጥር : ፯፻፺፯(፫) የሚመለከተው : የጋብቻ : ውጤቶችን : ሳይሆን : የጋብቻ :
መፍረስን : ነው ።

ፕሮብሌም ፬ ፤

“በኢትዮጵያ : ሕግ : ውስጥ : ዋጋ : ስለሌላቸውና : ፈራሽ : ጋብቻዎች” : የኢት.
ሕግ : መጽሔት : (፲፱፻፷፭ : ዓ. ም.) ፤ ሾልዩም : ፰ ፤ ቁጥር : ፪ ፤ በኬ. አዶኖቫን ፤ በተ
ሰጡት : ምክንያቶች : መሠረት : የአራተኛውን : ቁጥር : ሐሳብ : እንመርጣለን ።

QUIZZES IN ETHIOPIAN FAMILY LAW

ANSWERS

Answers to the Quizzes in Vol. VIII No. 1

Ato Abraham Kibrom, from Asmara, is the winner of the Journal of Ethiopian Law's first quiz. His very good answers to the first problem are printed below. He will receive a gratis subscription to Vol. IX of the Journal of Ethiopian Law and off-prints of the published answer.

For those interested in the quizzes we also publish the answers of Professor Krzeczunowicz who was the author of the quizzes.

1. ANSWER TO THE FIRST PROBLEM

BY ABRAHAM KIBROM

Parliament's reversal to the effect that the bond of affinity subsists notwithstanding that the marriage creating such bond is dissolved - Art. 555.

1. has prohibited marriage between persons related by affinity even though the marriage which created the affinity is dissolved - Art. 583.

2. has made the obligation to supply maintenance not to subsist in case the bond which created the affinity has been dissolved by divorce - Art., 809.

2. ANSWERS BY G. KRZECZUNOWICZ

Without participating in the contest or affecting its result, the author of the quizzes hereby proposes the following answers to the four problems involved:

PROBLEM 1

QUESTION 1

The effect of the reversed rule is to *extend* the effects of the (non-reversed) Article 583 beyond marriage-dissolution.

QUESTION 2

The effect of the reversed rule is to *extend* the effects of the (non-reversed) Article 808(1) in fine beyond marriage-dissolution, except in the case of divorce (Article 809).

PROBLEM 2

QUESTION 1

The allegation of redundancy is right. Reason: The wording of Article 852 excludes all persons *other* than relatives or the State from (intestate) succession. For

example, the spouse is excluded despite absence of a specific rule to this effect. The presence of such a rule in relation to the concubine (irregular union) adds nothing to the law: Article 713 is redundant.

QUESTION 2

The decision is wrong. Reason: The rule of Article 713 is not infringed, since it is *not* the "irregular union" but the juridical act called will or testament that has created the legacy (Article 909(1-b) cum 912).

PROBLEM 3

QUESTION 1

Article 591(c) concerns:

- (i) *not the effects* of marriage, but the conditions for its valid conclusion, and
- (ii) *not the consummation* of marriage, but errors regarding the others spouse's incapacity to consummate it.

QUESTION 2

Article 696(3) concerns the effects *not of marriage* but of its dissolution.

PROBLEM 4

We choose the proposition *No. 4* for the reasons given in K. O'Donovan, "Void and Voidable Marriages in Ethiopia", *Nj. Eth. L.* (1972), Vol. 8, No. 2.

በጆርጅ ፡ ቸቹኖቪች ።

የኢትዮጵያ ፡ ሕግ ፡ መጽሔትን ፡ የሚያነቡ ፡ ከሚቀጥሉት ፡ በሺ፱፻፳፫ ፡ የትምህርት ፡ ዓመት ፡ ከታተሙት ፡ ከፀሐፊው ፡ ሃያ ፡ አራት ፡ የኢትዮጵያ ፡ ቤተ ፡ ሰብ ፡ ሕግ ፡ ጥያቄዎች ፡ ለተመረጡት ፡ ጥያቄዎች ፡ የተጻፈ ፡ መልስ ፡ ለመጽሔቱ ፡ በመስጠት ፡ የሕግ ፡ ዕውቀታቸውንና ፡ ለሕጋዊ ፡ ጥያቄዎች ፡ መልስ ፡ የመስጠት ፡ ችሎታቸውን ፡ እንዲገምቱ ፡ (እንዲፈትኑ) ፡ ተጋብዘዋል ። በአማርኛም ፡ ሆነ ፡ በእንግሊዝኛ ፡ ተጽፎ ፡ ለመጽሔቱ ፡ የተሰጠ ፡ በእያንዳንዱ ፡ ጥያቄ ፡ ብልጫ ፡ ያሳየው ፡ መልስ ፡ በታላቅ ፡ ሺ፱፻፳፮ ፡ ዓ. ም. ይወጣል ፡ ተብሎ ፡ በሚገመተው ፡ የመጽሔቱ ፡ አሥረኛ ፡ እትም ፡ ላይ ፡ ይወጣል ። መልሶቹ ፡ ከጥቅምት ፡ ፲፩ ፡ ቀን ፡ ፲፱፻፸፫ (እ. ኤ. አ.) ዓ. ም. በፊት ፡ መስጠት ፡ አለባቸው ። እያንዳንዱ ፡ መልሱ ፡ ለእትም ፡ የተመረጠለት ፡ ተካፋይ ፡ አንድ ፡ መልሱ ፡ የሚወጣበትን ፡ መጽሔትና ፡ አምስት ፡ የመልሱ ፡ ሌላ ፡ እትሞች ፡ በነፃ ፡ ይወስዳል ። ለአራቱም ፡ ጥያቄዎች ፡ እጅግ ፡ በጣም ፡ አጥጋቢ ፡ መልሶችን ፡ ለሚሰጥ ፡ ተካፋይ ፡ የዓመቱን ፡ መጽሔት ፡ እትም ፣ Subscription ፡ አንድ ፡ መልሶችን ፡ የሚወጣበትን ፡ መጽሔትና ፡ የማንኛውንም ፡ የታተመ ፡ መልስ ፡ የፀሐፊውን ፡ ሌላ ፡ እትሞች ፡ በነፃ ፡ ያገኛል ፡ (ይወስዳል) ። ተካፋዮች ፡ ሁሉንም ፡ ጥያቄዎች ፡ እንዲመልሱ ፡ አይገደዱም ።

፩ኛ ፡ ፕሮብሌም ።

የንጉሠ ፡ ነገሥቱ ፡ የፍትሐ ፡ ነገሥት ፡ ኮሚሲዮን ፡ እንዳሻሻለው ፡ እንደፍትሐ ፡ ብሔር ፡ ሕግ ፡ ቁጥር ፡ ፯፻፸፯ ፡ መሠረት ፡ ከሆነ¹ ፡ የልጅነትን ፡ ሁኔታ ፡ ለመጠየቅ ፡ እናት ፡ ልታቀርብ ፡ የምትችለው ፡ ክስ ፡ ሊቀርብ ፡ የሚችለው ፡ በልጁ ፡ ላይ ፡ ነው² ። በሌሎች ፡ ሁኔታዎች ፡ ግን ፡ በልጁ ፡ ላይ ፡ ሳይሆን ፡ እራሱ ፡ በሚያቀርባቸው ፡ ክሶች ፡ ጊዜ ፡ ክሱ ፡ በእናትየዋ ፡ ላይ ፡ ወይም ፡ በወራሾች³ ፡ ላይ ፡ ሊቀርብ ፡ ይችላል ። እንዲሁም ፡ ባለው ፡ ጊዜ ፡ ክሱ ፡ ቀርቦ ፡ የሚቃና ፡ ሲሆን ፡ ለአንድ ፡ ሰው ፡ የልጅነትን ፡ ሁኔታ ፡ የሚያስገኝ ፡ የሆነ ፡ እንደሆነ⁴ ፡ እንደዚህ ፡ ያለው ፡ ሰው ፡ በክሱ ፡ ውስጥ ፡ መግባት ፡ አለበት⁵ ። ስለዚህ ፡ ፩ኛ/ በእናትየዋ ፡ ላይ ፡ ያለውን ፡ ግዴታ ፡ ሳያስፈጽም ፡

- 1. በሬኔ ፡ ዴቪድ ፡ የተጻፈውን ፡ ለ ፡ ደ ፡ ዳ ፡ ለ ፡ ፋሚያ ፡ ዳን ፡ ለኩድ ፡ ሲቪል ፡ ኢትዮፒን ፡ (ሚላና ፡ ጂፍሪ ፡ ፲፱፻፳፮) ፡ ገጽ ፡ ፳፯ ፡ ቁ. ፻፲፬ ፡ ተመልከት ።
- 2. አንቀጽ ፡ ፯፻፸፯ ፡ (፩) ። በዚህ ፡ አጋጣሚ ፡ ብንጠቅሰው ፡ በትክክል ፡ ያልተተረጎመው ፡ የእንግሊዝኛው ፡ አንቀጽ ፡ ፯፻፸፯ ፡ ልጁ ፡ ለማቅረብ ፡ የሚችለው ፡ ክስ ፡ ላይ ፡ ብቻ ፡ እንዲሠራ ፡ ያደርገዋል ። ይህ ፡ ግን ፡ ትክክል ፡ አይደለም ።
- 3. አንቀጽ ፡ ፯፻፸፯ ፡ (፪) ። ስለዚህም ፡ ስለመወለድ ፡ ክስ ፡ በእናትየዋ ፡ ወይም ፡ በእሷ ፡ ወራሾች ፡ ላይ ፡ እንጂ ፡ በአባትየው ፡ ላይ ፡ ሊቀርብበት ፡ ወይም ፡ እሱ ፡ ክሱን ፡ ሊያቀርብ ፡ አይችልም ።
- 4. በአንቀጽ ፡ ፯፻፸፯ ፡ (፩) ፡ እና ፡ ፯፻፸፩ ፡ ፯፻፸፮ ፣ ወይም ፡ ፯፻፸፱ ፡ (፪) ፡ እና ፡ ፯፻፸፩ ፡ መሠረት ። አንቀጽ ፡ ፯፻፸፱ ፡ (፫) ፡ እና ፡ ከልካዩን ፡ አንቀጽ ፡ ፯፻፸፩ ፡ ተመልከት ።
- 5. በትክክል ፡ ያልተተረጎመው ፡ የእንግሊዝኛው ፡ አንቀጽ ፡ ፯፻፸፯ ፡ (፫) ፡ እንዲህ ፡ ተብሎ ፡ መታረም ፡ አለበት ፡— “በማናቸውም ፡ ጊዜ ፡ ልጅየው ፡ እናት ፡ የተባለችውና ፡ እንዲሁም ፡ ክሱ ፡ የተከናወነ ፡ ከሆነ ፡ አባትነት ፡ የሚሰጠው ፡ ሰው ፡ በክሱ ፡ መግባት ፡ አለባቸው” ። (አንቀጽ ፡ ፯፻፸፯ ፡ በመጀመሪያው ፡ ረቂቅም ፡ የሚለው ፡ ይህንኑ ፡ ነው) ።

አባት : የተባለውን : ለመክሰስ : ስለማይችል ፤ ፪ኛ/ እናትየዋም : ላይ : የልጅነት : ሁኔታ : ሳይረጋገጥ : ክስ : ለማቅረብ : ስለማይችል⁶ : ልጁ : ክስ:ሊያቀርብባት : ባለመቻሉ : ምክንያት ፤ የክብር : መዝገብ : ጽሑፍ : በሌለበት : ጊዜ⁷ : የእናት : ዝምድና : የአለው : ልጅ⁸ : የሌለውን : የአባቱን : ዝምድና⁹ : ለማግኘት : መክሰስ : አይችልም ። ስለሆነም : በኢትዮጵያ : ውስጥ : ሊደረግ : የሚችለው : ይኸው : የልጅነት : ሁኔታ : ክስ : ማለት : የልጅነት : ሁኔታ : የተረጋገጠላት : እናት : በልጁ : ስም : አባት : በተባለው : ሰው : ላይ : ልታቀርብ : የምትችለው : ክስ¹⁰ : ሲቀርብላቸው : ፍርድ : ቤቶች : የጉዳዩን : ውስጣዊ : ነገር : ሳይመረምሩ : ክሱን : መሰረዝ : ይገባቸው : ነበር ። ነገር : ግን : ፍርድ : ቤቶች : ይህን : አያደርጉም : በተጨማሪ : የፍትህ : ብሔር : ሕግ : ቁጥር : ፯፻፸፪ (፪) : የሚያዘውን : የማያከብሩበትን : ምክንያት : አያስረዱም ። እላይ : በተመለከቱት : ሁኔታዎች : የሚቀጥሉትን : ጥያቄዎች : መልስ ።

፩ኛ : ጥያቄ :

በአንቀጾች : አተረጓጎም : ስልት : እንደምናውቀው : ሁለት : ቁጥሮች : ተቃራኒ : ትርጉም : ሊኖራቸው : የሚችል : ከሆነ : ዋጋ : እንዲኖራቸው : የሚያስችል : ትርጉም : መሰጠት : አለበት¹¹ ። እላይ : እንደተጠቀሰው : የቁጥር : ፯፻፸፯ (፪) : እና : የቁጥር : ፯፻፸፪ : ቀጥተኛ : ትርጉም : ሥራ : ላይ : ቢውል¹² : በኢትዮጵያ : ውስጥ : ሊኖር : የሚችለውን : የልጅነት : ሁኔታ : ክሶች : ዋጋ : ያሳጣዋል ። ሌላ : ትርጉም : ሊኖረው : ይችላል? መልሱ : አዎ : ከሆነ : በዝርዝር : ግለጽ ።

፪ኛ : ጥያቄ ።

ለቁጥር : ፯፻፸፯ (፪) : እና : ለቁጥር : ፯፻፸፪ : ሌላ : ትርጉም : ሊገኝላቸው : ቢቻልም : እንኳ : ወደፊት : በሚሰጡት : ፍርዶች : ላይ : ሊሠራ : አይችልም ። ስለዚህ : ለአንደኛው : ጥያቄ : የሚያዛልቅ : መፍትሔ : ከተፈለገ : ሕግ : አውጭው : ክፍል : አንቀጹን : እንዲለውጠው : ያሻል ። ምን : ዓይነት : መሻሻል : በደረግ : የተሻለ : ይመስላል? የቁጥር : ፯፻፸፩ : መሻሻል : አስፈላጊ : ይመስላል?

፫ኛ : ፕሮብሌም ።

ዴቪድ : እያብራራ : ያረቀቃቸው : አንቀጽ : ፳፩ : እና : ፳፪ : “የፍርድ : ሚኒስቴር : በችኮላ : ባዘጋጃቸው¹³ : ጽሑፎች : ተተክቷል ። የአዲሱ : አንቀጽ : ፳፪ : የመሸጋገሪያ : ሕጎች : ቁጥር : ፫፻፫፻፳፩ (፩) : የክብር : መዝገብ : ጽሑፎች : በሥራ : ላይ : እስኪውሉ : ድረስ : ንዑስ : ቁጥር : አንድ : የሚለው : ማለት : የትውልድ : የጋብቻ : እና : የሞት : ማረጋገጫ : በታወቀ : ሰነድ : አስረጅነት : ይፈጸማል ። ይህ : የመሸጋገ

6. አንቀጽ : ፫፻፫፻፳፩ : (፩) ።
7. አንቀጽ : ፯፻፸ : (፪) ።
8. በመሠረቱ : ቀድሞ : “የነበረን” : መወለድን : ለማግኘት : ክስ : አይቀርብም ።
9. ወይም : በአንቀጽ : ፯፻፸፩ : መሠረት : መኖሩን : የሚቃረን : ትክክለኛ : መልስ : ያለ : እንደሆነ) ። አንቀጽ : ፯፻፸፪ትን : ተመልከት ።
10. የሚያስገርመው : ሕግ : አውጪው : የዘነጋው : ይህን : የተለመደ : ሁኔታ : ብቻ : ነው ።
11. በሕግ : ትርጉሞች : ላይ : የሚሠራው : አንቀጽ : ፲፯፻፴፯ : በአሉታ : ሲተረጎም : ነው ።
12. አባትነትን : ለማረጋገጥ : የሚቀርቡትን : ክሶች : የሚቃወሙ : ስለ : ሕጉ : የሚያውቁ : ተከላሾች : ባለመኖራቸው : ምክንያት : እስካሁን : ድረስ : ተፈጻሚ : ሊሆን : አልቻለም ።
13. ዴቪድ : የጻፈውን : እላይ : በተራ : ቁጥር : ፩ : የተጠቀሰውን : ጽሑፍ : ገጽ : ፰ : ላይ : ተመልከት።

ሪያ : አንቀጽ : ቋሚ : ሕጎች : ከሚባሉት : ጋር : ማለትም : ከጋብቻ : ሕግና : ከልጅነት :
ሁኔታ : ሕግ : ጋር : ተቃራኒ : ነው ።

፩ኛ. የጋብቻ : ሕግ ።

የክብር : መዝገብ : ጽሑፍ : በሌለበት : ጊዜ : በታወቀ : ሰነድ : አስረጅነት :
ሳይሆን : በሁኔታ : መኖር : መረጋገጥ : እንዳለበት : አንቀጽ : ፯፻፺፱ : (፩) : ይናገራል።
በአንቀጽ : ፯፻፩ : መሠረት : የታወቀ : ሰነድ : አስረጅነት : መረጃ : ለማቅረብ : የሚ
ቻለው : ሌሎቹ : ሁለቱ : ማለት : የክብር : መዝገብ : ጽሑፍና : በሁኔታ : መኖር : በሌሉ
በት : ጊዜ : ወይም : አጥጋቢ : ባልሆኑበት : ጊዜ : ብቻ : ነው ።

፪ኛ. የመወለድ : ሕግ ።

የክብር : መዝገብ : ጽሑፍ : በሌለበት : ሁኔታ : ቁጥር : ፯፻፸(፩) : መረጃ : ሆኖ :
መቅረብ : ያለበት : የሁኔታ : መኖር : እንጂ : የታወቀ : ሰነድ : አስረጅ : እንዳይሆን :
ያዛል ። ማለትም : የክብር : መዝገብ : ጽሑፍም : ሆነ : የሁኔታ : መኖርም : በሌሉበት :
ጊዜ : አጥጋቢ : ባልሆኑበት : ጊዜ : ብቻ : የታወቀ : ሰነድ : መረጃ : ሆኖ : ለመቅረብ :
ይችላል : ማለት : ነው ። ይህ : ለሚያስከትለው : መቃረን : መፍትሔ : ለማግኘት :
የሚቻለው :-

(ሀ) ቁጥር : ፯፻፺፱(፩) : እና : ቁጥር : ፯፻፸(፩) : የሚሉትን : ትቶ : ቁጥር : ፫፻፫፻፷፩(፪) :
የሚለውን : በመከተል : ብቻ : ወይም :-

(ለ) ቁጥር : ፫፻፫፻፷፩(፪) : የሚለውን : ትቶ : ቁጥር : ፯፻፺፱ (፩) : እና : ቁጥር :
፯፻፸ (፩) : የሚሉትን : በመከተል : ብቻ : ነው ።

ከነዚህ : ከሁለቱ : መፍትሔዎች : አንዱን : መርጠህ : ከርከርህን : አቅርብ ።

QUIZZES IN ETHIOPIAN FAMILY LAW

by George Krezeczunowicz

Readers of the *Journal of Ethiopian Law* are invited to test their knowledge of the law and their skill in formulating answers to legal quizzes by submitting* to the *Journal* written answers to the following problems selected from the author's 24 *Problems in Ethiopian Family Law*, which was published in mimeographed form during the 1970-1971 academic year. The best written answers to each quiz submitted to the *Journal* in either Amharic or English will be printed in volume 10-2 of the *Journal*. Answers should be submitted before October 11, 1973. Each participant whose answer is selected for publication will receive a free copy of the *Journal* issue in which his answer appears plus five off-prints of his answer. The participant who submits the most satisfactory answer to all four quizzes will receive a year's subscription to the *Journal* without charge in addition to a free copy of volume 10-2 and the author's off-prints for any answer which is published. Participants are not obliged to answer all quizzes.

PROBLEM 1

Pursuant to Art. 777 Civil Code, as modified from its original draft by the Imperial Codification Commission,¹ an action to claim a "status" (of affiliation) brought by the mother shall be instituted against the child.² In other cases (those brought not against but by the child), the action shall be instituted against the mother (or her heirs).³ (Where such action, if successful, would attribute paternity to a man,⁴ the latter shall be joined in the suit.⁵) It follows that in the absence of Civil Status records⁶ a child who possesses his maternal filiation⁷ can never claim non-possessed⁸ paternal filiation since:

1. See René David, *Le droit de la Famille dans le code civil éthiopien*. (Milano, Giuffrè, 1967), p. 67, n. 114.
2. Art. 777(1). Incidentally, the mistranslated English version of Art. 772 erroneously limits its scope to actions "of the child".
3. Art. 777(2). It follows that, in all cases, filiation claims must be brought not by or against the father, but by or against the mother (or her heirs).
4. By virtue of Art. 740(1) *cum* 741 and 745, or 740 (2) *cum* 751. Cf. Art. 740(3) *cum* prohibitory Art. 761.
5. Art. 777(3). Its mistranslated English version should be corrected to read. "In all cases, the child, the alleged mother and he to whom paternity would be attributed if the action were successful shall be joined in the suit". (The same text figured in the original draft of Art. 777).
6. Art. 3361(1).
7. Art. 770(2).
8. By definition, since "possessed" filiation is not claimable.

1. He cannot sue the alleged father without claiming against the mother;
2. he cannot claim against the mother since this is possible only where he does not possess his mtrenal filiation.⁹

Thus, filiation claims of the only type that practically arise in Ethiopia, i. e. those brought by the mother-possessor of the child, in the latter's name, against the alleged father,¹⁰ should always be rejected by the courts without going into merits. Nevertheless, this is never done by the courts who, moreover, never give their reasons for disregarding Art. 777(2).

In light of the above, answer the following QUESTIONS:

QUESTION 1

The rule of positive interpretation requires us to give the provisions on action to claim status, *if* capable of two meanings, a meaning "to render them effective" rather than one that "would render them ineffective".¹¹ As shown above, the straightforward meaning of Art. 777(2) *cum* 772 would, if applied,¹² make the law on action to claim status practically ineffective in Ethiopia. Is another meaning possible? If yes, what is it?

QUESTION II

Even if another meaning for Art. 777(2) *cum* 772 is discovered and applied by a court, it will not bind future courts. Thus, a permanent solution of question I requires a legislative amendment of these articles. What amendment do you propose? Would an amendment of Art. 761 also be necessary?

PROBLEM 2

David's elaborate draft of Titles XXI-XXII Civil Code has been replaced by texts "hastily prepared by the offices of the Ministry of Justice".¹³ The new Title XXII (Transitory Provisions) provides in Article 336(2) that, until the coming into force of the "civil status registers" legislation mentioned by sub. (1), proof of birth, marriage and death shall be made by acts of notoriety. This *transitory* provision is *inconsistent with permanent* provisions of 1. marriage law and 2 filiation law:

1. MARRIAGE LAW

In default of a civil status record of marriage Article 699(1) requires proof not by act of notoriety, but by "possession of status". Proof by act of *notoriety may* be required only in the *third* place i.e. in case not merely civil status records, but also possession of status is lacking (or contested): see Article 701.

9. (or where its alleged possession is successfully contested under Art. 771). See Art. 772.
 10. Ironically, this normal case is the only one that is ignored by the legislator.
 11. Art. 1737, which applies, a *fortiori*, to interpretation of laws.
 12. Its application has so far been prevented by the absence of knowledgeable defendants to paternity claims.
 13. See David, *op. cit.*, p. 8.

2. FILIATION LAW

In default of a (civil status) record of birth, Article 770(1) requires proof not by act of notoriety, but by "possession of status." Proof by act of notoriety may be required only in the *third* place i.e. in case not merely civil status records, but also possession of status is lacking (or contested): see Article 772.

The resulting inconsistency problems can be solved only by:

- (a) making Article 3361(2) prevail over Articles 699 (1) and 770(1), *or*
- (b) making Articles 699(1) and 770(1) prevail over Article 3361(2).

Choose and argue *one* of the above solutions (a or b).

የኢትዮጵያ ሕግ መጽሐፍት

JOURNAL OF ETHIOPIAN LAW

ጾኛ : ሾልዩም : ቁጥር : ፪ ::
 ታኅሣሥ : ፲፱፻፷፮ : ዓ. ም.

Vol. IX No. 2
 DECEMBER 1973

በዚህ : እትም :

IN THIS ISSUE

ማውጫ ።

	ገጽ :
የፍርድ : ጉዳዮች ።	208
የኤርትራ : ሕግጋት : እንቅስቃሴ ፤ በፋሲል : ናሆም ።	258
የእንዳሰትሪ : ንብረት : መብት : በኢትዮጵያ ፤ በፒተር : ዊንሺፕ ።	346
ሕግና : የሕብረተሰብ : ለውጥ : በአፍሪካ ፤ ስለ : ኢትዮጵያ : ሁኔታ : የመጀመሪያ : አስተያየት ፤ በዳንኤል : ኃይሌ ።	366
አሥረኛ : የዲኑ : ዓመታዊ : መግለጫ ፤	391

TABLE OF CONTENTS

Case Reports	217
Enigma of Eritrean Legislation by <i>Fasil Nahum</i>	307
Industrial Property Rights in Ethiopia by <i>Peter Winship</i>	357
Law and Social change in Africa: Preliminary Look at Ethiopian Experience by <i>Daniel Haile</i>	380
Tenth Annual Report From the Dean	419

